

પ્રકાશક.—
 શ્રી દીપચંદ્ર બાંકિયા
 મંત્રી—
 શ્રી વિજયધર્મસુરિ જ્ઞેન ત્રયમાળા
 ઉત્તરજ્ઞેન (માળવા)

આર્થિક સહાયક:—
 રાધનપુરનિવાસી શ્રેષ્ઠીવર્ય
 શ્રીયુત શેઠ જીવણલાલ કેશરીચંદના શ્રેયાર્ય
 તેમના સુપુત્ર શેઠ ધીરજલાલ જીવણલાલ

આ પુસ્તકમાંનાં બધાં ચિત્રો
 તથા જોડેટ ઓડવાન્સ પ્રિન્ટરીમાં
 છપાયાં છે. ઠે. પાચકુલા
 દરવાજા બહાર : અમદાવાદ

મુદ્રક—
 કેશવલાલ સાંકળચંદ શાહ
 ધી વીરવિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
 સલાપોસ કોસરાડ, અમદાવાદ

પ્રકાશકનું નિવેદન

સ્વં શાસ્ત્રવિશારદ જ્ઞેનાચાર્ય શ્રી વિજયધર્મસુરિજી મહારાજના વિદ્વાન્ શિષ્યરત્ન શાન્તમૂર્તિ મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજીના નામથી હવે વિદ્વત્-જગત ભાગ્યે જ અગમ્યું હશે.

તેમની પ્રૌઢલેખિનીથી લખાયેલ વિહાર-વર્ણન, આખૂ (ગુજરાતી), ધ્યાનજીવાડા, હેમચંદ્ર-વચનામૃત, અર્બુદ પ્રાચીન જૈન લેખ સંદોહ, વગેરે અનેક મહત્વના ગ્રંથો અગાઉ પ્રકટ કરવા અમે ભાગ્યશાળી થયા છીએ. ત્યારપછી તેમનો આ મહાન્ ગ્રંથ પ્રગટ કરતાં ખરેખર, અમને ખૂબ આનંદ થાય છે.

શંખેશ્વરજી અતિ પ્રાચીન, મહાપ્રભાવક અને મહત્વનું તીર્થ છે. ઇતિહાસવેત્તા મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજીએ તે મહાતીર્થનું શુદ્ધ ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ સુંદર વર્ણન કરી તેની મહત્તામાં વધારો કર્યો છે. અતિ પરિશ્રમ લઈને શોધખોળ પૂર્વક તૈયાર કરેલો તેમનો આ ગ્રંથ પુરાતત્ત્વવેત્તાઓ-વિદ્વાનો અને તીર્થપ્રેમીઓમાં આદરપાત્ર ગર્વ પડશે, તેમાં કંઈ શંકા નથી. શંખેશ્વર તીર્થ સંબંધી ફાટાઓ, પંચ-તીર્થોના નકશો, સુંદર છપાઈ, પાકું બાઈન્ડિંગ અને જોકેટને લીધે પુસ્તકની બાહ્ય આકૃતિ પણ મનોહર બની છે. આવા મહાન્ ગ્રંથને પ્રકટ કરવાનું અમને જે સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે, તે માટે અમે મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજીના અત્યંત આભારી છીએ.

પરમ ગુરુભક્ત સેવાભાવી શ્રીયુત વૃદ્ધિલાલ મગનલાલ વીર-વાડિયા અને તેમના મિત્રની પ્રેરણાથી દેવગુરુના પરમ ભક્ત શ્રાદ્ધવર્ધ સ્વં શેઠ મોતીલાલ મૂળજીભાઈના શ્રેયાર્થે તેમના સુપુત્ર શ્રાદ્ધવર્ધ શેઠ શકરચંદ ભાઈએ તથા શ્રાદ્ધવર્ધ સ્વં શેઠ જીવજીલાલ કેશરી-ચંદના શ્રેયાર્થે તેમના સુપુત્ર શ્રીયુત શેઠ ધીરજીલાલ ભાઈએ આ પુસ્તક છપાવવામાં અમને પાંચસો પાંચસો રૂપિયાની ઉદાર સહાયતા

આપીને અમારા પ્રકાશનકાર્યને જે ઉત્તેજન આપ્યું છે, તે માટે અમે તેમને અનેકશઃ ધન્યવાદ આપીએ છીએ, અને અન્ય સાહિત્યપ્રેમી સખી ગૃહસ્થોને તેમનું અનુકરણ કરવા માટે લલામણુ કરીએ છીએ.

શ્રાદ્ધવર્ધ્ સ્વ૦ શેઠ મોતીલાલ મૂળજીભાઈનું તથા શ્રેષ્ઠીવર્ધ્ સ્વ૦ શેઠ જીવણલાલ કેશરીચંદનું સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્ર અને તેઓની પ્રતિકૃતિ, આ પુસ્તકની પાંચસો પાંચસો નકલોમાં, તેઓની ઉદાર સહાયતા બદલ આપતાં અમને આનંદ થાય છે.

આ પુસ્તકમાં શંખેશ્વર મહાતીર્થનાં જે સુંદર ચિત્રો (ફોટોગ્રા) આપ્યાં છે તે, શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રજ્ઞ ઉપર અત્યંત શ્રદ્ધા રાખનાર, અમદાવાદનિવાસી, ગુજરાત ઇલેક્ટ્રીક કંપનીના માલિક શેઠ શ્રી જયુભાઈ નથુભાઈએ લઈ આપ્યાં છે અને એ રીતે તેમણે એ મહાતીર્થ પ્રત્યે પોતાની ભક્તિ પ્રદર્શિત કરી છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ આપવા સામે તેમનો આભાર માનીએ છીએ.

અંતમાં ગુરુદેવ અમને આવું લેખિપયોગી બીજું વધારે સાહિત્ય પ્રસિદ્ધ કરવાનું સામર્થ્ય આપે, એ જ મહેશ્વર.

-પ્રકાશક.

॥ अहम् ॥

श्रीसकलशिष्टशिरोमणि—परमोपकारि—
शान्तरसाऽपारपारावार—जिननयचयचतुर—
योगीन्द्र—गुरु-गुरुश्रीवृद्धिचन्द्रमुनिमहात्मनां
स्तुतिरूपं श्लोकनवकम् ।

(१)

येनेयं पाविता पुरी प्रोद्धृता येन ये वयम् ।
संसाराऽसारपङ्कात् तं वृद्धिचन्द्रं गुरुं स्तुमः ॥

(२)

किं सार्वः किं सुधर्मा किमुत मुनिपतिः कम्बूरुणश्च जम्बूः ?
किन्तु श्रीस्थूलभद्रः किमु जिननयविद् वादिवेतालशान्तिः ?
किं वाऽयं सिद्धसेनः किमखिलगुणवान् हेमचन्द्रो मुनीन्द्रः ?
नाना नाना न नाना श्रमणगणगुरु-वृद्धिचन्द्रोऽस्ति मूर्त्तौ ॥

(३)

यः शान्तमूर्त्तिस्ततकीर्त्तिवीथिर्गुणाकरो जैननयप्रचारी ।
जितेन्द्रियो लोकहिताप्तन्द्रो जीयात् स योगी गुरुवृद्धिचन्द्रः ॥

(४)

जिनागमापारसमुद्रसोमो निसर्गभक्त्यानतसार्वभौमः ।
मुनिप्रकाण्डं कृतमोक्षमुद्रो जीयात् स योगी गुरुवृद्धिचन्द्रः ॥

(५)

योऽस्मान् वराकानयपङ्कलिप्तान् सौवोपदेशोदकसेचनेन ।
प्रक्षाल्य पावित्र्ययुतांश्चकार कथं न ध्यायेम प्रभुं मुनिं तम् ॥

(६)

यदीयशिष्या भुवि भानुदेश्याः प्रकाशयन्ते गुरुनाम पूज्यम् ।
तत्रापि मूरिरतिरिच्यतेऽयं गुरुर्यमाणो जयधर्मसूरिः ॥

(७)

कीनाश ! दुष्टायम ! किं कृतं रे ? प्राणा हतास्तं हरता मुनीनम् ।
अस्तंगते भानुसमे मुनीशे मग्नं समग्रं जगदन्धकारे ॥

(८)

नो खेदं यत्त गूर्यं नहि निधनगतो वृद्धिचन्द्रो गुरुर्यः,
किं चायं लब्धलब्ध्या निजविमलवपुर्जीर्णमात्रोऽय नव्यम् ।
रूपं श्रीधर्मरूपं विजयसहितमाविम्रदानन्दशाली,
द्विस्तेऽस्मिन् पूर्वदेशे विहरति सततं तं शरण्यं कुरुध्वम् ॥

(९)

प्रत्यूषाण्डं निशारत्नं यावद् भाति नमस्तले ।
यावद् वीरवचो जीयाद् तावत् कीर्त्तिर्विमो ! तव ॥

श्री यशोविजय जैन पाठशाला
घाराणर्मा
सं. १९६५, अक्षयवतीया

श्रीवृद्धिचन्द्रगुरु-
चरणोपासिनो
वलर्मायास्तव्याः आद्याः

श्रीगुरुदेवार्जुन परमपूज्य
 शान्तभूति श्री वृद्धिचन्द्र भगवत्
 वृद्धि निदिप्रदाने यद्विष्णुशक्ति प्रशस्यते ।
 चन्द्रतुल्य स शानामाद्रष्टाऽयं जगतो गुरु ॥

समर्पणम् ।

सौराष्ट्रस्य समुद्धर्ता
संहर्ता पापवर्त्मनाम् ।
आदर्शो साधुतायाश्च
चन्द्रवत् शान्तिदायकः ॥ १ ॥

तेषां मे पूज्यपादानां
वृद्धिचन्द्रमहात्मनाम् ।
समर्पये इमं ग्रन्थं
पवित्रे पाणिपङ्कजे ॥ २ ॥

—प्रशिष्याणु
जयन्तविजयः

जगत्पूज्य-शास्त्रविशारद-जैनाचार्य

श्री विजयधर्मसूरीश्वराणां

स्तुतिः ।

धर्मो विज्ञवरेण्यसेवितपदो

धर्मं भजे भावतः,

धर्मेणावधुतः कुत्रोधनिचयो

धर्माय मे स्यान्नतिः ।

धर्माच्चिन्तितकार्यपूर्तिरखिला

धर्मस्य तेजो महत्,

धर्मे शासनरागधैर्यसुगुणाः

श्रीधर्म ! धर्मं दिश ॥

(अनेकान्ती)

યાત્રાગુઓએ તીર્થયાત્રામાં પાળવાના

સામાન્ય નિયમો

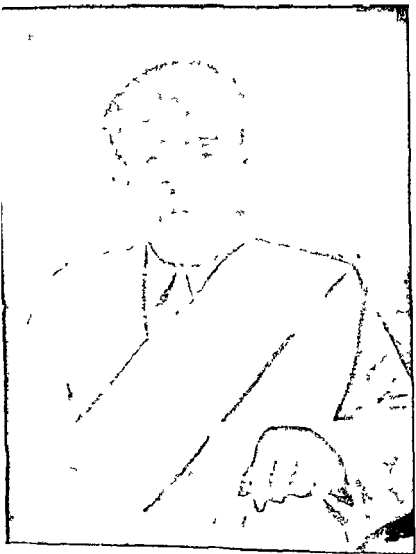
૧. તીર્થસ્થાનમાં જઈ તીર્થનાં દર્શન, પૂજા, લક્ષિત વગેરેમાં જૂળ તલ્લીન થવું.
૨. તીર્થસ્થાનમાં સ્નાત્રપૂજા, અલિપેક, મોટી પૂજા, આંગી, વરઘોડો તથા અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ આદિ યથાશક્તિ કરવું, અને કરાવવું.
૩. ગુરુમહારાજને હુંમેશાં વંદન કરવું.
૪. તીર્થ નિમિત્તે ઓછામાં ઓછો એક ઉપવાસ કરવો.
૫. સચિત્ત લોજનનો ત્યાગ કરવો.
૬. રાત્રિલોજન તથા અભક્ષ્યનો ત્યાગ કરવો.
૭. પ્રદાચર્યનું પાલન કરવું.
૮. ભૂમિશયન કરવું.
૯. શક્તિ અનુસારે વ્રત-નિયમો લેવાં અને તેનું પાલન કરવું.
૧૦. જ્ઞાનદાન, સુપાત્રદાન તથા અનુકંપાદાન આપવું.
૧૧. સધર્મી બંધુઓની લક્ષિત કરવી.
૧૨. સવારે તથા સાંજે પ્રતિક્રમણ, સામાયિક, કાર્યોત્સર્ગ તથા ધ્યાન કરવું.
૧૩. તીર્થની અશાતના ન કરવી.
૧૪. પર્વતિથિએ પૌષધ કરવો.
૧૫. અવકાશના વળતે સારાં સારાં પુસ્તકો વાંચવાં.
૧૬. સાત જ્યેષ્ઠ તથા અત્ર વિકલ્પે ત્યાગ કરવો.
૧૭. જીવહ્યાનું રૂઢી રીતે પાલન કરવું.

૧૮. કલેશ-કંકાસ કરવો નહિ.
૧૯. બીજા યાત્રાળુઓને દુઃખ થાય તેમ કરવું નહિ.
૨૦. મજૂરો, ગાડીવાળા કે કામ કરનારાઓને હેરાન કરવા નહિ, તેમની સાથે ઝઘડો કરવો નહિ; બે પૈસા વધારે આપીને પણ તેમને રાજી કરવા.
૨૧. બીજા યાત્રાળુઓ માટે સગવડ રાખીને પોતાને ખાસ જરૂર પુરતાં જ જગ્યા અને સાધનોથી કામ ચલાવવું.
૨૨. યાત્રા કરવા નીકળેલા સધર્મી જંધુઓનાં દુઃખ દૂર કરવાં, કરાવવાં અથવા તેમના દુઃખમાં ભાગ લેવો, એ ખરેખરું સધર્મીવાત્સલ્ય છે.
૨૩. તીર્થની રક્ષા માટે જે જે ખાતામાં જરૂર હોય તે તે ખાતામાં યથાશક્તિ દ્રવ્યની સહાયતા આપવી.
૨૪. જીર્ણોદ્ધાર તથા સાધારણ ખાતામાં મદદ કરવી.
૨૫. બીજી પણ દરેક ધાર્મિક સંસ્થાઓને મદદ આપવા ચૂકવું ન જોઈએ.

—સેખક

ધર્મજયન્તોપાસક

મુનિ વિશાળવિજયજી

राधनपुरनिवासी स्व.
शेठ श्री लक्ष्मणदास देशरीयं

સ્વ૦ શેઠ શ્રી. જીવણુલાલ કેશરીચંદની
ટૂંકી જીવન-રેખા

સ જાતો યેન જાતેન
યાતિ વંશઃ સમુન્નતિમ્ ।
પરિવર્તિનિ સંસારે
મૃતઃ કો વા ન જાયતે ? ॥

સંસારમાં તેનું જ જન્મવું સાર્થક છે કે જેના
જન્મ લેવાથી વંશ ઉત્તરિતે પામે; બાકી
તો આ પરિવર્તનશીલ સંસારમાં કોણ
નથી મરતું અને કોણ નથી જન્મ લેતું ?

સ્વ૦ શેઠ જીવાભાઈનો જન્મ વિ. સંવત્ ૧૯૩૪ ના
અષાઢ વદિ ૨ ને સોમવારના દિવસે રાધનપુર ખાતે શેઠ
કેશરીચંદ કસ્તુરચંદ કે જેઓ રાધનપુરમાં પ્રતિષ્ઠિત ગણાતા
કુટુંબોમાંના એક કુટુંબના નથીરા હતા, તેમને ત્યાં થયો
હતો. બાલ્યકાળ પસાર થયા પછી તેમને સમયાનુસાર
સુંદર કેળવણી આપવામાં આવી હતી. અનુક્રમે તેમણે
વ્યવહારમાં કુશળતા પ્રાપ્ત કરી હતી.

તેઓનું જીવન વિવિધ રંગોથી રંગાયેલ હતું. તડકો
અને છાંયો તેમણે વેઠ્યો હતો. સંસારનું સ્વાર્થપણું અને
નિઃસ્વાર્થ વૃત્તિ તેમણે અનુભવી હતી. અનેક પ્રકારના વિકટ

પ્રસંગોમાંથી પસાર થઈ તેઓશ્રી અનુભવી બન્યા હતા. રાધનપુરમાં મુસ્લીમ ગણતા આગેવાનોમાં તેઓશ્રીની એક આગેવાન તરીકે ગણતરી થતી હતી. જીવનની સાધારણ રીતે શરૂઆત કરી તેઓશ્રી ખૂબ આગળ વધ્યા હતા. તેમના જીવનમાં પુરુષાર્થ જ પ્રધાન સ્થાન લોગવતો હતો.

દુનિયામાં એ બાળત તો બાણીતી જ છે કે જેમ જેમ માનવી ઉત્તર બનતો જાય છે, તેમ તેમ તેનામાં અભિમાનની માત્રા વધતી જાય છે. પણ આ કાંઈ એકાંત નિયમ નથી. તાડનું ઝાડ જેમ મોટું બનતું જાય છે તેમ ટટાર અને લાંબું બનતું જાય છે, જ્યારે આંબો જેમ જેમ વધે છે તેમ તેમ નમ્ર થતો જાય છે. એટલે આંખાનું સ્થાન દુનિયામાં અનોખું છે. શેઠ જીવાભાઈ પણ જેમ જેમ આગળ વધતા ગયા, તેમ તેમ આંખાની માફક તેમનામાં નમ્રતા પણ વધતી જ ગઈ. અભિમાનથી તેઓ સદા દૂર રહેતા. ‘લઘુતામાં જ પ્રભુતા’ એ કહેવતને તેમણે પોતાના જીવનમાં વણી લીધું હતું. તેઓશ્રીનું હૃદય પણ બહુ જ કોમળ હતું. કોઈપણ વ્યક્તિને દુઃખી દેખી તેઓશ્રી દુઃખી થતા હતા, અને તેમનું દુઃખ મટાડવા કટિબદ્ધ રહેતા. તેમની પાસે મદદની આશાએ ગયેલ કોઈપણ વ્યક્તિ ખાલી હાથે પાછી ફરેલ સાંભળી નથી. ‘ફૂલ નહીં તો ફૂલની પાંખડી’ એ એમનો સિદ્ધાંત હતો. શુભ મદદમાં તેઓશ્રી ખૂબ માનતા હતા, અને બહારોસથી વેગળા રહેતા હતા. એટલે જ બહાર જીવનમાં તેમણે કદી ઝંપલાવ્યું નહોતું.

મુંબઈના ચાંદી બજારમાં તેમનું સ્થાન અનોખું હતું. ચાંદીના વિષયમાં તેમનો અભિપ્રાય અજોડ મનાતો હતો. સત્યાસત્ય પારખવામાં તેઓશ્રી નિપુણ મનાતા હતા. એટલે બજારના આંતરિક ઝઘડાના નિકાલ માટે તેમને લવાઈ સોંપવામાં વેપારીઓ પોતાની સલામતી સમજતા હતા. બંધારણની ગૂંચો ઉકેલવામાં તેઓશ્રી ખાસ નિષ્ણાત મનાતા હતા. તેઓશ્રીએ અનેક સંસ્થાઓમાં છૂટે હાથે દાન કર્યું છે.

રૂ. ૧૦૦૦૦)દસ હજાર શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય મુંબઈને આપી તેઓશ્રી તેના માનવંતા પેટ્રન બન્યા હતા. શ્રી મુંબઈ જીવદયા મંડળી, શ્રી મુંબઈ જૈન માંગરોળ સભા, કાંદેવલી ગૌશાળા વગેરે સંસ્થાઓના પણ તેઓશ્રી પેટ્રન હતા. શ્રી વીરતત્ત્વ પ્રકાશક મંડળ શિવપુરી(ગ્વાલીયર)ના તેઓશ્રી વાઈસ ચેરમેન હતા. રાધનપુર ખાતે એક આલીશાન ધર્મ-શાળા બંધાવી કાયમને માટે યાત્રીઓની અગવડને તેઓશ્રીએ દૂર કરી હતી. આમ અનેક રીતે સેવા તેમજ દાનકાર્યથી પોતાની કારકીર્દી ઉજ્જવલ બનાવી વિ. સંવત્ ૧૯૬૫ના જેઠ વદિ ૬ ને મંગળવારે પ્રાતઃકાલે આ નશ્વર દેહનો ત્યાગ કરી તેમણે પરલોક તરફ પ્રયાણ કર્યું. મહુમના સ્વર્ગવાસથી જૈન સમાજને એક મુત્સદ્દી, નિઃસ્વાર્થી અને મૂંગા સેવકની, ન પૂરી શકાય તેવી, ભારે ખોટ પડી છે. તેમની પાછળ તેમનાં પત્ની શ્રીમતી તારાબેન એક સેવાભાવી વિદુષી તરીકે રાધનપુરની ખેડેનોમાં પ્રખ્યાત છે. તેમણે ધાર્મિક તેમજ સામાજિક ઉચ્ચ કેળવણી લીધેલ છે, અને એ જ સંસ્કાર-વારસો તેમનાં સંતાનોમાં જોવામાં આવે છે. સંતતિમાં તેઓશ્રીને એક પુત્રી

શ્રીમતી કંચન બહેન અને ત્રણ પુત્રો શ્રીયુત ધીરજલાલ, હિમ્મતલાલ અને સેવન્તીલાલ છે. તેઓશ્રીના મોટા પુત્ર શ્રીયુત ધીરજલાલભાઈ સમાજને માટે આશા આપતા એક ઉછરતા યુવાન છે. પોતાના સ્વં પિતાનું સ્થાન તેઓશ્રી સંભાળી તેમનાથી સવાયા થાઓ, એ આશા સાથે અમે વિરમીએ છીએ.

-પ્રકાશક.

યક્ષરાદ શ્રીમણિમદ્રો વિજયતેતરમ્ ।

કિંચિદ્ વક્તવ્ય

ઉદ્દેશવ:—પાલણુપુરમાં ચોમાસું પૂર્ણ કરીને ત્યાંથી વિ. સં. ૧૯૮૮ માં સિદ્ધાચળજી જતાં માર્ગમાં મેત્રાણા, પાટણ અને ચાંપની યાત્રા કરી,, અમો શ્રી શંખેશ્વરજી ગયા હતા. પરમ શાંતિદાયક આ તીર્થની યાત્રા કરતાં અમને અપૂર્વ આનંદ આપ્યો. આ તીર્થ અતિ પ્રાચીન અને અપૂર્વ પ્રભાવિક હોવા છતાં અહીંની ઐતિહાસિક અને વાર્તામાનિક તમામ હકીકત યાત્રાળુઓના જાણવામાં આવે એવું કંઈપણ સાધન નહિ હોવાથી^૧ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિથી અને એક ભોમિયાની ગરજ સારે તેવું, આ તીર્થના અંગે એક પુસ્તક લખવાનો વિચાર મને ઉદ્ભવ્યો. અહીંના તે વખતના મુનીમ શાહ વાડીલાલ દેવસીભાઈ લીંબડીવાળા (જેઓ હાલ ભોયણી તીર્થમાં મુનીમ છે) અને રાધનપુરનિવાસી શ્રીયુત વૃદ્ધિલાલ મગનલાલ વીરવાડિયાની આ મારે વિશેષ પ્રેરણા થવાથી, વિહારની તાકીદ હોવા છતાં, બાર દિવસની અહીં રિયરતા કરીને આ તીર્થ સંબંધી ઘણી ખરી નોંધો કરી લીધી. જરૂરી કેટલાક શિલાલેખો પણ ઉતારી લીધા. ત્યાંથી વિહાર કર્યા બાદ અંથો અને ભંડારોમાંથી શ્રી શંખેશ્વરજી સંબંધીનું અન્વેષણ કરવાનું ચાલુ રાખ્યું. વિ. સં. ૧૯૯૦ માં અમદાવાદમાં મળેલ

૧. શ્રીયુત મણિલાલ ન્યાલચંદ શાહે લખેલ “શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ” નામક એક પુસ્તક જૈન સંસ્તી વાચનમાલા તરફથી પહેલા પ્રકટ થયું હતું, જે હાલ અલભ્ય છે, એ પુસ્તક નવલકથા આ વાર્તા રૂપે હતું. ન્યારે આ પુસ્તક તેનાથી જુદી જ ઢબે ઘણી જ સોધખોળપૂર્વક ઐતિહાસિક દૃષ્ટિથી લખાયેલું છે.

મુનિસમ્મેલન પૂર્ણ થતાં ત્યાંથી વિહાર કરીને રાધનપુર ચોમાસું કરવા જતાં અને ત્યાં ચોમાસું પૂર્ણ કરીને ત્યાંથી પાછા ફરતાં સં. ૧૯૯૧ માં આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી. તે વખતે અહીં બે-ત્રણ માસની સ્થિરતા કરી, અહીંથી ઝીંઝુવાડા, ઉપરિયાળા અને સમી સુધી વિહાર (ભ્રમણ) કરી આવીને શંખેશ્વરજી જવાના રસ્તાએ અને તેમાં વચ્ચે આવતાં તમામ ગામોની હકીકત મેળવી લીધી. તે દરમ્યાન અહીંના જૂના તથા નવા મંદિરના બાકી રહેલા તમામ શિલાલેખો ઉપરાંત ધર્મશાળા અને સરઈ (સુરબી)ના શિલાલેખો પણ ઉતારી લીધા. આમાં આપેલ મૂર્તિઓની સંખ્યા, વ્યવસ્થા, મેળા વગેરેની વિશેષ હકીકત પણ સં. ૧૯૯૧ માં લખી લીધી હતી. ત્યારપછી કરાંચીથી પાછા ફરતાં કચ્છમાં ચઈ, આદીસરનું રણ ઉતરી કાઠિયાવાડ જતાં સં. ૧૯૯૫ ના વૈશાખ માસમાં આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી. તે વખતે ચમત્કારો સંખંધી દંતકથાઓ અને જાણુવા યોગ્ય બીજી વિશેષ હકીકતો નોંધી લીધી હતી. તથા ખારસોલ, તળાવ, ઝંડકૂવો, બગીચો, ઉંટવાળિયું ખેતર વગેરે સ્થાનોની માહિતી મેળવી હતી. દરેક વખતે વિશેષ હકીકત જાણુવામાં આવી તે નોંધી લીધી હતી. શ્રી અર્જુન પ્રાચીન જૈન લેખ સંદોહનું કાર્ય પૂર્ણ થતાં આ પુસ્તક લખવાનું કામ હાથમાં લેવામાં આવ્યું હતું, અને શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વ-પ્રભુજીના અધિષ્ઠાયક દેવોની પ્રસન્નતાથી જ તે કામ આજે પૂર્ણ થઈ અંચરૂપે પ્રસિદ્ધ થાય છે.

પદ્ધતિ:—આ પુસ્તકના બે ભાગ પાડવામાં આવ્યા છે: તેમાં પહેલા ભાગમાં આ તીર્થનું ઐતિહાસિક અને વર્તમાનકાલિક વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. આ પ્રથમ ભાગમાં ૧૬ પ્રકરણો આપવામાં આવ્યાં છે. તે પ્રકરણોનાં નામ ઉપરથી જ તેમાં શું હકીકત આપી છે ?-તે સમજી શકાય તેમ છે. તેની પછી ત્રણ પરિશિષ્ટો આવ્યાં છે. તેમાંના પહેલા પરિશિષ્ટમાં અહીંના તમામ (૬૫) શિલાલેખો ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે આપેલા છે. બીજા પરિશિષ્ટમાં શંખેશ્વરજીની

પાંચતીર્થો અને માર્ગમાં આવતાં ગામેની હકીકત અને ત્રીજામાં શ્રી શંખેશ્વરજીની ત્રણ પ્રદક્ષિણા અને તેમાં આવતાં ગામેનું વર્ણન આપેલું છે. તેને છેડે થોડી પુરવાણી અને પુરવણીનું અનુસંધાન આપેલ છે. પ્રકરણો છપાઈ ગયા પછી જે જાણવામાં આવ્યું તે આ પુરવણીમાં આપેલ છે.

ખીજા ભાગના, ૧ પ્રાકૃત-સંસ્કૃત વિભાગ, ૨ પ્રાકૃત-સંસ્કૃત ઉદ્ધૃત વિભાગ, ૩ ગુજરાતી-હિન્દી વિભાગ, અને ૪ ગુજરાતી-હિન્દી ઉદ્ધૃત વિભાગ, આમ મુખ્ય ચાર વિભાગો પાડવામાં આવ્યા છે. તે દરેકમાં થોડા થોડા પેટા વિભાગો પણ રાખવામાં આવેલ છે. જે જે વિભાગોનું મેટર છપાઈ ગયા પછી તે તે વિભાગોનું નવું મેટર પાછળથી મળ્યું તેને ‘અનુપૂર્તિ’ નામનો પાંચમો વિભાગ રાખીને વિભાગના અનુક્રમ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યું છે. અને અનુપૂર્તિનું મેટર પણ પ્રેસમાં મોકલી આપ્યા પછી જે કંઈ મેટર મળ્યું તે વિભાગના અનુક્રમ વિના જ તેને છેડે આપ્યું છે.

શ્રી શંખેશ્વરજી સંબંધી જે જે કલ્પો, સ્તોત્રો, સ્તુતિ, શલોકા, છંદ, સ્તવનાદિ સંપૂર્ણ કે અપૂર્ણ મળ્યું છે, તેને ખીજા ભાગમાં તે તે ભાષાના વિભાગમાં કૃતિઓ તરીકે આપેલ છે, અને ખીજા ત્રીથોમાંથી શ્રી શંખેશ્વરજી સંબંધી જે જે ઉલ્લેખો મળી આવ્યા તે, તે તે ભાષાના ઉદ્ધૃત વિભાગોમાં આપેલ છે. આ ખીજા ભાગમાં સ્તુતિ-સ્તોત્રાદિ કૃતિઓ બંધી મળીને કુલ ૧૨૪ અને ખીજા ત્રીથોમાંથી ઉતારેલ ઉતારા ૬૦ આપેલા છે.

આમાં આપેલાં સ્તુતિ-સ્તોત્રાદિ કૃતિઓ અને ઉતારામાંથી કેટલાંક આ તીર્થ સંબંધી ઐતિહાસિક સામગ્રી પૂરી પાડે છે, કેટલાંક સ્તુતિપ્રધાન જ છે, ન્યારે કેટલાંકમાંથી તે બંને વસ્તુ મળી આવે છે. આમાંની કેટલીક સ્તુતિ-સ્તોત્રાદિ કૃતિઓ સુંદર રીતે કાવ્યની દૃષ્ટિથી રચાયેલી છે, ન્યારે કેટલીક ભાષાની દૃષ્ટિએ સામાન્ય હોવા

છતાં ભક્તિપ્રધાન જરૂર છે, સ્તોત્રાંક ૧૫૯ ની કડી ૭ થી ૧૨ વિશેષે કરીને ઉર્દૂ-ફારસી શબ્દોથી જ, બરપૂર છે, અર્થાત્ ઉર્દૂ ભાષાની કવિતાથી પ્રભુસ્તુતિ કરેલી છે.

૧૬ મી શતાબ્દ પછીથી બનેલી અને લખાયેલી જૂની-નવી ગુજરાતી કે હિન્દી ભાષાની કૃતિઓમાં હ્રસ્વ, દીર્ઘ, અનુસ્વાર અને બ્રહ્મણી વગેરેની બહુ ભૂલો જોવામાં આવે છે. તેમાંની ખાસ ખાસ સ્થળે ક્વચિત્ જ ભૂલો સુધારી છે. બાકીની ભૂલો, માત્રામેળ અનુપ્રાસ કે છંદોમાં લંગ ચર્ચ જવાના ભયથી તથા તેમાં કૃત્રિમતા ન આવી જાય એ માટે એમને એમ રહેવા દીધી છે.

૪૫ અથોમાંથી ૬૦ હિતારા લઈને, આ પુસ્તકમાં આપેલ છે, તેમાંથી ૪૩ અથોનો રચનાકાળ મળ્યો છે, બ્યારે ૨ અથોનો મળ્યો નથી. જે જે અથોનો રચનાકાળ મળ્યો છે, તે અથોમાંથી સૌથી જૂનામાં જૂનો અંથ વિક્રમની પાંચમી શતાબ્દિનો (શતુંજય માહાત્મ્ય સ્તો. ૧૭) છે. અને નવામાં નવો અંથ સં. ૧૮૮૨ માં રચાયેલો (પૃથ્વીચંદ્ર ચરિત્ર, ગદ્ય-સ્તો. ૧૭૪) છે. આમાં કદપ, સ્તુતિ, સ્તોત્ર, સ્તવનાદિ મળીને કુલ કૃતિઓ ૧૨૪ આપેલ છે, તેમાંથી ૮૫ નો રચનાસમય મળ્યો છે, ૩૯ નો મળ્યો નથી. જેનો રચનાસમય મળ્યો છે, તેમાં સૌથી પ્રાચીન ૧૩મી સદીની આસપાસની (આદ્વાદન મંત્રીકૃત શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર, સ્તો. ૨૬) છે, અને નવામાં નવી કૃતિ મારા પૂજ્ય ગુરુદેવ સ્વર્ગસ્થ શ્રીમાન્ વિજયધર્મસરીશ્વરજી મહારાજે સં. ૧૯૬૦ ની આસપાસમાં રચેલ શ્રી શં. પા. તું સરકૃત અષ્ટક (સ્તો. ૧૨) અને સં. ૧૯૭૭ ની આસપાસમાં બનાવેલ શં. પા. તું, ગુજરાતી સ્તવન (સ્તો. ૧૦૭) છે, એટલે સં. ૧૯૭૭ સુધીની બનેલી કૃતિઓ આમાં આપેલી છે. પરંતુ સ્વર્ગસ્થ કવિઓની જ કૃતિઓ આમાં આપેલી છે. વિદ્યમાન કવિઓની સ્તવનાદિ એક પણ કૃતિ આમાં આપેલી નથી.

જે 'જે' અર્થોમાંની 'હિતારા' ક્ષરિતે આમાં આવ્યા છે, તે તે અર્થોની (કર્તાનાં નામ સાથે), તથા 'જે જે' કૃતિઓ આમાં આપી છે, તે તે કૃતિઓની (કવિઓનાં નામો સાથે) સાલવાર અનુક્રમશ્ચિકા આમાં જુદી આપેલ છે. ૧૬ કવિઓની એક 'કરતાં' વધારે કૃતિઓ આમાં આપેલી છે, જેમાંથી બીજી દરેક કૃતિઓ (૩ જેના રચયિતાનાં નામો મળ્યાં છે) બિન્ન બિન્ન કવિઓની રચેલી છે. 'કર્તા' ૧૩ કૃતિઓના કર્તાનાં નામો જાણવામાં આવ્યાં નથી, જે કૃતિઓ તથા કવિઓની સાલવાર અનુક્રમશ્ચિકાથી જાણી શકાશે.

'જૂની ગુજરાતી ભાષામાં રતવનો વગેરે જે મળેલ છે તેને આમાં ગુજરાતી વિભાગમાં અને ગુજરાતી ટાઈપમાં જ આપેલ છે.

આસ હિન્દી ભાષાની કૃતિઓ ખુબ ઓછી મળી છે. કદા દસ જ રતવનો મળ્યાં છે, તે ખુબ થોડાં 'હોવાથી' ગુજરાતી રતવનોને છેડે હિન્દી વિભાગમાં આપેલાં છે. હિન્દી 'ભાષાનું' એક પદ પાછળથી મળેલું તે ગુજરાતીની સાથે આપેલું 'હોવાથી' ગુજરાતી ટાઈપોમાં આવ્યું છે.

આમાં આપેલા ઉતારા ઘણે ભાગે છાંપેલા અર્થોમાંથી લીધેલા છે. જે 'જે' અર્થોમાંથી લીધેલા છે, તે તે અર્થોનાં નામો તે તે સ્થળે આપેલાં છે.

સંપૂર્ણ કૃતિઓનો ઘણો ભાગ હસ્તલિખિત પ્રતિઓ પરથી ઉતારેલ છે, તેમાંની કાર્ષ્ક કાર્ષ્ક કૃતિઓ કદાચ એક યા વધારે સ્થળે છપાઈ પણ ગયેલ હશે. છતાં 'મેં' જે જે ભંડારની હસ્તપ્રત પરથી ઉતારેલ છે, તેનું જ નામ આપેલ છે. જે થોડો ભાગ છાપેલી પ્રતિઓ કે ખૂડો પરથી ઉતાર્યો છે, તેમાંથી કાર્ષ્ક કાર્ષ્ક કૃતિઓ કદાચ એક યા વધારે સ્થળે પણ છપાયેલ હશે, પરંતુ 'મેં' જે પ્રતિ કે અર્થ પરથી ઉતારેલ છે, તેનું જ નામ મુખ્ય રીત્યા આવ્યું છે, છતાં તે કૃતિ બિન્ન કાર્ષ્ક મુખ્ય અર્થમાં છપાયાનું મારા જાણવામાં આવ્યું હશે, તો ત્યાં તે અર્થનું નામ પણ છેડે આપી દીધેલ છે.

નાની નાની છંદ, સ્તુતિ, સ્તવન વગેરે મળીને કુલ ૧૬ કૃતિઓ ઉતારતી વખતે તે કયા પુસ્તકમાંથી ઉતારી ?—તેની નોંધ કરવી સહી ગઈ હોવાથી તે તે પુસ્તકોનું નામ તેની નીચે આપી શકાયું નથી. પ્રાયઃ આ કૃતિઓ બહુ પ્રચલિત હોઈ ધણાં પુસ્તકોમાં છપાણી હશે, એમ જાણીને તે જેમાંથી ઉતારી હશે, તે પુસ્તકોનાં નામ લખી લેવાની તે વખતે જરૂર નહિ લાગી હોય તેથી જ લખ્યાં નહિ હોય એમ લાગે છે.

મારા ધારવા પ્રમાણે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનાં બીજાં તીર્થો કરતાં શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનાં સ્તુતિ—સ્તોત્રાદિ વધારે પ્રમાણમાં જરૂર બન્યાં હશે.

મેં તો ફક્ત ૭-૮ લંડારોમાંથી જ સંગ્રહ કર્યો છે. હજુ નાના મોટા સેંકડો લંડારો છે, તેમાં જોવાથી શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી સંબંધી અનેક કૃતિઓ મળી આવવાની સંભાવના છે, પરંતુ આ પુસ્તક બહુ મોટું થઈ જવાના ડરથી બીજા લંડારો તપાસીને તેમાંથી સંગ્રહવાનું મારે મુલતવી રાખવું પડ્યું હતું.

આદિ અંત કે મધ્યમાં મંગલાચરણ રૂપે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની સ્તુતિ જેમાં કરી હોય એવા અથવા તો ધણા જ હશે. પણ મેં તો વાનઝી રૂપે થોડાક અથોનું મંગલાચરણ આમાં આપેલ છે. તે ઉપરાંત નાની મોટી કૃતિઓ પણ ધણી જ હશે. આવી કેટલીક કૃતિઓની પ્રેસ કોપી મારી પાસે મૌજૂદ હોવા છતાં તે કૃતિઓ બહુ મોટી હોઈ, આ પુસ્તકેનું કદ વધી જવાના ભયથી તેને મેં આમાં આપેલ નથી.

લાવના:—અનેક વાર શંખેશ્વરજી જઈ, ત્યાં વધારે વખત સુધી સ્થિરતા કરી, સાંતી વર્તમાન સ્થિતિને અનુભવ કરીને તમા અનેક અથવા અને શિલાલેખોનું અવલોકન કરીને તેમાંથી શંખેશ્વરજી સંબંધિત ઐતિહાસિક વર્ણન મેળવીને તે બધું આ પુસ્તકના પહેલા

ભાગમાં પ્રકરણો પાડીને આપવામાં આવ્યું છે. જ્યારે અનેક ભંડારો-
માંની હસ્તલિખિત પ્રતિઓ કે પાનાંમાંથી તથા છપાયેલાં પુસ્તકો-
માંથી પણ શ્રી શંખેશ્વરજી સંબંધીની કૃતિઓ મેળવી તેના વિભાગો
પાડીને આ પુસ્તકના બીજા ભાગમાં આવેલ છે. તે ઉપરાન્ત પરિ-
શિષ્ટો, શિલાલેખો અને તેનું ભાષાંતર વગેરે આપીને તથા વિષયાનુ-
ક્રમશ્રિકા, અથવા તેમજ કૃતિઓની (કર્તાઓનાં નામો સાથે) સાલવાર
અનુક્રમશ્રિકા, ઉપયોગમાં લીધેલા અંશોનાં નામ, સાંકેતિક શબ્દોનો
ખુલાસો વગેરે આપીને તેમજ લાંબા લઘ્ય જિનમંદિરનાં પંદર મનોહર
ચિત્રો આપીને આ અંથને યથાસાધ્ય સુંદર અને ઉપયોગી બનાવવા
પ્રયત્ન કર્યો છે. આ તીર્થ પર શ્રદ્ધા અને ભક્તિ રાખનારા સન્નતોને
તો આ અંથ ઉપયોગી થશે જ. ઉપરાન્ત પ્રાચીન ભાષા, રીત-રિવાજો,
શિલાલેખો, કૃતિઓ અને પ્રાચ્ય વિદ્યા ઉપર પ્રેમ ધરાવનારા અને તેને
જાણવાની ઇચ્છા ધરાવનારા સન્નતોને પણ આ અંથ થોડે ધણે
અંશે ઉપયોગી થશે, એમ હું માનું છું. શ્રી શંખેશ્વરજીની યાત્રાએ
જનારા યાત્રાળુઓને આ પુસ્તક ત્યાંની બધી માહિતી પૂરી પાડતું
હોવાથી સહાયક થશે જ, પરન્તુ આ પુસ્તકને ઘરે બેઠાં બેઠાં વાંચ-
નારાઓને પણ શ્રી શંખેશ્વરજીની યાત્રાનો આનંદ થોડે ધણે અંશે
તો જરૂર મળશે જ. આ રીતે આ પુસ્તક જોન સમાજને થોડે ધણે
અંશે પણ ઉપયોગી થશે, તો હું મારો પરિશ્રમ સફળ થયો માનીશ.

સમસ્ત જોન સમાજની, તેમાં પણ ખાસ કરીને રાધનપુર,
પાટણ અને શંખેશ્વરજીની આસપાસનાં ગામોના જોનોની આ તીર્થ
પર વિશેષ શ્રદ્ધા અને ભક્તિ હોવાથી આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિ
જલદીથી ખલાસ થઈ જવાની સંભાવના હોવાથી આની બીજી
આવૃત્તિ તાકીદે બહાર પાડવી પડશે, એમ લાગે છે. જો એમ
થશે તો તે દરમ્યાન શ્રી શંખેશ્વરજી સંબંધી જે કંઈ વિશેષ
હકીકત અને નવી નવી કૃતિઓ પ્રાપ્ત થશે, તે પણ તેમાં દાખલ
કરવામાં આવશે.

જે અનુકૂલ સયોગો પ્રાપ્ત થશે તો આ પુસ્તકના 'પહેલા લાગમાંથી સંક્ષેપમાં ઐતિહાસિક વર્ણનની અને બીજા લાગમાંથી પ્રચલિત કૃતિઓને ચૂંટી કાઢીને તેની નાની નાની ટ્રેક્ટ 'ખૂંકો' પ્રકટ કરાવવાની ભાવના છે.

ધન્યવાદ :- આ પુસ્તકના મેટરને સુંદર રીતે ગોઠવવામાં, પ્રુફ સંશોધનમાં અને પુસ્તકને દરેક રીતે આકર્ષક બનાવવાના કાર્યમાં પ્રુફ સહકાર આપનાર સાયલા (હાલ અમદાવાદ) નિવાસી ન્યાય-તીર્થ તર્કભૂષણ પં. રતિલાલ દોપચંદ દેસાઈને, ભંડારો અને ગ્રંથો-માંથી કૃતિઓ તથા ઉતારા મેળવવામાં સહાય કરનાર મુનિ વિશાલ-વિજયજીને, શુદ્ધિપત્રક બનાવી આપનાર લોંગડી (ભાવનગર રોડ) નિવાસી વ્યાકરણતીર્થ પંડિત અમૃતલાલ નારાયંદને, મૂ. ના. શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના એક જ જાતના બે અલભ્ય જૂના ફોટા મેળવી આપનાર રાધનપુરનિવાસી શ્રીયુત જ્ઞેશિંગલાલ તેમચંદ ધામીને, સેવાભાવે શ્રી શંખેશ્વરજીની પંચતીર્થોના નકશો બનાવી આપનાર વળાનિવાસી ભાવનગર રોડના એન્જનીયર શ્રીયુત મહેતા શાંતિલાલ ગંભીરચંદ રાયચંદને, જે જે 'ભંડારોની હસ્ત પ્રતિઓ પરથી કૃતિઓ ઉતારીને આમાં આપવામાં આવી છે તે તે મુનિરાજો અને ભંડારોના કાર્યવાહકોને, જે જે ગ્રંથો અને પુસ્તકોમાંથી લઈને આમાં ઉતારા તથા કૃતિઓ આપવામાં આવી છે, તે તે ગ્રંથોના કર્તા, સંપાદકો, સંપાદકો અને પ્રકાશકોને, તેમજ આ પુસ્તકને અંગે શ્રી શંખેશ્વરજીમાં દરેક બાબતોની માહિતી મેળવવામાં મદદ આપનારા અને આ પુસ્તક લખાતું હતું તે દરમિયાન વખતો વખત જે જે બાબતોના ખુલાસા પૂજવામાં આવતા તેના વિગતવાર ચીવટથી જવાબ આપનારા શ્રી શંખેશ્વરજી કારખાનાના હાલના મુખ્ય મુનીમ વસોવાળા શા. બાલાભાઈ જોષીતાદાસ, દોસી સરપચંદ મોમાયા ટ્રીલીદાર, શા. જીવરાજ વખતચંદ આંગી કારકૂન અને પલાંસવા (કચ્છવાગડ) વાળા શા. અદેસંગ મંગળજી વાસણ-ગોહડા કારકૂન તેમજ દરેકઈ રીતે

પણ આમાં મદદ આપનારા બીજા સંજ્ઞોને ધન્યવાદ આપવાનું
કે તેમનો યથોચિત આભાર માનવાનું મારે જીલવું ન ભેદજી.

આ પુસ્તકમાં શંખેશ્વરના જિનમંદિરનાં લુદાં લુદાં સુંદર ચિત્રો
આપ્યાં છે તેની સાથે શ્રી મૂળનાયકજી ભગવાનનું સુંદર ચિત્ર આપ-
વાની ઘણી જ ઇચ્છા જ હતી. પણ શ્રી જોશિગલાલ ધામી પાસેથી મળેલ
ફોટો ઉપરથી સારો ખ્લોક બની શકે એમ ન હોવાથી અને શંખે-
શ્વર તીર્થેનો પેઢીવાળોને તથા અમદાવાદની કમિટીને પુછાવવા છતાં
નવો ફોટો લેવાની રજા ન મળવાથી એ ઇચ્છા જતી કરવી પડી છે.

અંતે:—પૂજ્યપાદ મારા દાદા ગુરુ અને પૂજ્યપાદ મારા ગુરુ-
વર્ધની અસીમ કૃપાથી આ પુસ્તકને પૂર્ણ કરીને હું જૈન સમાજ
સમક્ષ રજૂ કરવા ભાગ્યશાળી થયો છું. તેમના ચરણોને વારંવાર
તમન કરતો અને શ્રી શંખેશ્વરજી સંબંધી તથા બીજાં તીર્થો-સંબંધી
પણ આથીયે સુંદરતમ સાહિત્ય તૈયાર કરીને પ્રકટ કરાવવાનું સામર્થ્ય
અર્પે એવી તે પૂજ્યો પાસે પ્રાર્થના કરતો હું મારું વક્તવ્ય અહીં જ
સમાપ્ત કરું છું.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

વલ્લભીપુર-વળા (કાઠિયાવાડ)
ગોવિંદપંચમી
વીર સં. ૨૪૬૮, ધર્મ સં. ૨૦

શ્રદ્ધિ-ધર્મ-ચરણોપાસક-
મુનિ જયંતવિજય.

જો અનુકૂલ સયોગો પ્રાપ્ત થશે તો આ પુસ્તકના પહેલા ભાગમાંથી સંક્ષેપમાં ઐતિહાસિક વર્ણનની અને બીજા ભાગમાંથી પ્રચલિત કૃતિઓને ચૂંટી કાઢીને તેની નાની નાની ટ્રેક્ટ 'બુકો' પ્રકટ કરાવવાની હાવના છે.

ધન્યવાદ :- આ પુસ્તકના મેટરને સુંદર રીતે ગોઠવવામાં, પ્રુફ સંશોધનમાં અને પુસ્તકને દરેક રીતે આકર્ષક બનાવવાના કાર્યમાં પ્રુફુ સહકાર આપનાર સાયલા (હાલ અમદાવાદ) નિવાસી ન્યાય-તીર્થ તર્કભૂષણ પં. રતિલાલ દોપચંદ દેસાઈને, ભંડારો અને ગ્રંથો-માંથી કૃતિઓ તથા ઉતારા મેળવવામાં સહાય કરનાર મુનિ વિશાલ-વિનયજીને, શુદ્ધિપત્રક બનાવી આપનાર લોંગડી (ભાવનગર રોડ) નિવાસી વ્યાકરણતીર્થ પંડિત અમૃતલાલ નારાયંદને, મૂ. ના. શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રજુજીના એક જ જાતના બે અલભ્ય જૂના ફોટા મેળવી આપનાર રાધનપુરનિવાસી શ્રીયુત જ્ઞેશિંગલાલ તેમચંદ ધામીને, સેવાલાભે શ્રી શંખેશ્વરજીની પંચતીર્થોના નકશો બનાવી આપનાર વળાનિવાસી ભાવનગર રોડના એન્જનીયર શ્રીયુત મહેતા ચાંતિલાલ ગંભીરચંદ રાયચંદને, જે જે 'ભંડારોની હસ્ત પ્રતિઓ પરથી કૃતિઓ ઉતારીને આમાં આપવામાં આવી છે તે તે મુનિરાજો અને ભંડારોના કાર્યવાહકોને, જે જે ગ્રંથો અને પુસ્તકોમાંથી લઈને આમાં ઉતારા તથા કૃતિઓ આપવામાં આવી છે, તે તે ગ્રંથોના કર્તા, સંપાદકો, સંપાદકો અને પ્રકાશકોને, તેમજ આ પુસ્તકને અંગે શ્રી શંખેશ્વરજીમાં દરેક ખાખતોની મોહિતો મેળવવામાં મદદ આપનારા અને આ પુસ્તક લખાતું હતું તે દરમિયાન વખતો વખત જે જે ખાખ-તોના ખુલાસા પૂછવામાં આવતા તેના વિગતવાર ચીવટથી જવાબ આપનારા શ્રી શંખેશ્વરજી કારખાનાના હાલના મુખ્ય મુનીમ વસોવાળા શા. ખાલાભાઈ જોઈતાદાસ, દેસી સરૂપચંદ મેઘાયા કોલીદાર, શા. જીવરાજ વખતચંદ આંગી કારકૂન અને પદાંસવા (કચ્છવાગક) વાળા શા. અદેસંગ મંગળજી વાસજી-ગોદડાં કારકૂન તેમજ હરેકાઈ રીતે

પણ આમાં મદદ આપનારા ખીજ સંજ્ઞાનેતિ ધન્યવાદ આપવાનું
કે તેમનો યથોચિત આભાર આનવાનું મારે ભૂલવું ન જોઈએ.

આ પુસ્તકમાં શંખેશ્વરના જિનમંદિરનાં ભુદાં ભુદાં સુંદર ચિત્રો
આપ્યાં છે તેની સાથે શ્રી મૂળનાયકજી ભગવાનનું સુંદર ચિત્ર આપ-
વાની ઘણી જ ઇચ્છા હતી. પણ શ્રી જોશિંગલાલ ધામી પાસેથી મળેલ
ફોટો ઉપરથી સારો બ્લોક બની શકે એમ ન હોવાથી અને શંખે-
શ્વર તીર્થેનો પેઢીવાળોને તથા અમદાવાદનો કમિટિને પુછાવવા છતાં
નવો ફોટો લેવાની રજા ન મળવાથી એ ઇચ્છા જતી કરવી પડી છે.

અંતે:—પૂજ્યપાદ મારા દાદા ગુરુ અંતે પૂજ્યપાદ મારા ગુરુ-
વર્ધની અસીમ કૃપાથી આ પુસ્તકને પૂર્ણ કરીને હું જૈન સમાજ
સમક્ષ રજૂ કરવા લાગ્યશાળી થયો છું. તેમના ચરણોને વારંવાર
નમન કરતો અને શ્રી શંખેશ્વરજી સંબંધી તથા ખીજ તીર્થો-સંબંધી
પણ આપીયે સુંદરતમ સાહિત્ય તૈયાર કરીને પ્રકટ કરાવવાનું સામર્થ્ય
અર્પે એવી તે પૂજ્યો પાસે પ્રાર્થના કરતો હું મારું વક્તવ્ય અહીં જ
સમાપ્ત કરું છું.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

વલ્લભીપુર-વળા (કાઠિયાવાડ)
ગોનપંચમી
વીર સં. ૨૪૬૮, ધર્મ સં. ૨૭

વૃદ્ધિ-ધર્મ-ચરણોપાસક-
શુભિ જયંતવિજય.

શંખેશ્વર મહાતીર્થ ભાગ ૧-૨ ની

અનુક્રમણિકા

પ્રકાશકનું નિવેદન વગેરે : કુલ પૃષ્ઠ ૪૮

પ્રકાશકનું નિવેદન	૫
શ્રી વૃદ્ધિચંદ્રજી મહારાજની સ્તુતિ	૭
સમર્પણ	૯
શ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વરજીની સ્તુતિ	૧૦
યાત્રાળુઓએ તીર્થયાત્રામાં પાળવાના સામાન્ય નિયમો	૧૧
સહાયકનું દ્વંદ્વ જીવન	૧૩
કિંચિદ્ વક્તવ્ય	૧૭
અનુક્રમણિકા	૨૬
જેમાંથી હિતારા આપ્યા તે ગ્રંથોની સાલવાર અનુક્રમણિકા	૩૩
શંખેશ્વર સંબંધી કૃતિઓની સાલવાર અનુક્રમણિકા	૩૬
ઉપયોગમાં લીધેલા ગ્રંથોની યાદી	૪૧
સાંકેતિક શબ્દોનો ખુલાસો	૪૫

ભાગ પહેલો : ઇતિહાસવર્ણન-આદિ : કુલ પૃષ્ઠ ૧૮૮

પ્રકરણ પહેલું : તીર્થ	૧
પ્રકરણ બીજું : શંખેશ્વર ગામ	૩
ગામની પ્રાચીનતા અને નહોતલાલી	૩
શંખેશ્વરની વસ્તી	૬
પ્રકરણ ત્રીજું : રસ્તા	૮
પ્રકરણ ચોથું : તીર્થની વિકાસ	૧૬

પ્રકરણ પાચમું : મૂર્તિની ઉત્પત્તિ અને તેના પ્રાચીન ઇતિહાસ	૨૬
આ મૂર્તિની ઉત્પત્તિ	૨૬
ઇતિહાસ	૩૪
પ્રકરણ છઠું : પ્રભાવ-માહાત્મ્ય	૩૯
પ્રકરણ સાતમું : ચમત્કાર	૪૭
પ્રકરણ આઠમું : અધિષ્ઠાયક દેવો	૬૪
પ્રકરણ નવમું : યાત્રા	૬૭
સંઘ સાથે મુનિરાજો	૬૭
ગૃહસ્થ સંઘો	૭૦
મુનિરાજો	૭૨
ગૃહસ્થો	૭૩
પ્રકરણ દસમું : જીર્ણોદ્ધાર	૭૫
૧ મંત્રી સન્નિવન શેઠનો ઉદ્ધાર...	૭૫
૨ મહામાતૃ વસ્તુપાલ-તેજપાલનો ઉદ્ધાર	૭૮
૩ રાણા દુર્જનચલનો ઉદ્ધાર	૭૯
ઝંડ-કૂવો	૮૧
૪ શ્રી વિજયસેનસુરિ-પ્રતિષ્ઠિત ઉદ્ધાર	૮૨
આ મંદિરની રચના	૮૩
ભાગ	૮૪
અગ્નિચરની સ્થિતિ	૮૭
તેના લેખો...	૮૮
પ્રકરણ અગિયારમું : નવું મંદિર	૯૨
નવા મંદિરની રચના...	૯૪
તેમાં આરસનું કામ	૯૬
તેમાં ચણેલું નવું કામ	૯૭
તેના શિલાલેખો	૯૭
શૃંગારચોકીની બહાર..	૯૮

પ્રકરણ બારમું : મૂર્તિસંખ્યા અને વિશેષ હકીકત	૯૯
ગર્ભાગાર (મૂળ ગભારો)	૯૯
બન્ને ગભારા	૯૯
દેવકુલિકાઓ-દેરીઓ	૧૦૦
પ્રકરણ તેરમું : ધર્મશાલા અને ખીજાં મકાનો	૧૦૯
અન્ય મકાનો	૧૧૬
જૈન ઉપાશ્રય	૧૧૬
જૈન પુસ્તકાલય	૧૧૭
અખૂતરો	૧૧૭
નગારખાનું	૧૧૭
ભોજનશાળા	૧૧૮
પ્રકરણ ચૌદમું : બગીચા અને ગોચર જમીન	૧૧૯
બગીચો (નં. ૧)	૧૧૯
બગીચો (નં. ૨)	૧૨૦
બગીચો (નં. ૩)	૧૨૦
ગોચર જમીન	૧૨૦
પ્રકરણ પંદરમું : મેળા અને રાજ્યપ્રેમ	૧૨૨
મેળા	૧૨૨
રાજ્યપ્રેમ	૧૨૪
દાણ માફ	૧૨૫
શિકારની સખ્ત મનાઈ	૧૨૬
પ્રકરણ સોળમું : વહીવટ અને વ્યવસ્થા	૧૨૭
વહીવટ	૧૨૭
વ્યવસ્થા	૧૨૯
પેદીનું નામ	૧૩૦
સમવડ	૧૩૦
આવડ-બચ્	૧૩૨

સંખ્યાવત, ...	૧૩૪
જરિયાત ...	૧૩૪
ઉપસંહાર ...	૧૩૬
પરિશિષ્ટ ૧ : શિલાલેખો ...	૧૩૮
નવા મંદિરના લેખો ...	૧૩૮
ધાતુપ્રતિમાના લેખો ...	૧૪૧
જૂના મંદિરના લેખો ...	૧૪૪
ધર્મશાલા વગેરેના લેખો ...	૧૪૯
સરખના લેખો ...	૧૫૧
શિલાલેખોનું અવલોકન ...	૧૫૨
નવા દેરાસરના લેખો (અનુવાદ)...	૧૫૩
ધાતુપ્રતિમા લેખો (અનુવાદ) ...	૧૫૬
જૂના દેરાસરના લેખો (અનુવાદ),	૧૬૦
ધર્મશાલા વગેરેના લેખો (અનુવાદ)	૧૬૬
મુરબી-સરખના લેખો (અનુવાદ)	૧૬૭
પરિશિષ્ટ ૨ : શ્રી રાજેશ્વરજીની પંચતીર્થો ...	૧૭૦
ચક્રર પહેલું-ઉત્તર દિશાનું ...	૧૭૦
ચક્રર બીજું-દક્ષિણ દિશાનું ...	૧૭૫
પરિશિષ્ટ ૩ : શ્રી રાજેશ્વરજીની પ્રદક્ષિણા ...	૧૭૬
જઘન્ય-લઘુ પ્રદક્ષિણા... ...	૧૭૬
મધ્યમ પ્રદક્ષિણા ...	૧૮૦
ઉત્કૃષ્ટ-મોટી પ્રદક્ષિણા... ...	૧૮૦
પુરવણી ...	૧૮૩
બીજા, છઠા તથા નવમા પ્રકરણની પુરવણી ...	૧૮૩
પુરવણીનું અનુસંધાન. ...	૧૮૫
ત્રીજા, છઠા, નવમા, દશમા, અગિયારમા અને પંદરમા	
પ્રકરણનો પુરવણી ઉપરાંતનો વધારો ... ૧૮૫ થી ૧૮૮	

ભાગ બીજો : કલ્પ-સ્તોત્રાદિ-સંદોહ : કુલ પૃષ્ઠ ૩૦૪

[૧] પ્રાકૃત-સંસ્કૃત-વિભાગ ... ૩

કલ્પ-પ્રખ્યાદિ ... ૩

સ્તોત્ર-સ્તવન-જંદ-ચૈત્યવંદનાદિ ... ૧૬

[૨] પ્રાકૃત-સંસ્કૃત-ઉદ્ધૃત-વિભાગ ... ૩૮

પ્રાકૃત વિભાગ

શ્રી અણ્ણેતરી તીર્થમાલા ... ૩૮

વિવિધતીર્થકલ્પ ... ૩૯

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ જિન સ્તવન ... ૩૯

સંસ્કૃત-પદ્ય-વિભાગ

શ્રી શત્રુઙ્ગ્ય માહાત્મ્ય (પદ્યબદ્ધ) ... ૪૦

શ્રી વસ્તુપાદ્ય ચરિત્ર ... ૪૬, ૪૮, ૪૯, ૫૦

શ્રી નાભિનંદનજિનોદ્ધારપ્રબંધ ... ૫૧

ઉપદેશકલ્પવલ્લી ... ૫૩

શ્રી હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય તથા ટીકા... ૫૪

શ્રી વિજયપ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય ... ૫૬

શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર ... ૫૭

દેવાનંદામ્બુદય મહાકાવ્ય ... ૫૭, ૫૮

જૈનસ્તોત્ર-સંદોહ ભા. ૨ ... ૫૮

ઉદયદીપિકા ... ૫૮

પ્રખ્યાદોશ ... ૫૯

પુરાતન પ્રબંધ સંગ્રહ ... ૫૯

શ્રી શત્રુઙ્ગ્ય માહાત્મ્ય (ગદ્યબદ્ધ) ... ૫૯

નેમિનાથચરિત્ર ... ૬૪, ૬૫

પદ્માવલિ સમુચ્ચય ભા. ૧ ... ૬૫, ૬૬

આદ્યવિધિ... ૬૬

પાંડવ ચરિત્ર (ગદ્ય)	૬૭
જગદ્ગચરિત	૭૦
[૩] ગુજરાતી-હિંદી વિભાગ	૭૧
શ્લોકાઓ	૭૧
છંદો	૭૭
સ્તોત્ર	૯૯
ચૈત્યવંદન...	૧૦૦
અંદ્રાહિલા સ્તવન	૧૦૨
ચોદાગિયું સ્તવન	૧૧૭
ગૂજરાતી સ્તવન	૧૩૨
હિન્દી સ્તવન	૨૨૯
સ્તુતિઓ	૨૩૭
લાવણી, રાંગંગીતા, પંદ વગેરે...	૨૪૫
[૪] ગુજરાતી ઉદ્ધૃત વિભાગ	૨૫૭
સમરારાસ	૨૫૭
પાર્શ્વનાથ નામમાલા	૨૫૭, ૨૫૭
પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર	૨૫૯
ચૈત્યપરિપાટી	૨૬૦
રાત્રિભોજન પરિહારક-અમરસેન જયસેન રાસ	૨૬૦
પદ્મવિજયજીનિર્વાણ રાસ	૨૬૧
શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન	૨૬૧
વસ્તુપાલ-તેજપાલ રાસ	૨૬૨
વૃદ્ધિવિજયજી રાસ	૨૬૨
કેવલનાણી જહત્ ચૈત્યવંદન	૨૬૨
પંચકલ્યાણક પૂજા
પાર્શ્વનાથજીનાં ૧૦૮ નામનો છંદ

[૫]. અનુપૂર્તિ વિભાગ ૨૬૫

૧ સંસ્કૃત વિભાગ

અષ્ટકો	૨૬૫
સ્તુતિઓ,	૨૬૭
સ્તવન	૨૬૯

૨ સંસ્કૃત ઉદ્ધૃત વિભાગ

લોકપ્રકાશ	૨૬૯
ઉપદેશપ્રાસાદ	૨૭૦
દિગ્વિજય મહાકાવ્ય	૨૭૦

૩ ગુજરાતી વિભાગ

છંદો	૨૭૧
સ્તુતિ	૨૮૮
સ્તવન	૨૮૯

મંગલાચરણમાં શાખેશ્વરજીના ઉલ્લેખો

દ્રવ્યલોકપ્રકાશ, ક્ષેત્રલોકપ્રકાશ, કાલલોકપ્રકાશ, ભાવ-
લોકપ્રકાશ, પદ્યબદ્ધ જપ્યાનંદકેવલચરિત્ર, ગદ્યબદ્ધ
જપ્યાનંદકેવલચરિત્ર, ગદ્યબદ્ધ પૃથ્વીચંદ્રચરિત્ર, દેવાનંદ
મહાકાવ્ય, ઉપદેશપ્રાસાદ, સૂક્તસંચય, ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર
વૃત્તિ, ભાનુચંદ્રચરિત્ર, ચંદરાગતનો રાસ, ચિત્રસેન
પદ્માવતી રાસ, રાજસાગરસૂરિનિર્વાણ રાસ, ચિત્રસેન
પદ્માવતીઓપાર્ષ, ગુણાવલી રાસ ... ૨૮૯ થી ૨૯૪

ચુદ્ધિપત્રક	૨૯૫
શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જ્ઞેન ગ્રંથમાળાનાં પુસ્તકો	૩૦૦
સુનિરાજ શ્રી જ્યન્તવિજયજીનાં પુસ્તકો	૩૦૩-૩૦૪

આ પુસ્તકમાં જે ગ્રન્થોના ઉતારાં આપ્યા છે, તે
ગ્રન્થોની સાલવાર (કર્તાનાં નામ સાથે)

અનુક્રમણિકા

સંવત્	ગ્રન્થનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૪૭૭ (?)	શત્રુઙ્ગ્ય મહાકાવ્ય, પદ્ય	ધનેશ્વરસુરિ	૧૭
૧૩૦૦ ની	અષ્ટોતરી તીર્થમાળા	મહેન્દ્રસિંહસુરિ	૧૪
આસપાસ			
૧૩૬૧	પ્રબન્ધચિંતામણિ	મેરુતુંગાચાર્ય	૪
૧૩૭૧	લગભગ સમરારાસુ	અંબદેવસુરિ	૧૩૬
૧૩૯૩	નાભિનન્દનનિનોદ્ધાર	ઉપદેશગચ્છીય	૨૨
	પ્રબન્ધ	કક્કસુરિ	
૧૪ મી સદી	જગદુચરિત્ર મહાકાવ્ય	સર્વાણુંદસુરિ	૪૦
૧૪ મી સદી	વિવિધતીર્થકથા	જિનપ્રભસુરિ	૧,૨,૧૫
ઉત્તરાર્ધ			
૧૪૦૫	પ્રબન્ધ કોશ (ચતુર્વિંશતિ શ્રીરાજશેખરસુરિ		૩૧
	પ્રબન્ધ)		
૧૪-૧૫મીસદી	વસ્તુપાલ તેજપાલ પ્રબન્ધ		૩૨
૧૪૯૭	વસ્તુપાલચરિત્ર	જિનહર્ષગણિ	૧૮, ૧૯, ૨૦, ૨૧
૧૫ મી સદી	જ્ઞાનાંદકેવલીચરિત્ર	મુનિસુન્દરસુરિ	૧૭૨
ઉત્તરાર્ધ પદ્ય			
૧૫૦૬	શ્રાદ્ધવિધિ	રત્નશેખરસુરિ	૩૮
૧૫૫૫	ઉપદેશકલ્પવલ્લી	ઈશ્વરસંગણિ	૨૩
૧૬૬૦	પાંડવચરિત્ર, ગદ્ય	પં. દેવવિજયગણિ	૩૯
૧૬૭૫	લગભગ હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય	દેવવિભજ	૨૪

સંવત્ -	ગ્રંથનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૬૮૮	લગભગ વિજયપ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય	હેમવિજયગણિ- ગુણવિજયગણિ	૨૫
૧૬૮૯	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રવૃત્તિ	પં. ભાવવિજયગણિ	૧૭૮
૧૬૯૮	નેમિનાયચરિત્ર, ગદ્ય	ગુણવિજય	૩૪, ૩૫
૧૭૦૭	પાર્શ્વનાયચરિત્ર (શં. પા. પ્રબન્ધ)	જ્ઞાનકુશળ	૧૩૯
૧૭૦૮	દ્વ્યલોકપ્રકાશ	ઉપા. વિનયવિજયજી	૧૫૪, ૧૬૫
૧૭૦૮	દ્વેતલોકપ્રકાશ	,,	૧૬૬, ૧૬૭, ૧૬૮
૧૭૦૮	કાલલોકપ્રકાશ	,,	૧૬૯
૧૭૦૮	ભાવલોકપ્રકાશ	,,	૧૭૦, ૧૭૧
૧૭૧૭	ચંદ્રરાગનો રાસ	વિઘ્નારુચિ મુનિ	૧૮૦
૧૭૧૭	ચિત્રમેન પદ્માવતી રાસ	હસ્તિરુચિ મુનિ	૧૮૧
૧૭૨૧	પહેલાં રાજસાગરસરિનિર્વાણ- રાસ	મુનિ હેમસૌભાગ્ય	૧૮૨
૧૭૨૧	પાર્શ્વનાય નામમાળા	ઉપા. મેઘવિજય	૧૩૭, ૧૩૮
૧૭૨૧	વસ્તુપાલ-તેજપાલ રાસ	મેઘવિજય	૧૪૪
૧૭૨૨	ચૈત્યપરિપાટી	પં. મદ્દિમા	૧૪૦
૧૭૨૭	દેવાનંદ મહાકાવ્ય	ઉપા. મેઘવિજય	૨૭, ૨૮, ૧૭૫
,,	આસપાસ ઉદયદીપિકા	,,	૩૦
,,	,, દિગ્વિજય મહાકાવ્ય	,,	૧૫૬
૧૭૩૬	ચિત્રમેન-પદ્માવતી ચોપાઈ	દીપસૌભાગ્યમુનિ	૧૮૩
૧૮ મી	સદીનો શ્રી ભાનુચન્દ્રચરિત્ર પ્રારંભ	સિદ્ધિચન્દ્રગણિ	૧૭૯

સંવત્	અન્યનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૮ મી સદી પૂર્વાર્ધ	તપાગણપતિગુણપદ્ધતિ	ઉપા. ગુણવિજય	૩૬-૩૭
૧૭૫૧	ગુણાવલી રાસ	જિનવિજય	૧૮૪
૧૭૫૯	અમરસેન જયસેન રાસ	જિનહર્ષ	૧૪૧
૧૭૬૯	શ્રી શુદ્ધિવિજયજી રાસ	સુખસાગર	૧૪૫
૧૭૮૨	શ્રી શત્રુજયમાહાત્મ્ય, ગદ્ય	હસરત્નાકવિ	૩૩
૧૮૪૩	ઉપદેશપ્રાસાદ	વિજયલક્ષ્મીસુરિ	૧૫૫, ૧૭૬
૧૮૮૨	મૃત્યુચન્દ્રચરિત્ર, ગદ્ય	પં. રૂપવિજયગણિ	૧૭૪
,, આસપાસ	પદ્યવિજયજીનિર્વાણ રાસ	,,	૧૪૨
૧૯ સી સદી	જ્ઞાન દેવલિચરિત્ર, ગદ્ય	પ. પદ્યવિજયગણિ	૧૭૩
	સંક્રાંતસચય	સત્રા. મગલવિજયજી	૧૭૭
	કેવલનાણી જુહત્ મૈત્ર્ય- વદન		૧૪૬

આ પુસ્તકમાં શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સંબંધી જો
કૃતિઓ આપી છે, તેની સાલવાર (કર્તાનાં નામ
સાથે) અનુક્રમણિકા

સંવત્	કૃતિનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૩મી સદીની આસપાસ	શ્રી પાર્શ્વનાથસ્તોત્રમ્	આદ્યાદન મંત્રી	૨૬
૧૪મી સદી	શં. પા. સ્તવન	મુનિચન્દ્રસરિ	૩
૧૭મી સદી (?)	શં. પા. સ્તવન	મુનિ લાલવિજય	૬૫
૧૬૧૦	શં. પા. ઉત્પત્તિ સ્તં	હંસભુવનમુરિ	૫૬
૧૬૪૭	શં. પા. સ્તવન	વિદ્યાચન્દ્રગણિ	૧૧૨
૧૬૫૪	શં. પા. સ્તવન	જયવિભલગણિ	૬૦
૧૬૬૦	શં. પા. સ્તવન	મુનિ વિદ્યાચન્દ્ર	૬૧
૧૬૬૦	શં. પા. છંદ	મુખસાગર (?)	૧૬૧
૧૬૭૧	શં. પા. ચંદ્રાકિલા સ્તં	કવિ રાજપાલ	૫૪
૧૬૮૭	શં. પા. સ્તવન	પં. શુભવિજય	૬૩
૧૭મી સદી	શં. પા. સ્તવન	મુનિ વિજય (?)	૫૯
„ ઉત્તરાર્ધ	શ્રી પાર્શ્વ સમતીર્થો	સંધવિજયગણિ	૨૯
	સ્તવન		
„ „	શં. પા. મૃત્તિ	ધનદુર્ધાવિજય	૧૨૪
૧૭૦૮	શં. પા. સ્તવન	પુણ્યકલશ	૧૧૩
૧૭૧૨	શં. પા. છંદ	લઙ્કિધરુચિ	૧૫૮
૧૭૩૨ પહેલાં	શં. પા. સ્તવન	મુણિવિજય	૬૪
૧૭૪૨	શં. પા. છંદ	નિત્યવિજય	૪૬
૧૭૫૦ આસપાસ	શં. પા. છંદ	ઉપાં. ઉદયરત્નગણિ	૪૩, ૪૪
૧૮મી સદી પૂર્વાર્ધ	શં. પા. સ્તવન	મુનિ ઉદય	૮૧

સંવત્	કૃતિનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૮મી સદી પૂર્વાર્ધ	શં. પા. સ્તવન	મુનિ ધર્મવન્ત	૫૮
" "	શં. પા. સ્તવન	પં. ચારિત્રસાગર	૮૦
" "	શં. પા. રાજગીતા	વાયક ઉદયવિજય	૧૩૨
૧૭૫૬ની આસ-	શં. પા. છંદ	જિનહરખ	૪૫
પાસ (?)			
" "	(?) શં. પા. સ્તોત્ર	"	૫૨
" "	(?) શં. પા. સ્તવન	"	૧૬૪
૧૭૬૧	શં. પા. સ્તવન	મુનિ અમરચંદ્ર	૧૧૧
૧૭૬૯	શં. પા. શ્લોકો	ઉપા. ઉદયરત્ન	૪૧
"	શં. પા. અષ્ટક	મુનિ સુખસાગર	૧૫૦
૧૭૭૯ પહેલાં	શં. પા. સ્તવન	વિજયાશુદંભરિશિષ્ય-	૬૮
૧૭૮૨ આસપાસ	શં. પા. સ્તોત્ર	હંસરત્ન	૫
" "	શં. પા. છંદ	"	૭
૧૭૮૪ લગભગ	શં. પા. સ્તવન	મુનિ દીપવિજય	૭૧
૧૭૮૪	શં. પા. શ્લોકો	મુનિ દીપવિજય	૪૨
૧૭૮૬ પહેલાં	શં. પા. છંદ	શીલમુનિ	૧૫૭
૧૭૮૯	શં. પા. છંદ	જીવનવિજય	૪૭
૧૭૯૦	શં. પા. સ્તવન	મુનિ લબ્ધિવિજય	૮૨
૧૮મી સદી	શં. પા. સ્તોત્ર	ઉપા. યશોવિજય	૬
" "	(?) શં. પા. સ્તવન	" " (?)	૮
" "	શં. પા. સ્તવન	ઉપા. ઉદયવિજયગણિ	૧૬
" "	શં. પા. સ્તવન	જ્ઞાનવિમલસરિ	૭૩
		થી ૭૯	
" "	શં. પા. સ્ત૦ (હન્દી)	ઉપા. યશોવિજય	૧૧૪
" "	શં. પા. સ્તુતિ	નયવિમલ	૧૨૬

सं.वर्त.	कृतिनुं नाम	कर्ता	स्तोत्रांक
१८३१ सदी	शं. पा. शोदागियुं	रत्नविजय	३५
वित्तराध	स्तवन		
" "	शं. पा. स्तवन	"	८४
१८१८	शं. पा. छंद	कनकरत्न	५०
१८३०	शं. पा. स्तवन	विष्णो राजविजयगालि	६७
१८३४	शं. पा. स्तवन	पं. पद्मविजयगालि	८५
१८४६	शं. पा. स्तवन	पं. मधुकर्म	८७
१८५२	शं. पा. स्तवन	रंगविजयमुनि	८९
१८५२ आसपास	शं. पा. स्तुति	"	१२८
" "	शं. पा. स्त० (हिन्दी)	भालिकृष्णविजय	११५
" "	(?) शं. भा. कविता	रंगविजय	१३५
१८७७	शं. पा. स्तवन	पं. वीरविजयगालि	८३
१८७७ आसपास	शं. पा. पद	"	१३३
१८७७ "	शं. पा. स्तवन	"	८२, ८५
१८७८	शं. पा. स्तवन	"	८४
१८८१	पार्श्वनाथछ छंद	उत्तमविजय	१४८
१८८२ आसपास	शं. पा. लावणी	पं. रूपविजयगालि	१३१
" "	शं. पा. स्तवन	"	८६ यी ८८
" "	शं. पा. स्तवन	"	८६, ११७
" "	शं. पा. मेलवदन	"	५३
१८८८ पहेलां	शं. पा. स्तवन	कुंवरविजयशिष्य	६२
१८८८	पं. मधुकर्मगुरुपूजनो	पं. वीरविजयगालि	१४७
	कवय		"
१८९१ सदी	शं. पा. स्तवन	कृष्णविजयशिष्य	१००
१८९१ सदी	शं. पा. स्तवन	भोदनविजय	७२
" वित्तराध			

सं.पत्र	कृतिपुं नाम	कर्ता	स्तोत्रांक
१६०० आसपास	शं. पा. स्त० (हिन्दी)	विद्यानंद	११८
१६४४	शं. पा. स्त० (हिन्दी)	दर्शविजय	१२३
२०भी सदी	शं. पा. स्तवन	विजयानंदसूरि	१२०,
पूर्वाध्व -	(हिन्दी)	(आत्मारामजी भ.)	१२१, १२२
१६६०	शं. पा. अष्टक	विजयधर्मसूरि	१२
१६७७	शं. पा. स्तवन	"	१०७
	शं. पा. गिनस्तव		८, १०
	यैसवदन		११
-	शं. पा. स्तुति श्लोक		१३
	शं. पा. छंद	शं. सुभयंद	४८
	शं. पा. छंद	मुनि मेघराज	४८
	शं. पा. छंद		५१
	शं. पा. स्तवन	सकलचंद्र	५७
	शं. पा. स्तवन	भोतिसागरमुनि	६६
	शं. पा. स्तवन	दानविजय	७०
	शं. पा. स्तवन	अभरत्नसूरि	८३
	शं. पा. स्तवन	भक्तिविजय	८६
	शं. पा. स्तवन	मुनि रंगविजय	८८, ८९, ९०
	शं. पा. स्तवन	न्यायसागर	१०१
	शं. पा. स्तवन	पुण्यसागरसूरि	१०२
	शं. पा. स्तवन	देवी	१०४
	शं. पा. स्तवन	धर्मचन्द्र	१०५
	शं. पा. स्तवन	पुष्पाक्षयंद	१०६
	शं. पा. स्तवन		१०८
	शं. पा. स्तवन		१०९

सं.वत्	कृतिषुं नाम	कर्ता	स्तोत्रांक
	शं. पा. स्तवन		११०
	शं. पा. स्तवन (हिन्दी) रंगविजय		१११
	शं. पा. स्तवन (हिन्दी) श्री प्रभु		११८
	शं. पा. स्तुति	हंसरत्न (?)	१२५
	शं. पा. स्तुति	विपा. तेजमुनि	१२७
	शं. पा. स्तुति	नयविजय	१२८
	शं. पा. स्तुति	तत्त्वविजय	१३०
	शं. पा. विनति		१३४
	शं. पा. व्यष्टक	भावप्रबन्धरि	१४६
	शं. पा. स्तुति		१५१
	शं. पा. स्तुति		१५२
	शं. पा. स्तव		१५३
	शं. पा. छंद	नयप्रभोद	१५६
	शं. पा. छंद	मुनि साधवृद्ध	१६०
	शं. पा. छंद		१६२
	शं. पा. स्तुति	सद्धमीरतन	१६३
	शं. पा. स्तवन	भावप्रबन्धरिशिष्य	१४३

पुण्य

ઉપયોગમાં લીધેલા ગ્રન્થોની યાદી

- ૧ અષ્ટોત્તરી તીર્થમાળા
- ૨ અમરસેન જયસેન રાસ
- ૩ અભિધાનચિન્તામણિ સતીક
- ૪ અંચળગચ્છીય પંચપ્રતિ-
કમણુસૂત્ર
- ૫ અંચળગચ્છીય જુહત્ પદા-
વલી, ભાષાન્તર
- ૬ ઉપદેશકલ્પવલ્લી
- ૭ ઉપદેશપ્રાસાદ, ભા. ૧
- ૮ ઉપદેશપ્રાસાદ ભા. ૪
- ૯ ઉદ્યદીપિકા
- ૧૦ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રવૃત્તિ (પં.
ભાવવિજય ગણી)
- ૧૧ ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ,
ભા. ૩ (ય. વિ. ગ્રં.)
- ૧૨ કલ્પસૂત્ર મૂળ, પાર્શ્વ. ચં.
- ૧૩ કાલલોકપ્રકાશ
- ૧૪ ગુર્જર સાહિત્ય સંગ્રહ
- ૧૫ ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સા-
ધનો, વિભાગ ૧-૨
- ૧૬ ચઉપન મહાપુરિસ ચરિયં
પ્રાકૃત (શીલાંગાચાર્ય)
- ૧૭ ચૈત્યવંદન સ્તુતિ સ્તવનાદિ
સંગ્રહ ભા. ૧ (શિ. હું.)
- ૧૮ ચૈત્યવંદન સ્તુતિ સ્તવનાદિ
સંગ્રહ ભા. ૩ (શિ. હું.)
- ૧૯ ચૈત્યવંદન સમુચ્ચય (જલોર)
- ૨૦ ચૈત્યપરિપાટી
- ૨૧ જગદુચરિત્ર મહાકાવ્ય
- ૨૨ જયનાંદકવલિચરિત્ર, ગદ્ય
પદ્ય
- ૨૩ જસલમેર શિલાલેખ સંગ્રહ
(પૂ. ના.)
- ૨૪ જૈન સ્તોત્ર સંગ્રહ, ભા. ૨
(ય. વિ. ગ્રં.)
- ૨૫ જૈન પ્રબોધ, ભા. ૧
- ૨૬ જૈન ગુર્જર કવિઓ, ભા. ૧
- ૨૭ " ભા. ૨
- ૨૮ જૈન રાસમાળા, ભા. ૧
(સં. મો. દ. દે.)
- ૨૯ જૈન સાહિત્ય સંગ્રહક, ભા.
૧ અંક ૧-૪ (ત્રિમાસિક)
- ૩૦ જૈન સત્સ પ્રકાશ વર્ષ
૧, અંક ૫ (માસિક)
- ૩૧ જૈન મ્વે. ડો. હેરફડ, સચિત્ર
ખાસ ઐતિહાસિક-સાહિત્ય
અંક, જુલાઈ-ઓક્ટોબર.
૧૯૧૫.
- ૩૨ જૈન સ્તોત્ર સંગ્રહ, ભા. ૧
(ગ્ર. સા. ન.)

- ૩૩ જૈન સ્તોત્ર સંદોહ, ભા. ૨
(પ્ર. સા. નં.)
- ૩૪ જૈન કાવ્ય પ્રકાશ, ભા. ૧
(બી. મા.)
- ૩૬ જૈન વાર્ષિક ઉત્તમ પર્વો
(મા. ઉ. રા.)
- ૩૭ જૈન યુગપુસ્તક ૪ (માસિક)
- ૩૭ જૈન સાહિત્ય સંશોધક,
ખંડ ૧ અંક ૨ (માસિક)
- ૩૮ જૈન સાહિત્ય સંશોધક,
ખંડ ૧ અંક ૩ (માસિક)
- ૩૯ જૈન પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભા. ૧
- ૪૦ " " " ભા. ૨
- ૪૧ જૈન ધર્મ પ્રકાશ પુ. ૫૬,
અંક ૨૦ (માસિક)
- ૪૨ દ્વીગ્નોમેટ્રીકલ સર્વેનો અ-
ંગ્રેજી નકશો (English
Map)
- ૪૩ તપાગણપતિગુણપદ્ધતિ
- ૪૪ તપાગણ પદ્ધતિ
- ૪૫ તીર્થકર ચરિત્ર (અમર-
ચંદ્રસરિ)
- ૪૬ તીર્થ ગાર્હપત્ય
- ૪૭ ત્રિ. શ. પુ. ચ. મહાકાવ્ય,
પર્વ ૧ (હેમચંદ્રાચાર્ય)
- ૪૮ ત્રિ. શ. પુ. ચ. મહાકાવ્ય,
પર્વ ૮ (હેમચંદ્રાચાર્ય)

- ૪૯ ત્રિ. શ. પુ. ચ. મહાકાવ્ય,
પર્વ ૯ (હેમચંદ્રાચાર્ય)
- ૫૦ ત્રિલોક્યપ્રકાશ (હેમચંદ્રાચાર્ય)
- ૫૧ દિગ્વિજયમહાકાવ્ય (અમરકટ)
- ૫૨ દાક્ષાવિધિ (ય. વિ. ગ્રં.)
- ૫૩ દેવવંદનમાળા
- ૫૪ દેવાનંદ મહાકાવ્ય (સં.
જે. જી. દોસી)
- ૫૫ દ્રવ્યલોકપ્રકાશ
- ૫૬ નાભિનંદનજિનોદ્ધાર પ્રબંધ
- ૫૭ નેમિનાથચરિત્ર, પ્રાકૃત,
હસ્તલિખિત (મલધારી
હેમચંદ્ર)
- ૫૮ નેમિનાથ ચરિત્ર, ગદ્ય
(ગુણવિજય)
- ૫૯ નેમિનાથ ચરિત્ર, પદ્ય
(ઉપા. કીર્તિવિજયજી)
- ૬૦ નેમિનિર્વાણ (વાગ્બટ)
- ૬૧ પદ્માવલીસમુચ્ચય ભા. ૧
- ૬૨ પત્તનસ્થ જૈન ભાંડાગારીય
મન્યસુચિ
- ૬૩ પદ્મવિજયજી નિર્વાણ રાસ
- ૬૪ પંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર
(અ. ગા. પ્ર. મં.)
- ૬૫ પાંડવચરિત્ર મહાકાવ્ય
(પં. શુભવર્ધન ગણી)

- ६६ पांडवचरित्र महाकाव्य
(मलधारी श्रीदेवप्रभसरि)
पार्श्वनाथ नामभाषा
- ६७ पांडवचरित्र, गद्य (य. वि. अं.)
- ६८ पार्श्वनाथचरित्र (शं. पा.
प्रबन्ध) (ज्ञानकुशण)
- ६९ पुरातन प्रबन्ध संग्रह
(सं. नि. वि.)
- ७० पृथ्वीयंद्रचरित्र, गद्य
- ७१ प्रबन्ध काश-यत्तुर्विंशति
प्रबन्ध (सं. नि. वि.)
- ७२ प्रबन्धयिन्तामण्डि, भा. १
(सं. नि. वि.)
- ७३ प्रकरणार्थ विचारगर्भित
स्तवन संग्रह (ने. ध. प्र. स.)
- ७४ प्रद्युम्नचरित्र (रत्नयंद्रगण्डी)
- ७५ प्रवचनसारोद्धार सटीक
- ७६ प्रगटप्रभाषी पार्श्वनाथ
- ७७ प्राचीन जैन लेख संग्रह,
भा. २ (सं. नि. वि.)
- ७८ प्राचीन गुर्जर काव्य संग्रह
- ७९ प्राचीन स्तवन रत्नसंग्रह,
भा. १ (शेक न. भ.)
- ८० प्राचीन तीर्थभाषा संग्रह,
भा. १ (य. वि. अं.)
- ८१ भावलोकाप्रकाश
- ८२ भानुयंद्र चरित्र
(सं. मो. द. द.)

- ८३ मण्डिभद्राष्टिकाना उद्देश, भा. १
- ८४ मन्त्राधिराज यिन्तामण्डि
(प्र. सा. न.)
- ८५ माधवानल यत्तुष्यदी
- ८६ रत्नसागर, भा. १
- ८७ रासभाषा (डॉ. कृष्णस)
- ८८ वस्तुपालचरित्र (निन-
हर्षजलि)
- ८९ वस्तुपालप्रबन्ध
- ९० वस्तुपाल-तेजपाल रास
(मेरुविजय)
- ९१ विजयप्रशस्ति महाकाव्य
- ९२ विजयदेवसुरि भाषात्म्य, भा. १
- ९३ विचार सार प्रकरण
(प्रद्युम्नसुरि)
- ९४ विविधतीर्थरूप (अ. सो.
भंगाल, सि. अं.)
- ९५ विविध पूजा संग्रह
- ९६ विहार वर्णन, भा. २
(न. वि. अप्रकट)
- ९७ वीरविजय रास
- ९८ वीरवंशावली
- ९९ वृद्धिविजयरास (कवि
सुभक्षाल)
- १०० वैराग्य भावना
- १०१ शत्रुंजयभाषात्म्य, गद्य
- १०२ शत्रुंजय भाषात्म्य, पद्य

૧૦૩ શલોકા સંગ્રહ (બી. મા.)	૧૦૯ સૂક્તસંયય (સંગ્રહક
મંગળવિજયજી)
૧૦૪ શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ (મ.
ન્યા. શાહ)	૧૧૦ રતવનાદિ સંગ્રહ (સં.
પો. સા. શાહ)
૧૦૫ શં. પા. પંચકલ્યાણક
ગર્ભિત પ્રતિષ્ઠા કંપ, હસ્ત-
લિખિત	૧૧૧ રતોત્ર સમુચ્ચય (સં.
ચતુરવિજયજી)
૧૦૬ શિલાલેખ સંગ્રહ (પૂ. ના.)	૧૧૨ હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય
૧૦૭ શ્રાદ્ધવિધિ	૧૧૩ ક્ષેત્રલોકમંગલ.
૧૦૮ સમરાસામુ	

સાંકેતિક શબ્દોનો ખુલાસો

અ. - અક્ષર

અ. ડા. પ્ર. મં. - અધ્યાત્મ જ્ઞાન
પ્રસારક મંડળ

અં. - અંક

આ. મ. - આચાર્ય મહારાજ

આ. શ્રી. - આચાર્યશ્રી શ્રીમાન

ઉ.; ઉપા. - ઉપાધ્યાય

એ. સો. બે. - એસિયાટીક સો-
સાયટી ઑફ બેંગાલ

ઐ. ગુ. હ. વિ. - ઐતિહાસિક
ગુજરાતી હસ્તલિખિત વિ-
ષયાદિ

કા. - કારતક માસ

ગ. - ગણિ

ગ્રં. - ગ્રંથાગ્રં-કુલ શ્લોક સંખ્યા.

ગા. ઓ. સિ. - ગાયકવાડ ઓ-
રિયન્ટલ સીરીઝ.

ચ. - ચરિત્ર

જ. ભ. - શેઠ જમનાભાઈ ભ-
ગુભાઈ

જ. વિ. - જયન્તવિજય

જિ. વિ. - શ્રીમાન જિનવિજયજી

જે. ધ. પ્ર. સ. - જેનધર્મ
પ્રસારક સભા

જે. શ્વે. મુ. - જેન શ્વેતામ્બર
મૂર્તિપૂજક

જે. શ્વે. કૉ. - જેન શ્વેતામ્બર
કૉન્ફરન્સ

ઠે. - ઠેકાણું

તા. - તારીખ

ત્રિ. શ. પુ. ચ. - ત્રિપણિ શ-
લાકા પુરુષ ચરિત્ર.

નં. - નંબર

પરિ. - પરિશિષ્ટ

પં. - પડિત, પંન્યાસ.

પા. જે. ભં. ડી. ક્યો. વૉ. -
પાટણુ જેન ભંડાર ડીરેક્ટરી
કંટલોગ વોલ્યુમ.

પુ. - પુસ્તક

પૂ. ના. - બાળ પૂરણચંદ્રજી
નાહર

પૃ. - પૃષ્ઠ

પો. સા. - પોપટલાલ સાકરચંદ
શાહ

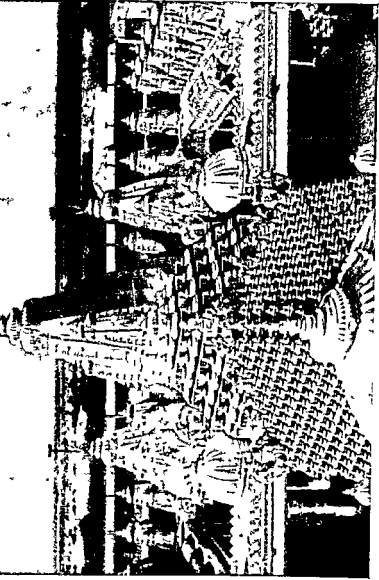
પ્ર.; પ્રકા. - પ્રકાશક
 ખે. જી. - પં. ખેચરદાસ જીવ-
 રાજ દોસી
 જા. - જગવાન
 જા. - જાગ.
 જી. મા. - જીમસિંહ માણેક
 મ. - મહારાજ
 મ. ન્યા. - મણિલાલ ન્યાલયંદ
 શાહ
 મા. ઉ. રા. - માસ્તર ઉમેદચંદ
 રાયચંદ
 મુ.; મુ. મ. - મુનિમહારાજ
 મુ. ના. - મૂળ નાયકજી
 મો. દ. દે. - શ્રી મોહનલાલ દલી-
 ચંદ દેસાઈ
 ય. વિ. ગ્રં. - યશોવિજય જ્ઞેન
 ગ્રંથમાળા.
 રૂ. - રૂપિયા
 લિ. - લિખિત
 લે.; લે. નં. - લેખ નંબર
 વ. - વર્દિ
 વા. - વાચનાચાર્ય, વાચક
 વિ. - વિજય

વિ. સં. - વિક્રમ સંવત
 શં.; શંખે. - શંખેશ્વર
 શં. પા.; શંખે. પાર્શ્વ. - શંખે-
 શ્વર પાર્શ્વનાથજી
 શં. મ. પ્ર. જા. શંખેશ્વર મહા-
 તીર્થ પ્રથમ જાગ
 શા.; સા. - શાહ
 શિ. હું. - શા. શિવનાથ હુંબાજી
 શ્લો. - શ્લોક
 શ્રી. - શ્રીમાન, શ્રીયુત
 સં. - સપાદક
 સં. - સંવત
 સંગ્રા. - સંગ્રાહક
 સા. ન. - સારાભાઈ મણિલાલ
 નવાખ
 સિં. ગ્ર. - સિંધી જ્ઞેન ગ્રંથમાળા
 સુ. - સુદિ
 સ્ત. - સ્તવન
 સ્તો. - સ્તોત્રાંકગ્રંથોના ઉતારા
 અને કૃતિઓને આપેલ નંબર
 સ્વ. - સ્વર્ગસ્થ
 હ. લિ. - હસ્તલિખિત
 ગા. વિ. સુ. ગા. જા. - શ્રી
 ગાનવિમલસુરિ ગાનભંડાર

शङ्खेश्वर महातीर्थ

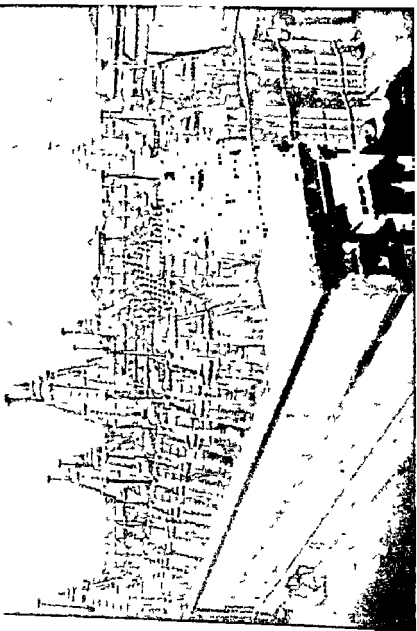
भाग पहलो

[इतिहास-वर्णन-आदि]

મહાતીર્થનાં વિવિધ જાતનાં મનાહર શિખરો । મંદિરના મુખ્ય પ્રવેશદ્વારની છત ઉપરથી લીધેલ બંને
 સબામંડપો, ગદ મંડપ મૂળ મંદિર તથા ભમતીની દેરીઓ ઉપરના વિવિધ શિખરોનું દરય જુઓ પ્ર ૧૧ ૫ ૮૪]

המחברת מודה לפרויקט "המחשבה העברית" על סיועו במחקר.

શ્રીશંકેશ્વરપાર્શ્વનાથાય નમો નમઃ ।

શ્રીમદ્વિજયધર્મસૂરિગુરુમ્યો નમઃ ।

શક્તેશ્વર મહાતીર્થ

[ભાગ પ્રથમ]

૧ પ્રકરણ પહેલું : તીર્થ

જે તારે તે તીર્થ અથવા જેનાથી તરીને સામે કિનારે પહોંચાય તેનું નામ તીર્થ. જેમ સરોવર કે નાની નદીઓ ત્રાપા કે તુંગડાથી પાર કરી શકાય છે, મોટી નદીઓ કે સમુદ્ર ઉપર બાંધેલા પુલ મારફત તેને સામે કાંઠે પહોંચી શકાય છે તેમ લબ્ધ પ્રાણીઓ જેનાથી સંસારરૂપી સમુદ્રને તરીને સામે કાંઠે અર્થાત્ મોક્ષમાં પહોંચી શકે તેનું નામ તીર્થ કહેવાય છે. તીર્થ બે પ્રકારનાં છે : એક લંગમ તીર્થ અને બીજું સ્થાવર તીર્થ. શ્રી તીર્થકર ભગવંતોએ સ્થાપન કરેલ ગણધર ભગવંતો અને ચતુર્વિધ શ્રીસંઘ એ લંગમતીર્થ છે, બ્યારે ચોવીશે તીર્થકર ભગવંતોનાં પાંચે કલ્યાણકની ભૂમિઓ, તીર્થકર મહારાજાઓનાં ચરણકમળોથી પવિત્ર થયેલી

ભૂમિઓ, ઘણા જીવોના આત્મકલ્યાણમાં સાધનભૂત ગનેલી ભૂમિઓ અને જિનેશ્વર ભગવંતોનાં મંદિરો વગેરે સ્થાવર તીર્થ છે. સ્થાવર તીર્થોમાં અત્યારે ૧ શાંતુજય, ૨ ગિરિનાર, ૩ અર્ધુદાચળ (આણુ), ૪ સુસ્મેતશિખર અને ૫ આષ્ટાપદ-આ પાંચ સર્વશ્રેષ્ઠ મહાતીર્થો ગણાય છે; જ્યાંથી ઘણા તીર્થંકર ભગવંતો, ગણધર મહારાજો અને મુનિ-મતંગજો મોક્ષે ગયા છે અને ઘણા ભવ્ય પ્રાણીઓએ પોતાનું આત્મકલ્યાણ સાધ્યું છે.

તે ઉપરાંત જે મંદિરોમાંની શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોની મૂર્તિઓ ઘણા કાળની જૂની હોય, દેવોથી પ્રાપ્ત થઈ હોય, જેના અધિષ્ઠાયક દેવો જાગતા હોય અર્થાત્ ભક્તોનાં વિધ્નોને દૂર કરીને તેમના ઇચ્છિત મનોરથોને પૂર્ણ કરતા હોય તે પણ મહાતીર્થો કહેવાય છે. ભારતવર્ષમાં આ કાળમાં આવાં મહાતીર્થોમાં શ્રી શંખેશ્વર મહાતીર્થ અથવા સ્થાન લોગવે છે. આ તીર્થ ક્યાં આવ્યું છે અને એ શાથી મહાતીર્થ મનાય છે? વગેરે હકીકત આગળનાં પ્રકરણો વાંચવાથી જાણવામાં આવશે.

પ્રકરણ બીજું : શંખેશ્વર ગામ

ઉત્તર ગુજરાતમાંનો થોડો ભાગ વઢિયાર^૧ (વૃદ્ધિકાર) દેશ એ નામથી બહુ પ્રસિદ્ધિમાં આવેલો છે. તેનું મુખ્ય શહેર રાધનપુર છે. તે રાધનપુર સ્ટેટના મુંજપુર મહાલમાં શંખેશ્વર નામનું પ્રાચીન, મુંદર અને રળિયામણું ગામ આવેલું છે. આ ગામનું શંખપુર એવું નામ ઘણા પ્રાચીન શિલાલેખો અને ગ્રંથોમાં^૨ મળે છે. એટલે મૂળ તો આ ગામનું નામ શંખપુર હોવું જોઈએ, પરંતુ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો મહિમા બહુ વિસ્તાર પામવાથી આ ગામનું નામ પાછળથી શંખપુરને બદલે શંખેશ્વર પડી ગયું હોય એમ લાગે છે. શંખેશ્વર નામ ક્યારથી પડ્યું તે નક્કી કહી શકાય તેમ નથી; કેમકે છેલ્લા કેટલાક સૈકાઓથી આ ગામનું નામ શંખેશ્વર ચાલુ હોવા છતાં પણ આનું શાસ્ત્રીય નામ શંખપુર હોવાથી આધુનિક લેખકો પણ પોતાના ગ્રંથો કે સ્તવનાદિમાં શંખપુર તરીકે પણ આ ગામનો ઉલ્લેખ કરે છે.

ગામની પ્રાચીનતા અને જાહોજલાલી—

શ્રી શંખેશ્વર મહાતીર્થનો ઐતિહાસિક કાળ, મહામંત્રી ! સનજનશાહે વિ. સં. ૧૧૫૫ માં શંખેશ્વરજીમાં મંદિર !

૧ ‘અંચળગચ્છીય જૂહત પટાવલી’ ભાષાન્તર. પૃ. ૭૪, તથા સ્તોત્રાંક-૪૧, ૪૨, ૪૭, ૫૦, ૫૩, ૫૪, ૯૮, ૧૬૩ વગેરે અનેક સ્તોત્રો અને ગ્રંથોમાં વઢિયાર દેશનો ઉલ્લેખ મળી આવે છે.

૨ સ્તોત્રાંક-૧, ૨, ૩૫, ૧૩૯, ૧૪૮, ૧૫૧, ૧૫૩, ૧૫૮ વગેરે ઘણે ઠેકાણે શંખપુર નામ આપેલ છે.

ગંધાવ્યું ત્યારથી ચરૂ થાય છે. પરંતુ તે પહેલાં પણ શંખેશ્વર ગામની જાહોજલાલી જાહેર સારી હતી, એમ નીચેની ખીનાથી જાણી શકાય છે.

ચરમ તીર્થનાયક, શ્રી વીર ભગવાનથી ઉપમી પાટે ચેલા અને જેઓ વિ. સં. ૯૯૪ માં વિદ્યમાન હતા તે શ્રીમાન્ કુદ્યોતનસૂરિજીના પરિવારમાંના, ચોરાસી આચાર્યોમાંથી તેમના મુખ્ય પટ્ટધર શ્રીમાન્ સર્વદેવસૂરિજી સપરિવાર વિહાર કરતા કરતા અહીં (શંખેશ્વર) આવીને (ભગલગ વિ. સં. ૧૦૨૦માં) ચોમાસું રહ્યા હતા. તેમણે પોતાની છેલ્લી જીંદગી કદાચ શંખેશ્વરમાં જ વીતાવી હશે, અથવા તો ત્યાંના શ્રાવકોના આચહથી તેઓ વખતોવખત ત્યાં પધારતા હશે. તેથી તેમની પરંપરાના મુનિઓ શંખેશ્વરગચ્છીય તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા. અર્થાત્ આ શંખેશ્વર ગામના નામ ઉપરથી શંખેશ્વર ગચ્છ નીકળ્યો.

આ શ્રીમાન્ સર્વદેવસૂરિજી શ્રી શંખેશ્વરજીમાં ચોમાસું રહ્યા હતા, તે વખતે તેમણે લોહિયાણુપુર (મારવાડ) ના ત્યાં આવેલા રાજાને ચમત્કાર દેખાડી, પ્રતિબોધ કરી શ્રાવક બનાવીને ધાર વ્રત ઉચ્ચરાવ્યાં હતાં.

પાંચ વર્ષ બાદ તે રાજા પાછો મિથ્યાત્વી થઈ જવાનું સાંભળવાથી શ્રી સર્વદેવસૂરિજી મહારાજે પોતાની આકર્ષણી વિદ્યાના બળથી તે રાજાને શંખેશ્વર ગામમાં પોતાના ઉપાશ્રયમાં આકર્ષી મંગાવીને ઉપદેશ આપી તેનું મિથ્યાત્વ દૂર કરાવી ફરીને તેને જૈનધર્મમાં દૃઢ કર્યો. પછી તેણે સારાં સારાં ધર્મકાર્યો કર્યાં.

એ આત્મા આવતા શંખેશ્વર ગચ્છના, સો એક વર્ષ પછી, નાણુક ગચ્છ અને વલ્લભી ગચ્છ એમ બે વિભાગો થયા ?

યશોધન લણુશાલીના વશના શંખેશ્વરીયાની ઓઠક-વાળાઓ, જ્યારે પોતાને ત્યા પુત્ર જન્મે ત્યારે, શ્રી શંખેશ્વરજીના જિનમંદિરમા ત્રણ ગજ કપડાની ઝોળી બાધી તેમા એક શ્રીકૃષ્ણ, સાત સોપારી, બે માણુ ચોખા નાખી તેમા તે બાળકને હીંચોળે છે અને તે બાળકના મમ્તક ઉપર સાથીઓ કરી ચોખાથી વધાવે છે મોટા પુત્રનો એક કાન વીંધે છે કંઈને ચાર ફદીયા (પૈસા) તથા સાત સોપારી આપે છે અને ગોરણીઓ (ડન્યાઓ) જમાડે છે ?

આ ઉપરથી, શ્રમણ લગવાનુ શ્રી વીર પ્રભુની ૩૬ મી પાઠે થયેલા શ્રીમાનુ સર્વદેવસૂરિજી મહારાજ (જેમનો સત્તાસમય વિ સ ૧૦૨૦ આસપાસનો છે) પરિવાર સાથે અહીં વખતોવખત પધારતા હતા અને ચોમાસા પણ કરતા હતા અને તેમના પરિવારના મુનિઓનો શંખેશ્વર ગચ્છ

૧ જુઓ ‘અચળગચ્છીય મૃદત્ પદાવલી’ ભાષાતર, પૃ ૭૪, ૭૫, ૭૬, ૧૧૭ આ પદાવલીના ભાષાતરમા આચાર્ય મહારાજાઓના જીવનપ્રસંગોમા જે મંવતો આપ્યા છે તેમા ઐતિહાસિક વિદ્વાનોની અત્યારની ચાનુ માન્યતા પ્રમાણે લગભગ ૩૦૦ વર્ષનો ફરક પડે છે જેમકે શ્રી સર્વદેવસૂરિજીએ લોહીઆણપુરના રાજાને પ્રતિબોધીને વિ. મ ૭૨૩ના માગશર સુદ ૧૦ ને દિવસે શ્રાવક બનાવ્યાનુ તેમા લખ્યુ છે, પરંતુ ત્યા લગભગ વિ. સ ૧૦૨૩ બોધ્યે એ અરસામા ઉક્ત આચાર્ય મહારાજ વિદ્યમાન હતા

૨ ‘અચળગચ્છીય મૃદત્ પદાવળી’ ભાષાતર, પૃ ૮૭

✓ થયો હતો. એટલે ૧૧મી શતાબ્દમાં પણ અહીં શ્રાવકોનાં ઘણાં ઘર, દેરાસર, ઉપાશ્રય અને જૈન ધર્મશાળા વગેરે પણ હશે, તથા શ્રાવકો લક્ષિતવાળા હશે એમ સહેજે જાણી શકાય છે. વળી યશોધન લણુશાળીના વંશના માણસોની શા'ખેશ્વર-ગ્રીયાની ઓડક થઈ હતી, એટલે ૧૧મી સદી પછી પણ અહીં શ્રાવકોની વસ્તી સારા પ્રમાણમાં હશે, અને શા'ખેશ્વર ગામની જાહેજ/લાલી પણ સારી હશે, એ વાત સમજી શકાય તેવી છે.

શા'ખેશ્વરની વસ્તી

ફાર્બસ ગુજરાતી સલા મુંબઈ તરફથી સંવત ૧૯૮૪માં પ્રકટ થયેલ “ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો” ભાગ ૧-૨, પૃ. ૨૨૦ માં શા'ખેશ્વર ગામની જાતિવાર ઘરની સંખ્યા આપેલી છે, તે આ પ્રમાણે છે:-

ઘર	જાતિ	ઘર	જાતિ
૨૫	વાણિયાનાં	૪	કુંભારનાં
૪૦	બ્રાહ્મણનાં	૧	ધાંચીનું
૪૦	નાડોદાનાં	૧	ભાડબુંજનું
૧૨	કણ્વળીનાં	૪	સુતારનાં
૧૨	ગોસાઈનાં	૧	દરજીનું
૭	ચારણના	૩	હુહારનાં
૧૦	રજપુતનાં	૬	હજમનાં
૧૦	ભરવાડનાં	૫	સીપાઈનાં
૨૫	ભાટનાં	૩૦	ઢેઢ, ચમાર,
૧૦૦	કોળીનાં		વાધરી, તૂરીનાં

ઉપરોક્ત ગ્રંથના લેખક નર્મદાશંકર વડલભાઈ દિવેદીએ ઉપરની હકીકત, બારોટ ફ્લેસિંગે ફાર્ગસ સાહેબ યા અન્ય કોઈને લખાવેલી નોંધને આધારે, લખી હોય તેમ જણાય છે, અને તે પચાસેક વર્ષ પહેલાંની વાત હોય તેમ લાગે છે. અત્યારે શંખેશ્વર ગામમાં છેલ્લી સન ૧૯૪૧ ની વસ્તી-ગણતરી પ્રમાણે કુલ ૩૮૦ ઘર અને લગભગ ૧૨૫૦ માણસની વસ્તી છે. તેમાં શ્રાવક વાણિયાનાં માત્ર દસ જ ઘર છે. તે બધાં વીથા શ્રીમાળી છે.

તેમાં શાહ નાગભાઈ ઉગરચંદ મુખ્ય છે. દસ ઘરમાં પણ ૫-૬ ઘર તો એકલ-ડોકલ જેવાં છે. મતલબ કે અહીં શ્રાવક વાણિયાની વસ્તી સાવ ઘટી ગઈ છે. આગળ કોઈ જમાનામાં શ્રી શંખેશ્વર તીર્થનો વહીવટ અહીંના શ્રાવકો જ કરતા હશે, ન્યારે અત્યારે અહીંના જૈનોની આવી સ્થિતિ છે. અને ગામની વસ્તી પણ ઘણી જ ઘટી ગઈ છે, તોપણ અહીં શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું તીર્થધામ હોવાથી અત્યારે શંખેશ્વર ગામ ૩૮૦ ઘરનું ગામડું હોવા છતાંય ખીન્ત ગામોની અપેક્ષાએ પૂર્વકાળની માફક તેની આબાદી સારી છે, લોકો સુખી છે અને વેપાર-વણજ પણ સારો છે.

આ શ્રી શંખેશ્વર ગામના મધ્ય ભાગમાં શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુના પશ્ચિમ સન્મુખ જૂના મંદિરનું એક વિશાળ ખંડિયેર ઊભું છે, અને ગામના પશ્ચિમ તરફના ઝાંપામાં શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું તીર્થધામ આવેલું છે. તેમાં શ્રી પાર્શ્વ પ્રભુનું પૂર્વ સન્મુખ નવું મંદિર દેવ-વિમાન જેવું શોભી રહ્યું છે (સ્તો. ૧૨૯). તેનું વિશેષ વર્ણન આગળ આપવામાં આવશે.

પ્રકરણ ત્રીજું : રસ્તા

શંખેશ્વર મંધવર્તી ગામ હોવાથી પગે ચાલીને કે ગાડારસ્તે જનારાઓ માટે સર્વ દિશાઓમાંથી શંખેશ્વર જવાના રસ્તા છે. ૧

૧ આમાંથી ફેટલાક રસ્તાઓ મારા 'વિહારવર્ણન' ભાગ ખીજમાં ધણી માહિતી સાથે આપ્યા છે. જેમકે—

૧ રાધનપુરથી માંડવી, સમી, મુંજપુર થઈને શ્રી શંખેશ્વરજીનો.

૨ રાધનપુરથી ગોયનાથ, કનીજ, કુધકા, લોલાડા થઈને શંખેશ્વરજીનો.

૩ રાધનપુરથી નજીપુરા, ગોધાણા, ચંદુર (નાની), લોલાડા થઈને શંખે. નો.

૪ ડીસાથી બીલડિયા, ચરા, જિણ, સમી થઈને શંખે. નો.

૫ પાલણપુરથી પાટણ, હારીજ, મુંજપુર થઈને શંખે. નો.

૬ બોયણીથી રાંતેજ, શખલપુર, દુવડ, કુંવારદ થઈને શંખે. નો.

૭ ઉપરીઆળાથી માંડલ, દસાડા, વડગામ, પચાસર થઈને શંખે. નો.

૮ ઉપરીઆળાથી પાટડી, દસાડા, પચાસર થઈને શંખે. નો.

૯ વડવાણ કેપથી બનતણા, પાટડી, જૈનાબાદ, વડગામ, પચાસર થઈને શંખેશ્વરજીનો.

૧૦ સાંતલપુરથી વાગાદી, ગોતરકા, વેડ, રાકુ, ચંદુર (નાની) લોલાડા થઈને શંખેશ્વરજીનો.

૧૧ ઝીંજુવાડાથી ધામા, આદરિયાણા થઈને શંખે. નો.

'વિહારવર્ણન' નો આ ખીજો ભાગ ધણું દરીને સં. ૧૯૯૮ માં પ્રગટ થશે.

પરંતુ રેલ્વે કે મોટરસર્વીસ મારફત શંખેશ્વર જનારાઓ માટે મુખ્ય પાંચ રસ્તા છે, તે અનુક્રમે નીચે આપવામાં આવ્યા છે :

(૧-૨) બી. બી. એન્ડ સી. આર્થ. રેલ્વેના વીરમગામ સ્ટેશનથી શંખેશ્વર થઈને રાધનપુર સુધીની મોટર સર્વીસ ચાલુ છે. વીરમગામ સ્ટેશનથી વાયવ્ય ખૂણામાં ૩૧ માઈલ અને રાધનપુરથી અગ્નિ ખૂણામાં ૩૦ માઈલની દૂરીપર શંખેશ્વર ગામ આવેલું છે. વીરમગામ સ્ટેશનથી મોટરસર્વીસનો ખટારો હમેશાં સવારે લગલગ નવ વાગ્યે ઊપડી માંડલ, પંચાસર થઈને બપોરે લગલગ ૧૧૧૧ વાગ્યે શંખેશ્વરજી પહોંચી ત્યાંના પેસેન્જરોને ઉતારીને ત્યાંથી લગલગ ૧૧૧૧ વાગ્યે ઊપડીને મુંજપુર, સમી થઈને રાધનપુર આશરે ૨૧ વાગ્યે પહોંચે છે.

રાધનપુરથી બીજો ખટારો શિયાળામાં બપોરે ૧૨ વાગ્યે ઊપડી સમી, મુંજપુર થઈને લગલગ ૨૧ વાગ્યે શંખેશ્વરજી પહોંચી ત્યાંના પેસેન્જરોને ઉતારી વીરમગામના પેસેન્જરોને લઈને ત્યાંથી ૨૧૧ વાગ્યે ઊપડી પંચાસર, માંડલ થઈને વીરમગામ સ્ટેશને લગલગ ૪૧ વાગ્યે પહોંચે છે. એટલે ત્યાંથી કાઠીઆવાડ અને ગુજરાત તેમજ મુંબઈના પેસેન્જરોને રેલ્વે બરાબર લાગુ થાય છે.

આથી શિયાળામાં વીરમગામથી આવતા પેસેન્જરોને શંખેશ્વરજીમાં ત્રણ કલાક રોકાઈ દર્શન સેવા પૂર્ણ કરીને એ જ દિવસે પાછા જવું હોય તો જવાની અનુકૂળતા રહે છે. પરંતુ ઉનાળામાં તેમ બનતું નથી. કારણ કે-ઉનાળામાં રાધનપુરથી ખટારો સવારે ૬ વાગ્યે ઊપડીને શંખેશ્વરજી

બપોરે લગભગ ૧૧૧૧ વાગ્યે પહોંચીને ત્યાંથી ૧૧૧૧ વાગ્યે ઊપડીને લગભગ ૨૧ વાગ્યે વીરમગામ સ્ટેશને પહોંચી જાય છે. ઉનાળામાં જાનને ખટારા શંખેશ્વરજીમાં બપોરે ૧૧૧ વાગે લેવા થાય છે.

વીરમગામથી શંખેશ્વરજી સુધીનું મોટરભાડું રૂ. ૧-૮-૦ છે. તેમજ રાધનપુરથી શંખેશ્વરજી સુધીનું મોટરભાડું પણ રૂ. ૧-૮-૦ છે. પરંતુ જો વીરમગામથી રાધનપુર સુધીની અથવા તો રાધનપુરથી વીરમગામ સુધીની સળંગ ટીકીટ લીધી હોય તો રૂ. ૨-૮-૦ લાગે છે. સળંગ ટીકીટ લીધી હોય તો વચ્ચે શંખેશ્વરજીમાં ઊતરીને રોકાઈ શકાતું નથી. પરંતુ પેસેન્જરોની દર્શન કરવાની ઇચ્છા હોય તો શંખેશ્વરજીમાં આવતા અને જતા જાનને ખટારા વીશ મીનીટ ઊભા રાખે છે. તેથી પેસેન્જરો દર્શનનો લાભ લઈ શકે છે.

વરસાદના દિવસોમાં મોટરસર્વીસ બંધ રહે છે. આ મોટરસર્વીસમાં ફર્ટ ક્લાસ ટે સેકન્ડ ક્લાસ નથી; બધી બેઠકો સરખી જ હોય છે. તેમ રીટર્ન ટીકીટ મળતી નથી.

વીરમગામ મોટું શહેર છે. સ્ટેશન ઉપર સાર્વજનિક ધર્મશાલા અને વીશીઓ છે. ગામમાં શ્રાવકોનાં ઘર ૪૦૦, ભવ્ય દેરાસરો ૬, મોટા ઉપાશ્રયો ૨, (ઉપરાંત નાના ઉપાશ્રયો ઘણા છે.) પૂજ્યપાદ ગુરુદેવ શ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી મહારાજના ઉપદેશથી અપાયેલ શ્રી જૈનધર્મવિજય પુસ્તકાલય અને જૈનપાઠશાલા, ઝવેરી તરફથી નવી થયેલી જૈનધર્મશાલા (ઉપાશ્રય)માં જૈન સંસ્કૃત પાઠશાલા, જૈનધર્મશાલા, મોટી પાંજરાપોળ વગેરે છે. દેરાસરો દર્શન કરવા યોગ્ય છે.

માંડલ વીરમગામ તાળાનું સાડુ ગામ છે વેપારનું સામાન્ય મથક છે અહીં વીશા શ્રીમાળી શ્રાવકોના ઘર ૩૦૦, લબ્ય દેરાસરો ૫, નાના મોટા ઉપાશ્રયો ૭, જૈન સન્કૃત પાઠશાલા, જૈનશાલા, જૈન ધર્મશાલા, મોટી પાજરાપોળ વગેરે છે દેરાસરો દર્શન કરવા લાયક છે

પંચાસર રાધનપુર સ્ટેટનું ઘણું પ્રાચીન, ઐતિહાસિક ગામ છે અહીં હાલમા વીશા શ્રીમાળી શ્રાવકોના ઘર ૧૯, દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૨ વગેરે છે ગામના પશ્ચિમ તરફના આપામા એક જૂનું જૈન દેરાસર જુલું દશામા ખાલી જિભું છે આ દેરાસર પણ અર્વાચીન છે પાટણમા પચાસર પા ર્શ્વનાથ પ્રભુનું જિનાલય છે, તે મૂર્તિ પચાસરના લગ વખતે અહીંથી ત્યા લઈ જઈને ગિરાજમાન કરવામા આવી હતી ?

૧ પચાસગથી પૂર્વ દિશામા ચાર માઈલ દૂર એરનાડા નામનું ગામ છે તે ગામમા એક મકાનનો પાયો જોદતા લગભગ દશેક વર્ષ ઉપર જમીનમાથી ત્રી આદીશ્વર ભગવાનની મોની મૂર્તિ પચતીર્થો પરિકર સાથે નીકળી છે તે મૂર્તિની ગાદી પર વિ સ ૧૧૦૭નો સુરપટ લેખ છે તે લેખ પરથી જણાય છે કે તે મૂર્તિ એરવાડા ગામના દેગસરમા જ મૂલનાયક તરીકે પહેલા જિગજમાન હતી મુસનમાની રાજ્યમળમા લડાઈના લયને લીધે જમીનમા ભડારી દીધી હરો આ મૂર્તિ જમીનમાથી કાઢતી વખતે ગામડાના લોકોથી ગદ્ગદનથી ખડિત થયેલી છે પણ કાઉસગીયા તથા પરિકર ખરાખર સાબુત છે એરવાડામા અત્યારે શ્રાવકનું એકે ઘર નથી ઉક્ત મૂર્તિ એરનાડાના કાકરમદિરમાની એક એરડીમા ગામના લોકોએ રાખી છે ત્યાનો પૂજારી ધૂપ-દીપની પૂજા કરે છે એરવાડા વણોદ સ્ટેટનું ગામ છે, સાલબુ છે કે-વણોદના નવાખ ઉક્ત મૂર્તિને બહારગામ લઈ જવાની ના કહે છે, એરવાડામા જ દેગસર કરીને પધગનનાનું કહે છે

બપોરે લગભગ ૧૧૧૧ વાગ્યે પહોંચીને ત્યાંથી ૧૧૧૧ વાગ્યે
 ઊપડીને લગભગ ૨૧૧ વાગ્યે વીરમગામ સ્ટેશને પહોંચી જાય
 છે. ઉનાળામાં બન્ને ખટારા શંખેશ્વરજીમાં બપોરે ૧૧૧૧
 વાગે લેગા થાય છે.

વીરમગામથી શંખેશ્વરજી સુધીનું મોટરલાડું રૂ.
 ૧-૮-૦ છે. તેમજ રાધનપુરથી શંખેશ્વરજી સુધીનું મોટર-
 લાડું પણ રૂ. ૧-૮-૦ છે. પરંતુ જો વીરમગામથી રાધનપુર
 સુધીની અથવા તો રાધનપુરથી વીરમગામ સુધીની સળંગ
 ટીકીટ લીધી હોય તો રૂ. ૨-૮-૦ લાગે છે. સળંગ ટીકીટ
 લીધી હોય તો વચ્ચે શંખેશ્વરજીમાં ઊતરીને રોકાઈ
 ચકાતું નથી. પરંતુ પેસેન્જરોની દર્શન કરવાની ઇચ્છા હોય
 તો શંખેશ્વરજીમાં આવતા અને જતા બન્ને ખટારા વીશ
 મીનીટ ઊભા રાખે છે. તેથી પેસેન્જરો દર્શનનો લાભ
 લઈ શકે છે.

વરસાદના દિવસોમાં મોટરસર્વીસ બંધ રહે છે. આ
 મોટરસર્વીસમાં ફર્સ્ટ ક્લાસ કે સેકન્ડ ક્લાસ નથી; બધી બેઠકો
 સરખીજ હોય છે. તેમ રીટર્ન ટીકીટ મળતી નથી.

વીરમગામ મોટું શહેર છે. સ્ટેશન ઉપર સાર્વજનિક
 ધર્મશાલા અને વીશીઓ છે. ગામમાં શ્રાવકોનાં ઘર ૪૦૦,
 લલ્લ દેરાસરો ૬, મોટા ઉપાશ્રયો ૨, (ઉપરાંત નાના ઉપા-
 શ્રયો ઘણા છે.) પૂજ્યપાદ ગુરુદેવ શ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી
 મહારાજના ઉપદેશથી સ્થપાયેલ શ્રી જૈનધર્મવિજય પુસ્તકાલય
 અને જૈનપાઠશાલા, ઝવેરી તરફથી નવી થયેલી જૈનધર્મશાલા
 (ઉપાશ્રય)માં જૈન સંસ્કૃત પાઠશાલા, જૈનધર્મશાલા, મોટી
 પાંજરાપોળ વગેરે છે. દેરાસરો દર્શન કરવા યોગ્ય છે.

માંડલ વીરમગામ તાળાનું સારું ગામ છે. વેપારનું સામાન્ય મથક છે. અહીં વીશા શ્રીમાળી શ્રાવકોનાં ઘર ૩૦૦, લબ્ધ દેરાસરો ૫, નાના મોટા ઉપાશ્રયો ૭, જૈન સંસ્કૃત પાઠશાલા, જૈનશાલા, જૈન ધર્મશાલા, મોટી પાંજરાપોળ વગેરે છે. દેરાસરો દર્શન કરવા લાયક છે.

પંચાસર રાધનપુર સ્ટેટનું ઘણું પ્રાચીન, ઐતિહાસિક ગામ છે. અહીં હાલમાં વીશા શ્રીમાળી શ્રાવકોનાં ઘર ૧૯, દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૨ વગેરે છે. ગામના પશ્ચિમ તરફના ઝાંપામાં એક જૂનું જૈન દેરાસર અર્ધુ દશામાં ખાલી ઊભું છે. આ દેરાસર પણ અર્વાચીન છે. પાટણમાં પંચાસર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું જિનાલય છે, તે મૂર્તિ પંચાસરના લંગ વખતે અહીંથી ત્યાં લઈ જઈને ગિરાજમાન કરવામાં આવી હતી.^૧

૧ પંચાસરથી પૂર્વ દિશામાં ચાર માઈલ દૂર એરવાડા નામનું ગામ છે. તે ગામમાં એક મકાનનો પાયો ખોદતાં લગભગ દશેક વર્ષ ઉપર જમીનમાંથી શ્રી આદીત્યેર ભગવાનની મોટી મૂર્તિ પચતીર્થો પરિકર સાથે નીકળી છે. તે મૂર્તિની ગાદી પર વિ.સં. ૧૧૦૭નો સુરપટ લેખ છે. તે લેખ પરથી જણાય છે કે તે મૂર્તિ એરવાડા ગામના દેરાસરમાં જ મૂલનાયક તરીકે પહેલાં ગિરાજમાન હતી. મુસલમાની રાજ્યકાળમાં લડાઈના ભયને લીધે જમીનમાં ભંડારી દીધી હશે. આ મૂર્તિ જમીનમાંથી કાઢતી વખતે ગામડાના લોકોથી ગરદનથી ખંડિત થયેલી છે. પણ કાઉસગીયા તથા પરિકર બરાબર સાબુત છે. એરવાડામાં અત્યારે શ્રાવકનું એક ઘર નથી. ઉક્ત મૂર્તિ એરવાડાના ઠાકરમંદિરમાંની એક ઓરડીમાં ગામના લોકોએ રાખી છે. ત્યાંનો પૂજારી ધૂપ-દીપની પૂજા કરે છે. એરવાડા વણોદ સ્ટેટનું ગામ છે. સાંભળ્યું છે કે-વણોદના નવાખ ઉક્ત મૂર્તિને બહારગામ લઈ જવાની ના કહે છે; એરવાડામાં જ દેરાસર કરીને પંધરાવવાનું કહે છે.

રાધનપુર રાધનપુર સ્ટેટનું મુખ્ય શહેર છે. સામાન્ય શહેર છે. અહીં પહેલાં શ્રાવકોની વસ્તી વધારે હતી. અત્યારે પણ શ્રાવકોનાં ઘર ૭૦૦, દેરાસર ૨૬, ઘણા ઉપાશ્રયો, જૈન પાઠશાલાઓ, જૈન કન્યાશાલાઓ, શ્રાવિકાશાલા, જૈન વિદ્યાર્થીલવન, આયંગિલ-વર્ધમાનતપ ખાતું, જૈન દવાખાતું, જૈન સેનેટોરીયમ, જૈન ધર્મશાલા, જૈન જ્ઞાનભંડારો, વિજયગચ્છ અને સાગરગચ્છની પેઢીઓ વગેરે છે. ખાસ યાત્રા કરવા લાયક છે.

સમી રાધનપુર સ્ટેટના એક મહાલનું મુખ્ય ગામ છે. અહીં શ્રાવકનાં ઘર ૮૫, શ્રી મહાવીરસ્વામી લગવાનનું લગ્ન દેરાસર ૧, ઉપાશ્રયો ૪, જૈન પાઠશાલા ૧, જૈન શ્રાવિકા અને કન્યાશાલા ૧, શ્રી જૈન ધર્મલક્ષિત જ્ઞાનમંદિર વગેરે છે. યાત્રા કરવા યોગ્ય છે.

મુંજપુર રાધનપુર સ્ટેટના એક મહાલનું મુખ્ય ગામ છે. અહીં શ્રાવકનાં ઘર ૨૨, દેરાસર ૨, ઉપાશ્રય ૧, જૈન ધર્મશાલા ૨ છે. ખત્તે જૈન ધર્મશાળાનું સમારકામ થવાની જરૂર છે. ગામ પ્રાચીન છે. દેરાસરો દર્શન કરવા લાયક છે.

(૩) હારીજ સ્ટેશનથી નૈઋત્ય ખૂણામાં શંખેશ્વરજી ૧૫ માઈલ દૂર થાય છે. હારીજથી મુંજપુર થઈને શંખેશ્વર જવાય છે.

હારીજ ગાયકવાડ સ્ટેટના તાલુકાનું ગામ છે. ગામ ઠીક છે. વેપારનું મથક છે. અહીં જૈન ધર્મશાલા એક છે, તેમાં એક દેરાસર અને એક ઉપાશ્રય છે. યાત્રાળુઓને માટે સર્વ પ્રકારની સગવડ છે. અહીં શ્રાવકોનાં ઘર ૪૦ છે. અહીંથી

ગાડાં, જિંટ, ઘોડા વગેરે વાહનોની સગવડ સારી થઈ શકે છે. સ્પેશીયલ મોટર પણ મળી શકતી નથી. જૂના હારીજમાં પડી ગયેલાં મોટાં બે જૈન મંદિરોનાં ખંડિયરો છે.

(૪) બહુચરાજી સ્ટેશનથી પશ્ચિમ દિશામાં શંખેશ્વર ૧૮ માઈલ થાય છે. બહુચરાજીથી શંખલપુર, દુવડ, કુંવારદ થઈને શંખેશ્વર જવાય છે.

બહુચરાજી હિંદુઓનું તીર્થ છે. ત્યાં મૂળીવાળા શ્રાવક શા. મોહનલાલ માધવજીની દુકાન છે. તે સિવાય ત્યાં શ્રાવકોનાં ઘર, દેરાસર, ઉપાશ્રય વગેરે કંઈ પણ નથી.

શંખલપુર ગાયકવાડ સ્ટેટના ચાણુસ્મા તાલુકાનું ગામ છે. ગામ પ્રાચીન છે. પહેલાં શંખલપુર મોટું નગર હતું એમ કહેવાય છે. અહીં હાલમાં શ્રાવકોનાં ઘર ૪૦, લવ્ય દેરાસર (લોંયરું અને બે માળવાળું) ૧ શિખરખંધી, ઉપાશ્રય ૨ વગેરે છે. અહીં પહેલાં દેરાસર નહિ હોવાથી સં. ૧૮૪૬ માં ઈટોના મકાનના કોઈ ખંડિયરમાંથી ખોદીને ઈટો કાઢતાં એક લોંયરું નીકળ્યું, જેમાંથી ૧૫૦-૨૦૦ જિન-મૂર્તિઓ, ૨૦૦-૩૦૦ પરિકર અને કાઉસગીયા વગેરે તથા દીવીઓ, અંગલુહણાં, ચોરસીઆ, મુખડ વગેરે નીકળ્યું. ત્યારપછી અત્યારે વિદ્યમાન છે તે દેરાસર ઘંધાવવાનું ચરૂ કરીને ત્રણ માળનું દેરાસર તૈયાર થતાં સં. ૧૯૦૫ ના જેઠ વદિ ૮ ને દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરાવીને તેમાં ૫૪ મૂર્તિઓ ગિરા-જમાન કરી બાકીની મૂર્તિઓ બહાર ગામોમાં આપી અને પરિકરો તથા કાઉસગીયા વધ્યા હતા તે બધા કદંગિરિમાં આપ્યા. આવું મોટું લોંયરું અને આટલી મૂર્તિઓ વગેરે

નીકળ્યું તે ઉપરથી જણાય છે કે શંખલપુરમાં પહેલાં લખ્ય દેરાસરો હશે. પરંતુ મુસલમાની રાજ્યકાળમાં લઠાઈના લયથી બધી મૂર્તિઓ વગેરે ટોંચરામાં લંડારી દીધું હશે. ખાસ યાત્રા કરવા યોગ્ય છે. બહુચરાણ સ્ટેશનથી શંખલપુર લગભગ બે માઈલ થાય છે.

દુવડમાં દશા શ્રીમાલી શ્રાવકોનાં ઘર ૮, દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૨ છે.

કુંડારદમાં શ્રાવકનાં ઘર ૪, દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ છે.

આ બન્ને ગામો નાનાં છે, પણ તેમાં દેરાસરો સારાં છે.

(૫) પાટડી સ્ટેશનથી શંખેશ્વર ઉત્તર દિશામાં ૨૨ માઈલ થાય છે. પાટડીથી દસાડા પંચાસર ઘઈને શંખેશ્વર જવાય છે.

પાટડી નાનું સ્ટેટ છે. ગામ ઠીક છે. વેપારનું સામાન્ય મધક છે. અહીં શ્રાવકોનાં ઘર ૭૨ દેરાસર ૨ શિખર-

૧ પાટડીથી પૂર્વ દિશામાં સાત માઈલ દૂર ઉપરીઆળા તીર્થ આવેલું છે. આ ગામ બખ્તખા સ્ટેટનું છે. ગામ પ્રાચીન છે. અહીં શ્રી આદીત્યેશ્વર ભગવાનનું શિખરબંધી દેરાસર એક છે. તેમાં મૂળનાયકજી વગેરે ત્રણ મૂર્તિઓ પીળા આરસની અને એક મૂર્તિ શ્યામ આરસની છે. મૂર્તિઓ મનોહર છે. એ ચારે મૂર્તિઓ મં. ૧૯૧૯માં જમીનમાંથી પ્રગટ થઈ હતી. ત્યારપછી દેરાસર કરાવીને તેમાં પધરાવેલ છે. અદ્યત્તની શતાબ્દિની બનેલી તીર્થમાળાઓમાં ઉપરીઆળામાં દેરાસર હોવાનું લખ્યું છે. એટલે ઉક્ત મૂર્તિઓ અહીંના જ દેરાસરની હશે, એમ માની શકાય છે. અહીં ધર્મશાળા અને કારખાનું છે, યાત્રાળુઓને સર્વ પ્રકારની સગવડ છે. શ્રાવકનું ઘર એક જ છે. અવસ્ય યાત્રા કરવા લાયક છે.

બંધી, ઉપાશ્રય ૩, જૈન પાઠશાલા અને કન્યાશાલા, પાંજરા-પોળ વગેરે છે. યાત્રા કરવા લાયક છે.

દસાડા કાઠીઆવાડમાં આવેલું નવાબોનું એક સ્ટેટ છે. દસાડામાં વીશા શ્રીમાળી શ્રાવકોનાં ઘર ૪૦, દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૨, જૈન ધર્મશાળા ૧, જૈન પાઠશાલા ૧ વગેરે છે.

આ પાંચ રસ્તાઓમાંથી વીરમગામ, રાધનપુર, અને હારીજના રસ્તાજ યાત્રાળુઓને વધારે અનુકૂળ થઈ પડે, કેમકે વીરમગામ અને રાધનપુરથી મોટરસર્વીસ ચાલુ છે અને હારીજથી વાહનોની સગવડ મળી શકે છે. પાટડી અને બહુચરાજીમાં વાહનો મેળવવામાં મુશ્કેલી નડે છે.

૨ ધંયાસરથી ૪૧૧ માર્મિલ અને દસાડાથી ૪ માર્મિલ દૂર વડગામ તીર્થ આવેલું છે. વડગામ દસાડા સ્ટેટનું ગામ છે. અહીં શ્રાવકોનાં ઘર ૪, લવ્ય શિખરબંધી દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને ધર્મશાલા ૧ છે. યાત્રાળુઓને મોટે સગવડ છે. મૂળનાયક શ્રી આદી-શ્વર ભગવાનની મૂર્તિ ચમત્કારિક મનાય છે. એવી દંતકથા છે કે—અહીં મૂળનાયકજી પાસે એક હજાર વરસથી અખંડ દીવો બળે છે. એટલે આ ગામ એથી પ્રાચીન હોવું જોઈએ. વિદ્યમાન દેરાસરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૯૦૫ માં થઈ છે. તીર્થ અવશ્ય યાત્રા કરવા લાયક છે.

પ્રકરણ ચોથું : તીર્થની ઉત્પત્તિ

આજથી ૮૭૪૦૭ વર્ષ પહેલાં શ્રી અરિષ્ટનેમિકુમાર (શ્રી નેમિનાથ ભગવાન)ના કાકા વસુદેવના પુત્ર નવમા વાસુદેવ શ્રીકૃષ્ણને રાજગૃહીના મહારાજા નવમા પ્રતિ-વાસુદેવ જરાસંધ સાથે, દ્વારિકા નગરીથી ઈશાન ખૂણામાં આવેલા વઢિયાર દેશમાં શ્રીકૃષ્ણના તાળાના દેશને સીમાડે સરસ્વતી નદીની નજીકમાં આવેલ સેનપદ્લી^૧ ગામની પાસે મહાભયંકર યુદ્ધ થયું હતું^૨. શ્રીદીપવિજયજીકૃત ‘શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ શ્લોકા’ (સ્તોત્ર ૪૨)ની કડી ૨૫, ૨૬, ૨૭ માં; ઉડું (ઓડું), પંચાસર, જિજ્ઞપર (જીજુવાડા), ધામા, મેમાણું, (મેમણ), લોલાણું (લોલાડા)

૧ દીગ્નોમેદ્રીકલ સર્વેના ઈન્દ્રીશ નકશામાં શંખેશ્વરની પાસે અત્યારે સેનપદ્લી અથવા તેને ભળતા નામનું કોઇ ગામકું નથી. ફક્ત આદરિયાણાથી ઈશાન ખૂણામાં એ માર્ગલ અને શંખેશ્વરથી નૈઋત્ય ખુણામાં છ માર્ગલ દૂર સહી નામનું એક ગામ છે. એ જ કદાચ આગળનું સેનપદ્લી હોય. અથવા તો એ સેનપદ્લી ગામને ટેકાણે જ શંખપુર (શંખેશ્વર) નગર વસાવ્યું હોય.

૨ ‘શ્રી પાંડવ ચરિત્ર મહાકાવ્ય’માં લખ્યું છે કે-શ્રીકૃષ્ણના તાળાના દેશને સીમાડે સરસ્વતી નદીના કિનારે આ મહાયુદ્ધ થયું હતું. સરસ્વતી નદી સમી ગામની નજીકમાં વહે છે. એટલે આ યુદ્ધ સમી, હારીજ અને શંખેશ્વરની આસપાસમાં થયાની ખાતરી થાય છે. યુદ્ધના વર્ણન માટે જુઓ સ્તોત્રાંક-૧૭, ૩૩, ૪૧, ૪૨.

આવરિયાણા (આદરિયાણા), જાડીયાણા, મહુઆ, રાણી વગેરે ગામોની પાસે શ્રીકૃષ્ણના લશ્કરનો પડાવ હોવાનું; વાઘેલ ગામની પાસે જરાસંધના લશ્કરનો પડાવ હોવાનું અને મુંજપુર, સમી,^૧ હુંટાના (લોટી) વગેરે ગામો પાસે જન્મે સૈન્યોએ સામસામા યુદ્ધ કર્યાનું લખ્યું છે. આમાંથી ફક્ત મહુઆ અને રાણી^૨ એ બે ગામો સિવા-

૧ ઉપરોક્ત જ્યાં ગામો દ્રીઓમેદિકલ સર્વેના નકશામાં આ પ્રમાણે આપેલાં છે:-

ઝોડુ	શંખેશ્વરથી	દક્ષિણ દિશામાં	૨૦૧	માઇલ દૂર છે.
પંચાસર	"	"	૬	" "
ઝીંઝવાડા	"	નૈઋત્ય ખૂણામાં	૧૪	" "
ધામા	"	"	૧૦૧	" "
આદરિયાણા	"	"	૭૧	" "
જાડીયાણા	"	"	૬	" "
લોલાડા	"	પશ્ચિમ દિશામાં	૬૧	" "
મેમણા	"	વાયવ્ય ખૂણામાં	૭	" "
સમી	"	ઉત્તર દિશામાં	૧૨	" "
મુંજપુર	"	ઈશાન ખૂણામાં	૬૧	" "
વાઘેલ	"	"	૧૩	" "

૨ મહુઆ અને રાણી આ બે ગામોનો યા તો સાવ નાશ થઈ ગયો હોય અથવા તો તેનાં નામોનું સંપૂર્ણ પરિવર્તન થઈ ગયું હોય. શ્રી શંખેશ્વરથી ઉત્તરમાં પાંચ માઇલ દૂર અને મુંજપુરથી દક્ષિણમાં ૧૧ માઇલ દૂર લોટી નામનું ગામ છે. તેની પાસે લોટેશ્વર મહાદેવનું સ્થાન છે. એ જ હુંટાના ગામ હશે એમ લાગે છે.

યનાં બધાં ગામો અત્યારે વિદ્યમાન છે જે ગામનાં નામોમાં થોડો ફેરફાર થયો છે, તે કૌસમાં આપેલ છે.

આ ઉપરથી જણાય છે કે—તે સ્થાનની પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દિશામાં શ્રીકૃષ્ણના લશ્કરનો પડાવ તથા પૂર્વ અને ઉત્તર દિશામાં જરાસંઘના લશ્કરનો પડાવ હતો.

જરાસંઘ પ્રતિવાસુદેવ હોવાથી ભરતક્ષેત્રના લગભગ તમામ રાજાઓ અને વૈતાલક પર્વતના વિદ્યાધરો પણ તેના પક્ષમાં હતા. જ્યારે શ્રીકૃષ્ણના પક્ષમાં ૫૬ કુળકોટી યાદવો, પાંડવો, કેટલાક રાજાઓ અને કેટલાક વિદ્યાધરો હતા. ઘણા લાંબા વખત સુધી ખૂનખાર લડાઈ ચાલ્યા પછી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યે જરાસંઘના લશ્કરને પરાસ્ત કરી નાખ્યું, તેથી જરાસંઘે બળથી નહીં પહોંચી શકવાથી પ્રપંચ કરીને વગર મહેનતે વિજય મેળવવાની ઇચ્છાથી પોતે પહેલાં સાધી રાખેલી જરા નામની વિદ્યાને શ્રીકૃષ્ણના સમસ્ત સૈન્ય ઉપર મોકલી જરા વિદ્યાના પ્રભાવથી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યના તમામ માણસો વૃદ્ધ અને રોગી થઈ ગયા. ખાંધુ પચે નહીં, વારંવાર જંગલ (દિશાએ) જવું પડે, કોઈ પણ શસ્ત્રો ઉપાડી શકે નહીં અને કોઈ પણ લડવાની હિંમત કરી શકે નહીં. શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ, રામ બળદેવ અને શ્રીઅરિષ્ટનેમિ કુમાર આ ત્રણે મહાપુણ્યશાળી પુરુષો હોવાથી જરા વિદ્યાની તેમના ઉપર કશી અસર થઈ ન હતી. ત્રાતઃકાળમાં શ્રીકૃષ્ણને, પોતાના સૈન્યની આવી સ્થિતિ જોઈ, ઘણી ચિંતા થવાથી તેમણે શ્રીઅરિષ્ટનેમિ કુમારને પૂછ્યું કે “ભાઈ! આ શું થયું? આનું નિવારણ કરવાનો ઉપાય કઈ છે? આપણો જય કેવી રીતે થશે?”

આના ઉત્તરમાં શ્રી અરિષ્ટનેમિકુમારે કહ્યું કે—“હે ભાઈ ! જરાસંધે પ્રપંચ કરીને જ્ય મેળવવા માટે જરા વિદ્યા તમારા સૈન્ય ઉપર મોકલી છે. નાગરાજ ધરણેન્દ્રના લવન (આવાસ)માંના જિનાલયમાં ભાવી તીર્થકર શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રાચીન અને મહાપ્રભાવશાળી મૂર્તિ છે. અકૃમની તપસ્યા કરી, ધરણેન્દ્રને આરાધી તેમની પાસેથી તે મૂર્તિ મેળવો. તે મૂર્તિનું સ્નાત્રજળ (સ્નાનજળ) આખા સૈન્ય ઉપર છાંટો. તેનાથી જરા વિદ્યા પ્રસસ્ત થઈને નાસી જશે, અને તમોને જ્ય મળશે.” આ સાંભળી ખુશી થયેલ શ્રીકૃષ્ણે ફરીને પૂછ્યું કે—“હું અકૃમ કરીને ધરણેન્દ્રની આરાધના કરું ખરો, પણ એ ત્રણ દિવસમાં આપણા સૈન્યની શી દશા થાય ? તેનું રક્ષણ કેણુ કરશે ?” એટલે શ્રી અરિષ્ટનેમિકુમારે કહ્યું કે “ત્રણ દિવસ સુધી આપણા સૈન્યની હું રક્ષા કરીશ.” આ ઉત્તરથી આનંદ પામેલા શ્રીકૃષ્ણે પોતાના નિવાસસ્થાનની અંદર એકાંતમાં જઈ ડાલનું આસન લગાવી અકૃમ (ત્રણ ઉપવાસ) કરીને શાંત ચિત્તથી નાગરાજ ધરણેન્દ્રનું આરાધન કરવા માંડ્યું.

આ તરફથી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યને વૃદ્ધ અને રોગી થઈ ગએલું જાણીને જરાસંધે પોતાના તાળાના સૈન્ય સહિત લાખો રાજાઓને દુશ્મનોના સૈન્ય ઉપર તૂટી પડવાની આજ્ઞા કરી. એટલે મુધર્મ (પહેલા) દેવલોકથી સૌધર્મેન્દ્રે મોકલેલા માતલી-સારથી સાધેના રથમાં બેસીને શ્રી અરિષ્ટનેમિકુમારે જખર-દસ્ત શંખનાદ કર્યો. તેના નાદમાત્રથી દુશ્મનોના સૈન્ય સહિત લાખો રાજાઓ અત્યંત ક્ષોભ પામ્યા. માતલી સારથીએ શ્રી કૃષ્ણના સૈન્યની ચારે તરફ પોતાનો રથ અતિ ઝડપથી

ફેરવવા માંડ્યો. અને શ્રીઅરિષ્ટનેમિકુમારે લઘુ-લાઘવી કળાથી હળરો ગાણોનો વરસાદ વરસાવી તે રાજાઓમાંથી કેટલાકનાં મુગટ, કુંડળ, છત્ર, ચામર અને કેટલાકનાં રથનાં પૈડાં, કળશ, ધન વગેરે છેદી નાંખ્યાં. પણ અરિષ્ટનેમિકુમાર મહાદયાળુ હોવાથી કોઈ પણ મનુષ્ય કે પશુઓના શરીરને નુકસાન પહોંચાડ્યું નહીં. શ્રીઅરિષ્ટનેમિકુમારનો તાપ સહન નહીં કરી શકવાથી થાકીને તેઓ પોતાના પડાવમાં પાછા ગયા. એમ ત્રણ દિવસ સુધી તેમણે શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યની રક્ષા કરી. ત્રીજા દિવસની મધ્ય રાત્રિએ ધરણેન્દ્રની આજ્ઞાથી પદ્માવતી દેવીએ પ્રત્યક્ષ થઈને શ્રીકૃષ્ણની યાચના સુજળ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રાચીન પ્રતિમા (પોતે તેની પૂજા કરતી હોવાથી પોતાની ઇચ્છા નહીં હોવા છતાં શ્રીકૃષ્ણના આગ્રહથી) તેમને આપી.^૧ આ મૂર્તિના દર્શનથી શ્રીકૃષ્ણને અત્યંત આનંદ થયો. પ્રાતાઃકાળમાં તે મૂર્તિનું બહુ લક્ષિતપૂર્વક પ્રક્ષાલન કરીને તે સ્નાનનું જળ શ્રીકૃષ્ણે પોતાના આખા સૈન્ય

૧ આ મૂર્તિ શ્રીકૃષ્ણને નાગરાજ ધરણેન્દ્રે આપ્યાનું સ્તો. ૨, ૩૪, ૩૮, ૪૧, ૪૨, ૪૬, ૫૦, ૫૪, ૫૬, ૯૮, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૬ વગેરે ધર્મ સ્તોત્રોમાં લખ્યું છે. સ્તો. ૧૭, ૩૩, ૩૯, ૬૬, ૯૩, ૯૪, ૧૪૧ વગેરે સ્તોત્રોમાં ધરણેન્દ્રની આજ્ઞાથી પદ્માવતી દેવીએ પ્રકટ થઈને આપ્યાનું તથા સ્તોત્રોંક ૧૮માં શ્રીકૃષ્ણને તપના પ્રભાવથી પાતાળમાંથી પ્રાપ્ત થવાનું લખ્યું છે. જ્યારે કુલ એક જ સ્તોત્ર (નં. ૧) માં લખ્યું છે કે આ મૂર્તિ સૌધર્મ દેવલોકમાં પૂજાતી હતી. શ્રીઅરિષ્ટનેમિકુમાર શ્રીકૃષ્ણને આ મૂર્તિ સંબંધી વાત કરતા હતા, તે અવધિતાનથી ગળણીને સૌધર્મેન્દ્ર માતલી સારથી અને રથ સાથે આ મૂર્તિ શ્રીકૃષ્ણને મોકલી આપી.

ઉપર છંટાવ્યું, જેથી જરા વિદ્યા નાસી ગઈ.^૨ શ્રીકૃષ્ણનું અધું સૈન્ય હતું તેવું તૈયાર થઈ ગયું. ફરી મહાભયંકર યુદ્ધ

૨ કલિકાલસર્વત્ર શ્રીહિમચંદ્રાચાર્ય મહારાજે ‘ત્રિપદિ શલાકા પુરુષ ચરિત્ર, ’ પર્વ ૮, સર્ગ ૭-૮માં શ્રીકૃષ્ણજરામંધના યુદ્ધના પ્રમંગમાં શ્રીકૃષ્ણે દ્વારિકાથી ઈશાન ખૂણામાં ૪૫ યોજનx (યોજન=ચાર ગાઉ) દૂર જઈને સેનપટ્ટણી ગામની પાસે પોતાના સૈન્યનો પડાવ નાખ્યો. તેનાથી એક યોજન દૂર જરાસંધના સૈન્યનો પડાવ હતો. મહાભયંકર યુદ્ધ થયું. પાંડવોએ કૌરવોને માર્યા. અરિષ્ટનેમિ કુમારે લાખો રાગ્નઓને હરાવ્યા. જરાસંધના પક્ષની ઘણી જ અને શ્રીકૃષ્ણના પક્ષની પણ થોડીક ખુવારી થઈ. અંતે જરાસંધ શ્રીકૃષ્ણના હાથે મરાયો, અને શ્રીકૃષ્ણનો જય થયો. તેથી તેના સૈન્યના માણસો ત્યાં આનંદથી દૂધવા લાગ્યા, એટલે શ્રીકૃષ્ણે ત્યાં આનંદપુર નામનું નગર વસાવ્યું—વગેરે લખ્યું છે. પણ જરાસંધે જરા વિદ્યા મૂક્યાની, જરાનું નિવારણ કર્યાની અને શ્રીશંખેશ્વર તીર્થની ઉત્પત્તિ મંબંધીની વાત અંશમાત્ર પણ આમાં લખી નથી.

તેમજ (૧) શ્રીમાન શીલાંકાચાર્યવિરચિત ‘ચક્રિત્ર મહા-પુરિસચરિત્ર’ નામના પ્રાકૃત ગ્રંથમાંના શ્રીનેમિનાથ પ્રભુ તથા શ્રીકૃષ્ણ ચરિત્રમાં (૨) મહાધારી શ્રીદેવપ્રભસરિશ્ચકૃત ‘પાંડવ ચરિત્ર પદ્ય મહાકાવ્ય’માં; અને (૩) મહાધારી શ્રીહિમચંદ્રસરિ-રચિત પ્રાકૃત ‘શ્રીનેમિનાથચરિત્ર’માં શ્રીકૃષ્ણ અને જરામંધના યુદ્ધના પ્રમંગમાં શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ તીર્થની ઉત્પત્તિ મંબંધી કંઈ પણ ઉલ્લેખ નથી. પ્રથમના બે ગ્રંથોમાં શ્રીકૃષ્ણ—યાદવોનો વિજય થયો તે સ્થાનનો આનંદપુર તરીકે ઉલ્લેખ કર્યો છે. અર્થાત્ આનંદપુર પાસે વિજય પ્રાપ્ત થયાનું લખ્યું છે.

x ગુજરાતમાં પાટણ તરફમાં ૧૧ માઈલનો ગાઉ અને કોઈ કોઈ ઠેકાણે તેા એક માઈલનો ગાઉ ગણાતો હોવાથી તે દ્વિસાબે ૪૫ યોજન થઈ શકે છે.

ચાલ્યું. અંતે પ્રતિવાસુદેવ જરાસંધ, તેના પુત્રો અને કેટલાક રાજાઓ મરાયા. શ્રીકૃષ્ણનો વિજય થયો, એટલે તે ઠેકાણે શ્રીકૃષ્ણે હૃષીને જણાવનારો શંખનાદ કર્યો. શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યના બધા માણસો આનંદને લીધે નાચવા ફૂલવા લાગ્યા.

શ્રીકૃષ્ણે ઉદારતા રાખી જરાસંધના પુત્રો હુસુદ, સહદેવ વગેરેને રાજગૃહીનું રાજ્ય આપ્યું.

મહાપ્રાણાવિક પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્તિના માહાત્મ્ય-પ્રભાવથી જરા નદ થઈ હોવાથી શ્રીઅરિષ્ટનેમિ કુમાર (શ્રીનેમિનાથ ભગવાન)ની સૂચનાથી^૧ (સ્તો. ૧) સેન-પહ્લી^૨ ગામને ઠેકાણે, જ્યાં પોતાનો જય થયો હતો તેની પાસે એક નવું નગર વસાવ્યું. જય થવાથી પોતે ત્યાં શંખ વગાડેલો^૩ તેથી તે નગરનું નામ શંખપુર રાખ્યું. તેમાં

૧ 'પદ્માવતી દેવીની સૂચનાથી' સ્તો. ૮૦

૨ સ્તો. ૩૫માં સેનપહ્લી ગામને ઠેકાણે જ શંખપુર નગર વસાવ્યાનું લખ્યું છે. અત્યારે શંખેશ્વરની આસપાસમાં સેનપહ્લી નામનું કોઈ ગામ વિદ્યમાન નથી. તેથી સેનપહ્લીને ઠેકાણે જ શંખપુર વસાવ્યું હોય એ વધારે બંધબેસતું જણાય છે.

૩ સ્તો. ૩૩, ૪૨, ૪૫, ૬૭, ૯૪, ૧૦૩, ૧૦૬, ૧૪૧ વગેરેમાં શ્રીકૃષ્ણે વગાડેલા શંખના નિમિત્તે અને સ્તો. ૨, ૧૮, ૨૨, ૨૪ વગેરેમાં શ્રીઅરિષ્ટનેમિ કુમારે સૈન્યનું રક્ષણ કરતી વખતે વગાડેલ શંખના નિમિત્તે નવા વસાવેલા નગરનું નામ શંખપુર પાડ્યાનું લખ્યું છે. એ બેમાંથી ગમે તેણે પણ જીતની ખુશાલીના પ્રસંગે વગાડેલા શંખના નિમિત્તે નવીન વસાવેલ નગરનું નામ શંખપુર રાખવામાં આવ્યું હતું, અને એ જ કારણથી ધરણેન્દ્ર નાગરાજે આપેલ મહાપ્રાણાવિક, શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની આ મૂર્તિનું શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ નામ પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યું (સ્તો. ૬૭, ૮૦, ૯૮, ૧૦૩).

શ્રીકૃષ્ણે અતિ મનોહર નવીન જિનાલય^૪ બંધાવીને તેમાં શ્રી નેમિનાથ લગવાનની સૂચનાથી^૫ ઉક્ત, શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મહાપ્રાભાવિક મૂર્તિને પોતે ગિરાજમાન કરી.^૬

૪ સ્તો. ૨૪ માં લખ્યું છે કે—શ્રીકૃષ્ણે શંખેશ્વર ગામમાં શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું જિનાલય ધણા પરિશ્રમપૂર્વક એવી બાંધણીથી બંધાવ્યું હતું કે પોતે દ્વારિકા નગરીના પોતાના મહેલમાંથી શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનાં હમેશાં દર્શન કરી શકતા હતા. તેમજ સ્તો. ૮૦ માં લખ્યું છે કે—શ્રીકૃષ્ણે શંખેશ્વરમાં શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું મંદિર એવી બાંધણીથી બંધાવ્યું હતું કે તે મંદિરની ઉપર ફરકતી ધ્વજ શ્રીકૃષ્ણ દ્વારિકા નગરીમાંના પોતાના મહેલમાં બેઠા બેઠા જોઈ શકતા હતા. ઉપર આવેલી બન્ને સ્તોત્રોની વાત મહાપ્રાભાવિક તીર્થ ઉપરની પવિત્ર લક્ષિતને લીધે ઉત્પન્ન થયેલી—ચાલી આવતી દંતકથાઓ સાંભળીને તેના લેખકાએ લખી હશે, એમ જણાય છે.

૫ ‘યાદવોની પ્રેરણાથી’. સ્તો. ૩૯

૬ ધરણેન્દ્રે શ્રીકૃષ્ણને આપેલી શ્રીપાર્શ્વપ્રભુની અસલ મૂર્તિને શંખપુર (શંખેશ્વર)માં સ્થાપન કર્યાનું ધણાં જ સ્તોત્રો વગેરેમાં લખ્યું છે. જ્યારે ફક્ત એક જ કલ્પ (સ્તોત્ર નં. ૧)માં લખ્યું છે કે શ્રીકૃષ્ણે શંખપુર નગર વસાવી, તેમાં નવીન જિનાલય બંધાવીને તેમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની નવી મૂર્તિ કરાવીને સ્થાપન કરી, અને સૌધર્મેન્દ્રે આપેલી અસલ મૂર્તિને પોતાની સાથે લઈ જઈને દ્વારિકા નગરીમાં મનોહર નવીન જિનાલય બંધાવીને તેમાં સ્થાપન કરીને ૭૦૦ વર્ષ સુધી તેમણે અતિ લક્ષિતપૂર્વક પૂજા આ ઉપરાંત આ કલ્પમાં લખ્યું છે કે—આ મૂર્તિએ અનેક ઠેકાણે દર્શન દીધાં છે, અનેક ઠેકાણે પૂજાણી છે, હજી પણ અનેક ઠેકાણે પૂજાશે. અને આ મૂર્તિથી જ સ્તંભન પાર્શ્વનાથ અને શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ વગેરે તીર્થો થયાં છે, વગેરે. પરંતુ શ્રીનેમિનાથ પ્રભુજીએ અવધિયાનથી દ્વારિકા નગરીનો નાશ

તેની સામે ભક્તિથી નમ્ર એવી પોતાની મૂર્તિ પણ ત્યાં શ્રીકૃષ્ણે સ્થાપન કરી (સ્તો ૧૭-૩૩-૩૬), અને તે શંખપુર નગર શ્રીપાર્શ્વપ્રભુજીની પૂજા વગેરેના ખર્ચ માટે શ્રીપાર્શ્વપ્રભુજીને અર્પણ કર્યું (સ્તો ૧૭, ૩૩, ૩૬)

ઉક્ત શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની આ મૂર્તિ સાત ફણાવાળી હતી,^૭ અને અત્યારે પણ સાત ફણાવાળી છે

શ્રીકૃષ્ણે આ શંખપુર નગર ગઢ, મઠ, મંદિરો, ધર્મ-શાળાઓ, પોળોની લાઇનો, દરવાજા અને તોરણોથી યુક્ત વસાવ્યું હતું ગામની બહાર બાગ-બગીચા, વાડીઓ, મોટાં વૃક્ષોનાં વનો, અને તે બધામાં લોકોને બેસવા માટે સ્થાનો પણ કરાવ્યાં હતાં જેથી ત્યાં દેવ જેવા શોભતા મોટા ધનાઢ્ય વહેપારીઓ અને બીજા પણ મીર, પીર, હમીર, મોટા વીર, સુલટો વગેરે લોકો પણ ત્યાં રહેવા આવ્યા (સ્તો ૮૦) ત્યારપછી દિન પ્રતિદિન શંખપુર નગરની જાહોજલાલી વધતી ગઈ અને શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીના ઉપરોક્ત ચમત્કાતોની વાત ચારે દિશામાં ફેલાઈ જવાથી દેશોદેશથી તે

યવાનુ જાણીને ધરણેન્દ્રે આપેલી અસલ મૂર્તિને શ્રી શંખેશ્વરજીમા જ પધગવવાની મુચના કરી હોય અને તેથી અસલ મૂર્તિ શંખેશ્વરજીમા જ પધગની હોય એ વધારે સગત-ઠીક જણાય છે સ્તો ૯૮ની ૧૦મી કડીમા પણ એ જ પ્રમાણે લખ્યું છે કે-દ્વારિકાની અસ્થિગતા જાણીને શ્રીકૃષ્ણે વહીવ્યાર દેશમાં શંખેશ્વર ગામમાં ઉપ્પાદા અમય મૂર્તિને મિગજમાન કરી

૭ આ મૂર્તિ સ્તો ૬, ૪૬, ૫૧, ૧૦૩મા પણ સાત ફણાવાળી અને સ્તો ૧૩૬ માં ધણી ફણાવાળી હોવાનું લખ્યું છે

તીર્થની યાત્રા કરવા માટે સંઘો આવવા લાગ્યા. શ્રી રાંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુની વિવિધ પ્રકારે પૂજા થવા લાગી. હમેશાં, ગીત, ગાન, સંગીત, નૃત્ય વગેરે થવા લાગ્યું.^૧ આ પ્રમાણે ઘણા કાળ સુધી ચાલતું રહ્યું.

૧ આ “ તીર્થની ઉત્પત્તિ ” નામક પ્રકરણમાં ઉપર જે હકીકત આપેલી છે તેમાંથી કોઈ કોઈમાં કાંઈકે કાંઈકે ઓછા-વધતા પ્રમાણમાં પણ લગભગ તેને મળતી જ હકીકત નીચે આપેલા નંબરોવાળાં બધાં સ્તોત્રોમાં આપેલી છે: સ્તો. નં. ૧, ૨, ૩, ૭, ૧૭, ૧૮, ૨૨, ૩૩, ૩૪, ૩૫, ૩૮, ૩૯, ૪૧, ૪૨, ૪૩, ૪૬, ૪૮, ૫૦, ૫૧ થી ૫૪, ૫૬, ૬૦, ૬૧, ૬૩, ૬૬, ૭૦, ૭૧, ૭૩, ૭૮, ૮૦, ૮૩, ૮૪, ૮૬, ૮૮, ૯૨ થી ૯૪, ૯૭, ૯૮, ૧૦૦, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૫, ૧૦૬, ૧૦૮, ૧૨૦, ૧૨૩, ૧૨૯, ૧૩૧, ૧૩૪, ૧૪૧, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૫, ૧૫૭, ૧૬૦, ૧૬૧.

પ્રકરણ પાંચમું

મૂર્તિની ઉત્પત્તિ અને તેનો પ્રાચીન ઇતિહાસ

આ મૂર્તિની ઉત્પત્તિ

ગુજરાતમાં આવેલા વઢીઆર દેશમાં શ્રીરાંખેશ્વર-
તીર્થની ઉત્પત્તિ ક્યારે અને શા કારણથી થઈ તે આપણે
ગયા પ્રકરણમાં જોયું. હવે મૂળનાયક શ્રીરાંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ
પ્રભુજીની મૂર્તિની ઉત્પત્તિ ક્યારે થઈ?, તે કેટલી પ્રાચીન
છે?, તે ક્યાં ક્યાં પૂજાણી?, અને તે સંબંધમાં ગ્રંથકારો શું
કહે છે? તે આપણે આ પ્રકરણમાં જોઈએ.

આ પુસ્તકના સ્તોત્રાંક ૪૬, ૫૦, ૫૫, ૬૬, ૭૧, ૮૬,
૯૩, ૯૪, ૯૮, ૧૦૨માં લખ્યું છે કે—ગઈ ચોવીસીમાં થયેલા
નવમા^૧ તીર્થદર શ્રીદામોદર જિનેશ્વર પ્રભુને તેમના લાજ
સમકિતી અને વ્રતધારી આપાઢી નામના ગ્રાવકે પોતાને
સંસારમાં કેટલા દાગમુખી બ્રમણ કરવાનું બાકી છે, તે જાણવાની
દુશ્કાથી પૂછ્યું કે “હે ભગવન્! મારી સુદ્ધિ ક્યારે અને
કેના સમયમાં થશે?” ત્યારે તે દયાળુ પ્રભુએ ઉત્તર આપ્યો

૧ સ્તો. ૪૬ માં ગઈ ચોવીસીના શ્રીદામોદરજિનેશ્વરને આકાશ
લખ્યા છે, તે કીક નથી. સ્તો. ૫૦, ૯૮, ૧૦૨ માં તથા ‘અભિ-
ધાન ચિન્નામૃતિ’ કાળ, દેવાધિદેવકાંડ, સ્તો. ૫૧; ‘પ્રવચનસારોદાર’
કાર ૭, ગાથા ૨૯૦; શ્રીપ્રજ્ઞામૃતિન ‘વિમારસાગ્રપ્રકરણ’ ગાથા
૫૧ વગેરે ગ્રંથોમાં પણ નવમા જન્મલેખ છે.

કે “આવતી ચોવીશીમાં ચોથા આરામાં ત્રેવીશમા તીર્થકર શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ થશે તેમના તમે આર્યઘોષ^૧ નામના ગણધર થઈને એ જ લવમાં મોક્ષે જશો.” આ વાત સાંભળીને અત્યંત ખુશી થયેલા આપાઠી શ્રાવકે ભાવી ત્રેવીશમા તીર્થકર શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ પોતાના ખાસ ઉપકારી થશે એમ સમજીને તેમની સુંદર મનોહર પ્રતિમા નવી કરાવી અને પોતે બંધાવેલા જિનાલયમાં શુભ મુહૂર્તે પ્રતિષ્ઠિત કરાવીને પોતે હમેશાં તેમની ભક્તિપૂર્વક ત્રિકાળ પૂજા કરવા માંડી. કાળાન્તરે તેમણે, વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી, ગૃહસ્થાશ્રમ છોડી ચારિત્ર લીધું. નિરતિચાર (શુદ્ધ) ચારિત્ર પાળી અનશન

૧ ‘ત્રિ૦ શ૦ પુ૦ ચરિત્ર’, પર્વ ૯, સર્ગ ૩૩માં શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના ગણધરોનાં નામે આપ્યાં છે તેમાં, પ્રથમ ગણધરનું નામ આર્યદત્ત જણાવ્યું છે. પણ આર્યઘોષ નામ આપેલ નથી. ‘શ્રી કલ્પસૂત્ર’, સપ્તમ ક્ષણ, ‘શ્રી પાર્શ્વનાથચરિત્ર’ મૂળ સૂત્રમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુના આઠે ગણધરોનાં નામે આપેલાં છે. તેમાં આર્યઘોષ નામ બીજું આપેલું છે. અર્થાત્ તેમને બીજા ગણધર કહ્યા છે. જ્યારે આ પુસ્તકના સ્તો. ૫૪ માં “તમે આઠમા ગણધર થઈને મુક્તિમાં જશો,” અને સ્તો. ૪૬માં “તમે આર્યઘોષ નામના ગણધર થઈને મુક્તિમાં જશો,” એમ કહેલું છે. આ ઉપરથી આપાઠી શ્રાવકને જીવ મુધર્મ દેવલોકમાં વૈમાનિકદેવ અને સાર પછી સૌધર્મેન્દ્ર થઈને પછી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનના આર્યઘોષ નામના ગણધર થઈને મુક્તિમાં ગયા જણાય છે.

સ્તો. ૭૧માં ગર્ભ ચોવીશીમાં થયેલા શ્રી દામોદરજિનના સમયમાં તેસલી જીવ ગણધરે આ મૂર્તિ ભરાવ્યાનું અને સ્તો. ૯૮ માં પેદાસ શ્રાવકે ભરાવ્યાનું લખ્યું છે, પરંતુ તે ખરાખર ઠીક જણાતું નથી.

(આહાર-પાણીના ત્યાગ) પૂર્વક મૃત્યુ પામીને પહેલા દેવલોકમાં તે વૈમાનિકદેવપણે ઉત્પન્ન થયા. ત્યાં તેમણે અવધિ-જ્ઞાનથી પોતાનો પૂર્વભવ જોઈ આપાઢી શ્રાવકના ભવમાં પોતે કરાવેલી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની તે પ્રતિમાને ત્યાંથી દેવલોકમાં લાવીને પોતાના વિમાનમાં રાખીને હુમેશાં ઘણા કાળસુધી ભક્તિ પૂર્વક ત્યાં પૂજી.

જ્યારે સ્તોત્રાંક ૪૧, ૪૨, ૫૪, ૫૬, ૮૦, ૧૪૧ માં લખ્યું છે કે-વર્તમાન ચોવીશીમાં થયેલા આઠમા તીર્થંકર શ્રીચંદ્રપ્રભ ભગવાનને પહેલા દેવલોકના તેમના સમયના સૌધર્મેન્દ્રે પૂછ્યું કે-“હે ભગવન્ ! મારો મોક્ષ ક્યારે થશે ?” તેના જવાબમાં ભગવાને કહ્યું કે-“ આજુ ચોવીશીમાં ત્રેવીશમા તીર્થંકર શ્રીપાર્શ્વનાથ જિનેશ્વર થશે તેમના તમે આઠમા ગણધર થઈને એ જ ભવમાં મોક્ષે જશો.” આ વાત સાંભળીને અત્યંત ખુશી થયેલા સૌધર્મેન્દ્રે દેવલોકમાં જઈને શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની અતિ મનોહર મૂર્તિ નવી કરાવી અને પોતાના વિમાનમાં સ્થાપન કરીને હુમેશાં ભક્તિપૂર્વક તેમની પૂજા કરવા માંડી. એમ ઈદ્ર-ઈદ્રાણી વગેરેએ ઘણા કાળ સુધી એ મૂર્તિને ત્યાં પૂજી.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ગર્ધ ચોવીસીના નવમા શ્રી દામોદર જિનેશ્વર ભગવાનના સમયમાં આ મૂર્તિની ઉત્પત્તિ થયાનું જે જે સ્તોત્રોમાં લખ્યું છે, તેમાં સૌથી પ્રાચીન ‘શ્રી શં. પા. છંદ’ (સ્તો. ૪૬) વિ સં. ૧૭૪૫માં ગનેલ છે. જ્યારે વર્તમાન ચોવીશીના આઠમા શ્રીચંદ્રપ્રભ પ્રભુજીના સમયમાં આ મૂર્તિની ઉત્પત્તિ થઈ, એમ જે જે સ્તોત્રોમાં

લખ્યું છે, તેમાં સૌથી પ્રાચીન ‘ શ્રી શં. પા. ઉત્પત્તિ સ્તવન ’ (સ્તો. ૫૬) વિ. સં. ૧૬૧૦ માં બનેલ છે. એટલે સ્તોત્રાંક ૪૬વાળા છંદ કરતાં સ્તો. ૫૬વાળું સ્તવન ૧૩૫ વર્ષ પહેલાં બનેલું છે, તેથી તેને વધારે મહત્ત્વ આપી શકાય. છતાં અત્યારે જૈન સમાજમાં શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુબુદ્ધની મૂર્તિ શ્રીદામોદર જિનેશ્વરના સમયમાં આપાઢી શ્રાવકે ભરાવ્યાની વાત વધારે પ્રસિદ્ધ હોવાથી તેને પ્રથમ સ્થાન આપ્યું છે.

વળી આ બન્ને વાતોનો સમન્વય પણ થઈ શકે એમ લાગે છે. પહેલા પ્રેરેઆક્રમાં આપાઢી શ્રાવકે અને બીજા પ્રેરેઆક્રમાં સૌધર્મેન્દ્રે મૂર્તિ ભરાવ્યાનું લખ્યું છે. એ આપાઢી શ્રાવક અનશન પૂર્વક મૃત્યુ પામીને વૈમાનિક દેવ થયેલ^૧. ત્યારપછી કેટલાક લવો કરીને શ્રીચંદ્રપ્રભુ ભગવાનના સમયમાં આપાઢી શ્રાવકનો જીવ સૌધર્મેન્દ્ર થયેલ હોય અને તેણે જ શ્રીચંદ્રપ્રભુ ભગવાનને પોતાની મુક્તિસંબંધી પૂછ્યું હોય તો તે સંભવિત છે. અને તેથી સૌધર્મેન્દ્રના પૂર્વ લવના જીવ આપાઢી શ્રાવકે શ્રીદામોદર જિનને પ્રશ્ન કરીને મૂર્તિ ભરાવેલી હોવાથી એ મૂર્તિ સૌધર્મેન્દ્રે પણ ભરાવેલી કહી શકાય.

જેમને પ્રશ્ન કર્યો છે તે તીર્થંકર પ્રભુની સંખ્યાનો નંબર એકમાં નવમો અને બીજામાં આઠમો છે, એટલે તેમાં

૧ આપાઢી શ્રાવક અનશનપૂર્વક મૃત્યુ પામીને સ્તો. ૫૦માં પહેલા—સૌધર્મે દેવલોકમાં દેવ થયાનું અને સ્તો. ૬૪માં તે વૈમાનિકદેવ થયાનું લખ્યું છે.

વધારે ફરક નથી ત્યારે ખાસ કરીને ફરક માત્ર “ ગદ્ય ચોવીશીના કે વર્તમાન ચોવીશીના ” એટલે જ રહ્યો છે. પરપગ અને દતકથાઓની સાંભળેલી વાતોના આધારથી લખવામાં એવો ફરક રહી જાય એ અસંભવિત નથી ૧

શ્રીમાન્ જિનપ્રભસૂરિજીએ વિ સ ૧૩૬૦ ની આમપાસમાં રચેલ ‘ શ્રીપાર્શ્વનાથસ્ય કલ્પસંક્ષેપઃ ’ (સ્તો ૧) માં આ મૂર્તિની ઉત્પત્તિ વગેરે વિષયમાં ઉપર જણાવેલ બન્ને માન્યતાઓ કરતાં બુદ્ધી જ રીતે વર્ણન આપેલું છે તેમાં લખ્યું છે કે—“ શ્રીમુનિમુન્નતસ્વામીના વખતમાં, શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મુદ્રા મનોહર કાંતિવાળી આ મૂર્તિ અંપાનગરી પાસેના સમુદ્રના કિનારે જિનાલયમાં પૂજતી

૧ શ્રીશહેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિની ઉત્પત્તિ સમઘી બન્ને પ્રકારની માન્યતાઓ જે જે ૭૬, ૮૬, ૮૭, ૮૮, ૮૯ અને ૯૦ ના આધારે ઉપર લખી છે, તે બધા છતાં સ્તોત્રો, ગુજરાતી ભાષામાં વિ સ. ૧૬૧૦ માં અને ત્યાગપત્રી બનેલા છે ઘણી તપાસ કરવા છતાં તેનાથી પ્રાચીન પ્રાકૃત, સમૃત કે અપભ્રંશ ભાષાના મૂળ અથોમાં આ મૂર્તિની આપાઠી શ્રાવકથી થયેલી ઉત્પત્તિ સબધી કશો ઉત્તેજ માગ જોવામાં આવ્યો નથી અથો અપાઠ છે અને તે બધાય માગ જોવામાં ન આવે તે આભાવિક છે માટે ઉપર આપેલી ઉત્પત્તિની હકીકત પ્રાચીન મૌરિક વ્યા અથોમાંથી આવી તે માટે વિદ્વાનોએ વિગેષ જોવજોગ કરવાની ખાસ જરૂર છે અને જેમના જાણનામાં આવે તેમજો આ પુસ્તકના લેખક કે પ્રકાશકને જાણવા માટે અન્ય કૃપા કરી

અવગત, આ મૂર્તિ ઘણે વરો દેઢાણે બહુ દાગ મુધી પૂજાણી છે, એવા ઉત્તેજો તો પ્રાચીન અથોમાંથી પણ મળી આવ્યા છે ન.

હતી. શકેન્દ્રના કાર્તિકશેઠના લવના એકસો અલિગ્રહો (સો વખત પડિમા વહન) આ મૂર્તિના ધ્યાનથી પૂર્ણ થયા હતા. કાર્તિક શેઠે દીક્ષા લીધા પછી શકેન્દ્ર, આ મૂર્તિને પ્રાભાવિક જાણીને પોતાના સ્થાનમાં લઈ જઈને ભક્તિથી પૂજવા લાગ્યા. દરમ્યાન રામ લક્ષ્મણ વનવાસમાં હતા તે વખતે તેઓને દર્શન-પૂજન કરવા માટે આ મૂર્તિ શકેન્દ્રે દંડકારણ્યમાં શ્રીરામચંદ્રજીને મોકલી આપી. ત્યાં સીતાજી વગેરેએ પૂજી. તેમનો વનવાસ પૂરો થતાં આ મૂર્તિ શકેન્દ્ર સૌધર્મ દેવલોકમાં પાછી લઈ ગયા એ રીતે શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીના નિર્વાણ (મોક્ષ) પછી લગભગ ૧૧ લાખ વર્ષ સુધી આ પ્રતિમાજીને શકેન્દ્રે સૌધર્મ દેવલોકમાં પૂજી. ત્યારપછી શકેન્દ્રે આ મૂર્તિ, શ્રીકૃષ્ણ-જરાસંધના યુદ્ધ પ્રસંગે શ્રી કૃષ્ણને મોકલી આપી. આ મૂર્તિના સ્નાનજળનો છંટકાવ કરવાથી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્ય ઉપર મુકાયેલી જરા વિદ્યા નાસી ગઈ. યુદ્ધમાં જરાસંધ મરાયો. શ્રીકૃષ્ણનો જય થયો. તેથી ત્યાં શંખપુર નામનું નગર વસાવીને તેમાં પોતે કરાવેલા નવીન જિનાલયમાં શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુજીની મનોહર નવી મૂર્તિ કરાવીને પોતે ભક્તિપૂર્વક પધરાવી, અને સૌધર્મેન્દ્રે આપેલી અસલ મૂર્તિ પોતાની સાથે લઈ ગયા. ત્યાં સુંદર નવીન મંદિર બંધાવીને તેમાં ઉક્ત મૂર્તિને સ્થાપન કરીને શ્રીકૃષ્ણ લગભગ સાતસો વર્ષ સુધી તેને ભક્તિથી પૂજી. પછી આખી દ્વારિકા નગરીનો દાહ થયો, ત્યારે આ મૂર્તિના પ્રભાવથી આ મંદિરનો નાશ ન થયો. પછી સમુદ્રના અધિષ્ઠાયક દેવે આ મંદિર, મૂર્તિ અને દ્વારિકાના સ્થાનને સમુદ્રના પાણીમાં ડૂબાડી દીધાં. ત્યાં સમુદ્રમાં આ મૂર્તિને નાગેન્દ્રે હજારો

વર્ષો સુધી અને ત્યાર પછી વરુણ દેવે ચાર હજાર વર્ષ સુધી પૂજા કરાવતીદેવીએ ધનેશ્વર-સાર્થવાહને આપી. તેણે કાંતિનગરીમાં જિનાલંચ કરાવી સ્થાપન કરીને બે હજાર વર્ષ સુધી પૂજા. એ જ મૂર્તિના પ્રભાવથી સ્તંભન તીર્થ થયું. સ્તંભનતીર્થ (ખંભાત)માં હાલ (સં. ૧૩૬૦ ની આસપાસમાં) તે પૂજાય છે, અને હવે પછી પણ આ મૂર્તિ ઘણા કાળ સુધી ઘણે ઠેકાણે પૂજાશે, વગેરે વગેરે. ”

પરંતુ એ જ શ્રીમાન્ જિનપ્રભસૂરિજીએ લગભગ એ જ અરસામાં રચેલ “ શ્રીશક્તિપુરકલ્પઃ ” (સ્તોત્ર ૨)માં લખ્યું છે કે—“ નાગરાજ ધરણેન્દ્રના આવાસમાં ઘણા કાળથી પૂજાતી મહાપ્રાભાવિક શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની આ પ્રતિમા શ્રી કૃષ્ણ-જરાસંધના યુદ્ધ સમયે શ્રીકૃષ્ણે કરેલી આરાધનાથી સંતુષ્ટ થઈને ધરણેન્દ્રે શ્રીકૃષ્ણને આપી. આ મૂર્તિના સ્નાન-જળનો છંટકાવ કરવાથી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્ય ઉપર જરાસંધે મૂકેલી જરા કુળદેવી નાસી ગઈ. શ્રીકૃષ્ણનો જય થયો. તેથી શ્રીકૃષ્ણે ત્યાં શંખપુર નગર નવું વસાવ્યું. તેમાં મનોહર નવીન મંદિર બંધાવીને ધરણેન્દ્રે આપેલી શ્રીપાર્શ્વ-પ્રભુજીની અસલ મૂર્તિને તેમાં ભક્તિપૂર્વક પધરાવી.

આમ એક જ આચાર્યે બનાવેલા બે કલ્પોમાંથી પહેલામાં ‘ શ્રી શંખપુરમાં નવી મૂર્તિ કરાવીને પધરાવી અને અસલ મૂર્તિ સાથે લઈ જઈ દ્વારિકામાં પધરાવ્યાનું ’ અને બીજા ‘ શ્રીશંખપુર કલ્પ ’માં ‘ અસલ મૂર્તિ જ શંખપુરમાં પધરાવ્યાનું ’ લખેલું હોવાથી વાચકોને સંશય ઉત્પન્ન થાય એ

સ્વાભાવિક છે. પણ વાચકોએ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે બીજા કોઈ પણ પૂર્વાચાર્ય મહારાજે બનાવેલ ‘શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના બૃહત્ કંઠપ’માંથી સારાંશ ગ્રહણ કરી શ્રીમાન્ જિનપ્રભસૂરિજીએ પહેલો સંક્ષિપ્ત કંઠપ બનાવેલો છે. એટલે મોટા કંઠપમાં જે વાત લખી હોય, તેને અનુસારે આ સંક્ષિપ્ત કંઠપમાં પણ તે વાત લખવામાં આવી હોય, તે બનવા યોગ્ય છે. જ્યારે બીજો ‘શ્રીશંખપુર કંઠપ’ શ્રીમાન્ જિનપ્રભસૂરિજીએ, ગુરુપરંપરાથી હકીકત જાણીને પોતે સ્વતંત્ર રીતે રચ્યો છે. એટલે આ બીજા કંઠપમાં જે વાત લખી છે, તે શ્રીજિનપ્રભસૂરિજી મહારાજને વધારે માનનીય હોય એ વાત સમજી શકાય તેવી છે.

‘શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ’ (અંબદાવાદ)ના વર્ષ ૧ અંક ૫ માં “શ્રીસ્તંભન પાર્શ્વનાથ” નામના લેખમાં તેના લેખક શ્રીમાન્ ડ. પદ્મવિજયજી ગણી (હાલ આ. શ્રીવિજયપદ્મ-સૂરિજી) મહારાજે લખ્યું છે કે—“ખંભાતમાં આવેલા શ્રીસ્તંભન પાર્શ્વનાથપ્રભુજીના જિનાલયમાં જિરાજમાન મૂળનાયક શ્રીસ્તંભન પાર્શ્વનાથના નીલમ મણિમય ઝિંબની બાજુના શ્રીપાર્શ્વનાથજીના વિશાળ ઝિંબ પરના લેખથી જાણી શકાય છે કે—ગઈ ચોવીશીના સોળમા તીર્થંકર શ્રીનમિનાથ (નિમીશ્વર)^૧ ભગવાનના નિર્વાણ પછી ૨૨૨૨ વર્ષ વીત્યા બાદ આપાઢી નામના શ્રાવક થયા. તેમણે શ્રીપાર્શ્વનાથ

૧ ‘અભિધાન ચિતામણિ’. દેવાધિદેવકાંડ, શ્લોક પરમાં તથા શ્રી પ્રદ્યુમ્નસૂરિકૃત ‘વિચારસારપ્રકરણ’ ગાથા ૫૭માં સોળમા નમિનાથ નહીં પણ નેમીશ્વર કહેલ છે.

પ્રભુજીનાં ત્રણ ણિયો ભરાવ્યાં. જેમાંથી એક ચારૂપ તીર્થમાં, બીજું શંખેશ્વર તીર્થમાં, અને ત્રીજું સ્તંભન તીર્થમાં હાલ મોબૂદ છે.^૧

આમ આ મૂર્તિની ઉત્પત્તિના વિષયમાં લિખ લિખ મતો જોવાય છે. પરંતુ તેને ભરાવનાર તરીકેનો યશ, મારા સમજવા પ્રમાણે, વિશેષ રૂપમાં આપાઢી શ્રાવકને ફાળે જાય છે. છતાં આ મૂર્તિ ગમે તેણે અને ગમે ત્યારે ભરાવી હોય તો પણ ચૌદમી શતાબ્દિમાં થયેલા શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિજીએ રચેલ ‘શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવનમ્’ (સ્તો. ૩); ચૌદમી શતાબ્દિમાં થયેલ શ્રીજિનપ્રભસૂરિજીએ રચેલ ‘શ્રીશંખપુરકલ્પ’ (સ્તો. ૨) અને ‘શ્રીશત્રુજય માહાત્મ્ય’ (સ્તો. ૧૭) વગેરે અનેક ગ્રંથો, કલ્પો, શ્લોકો, છંદો, સ્તોત્રો સ્તવનાદિ ઉપરથી એ તો સ્પષ્ટ જાણી શકાય છે કે—આ મૂર્તિ ઘણી પ્રાચીન અને પ્રભાવશાલી હોવા સાથે ઘણે ઘણે ઠેકાણે પૂજાણી છે, તેના પ્રભાવથી ઘણા ઘણાનાં કળ્પો ફર થયાં છે અને ઘણા ઘણાના મનોરથો પૂર્ણ થયા છે.

ઈતિહાસ

ગઈ ચોવીશીમાં થયેલા નવમા શ્રીદામોદર જિનેશ્વર ભગવાનના સમયમાં આપાઢી શ્રાવકે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનું આ ણિજ ભરાવ્યા પછી પોતે ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહ્યા ત્યાં સુધી

૧ ખંભાતનો આ શિલાલેખ મોગ વાંચવામાં આવ્યો નથી. જો ઉક્ત લેખ પૂરો વાંચવામાં આવે તો તેમાં આપેલી બીના માટે પાત્રી ખાત્રી થાય. અને તેમાંથી ઘણકે વિશેષ જાણવાનું પણ મળી શકે.

તેણે તે ળિળની લક્ષિતપૂર્વક ત્રિકાલપૂજા કરી. ત્યારપછી આપાઢી શ્રાવક દીક્ષા લઈ, શુદ્ધ ચારિત્ર પાળી અનશનપૂર્વક કાળધર્મ (મૃત્યુ) પામીને પહેલા (સુધર્મ) દેવલોકમાં વૈમાનિક દેવપણે ઉત્પન્ન થયા. ત્યાં તેમણે અવધિજ્ઞાનથી પોતાનો પૂર્વલવ જોઈ, પોતાના પરમ ઉપકારી શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના પોતે ભરાવેલ ળિળને દેવલોકમાં લાવીને પોતાના વિમાનમાં રાખીને યાવજીવ સુધી તેણે તે ળિળની પૂજા કરી. ત્યારપછી સૌધર્મેન્દ્રે તે ળિળની ઘણા કાળ સુધી પૂજા કરી. ત્યારબાદ તેમણે તે ળિળ સૂર્યને આપ્યું. શ્રી મુરેન્દ્રજિનના વચનથી આ ળિળને પ્રાભાવિક જાણીને સૂર્યે પોતાના વિમાનમાં ૫૪ લાખ વર્ષ સુધી તેની પૂજા કરી. ત્યારપછી ચંદ્રે પોતાના વિમાનમાં ૫૪ લાખ વર્ષ સુધી પૂજા કરી. પછી આ ળિળ પહેલા (સુધર્મ) દેવલોકમાં, બીજા (ઈશાન) દેવલોકમાં, દશમા (પ્રાણુત) દેવલોકમાં, બારમા (અચ્યુત) દેવલોકમાં, લવણોદ્ધિ સમુદ્રમાં, લવનપતિઓના આવાસમાં, વ્યંતરોના નગરોમાં, ગંગા નદીમાં, યમુના નદીમાં વગેરે અનેક ઠેકાણે પૂજાણું. લવણ સમુદ્રમાં વરુણદેવ અને નાગકુમારો વગેરેએ પૂજ્યું. કાળક્રમે શ્રીનકપલદેવ લગવાનના સમયમાં નાગરાજ ધરણેન્દ્રે આ મૂર્તિ અમત્કારિક જાણીને નમિ-વિનમિ વિદ્યાધરોને આપી. તેમણે વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર આ મૂર્તિની યાવજીવ સુધી પૂજા કરી.

શ્રીચંદ્રપ્રભુ લગવાનના સમયમાં તે વખતના સૌધર્મેન્દ્રે શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વામીના વચનથી શ્રીપાર્શ્વનાથ લગવાનના સમયમાં પોતાની મુક્તિ સાંભળીને તથા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ-

જીની ઉક્ત મૂર્તિ ઘણી પ્રાભાવિક બાણીને તે મૂર્તિને પોતાના વિમાનમાં લાવીને તેમણે તથા ઈદ્રાણીઓએ ૫૪ લાખ વર્ષ સુધી પૂજા ત્યારપછી તે મૂર્તિને તેમણે રેવંત-ગિરિ (ગિરિનાર પર્વત)ની કંચનખડ્ગાનક નામની સાતમી ટૂંક પર સ્થાપન કરી. ત્યાં નાગકુમાર વગેરે દેવોએ ઘણાં વર્ષો સુધી તેની પૂજા કરી. વર્તમાન સમયના સૌધર્મેન્દ્રના પૂર્વલવમાં-કાર્તિક શેઠના લવમાં કાર્તિક ગ્રેષ્ઠીએ આ મૂર્તિના પ્રભાવ-માહાત્મ્યથી શ્રાવકોની ૧૧ પ્રતિમાનું એક સો વખત વહન-આરાધન નિર્વિધનપણે કર્યું હતું.

શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામી તીર્થંકર લગવાનના સમયના સૌધર્મેન્દ્રે ઉક્ત પ્રતિમાજીને લાવીને પોતાના વિમાનમાં પધરાવીને તેમને ઘણા કાળ સુધી પૂજા પછી શ્રીરામ-ચંદ્રજીના વનવાસ વખતે તેમને દર્શન-પૂજાદિ કરવા માટે સૌધર્મેન્દ્રે આ મૂર્તિને રથમાં પધરાવીને જે દેવોની સાથે હંડકારણ્યમાં શ્રીરામચંદ્રજીને મોકલી આપી. ત્યાં રામ-ચંદ્રજી અને સીતાજીએ આ પ્રતિમાજીને લાવપૂર્વક પૂજા વનવાસ પૂરો થતાં આ પ્રતિમાજીને સૌધર્મેન્દ્રે પાછી મંગાવી લઈ પોતાના વિમાનમાં ગિરાજમાન કરીને ઘણા કાળ સુધી ત્યાં પૂજા ત્યાંથી તેમણે પાછી ગિરિનાર પર્વતની કંચનખડ્ગાનક નામની સાતમી ટૂંકે પધરાવી. ત્યાં નાગકુમાર વગેરે દેવો તેની પૂજા કરતા હતા. ત્યારપછી કોઈ જ્ઞાની પુરુષના વચનથી આ મૂર્તિને ઘણી જ ચમત્કારિક બાણીને તે સમયના નાગરાજ ધરણેન્દ્રે ઉક્ત પ્રતિમાજીને લાવીને પોતાના આવાસમાંના જિતલવનમાં પધરાવી. ત્યાં

પોતે તથા પદ્માવતી દેવી વગેરે દેવ-દેવીઓ લક્ષિત સહિત તેની પૂજા કરતાં હતાં.^૧

ત્યારપછી કાળક્રમે શ્રીકૃષ્ણ-જરાસંધના યુદ્ધ પ્રસંગે શ્રીઅરિષ્ટનેમિકુમારના વચનથી શ્રીકૃષ્ણે અકૃમ કરીને ધરણેન્દ્રની આરાધના કરીને તે પ્રતિમાણની માગણી કરવાથી નાગરાજ ધરણેન્દ્રે પ્રસન્ન થઈ તે મૂર્તિ શ્રીકૃષ્ણને આપી. આ મૂર્તિનાં દર્શનથી શ્રીકૃષ્ણ આદિ તમામ યાદવો ખુશી થયા. શ્રીકૃષ્ણે લક્ષિતપૂર્વક વિધિ પ્રમાણે પૂજા કરીને પારણું કર્યું. આ પ્રતિમાણના સ્નાત્ર (સ્નાન) જળનો તેના આખા સૈન્યમાં છંટકાવ કરવાથી જરાસંધે મૂકેલી જરા વિદ્યા નાસી ગઈ. યુદ્ધમાં જરાસંધ મરાયો. શ્રીકૃષ્ણનો જય થયો. જયના હર્ષથી ત્યાં તેણે શંખ વગાડ્યો. શ્રીનેમિનાથ પ્રભુ (શ્રી અરિષ્ટનેમિકુમાર)ના કહેવાથી શ્રીકૃષ્ણે ત્યાં જ જયના સ્થાને શંખપુર નામનું નવીન નગર વસાવીને તેમાં મનોહર નવું

૧ આ મૂર્તિ કયે કયે ઠેકાણે અને કેટલા કેટલા કાળસુધી પૂજાણી છે ?—તે માટે આ પુસ્તકના સ્તોત્રાંક-૧, ૩, ૨૨, ૨૪, ૪૨, ૪૬, ૫૦, ૫૪, ૫૬, ૬૬, ૮૦, ૮૬, ૯૩, ૯૪, ૯૮, ૧૦૨, ૧૪૧, ૧૫૫ વગેરેમાં થોડા થોડા ફેરફાર સાથે અને કાંઈક ઓછા વધતા પ્રમાણમાં વર્ણન આપેલ છે; તેમાંનાં કેટલાંકમાં તો વિસ્તારથી આપેલ છે. એ બધાનો ધ્વનિ એક જ છે કે આ મૂર્તિ ઘણે ઠેકાણે ઘણા કાળ સુધી પૂજાણી છે. ત્યારપછી શ્રીકૃષ્ણની આરાધનાથી નાગરાજ ધરણેન્દ્રે શ્રીકૃષ્ણને આપી અને શ્રીકૃષ્ણે શ્રી શંખપુર (શંખેશ્વર) ગામમાં નવીન પ્રાસાદ બંધાવીને તેમાં તેને ગિરાજમાન કરી. વિશેષ જાણવાની ઇચ્છાવાળાઓએ આ પ્રકરણમાં સ્તોત્રોના જોટલા નંબરો આપેલા છે, તે નંબરોવાળાં સ્તોત્રો જોઈ લેવાં.

જિનાલય બંધાવીને તેમાં તેમણે ઉક્ત મૂર્તિને લક્ષિતી પધરાવી. શંખ વગાડવાના કારણે આ નગરનું નામ શંખપુર અને ઉક્ત પ્રતિમાજીનું નામ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ લોકોમાં પ્રસિદ્ધ થયું. ત્યારપછી આ પ્રતિમાજી લગભગ સાડી છયાસી હજાર વર્ષો સુધી શ્રીશંખેશ્વર ગામમાં રહી. કાળક્રમે વિક્રમ સંવત્ ૧૧૫૫માં શ્રીમાન્ સ્વજન શેઠે નવીન જિનપ્રાસાદ બંધાવીને શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીની ઉક્ત પ્રતિમાજીને તેમાં પધરાવી, જે અત્યાર સુધી ત્યાં લગ્ય પ્રાણીઓથી પૂજ્ય છે. વિ. સં. ૧૧૫૫ પછી આ જિનાલયના જીર્ણોદ્ધારો થયા છે. તેની હકીકત આગળ ઉપર ‘જીર્ણોદ્ધાર’ પ્રકરણમાં વિસ્તારથી આપી છે.

આ મૂર્તિને ગર્ભ ચોવીશીમાં આપાદી શ્રાવકે અથવા તો સૌધર્મન્દ્રે લરાવ્યાનું ઉપર જણાવવામાં આવ્યું છે પણ તેમાં એક પ્રશ્ન અવશ્ય ઊભો થાય છે અને તે એ કે—“ઔદારિક પૃથ્વીકાયનાં પુદ્ગલોથી બનેલી આ મૂર્તિ લગભગ અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમ કાળ સુધી રહી કેમ શકે? આનો ખુલાસો, તપાગચ્છીય મુનિ રત્નવિજયજીએ રચેલ ‘શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ચોદાગિયું સ્તવન’ (સ્તો ૦ ૫૫)ની ચોથી ઢાળમાં સ્પષ્ટ રીતે આપ્યો છે કે—(૧) અધિષ્ઠાયક દેવોના પ્રભાવ—સંરક્ષણથી, (૨) તેવા પ્રકારના પ્રયોગો—પ્રયત્નોથી, (૩) લેપ વગેરે કરતા રહેવાથી અને (૪) પ્રાયોગિક પ્રદેશમાં (તેની રક્ષા થઈ શકે તેવા ભિન્ન ભિન્ન સ્થાનોમાં) જવાથી મૂર્તિઓ ઘણા કાળ સુધી પણ રહી શકે છે. ઉપર્યુક્ત પ્રશ્નનો ઉત્તર, ઉક્ત સ્તવનમાં આપેલા ખુલાસાથી સ્પષ્ટ રીતે મળી જાય છે.

પ્રકરણ છઠું : પ્રભાવ-માહાત્મ્ય

વર્તમાનકાળની ચોવીશીના ચોવીશે તીર્થંકરોમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ વ્યાવહારિક અથવા લૌકિક દૃષ્ટિથી વિશેષ પ્રભાવશાળી ગણાય છે, અને તેથી તેમના નામની સાથે શાસ્ત્રોમાં પણ ‘પુરુષાદ્વાનીય’ (જેમનું વચન લોકો માન-પ્રેમપૂર્વક સ્વીકારે તે) અને ‘પ્રગટપ્રભાવી’ વગેરે વિશેષણો વિશેષ પ્રકારે લગાડવામાં આવે છે. શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં ૧૦૮ નામો છે.^૧ ૧૦૦૮ નામો હોવાનું અને તે કોઈ ચોપડીમાં છપાયેલ હોવાનું પણ સાંભળ્યું છે. શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનાં ઘણાં તીર્થો વિદ્યમાન છે, તેમાં શ્રીશંખેશ્વર તીર્થ ઘણું પ્રાચીન અને મહાપ્રભાવશાળી છે.

યદ્યપિ સર્વ તીર્થંકરોની જેમ શ્રીપાર્શ્વપ્રભુ પણ

૧ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં ૧૦૮ નામો ‘પ્રગટ પ્રભાવી પાર્શ્વનાથ’ નામની ચોપડીમાં વિસ્તૃત હકીકત સાથે પ્રગટ થયાં છે, તેમજ હાલમાં ‘જ્ઞેન ધર્મ પ્રકાશ’ (ભાવનગર) પુ. ૫૬, અં. ૧૦, પૃ. ૩૩૦માં પં. શ્રીખુશાલવિજયજીના શિષ્ય પં. શ્રીઉત્તમવિજયજીએ સં. ૧૮૮૧ ના ફાગણ વદિ ૨ ને દિવસે રચેલ ‘શ્રીપાર્શ્વનાથજીનાં ૧૦૮ નામોનો છંદ’ પ્રગટ થયેલ છે, તેમાં થોડા ફેરફાર સાથે ૧૦૮ નામો આપેલાં છે. તે બન્નેમાં શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ નામ ગણાવેલ છે. હાલમાં જ વળાનિવાસી કવિ દુર્લભદાસ ગુલાબચંદે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનાં ૧૦૮ નામો અકારાદિ અનુક્રમથી ગોઠવીને એક મુંદર છંદ બનાવેલ છે, જે કોઈ માસિક આદિમાં પ્રગટ થશે.

રાગ, દેવ, મોહ, મમત્વાદિ સર્વ દૂષણોથી સર્વથા રહિત છે; અન્યતીર્થકરોની જેમ તેઓ પણ કોઈના ઉપર પ્રસન્ન કે અપ્રસન્ન થતા નથી, તેમ કોઈને સુખી કે દુઃખી કરતા નથી, છતાં તેઓની નિરુપાધિમય વીતરાગપણાની મૂર્તિનું શુદ્ધ અંતઃકરણથી ધ્યાન કરવાથી આપણું મન પવિત્ર થાય છે, અને તેથી જ આત્મકલ્યાણ થવા સાથે અનુક્રમે મોક્ષ પણ મેળવી શકાય છે. મોક્ષના અભિલાષી મુમુક્ષુ આત્માઓને પોતાનું ધ્યેય સિદ્ધ કરવા માટે આ સ્થાન શ્રેષ્ઠ છે. કેમકે—શાંખેશ્વર ગામ નાનું અને રેલ્વેથી દૂર હોવાથી યાત્રાળુઓની અવરજવર ઘણી ઓછી, વળી સ્થાનિક શ્રાવકોની વસ્તી પણ થોડી, તેમજ આ ધામ ગામની મધ્યમાં નહીં પણ પશ્ચિમ તરફના ઝાંખામાં આવેલ હોઈ આ તીર્થધામ મુમુક્ષુ જનોને માટે બહુ જ ઉપકારક છે. ખપોરના સમયે એકાંત શાંતિ મળતી હોવાથી દેરાસરમાં જઈ મૂળનાયકજી લગવાનની સમીપે બેસી ધ્યાનમાં તટ્વીન થવાથી આત્મકલ્યાણની પ્રાપ્તિ સહજમાં થઈ શકે તેમ છે. આ રીતે આ સ્થળેથી ઘણા મુમુક્ષુઓનું આત્મકલ્યાણ થયું પણ છે. સ્તો. ૧૮માં લખ્યું છે કે—‘આ તીર્થની સેવાથી ઘણા મુનિઓ મોક્ષે ગયા છે.’

જેમ આ તીર્થની સેવાથી મુમુક્ષુજનોને આત્મકલ્યાણની પ્રાપ્તિ થઈ છે અને થાય છે, તેમ પૌદ્ગલિક વસ્તુમાં—સાંસારિક સુખમાં આનંદ માનનારા લોકોને પણ આ તીર્થની સેવા—લક્ષિતથી અભીષ્ટ પદાર્થોની પ્રાપ્તિ થઈ છે અને થાય છે.

આ તીર્થના પ્રભાવ—માહાત્મ્ય વિષે અનેક ગ્રંથો, કલ્પો સ્તવનો આદિમાં ઘણું ઘણું લખેલું છે. જેમકે—(૧) પાવા-

પુરી, અષ્ટાપદ, રૈવતગિરિ, સમ્મેતશિખર, વિમલા-
ચલ, કાશી, નાસિક, રાજગૃહી, મીથિલા પ્રમુખ
તીર્થોની યાત્રા-પૂજાથી મનુષ્ય જેટલું ફળ પામી શકે, તેટલું
ફળ પાર્શ્વનાથ પ્રભુની આ મૂર્તિનાં દર્શન કરવાથી પામી
શકે. તેમજ આ મૂર્તિનાં દર્શન, પૂજા, પુષ્પપૂજા, અષ્ટપ્રકારી
પૂજા વગેરે કરવાથી અગણિત પુણ્ય, ફળ, લાભ થાય છે.
વગેરે. (સ્તો ૧); (૨) મુસલમાન રાજાઓ પણ આ તીર્થનો
મહિમા કરે છે, કામિત તીર્થ છે. વગેરે. (સ્તો ૨); (૩) કોઈ
દિવસે શ્રાવક દેહહણને શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુએ
(તેમના અધિષ્ઠાયકદેવોએ) સ્વપ્ન આપ્યું કે “ પાટણમાં
કોકાવસતિના મૂળનાયક શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની ૩૩ આંગ-
ળની મૂર્તિ છે, તેની સન્નિહિત-તેમાં અધિષ્ઠિત-થઈને
હમેશાં સૂર્યોદયથી ચાર ઘડી (લગભગ ૧૧ કલાક)
સુધી હું રહીશ. માટે હમેશાં સૂર્યોદયથી ચાર ઘડીની અંદર
ઉક્ત દેરાસરમાંની કોઈ પણ પ્રતિમાની પૂજા કરવાથી મારી
પૂજા કરી એમ માનવું.” આથી (શંખેશ્વરજી જવાની અશ-
ક્તિવાળા) લોકો, શંખેશ્વરજીની યાત્રા, પૂજા વગેરેના
અભિગ્રહો ત્યાં જ પૂર્ણ કરવા લાગ્યા અને કોકા પાર્શ્વનાથજી
ના (અધિષ્ઠાયક દેવો) પણ શંખેશ્વરજીની માફક લોકોને પરચા
પૂરવા લાગ્યા (સ્તો. ૧૫) (આ ઉપરથી નાણી શકાય છે
કે તે સમયમાં શંખેશ્વરજીનો પ્રભાવ જગતમાં ઘણો જ પ્રસ-
રેલો હશે અને તેથી શંખેશ્વરજીનું અવતરણ ખીન્ત તીર્થોમાં
પણ થવા લાગ્યું હતું.) (૪) આ તીર્થ પ્રાચીન છે, આ તીર્થની
સેવા કરવાથી અનેક મુનિઓ મોક્ષે ગયા છે, આ મૂર્તિ
શાશ્વતપ્રાયઃ કહેવાય છે, દરેક પર્વોમાં ધરણેન્દ્ર પદ્માવતી

આવીને પૂજન કરે છે, શ્રીનેમિનાથ પ્રભુ અનેક મુનિઓ સાથે અહીં સમવસર્યા હતા, આ તીર્થની છ માસ સુધી નિરંતર એકાગ્ર મનથી સેવા કરવાથી અભીષ્ટ ફળ મળે છે, વગેરે. (સ્તો. ૧૮); (૫) શંખેશ્વરજીની સેવાલક્ષિત કરવાવાળા શંખેશ્વરનિવાસી સાધુ-સંતો પણ હજી સુધી સારી રીતે સુખી છે. (સ્તો. ૫૦); (૬) આ મૂર્તિના પ્રભાવથી શ્રીઅભયદેવસૂરિજી મહારાજના કોઈ રોગનો નાશ થયો હતો. (સ્તો. ૬૩); (૭) અઢારે વર્ષના લોકો પૂજની સામગ્રી લઈને આવીને સેવા કરે છે. (સ્તો. ૧૧૧, ૧૧૨); (૮) જગતની આશા પૂરવામાં ચિંતામણિરત્ન સમાન છે. (સ્તો. ૧૦૦); (૯) સ્તો. ૧૫૮ માં આપેલા ૩૧ કડીવાળા આખા છંદમાં પ્રાણાવિકતાનું આગેદૂળ રીતે વર્ણન આપેલું છે. આ ઉપરાંત, પ્રત્યક્ષ પરચા પૂરનાર, પરચાપૂરણપાસ, રોગાદિ સાત અથવા આઠ લય નિવારક, પુરુષાદાણી, કામઘટ, ભવતારણ, ભયવારણ, સુખકારણ, અશરણશરણ, મનોરથપૂરક, શોક ભય મોહાદિ નાશક, પતિતપાવન, ભીડભંજન, કલ્પતરુ, ચિંતામણિ, કામકુંભ, કામધેનુ, મનોરથ પૂર્ણ કરનાર, સર્વનાં દુઃખ હરનાર, સમરતાં હમેશાં સહાય આપનાર, જેમને મુર નર વિદ્યાધર પૂજે છે, દેશોદેશના તથા ગામોગામના સંધો અને જગતના અસંખ્ય મનુષ્યો જેમની યાત્રાએ આવે છે; વગેરે વગેરે તો ઘણાં જ થયો સ્તોત્રો સ્તવનો આદિમાં લખ્યું છે.^૧ આ ઉપરથી જણાય છે કે-આગળના લોકોની તો

૧ જુઓ સ્તોત્રાંક ૧, ૨, ૩, ૫, ૮ થી ૧૨, ૧૫, ૧૭, ૧૮, ૨૧, ૨૪, ૪૧, ૪૬, ૪૭, ૪૮, ૫૦, ૫૧, ૫૪, ૫૬ થી ૬૧, ૬૩ થી ૬૮, ૭૦, ૭૭ થી ૮૧, ૮૩, ૮૮, ૯૨, ૯૩, ૧૦૧, ૧૦૨, ૧૦૩,

આ તીર્થ ઉપર અપૂર્વ લક્ષિત-શ્રદ્ધા હતી જ, પરંતુ સં. ૧૧૫૫ પછી પણ સારી આલમની આ તીર્થ ઉપર શ્રદ્ધા-લક્ષિત એક-ધારી આજ સુધી ચાલી આવી છે. તો પછી આ તીર્થને પોતાનું માનનાર તમામ જૈનોની લક્ષિત હોય તેમાં તો આશ્ચર્ય જ શું છે ? આમાં આપેલાં સ્તોત્રો જ એ લક્ષિતને પુરવાર કરી આપે છે. આમાં આપેલાં સ્તોત્રો અને તે ઉપરાંત બીજાં પણ અનેક અંથો સ્તોત્રો આદિના લેખકો આચાર્યો, મુનિરાજો અને ગૃહસ્થ કવિઓએ, કોઈએ આ તીર્થનો ઇતિ-હાસ લખીને, કોઈએ પ્રભાવ-માહાત્મ્ય લખીને, કોઈએ સ્તુતિ કરીને, કોઈએ વિસ્તૃત વર્ણન લખીને, કોઈએ નવાં સ્તોત્રો રચીને તો કોઈએ પોતાના અંથની આદિ, મધ્ય કે અંતમાં શંખેશ્વરજીનું સ્મરણ કરીને-નમસ્કાર કરીને-પોતાની લક્ષિત પ્રદર્શિત કરી છે. મહાસમર્થ વિદ્વાન્ શ્રીમાન્ યશો-વિજયજી મહારાજે લક્ષિતરસથી ભરપૂર સ્તુતિથી ભરેલું સંસ્કૃતમાં ૧૧૩ શ્લોકોનું મોટું સ્તોત્ર રચ્યું છે. આમાં તેમણે શ્રી શંખેશ્વર તીર્થની સુક્ત કંઠે સ્તુતિ કરી છે. વળી પ્રાયઃ એમણે જ સંસ્કૃતમાં રચેલ ‘શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન’ (સ્તો. ૮)માં શ્રી શંખેશ્વરજીની મૂર્તિના પ્રભાવનું અદ્ભુત રીતે વર્ણન કરવા સાથે આખા સ્તોત્રમાં મૂર્તિની જ સ્તુતિ કરેલી છે. આમાં આપેલાં સ્તોત્રાદિમાંથી કેટલાંકમાં વિશેષ-રૂપે તેમની પ્રભાવિકતાનું વર્ણન કરેલું છે તો કેટલાંકમાં વિશેષ રૂપે સ્તુતિ કરેલી છે અને કેટલાંક સ્તોત્રોમાં

૧૦૮, ૧૦૯, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૨૩, ૧૨૯ થી ૧૩૨, ૧૩૪, ૧૩૫, ૧૩૮, ૧૪૧, ૧૪૫, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૦, ૧૫૨ થી ૧૫૫, ૧૫૭ થી ૧૬૨.

બન્ને બાબતો છે. પરંતુ લગભગ તે દરેક સ્તોત્રોમાં થોડે ઘણે અંશે સ્તુતિ તો અવશ્ય કરેલી છે જ.^૧ આ પ્રમાણે મુનિ વર્ગે ગ્રંથો-સ્તોત્રાદિ રચીને, યાત્રા કરીને તથા યાત્રા-જીર્ણોદ્ધાર વગેરે કાર્યો માટે ઉપદેશ આપીને આ તીર્થની લક્ષિત કરી છે, જ્યારે ગૃહસ્થવર્ગે આ તીર્થના જીર્ણોદ્ધારો કરીને, યાત્રાસંઘો કાઢીને, યાત્રાઓ કરીને, આ તીર્થને અંગે દ્રવ્ય ખર્ચીને તન-મન-ધનથી આ તીર્થની લક્ષિત કરી છે. આ બધું તીર્થની પ્રાભાવિકતા વિના ન જ બની શકે. આ બધા ઉપરથી આ તીર્થનો પ્રભાવ-માહાત્મ્ય દુનિયામાં કેટલો પ્રસરેલો હશે ? તે સહજમાં સમજી શકાય તેમ છે.

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુજીનું માહાત્મ્ય દુનિયામાં વિશેષ વિસ્તાર પામ્યું છે તેને નીચેની વાત પણ સંપૂર્ણ પુષ્ટિ આપે છે.

જેમ ગોડીજી પાર્શ્વ પ્રભુનાં દેરાસરો, મૂર્તિઓ, પાદુકાઓ ગામોગામ-ઘણાં ગામોમાં છે, તેમ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનાં પણ દેવાલયો, મૂર્તિઓ અને પાદુકાઓ બીજાં ઘણાં ગામોમાં હોવાનું સાંભળ્યું છે. તેમાંથી જેને માટે ગ્રંથો-માંથી ઉલ્લેખો મળ્યા છે અથવા તો જેને માટે પાકી ખાત્રી છે તેવા ૨-૪ દાખલા અહીં આપવા ઉચિત સમજ્યું છું.

(૧) શ્રીસર્વાનંદસૂરિવિરચિત ‘જગદ્ગચરિત’ મહાકાવ્ય, સર્ગ ૬, શ્લોક ૫૭ માં લખ્યું છે કે-“પૂર્ણિમા-

૧ જુઓ સ્તોત્રાંક ૧, ૫, ૭ થી ૧૪, ૧૬, ૧૭, ૨૧, ૨૬ થી ૩૦, ૪૧, ૪૩ થી ૪૬, ૫૧ થી ૫૪, ૫૬ થી ૮૬, ૮૮ થી ૧૩૫, ૧૩૭, ૧૩૮, ૧૩૯, ૧૪૧, ૧૪૭ થી ૧૫૪, ૧૫૬ થી ૧૬૩.

પક્ષના આચાર્ય શ્રી પરમદેવચૂરિજી માટે જગદૂશાહે ભદ્રાવતીનગરી (કચ્છ-ભદ્રેશ્વર)મા બધાવેલી પૌષધશાલામા સૂરિજી વગેરેને દર્શન કર્વા માટે આદિના બે પાયાવાળું પિત્તલનું શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનું ગૃહચૈત્ય-દેરાસર શ્રીમાન્ જગદૂશાહે કરાવ્યું હતું

(૨) તપાગચ્છીય શ્રીરંગવિજયજીએ સ ૧૮૪૬ મા રચેલ “શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પચકયાણુ ગર્ભિત પ્રતિષ્ઠાકટપ સ્તવન” (ઢાળ ૧૯, કડી ૨૬૦ના વિસ્તૃત સ્તવન)મા લખ્યું છે કે-ભદ્રચમા ઉકેશ લઘુશાખાના (દશા ઓસવાળ) શાહ પ્રેમચંદ્રના પુત્ર ખુશાલચંદ્રે અને તેના પુત્ર શાહ સવાઈચંદ્રે શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ નવી કરાવીને, તે વગેરે બીજી ઘણી મૂર્તિઓની વિ સ ૧૮૪૬મા મહોત્સવપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરાવીને ત્યાં (ભદ્રચમા) સ્થાપન કરી

(૩) સૂરતમા શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનું દેરાસર છે (સ્તો ૮૭, ૧૨૯)

(૪) ઉદયપુર (મેવાડ)થી ત્રણ માઈલ દૂર આઘાટ (આહડ) નામનું ગામ છે, જ્યાં શ્રીમાન્ જગત્ચંદ્રચૂરિ જીને તપા બિરૂદ મળ્યું હતું તે આઘાટમા શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુજીનું મંદિર સ ૧૮૦૫ મા બનેલું મોજૂદ છે (એક જૂની તીર્થ ગાઈડ)

(૫) સિરૌહી (રાજપુતાના)મા પણ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુજીનું એક મંદિર છે

વિશેષ તપાસ કરવાથી જ્યાં શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વ નાથજીના દેરાસરો, મૂર્તિઓ કે પાદુકા બિરાજમાન થયેલ હોય એવા બીજા ઘણાં સ્થાનો મળી શકે

તેમજ પ્રગટપ્રભાવી શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુ-
 છના પ્રભાવથી લોકોની તેમના ઉપર વિશેષ ભક્તિ અને શ્રદ્ધા
 હોઈ લોકોમાં તેમનાં જુદાં જુદાં નામોની પણ પ્રસિદ્ધિ થઈ
 છે. શ્રદ્ધાવાળા ભક્તો માને છે કે શંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુજી
 હમેશાં ત્રણ રૂપ કરે છે. પ્રભાતે કુમાર અવસ્થાનું, મધ્યાહ્ને
 યુવાવસ્થાનું અને સાયંકાળે વૃદ્ધાવસ્થાનું. અને એને લઈને જ
 ઘણા લોકો પ્રભુજીને ‘બહુરૂપી’ કહે છે; તેમજ સાંજે ચાઘ-
 રિયાં વાગતાં હોય, દીવાળતી થઈ હોય, ધૂપ ઉખેવાતો હોય
 અને પ્રભુજીની આંગી પણ સુંદર બનેલી હોય તેવે વખતે
 ઘણે ભાગે લોકો વધારે દર્શન કરવા આવે છે, અને તે
 વખતે ભગવાનનું રૂપ વૃદ્ધાવસ્થા જેવું લાગતું હોવાથી લોકો
 તેમને ‘ઠાસલા પ્રભુ’ પણ કહે છે. આ વાત માત્ર લોકો-
 માં જ પ્રસિદ્ધ છે એમ નહીં, પણ શંખેશ્વરજીના છંદો અને
 સ્તવનોમાં પણ ગૂંથાઈ ગઈ છે. જીઓ સ્તો. ૫૦, ૬૬.

શ્રીમાન્ વિજયદેવસૂરિજી મહારાજના પદ્મધર શ્રી
 વિજયસિંહસૂરિજી મહારાજના શિષ્ય ઉપાધ્યાય શ્રીઉદય-
 વિજયજીએ, પહેલાં ઘણા સમય સુધી, શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વ
 પ્રભુજીની વિધો દર કરવા માટે અથવા તો ઐહિક કાર્ય
 સિદ્ધિની ઇચ્છાથી ખૂબ સેવા કરી હતી, પરંતુ પાછળથી
 તેમનાં જ્ઞાન-ચક્ષુ ખૂલી જવાથી અહિક કાર્યસિદ્ધિની ઇચ્છાને
 દૂર કરીને આત્મકલ્યાણ માટે જ ઘણા લાંબા કાળ સુધી
 તેમણે આ તીર્થની સેવા કરી. (સ્તો ૧૩૨).

આ બધી બાબતો શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના
 પ્રજ્ઞાવંતા માહાત્મ્યને સચોટ રીતે પુરવાર કરી આપે છે.

પ્રકરણ સાતમું : ચમત્કાર

ગયા પ્રકરણમાં કહેવામાં આવ્યું તેમ શ્રીતીર્થંકર વીત-
રાગ પ્રભુ તો રાગ, દ્રેષ, મોહ, ક્ષાય, હાસ્ય, રતિ, અરતિ,
ક્રીડા, ઇચ્છા વગેરે તમામ દ્વંષણથી રહિત હોઈ તેઓ
કોઈને સુખી કે દુઃખી કરતા નથી, તેમ કોઈને ચમત્કાર
જતાવતા નથી કે પરચા પૂરતા નથી. પરંતુ જે તીર્થોના
અધિષ્ઠાયક દેવો જાગતા-અપ્રમાદી હોય છે, તેઓ સ્વઅધિ-
ષ્ઠિત તીર્થ-પ્રભુની સેવા-લક્ષિત થતી જોઈને સંતુષ્ટ થાય છે.
અને તેથી તેઓ સેવા-લક્ષિત-ધ્યાન કરનાર લક્ષ્મણનોના
મનોરથો પૂર્ણ કરે છે, વિધ્નો દૂર કરે છે અને ચમત્કારો
પણ દેખાડે છે. આવાં જાગતા અધિષ્ઠાયક દેવોવાળાં તીર્થોમાં
શ્રીશંખેશ્વરજી પાર્શ્વનાથ તીર્થ અગ્રગણ્ય ગણાય છે.
અહીંના અધિષ્ઠાયક દેવોના ચમત્કારો સારી આલમમાં
પ્રસિદ્ધ છે. તેમાંના કેટલાક ચમત્કારોને પ્રાચીન-અર્વાચીન
અજ્ઞેન ગ્રંથકારોએ પોતાના ગ્રંથોમાં સ્થાન આપ્યું છે. તેમાંના
૨-૪ ઉલ્લેખો અહીં આપવા અનુચિત નહીં ગણાય.

(૧) ઝાઝા રજપૂત મહામંડલેશ્વર રાણા દુર્જનશાસ્ત્રીને^૧
તેના રાજ્યકાળમાં ભયંકર કોઠ રોગ થયો હતો તેથી તે

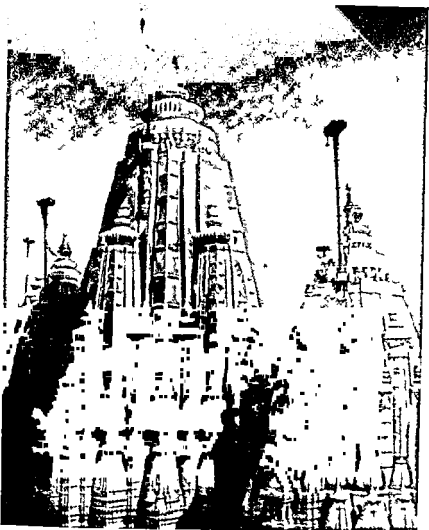
૧ 'જગદ્ધરિત' મહાકાવ્યના આધારે મહામંડલેશ્વર રાણા
દુર્જનશાસ્ત્રીનો સત્તાસમય તેરમી સદીનો ઉત્તરાર્ધ અને ચૌદમી
સદીનો પૂર્વાર્ધ હોવાનું અને તેનો કોઠ રોગ વિ. સં. ૧૩૦૨ની
આસપાસમાં દૂર થયો હોવાનું જણાય છે. રાજા દુર્જનશાસ્ત્રી, કુખ્ય

બહુ દુઃખી-હેગન થઈ ગયો હતો તેણે અનેક ઉપચારો કરવા છતાં રોગ નહીં મટવાથી ક્રોધ દેવની આરાધના કર-

ગામનો હતો તે ચોમ્ક્ય જાણી શકાય નથી, પરંતુ તે ઝાલા ગ્રસ્ત હતો, ઝાલાવાડના ઝાલા ગ્રસ્તો સાથે તેનો વિવાહ સબંધ હતો, ઝીંજુવાડના સૂર્યદેવની તેણે પહેના ઉપાસના કરી હતી અને ત્યાગપત્રી તેની નજીક આલેખ શ્રીગ ખેદર તીર્થની ઉપાસના કરી, એટલે પંચા તે ઝંજુપુર (ઝીંજુવાડ) નો રહેવાસી હોવાનો ઉલ્લેખ છે, આ વગેરે કાગણીથી તે ઝીંજુવાડનો ગમ્મ હશે, એમ જણાય છે.

ઉપરની બન્ને વાતોને નીચેના પ્રમાણથી વધારે પુષ્ટિ મળે છે.

ગાયકવાડ ઓરિયેટલ સીરીઝ તરફથી પ્રગટ થયેલ ‘પત્ત-
નસ્ય જૈન માંડાગરીય ગ્રંથસૂચી’ (૫૦ ૨૮૦-૨૮૧) માં
પાટણ ખેતરવમીના પાડાના જૈન જ્ઞાનલક્ષ્મી ગણેશી તાડપત્ર ઉપર
લખાયેલી એક હસ્તપોથી (‘યોગશાસ્ત્ર’ દ્વિ પ્ર વિવરણ)ની
અંતિમ પ્રશસ્તિ પ્રગટ થઈ છે તેમાં લખ્યું છે કે—“વિધિધરોદ્ધારક
ચન્દ્રપ્રભાસુરિના પટ્ટધર પર્મથોપસુરિના પટ્ટધર અભયથોપસુરિના
મુખ્ય શિષ્ય વિદ્યાકુમારના પ્રતિમોધથી જે નીતદસદેવીએ આ
પ્રતિ લખાવી હતી, તે નીતાદેવીએ પટ્ટરી (પાટડી)માં પાર્થ
પ્રભુનું ચત્ર તથા પૌષ્પશાળા કાઢી હતી અને તે ક્ષત્રિયશિરોમણિ
સૂરાકના ભાઈ ગાંતિમદેવના પુત્ર ઝાલા વિજયપાલની પ્રિયતમા
ગણી હતી તેમનો પુત્ર ગણો પદ્મસિંહ હતો, અને તેમની શરૂઆત
પુત્રી રૂપલદેવી એ પ્રગુત દુર્જનચલની પ્રેમમતી પત્ની હતી આ
દુર્જનચલને શ્રીદેવી (ખીજી ગણી)ની કુક્ષિથી થયેલો ઉદયસિંહ
નામનો પગદમી પુત્ર હતો આ ઘટના વિક્રમની તેરમી સદીના
ઉત્તરાર્ધની છે. તેમજ ઉપર્યુક્ત વિદ્યાકુમારના દાદાગુરુ શ્રીધર્મપોષ-

મહાતીર્થ'નું ભવ્ય શિખર

ગિનમંદિરના મુખ્ય ગભારા ઉપરનું શિખર તથા બંને બાજુના ગભારા ઉપરના બે શિખરો. વિવિધ પ્રકારની ઔરણીયુક્ત આ ભવ્ય શિખર જેનું શિલ્પશાસ્ત્રના આન્દર્શ નમૂના રૂપ દેખાય છે. શુઓ પ્રકરણ ૧૬, પૃષ્ઠ ૯૬

નભામડપના શિખરમાનુ મનોહર નામરણુ

પદેલા સુનામડપના આ સના ધુમગની અદરનો વિવિધ પૂતરીઓ અને ઝીંઝી
દારનીવ તા સોમરખનુ, સુનામડની એક આ દૂથી, સોરેલ મગ્ય મુચો પ્રધ ૧૧૧

વાનો વિચાર કર્યો અને ઝંઝુપુર (ઝીંઝુવાડા)માંના સૂર્ય-
નાશયણના મંદિરમાંના સૂર્યદેવની આરાધના કરવા માંડી.

સૂરિય મહારાજ સિદ્ધરાજ જયસિંહના સમકાલીન અને સન્મા-
નિત હતા, એવા ઉલ્લેખો મળે છે. શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુના
મંદિરનો ઉદ્ધારક આ જ દુર્જનશલ્ય હોય તેમ જણાય છે. એટલે
આ દુર્જનશલ્ય ઝીંઝુવાડાનો હોવાનું અને તેનો સમય વિક્રમની તેરમી
સદીનો ઉત્તરાર્ધ અને ચૌદમી સદીનો પૂર્વાર્ધ હોવાનું માનવું ઉચિત
જણાય છે.

ઝીંઝુવાડાનો પ્રાચીન કિલ્લો જે અત્યારે સાવ જીર્ણ દશામાં
જોએ છે, તે મહારાજ સિદ્ધરાજ જયસિંહે બધાવ્યાનું ગુજરાતનાં
ઐતિહાસિક ગુજરાતી પુસ્તકોમાં લખેલું જોવાય છે. તે જો સાચું
હોય તો એવા અનુમાન ઉપર આવી શકાય કે—રાજા દુર્જનશલ્ય
અને તેના પૂર્વજો ગુજરાતના મહારાજાઓના સામંત અને નિકટના
સંબંધીઓ હોવા જોઈએ.

રાણા દુર્જનશલ્યનો સત્તાસમય તેરમી શતાબ્દિનો ઉત્તરાર્ધ
અને ચૌદમી સદીનો પૂર્વાર્ધ હોવામાં તથા તે મહામંડલેશ્વર હોવામાં
નીચેનાં પ્રમાણોથી વધારે પુષ્ટિ મળે છે. તે મહામાત્ય વસ્તુપાલ
તેજપાલનો સમકાલીન હોવાથી તે ગુજરાતના મહારાજા ભીમદેવ
(બીજો) અને મહારાજા વીરધવલનો મહામંડલેશ્વર—મોટા સામંત
હશે, એમ જણાય છે. વળી નીચે આપેલા પ્રમાણથી ચોક્કસ રીતે
સમજી શકાય છે કે—તેણે જૈનાચાર્ય શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિયના શિષ્ય અને
“ત્રૈલોક્યપ્રકાશ” આદિ ગ્રંથોના કર્તા, જેમની ગ્રંથરચના વિ. સ.
૧૩૦૫ ની મળે છે, તે મહાપ્રતિભાશાળી શ્રીમાન્ હેમપ્રભસૂરિયને
ગુરુ નિર્ધાર્યા હતા. એટલે પાછલી જિંદગીમાં (શ્રીશંખેશ્વરજીના
પ્રભાવથી તેનો કાલ રાજ દૂર થયો. ત્યારથી) તેણે જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો
હશે, એમ ચોક્કસ માની શકાય છે. તે પ્રમાણો આ પ્રમાણે છે:—

તેની આરાધનાથી સંતુષ્ટ થયેલ સૂર્યદેવે કોઈ એક દિવસની મધ્યરાત્રિએ તેને (સ્વપ્નમાં) કહ્યું કે—“તારો રોગ અસાધ્ય છે, તેને મટાડવાની મારામાં શક્તિ નથી, પરંતુ જો તું શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથની આરાધના કરીશ તો તારો રોગ મટશે ” આથી રાજા દુર્જનશાહ્ય બહુ ખુશી થયો અને પરિવાર સાથે શ્રી શંખેશ્વરજી જઈ ત્યાં અમુક સમય માટે પડાવ નાંખી પોતે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની ભક્તિ અને શ્રદ્ધાપૂર્વક ઉપાસના કરવા લાગ્યો. તેમના પ્રભાવથી રાજા દુર્જનશાહ્યનો કોઈ રોગ થોડા સમયમાં જ નષ્ટ થયો અને તેની કાયા કંચનવર્ણી થઈ ગઈ. તેથી ખુશી થયેલા રાજા દુર્જનશાહ્યે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુના દેરાસરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવીને દેવવિમાન જેવું દેરાસર કરાવ્યું (જુઓ સ્તોત્ર ૩, ૨૪A, ૨૪B, ૪૬, ૫૦.)

“ કૃતોઽય [કેવલા] દર્શસ્ત્રિલોક્યસ્ય પ્રવાશક ।

શ્રીમદ્દેવેન્દ્રશિષ્યેગ શ્રીદ્દેમપ્રમસૂરિણા ॥ ૫૭ ॥

इति प्रतिभासर्वज्ञ-त्रैविद्यचन्द्रारक-महामण्डलेश्वरराणकशाल्य-श्रीदुर्जन-शाल्यदेव-गुरुभिः प्रणतपादश्रीदेवेन्द्रशिष्यैः श्रीद्वेमप्रमसूरिभिविरचिते त्रैलोक्यप्रकाशे ज्ञानदर्पणापरनाम्नि नव्यताजिके दिन-मास-वर्षार्धकाण्ड-मण्डलपद्धतिः समाप्ता । ”

—પાઠણ જોન ભ. ડિ. કપા. વા. ૨ (ગા. ગ્રા. સિ)

“ इति श्रीदेवेन्द्रसूरिशिष्यश्रीद्वेमप्रमसूरिविरचितमर्धकाण्डं ॥

स. १३०५ माघशुदि १३ गुरौ निष्पञ्जामिद ताजिकं ॥

—વડોદરા-પ્રાચ્યવિદ્યામંદિરની નં. ૧૨૦૮૭

સં. ૧૫૪૫ ની દ. લિ. પ્રતિ પત્ર ૧૮

વિક્રમની ચૌદમી સદીમાં શ્રીસર્વાનંદસૂરિજીએ રચેલ ‘જગદુચરિત’ મહાકાવ્યના છઠ્ઠા સર્ગમાં લખ્યું છે કે—પૂર્ણિ-
માપક્ષીય, ચારિત્રલક્ષ્મીથી વિભૂષિત શ્રીમાન્ પરમદેવ-
સૂરિજીએ^૧ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુનો આદેશ મેળવીને
‘આચાર્યશ્રી વર્ધમાનતપ’ કર્યું હતું અને તે નિર્વિઘ્ને પૂર્ણ
કરીને તેનું પાઠણું વિ. સં. ૧૩૦૨ના માગશર સુ. ૫ ને
દિવસે શ્રવણ નક્ષત્રમાં કંટપદ્ર (કડોદ) ગામમાં દેવપાલને
ઘેર કર્યું હતું. તેમણે શ્રીસંધને વિદ્ય કરનારા સાત યજ્ઞોને
શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુના મંદિરમાં પ્રતિજ્ઞા કર્યો
હતો, અને એ જ સૂરિજીએ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું
આરાધન કરીને દુર્જનશત્રુ રાજના કોઈ રોગને દૂર કરાવ્યો
હતો. તેથી ઉક્ત સૂરિજી મહારાજનો ઉપદેશ પ્રાપ્ત કરીને—
સૂરિજીના ઉપદેશથી રાજા દુર્જનશત્રુએ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વ
પ્રભુના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. (જુઓ સ્તો ૪૦).

(૨) ઓસવાલસાતીય, સદાચરી, વ્રતધારી, ધનાઢ્ય
શ્રાવક સુલટ શાહ નામનો એક ગૃહસ્થ નાગપુરમાં રહેતો
હતો. તેને શંખેશ્વર તીર્થની યાત્રા કરવાનો અભિચ્છ હતો.

૧ શ્રીસર્વાનંદસૂરિજીએ વિક્રમની ચૌદમી સદીમાં રચેલ
‘શ્રીજગદુચરિત’ મહાકાવ્યમાં લખ્યું છે કે—“આ પરમદેવસૂરિજી
જગદુશાહના સમગ્રાલીન હતા. તેણે તેઓશ્રીનો ભદ્રાવતી (કચ્છ-
ભદ્રેશ્વર)માં પ્રવેશમહોત્સવ ધામધૂમથી કર્યો હતો, તેમની વિઘ-
માનતામાં જ તેમના પદપર શ્રીપેશુસૂરિજીને એ જ શાહે મહોત્સવ
કરીને સ્થપાવ્યા હતા. જગદુશાહને ભાવી દુષ્કાળની સૂચના તથા
સ્વારપત્ની મંથપતિનું તિલક પણ એ જ સૂરિજીએ કર્યું હતું.

તેથી કોઈ વખતે તે પોતાના કુટુંબ સાથે પોતાને ઉપયોગી વસ્તુઓ અને પૂજની સામગ્રી ગાડામાં લઈને શંખેશ્વરજીની યાત્રા કરવા માટે નીકળ્યો હતો. રસ્તામાં જતાં જતાં એક રાત્રે ચોરોએ તેની બધી સામગ્રી લૂંટી લીધી. છતાં પોતાનો અભિગ્રહ પૂર્ણ કરવા માટે તે જેમ તેમ કરીને શ્રી શંખેશ્વરજી પહોંચ્યો. ત્યાં જઈ લક્ષ્મિપૂર્વક શ્રી પાર્શ્વપ્રભુજીની પૂજા કરીને પ્રભુસ્તુતિ કરતાં લક્ષ્મિમાં મુગ્ધ બનેલ સુલટ શાહ કહેવા લાગ્યો કે-હો પ્રભુ! લક્ષ્મીનાં તમામ વિધ્નો દૂર કરનાર અને ઇચ્છિત મનોરથોને પૂર્ણ કરનાર આ કામિત તીર્થ છે, એવી તમારી ખ્યાતિ દેવતાઓ પણ ગાય છે. તમો સર્વનાં સંકટો દૂર કરવામાં સમર્થ છો. તમો દુનિયાના રોગ, શોક, આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ, ચોર વગેરેના ભયો આદિનો નાશ કરવાની શક્તિ ધરાવો છો. છતાં તમો પોતાના ઘરની પણ રક્ષા કરી શકતા નથી. એટલે કામિતતીર્થપણની તમારી જે ખ્યાતિ થઈ છે, તે નકામી છે-ખોટી પડે છે. જે મનુષ્ય કે દેવ પોતાના ઘરની રક્ષા કરી શકતા નથી તેની બહાર કંઈ પણ કિંમત અંકાતી નથી, બલ્કે પવન પણ તણખલાની માફક તેને ઉડાડી મૂકે છે.

સુલટશાહની લક્ષ્મિ, શ્રદ્ધા અને લક્ષ્મિમુગ્ધ સ્તુતિથી ખુશી થયેલ અધિષ્ઠાયક દેવે તેની ચોરાઈ ગયેલી બધી વસ્તુઓ ચોરા પાસેથી લાવીને તેના ગાડામાં મૂકી દીધી. એ જ વખતે સુલટશાહના પુત્રે આવીને વધામણી આપી કે પિતાજી! આપણી ચોરાઈ ગયેલી બધી વસ્તુઓ ગાડામાં જ છે. તે સાંભળીને શેઠ ઘણો જ ખુશી થયો. સાથે લાવેલ

સામગ્રી વડે ધામધૂમથી પ્રભુજીની પૂજા કરી. યાત્રા પૂર્ણ કરી તે કુટુંબ સાથે પોતાને સ્થાને ગયો અને જગતમાં શાંખેશ્વરજીનો મહિમા વધ્યો (સ્તો. ૨૧).

(૩) વિ. સં. ૧૭૫૦માં ખેડાના એક ગૃહસ્થે કાઢેલ સંઘ સાથે કવિવર ઉપાધ્યાયજી શ્રીઉદયરત્નજી^૧ શ્રીશાંખેશ્વર તીર્થની યાત્રાએ પધાર્યા હતા. તે વખતે શંખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુની મૂર્તિ ત્યાંના ઠાકોરોના કબજામાં હોઈ તેઓ એક સોનામહોર (ગીની) લીધા સિવાય કોઈને દર્શન કરવા નહીં દેતા. તેથી અથવા તો તે વખતે પૂજારીઓનું પ્રાબલ્ય વધી જવાથી મોડા આવેલા સંઘને દર્શન કરવા માટે દરવાજા

૧ તપાગચ્છીય શ્રીમાન વિજયસેનસૂરિજીના ખીજ પદ્મધર શ્રીવિજયતિલકસૂરિના પદ્મધર શ્રીવિજયાનંદસૂરિના પરિવારમાં વિજયરાજસૂરિશિષ્ય વિજયરત્નસૂરિશિષ્ય હીરરત્નસૂરિશિષ્ય લખિંધરત્નશિષ્ય સિદ્ધરત્નશિષ્ય મેઘરત્નશિષ્ય અમરરત્નશિષ્ય શિવરત્નના ઉપાધ્યાય શ્રીઉદયરત્નજી શિષ્ય થાય છે. અને તેઓ અઢારમા સૈકાના ઉત્તરાર્ધમાં થયા છે. તેઓ ખેડાના રહીશ હતા અને ધણેભાગે મીઝાગામમાં તેઓ સ્વર્ગવાસી થયા છે. તેઓ મોટા કવિ હતા. તેમણે રાસો, શલોકા, છંદો, સ્તવનો, ચૈત્યવંદનો, સ્તુતિઓ, સજ્જાયો વગેરે નાની મોટી અનેક કૃતિઓ ગુજરાતી ભાષામાં રચી છે. તેમનો કાવ્યરચનાકાળ મં. ૧૭૪૯થી ૧૭૬૯ સુધીનો જણાય છે. તેમનામાં ઇંદ્રભગની તથા ઔપદેશિક શક્તિ પણ સુંદર હતી. તેમણે ધણા માણસોને નવા જ્ઞેન બનાવ્યા હતા. તેમની કૃતિઓ તથા તેમની શક્તિ માટે લુઓ “જ્ઞેન ગુર્જર કવિઓ” ભાગ ખીજો, પૃષ્ઠ ૩૮૬ થી ૪૧૫.

ઉઘાડી નહીં આપ્યા હોય અને કવિવર ઉદયરત્નજી તથા શ્રીસંધને દર્શન કર્યા પછી જ લોજનાદિ લેવાની પ્રતિજ્ઞા હોઈ કવિવર ઉદયરત્નજીએ એકાગ્ર ચિત્તથી લક્ષિતમાં તદ્દલાલીન થઈને ત્યાં જ બિભા બિભા “ પાસ સંખેસરા, સાર કર સેવકાં, દેવ કાં એવડી વાર લાગે;” (સ્તો. ૪૩) આ છંદની રચના કરીને સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. તેમની લક્ષિત અને દૃઢતાથી પ્રસન્ન થઈને નાગરાજ ધરણેન્દ્રે તે પેટીનાં કમાડ અથવા તો દેરાસરનાં દરવાજાનાં કમાડ ઉઘાડી નાંખ્યાં.^૧ સૌ સંઘે

૧ “શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વનાથ” નામની ચોપડીમાં લખ્યું છે કે “કવિ ઉદયરત્નજી મંથ સાથે જ્યારે શખેશ્વરજી પહોંચ્યા ત્યારે દેરાસરનાં દાર બધ હતાં.” જ્યારે માસ્તર પોપટલાલ સાંકળચઢે જપાવેલ “સ્તવનાદિ સંગ્રહ” (અર્થ સાથે) નામની ચોપડીમાં ઉક્ત સ્તવન (છંદ) જાપેલ છે, તેની નીચે કુટનોટમાં તેમણે લખ્યું છે કે—“કવિ ઉદયરત્નજી મંથ સાથે શખેશ્વરજી પહોંચ્યા, તે વખતે શખેશ્વરજી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની ભૂર્તિ ત્યાંના ઠાકિરાના ક્યમળમાં હતી. તેઓ પેટીમાં રાખતા અને યાત્રાળુઓને એક સોના-મહોર લઈને દર્શન કરાવતા.” આ વાત કદાચ સાચી પણ હોય. ઉક્ત સ્તવન (છંદ)ની રચના જોતાં આ વાતની જાણ તેમાં હોય એવો પ્રતિભાસ થાય છે. મંથવ છે કે—ગામમાં જૂના મંદિરનું જે ખડિયેર બિંદુ છે, તેનો નાથ મોગલ બાદશાહ ઔરંગઝેબની મુસલમાન ફોજે ક્યો હોય, તે વખતે ગામના ઠાકિરાએ બચાવ માટે કાંઈક પ્રયત્ન ક્યો હોય, લડ્યા હોય, અને ઉક્ત મૂર્તિને સંતાડી દીધી હોય અને મંદિર તોડીને મુસલમાની ફોજ ગયા પછી ઉક્ત મૂર્તિને થોડાં વરસો મુઘી પોતાના ક્યમળમાં રાખીને યાત્રાળુઓ પાસેથી દર્શન કરાવવાના બદલામાં દ્રવ્ય લેતા હોય.

આનન્દપૂર્વક દર્શન-યાત્રા-સેવા પૂજા કરી. આ ચમત્કારથી ઠાકોરો શંખેશ્વરજી ઉપર શ્રદ્ધાવાળા થયા, તેમજ ગામના તથા દેશના લોકોમાં તીર્થનો મહીમા વધ્યો, અને તેઓ પણ આ તીર્થની પ્રેમલક્ષિતપૂર્વક લક્ષિત કરવા લાગ્યા. કવિવરે દર્શન થતાંજ હર્ષિત થઈને જોડેલાં બે પદ આ છે :

“ આજ મહારે મોતીડે મેહ વુઠ્યા,
પ્રભુ પાસ સંખેસરો આપ તુઠ્યા. ”

તેજ વખતે અથવા પાછળથી તેમણેજ ખતાવેલ—

“ સેવો પાસ સંખેસરો મન્ન શુદ્ધે,
નમો નાથ નિશ્ચે કરી એક બુધ્ધે; ” (સ્તો. ૪૪)

આ છંદની પાછળ તેમણે જોડી દીધાં હોય તેમ લાગે છે.

(૪) પં. શ્રીશુભવિજયજીના શિષ્ય કવિ પં. શ્રી વીરવિજયજીએ^૧ રચેલ—

૧ પં. શ્રીશુભવિજયજીના શિષ્ય આ પં. વીરવિજયજી મહારાજ મોટા કવિ હતા. તેમણે ચોસકપ્રકારી પૂજાઓ, નવાણુપ્રકારી પૂજા વગેરે અનેક પૂજાઓ, રાસો, ચૈત્યવંદનો, સ્તવનો, સન્મ્નાયો વગેરે અનેક મુંદર કૃતિઓ ગુજરાતી ભાષામાં રચી છે. તેમણે રચેલાં શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનાં ચાર સ્તવનો અમને મળ્યાં છે, તે અમે આમાં સ્તોત્રાંક ૯૨, ૯૩, ૯૪, ૯૫ માં આપ્યાં છે. સ્તો. ૯૫ વાળું સ્તવન બહુ ગૂઢાર્થવાળું છે. તેમનો કાવ્યરચનાકાળ સંવત ૧૮૫૭ થી ૧૯૦૮ સુધીનો હોવાનું જણાય છે. સાંભળવા પ્રમાણે પાટણમાં શ્રીમાન પ્રવર્તકજી શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજશ્રીના પ્રશિષ્ય

“ સાઠ કર સાર કર સ્વામી શ ખેશ્વર,
વિશ્વવિખ્યાત એકાત આવો, ”

આ સ્તવન (સ્તો. ૬૨) ઉપરથી જણાય છે કે તેઓ લઘુ વયમાંથી જ શ્રીગ ખેશ્વરજી પર પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને ભક્તિ ગાખતા હતા આ સ્તવનમાંથી આવી ઝલક નીકળતી જણાય છે કે—

“ કવિવર ૫ વીરવિજયજીને (તેમનાથી વિરુદ્ધ પક્ષના કેાઈ યતિ વગેરેના ઉશ્કેડવાથી) કેાઈ રાજા અથવા મોટો અમલદાર ઉપદ્રવ કરતો હશે તે ઉપદ્રવ દૂર કરવા માટે તેમણે શ્રી ખેશ્વરજીમાં બાર માસ સુધી ગહીને ધ્યાન કર્યું હતું ” તે પ્રસંગે આ સ્તવન રચેલું હોય એમ જણાય છે તેમાં તેમનું કાર્ય સિદ્ધ થવાથી તેઓ શ્રી ખેશ્વરજી પર વધારે ભક્તિવાળા બન્યા હોય તેમ જણાય છે, અને તેને પશ્ચિમમાં તેઓએ અમદાવાદથી સ. ૧૮૭૭ અને ૧૮૭૮ માં મોટા સંઘો દલાવીને ગુજરાતના બીજા સંઘોની સાથે શ્રીશ ખેશ્વરજીની યાત્રાઓ મોટા બાડબગથી કરી હતી.

(૫) એલંગપુર શહેરના મહાગજ એલંગદેવની કાયા શ્રીગ ખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુજીના પ્રભાવથી, તેમનું આત્મ (સ્નાન)જી શરીરે લગાવવાથી નીરોગી થઈ ગયું (સ્તો ૧૬૦)

મુનિગજ શ્રીગવિજયજી ૫ શ્રીવીરવિજયજી મહાગજની કૃતિઓનો સમગ્ર એમ્પ્રિન મળી ગયા છે

૫ શ્રીવીરવિજયજી મહાગજ માટેની વિશેષ હમીયત જણાવવા માટે “ જૈન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્યસચ્ચા ” માં છપાયેલ “ શ્રીવીરવિજય ગણ ” તથા ‘ જૈનપુત્ર ’ પૃ ૪, પૃ ૧૩૨માં છપાયેલ ગ. ગિરવ આદિનો ‘ પવિત્ર વીરવિજયજીનો દ્વેષ પ્રમથ ’ જુઓ.

(૬) ફાર્જસ ગુજરાતી સભા (મુંબઈ) તરફથી વિ. સં. ૧૯૮૪માં પ્રગટ થએલ ‘ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો’ (વિભાગ ૧-૨)માં તેના પ્રસિદ્ધ લેખક નર્મદાશંકર વલ્લભજી દ્વિવેદીએ લખ્યું છે કે-“ સં. ૧૧૭૨ની સાલમાં મોનાજી ગંધારીઓ નામનો વાણીઓ પોતાનાં વહાણો ભરીને સમુદ્ર માર્ગે જતો હતો, તેવામાં સમુદ્રમાં ખૂબ જ તોફાન થયું; વહાણો ખચવાની કે જીવતા રહેવાની પણ આશા ન રહી. તેથી તેણે શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું ભક્તિ પૂર્વક સ્મરણ કરીને પોતાનાં વહાણોમાંની કુલ મિલકતનો ચોથો ભાગ શંખેશ્વર તીર્થમાં ખચવાની પ્રતિજ્ઞા કરી. શંખેશ્વરજીના પ્રભાવથી તેનાં વહાણો બચ્યાં. મિલકતનો હિસાબ ગણતાં ચોથા ભાગનું ધન નવ લાખ રૂપિયા થયું. તેટલા રૂપિયા ખર્ચીને તેણે શંખેશ્વરજીનું દેવાલય બંધાવ્યું.”

૧ શંખેશ્વરજી સંબંધી આ અને બીજી પણ કેટલીક હકીકત જે ‘ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો’ વિભાગ ૧-૨ માં આપેલી છે તે ફાર્જસ ગુજરાતી સભા, મુંબઈ તરફથી પ્રગટ થએલ “ ફાર્જસ ગુજરાતી સભાનાં હસ્તલિખિત પુસ્તકોની સવિસ્તર નામાવલી ” પૃ. ૨૭૬, અને અં. ૪૬—૧—૭૦ શંખેશ્વર ઐ. ગુ. હ. વિષ-યાદિ પૃ. ૧૭૦-૧ માં પણ આપેલી છે. આ બંધી હકીકતો લેખકે, કેટલાંક વર્ષો પહેલાં ખારોટ ફોતેસિંહે લખાવેલી નોંધો ઉપરથી લખેલી છે, એટલે એમાં સંવતમાં કદાચ ફેરફાર હશે. નવું મંદિર બંધાવવાને બદલે કદાચ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હશે અને એકલા જીર્ણોદ્ધારમાં જ નહીં તો કદાચ સંઘ કાઢીને યાત્રા કરવામાં, જીર્ણોદ્ધારમાં અને જીર્ણોદ્ધારના પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ વગેરેમાં મળીને નવ લાખ રૂપિયા ખર્ચ્યા હશે. એ ગમે તેમ હોય પણ અન્ય ધર્માવલંબી

આવી રીતે જેમ કેટલાક ચમત્કારોનો અંથો અને સ્તવનાદિમાં ઉદ્દેશ થયો છે તેમ લોકોમાં પણ અનેક ચમત્કારોની વાતો બહુ પ્રચલિત છે. તેમાંથી પણ ૨—૪ દાખલા અહીં આપવા ઉચિત સમજું છું.

(૧) અહીંના લોકો દહતાપૂર્વક માને છે કે—“શંખેશ્વરની યાત્રાએ આવનારા કોઈ પણ યાત્રાળુઓ દુઃખી થતા નથી. દિવસે તો શું? રાત્રે પણ ચોર—ડાકુ વગેરે યાત્રાળુઓને લૂંટતા નથી.” કદાચ કોઈ એવા અબળણ્યા ચોરો લૂંટવા આવે તો શંખેશ્વરજીના ચમત્કારથી તેઓ નાસીપાસ થઈને આદ્યા જાય છે; ચોરોને પણ શાસનદેવ દુઃખી કરતા નથી, તેઓ આદ્યા જાય એટલે ખસ.

પંચાસરની એક શ્રાવિકા બાઈને પુત્ર જનમ્યા પછી થોડા સમયમાં જ તેનો પતિ મરી ગયો. શ્રાવિકાએ પોતાના એકનાએક પુત્રની રક્ષા માટે શ્રીશંખેશ્વરજીની યાત્રા કરીને પોતાના પુત્રની ભારોભાર રૂપિયા તોળીને શંખેશ્વરજીમાં

બારોટો પણ આ તીર્થની યશોગાથા ગાય છે—પ્રશંસા—સ્તુતિ કરે છે, અને તેને અન્યમતાવવળી વિદ્વાન લેખકો પણ પોતાનાં પુસ્તકોમાં સ્થાન આપે છે, એ જ, આ તીર્થનો પ્રભાવ—ચમત્કાર આલમમાં ફેલાયેલ છે, એ સ્પષ્ટ બતાવી આપે છે.

૧ અત્યારે પણ શંખેશ્વરજી, હારીજ, રાધનપુરની આસપાસમાં લોકો ગાડામાં દિવસ કરતાં વિશેષ ભાગે રાત્રે જ મુસાફરી કરે છે. આ પ્રદેશમાં ખાસ દુષ્કાળ સિવાય રાત્રે ચોર—લૂંટારુઓનો ભય જરા પણ નથી.

અર્પણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. છોકરો રા. વર્ષનો થયો એટલે પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવા માટે માતા પોતાના પુત્રને તથા રૂપિયા સાથે લઈને શંખેશ્વરજી જવા નીકળી. આ વાતની કેઈ ચોરોને ખબર પડવાથી તેમણે જઈને માર્ગમાં ગાડાને અટકાવ્યું. ગાડામાંથી બાઈને ઉતારી મૂકી અને ગાડામાંની મિલકત ચોરો એકઠી કરીને ગાંસડી બાંધવા મંડયા. નિરાધાર બાઈએ શંખેશ્વરજીને વિનંતિ કરી કે—“હે પ્રભુ ! મારી માનતા પૂરી કરવા માટે હું આપની પાસે આવતી હતી, ત્યાં આ ચોરો મને લૂંટી લ્યે છે. આટલા રૂપિયા ફરીવાર લાવીને મારી માનતા હું પૂરી કરી શકું તેવી મારી સ્થિતિ નથી. મારી માનતા પૂરી કરાવવી અને લાજ રાખવી આપના હાથમાં છે.” બસ થોડીવારમાં જ—તત્કાલ કેઈ મોટો ઘોડેસ્વાર ઘોડો દોડાવતો દોડાવતો ત્યાં આવ્યો. તેણે ચોરોને ધમકાવ્યા તેથી ચોરો નિરુત્સાહી થઈને ચાલ્યા ગયા. પેલો ઘોડેસ્વાર બાઈને ગાડા સહિત શંખેશ્વરજીના ઝાંપા સુધી પહોંચાડીને ક્યાંઈ ચાલ્યો ગયો. આ કિસ્સો શંખેશ્વરજીના વૃદ્ધ પુરુષો પાસેથી મેં સાંભળીને અહીં આપ્યો છે.

(૨) યાત્રાળુઓ રસ્તો ભૂલ્યા હોય તેને પણ સહાય કરે છે. તે માટે તાજે જ દાખલો છે કે—રાધનપુરના શ્રાવકો શેઠ હરગોવિંદ.....વગેરે રાત્રે શંખેશ્વરજી જતા હતા. અજવાળી રાત હતી, છતાં રસ્તો ભૂલ્યા. આડે રસ્તે ચાલતાં નદી આડી આવી. ગાડું કેમે લેખ ઉપર ચડે નહીં. સાવ નિરાશ થઈ ગયા. થોડી વાર પછી એકદમ હિંમત આવી અને ભારી ગાડાને હાથોહાથ લેખ ઉપર ચડાવી દીધું. પણ ઉપર

આવી રીતે જેમ કેટલાક ચમત્કારોનો અંથો અને સ્તવનાદિમાં ઉલ્લેખ થયો છે તેમ લોકોમાં પણ અનેક ચમત્કારોની વાતો બહુ પ્રચલિત છે. તેમાંથી પણ ૨—૪ દાખલા અહીં આપવા ઉચિત સમજું છું.

(૧) અહીંના લોકો દઢતાપૂર્વક માને છે કે—“ શંખેશ્વરની યાત્રાએ આવનારા કોઈ પણ યાત્રાળુઓ દુઃખી થતા નથી. દિવસે તો શું? રાત્રે પણ ચોર—ડાકુ વગેરે યાત્રાળુઓને લૂંટતા નથી.^૧ કદાચ કોઈ એવા અજાણ્યા ચોરો લૂંટવા આવે તો શંખેશ્વરજીના ચમત્કારથી તેઓ નાસીપાસ થઈને ચાલ્યા જાય છે; ચોરોને પણ શાસનદેવ દુઃખી કરતા નથી, તેઓ ચાલ્યા જાય એટલે જસ.

પંચાસરની એક શ્રાવિકા બાઈને પુત્ર જનમ્યા પછી થોડા સમયમાં જ તેનો પતિ મરી ગયો. શ્રાવિકાએ પોતાના એકનાએક પુત્રની રક્ષા માટે શ્રીશંખેશ્વરજીની યાત્રા કરીને પોતાના પુત્રની ભારોભાર રૂપિયા તોળીને શંખેશ્વરજીમાં

બારોટો પણ આ તીર્થની યશોગાથા ગાય છે—પ્રશંસા-સ્તુતિ કરે છે, અને તેને અન્યમતાવલંબી વિદ્વાન લેખકો પણ પોતાનાં પુસ્તકોમાં સ્થાન આપે છે, એ જ, આ તીર્થનો પ્રભાવ-ચમત્કાર આલમમાં ફેટલો ફેલાયેલ છે, એ સ્પષ્ટ બતાવી આપે છે.

૧ અત્યારે પણ શંખેસરજી, હારીજ, રાધનપુરની આસપાસમાં લોકો ગાડામાં દિવસ કરતાં વિશેષ ભાગે રાત્રે જ મુસાફરી કરે છે. આ પ્રદેશમાં ખાસ દુષ્કાળ સિવાય રાત્રે ચોર-લૂંટારુઓનો ભય જરા પણ નથી.

અર્પણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી. છોકરો ૨૫ વર્ષનો થયો એટલે પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવા માટે માતા પોતાના પુત્રને તથા રૂપિયા સાથે લઈને શંખેશ્વરજી જવા નીકળી. આ વાતની કોઈ ચોરોને ખબર પડવાથી તેમણે જઈને માર્ગમાં ગાડાને અટકાવ્યું. ગાડામાંથી બાઈને ઉતારી મૂકી અને ગાડામાંની મિલકત ચોરો એકઠી કરીને ગાંડડી બાંધવા મંડ્યા. નિરાધાર બાઈએ શંખેશ્વરજીને વિનંતિ કરી કે—“હે પ્રભુ ! મારી માનતા પૂરી કરવા માટે હું આપની પાસે આવતી હતી, ત્યાં આ ચોરો મને લૂંટી લ્યે છે. આટલા રૂપિયા ફરીવાર લાવીને મારી માનતા હું પૂરી કરી શકું તેવી મારી સ્થિતિ નથી. મારી માનતા પૂરી કરાવવી અને લાજ રાખવી આપના હાથમાં છે.” જસ થોડીવારમાં જ—તત્કાલ કોઈ મોટો ઘોડેસ્વાર ઘોડો દોડાવતો દોડાવતો ત્યાં આવ્યો. તેણે ચોરોને ધમકાવ્યા તેથી ચોરો નિરુત્સાહી થઈને ચાલ્યા ગયા. પેલો ઘોડેસ્વાર બાઈને ગાડા સહિત શંખેશ્વરજીના ઝાંપા સુધી પહોંચાડીને ક્યાંઈ ચાલ્યો ગયો. આ દિસે શંખેશ્વરજીના વૃદ્ધ પુરુષો પાસેથી મેં સાંભળીને અહીં આવ્યો છે.

(૨) યાત્રાળુઓ રસ્તો ભૂલ્યા હોય તેને પણ સહાય કરે છે. તે માટે તાંજે જ દાખલો છે કે—રાધનપુરના શ્રાવકો થેઠ હરગોવિંદ.....વગેરે રાત્રે શંખેશ્વરજી જતા હતા. અજવાળી રાત હતી, છતાં રસ્તો ભૂલ્યા. આડે રસ્તે ચાલતાં નદી આડી આવી. ગાડું કેમે લેખ ઉપર ચડે નહીં. સાવ નિરાશ થઈ ગયા. થોડી વાર પછી એકદમ હિંમત આવી અને ભારી ગાડાને હાથોહાથ લેખ ઉપર ચડાવી દીધું. પણ ઉપર

અડ્યા પછી રસ્તો ન મળે મૂઝવણમાં પડ્યા થોડી વારમાં એક ઠાણે ઘોડેસ્વાર આવ્યો, તેણે કહ્યું કે તમે રસ્તો ભૂલ્યા છો, મારી પાછળ પાછળ આવજો તેની પાછળ પાછળ ઠેક શ્રીજેશ્વરજીના ગામમાં પહોંચ્યા, એટલામાં પેલો ઘોડેસ્વાર ક્યાંઈ અદૃશ્ય થઈ ગયો આ દિશ્મો નેમને ગળ્યો હતો તે શ્રાવક હરગોવિંદના મુખથી જ મેં માલગીને અહીં આપેલ છે

(૩) ઘણીવાર યાત્રાગુઓ અધારી ગતે શ્રીજેશ્વરજી આવતા હોય અને રસ્તો ભૂલવાથી ભય જેવું લાગતું હોય તો શ્રીજેશ્વરજીના મંદિરના શિખર ઉપર જાણે સૂર્યેલાઈટ મૂકી દોય તેવો દીવો દેખાય છે અને તેનો પ્રકાશ ત્રણ ચાર ગાઉ મુખી પડે છે તેના અનુવાગથી યાત્રાગુઓ ગામમાં પહોંચી જાય છે ગામમાં પહોંચી ગયા પછી જુઓ તો શિખર ઉપરનો દીવો કે તેનો પ્રકાશ કઈ પણ મળે નહીં આ દિશ્માને નજરે એવેલ શ્રીજેશ્વરના વૃદ્ધ ચોદીદાર-ગરૂપો પામેથી આ વાત મેં માલગીને અહીં લખી છે

(૪) શ્રીજેશ્વર ગામ બહાર ઉત્તર દિશામાં રમશાન તરફ લાવમાં એક મોટો ખાડો છે પ્રાચીન ઠાણમાં આ ગામના ગ્રીષ્મ એક ગૃહસ્થની ગાય દમેશ્યાં ચરીને યે પાછા આવતી વાતે તે ખાડાને ચાને જતી, ત્યાં તેનું દૂધ ઝરી જતું દેવ આત્મા પડી દૂધ ન નીકળે, જોવાગીઆ સાથે વળતો વળત નમ્ર-યતાં યોગ્ય વિષય પછી તે માટે ખાત્રી કરવા માવની પાછળ પાછળ અગત્ય તપાસ ગાખ્યાં તે ખાડાના ચાને ચાપનું દૂધ ઝરી જતું જોયું એટલે ત્યાં કોઈ ચમ

ત્કારિક દેવ હોવાની લોકોને ખાત્રી થવાથી તે ખાડાવાળી જમીનને ખોદાવતાં ત્યાંથી શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્તિ નીકળી. એટલે શ્રીસંઘે ગામમાં નવું દેરાસર (ગામમાં જૂના દેરાસરનું ખંડિયેર છે તે) કરાવીને તેમાં ગિરાજમાન કરી.

(૫) આજથી પંદરેક વર્ષ પહેલાં ઝીંઝુવાડાથી શ્રીશંખેશ્વરજીની યાત્રા કરવા માટે એક સંઘ નીકળ્યો હતો. આ સંઘમાં ઘણાં ગાડાં અને ઘણાં માણસો હતાં. આ સંઘ નીકળ્યાની વાત દૂર દૂરનાં ગામોમાં પણ ફેલાઈ ગઈ હતી. ઝીંઝુવાડાથી શ્રીશંખેશ્વરજી કુદત આઠ જ ગાઉ થતું હોવાથી, સંઘનું પ્રયાણ દિવસે જ કરવાનું હોવાથી તથા એ તરફમાં ચોર-ડાકુના ઉપદ્રવનો ભય ઓછો હોવાથી સંઘપતિએ વિશેષ ઓકીદારો સાથે લેવાની વ્યવસ્થા કરી નહોતી. આ વાતની છટેના ગામડાંઓના લૂંટારુઓને ખબર પડવાથી તેની એક ટોળી મળીને તેણે આ સંઘને લૂંટવાનો નિર્ણય કર્યો. જ્યારે આ સંઘ આદ્રિયાણા અને શંખેશ્વર વચ્ચે આવેલી નદી પાસે આવી પહોંચ્યો, તેટલામાં તે ધાડપાડુઓની હથીઆર-ખંધ ટોળીને આવતી ભેઠને સંઘના માણસો ભય પામ્યા, અને શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા. ધાડપાડુઓ નજીક આવીને સંઘના માણસોને ડરાવવા તથા લૂંટવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા. પરંતુ થોડીવારમાં જ ભાવપૂર્વક કરેલા સ્મરણથી શંખેશ્વરજીની દિશા તરફથી ઘોડેસ્વારોની એક ટુકડી આવી પહોંચી. તેણે ધાડપાડુઓને ખૂબ ધમકાવ્યા, તેથી ધાડપાડુઓ ભાગવા લાગ્યા, ઘોડેસ્વારોની ટુકડી તેની પાછળ ગઈ. ધાડપાડુઓ ભાગી ગયા અને ઘોડેસ્વારની ટુકડી

કયાં અદૃશ્ય થઈ ગઈ તેની ખબર પણ ન પડી. સંઘ શ્રીશંખેશ્વરજી પહોંચી ગયો અને ત્યાં સૌએ આનંદપૂર્વક યાત્રા-સેવા-પૂજા-દર્શનાદિનો લાલ લીધો.^૧

(૬) આચાર્ય શ્રીમતિસાગરસૂરિજી અને શ્રીમાન પં. માનસાગરજી આદિ મુનિરાજો સં. ૧૯૯૬ ની સાલનું ચોમાસું પાટણ પાસે આવેલ ચાણુસ્મા ગામમાં રહ્યા હતા. ત્યાં તેમના વ્યાખ્યાનમાં ચાણુસ્માની નજીકના ગામડાનો રહીશ એક જૈન પાટીદાર અવારનવાર વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવતો હતો. તે વખતે તેમણે વ્યાખ્યાનમાં પ્રસંગોપાત્ત શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીના પ્રભાવનું વર્ણન કર્યું હતું. ચોમાસું પૂર્ણ થયા પછી તેઓ સર્વ વિહાર કરતાં કરતાં માઘ માસમાં હાટીજ પધાર્યા હતા.

આ તરફથી પેલા પાટીદારને ઘેર એ અરસામાં તેનો કોઈ સગો-સંબંધી મહેમાન તરીકે આવ્યો હતો, તેની જાને આંખોમાં આવેલા મોતીયા પાકી ગયેલા હોવાથી તે કંઈ પણ દેખી શકતો નહોતો, તેમજ તેની આંખોમાં કંઈ રોગ હોવાથી ડોક્ટરોએ તેના મોતીયા નહીં જ ઊતરી શકે એમ સ્પષ્ટ જણાવી દીધેલ હોવાથી તે ઘણો દુઃખી અને ચિંતાતુર હતો. ઘરઘણી પાટીદારે તેને આશ્વાસન આપતાં શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થના પ્રભાવની વાત કરી; તેથી જાને જણની શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થની યાત્રા કરવાની ભાવના થવાથી શંખેશ્વરજી ગયા. ત્યાં થ્રદ્ધા અને ભક્તિપૂર્વક શ્રીપાર્શ્વનાથ

^૧ આ વાત (સંસારીપણામાં ઝીંજવાડાના વતની) મુનિરાજ શ્રીસાનુવિજયજી પાસેથી સાંભળીને લખી છે.

પ્રભુજીની યાત્રા-સેવા-પૂજા કરીને તેઓ ખૂબ ખુશી થયા. પહેલા પાટીદારની સૂચનાથી બીજો (મોતીયાવાળો) પાટીદાર શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુજીનાં નમણુ-સ્નાનનું જળ ત્રણ વાર પોતાની આંખોએ લગાડીને આંખોને ચોળવા લાગ્યો. ચોળતાં ચોળતાં તુરતજ-થોડી જ વારમાં બન્ને આંખોના નીકળી પડેલા ચણાની દાળ જેવડા મોતીયા પોતાના હાથમાં આવ્યા અને પોતે સાવ દેખતો થયો. ખુશી થયેલા તે બન્ને જણા ખૂબ આનંદ પૂર્વક યથાશક્તિ એ તીર્થની સેવા-લક્ષિતેના લાલ લઈને પોતાને ગામ જવા માટે ત્યાંથી નીકળીને હારીજ આવ્યા. ત્યાં અગાઉથી પધારેલા આચાર્ય શ્રીમતિસાગરસૂરિજી મહારાજ આદિ મુનિરાજેનાં દર્શન થવાથી તેમની પાસે જઈ વંદના કરીને તે બન્ને પાટીદારોએ પોતે અનુભવેલા શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના માહાત્મ્યની બધી વાત કહી દેખાડી. આ વાત સાંભળીને બધા બહુ ખુશી થયા. આ વાત થતી હતી તે વખતે પંચાસ શ્રીમાનસાગરજી પાસે બેઠેલા જ હતા અને તેમણે આ વાત સંપૂર્ણ સાંભળેલી હતી. તેમની પાસેથી વળા ગામમાં સાંભળીને આ ચમત્કારની વાત મેં અહીં આપેલ છે.

આ તીર્થના ચમત્કારોની આવી બહુ બહુ વાતો લોકોમાં ઘણી પ્રસિદ્ધ છે. તે બધી જો એકત્રિત કરવામાં આવે તો એક મોટું ખાસ્તું પુસ્તક લરાય. આ ઉપરથી સહજમાં સમજી શકાય તેમ છે કે-આ તીર્થ અત્યંત પ્રાભાવિક અને ચમત્કારિક છે.

પ્રકરણ આઠમું : અધિષ્ઠાયક દેવો

તીર્થંકર-વીતરાગ પ્રભુના શાસન-તીર્થની રક્ષા કરનાર અને ભક્તોનાં વિઘ્નો દૂર કરીને અલિપ્ત મનોરથોને પૂર્ણ કરનાર દેવોને અધિષ્ઠાયક દેવો કહેવામાં આવે છે. શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુના તીર્થની-શાસનની રક્ષા કરનાર તરીકે પાર્શ્વયક્ષ, નાગરાજ ધરણેન્દ્ર અને પદ્માવતીદેવી અતિ પ્રસિદ્ધ છે. પરંતુ તે સિવાય પણ ખીનાં કેટલાંક દેવ-દેવીઓ પાર્શ્વ પ્રભુના અધિષ્ઠાયકો-સેવકો હોવાનું કેટલાક ગ્રંથો અને સ્તોત્રાદિમાં લખ્યું છે જેમકે-સ્તો. ૧ માં લખ્યું છે કે-“પાર્શ્વયક્ષ, કમઠ, ધરણેન્દ્ર વગેરે દેવો અને પદ્માવતી, જયા, વિજયા, વૈરોટયા તથા સોળ વિદ્યાદેવીઓ વગેરે દેવીઓ શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુના અધિષ્ઠાયકો-સેવકો છે; તેમજ સ્તો. ૧૧ માં લખ્યું છે કે-૬૪ ઇંદ્રો, નાગરાજ ધરણેન્દ્ર, દસ દિક્પાલો, નવગ્રહો, યક્ષો, વૈરોટયા, પદ્માવતી, જયા, અનિતા, વિજયા, અપરાનિતા અને સોળ વિદ્યા દેવીઓ વગેરે દેવ-દેવીઓ શ્રીપાર્શ્વપ્રભુના અધિષ્ઠાયકો-સેવકો છે. આ ગદ્યા પાર્શ્વપ્રભુના અધિષ્ઠાયકો હોવાથી આ તીર્થની સેવા-ભક્તિ રક્ષાનો લાભ લે એ સંભવિત છે. પરંતુ વિશેષ કરીને આ તીર્થની રક્ષા કરવામાં, ભક્તોનાં વિઘ્નો દૂર કરવામાં, ભક્તોના વાંછિત પૂરવામાં, તીર્થનો મહિમા વધારવામાં અને ચમત્કારો દેખાડવામાં નાગરાજ ધરણેન્દ્ર, પદ્માવતીદેવીએ અને શ્રીવર્ધમાનસૂરિજીએ (વ્યંતરદેવે) વધારે લાગ લીધો હોય તેમ અંથકારો માને છે, અને તે

સંભવિત પણ છે, કેમકે-નાગરાજ ધરણેન્દ્ર ઉપર પૂર્વ જન્મમાં પાર્શ્વ પ્રભુનો ઉપકાર, તેમજ ધરણેન્દ્ર અને પદ્માવતી દેવીએ જ શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુની મૂર્તિ પોતાના જિનાલયમાંથી શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને આપેલી એ જ મૂર્તિ અહીં બિરાજમાન હોવાથી, અને શ્રીવર્ધમાનસૂરિજી આ જ તીર્થના ધ્યાનથી વ્યંતરદેવ થયા છે, એટલે એઓ આ તીર્થની સેવા-લક્ષિત વધારે કરે તે ગનવા યોગ્ય છે.

શ્રીજિનહરપંગણીએ વિ. સં. ૧૪૬૭માં સંસ્કૃત ભાષામાં રચેલ “શ્રીવસ્તુપાલચરિત્ર”માં લખ્યું છે કે-વૃદ્ધ (વડ) ગચ્છાધિપતિ, સંવિજ્ઞપાક્ષિક (સંવેગી) શિરોમણિ, ચારિત્રપાત્ર શ્રીવર્ધમાનસૂરિજીનો^૧ ઉપદેશ સાંભળીને મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલે શ્રીશંખેશ્વર તીર્થનો સંઘ કાઢ્યો હતો, અને શંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. ત્યારબાદ કાળક્રમે શ્રીવીર પ્રભુના શાસનને ઉદ્યોત કરનાર મહામાત્ય વસ્તુપાલ સ્વર્ગવાસી થવાથી, જૈનશાસનના સ્તંભ સ્વરૂપ મહાપુરુષનો અભાવ થયેલો જોઈ શ્રીવર્ધમાનસૂરિજી મહારાજને વિશેષ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી તેમણે નિરંતર ‘આત્માન્ન વર્ધમાન તપ’ શરૂ કર્યું. સંઘે પારણું કરવા માટે ઘણો આગ્રહ કરવા છતાં શ્રીશંખેશ્વર તીર્થ પર વિશેષ લક્ષિતના કારણે તેઓશ્રીએ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુનાં દર્શન કર્યા પછી જ પારણું કરવાનો દૃઢ અભિગ્રહ કર્યો. શ્રીશંખેશ્વરજીના ધ્યાનથી નિર્વિઘ્ને તપ પૂરું થતાં સંઘ

૧ શ્રીમાન જગતચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજને ચિતોડના મહારાણાએ વિ. સં. ૧૨૮૫ માં તપા બિરુદ આપ્યું, તે વખતે આ શ્રી વર્ધમાનસૂરીશ્વરજી મહારાજ વિદ્યમાન હતા.

સાથે (ઘણું કરીને પાટણનો સંઘ હશે) તેઓશ્રી શ્રીશંખેશ્વરજીની યાત્રાએ જવા નીકળ્યા.

વૃદ્ધાવસ્થા અને મોટી તપસ્યાથી આચાર્યશ્રીનું શરીર અતિ દુર્બલ થઈ ગયું હોવાથી અને તે વખતે તાપ સખ્ત પડતો હોવાથી રસ્તામાં તેઓશ્રી એક ઝાડ નીચે વિશ્રાંતિ લેવા બેઠા, ત્યાં જ તેઓશ્રીનું આયુષ્ય પૂર્ણ થઈ જવાથી શ્રીશંખેશ્વરજીના ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં જ કાળધર્મ (મૃત્યુ) પામવાથી તેઓ આસન્નલવી-નજીકમાં જ મોક્ષગામી હોવા છતાં વ્યંતરદેવપણે ઉત્પન્ન થયા, અને શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થના અધિષ્ઠાયક દેવ થયા. (સ્તો. ૧૮-૧૯).^૧

આ સિવાય નાગરાજ ધરણેન્દ્ર અને પદ્માવતીદેવી આ તીર્થની નિત્ય સેવા કરે છે, હમેશાં સાનિધ્યમાં રહે છે, પરચા પૂરે છે, ભક્તોનાં વિદ્નો દર કરે છે, પર્વના દિવસોમાં તેઓ પૂજન કરે છે અને તેમણે આ તીર્થનો મહિમા ઘણો વધાર્યો છે વગેરે વગેરે તો ઘણાં સ્તોત્ર-સ્તવનાદિમાં લખ્યું છે.^૨ તેમાંના કેટલાંકમાં સાથે પાર્શ્વયક્ષનું પણ નામ આપેલું છે.

આ પ્રમાણે અધિષ્ઠાયક દેવો જે તીર્થની સાનિધ્યમાં રાત-દિવસ રહેતા હોય તે તીર્થ અધિક મહિમાવંતું હોય તેમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી.

૧ સંપ્રદિ ગોષ્ઠા-વધતા પ્રમાણમાં પણ આ હપ્તીકતને લગભગ મળતી જ હપ્તીકત સ્તો. ૨૩, ૩૧, ૩૨ અને ૧૪૪ માં પણ આપેલી છે.

૨ જુઓ સ્તો. ૨૪, ૫૨, ૫૯, ૬૧, ૬૩, ૬૪, ૬૫, ૬૭, ૬૮, ૮૦, ૮૭, ૯૮, ૧૦૫, ૧૧૪, ૧૨૪ થી ૧૩૧, ૧૩૮, ૧૪૯, ૧૫૧, ૧૫૫, ૧૫૭, ૧૫૮, ૧૫૯, ૧૬૧, ૧૬૨.

પ્રકરણ નવમું : યાત્રા

શ્રીશંખેશ્વરપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનું આ તીર્થ અતિ પ્રસિદ્ધ અને મહાપ્રાભાવિક હોવાથી અહીંની યાત્રા કરવા માટે અનેક સંઘો આવ્યા હશે, હજારો સાધુ-સાધ્વીજીઓએ અને લાખો શ્રાવક-શ્રાવિકાઓએ અહીંની યાત્રા કરી હશે, છતાં મને ગ્રંથો-સ્તવનો વગેરેમાંથી યાત્રા કરનારાઓના જે જે ઉલ્લેખો મળ્યા છે, તેની ટૂંકી નોંધ અહીં આપવી ઉચિત ધારું છું.

સંઘ સાથે મુનિરાજો:—

જે સંઘોમાં આચાર્યો, મુનિરાજો અને સાધ્વીજીઓ વગેરે હોવાનો ઉલ્લેખ છે, તે આ પ્રમાણે છે:

(૧) વૃદ્ધ (વડ) ગચ્છાધિપતિ શ્રીમાન્ વર્ધમાન-સૂરિજી મહારાજાદિ મુનિમંડળ અને સંઘ સાથે મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલે આ તીર્થની લક્ષિતપૂર્વક યાત્રા કરી, સઘપતિનાં દરેક કાર્યો કર્યા અને તેમણે આ દેરાસરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો (સ્તો. ૧૮)

(૨) મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલના સ્વર્ગવાસ પછી ઉપર્યુક્ત શ્રીવર્ધમાનસૂરિજી મહારાજ સંઘ સાથે આ તીર્થની યાત્રા કરવા પધારતાં માર્ગમાં જ કાળધર્મ, પામ્યા-સ્વર્ગવાસી થયા (સ્તો. ૧૯)

(૩) સંઘવી દેસલે શુરુ સાથે ચતુર્વિધ સંઘ સહિત અહીંની યાત્રા કરીને મહોત્સવપૂર્વક સંઘપતિનાં સર્વ કૃત્યો કર્યાં. (સ્તો. ૨૨)

(૪) ઉપાધ્યાય શ્રીઉદયરત્નજીએ ખેડાથી નીકળેલા ચતુર્વિધ સંઘ સાથે વિ. સં. ૧૭૫૦ની આસપાસમાં અહીંની યાત્રા કરી.

(૫) ધામી^૧ વીરજીએ કાઢેલા ચતુર્વિધ સંઘ સાથે તપાગચ્છીય નાયક શ્રીવિજયસેનસૂરિજી (ખીજા), શ્રીવિજયધર્મસૂરિજી, ઉપાધ્યાય શ્રીરાજવિજયજી, અમૃતવિજયજી વગેરે ઘણા ચતિઓએ આ તીર્થની વિ. સં. ૧૮૩૦ ના માઘ વદિ ૬ ને દિવસે યાત્રા કરી. (સ્તો. ૬૭).

(૬) વીસલનગરના^૨ સંઘ સાથે પં. શ્રીઉત્તમવિજયજીના શિષ્ય પં. શ્રીપદ્મવિજયજીએ સં. ૧૮૩૪ના માગશર વદિ ૫ શુક્રવારે આ તીર્થની યાત્રા કરી (સ્તો. ૮૫)

(૭) તપાગચ્છના શ્રીપૂજ્ય શ્રીવિજયજિણુદ

૧ આ મંથ, કયા ગામથી નીકળેલો ? તે આમાં કંઈ લખ્યું નથી. પરંતુ અત્યારે પણ રાધનપુરમાં ધામી જેસીંગલાલ નેમચંદ વગેરે ધામી કુટુંબ વસે છે. કદાચ તેમના પૂર્વજોએ આ મંથ કાઢ્યો હોય.

૨ આ વીસલનગર તે ગુજરાતમાં મહેસાણા પાસે આવેલું વીરાનગર અથવા તો નાની ભારવાડમાં એરણપુરાડ રોશન પાસે આવેલું વીરાનપુર હોવું જોઈએ.

(જિનેન્દ્ર) સૂરિજીએ કૃષ્ણવિજયજીશિષ્ય રંગવિજયજી વગેરે પરિવાર સાથે અહીંની યાત્રા કરીને વિ. સં. ૧૮૫૨ના માઘ સુદ ૭ સોમવારે; આસપાસનાં તમામ ગામોના મહા-જન-સંઘને બોલાવીને સમજાવીને તેઓનો પરસ્પરનો વિરોધ મટાડી ળધાને લેગા બેસાડી જમાડીને સંપ કરાવ્યાનો યશ લીધો. (સ્તો. ૬૧)

(૮) સંઘવી મૂલચંદના પુત્ર માણેકશા અને શ્રીમાળી ઇચ્છાચંદે ગુજરાત (પ્રાયઃ અમદાવાદ) થી કાઢેલ ચતુર્વિધ સંઘ સાથે પં. શ્રીશુભવિજયજી શિષ્ય પં. શ્રીવીરવિજયજી મહારાજે આ તીર્થની યાત્રા સં. ૧૮૭૭ ના માગશર વદિ ૧ ને દિવસે કરી. (સ્તો. ૬૩)

(૯) શેઠ મોતીશાહના સમયમાં અમદાવાદના નાનામાણેકના પુત્ર સંઘવી પ્રેમચંદ વીરચંદે કાઢેલ ચતુર્વિધ સંઘ સાથે ઉપર્યુક્ત પં. શ્રીવીરવિજયજી મહારાજે વિ. સં. ૧૮૭૮ના ફાગણ વદિ ૧૩ને દિવસે આ તીર્થની યાત્રા કરી. તે વખતે ગુજરાતમાંથી ગામેગામના સંઘો અહીં યાત્રાર્થે આવ્યા હતા. (સ્તો. ૬૪)

(૧૦) રાધનપુરથી સંઘપતિ શિવચંદલાઈએ કાઢેલા ચતુર્વિધ સંઘ સાથે શ્રીમાન્ આત્મારામજી (વિજયા-નંદસૂરીશ્વરજી) મહારાજે શ્રીહર્ષવિજયજી મહારાજ આદિ પરિવાર સાથે સં. ૧૯૪૭ના કારતક વદિ ૫ને દિવસે આ તીર્થની યાત્રા કરી. (સ્તો. ૧૨૩)

ગૃહસ્થસંઘો :—

જે સંઘો સાથે આચાર્યો કે મુનિરાજો હોવાનો ઉદ્દેશ નથી તે આ છે:—

(૧) ‘શ્રીવીરવંશાવલી’ નામની પટ્ટાવલીમાં લખ્યું છે કે મહારાજ સંપ્રતિ આ તીર્થની વખતોવખત સંઘ સાથે યાત્રા કરતા હતા.^૧

(૨) મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલ, આબુ ઉપર વિ. સં. ૧૨૮૭માં લૂણુવસાહી મંદિરની બહુ જ ધામધૂમથી પ્રતિષ્ઠા કરીને પાછા ફરતાં સંઘ સાથે ચંદ્રાવતી, પાલણુપુર, સત્યપુર (સાચોર) થઈને શ્રી શંખેશ્વરજી તીર્થની યાત્રા કરીને ઘોળકા ગયા. (સ્તો. ૨૦)

(૩) શ્રીશત્રુઙ્ગય તીર્થના પંદરમા ઉદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા કરાવીને પાછા ફરતાં વિ. સં. ૧૩૭૧માં સમરાશાહ અને તેમના ભાઈ સહજાશાહ એાસવાલ સંઘ સાથે વઢવાણ,

૧ “સંપ્રતિ રાજા; ૧ શ્રી સિદ્ધગિરિ, ૨ રેવંતગિરિ, ૩ શ્રીશંખેશ્વર, ૪ નંદિય, ૫ બ્રાહ્મણવાટકે રથજનત્રાદિ પ્રમુખ મહાતીર્થ જાણી વર્ષમાંદિ વાર ચાર સંઘપતિ હુઈ જત્રાનો લાભ કરાવે.” — ‘શ્રીવીરવંશાવલી.’ ‘(જૈનસાહિત્યસંશોધક)’ ખંડ ૧ અંક ૩, પૃષ્ઠ ૮

(આમાં, સંપ્રતિ મહારાજ, ઉપરોક્ત તીર્થોની સંઘ સાથે પ્રત્યેક વર્ષમાં ચાર વખત યાત્રા કરતા હોવાનું લખ્યું છે. પણ એ તો, રેશ્વે આદિ સાધનોના અભાવવાળા એ સમયમાં અને મહાપ્રતિવાળા સંપ્રતિ રાજાને માટે બનવું સર્વથા અશક્ય જણાય છે. પરંતુ આ ઉપરથી એટલું અનુમાન જરૂર થઈ શકે કે મહારાજ સંપ્રતિ, ઉપર્યુક્ત વગેરે તીર્થોની અવાર નવાર યાત્રા જરૂર કરતા હશે અને કોઈ કોઈ વાર સંઘ સાથે પણ યાત્રા જરૂર કરતા હશે.)

માંડલ, પાડલા^૧ થઈને શ્રીરાંખેશ્વરજી તીર્થની હર્ષપૂર્વક યાત્રા કરીને અહીંથી પાટણુ ગયા (સ્તો ૧૩૬)

(૪) વિ સ ૧૬૫૮મા, ૧૨૦૦ ગાડા, ૭૦૦ ઘોડા અને ઊંટ-સવારો, અને અનેક સુલટોથી યુક્ત સંઘવી હેમ રાજે કાઢેલ સઘ મારવાડથી અહીં યાત્રાર્થે આવ્યો (સ્તો ૩૭)

(૫) ગામેગામના અનેક સઘો અહીં યાત્રા કરવા આવે છે (સ્તો ૬ શ્લો ૬૩ થી ૬૭, સ્તો ૬૧, ૬૮, ૬૯, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૨૩, ૧૨૬, ૧૪૬, ૧૫૭)

૧ કૃષ્ણ-જરાસવના યુદ્ધમા શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યની રક્ષા કરતા શ્રીઅરિષ્ટનેમિકુમારે જે ઠેકાણે શખ વગાડીને તથા રથ ફેરવીને લાખખો રાજાઓને જીત્યા હતા, તે જગ્યાએ પાડલા ગામમા શ્રી-કૃષ્ણે મંદિર બધાવીને તેમા શ્રીનેમિનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ સ્થાપન કરી હતી (સ્તો ૨૨)

પાડલા ગામમા કન્નડિજ-કન્નોજના રાજાએ બધાવેલ દેરા સરમા શ્રીનેમિનાથ પ્રભુજીની અતિ પ્રાચીન પ્રતિમાજીને નમસ્કાર હો । (સ્તો ૧૪)

સમરાશાહ અને તેમના ભાઇ મહુજાશાહ, શત્રુજયના જીજ્ઞાસુ દારની પ્રતિષ્ઠા કરાવીને ત્યાંથી પાછા ફરતા પાડલા ગામમા જીવિત સ્વામી શ્રીનેમિનાથ ભગવાનને નમીને-યાત્રા કરીને ભાથી ગાંધેશ્વરજી ગયા (સ્તો ૧૩૬)

આ પાડલાગામ શાંખેશ્વરજીથી અગ્નિ ખૂણામા ૪૧ માર્ગલ દૂર વિદ્યમાન છે આને લોકો પાડલા પણ કહે છે આ ગામમા હમણા સુધી જૈન દેરાસર હતું થોડા વર્ષો પહેલા જ જૈનોની વસ્તીનો અભાવ થવાથી અહીંની મૂર્તિઓ શાંખેશ્વરજી કે મુજપુરમા પધરાવી દીધી છે

સુનિરાજ્ઞે:—

(૧) તપાગચ્છનાયક શ્રીમાન્ હીરવિજયસૂરીશ્વરજી મહારાજ, શ્રીવિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજ, શ્રીવિજયદેવસૂરીશ્વરજી મહારાજ અને શ્રીવિજયપ્રભસૂરીશ્વરજી મહારાજ વગેરે પરિવાર સહિત આ તીર્થની યાત્રાએ અનેકવાર પધાર્યા હતા.

(૨) ઉપર્યુક્ત શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજ પરિવાર સાથે વિ. સં. ૧૬૫૮ માં પાટણથી યાત્રાર્થે અહીં પધાર્યા હતા. અહીંથી વિહાર કરી ગિરિનાર વગેરેની યાત્રા કરીને નવીનનગર (જામનગર)માં ચોમાસું કરીને પાછા સં. ૧૬૫૯ માં અહીંની યાત્રા કરીને અમદાવાદ જઈને ચોમાસું કર્યું હતું. (સ્તો. ૩૭).

(૩) શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજના બીજા પટ્ટધર શ્રીવિજયતિલકસૂરિજી મહારાજના પટ્ટધર શ્રીવિજયાનંદસૂરિજીએ (સં. ૧૬૭૬માં સૂરિપદ) આ તીર્થની આનંદપૂર્વક પાંચ વાર યાત્રા કરી હતી.

(૪) શ્રીપુણ્યકલ્પશ ઉપાધ્યાયે વિ. સં. ૧૭૦૮ ના માગશર વદિ ૧૨ ને દિવસે આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી. (સ્તો. ૧૧૩).

(૫) મહામહોપાધ્યાય શ્રીમાન્ યશોવિજયજી મહારાજ^૧ આ તીર્થ પર અતિ લક્ષિત ધરાવતા હતા અને તેઓ

૧ શ્રીમાન્ મહામહોપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયજી મહારાજ ભારે વિદ્વાન્ હતા. તેમણે ઘણા ગ્રંથો રચ્યા છે. તેમનો ગ્રંથરચનાકાળ લગભગ વિ. સં. ૧૭૩૨ થી ૧૭૪૪ સુધીનો હોવાનું જણાય છે. વિ. સં. ૧૭૪૫માં ડહોડામાં તેઓ સ્વર્ગવાસી થયા હતા.

સપરિવાર આ તીર્થની યાત્રા કરવા અહીં પધાર્યા હતા.

(૬) ઉપાધ્યાય શ્રીલાલવિજયજીના શિષ્ય શ્રીનિ-
ત્યવિજયજીએ સં. ૧૭૪૫ ના શ્રાવણ વદિ ૧૩ ને દિવસે
આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી (સ્તો. ૪૬).

(૭) પં. વિનયકુશલશિષ્ય, પં. કીર્તિકુશલશિષ્ય,
પં. જ્ઞાનકુશલ વગેરેએ બહુ દૂર દેશથી આવીને આ
તીર્થની યાત્રા કરી હતી (સ્તો. ૧૩૬).

(૮) પં. શ્રીઉત્તમવિજયજીના શિષ્ય, પં. શ્રીપદ્મવિજ-
યજી ગણીએ આ તીર્થની ૨૧ વાર પ્રેમપૂર્વક યાત્રા કરી
હતી (સ્તો. ૧૪૨).

(૯) શ્રીપુણ્યસૂરિજીના શિષ્ય શ્રીમોતીસાગરજીએ
ચૈત્રી પૂનમે આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી (સ્તો. ૬૬).

ગૃહસ્થો:—

(૧) વિ. સં. ૧૩૦૮ માં મહામંત્રી તેજપાલ પોતાના
કુટુંબ સાથે (કદાચ સંઘ પણ સાથે હશે જ) શ્રીશંખેશ્વર-
જી તીર્થની યાત્રા કરવા જતાં માર્ગમાં ચંદ્રોન્માનપુર
(ચંદ્ર) માં તેમનું આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં સ્વર્ગવાસી થઈ ગયા.

૧ આ ચંદ્ર, શ્રીશંખેશ્વરજીથી ઉત્તર દિશામાં ૭ માઈલની
દૂરી પર આવેલું છે. રાધનપુર સ્ટેટનું ગામ છે, અને તે મોટી ચંદ્ર
અથવા તો રાધવી ચંદ્ર એ નામથી ઓળખાય છે. અહીં હાલમાં
બસો વર્ષમાં થયેલું શિખરબંધી એક ભવ્ય દેરાસર અને તેની પાસે
એક જૂનો ઉપાશ્રય છે. ખીન્ને એક ઉપાશ્રય ગામમાં છે, તે મકાન
નાનું અને કાચું-માટીનું છે. આ ગામમાં હાલમાં, આવકનું કૃત્ર

તેથી ગુજરાતના મહારાજાની આજ્ઞા-મંજૂરી લઈને મહામંત્રી વસ્તુપાલના પુત્ર જૈત્રસિંહે ત્યાં (ચંદ્રમાં) હાથી-ઘોડા-ઓની રચના સહિત અને તોરણોયુક્ત અતિમનોહર જિનાલય, સરોવર, ધર્મશાલા, દાનશાલા વગેરે મહામાત્ય તેજપાલના પુણ્યાર્થે કરાવ્યું (સ્તો. ૧૯).

(૨) શ્રીવિજયદેવસૂરિના સમકાલીન (અઢારમી સદીનો પ્રારંભ) અમદાવાદના નગરથેઠ શ્રીમાન્ શાંતિદાસ થેઠે આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી. વગેરે વગેરે.

આ પ્રકરણના છેલ્લા ત્રણ પેટા વિષયો (ગૃહસ્થસંઘો, મુનિરાજો અને ગૃહસ્થો)ની વિગત આપી છે તેમાં ગૃહસ્થ-સંઘોની સાથે અને સંઘ વિનાના ગૃહસ્થોની સાથે, સંઘો નહીં જ હોય, એમ ચોક્કસ રીતે કહી શકાય નહીં; હોય પણ ખરા. પરંતુ મને તો અંથો-સ્તવનો વગેરેમાંથી જેવા પ્રકારના ઉલ્લેખો મળ્યા એ પ્રમાણે જ અહીં આપેલ છે.

એક જ ધર છે. સં. ૧૮૦૨ માં આ દેરાસરનો પાયો નખાયો ત્યારે અહીં આવકોનાં ૬૦ ધર હતાં. તે પહેલાં અહીં ધરદેરાસર હતું એમ લોકો કહે છે. અહીંના દેરાસરમાં મૂળ નાયક ઉપર જે પરિકર છે તે વધારે પ્રાચીન હોવાનું જણાય છે.

પ્રકરણ દશમું : જીર્ણોદ્ધાર

૧ મંત્રી સર્જન શેઠનો ઉદ્ધાર.

ખીજા પ્રકરણમાં જણાવ્યા પ્રમાણે આ શંખેશ્વર ગામમાં વિ. સં. એક હજારની આસપાસમાં પણ શ્રાવકોનાં ઘરો, દેરાસર, ઉપાશ્રય વગેરે હતાં. તેમજ આચાર્યવર્યો, મુનિવર્યો, વગેરે અહીં પધારતા હતા, અને ચોમાસાં પણ કરતા હતા. પરંતુ હું ધારું છું ત્યાં સુધી આ તીર્થનો આ યુગમાં વિશેષ મહિમાવંતો ઐતિહાસિક કાળ વિ. સં. ૧૧૫૫ થી શરૂ થાય છે. તે પહેલાં, શ્રીવીરનિર્વાણ પછી શંખેશ્વરજીના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કોઈએ કરાવ્યો હોય તેવો ઉલ્લેખ કોઈ પણ ગ્રંથોમાં મારા જ્ઞેવામાં આવ્યો નથી. કદાચ શંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુજીની આ મૂર્તિ પહેલાં કોઈ પણ કારણથી જમીનમાં લંડારી દીધી હોય અને પછી તે વિ. સં. ૧૧૫૦ ની આસપાસમાં જમીનમાંથી પ્રગટ થઈ હોય તો એ પણ સંભવિત છે. સં. ૧૧૫૫ ના જીર્ણોદ્ધારો સંબંધી કંઈ પણ ઉલ્લેખો નહીં મળવામાં કદાચ આ પણ મુખ્ય કારણ હોય.

સ્તો. ૫૦, કડી ૧૫ માં વિક્રમ અને ભોજરાજાએ સુંદર ઉદ્ધારો કરાવ્યા એમ લખ્યું છે, પરંતુ એ તો શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુજીનાં ખીજાં તીર્થો માટે લખ્યું હોય તેમ લાગે છે, ખાસ શંખેશ્વરજી માટે લખ્યું હોય તેમ જણાતું નથી.

ચૌલુક્ય (સોલંકી) મહારાજાધિરાજ સિદ્ધરાજ જય-સિંહે ગુજરાતના પાટનગર અણહિલપુર પાટણની

રાજ્યગાદી વિ. સં. ૧૧૫૦ થી ૧૧૯૯ સુધી ('પ્રબંધચિન્તા-
મણિ' પ્રમાણે) શોભાવી હતી. તે વખતે સોલંકીઓની
નળોજલાલી પુરજોસમાં હતી (સિદ્ધરાજ જયસિંહની આજ્ઞા
ઘણા દેશોમાં પ્રવર્તતી હતી. તેમના બુદ્ધિશાળી મુખ્ય મંત્રી-
ઓમાં શૂરવીર અને ન્યાયસંપન્ન સર્જનશેઠ^૧ નામનો પણ
એક મંત્રી હતો. તે મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહનો ઘણો
વિશ્વામુ અને પ્રેમપાત્ર હતો. મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહે,
સર્વ રીતે યોગ્ય જાણી, તેને પાછળથી સોરઠનો દંડનાયક-
સૂઝો નીમવાથી તે હોદ્દા ઉપર તે કેટલાંક વર્ષો સુધી સોરઠ
દેશમાં રહેલ. તે દરમ્યાન તેમણે ગિરિનાર ઉપરના જીર્ણ-
ધર્મ ગયેલા શ્રીનેમિનાથ પ્રભુના મંદિરનો મુંઢર રીતે જીર્ણો-
દ્ધાર કરાવીને તેની વિ. સં. ૧૧૮૫ માં પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.
તે પહેલાં સૂરિપુંગવોના ઉપદેશથી તેના સાંભળવામાં આવેલ
હે-“શ્રીશંખેશ્વર પાર્થનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ ઘણી
પ્રાચીન અને ચમત્કારિક છે.” તેથી તે શ્રીશંખેશ્વરજીતીર્થની
યાત્રા કરવા ગયેલ અને ત્યાર પછી તેમણે ત્યાં આ તીર્થના
જીર્ણોદ્ધારરૂપે નવેસરથી દેવવિમાન જેવું મનોહર મંદિર બાંધા-
વીને તેમાં શ્રીશંખેશ્વર પાર્થનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ પધરાવીને
વિ. સં. ૧૧૫૫ માં તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આ પ્રતિષ્ઠાસમયે

૧ આ સર્જનશેઠ ક્યાંના રહેવાસી હતા ? તે ચોક્કસ રીતે
જાણી શકાયું નથી. રતો. ૫૦માં તે સૂર્યપુરના રહેવાસી હોવાનું
લખ્યું છે, તેથી કદાચ તે સમયમાં વિદ્યમાન સૂર્યપુર ગામના તેઓ
પહેલાં રહેવાસી હોય અને પછીથી મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહની
સેવા માટે પાટણ આવીને રહ્યા હોય.

૨ જુઓ. રતો. ૩, ૨૪A, ૨૪B, ૪૬, ૫૦.

કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહિમચંદ્રાચાર્યજીના ગુરુવર્ય શ્રીદેવચંદ્ર-
સૂરિજી મહારાજ ત્યાં ઉપસ્થિત હતા એમ જણાય છે,
અને તેથી કદાચ તેમના જ ઉપદેશથી સર્જનશેઠે આ
જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હોય એમ લાગે છે.

શ્રીકૃષ્ણે શંખપુરમાં શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની
મૂર્તિ પધરાવ્યા પછી ઘણા લાંબા કાળ સુધી ત્યાં પૂજયા
બાદ દુશ્મન રાત્રઓના લયથી કે ગમે તે કારણે એ મૂર્તિ
જમીનમાં ભંડારી દીધી હોય અને કાળક્રમે વિ. સં. ૧૧૫૦
ની આસપાસમાં એ મૂર્તિ જમીનમાંથી^૧ પ્રકટ થઈ હોય,
અથવા તો શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુનું દેરાસર બહુ જ ઊર્ધ્વ
થઈ ગયું હોય, ગમે તે કારણ હોય પરંતુ પાછળથી સ્તોરઠના
દંડનાયક થયેલ મંત્રી સજ્જનશેઠે અહીં જીર્ણોદ્ધાર જ
કરાવ્યો છે એમ નહીં, પણ આ તીર્થના જીર્ણોદ્ધાર રૂપે
ખાસ નવીન પ્રામાદ બંધાવીને તેમાં શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુ-
જીની મૂર્તિ પધરાવીને પ્રતિષ્ઠા કરાવી હોય એમ સ્તો. ૩
શ્લો. ૬; સ્તો. ૨૪ A શ્લો. ૩૬; સ્તો. ૨૪ B શ્લો.
૬; સ્તો. ૪૬ કડી ૨૩ વગેરે ઉપરથી સ્પષ્ટ રીતે જાણી
શકાય છે.

૧ શંખેશ્વર ગામની ઉત્તર દિશાના ગ્રાંપા બહાર આવેલા
ખારસોલ નામના તળાવના પશ્ચિમ તરફના કિનારા ઉપર ઝંડકુવો
એ નામથી પ્રસિદ્ધિ પામેલો અને જૂનો એક મોટો ખાંડો હાલમાં
મોજૂદ છે. તેમાંથી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથપ્રભુજીની મૂર્તિ નીકળ્યાનું
ગામના લોકો કહે છે અને માને છે. પરંતુ આ ખાંડો ૮૫૦ વર્ષ
જેટલો જૂનો હોય તેમ જણાતું નથી.

૨ મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલનો ઉદ્ધાર.

ગુજરાતના મહાગજાધિરાજ ભીમદેવ બીજાના મહા માત્ય, પાટણુનિવામી, પોરવાડરાતીય, શૂરવીર, દાનવીર, ધર્મવીર વસ્તુપાળ-તેજપાળે વૃદ્ધ (૧૩) ગચ્છાધિપતિ સંવિજ્ઞપાક્ષિક (સવેગી) શ્રીમાન્ વર્ધમાનસૂરિજીના મુખથી શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ તીર્થનો અદ્ભુત મહિમા સાલણીને મોટા ઠાઠમાઠથી સઘ કાઢીને તે સૂરિજીની સાથે શ્રીશંખેશ્વરજીની યાત્રા કરી હતી ત્યાં તેમણે મહોત્સવપૂર્વક દર્શન-પૂજન વગેરે કરીને સઘપતિના દરેક કાર્યો કર્યા હતા ત્યાર પછી તે મંદિરને ઘણું જીર્ણ થઈ ગયેલું જોઈને તે મંદિરનો તેમણે જીર્ણોદ્ધાર કરાવીને સાવ નવા મંદિર જેવું કરાવ્યું, તેને ફરતી બાવન જિનાલયની દેરીઓ ઉપર સોનાના કળશો ચડાવ્યા,^૧ અને તેમણે વિ સ ૧૨૮૬ પછીના નજીકના સમયમાં તે જીર્ણોદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા શ્રીમાન્ વર્ધમાનસૂરીશ્વરજી મહારાજ વગેરે સુવિદિત આચાર્યો પાસે કરાવી

આ જીર્ણોદ્ધાર અને તેની પ્રતિષ્ઠામાં મહામાત્ય વસ્તુપાળ-તેજપાળે બે લાખ રૂપિયા ખર્ચ્યા હતા.^૨ આ

૧ જુઓ શ્રીજિનહર્યંગાણીવિરચિત 'શ્રીવસ્તુપાલચરિત્ર', પ્રસ્તાવ ૭, શ્લોક ૨૮૪ થી ૨૮૭ (સ્તો. ૧૮) અને "જ્ઞેન શ્વે ડા હેરડડ" (જુલાઈ-ઑક્ટોબર ૧૯૧૫) પૃ ૩૭૨માં તથા 'જ્ઞેન સાહિત્ય સંશોધક' ભા ૧ અ. ૧-૪ માં જણાવેલ જૂની પદ્ધતિ (વીરવશાવળી)

૨ શ્રીજિનનિજયજીસપાદિત 'પ્રમથકાશ' પરિ. ૧, મત્રી વસ્તુપાળકૃત સુકૃતસૂચિ જુઓ.

પ્રમાણે મહામાતૃયો વસ્તુપાળ અને તેજપાળની આ તીર્થ ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા-લક્ષિત હોવાથી તેઓ વખતોવખત અહીં આવીને પ્રભુલક્ષિત કરતા હતા.

૩ રાણા દુર્જનશલ્યનો ઉદ્ધાર.

ઝંઝુપુર (ઝીંજુવાડા-કાઠિયાવાડ)ના રાણા દુર્જન-શલ્યને મહાદુષ્ટ કોઠ રોગ થયો હતો. શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વ-નાથ પ્રભુજીની આરાધના કરવાથી તેનો કોઠ નષ્ટ થયો, કંચનવર્ણી કાયા થઈ, તેથી પ્રસન્ન થઈને રાણા દુર્જનશલ્યે શ્રીશંખેશ્વરજીના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવીને તેને દેવવિમાન જેવું કરાવ્યું.^૧

“જગદુચરિત” મહાકાવ્ય સર્ગ ૬ (સ્તો. ૪૦)માં લખ્યું છે કે—“પૂર્ણિમા પક્ષના શ્રીપરમદેવસૂરિજીએ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની આરાધના કરીને વિ. સં. ૧૩૦૨ની આસપાસમાં મહારાણા દુર્જનશલ્યના કોઠ રોગને મટાડ્યો. તેથી ઉક્તસૂરિજીના ઉપદેશથી રાજા દુર્જન-શલ્યે શ્રીશંખેશ્વરજીના પ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.”

૧. જુઓ: સ્તો. ૩, ૨૪A, ૨૪B, ૪૦, ૪૬, ૫૦. સ્તો. ૫૦ ની કડી ૧૭-૧૮ માં લખ્યું છે કે—“વિ. સં. ૧૧૫૫ માં ઝંઝુપુરના રાજા દુર્જનશલ્ય અને સૂર્યપુરના સજ્જનશેઠે બેગા મળીને ઘણી લક્ષ્મી ખર્ચીને આ મંદિરને દેવવિમાન જેવું બનાવ્યું.” પરંતુ આ વાત સંગત (હીક) જણાતી નથી. કેમકે ઉપરોક્ત બીજા પ્રાચીન ગ્રંથો અને સ્તોત્રોમાં પહેલાં મંત્રી સજ્જનશેઠે અને ત્યાર પછી મહારાણા દુર્જનશલ્યે અનુક્રમે જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાના ઉલ્લેખો છે. વળી તે બંનેના સમયમાં લગભગ દોઢસો વર્ષનું અંતર છે.

ઉપરોક્ત ‘જગદૂચરિત’માં આપેલા સંવત અનુસારે મહામાત્ય વસ્તુપાળ-તેજપાળના જીર્ણોદ્ધાર પછી થોડાં જ ૧૫-૨૦ વર્ષોમાં જ આ જીર્ણોદ્ધાર થયો ગણાય. તે વખતે મંત્રી તેજપાળ વિદ્યમાન હતા. તેમની વિદ્યમાનતામાં દુશ્મન રાજાઓનાં આક્રમણોથી આ તીર્થને નુકશાન થવાની સંભાવના થતી નથી. કદાચ કુદરતને લઈને કંઈ નુકશાન થયું હોય, તેને સુધરાવ્યું હોય અથવા આ તીર્થમાં તેમણે કંઈ નવું કામ કરાવ્યું હોય, અથવા તો પલાસ્તર-રંગ-રોગાનાદિ સામાન્ય જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હોય એમ લાગે છે.

મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલ અને દુર્જનશત્રુના જીર્ણોદ્ધારો પછી આ જિનાલય થોડાં જ વર્ષો સુધી વિદ્યમાન રહ્યું. ત્યાર પછી કાળક્રમે ચૈદમી શતાબ્દિના ઉત્તરાર્ધમાં ગુજરાત, મુસલમાન બાદશાહોના હાથમાં ગયું તે વખતે, અલાઉદ્દીનખીલજીની અથવા ત્યારપછીના મુસલમાન બાદશાહોની ફેજોનાં આક્રમણોથી આ મંદિરનો નાશ થયો, પરંતુ તે વખતે મૂળ નાયજીની અસલ મૂર્તિને શ્રીસદે ભૂમિમાં ભેંડારી દીધી.

પહેલાં ઉપરોક્ત મંદિર ગામની બહાર હશે એમ લાગે છે. હાલ વિદ્યમાન શંખેશ્વર ગામની બહાર થોડે છેટે દટાર્ધ ગયેલા મકાન જેવો જણાતો માટીનો મોટો ઢગલો દેખાય છે. એ અસલ-મૂળ મંદિર હોવાનું ગામના કેટલાક લોકો કહે છે. તે વાત સાચી હોય તેમ લાગે છે.^૧ કેમકે ત્યાર

૧ ઇતિહાસતત્ત્વવેત્તા શ્રીજિનવિજયજી પણ આ જ પ્રમાણે માને છે. જુઓ “પ્રાચીન જૈન લેખ મંત્રક” ભાગ બીજો, શંખેશ્વર તીર્થના લેખોનું અવલોકન, પૃષ્ઠ ૩૩૫.

પછી શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજના ઉપદેશથી સાવ નવેસરથી ગામમાં મંદિર બન્યું છે, જેની હકીકત નીચે આપવામાં આવે છે.

ઝંડકૂવો

ગામના ઉત્તર દિશા તરફના ઝાંપાની બહાર આવેલ ખારસોલ તળાવના પશ્ચિમ દિશા તરફના કિનારા ઉપરના મેદાનમાં એક ઠેકાણે શેષશાયી શ્રીકૃષ્ણની ખાસ પથ્થરમાં બનેલી પ્રાચીન લાંબી સૂતેલી મૂર્તિ છે, ઘણી જીર્ણ થઈ ગયેલ છે, શેષનાગની કૃષ્ણ ઉપર શ્રીકૃષ્ણ સૂતેલ છે, તેમના પગ પાસે લક્ષ્મીદેવી બેઠેલ છે, તેની પાસે દાસીઓની મૂર્તિઓ કેતરેલ છે. તેની પાસેની એક ગોળ પથ્થરવાળી મૂર્તિમાં વચ્ચે એક દેવ અને તેની બન્ને બાજુએ એક એક દેવીની મૂર્તિઓ કેતરેલી છે. તેની પાસે એક ખારા પથ્થરની અને એક આરસની પાટુકા-જોડી છે. ક્યાંઈથી મળી આવેલ હશે, ત્યાંથી લાવીને અહીં મૂકેલ હશે એમ જણાય છે. તેની આબુબાબુમાં પુરુષોના તથા સતીઓના પાળિયા વગેરે છે. તેની નજીકમાં એક ફટાઈ ગયેલી વાવ હોવાનું લોકો કહે છે. આ મેદાનમાં જૂનાં મકાનોના પાયા વગેરેની નિશાનીઓ દેખાય છે.

ત્યાંથી થોડું આગળ જતાં જેમાંથી શ્રીરાંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુની મૂર્તિ નીકળ્યાનું કહેવાય છે, તે ખાડો આવે છે. આ ખાડો જૂનો હોય એમ જણાય છે. તે ખાડાને અહીંના લોકો ઝંડકૂવો એ નામથી ઓળખે છે.

એવી દંતકથા છે કે—“અહીંના રહીશ એક જણની એક

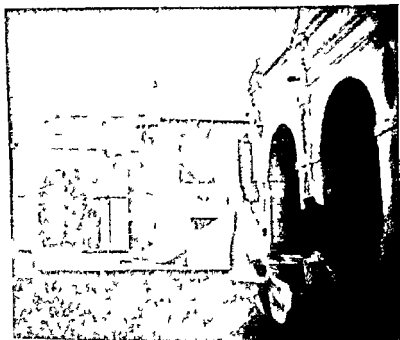
ગાય હમેશાં જંગલમાંથી ચરીને ઘેર આવતી વળતે આ ખાડાના સ્થાને જતી, ત્યાં તેનું બધું દૂધ ઝરી જતું. ચોક્કસ તપાસ કરનાં આ ઝડૂવાના સ્થાને તે ગાયનું દૂધ ઝરતું જોઇ, અહીં કોઈ અમત્કારિક દેવની મૂર્તિ હોવી જોઇએ એમ બાણીને લોકોએ તે સ્થાને ખૂબ ભાડું ખોદતાં તેમાંથી શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્તિ નીકળી ” આ દંતકથા પ્રમાણે અથવા ગમે તે રીતે શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુજીની મૂર્તિ જમીનમાંથી પ્રકટ થઇ, તેનાં દર્શન કરીને લોકો ઘણા જ ખુશી થયા, સઘમાં વાત ફેલાણી, ગામોગામથી સઘો અને મનુષ્યોના ટોળેટોળા દર્શન કરવા માટે આવવા લાગ્યાં હવે નવું મંદિર બંધાવવાની વાત ચર્ચાવા લાગી

૪ શ્રીવિજયસેનસૂરિ પ્રતિષ્ઠિત-ઉદ્ધાર.

ચર્ચાના પરિણામે શ્રીસઘે, તપાગચ્છદાદા શ્રીમાન્ હીરવિજયસૂરીશ્વરજી મહારાજના પદ્મધર શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજના સદુપદેશથી શંખેશ્વર ગામની મધ્યમાં (હાલમાં ગામની અંદર જૂના મંદિરનું ખડિયેર બિંબુ છે તે) બાવન જિનાલય યુક્ત શિખરબાધી સુદર મંદિર બંધાવ્યું ? મંદિર તૈયાર થતા શ્રીસઘે તેની

૧ ગામની અંદરના લાગમા આ દેરાત્તરનું ખડિયેર જે હાલ બિંબુ છે, તેની વચ્ચેથી મૂલ મંદિરનો બધો ભાગ સાવ કાઢી નાખીને સાફ મેદાન કરેલ છે એટલે તેમાંથી એક પણ શિલાવેખ મૂલ મંદિરનો મળી શક્યો નથી તેથી આ મંદિર કોઇ એક ગૃહસ્થે બંધાવ્યું હતું કે સમસ્ત સઘે મળીને બંધાવ્યું હતું ? તે કઈ પણ બાણી શકાય નથી પરંતુ ‘શ્રીવિજયપ્રશસ્તિ’ મહાકાવ્ય અને તેની ટીકા, ‘શ્રી વિજયદેવમુનિમાહાત્મ્ય’, તેમજ ‘તપાગચ્છપદાવલી’ વગેરેમાંથી

ગઢવાળી ધર્મશાળા

જિનમ કિરની ડાબી ખાતુ આવેલ વિશાળ ધર્મશાળાનું દ્રશ્ય આ ધર્મશાળામાં પેસતા નવો ભૂખાદ્રવ્ય આવે છે જે આ ચિત્રમાં ગોરડીઓની બે પંક્તિઓની વચ્ચે ગયાય છે આ ધર્મશાળાના ચોકમાં ગોરી ગ હોવાથી તેને ગોરી ગવાળી ધર્મશાળા પણ કહે છે જુઓ પકરણ ૧૩, પૃ ૧૦૯ ૧૧૦

મહોત્સવપૂર્વક શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.^૧ (સ્તો. ૨૫, ૩૬)

આ મંદિરની રચના.

આ (જૂનું) મંદિર, પશ્ચિમ સન્મુખનું અર્થાત્ તેમાં ખિરાજમાન મૂળ નાયકજીનું મુખ પશ્ચિમ દિશા સામે હતું. આ મંદિર, શિખરણંધી મૂલ ત્રણ ગભારા, ગૂઢમંડપ, સલામંડપ અને ખાવન જિનાલય યુક્ત બનેલું હતું. ભમતીની

મળા આવેલા ઉલ્લેખોથી સ્પષ્ટ રીતે જાણી શકાય છે કે—આ મંદિર શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરિજી મહારાજના ઉપદેશથી બધાયું હતું અને તેની પ્રતિષ્ઠા તેઓશ્રીએ જ કરી હતી. જો ઉપર્યુક્ત ગ્રંથોમાંથી માત્ર આટલા ઉલ્લેખો પણ ન મળ્યા હોત તો આ વાત પણ અંધારામાં રહી જત-જાણી ન શકાત. એટલે જૂનાં મંદિરોને સાવ વિસર્જન કરતી વખતે તેમાંના શિલાલેખોના પથ્થરો કાળજીપૂર્વક કઢાવી લઈને તેને અમૂલ્ય ઝવેરાતની માફક સાચવી રાખવા જોઈએ.

૧ શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજે આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કયા મંવતમાં કરી તે ચોક્કસ રીતે જાણી શકાય નથી. પરંતુ તેઓશ્રી આચાર્યપદ પર પ્રતિષ્ઠિત હતા તે અરસામાં એટલે કે વિ. સં. ૧૬૨૮ થી મં. ૧૬૭૨ ની વચ્ચેની કાંઈ પણ સાલમાં પ્રતિષ્ઠા કરી હોવી જોઈએ. તેમાંય વળી આ દેરાસરની ભમતીની દેરીઓની આરંભાઓ પર દેરીઓ કરાવનારાઓના વિ. મં. ૧૬૫૨ અને ત્યાર પછીની સાલોના લેખો જોદેલા મોજૂદ છે (જુઓ પરિશિષ્ટ ૧.) તે ઉપરથી આ મંદિરની શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરિજી મહારાજે વિ. મં. ૧૬૫૨ માં જ અથવા તો તે પહેલાં નજીકના સમયમાં જ પ્રતિષ્ઠા કરી હોય એવા નિર્ણય ઉપર આવી શકાય છે.

દેરીઓમાં ઉત્તર તરફ બે, દક્ષિણ તરફ બે અને પૂર્વ તરફની લાઈનમાં વચ્ચે એક, એમ કુલ પાંચ મોટા ગલારા (ભદ્રપ્રાસાદ) તથા ૪૪ દેરીઓ બનેલ હતી. તે દરેક ગલારા અને પ્રત્યેક દેરીઓ ઉપર પણ શિખર બનેલાં હતાં. મૂલ ત્રણે ગલારા, ત્રણે શિખરો, બન્ને મંડપો, તેના ઉપરના ગુમ્મજો અને ભમતીની દેરીઓ છત સુધી ખારા પથ્થરથી તથા દેરીઓનાં બધાં શિખરો, દીવાલો, દેરીઓના ગુમ્મજો વગેરે ઇંટોથી બનેલાં હશે એમ જણાય છે. ઇંટોના કામ ઉપર ચૂનાનું પલાસ્તર કરેલું હતું. પલાસ્તરમાં કોઈ કોઈ ઠેકાણે સુંદર નકશી કરેલી હતી. આખું સુંદર મંદિર બનેલું હોવા છતાં કાળની વિચિત્ર ઘટનાથી કહો કે મુસલમાન બાદશાહોના પ્રકોપથી કહો, આ મંદિર પૂરાં એંસી વર્ષ પણ વિદ્યમાન રહી શક્યું નહીં.

ભંગ—

મોગલ બાદશાહ ઔરંગઝેબ દિલ્લીની ગાદીએ બેઠા પછી તેના રાજ્યકાળ લગલગ વિ. સં. ૧૭૧૫ થી ૧૭૬૪ વચ્ચેના કોઈ વર્ષમાં તેની આજ્ઞાથી^૧ તે વખતના અમદાવાદના સૂબાએ શાંખેશ્વરજીની નજીકમાં આવેલ

૧ મોગલ પાતશાહ ઔરંગઝેબના વખતમાં તેના ગુજરાત (અમદાવાદ)ના સૂબાના હાથ નીચે રાધનપુરમાં મુસલમાન હાકિમ રહેતો હતો. તેના તાબાનું (હાલમાં રાધનપુર સ્ટેટનું) મુંજપુર ગામ તે વખતે શહેર ગણાતું હતું. તેને ફરતો કાટ હતો. તે વખતનો તેનો હાકિર સરદાર હમીરસિંહ તે સમયમાં શરવીર ગણાતો હતો. તેણે અમદાવાદના સૂબાની ફાજ સાથે યુદ્ધ કર્યું હતું. તેણે ઘણી ટકાર ઝીલી પણ અંતે તેમાં તેનો પરાજય થયો હતો.

મુંજપુર કસ્ટાના ઠાકોર સરદાર હમીરસિંહને તાબે કરવા માટે મુંજપુર ઉપર ફોજ મોકલી હતી. તે ફોજ સરદાર હમીરસિંહ ઉપર વિજય મેળવીને ત્યાંથી પાછા ફરતાં તેણે શંખેશ્વરજીનું આ મનોહર મંદિર તોડી નાંખ્યું, કેટલીક મૂર્તિઓ હાથમાં આવી તેને ખંડિત કરી નાંખી,^૧ પરંતુ

૧ ‘ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો’ ભાગ ૧-૨માં લખ્યું છે કે—

“માનાજી ગાંધારીઓ નામના વાણિયાએ નવ લાખ રૂપિયા ખરચીને શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનું દેવાલય બંધાવ્યું હતું. આ દેવાલયનાં શિખર ૩ તથા ધુમ્મટ પત્થરનાં અને આથમણે મોઢે હતાં. તેને ફરતી પ્રદક્ષિણાની શિખરબંધી દેરીઓ જુદા જુદા ધણીએ કરાવી હોય એમ જણાય છે. કારણ કે તેની બારશાખા ઉપર કોઈમાં સં. ૧૬૬૮ તથા કોઈમાં સં. ૧૬૭૨ એ રીતે લખેલું છે.

પછી આશરે સં. ૧૭૦૦ની સાલમાં અમદાવાદના પાતશાહની ફોજ અહીં આવી હતી. તેનો કારભારી વહોરો હતો. તે હિંદુઓનાં દેવસ્થાનોનું અપમાન કરતો હતો. તેણે એ દેહરામાં ગૌહત્યા કરી, તેથી તે દેહરું ખાલી કરીને શંખેશ્વરજીની મૂર્તિઓ વાણિયાઓએ લઈને ભોંયરામાં કેટલાંએક વર્ષો સુધી રાખી, પછી એક ચોરડામાં રાખી હતી.

પછી સં. ૧૭૫૧ની સાલમાં; જૈન સ્વેતાંબરી હુંખડ ઘાતિનો એક વાણિયો હતો, તેના બાપ-દાદાનું કરાવેલું એક દેહરું ખાલી હતું, તે સુધરાવીને તેમાં ઉક્ત મૂર્તિ પધરાવી. પછી પાટણના સંઘે તે ધણું સુધાર્યું, તથા મંડપ, પ્રદક્ષિણા વગેરે રોજ રોજ ચતુ ગયું.

હાલ શંખેશ્વરની ઉપજ તથા ખર્ચની સંભાળ રાધનપુરના શાહુકાર મશાલીયા રાખે છે.”

ઉક્ત ગ્રંથના વિદ્વાન લેખકે આ હકીકત, આરોટ ફોતેસિંહે

ત્યાંના સઘે અગમચેતી વાપરીને મૂલનાયક શ્રીશંખેશ્વરજીની મૂર્તિને લોંબરામાં સંતાડી દીધેલી તેથી તે ખચી ગઈ. આ કીસ્સો લગભગ વિ. સં. ૧૭૨૦ થી ૧૭૪૦ સુધીમાં ખન્યો.

કાઈને કરાવેલી નોંધને આધારે લખેલી છે. એટલે આમાં કદાચ સંવતોમાં થોડો-વધો ફેરફાર હશે, પરંતુ આમાં આપેલી હકીકત જ્ઞાતિ અનુભવની હોવાથી વિશેષ સત્યાંશવાળી હોય એમ લાગે છે. આમાંથી કંઈક નવું જાણવાનું પણ તારવી શકાય તેમ છે.

ઉપરોક્ત પુસ્તકમાં ગંધારનિવાસી માનાજી નામના આવકે શ્રીશંખેશ્વરજીનું મંદિર બંધાવ્યાનું લખ્યું છે, અને તે હકીકત શંખેશ્વરના આરોટ રંતેહસિંહ પાસેથી મળેલી તેથી સાચી હોવાની સંભાવના થઈ શકે છે. એટલે શ્રીમાન વિજયસેનસૂરિજી મહારાજે પ્રતિષ્ઠિત કરેલું આ દેવાલય તપાગચ્છદાદા શ્રીમાન હીરવિજય-સૂરીશ્વરજી મહારાજના પટ્ટધર શ્રીમાન વિજયસેનસૂરિજી મહારાજના ઉપદેશથી કદાચ ઉક્ત ગંધારનિવાસી, માનાજી આવકે જ બંધાવ્યું હોય. ગંધારના આવકો સુખી, ધનાઢય અને ઉક્ત બન્ને આચાર્ય-વરો પર પરમભક્તિ ધરાવનારા હતા.

ઉપરોક્ત પુસ્તકમાં બાદશાહની ફોજ આવ્યાનો (એટલે આ મંદિરનો ભંગ થયાનો) સંવત આશરે ૧૭૦૦ લખેલ છે, તેને બદલે વિ. સં. ૧૭૨૦થી ૧૭૪૦ની આસપાસની કોઈ સાલ હોવી જોઈએ. કેમકે આગમગચ્છીય મહિમામૂરિજીએ વિ. સં. ૧૭૨૨માં રચીને પૂર્ણ કરેલી “ ચૈત્યપરિચાટી ” લાજ પહેલી, દડી ૫-૬ (સ્તો. ૧૪૦)માં તે વખતે શંખેશ્વર જામમાં પૂરવના દેરાસરમાં ૧૪૨ જિનર્ગિઓ હોવાનું લખ્યું છે. કવિએ શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થની યાત્રા સં. ૧૭૨૦ની આસપાસમાં કરી હોવી જોઈએ. એટલે સાંસુધી તો આ દેરાસર વિદ્યમાન હોવું જ જોઈએ. ત્યારપછી એટલે સંવત

હોય તેમ જણાય છે. અર્થાત્ એ અરસામાં આ મંદિરનો લંગ-નાશ થયો.

ખંડિયેરની સ્થિતિ:—

પશ્ચિમ સન્મુખનું અને ખાવન જિનાલયવાળું આ મંદિર પણ વિશાળ હતું. મંદિરને મુસલમાની ફેરો તોડી નાંખ્યા પછી ઘણાં વર્ષો બાદ આ મંદિરની જમીન ઉપયોગમાં લેવા માટે અથવા તો તેના પથરો કામમાં લેવા માટે તેમાં વચ્ચે મૂળ ગભારો, ગૂઢમંડપ અને સભામંડપ આદિ જે હશે તે ગિલકુલ કાઢી નાખીને સાફ મેદાન કરેલ છે. એટલે પહેલાં અહીં મૂલ ગભારો, ગૂઢમંડપ વગેરે શું શું હતું તે કંઈ જાણી શકાયું નથી. પરંતુ અહીંના જૂના મુનીમ વાડીલાલ-લાઈએ જમીન ખોદાવીને તપાસ કરતાં જણાવ્યું કે—જમીનમાં

૧૭૨૦થી ૧૭૪૦ સુધીના કોઈ વર્ષમાં આ મંદિરનો નાશ થયો હોય એમ લાગે છે.

ઉપર્યુક્ત તીર્થમાલામાં ‘પૂરવના દેહરામાં’. એમ કહેલું છે, તેનું કારણ એ જણાય છે કેન્ઝેન સ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક હુંબડ ગાતિના કોઈ શ્રાવક બંધાવેલ એક નાનું દેરાસર તે વખતે પશ્ચિમ (આયમણી બાજુ)માં વિદ્યમાન હતું. પણ તે, તે વખતે ખાલી હતું. નહિ તો તે દેહરાની પણ બિંબસંખ્યા ઉપર્યુક્ત તીર્થમાલામાં આપી હોત. આ ખાલી દેરાસર, હાલ વિદ્યમાન નવા દેરાસરના કંપાર્કડના બગ્ગર ઉપરના મુખ્ય દરવાજાની બહાર રાજમાર્ગ ઉપર જેનું બારણું પડે છે એ જ હોવું જોઈએ. આ દેહરું પશ્ચિમમાં હોવાથી અને તેની અપેક્ષાએ ઉપરોક્ત જૂનું દેરાસર પૂર્વમાં હોઈ તેને ‘પૂરવનું દેહરું’ કહેવું હોય એમ જણાય છે.

દેરાસરના પાયા મોબ્દુ છે. એટલે મૂળ ગભારો વગેરે આ મેદાનમાં વચ્ચે જ હતું, એ ચોક્કસ થાય છે.

લમતીની બધી દેરીઓનાં ખંડિયેરો હબ્બુ ઊભાં છે. લગલગ બધી દેરીઓની બહારની ભીંતો, ખારશાખ, ઓશરીના સ્તંભો અને ઉપરનાં શિખરોનો થોડો ઘણો (કોઈમાં ચાર આની, કોઈમાં આઠ આની તો કોઈમાં બાર આની) ભાગ હબ્બુ સાખૂત ઊભો છે. ઘણીખરી દેરીઓની ખારશાખો હબ્બુ લાગેલી છે. છતાં દરેકનો થોડો ઘણો ભાગ તો અવશ્ય પડી ગયો છે. બધી દેરીઓ અને ગભારાનો છત સુધીનો ભાગ ખારા પથ્થરનો બનેલો હતો. વચ્ચેની દીવાલો અને શિખરો ઈંટોનાં બનેલાં હતાં. મોટા ગભારા વગેરેની દીવાલોમાં કરેલ ચૂનાના પલાસ્તરમાં મુંદર નકરી કરેલી હતી. તેના નમૂના હબ્બુ કેટલેક ઠેકાણે મોબ્દુ છે. બધી દેરીઓની આગળની ઓશરી, તેની છત, મુખ્ય દરવાજો અને ગામ તરફનો દરવાજો વગેરે ભાગ સાવ પડી ગયો છે. મુખ્ય અને ગામ તરફના દરવાજાને સ્થાને હાલમાં દીવાલ ચણાવી લઈને ગામ તરફના દરવાજાને સ્થાને તે કંપાઉડમાં આવવા જવા માટે ખારણું મૂકીને એ કંપાઉડનો કબજો કરી લીધો છે. આ કંપાઉડ અહીંના જૈન શ્વેતાંબરી કારખાનાના તાબામાં છે.

તેના લેખો:—

આ જૂના મંદિરની લમતીની લગલગ દરેક દેરીઓ અને ગભારાની ખારશાખો પર વિ. સં. ૧૬૫૨ થી ૧૬૯૮ સુધીના લેખો છે. તેમાંના ત્રણ ગભારાના લેખો કાંઈક મોટા,

વ્યવસ્થિત અને સંસ્કૃત ભાષામાં છે. બાકીની દેરીઓના લેખો સાવ ટૂંકા અને લગલગ ચાલુ જેવી ગુજરાતી ભાષાના છે. આ બધા લેખોમાં સંવત ઉપરાંત દેરીઓ કરાવનાર કે તેમાં મૂર્તિઓ પધરાવનારના કુટુંબના માણસોનાં નામો જ માત્ર આપેલ છે, કોઈ કોઈમાં તેના ગામનું નામ આપેલ છે. પરંતુ પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય કે મુનિરાજનું નામ કોઈ પણ લેખમાં આપેલું નથી. મૂલ મંદિરના લેખોમાં આપેલું હશે તેથી આ લેખોમાં નહીં આપ્યું હોય તેમ જણાય છે.

ઉપરોક્ત દેરાસર તૂટ્યા પછી શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ કેટલાક સમય સુધી લોંચરામાં રાખવામાં આવી હતી. મુસલમાની ફેજોનો ભય દૂર થયા પછી લોંચરામાંથી બહાર લાવીને સુંજપુર કે શંખેશ્વરના ઠાકોરાએ કેટલાક વખત સુધી પોતાના કબજામાં રાખી હશે અને તેઓ અમુક રકમ લીધા પછીજ યાત્રાળુઓને દર્શન કરાવતા હશે. ત્યારપછી શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરિજી મહારાજના પદ્ધર શ્રીવિજયદેવસૂરિજી મહારાજના પદ્ધર (શ્રીવિજય-સિંહસૂરિજી મહારાજના શિષ્ય) શ્રીવિજયપ્રભસૂરિજી મહારાજના ઉપદેશથી, શ્રીસંઘના આગેવાનોના પ્રયાસથી યાતો કવિવર ઉપાધ્યાય શ્રીઉદયરત્નજીએ કરેલી સ્તુતિથી થયેલા ચમત્કાર પછી તેમના ઉપદેશથી, શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ શ્રીસંઘને સોંપાણી હોય તેમ જણાય છે. તે વખતે મૂળનાયકજીની આ મૂર્તિને શ્રીસંઘે, નવા દેરાસરની સામેની લાઈનમાં સીપાઈઓને રહેવાનાં મકાનો છે, તેમાંના મુખ્ય ઓરડાનું બારણું નવા દેરાસરના કંપાઉડના મુખ્ય

દેરાસરના પાયા મોજૂદ છે. એટલે મૂળ ગભારો વગેરે આ મેદાનમાં વચ્ચે જ હતું, એ ચોક્કસ થાય છે.

લમતીની બધી દેરીઓનાં ખંડિયેરો હજી ઊભાં છે. લગભગ બધી દેરીઓની બહારની ભીંતો, બારશાખ, ઓશરીના સ્તંભો અને ઉપરનાં શિખરોનો થોડો ધણો (કોઈમાં ચાર આની, કોઈમાં આઠ આની તો કોઈમાં બાર આની) ભાગ હજી સાખૂત ઊભો છે. ઘણીખરી દેરીઓની બારશાખો હજી લાગેલી છે. છતાં દરેકનો થોડો ધણો ભાગ તો અવશ્ય પડી ગયો છે. બધી દેરીઓ અને ગભારાનો છત સુધીનો ભાગ ખારા પથ્થરનો બનેલો હતો. વચ્ચેની દીવાલો અને શિખરો ઈંટોનાં બનેલાં હતાં. મોટા ગભારા વગેરેની દીવાલોમાં કરેલ ચૂનાના પલાસ્તરમાં સુંદર નકશી કરેલી હતી. તેના નમૂના હજી કેટલેક ઠેકાણે મોજૂદ છે. બધી દેરીઓની આગળની ઓશરી, તેની છત, મુખ્ય દરવાજો અને ગામ તરફનો દરવાજો વગેરે ભાગ સાવ પડી ગયો છે. મુખ્ય અને ગામ તરફના દરવાજાને સ્થાને હાલમાં દીવાલ ચણાવી લઈને ગામ તરફના દરવાજાને સ્થાને તે કંપાઉડમાં આવવા જવા માટે બારણું મૂકીને એ કંપાઉડનો કબજો કરી લીધો છે. આ કંપાઉડ અહીંના જૈન શ્વેતાંબરી કારખાનાના તાબામાં છે.

તેના લેખો:—

આ જૂના મંદિરની લમતીની લગભગ દરેક દેરીઓ અને ગભારાની બારશાખો પર વિ. સં. ૧૬૫૨ થી ૧૬૯૮ સુધીના લેખો છે. તેમાંના ત્રણ ગભારાના લેખો ઠાંઠક મોટા,

વ્યવસ્થિત અને સંસ્કૃત ભાષામાં છે. બાકીની દેરીઓના લેખો સાવ ટૂંકા અને લગભગ ચાલુ જેવી શુજરાતી ભાષાના છે. આ બધા લેખોમાં સંવત ઉપરાંત દેરીઓ કરાવનાર કે તેમાં મૂર્તિઓ પધરાવનારના કુટુંબના માણસોનાં નામો જ માત્ર આપેલ છે, કોઈ કોઈમાં તેના ગામનું નામ આપેલ છે. પરંતુ પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય કે મુનિરાજનું નામ કોઈ પણ લેખમાં આપેલું નથી. મૂલ મંદિરના લેખોમાં આપેલું હશે તેથી આ લેખોમાં નહીં આપ્યું હોય તેમ જણાય છે.

ઉપરોક્ત દેરાસર તૂટ્યા પછી શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ કેટલાક સમય સુધી લોંચરામાં રાખવામાં આવી હતી. મુસલમાની ફેજોનો ભય દૂર થયા પછી લોંચરામાંથી બહાર લાવીને મુંજપુર કે શંખેશ્વરના ઠાકોરાએ કેટલાક વખત સુધી પોતાના કબજામાં રાખી હશે અને તેઓ અમુક રકમ લીધા પછીજ યાત્રાળુઓને દર્શન કરાવતા હશે. ત્યારપછી શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરિજી મહારાજના પદ્મધર શ્રીવિજયદેવસૂરિજી મહારાજના પદ્મધર (શ્રીવિજય-સિંહસૂરિજી મહારાજના શિષ્ય) શ્રીવિજયપ્રભસૂરિજી મહારાજના ઉપદેશથી, શ્રીસંઘના આગેવાનોના પ્રયાસથી યાત્રા કવિવર ઉપાધ્યાય શ્રીઉદયરત્નજીએ કરેલી સ્તુતિથી થયેલા ચમત્કાર પછી તેમના ઉપદેશથી, શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ શ્રીસંઘને સોંપાણી હોય તેમ જણાય છે. તે વખતે મૂળનાયકજીની આ મૂર્તિને શ્રીસંઘે, નવા દેરાસરની સામેની લાઈનમાં સીપાઈઓને રહેવાનાં મુખ્ય ઓરડાનું બારણું નવા દેરાસરના ફાં

પ્રકરણ અગિયારમું : નવું મંદિર

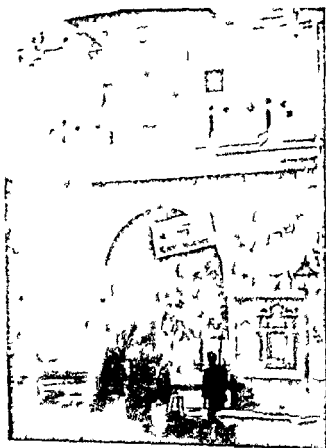
ઘણું કરીને વિજયસેનસૂરિજી મહારાજના પદ્ધતિ શ્રીવિજયદેવસૂરિજી મહારાજના પદ્ધતિ (શ્રીવિજયસિંહ-સૂરિજીના શિષ્ય) શ્રીવિજયપ્રભસૂરિજી મહારાજના ઉપદેશથી શ્રીસંઘે તૈયાર કરાવેલ આ નવીન જિનાલયના મૂળ ગણારો અને ગૃહમંડપ વગેરે તૈયાર થઈ જતાં શ્રીસંઘે કરેલા મહોત્સવપૂર્વક મૂલનાયકજી શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિને તેમાં ખિરાજમાન કરવામાં આવી. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૭૬૦ની આસપાસમાં પ્રાયઃ ઉપર્યુક્ત શ્રીમાન્ વિજય-પ્રભસૂરિજી મહારાજના પદ્ધતિ શ્રીવિજયરત્નસૂરિજીએ કરી હોય એમ જણાય છે.^૧ ત્યારપછી થોડા જ વખતમાં ભમતીની દેરીઓ પણ બની હોય એમ લાગે છે. કેમકે

૧ આ નવું દેરાસર કોના ઉપદેશથી કોણે અને ક્યારે બંધાવ્યું, તેમજ તેની પ્રતિષ્ઠા કોણે અને ક્યારે કરી? તે સંબંધીનો એક પણ લેખ આ દેરાસરમાંથી મળ્યો નથી. તેમ તે સંબંધી કોઈ ગ્રંથ-સ્તવના-દિમાંથી પણ કશો ઉલ્લેખ મને મળ્યો નથી. એટલે આ વાત સાવ અંધારામાં જ રહી જવા પામી છે. ગામમાં જૂના મંદિરનું ખંડિયેર ઊભું છે, તે જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરિજી મહારાજે કરાવેલી અને તેમના જ ઉપદેશથી તે મંદિર બનેલું. તેમની ત્રીજી પાટ આવેલ શ્રીમાન્ વિજયપ્રભસૂરિજી મહારાજની વિદ્યમાનતામાં જ ઉક્ત દેરાસરનો નાશ થયેલો એટલે તેમણે જ ઉપદેશદ્વારા આ નવું જિનાલય કરાવરાવ્યું હોય અને પછી મહોત્સવપૂર્વક

શૃગાર ચોકી—જિતમંદિરનું બગ્ય પ્રવેશદ્વાર

મંદિર સામેની ઓસરીમાથી લીધેલ દ્રશ્ય. આમા કેતરહીવાળા તોરણો અને સુંદર રચનાવાળું બગ્ય મુખ્ય પ્રવેશદ્વાર દેખાય છે જુઓ પ્રકરણ ૧૧, પૃષ્ઠ ૯૪.

દેવ દરમારના બાંધેલી

દેવદિવેલના દરવાજામાં દેવદેવના રાજદરવાજા જેવું
નવ્ય પ્રવેશદ્વાર આ પ્રવેશદ્વારમાં મળે છે નિત્યમવિર,
વિષાધવ દરવાજા—દેવી અને પદ્મગાથામાં જણાય છે

વિ. સં. ૧૮૬૮ ના અહીંના એક લેખમાં, અહીંની લમતીની દેરીઓમાંના કૂટયા તૂટયા કામનું સમારકામ, દેરીઓની બાળીઓ અને ચોકમાં ફરસબંધી વગેરે કામ કરાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે. સં. ૧૮૬૮માં સમારકામ કરાવવાનો વખત આવ્યો, એટલે લમતીની દેરીઓ વગેરે સં. ૧૮૦૦ પહેલાં જરૂર બની ચૂકેલું હશે એમ જણાય છે. આ દેરાસરની પ્રતિષ્ઠા થયા પછી સભામંડપો, બાવન જિનાલયની-લમતીની દેરીઓ, ગલારા, શૃંગારચોકીઓ, શૃંગારચોકીની બહારની ઓરડીઓ, ધર્મશાળાઓ, આખા કંપાઉંડ ફરતો કોટ વગેરે ધીમે ધીમે પાટણ-રાધનપુરના ગૃહસ્થો અને સમસ્ત સંઘ તરફથી સહાયતા મળતી ગઈ તેમ બનતું ગયું.

શ્રીરાંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્તિ તેમાં સ્થાપન કરાવીને તેમના પદ્મર શિષ્ય શ્રીમાન્ વિજયરત્નમૂર્તિએ જ તેની પ્રતિષ્ઠા વિ. સં. ૧૭૬૦ની આસપાસમાં કરી હોય તો તે બનવા યોગ્ય છે. સ. ૧૭૫૦માં ઉપાધ્યાય શ્રીઉદયરત્નજી મહારાજની સ્તુતિનો ચમત્કાર થયો ત્યાંસુધી તો નવા દેરાસરનો પ્રારંભ પણ નહીં થયો હોય એમ સંભવે છે. તે (ચમત્કાર) વખતે કે ત્યારપછી મૂળ નાયકજીની મૂર્તિ સંઘને સોંપાયા પછી નવા દેરાસરનો પ્રારંભ થયો હોય. તાકીદે દેરાસરનો મૂલ ગલારો વગેરે તૈયાર કરાવીને તેમાં મૂળનાયક પ્રભુજીને પધરાવીને સં. ૧૭૬૦ની આસપાસમાં તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી લીધી હોય એમ જણાય છે. શ્રીમાન્ વિજયપ્રભમૂર્તિ વિ. સં. ૧૭૪૯માં સ્વર્ગવાસી થઈ ગયા હતા, એટલે તેમના પદ્મર શ્રી વિજયરત્નમૂર્તિએ આ દેરાસરની પ્રતિષ્ઠા કરી હોય તેમ જણાય છે. કેમકે તે વખતે તેઓ વિદ્યમાન હતા અને તપાગચ્છનાયક-પદ્મર હતા.

નવા મંદિરની રચના :—

આ નવું દેરાસર, કંપાઉંડની વચ્ચેના લાગમાં આવેલું છે. આ દેરાસર ખેડી બાંધણીનું પણ વિશાળ અને મુંદર છે. અને તે મૂલ ગભારો, ગૂઢમંડપ, એ સલામંડપો, મૂલ ગભારાની બન્ને બાજુએ એક એક શિખરબંધી ગભારા, લમતીમાં બાવન જિનાલયની દેરીઓ, શૃંગારચોટ્ટીઓ અને વિશાળ ચોક સહિત મુંદર બનેલું છે. (સ્તો. ૧૨૬).

તેમાં સૌથી પહેલાં મૂલ ગભારો (ગર્ભાગાર), પછી ગૂઢમંડપ, પછી ત્રણ ચોટ્ટીઓ, પછી જૂનો સલામંડપ, પછી નવો સલામંડપ, પછી છ ચોટ્ટીઓ, ત્યારપછી મુખ્ય દરવાજો, અને દરવાજા બહાર શૃંગારચોટ્ટીમાં ચાર ચોટ્ટીઓ બનેલ છે. ગૂઢમંડપની બન્ને બાજુએ એક એક ગભારો બનેલ છે. લમતીમાં, ત્રણે બાજુની લાઈનોમાં વચ્ચે એક એક ગભારો બનેલ છે. લમતીમાં, ત્રણે બાજુની લાઈનોમાં વચ્ચે એક એક મોટા ગભારા સાથે ૫૫ મોટી દેરીઓ, દેરી ૫૧-૫૨ ની વચ્ચેના ખૂણામાં પાદુકાની દેરી ૧ અને દરવાજા પાસે ખૂણામાં પદ્માવતી દેવીની નાનકડી દેરી ૧ મળીને કુલ ૫૭ દેરીઓ છે.

મૂળ ગભારા ઉપર અને ગૂઢમંડપની બન્ને બાજુના બન્ને ગભારા ઉપર એમ ત્રણ શિખરો બનેલાં છે. તેમાં મૂળ ગભારા ઉપરનું શિખર સૌથી જાડું છે. લમતીના ગભારા અને દેરીઓ ઉપર મળીને કુલ ૫૬ શિખરો બનેલાં છે. તેમાં દેરીઓ ઉપરનાં શિખરો કરતાં લમતીના ગભારાનાં ત્રણે શિખરો જરા જાડા છે, પણ તે મૂલ ગભારા ઉપરના

શિખર કરતાં જરા નીચાં છે. ગૂઢમંડપ અને તેની પછીના જૂના સલામંડપ ઉપર ધુમટને બદલે જુદા જુદા પ્રાચીન અને બેઠાઘાટનાં શિખરો છે. નવો સલામંડપ અને શૃંગાર-ચોકીઓ વગેરે ઉપર ધુમટો બનેલા છે.

લમતીની દેરીઓની પાછળની લાર્ધનની વચ્ચેનો ગલારો બે ખંડવાળો છે.

દરેક ગલારા અને દેરીઓ ઉપર શિખર છે. તેમ જ લમતીના દરેક ગલારા અને દેરીઓની ઓસરીની છત ઉપર એક એક શિખર પાસે એક એક ધુમટ છે, તથા ગૂઢમંડપની બન્ને બાજુના બન્ને ગલારાનાં શિખરો પાસે એકએક ધુમટ છે.

મુખ્ય દરવાજા (શૃંગારચોકી)ની અંદરની ત્રણ ચોકીઓ અને બહારની ચાર ચોકીઓના ઉપર સળંગ માળ કરેલો છે, અર્થાત્ તેના ઉપર મકાન છે, અને તે મકાનની છત-અગાસી ઉપર ધુમટ છે.

ગૂઢમંડપની બન્ને બાજુના બન્ને ગલારાની છત ઉપરથી લમતીની બન્ને બાજુના બન્ને ગલારાની છત ઉપર જવા માટે બે પુલો બાંધેલા છે.

રાધનપુરનિવાસી શ્રીયુત કમળશીલાઈ ગુલાબ-ચંદની દેખરેખ નીચે ગૂઢમંડપની દીવાલોમાં સં. ૧૯૭૩ માં ઘણું જ મનોહર ચિત્રામણ કામ થયું છે. તેમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનના દસ ભવના અને પાંચ કલ્યાણકતા ભાવો સુંદર રીતે ચિત્રેલા છે. ચિત્રામણ કામ કરાવીને તેના ઉપર કાચ જડી દીધેલા છે.

તેમાં આરસનું કામ:—

બન્ને સલામંડપો ગિલકુલ (સ્તંભો, દીવાલો અને ધુમટ શીખે) મકરાણા-આરસના બનેલા છે. પરંતુ જૂના સલામંડપના મકરાણાના ધુમટ ઉપર ચૂનાથી બેઠા ઘાટના શિખર જેવો આકાર બનાવીને તેના ઉપર કલર્ષ કરેલી છે.

મૂળ મંદિરનો મૂળ ગલારો, તેની બાજુના બન્ને ગલારા અને ગૂઢમંડપની દીવાલો ઉપર, બહારથી મકરાણા-આરસની ખોળી ચડાવેલી છે. દેરીઓમાં આરસ લગાવેલો છે અને દેરીઓના સ્તંભો વગેરે ઉપર પાકી કલર્ષ કરાવેલી છે.

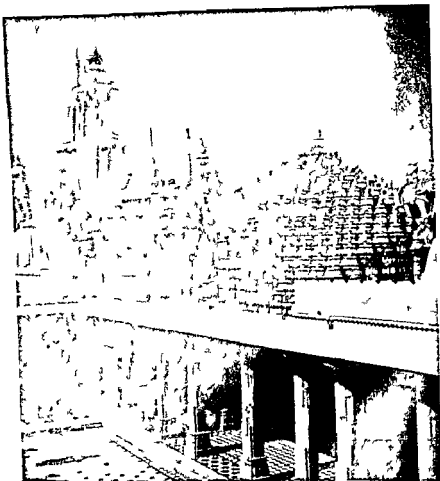
મૂળ ગલારાનો અને ગૂઢમંડપનો મુખ્ય દરવાજો, એ બન્ને તદ્દન મકરાણાના અને સુંદર કોરણીયુક્ત બનેલા છે. વચ્ચે વચ્ચે રંગીન આરસના ટુકડાઓ સુંદર રીતે ગોઠવ્યા છે એ બન્ને દરવાજાનાં કમાડો સુંદર કોરણીવાળાં અને ચાંદીના પતરાથી મઢેલાં છે ગૂઢમંડપની બન્ને બાજુના બન્ને દરવાજા પણ ખૂબ સુંદર કોરણીવાળા અને મકરાણાના બનેલા છે. ગૂઢમંડપના ભૂતલમાં ખૂબ લલકાળંધ રંગબેરંગી મીનાકારી કામયુક્ત આરસ જડેલો છે.

ગૂઢમંડપની બન્ને બાજુના બન્ને ગલારાના દરવાજા, બધા સ્તંભો, ધુમટો, પાટડા, ભીંતો તેમ જ બન્ને સલામંડપોના સ્તંભો, પાટડા, ધુમટો, છત્ત વગેરે બધું મકરાણાનું બનેલું છે. બન્ને સલામંડપોની જમીનમાં લલકાળંધ અને મૂળ ગલારામાં, ભમતીની ઓસરીમાં તથા આખા ચોકમાં સારી રીતે આરસની લાદીઓ જડેલી છે ભમતીના ત્રણે ગલારાના દરવાજાની બારથાખો કોરણીવાળા મકરાણાની બનેલી છે

જિતમંદિરના એ ભવ્ય સભામંડપો

જિતમંદિરની જમણી બાજુના ચોકમાયી લીંગેનું દૃશ્ય આમા એ વિશાળ સભામંડપો અને આરસના ફોરણીયુક્ત સ્તંભો દેખાય છે જુઓ પ્રકરણ ૧૧, પૃષ્ઠ ૮૬

ગિનમદિરના શિખરે સરથેના, અને સલામ ઉપે।

ગિનમદિરની જમણી બાજુની બમતીની છત ઉપરથી લીધેલ દૃશ્ય
આમા મૂળ બતારે। ગદમ ઉપ અને સભામ ઉપ ઉપરના શિખર સાથે
સભામ ઉપ અને ચાક દેખાય છે નુઓ પ્રકાશ ૧૧, પૃષ્ઠ ૬૬.

દેરી નં. ૨ (પદ્માવતી દેવીની દેરી)નો મુખ્ય દરવાજો ખૂબ સુંદર કોરણીદાર મકરાણાનો બનેલો છે.

લમતીની તમામ દેરીઓની અંદર અને બહાર ભીંતોમાં પાટડા સુધી આરસ જડેલો છે. ફક્ત બધા સ્તંભો અને પાટડાથી ઉપરના ભાગમાં ચૂનાની ઠલઈ કરાવેલ છે.

તેમાં થયેલું નવું કામ :—

મૂળ ગભારો બાબુના બન્ને ગભારા અને ગૂઢમંડપની દીવાલો ઉપર બહારના ભાગમાં આરસ-મકરાણાની ખોળી; જૂના સભામંડપની પાસે બીજો નવો સભામંડપ; દેરીઓમાં, ભીંતોમાં અને ચોકમાં આરસ ચોડવાનું, ગૂઢમંડપમાં મનોહર ચિત્રકામ વગેરે કામો સં. ૧૯૭૦ થી ૧૯૮૦ સુધીમાં થયેલ છે. અત્યારે આ જિનાલય સાક્ષાત્ દેવવિમાન જેવું શોભી રહ્યું છે.

તેના શિલાલેખો:—

આ દેરાસરમાંથી મૂર્તિઓ, કાઉસસગીયા, પરિકરની ગાદીઓ, પટ્ટો, ધાતુની મૂર્તિઓ, પાદુકાઓ અને દીવાલો-માંના મળીને કુલ પચીસ શિલાલેખો મળ્યા છે, તેમાં સૌથી જૂનામાં જૂનો વિ. સં. ૧૨૧૪ નો અને સૌથી નવામાં નવો સં. ૧૯૧૬ નો છે. એ બધા લેખો પરિશિષ્ટ નં. ૧ માં ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે આપ્યા છે. દેરી નં. ૫૧-૫૨ વચ્ચેના ખૂણાની દેરીની અંદરની નાની દેરીમાં બે પાદુકાપટ્ટ છે. તેવિષમ સ્થાનમાં અને અંધારામાં હોવા છતાં ઘણા પ્રયાસે એ બન્ને પરના લેખો ઉતારી લીધા છે, પરંતુ એ નાની દેરીની બહાર બીજા આઠ પાદુકાપટ્ટો છે, તેના ઉપર થોડા

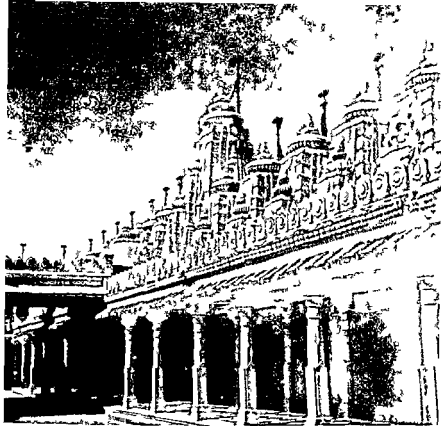
થોડા અક્ષરો ખોદેલા છે પણ તે ઘણા ઘસાઈ ગયેલા હોવાથી અને નિરુપયોગી જણાવાથી ઉતાર્યા નથી.

ધાતુની એક મોટી પ્રાચીન એકલ મૂર્તિની બેઠક પર લેખ ખોદેલો છે, પરંતુ તે ચૂના-સીમેન્ટમાં દબાયેલો હોવાથી ઉતારી શકાયો નથી.

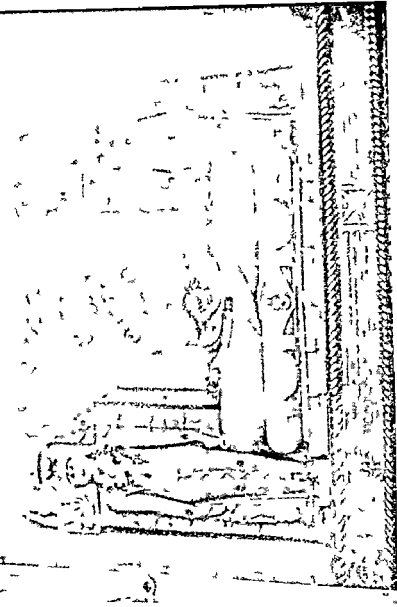
શૃંગારચોકીની બહાર :—

શૃંગારચોકીની પાસે (મુખ્ય દરવાજાની બહાર) બન્ને તરફ દલાણ (ખુલ્લી ઓશરીઓ) બનેલી છે, તે બન્નેને છેડે એક એક ઓરડી બનેલી છે, તેમાંની એકમાં પૂજનાં કપડાં અને બીજીમાં કેશર-સુખડ ઉતારવાનું રહે છે.

શૃંગારચોકીની સામે એક પાકું (પત્થરનું) દલાણ બનેલ છે. તેની અંદરના ભાગમાં ઓરડીઓ બનેલી છે, જેમાં હાલ કારખાનાના સીપાર્કો રહે છે. તે ઓરડીઓમાં જવાના બારણાની બારશાખનો ઉંબરો દેરાસરનો છે અને તેનું એક બારણું કંપાઉંડના મુખ્ય દરવાજા બહાર રસ્તા ઉપર પડે છે, તેની બારશાખ તેમજ ઉંબરો દેરાસરનાં જ છે. એટલે નવું દેરાસર બન્યા પહેલાં મૂળ નાયક શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીને થોડાંક વર્ષો સુધી અહીં પધરાવ્યા હશે એમ જણાય છે.

જિનમ દિરની વિશાળ ભમતી

શ્રી ભોલન પાર્શ્વનાથ [હાજી ભાનુના ગમારાખાની કાઢ્યગિયા સાથેની બન્ધ લિનપ્રતિમા જુઓ પ્ર. ૧૨ પૃ ૬૯]

પ્રકરણ બારમું : મૂર્તિસંખ્યા અને વિશેષ ઉકીકત

ગભાંગાર (મૂળ ગભારો):—

મૂળ ગભારામાં મૂળનાયક શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મોટી, લઘુ અને રમણીય મૂર્તિ ૧ આરસના પંચતીર્થીના પરિકર સહિત છે. પરિકર સુંદર છે. મૂળનાયકજીની મૂર્તિ પર લેખ થયેલ છે. પરિકરના બન્ને કાઉસગ્ગીયાની ગાદી પર વિ. સં. ૧૬૬૬ના લેખો છે. એટલે આ પરિકરની વિ. સં. ૧૬૬૬ના પોષ વદિ ૮ ને શનિવારે અમદાવાદમાં પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. ત્યાર પછી તેને અહીં સ્થાપન કરવામાં આવ્યું છે. મૂળનાયકજીની મૂર્તિની બેઠક કે પરિકરની ગાદી પર લેખ નથી. તથા ધાતુના પંચતીર્થીના પરિકરમાં વચ્ચે મૂળનાયકજી તરીકે સફેદ સ્ફટિકરત્નની મૂર્તિ ૧ છે

બન્ને ગભારા:—

જમણી બાજુના ગભારામાં મૂળનાયકજી તરીકે ભીડ-સંજન પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની (સ્તો. ૧૨૬) મનોહર મોટી મૂર્તિ ૧ છે, તેમની બન્ને બાજુએ સફેદ આરસના લગભગ ચાર ચાર કુટ ઊંચા, મનોહર શ્રીનેમિનાથ અને શ્રીઆદિનાથના એક એક કાઉસગ્ગીયા (ભેલી મૂર્તિ) છે. પ્રત્યેક કાઉસગ્ગીયામાં લગવાનની ૧૧-૧૧ ખીજી મૂર્તિઓ કોતરેલી છે. એટલે બન્ને મળીને એક ચોવીશી ગણાય. તે બન્ને કાઉસગ્ગીયાની ગાદી પર વિ. સં. ૧૩૨૬ માઘ વદિ ૨ રવિવારના લેખો છે.

હાળી બાબુના ગભારામા મૂળનાયક શ્રીઅજિતનાથ પ્રભુજી વગેરેની આરસની મનોહર મૂર્તિઓ ૩ છે

દેવકુલિકાઓ-દેરીઓ —

દેરી ન ૧ મા વર્તમાન જિન-માતૃચોવીશીનો પદ્મ ૧ છે, તેના પર વર્તમાન ચોવીશીની જિન-માતાઓના નામો લખેલા છે તે પદ્મની હાળી બાબુમા પદ્માવતી દેવીની ખડિત મૂર્તિ ૧ અને જમણી બાબુમા યક્ષની ખડિત મૂર્તિ ૧ છે

દેરી ન ૨ આ પદ્માવતી દેવીની દેરી છે, તેમા વચ્ચે મુખ્ય સ્થાને શ્રીપદ્માવતી દેવીની આશરે ૧૫ કુટ ઊંચી મનોહર મૂર્તિ ૧ છે, તેને માથે સર્પની ફણા છે, તેના ઉપર ભગવાનની એક નાની મૂર્તિ ડોતરેલી છે દેવીની બન્ને બાબુએ સાતમા માતંગ યક્ષની એક એક મૂર્તિ છે કુલ મૂર્તિઓ ૩ છે

દેરી ન ૩ મા વર્તમાનકાળની જિન-ચોવીશીનો પદ્મ ૧ છે, (તેમા ઉપરથી આર મૂર્તિઓ ઓછી છે) અને પરિઠ્ઠમાથી છૂટા પડેલા સંદેહ આરસના લગભગ ૨૫ કુટ ઊંચા એક બેડીના જ કાઉમગીયા બે છે

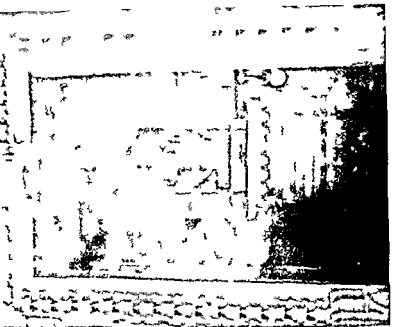
દેરી ન. ૪ મા મૂળનાયક શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની પરિક્રમ્યુત આરસની મૂર્તિ ૧ છે, તેના પરિઠ્ઠમા બીજી ૨૩ જિનમૂર્તિઓ મુદ્દર રીતે ગોઠવીને ડોતરેલી છે એટલે આ એક ચોવીશીનો પદ્મ કહી શકાય તેની બેઠક પર સવત્ત વિનાનો શ્રાવક બાદહાનો લેખ છે તે મિવાય એડ કુટ ઊંચા કાઉમગીયા ૧ અને પગલા બેડી ૩ છે

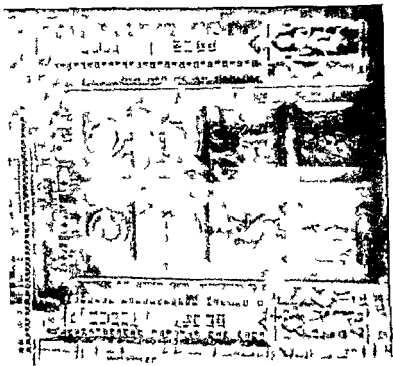
શ્રી પદ્માવતી દેવી

ભક્તોની બીજી નગરની દેરીમા રહેલ શ્રી પાર્શ્વનાથ
પ્રભુની અધિષ્ઠાત્રિકા દેવીની મૂર્તિ. જી.ઓ. પ્ર. ૧૧, પૃ. ૮૪

महाराष्ट्र प्रजासत्ताक उच्च न्यायालय

महाराष्ट्र प्रजासत्ताक उच्च न्यायालय

દેરી નં. ૫ માં મૂળનાયક શ્રીસુપાર્શ્વનાથ લગવાન વગેરે જિનર્જિણ ૨ છે, અને મૂળનાયકજીની ડાબી બાજુમાં નાના ચૌમુખજી ૧ છે.

દેરી નં. ૬ માં મૂળનાયક શ્રીશ્રેયાંસનાથ લગવાન વગેરે જિનર્જિણ ૩ છે.

દેરી નં. ૭માં મૂ. ના. શ્રીસુપાર્શ્વનાથ લ. વગેરે જિનર્જિણ ૨ છે.

”	”	૮	”	”	શ્રીચક્રપલદેવ	લ.	તું	”	૧	”
”	”	૯	”	”	શ્રીનેમિનાથ	લ.	”	”	૧	”
”	”	૧૦	”	”	શ્રીઅનંતનાથ	”	”	”	૧	”
”	”	૧૧	”	”	શ્રીપાર્શ્વનાથ	”	”	”	૧	”
”	”	૧૨	”	”	શ્રીકુંથુનાથ	”	વગેરે	”	૩	”
”	”	૧૩	”	”	શ્રીવિમલનાથ	”	તું	”	૧	”

(લાંછન સ્પષ્ટ નથી.)

”	”	૧૪	”	”	શ્રીપાર્શ્વનાથ	”	”	”	૧	”
”	”	૧૫			(ગલારા)માં મૂ. ના. જીવગેરે	”	”	”	૩	”

(મૂળનાયકજીનું લાંછન સાવ ઘસાર્ધ ગયું છે, તખ્તીમાં શાંતિનાથજી લખેલ છે.)

”	”	૧૬	”	”	જી શ્રી.....	વગેરે	”	”	૩	”
---	---	----	---	---	--------------	-------	---	---	---	---

(મૂળનાયકજીનું લાંછન સાવ ઘસાર્ધ ગયું છે, તખ્તીમાં મૂળનાયક શ્રીધર્મનાથજી લખેલ છે, પરંતુ શ્રીધર્મનાથજી તો મૂળનાયકજીથી ડાબી બાજુમાં છે.)

દેરી નં. ૧૭માં મૂ. ના. શ્રીશાંતિનાથજી લ.ની જિનમૂર્તિ ૧ છે.

”	”	૧૮	”	”	”	”	વગેરે	”	૩	”
---	---	----	---	---	---	---	-------	---	---	---

મૂળનાયકજીની ડાળી ખાલુની મૂર્તિ પરિકર સહિત છે. મૂર્તિ અને પરિકર એક જ પાષાણમાં બનેલ છે.

દેરી નં. ૧૯માં મૂ.ના. શ્રીશાંતિનાથ લ. વગેરે જિનર્ણિય ૩ છે.

” ” ૨૦ ” ” શ્રીનેમિનાથ ” ” ” ૧ છે.

” ” ૨૧ ” ” ” ” ” ” ૧ છે.

” ” ૨૨ ” ” શ્રીઋષભદેવ ” ” ” ૧ છે.

દેરી નં. ૨૩માં મૂળનાયક શ્રીઅજિતનાથ લગવાનની પીળા આરસની મૂર્તિ ૧ છે.

દેરી નં. ૨૪માં મૂ. ના. શ્રીમહાવીર પ્રભુની મૂર્તિ ૧ છે.

દેરી નં. ૨૫ માં મૂ. ના. શ્રીનેમિનાથ પ્રભુજી વગેરેની શ્યામ આરસની જિનમૂર્તિઓ ૩ છે.

દેરી નં. ૨૬માં મૂ. ના. શ્રીમહાવીરસ્વામીજી વગેરે જિનર્ણિય ૩ છે.

દેરી નં. ૨૭ માં મૂ. ના. શ્રીઆદિનાથ લગવાન વગેરે જિનર્ણિય ૩ છે.

દેરી નં. ૨૮ (પાછળના ગલારા)માં મૂ. ના. શ્રી નેમિનાથ પ્રભુની શ્યામ આરસની મોટી મૂર્તિ ૧ અને શ્રીઆદિનાથજી તથા શ્રીશાંતિનાથજીની સફેદ આરસની મૂર્તિઓ ૨ (કુલ મૂર્તિઓ ૩) છે.

દેરી નં. ૨૯ માં મૂ. ના. શ્રીઅજિતનાથ પ્રભુજી વગેરે જિનર્ણિય ૩ છે. મૂળનાયકજીના બન્ને ખલા ઉપર ચોટીના જેવું નિશાન છે.

દેરી. નં. ૩૦ માં મૂ. ના. શ્રી.....વગેરે . જિનર્ણિય ૩ છે.

(મૂળનાયકજીનું લાંછન સાવ ઘસાઈ ગયું છે. તેથી નામ નક્કી થઈ શક્યું નથી. તખ્તીમાં શીખવદેવજી લખેલ છે.)

દેરી નં. ૩૧માં મૂ. ના. શ્રીશ્રેયાંસનાથ લ. વગેરે જિનર્ણિય ૩ છે.

” ” ૩૨ ” ” શ્રીશાંતિનાથ ” નું ” ૧ છે.

” ” ૩૩ ” ” શ્રીસુવિધિનાથ ” વગેરે ” ૩ છે.

” ” ૩૪ ” ” શ્રીઆદીશ્વર ” ” ” ૩ છે.

મૂળનાયકજીની બન્ને બાજુની બન્ને નાની મૂર્તિઓ પરિકર સહિત છે. આખું પરિકર અને મૂર્તિ એક જ પાષાણમાં ઘડાયેલ છે. તેમાંની જમણી બાજુની મૂર્તિના પરિકરની ગાદી પર સં. ૧૩૨૬ માઘ વદિ ૨ રવિને લેખ છે.

દેરી નં. ૩૫ માં મૂ. ના. શ્રીમહાવીરસ્વામીની મૂર્તિ ૧ છે.

દેરી નં. ૩૬ માં મૂ. ના. શ્રી.....ની મૂર્તિ ૧ છે, (મૂ. ના. જીનું લાંછન ઘસાઈ ગયું છે, સ્પષ્ટ નથી. આરસની તખ્તીમાં શીખવદેવજી લખેલ છે.) અને ધાતુની લાંછન વિનાની એકલ મૂર્તિ ૧ છે, તેની પાછળ લેખ છે, પણ બધો ચૂનામાં દટાઈ ગયો છે. (કુલ મૂર્તિ ૨)

દેરી નં. ૩૭માં મૂ. ના. શ્રીશાંતિનાથ લ. વગેરે જિનર્ણિય ૩ છે.

” ” ૩૮માં ” શ્રીકુંથુનાથ ” નું ” ૧ છે.

” ” ૩૯માં ” શ્રીઅનંતનાથ ” ” ” ૧ છે.

” ” ૪૦માં ” શ્રીશાંતિનાથ ” વગેરે ” ૩ છે.

” ” ૪૧ (ગભારા) માં મૂ. ના. શ્રી..... ” ” ” ૩ છે.

” ” (મૂ. ના. જીનું લાંછન ઘસાઈ ગયું છે—સ્પષ્ટ નથી. તખ્તીમાં શ્રીઅરનાથ લ. લખેલ છે.)

દેરી નં. ૪૨ માં મૂ. ના. શ્રી.....લ. ની મૂર્તિ ૧ છે. (લાંછન સ્પષ્ટ નથી. તખ્તીમાં શ્રીમહાવીર પ્રભુ લખેલ છે.)

દેરી નં. ૪૩ માં મૂ. ના. શ્રીશાંતિનાથ લ. ની મૂર્તિ ૧ છે.

” ” ૪૪ ” ” શ્રીપાર્શ્વનાથ લ. ની ” ૧ છે.

દેરી નં. ૪૫ માં મૂ. ના. શ્રીઅજિતનાથ લ. નું જિનગિળ ૧ છે.

” ” ૪૬ ” ” શ્રીસુપાર્શ્વનાથ વગેરે ” ” ૩ ”

” ” ૪૭ ” ” શ્રીપાર્શ્વનાથ ” ” ” ૩ ”

” ” ૪૮ ” ” શ્રીસુમતિનાથ ” ” ” ૩ ”

” ” ૪૯ ” ” શ્રીધર્મનાથ ” ” ” ૧ ”

(લાંછન સ્પષ્ટ નથી, પરંતુ વજ્ર જણાય છે. તખ્તીમાં સુવિધિનાથલ લખેલ છે.) મૂ. ના. જુની જાને જાણુએ પરિકરની ઉપરના લાગનો એક એક ટુકડો જુદો જુદો સ્થાપન કરેલ છે. તે જાનેમાં લગવાનની ઘેડી એક એક મૂર્તિ કોતરેલી છે.

દેરી નં. ૫૦ માં મૂળનાયક શ્રીઅનંતનાથ લગવાન વગેરે જિનગિળ છે. (મૂ. ના. જુનું લાંછન સ્પષ્ટ નથી, મથૂરની આકૃતિ જેવું કૌંચનું લાંછન હોય તેમ જણાય છે. તખ્તીમાં સુમતિનાથલ લખેલ છે.)

દેરી નં. ૫૧ માં મૂ. ના. શ્રીચંદ્રપ્રભ વગેરે જિનગિળ ૩ છે.

દેરી નં. ૫૨ માં મૂ. ના. જી તરીકે સમવસરણના આકારનો ચૌમુખજીની આકૃતિવાળો જિન-ચોવીશીનો પદ્મ ૧ છે. આ ચોવીશીપદ્મની નીચેની ચારે તરફની લાંછનમાં

આચાર્ય મહારાજ, સ્થાપનાચાર્ય, વ્યાખ્યાનસલા, શ્રાવક-
શ્રાવિકાઓ કુલની માળાઓ હાથમાં લઈને હાથ જોડીને
ઊભા ઊભા પ્રભુજી પાસે ભાવના કરતા હોય વગેરેનું સુંદર
રુચ્ય જોદેલ છે. ઉપરોક્ત ચોવીશીના પદ્મપર લેખ છે, પણ
વંચાતો નથી. આ પદ્મની યન્ને બાબુએ એક એક
ચોમુખજી છે.

દેરી નં. ૫૩ માં મૂ. ના. જી તરીકે જિન-ચોવીશીનો
પદ્મ ૧ છે. તેના ઉપર વિ. સં. ૧૪૨૮ વૈશાખ વદિ ૨
સોમનો લેખ છે. તેની જમણી બાબુમાં પરિકરમાંથી છૂટા
પડી ગયેલા લગભગ ત્રણ કુટ ઊંચા સફેદ આરસના કાઉ-
સગ્ગીયા ૧ છે. તેની બાબુમાં ચોવીશીના પદ્મમાંથી છૂટી
પડી ગયેલ જોડેલી જિનમૂર્તિઓ ૮ છે. ડાબી બાબુમાં
લગભગ ૧૧-૨ કુટ ઊંચા પણ જરા નાના-મોટા, સ્યામ
આરસના કાઉસગ્ગીયા ૨ છે અને તેની પાસે સફેદ આરસના
આશરે છ ઇંચ ઊંચા કાઉસગ્ગીયા ૧ છે.

દેરી નં. ૫૪માં વચ્ચે મૂળનાયકજીના સ્થાનપર શ્રી
પદ્માવતી દેવીની આશરે ૧૧ કુટ ઊંચી મનોહર મૂર્તિ
છે. તેના મસ્તક પર સર્પની ફણા અને તેના ઉપર તથા યન્ને
પડખે મળીને લગવાનની નાની જોડેલી મૂર્તિઓ ત્રણ
કોતરેલી છે. પદ્માવતી દેવીની યન્ને બાબુમાં ૧૧મી શ્રીવત્સા-
-માનવી નામની દેવીની આશરે ૧૧ કુટ ઊંચી એક એક
મૂર્તિ છે. એ પ્રમાણે આ દેરામાં દેવીઓની મૂર્તિઓ ૩ છે.

દેરી નં. ૫૫માં વર્તમાનકાળની જિન-માતૃચોવીશીનો
પદ્મ ૧ છે. પદ્મમાં ચોવીશે માતાઓનાં નામો લખેલાં છે

તેમજ તેમાં વિ. સં. ૧૨૩૮નો લેખ છે. તે સિવાય અખિકાદેવીની મૂર્તિઓ ૨ અને સ્થામવર્ણવાળા યક્ષની મૂર્તિ ૧ છે.

દેરી નં. ૫૬ (મુખ્ય દરવાજા પાસેની પદ્માવતી દેવીની સાત નાની દેરી)માં શ્રી પદ્માવતી દેવીની મૂર્તિ ૧ છે. તેને માથે સ્વર્પની ફણા અને તેના ઉપર ભગવાનની બેઠેલી મૂર્તિ ૧ કોતરેલી છે. આ મૂર્તિ પર સં. ૧૮૩૦ નો લેખ છે. તેની આગળ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પાદુકા ભેડી ૧ છે.

દેરી નં. ૫૧-૫૨ ની વચ્ચેની ખૂણાની દેરીમાં એક નાની દેરી બનેલી છે. તેની અંદર પગલાં ભેડી ૨ છે. તેની ઉપર વિ. સં. ૧૭૬૪નો લેખ છે, તેમાં દરાવનારનું નામ છે, પણ કોનાં પગલાં છે? તે લખ્યું નથી. પણ તે શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનાં પગલાં હોય એમ લાગે છે. આ નાની દેરીની બહાર પગલાં ભેડી ૮ છે, તેના પર થોડા થોડા અક્ષરો ખોદેલા છે, પણ તે બરાબર વંચાતા નથી. આ પાદુકાઓ આચાર્યો, મુનિઓ કે યતિઓની હશે એમ જણાય છે. દેરીમાં કુલ પગલાં ભેડી ૧૦ છે.

દેરી નં. ૫, ૩૩ અને ૫૦ મીમાં એકએક જિનમૂર્તિ ખારા પત્થરની બનેલી છે અને તેના ઉપર ચૂનાથી કલક કરેલી છે.

આ દેરાસરમાં અત્યારે કુલ મૂર્તિઓ આ પ્રમાણે છે:-
૧ મૂ. ના. શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની પરિકરવાળી મૂર્તિ-૧

ઉપર પ્રમાણે મૂળનાયકજીની મૂર્તિ ૧, પરિકરવાળી બીજી મૂર્તિ ૩, પરિકર વિનાની મૂર્તિ ૯૨, ખારા પત્થરની મૂર્તિ ૩, કાઉસગીયા ૯, સ્ફટિકની મૂર્તિ ૧, ધાતુની મૂર્તિઓ ૨૧ અને ત્રણ ચૌમુખજીની મૂર્તિઓ ૧૨ ગણતાં અત્યારે કુલ ૧૪૨ જિનમૂર્તિઓ અહીં ઊભી રહ્યાં છે. જ્યારે પંચમહિમા એ વિ. સં. ૧૭૨૨માં રચેલ 'ચૈત્યપરિપાટી'ની ઢાળ ૧, કડી ૫—૬ માં પણ શ્રીશંખેશ્વરજીમાં પૂર્વના દેરાસરમાં ૧૪૨ જિનગણ હોવાનું લખ્યું છે (જુઓ સ્તોત્રાંક ૧૪૦). પરંતુ સં. ૧૭૨૨માં જે જે જિનમૂર્તિઓ અહીં હતી એ બધીય અત્યારે પણ અહીં જ હશે, એમ માની ન શકાય, એમાં થોડી ઘણી ફેરબદલી પણ કદાચ થઈ હશે જ. અર્થાત્ અહીંની કેાઈ મૂર્તિ બહારગામ ગઈ હોય અને બહારગામથી કેાઈ મૂર્તિ અહીં આવી હોય એ બનવા ચોગ્ય છે.

પ્રકરણ ત્રેમું : ધર્મશાલા અને ખીજાં મકાનો

અહીં શ્રી શંખેશ્વરજીમાં નાની-મોટી મળીને કુલ ૬ જૈન ધર્મશાલાઓ છે:-

૧ ગઢવાળી નામથી ઓળખાતી (નવા દેરાસર પાસેની) મોટી ધર્મશાલા.

૨ નવા દેરાસરથી દક્ષિણ દિશામાં ધર્મશાલાની ઓરડીઓની એક લાઈન છે તે ‘ પંચાસરવાળા ’ની ધર્મશાલા કહેવાય છે.

૩ ટાંકાવાળી, આની અંદર પાણીનું ટાંકું હોવાથી આ ‘ ટાંકાવાળી ’ કહેવાય છે.

૪ નવા દેરાસરની સામેની.

૫ જેમાં હાલ લોજનશાલા ચાલે છે તે.

૬ ગામના ઝાંપામાં નવી થયેલી છે તે. (શેઠ મોતીલાલ મૂળજી હસ્તકની.)

આમાંની પ્રથમની પાંચ ધર્મશાલાઓ આ તીર્થને વહીવટ કરનાર શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઢી (શંખેશ્વરજી કારખાના) ને તાબે છે, જ્યારે છેલ્લી ધર્મશાલાનો વહીવટ જુદો છે. તે ધર્મશાલાઓની વિશેષ માહિતી આ પ્રમાણે છે:-

(૧-૨) શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુજીના આ નવા દેરાસરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૭૬૦ ની આસપાસમાં થઈ હતી લગભગ

તે સમયમાં જ આ ‘ગઢવાળી’ નામની ધર્મશાલા બનવા લાગી ગઈ હતી. ધીમે ધીમે થોડાં વર્ષોમાં આ નવા દેરાસરની ચારે તરફ ફરતી ધર્મશાલાની ઓરડીઓની લાઇનો બની ગઈ હતી. ઉત્તર તરફની ઓરડીઓની પછવાડે જમણુવાર કરવાનો મોટો વડો હતો.

દેરાસરથી ઉત્તર, પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દિશા તરફની ધર્મશાલાની ત્રણે લાઇનોની ઓરડીઓ દેરાસરથી બહુ જ નજીક હોઈ આશાતના થતી હતી અને રથયાત્રા વખતે રથ ફેરવવામાં બહુ અડચણ પડતી હતી. તેથી છેલ્લાં ૨૫-૩૦ વર્ષની અંદર ધીરે ધીરે તેમાં સુધારો થતો ગયો. દેરાસરની પછવાડેની (પશ્ચિમ તરફની) ધર્મશાલાની ઓરડીઓની આખી લાઇન કાઢી નાખીને રથયાત્રા માટે નવો રસ્તો મોટો કર્યો. ઉત્તર દિશા તરફની ઓરડીઓની લાઇન કાઢી નાખીને રસ્તો પહોળો કરીને નવી ઓરડીઓ બનાવીને તેનાં બારણાં જમણુવારના વંડામાં મૂક્યાં.

આ દેરાસરથી દક્ષિણ દિશા તરફની ઓરડીઓની લાઇન ‘પંચાસરવાળા’ની ધર્મશાલા કહેવાય છે. તેની ઓરડીઓ ઊંડી અને ઓથરી પહોળી હતી, તેને કાઢી નાખીને રસ્તો પહોળો કરીને દેરાસરથી જરા છેટે ઓસરી-બાંધ ઓરડીઓની લાઇન નવેસરથી બાંધાવી. આ લાઇન પૂરી થયા પછી તેની પાસેના ગઢના એક કોઠાની પાસે મેડીબાંધ એક મકાન હજી સુધી જૂનું રહી ગયું હતું, કે જે ઘાસ-ચારો વગેરે ભરવાના ઉપયોગમાં લેવાતું હતું, તેને પણ ચાડી નાખીને તે જગ્યાએ નીચે ચાર ઓરડા તથા ઉપર

ત્રણ ઓરડા અને અગાસી યુક્ત સુંદર પાકું મકાન કારખાના તરફથી આ વર્ષમાં (૧૯૬૭ માં) બંધાવી લેવામાં આવ્યું છે.

જમણવારનો જે વડો હતો, તેમાં વચ્ચે બહુ વિશાળ ચોક રાખીને તેની આરે બાબુ ધર્મશાલા તરીકે ઓરડી-ઓની લાઇનો દશેક વર્ષ પહેલાં બનાવી લીધેલ છે. આ નવી ધર્મશાલામાં યાત્રાળુઓને ઊતરવાની સગવડ સારી થઈ છે. દેરાસરથી જરા દૂર હોવાથી આશાતનાનો સંભવ પણ નથી. તેમાં ચોક વિશાળ હોઈ અને તેમાં વચ્ચે વૃક્ષો હોવા સાથે તેમાં પાણીનો પંપ મૂકાવેલો હોવાથી યાત્રાળુઓને સારી રીતે આરામ અને શાંતિ મળે તેવી આ ધર્મશાલા થઈ છે.

આ દેરાસરનો મુખ્ય દરવાજો અને તેની સામેની (પૂર્વ દિશા તરફની) ધર્મશાલાની વચ્ચે પહેલાં આમરસ્તો-રાજમાર્ગ હતો. પંચાસરવાળાની ધર્મશાલાની પછવાડેની શેરીમાંથી, નગારખાનાની નીચેની ખડકીવાળા સ્થાને થઈને દેરાસરના મુખ્ય દરવાજા પાસે થઈને બજારમાં જવાનો રસ્તો હતો. તે વખતે આ દેરાસરના કંપાઉન્ડનો મુખ્ય-મોટો-ઉગમણો દરવાજો જે બજારના રસ્તા ઉપર છે તે નહોતો-એ બજારમાં જવાનો રસ્તો હતો. પછી તે જગ્યા રાજ્ય પાસેથી વેચાતી ખરીદી લઈને સં. ૧૮૬૭ માં તે રસ્તો બાંને તરફથી બંધ કરીને નગારખાનાની નીચે ખડકી-મોટી-ડેલી મૂકીને તેના ઉપર સં. ૧૮૬૭ માં નગારખાનું બંધાવ્યું, જ્યાં હુમેશાં-કાયમ ખાતે ચોઘડિયાં વાગે છે, અને બજારના રસ્તા ઉપર મોટો દરવાજો મૂકી કમ્પાઉન્ડનો પાકો કબજો લીધો. કમ્પાઉન્ડના આ મુખ્ય દરવાજાની અંદર બાંને તરફ દલાણો

(૫) રાધનપુરવાળા શેઠ ઇચ્છાચંદ હેમજીની જૈન ધર્મશાલા બજારમાં રસ્તા ઉપર આવેલી છે. આ ધર્મશાલા શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઠી (જૈન કારખાના) ને અર્પણ કરેલી છે. કારખાનાની વ્યવસ્થાપક કમીટીએ આ ધર્મશાલાનો કેટલોક ભાગ જૈન લોજનશાળાની કમીટીને, લોજનશાલા માટે વાપરવા આપેલો છે.

(૬) રાધનપુરવાળા શેઠ મણિલાલ મોતીલાલ મૂળજી મારફત બંધાયેલી આ ધર્મશાળા, શંખેશ્વર ગામના પશ્ચિમ તરફના ઝાંપામાં શ્રી સંઘની આર્થિક સહાયથી અને શેઠ મોતીલાલ મૂળજીની ખંત-લાગણી અને જાતિ દેખ-રેખથી બની છે તેનો એક છેડો 'ગઢવાળી' નવી ધર્મશાળાને લગતો છે અને બીજો છેડો છેક ગામની ભાગોળે છે. આ ધર્મશાળા પાકી, મેડીબંધ અને વિશાળ બનેલી છે. યાત્રાળુઓ માટે ઉપરના ભાગમાં મોટા મોટા હોલ અને નીચેના ભાગમાં ઓરડાઓ બનેલા છે. વચ્ચે વિશાળ ચોક છે. આનો મુખ્ય દરવાજો ઉત્તર સન્મુખ જાહેર રસ્તા ઉપર છે, પરંતુ 'ગઢવાળી' નવી ધર્મશાળામાંથી પણ આમાં અવાય-જવાય છે. આ ધર્મશાળા વિ સં. ૧૯૭૩ના ચૈત્ર સુદિ ૧૩ શુક્રવાર તા. ૫-૪-૧૯૧૭ ને દિવસે, રાધનપુરના નામદાર નવાબ શ્રી જલ્લાલુદ્દીન ખાનજી સાહેબના મુખારક હાથે ખુલ્લી મુકાણી છે. આ ધર્મશાળાનો ઉત્તર દિશા તરફના જાહેર રસ્તા તરફનો આગલો ભાગ (મુખ્ય દરવાજો, દરવાજાની બન્ને તરફની ઓરડીઓની લાઈનો અને તેના ઉપરના માળના હોલો) અમદાવાદવાળા સ્વર્ગવાસી શેઠ વીરચંદ

દીપચંદ સી. આઈ. ઇ., જે. પી. ના સ્મરણાર્થે તેમની ધર્મપત્ની ડાહીબાઈએ સત્તર હજાર રૂપિયા આપીને કરાવેલ છે. આ ધર્મશાળાનો વહીવટ રાધનપુર (હાલ મુંબઈ)વાળા શેઠ મોતીલાલ મૂળજીની પેઢીના હાથમાં છે, પણ તેમણે તે વહીવટ કારખાનાની કમીટીને (શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઢીને) સોંપી દેવો વ્યાજબી છે.

ઉપર પ્રમાણે આ તીર્થને અંગે અહીં નાની-મોટી મળીને કુલ છ જૈન ધર્મશાળાઓ હોઈ યાત્રાળુઓ માટે પૂરતી સગવડ છે, પરંતુ યાત્રાળુઓનાં ગાડાંના બળદોને છાયામાં બાંધવા માટે કંઈ પણ સગવડ કે સાધન નથી, તેમ પશ્ચિમ તરફના અંપામાં છાયાવાળું ઘટાદાર વૃક્ષ પણ નથી કે જેની છાયામાં બળદો બેસી શકે. મોટર સર્વીસ હોવા છતાં ચૈત્રીના મેળા ઉપર તથા હંમેશા પણ રાધનપુર, હારીજ, પાટણ વગેરે શહેરોથી અને ગામડાંઓમાંથી ઘણા યાત્રાળુઓ ગાડાં કરીને પણ આવે જ છે. આ ગાડાંઓના બળદોને વૈશાખ-જેઠ માસના સપ્ત તાપમાં પણ, આખો દિવસ ખુલ્લા મેદાનમાં સપ્ત તડકામાં બેસી રહેવું પડે છે. એ ત્રાસ જોયો જાય તેવું નથી. વૈશાખ-જેઠ માસમાં ખરે ખપોરે જે માણસ આ મેદાનમાં બહાર નીકળે તેને જ એ ત્રાસની ખબર પડે, મકાનોમાં બેસી રહેનારાઓને તેની ખબર ન જ પડી શકે આ ત્રાસને દૂર કરવા માટે કમમાં કમ જૈન યાત્રાળુઓનાં બળદો તેમજ ભાંટ, ઘોડા વગેરેને છાયામાં રાખી શકાય તેવી સગવડ કરવા માટે કારખાનાની કમીટીવાળા અને સખી ગૃહસ્થો સત્વર ધ્યાન આપશે,

(૫) રાધનપુરવાળા શેઠ ઇચ્છાચંદ હેમજીની જૈન ધર્મશાલા બજારમાં રસ્તા ઉપર આવેલી છે. આ ધર્મશાલા શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઢી (જૈન કારખાના) ને અર્પણ કરેલી છે. કારખાનાની વ્યવસ્થાપક કમીટીએ આ ધર્મશાલાનો કેટલોક ભાગ જૈન લોજનશાળાની કમીટીને, લોજનશાલા માટે વાપરવા આપેલો છે.

(૬) રાધનપુરવાળા શેઠ મણિલાલ મોતીલાલ મૂળજી મારફત બંધાયેલી આ ધર્મશાળા, શંખેશ્વર ગામના પશ્ચિમ તરફના ઝાંપામાં શ્રી સંઘની આર્થિક સહાયથી અને શેઠ મોતીલાલ મૂળજીની ખંત-લાગણી અને જાતિ દેખ-રેખથી બની છે. તેનો એક છેડો 'ગઢવાળી' નવી ધર્મશાળાને લગતો છે અને બીજો છેડો છેક ગામની ભાગોળે છે. આ ધર્મશાળા પાકી, મેડીબંધ અને વિશાળ બનેલી છે. યાત્રાળુઓ માટે ઉપરના ભાગમાં મોટા મોટા હોલ અને નીચેના ભાગમાં ઝોરડાઓ બનેલા છે. વચ્ચે વિશાળ ચોક છે. આનો મુખ્ય દરવાજો ઉત્તર સન્મુખ જાહેર રસ્તા ઉપર છે, પરંતુ 'ગઢવાળી' નવી ધર્મશાળામાંથી પણ આમાં અવાય-જવાય છે. આ ધર્મશાળા વિ સં ૧૯૭૩ના ચૈત્ર સુદિ ૧૩ ગુરુવાર તા ૫-૪-૧૯૧૭ ને દિવસે, રાધનપુરના નામદાર નવાબ શ્રી જલાલુદ્દીન ખાનજી સાહેબના મુખારક હાથે ખુલ્લી મુકાણી છે. આ ધર્મશાળાનો ઉત્તર દિશા તરફના જાહેર રસ્તા તરફનો આગલો ભાગ (મુખ્ય દરવાજો, દરવાજાની બન્ને તરફની ઝોરડીઓની લાઈનો અને તેના ઉપરના માળના હોલો) અમદાવાદવાળા સ્વર્ગવાસી શેઠ વીરચંદ

જૈન પુસ્તકાલય:—

યાત્રાળુઓની સગવડતા ખાતર, કુરસદના સમયમાં યાત્રાળુઓ પુસ્તકવાચનનો લાભ લઈ શકે તેટલા માટે, અહીં શ્રીમાન્ વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીના સદુપદેશથી સં. ૧૯૮૫માં 'શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરજી જૈન પુસ્તકાલય' સ્થાપન કરેલું છે તેમા પુસ્તકોનો સારો સંગ્રહ છે અને થોડાંક જૈન માસિકો વગેરે છાપાં પણ આવે છે. પરંતુ યાત્રાળુઓ આ પુસ્તકાલયનો જોઈએ તેવો લાભ લેતા નથી માટે પુસ્તકાલયની સુવ્યવસ્થા થવાની તથા યાત્રાળુઓએ તેનો સારી રીતે લાભ લેવાની જરૂર છે. હાલમાં પુસ્તકાલય નવા ઉપાશ્રયની પછવાડે લાયબ્રેરી માટે ખાસ બનાવેલ એક રૂમમાં રાખવામાં આવેલ છે. પુસ્તકાલય, દેરાસર આવવા-જવાના રસ્તા ઉપરજ અને નીચેના મકાનમાં કાયમ ખાતે રાખવામાં આવે તો તેનો લાભ વધારે પ્રમાણમા લોકો લઈ શકે, માટે તેની વ્યવસ્થા થવાની જરૂર છે.

ચખૂતરો:—

આ કંપાઉંડના સુખ્ય દરવાજામાં પેસતાં ડાબી બાજુમાં મોટું દલાણુ (ઝોસરી) છે તેના છેડા પાસે કખૂતરો વગેરે પંખીઓ માટે એક ચખૂતરો બનેલો છે. તેમાં પક્ષીઓ માટે કારખાના તરફથી હુમેશાં અનાજ નંખાય છે.

નગારખાનું:—

ટાંકાવાળી ધર્મશાળાની પાસે બહાર ચેરીમાં જવાની જૂની બારી (ડેલી) છે, તેના ઉપર સં. ૧૮૬૭ની સાલમાં

એવી આશા રાખવી અસ્થાને નહીં જ ગણાય. આ કાર્ય માટે ઉપેક્ષા કરવા જેવું નથી. મૂંગા પ્રાણીઓનો આશીર્વાદ લેવા જેવું છે.

અન્ય મકાનો:—

‘ગઢવાળી’ ધર્મશાળાના મુખ્ય દરવાજાની અંદર પેસતાં જમણા હાથ તરફના ઓરડાઓમાં અને તેની પાસે પીવા માટે ઠારેલ ગરમ પાણી અને ન્હાવા માટે ગરમ-ઠંડા પાણીની સગવડ રાખેલી છે. તેની પછી ખૂણામાં એક નાની પણ જૂની પોસાળ (પૌષ્ઠશાળા) છે, કે જે શ્રીશંખેશ્વર ગામના શ્રાવકોને ઉપાશ્રય તરીકે, ધર્મકાર્યો કરવા સારુ વાપરવા માટે આપવામાં આવેલ છે. તેની પાસે—આગળના ભાગમાં શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઢી (શ્રીશંખેશ્વર જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક કાર્યાલય) ની બેઠકનું મકાન હતું અને તેના ઉપર ‘શ્રી હીરવિજયસૂરીશ્વરજી જૈન પુસ્તકાલય’ હતું. પરંતુ એ મકાન જીર્ણ થઈ ગયેલ હોઈ હાલમાં તેને પાડી નાખ્યું છે. તે ઠેકાણે પેઢી અને પુસ્તકાલય માટે નવું મકાન બાંધવાનું કામ ચાલુ કરવાના છે.

જૈન ઉપાશ્રય:—

તેની પાસેથી વંડાવાળી નવી ધર્મશાળામાં જતાં જમણા હાથ તરફ શ્રાવકોને ધર્મક્રિયાઓ કરવા માટે જૈન ઉપાશ્રયનું સુંદર મકાન હાલમાં જ નવું તૈયાર થયું છે, જેથી મુનિરાજોને અલાયદા ઉતરવાની તથા શ્રાવકોને ધર્મક્રિયાઓ કરવાની સગવડ સારી થઈ છે. આવી જ રીતે શ્રાવિકાઓ માટે પણ ખાસ અલાયદો ઉપાશ્રય થવાની ખાસ અગત્ય છે.

પ્રકરણ ચૌદમું : બગીચા અને ગૌચર જમીન

બગીચો: (નં. ૧) :—

શાંખેશ્વર ગામના ઉગમણા-પૂર્વદિશાના-ઝાંપામાં શ્રી શાંખેશ્વરજીના જૈન સ્તંભ મૂળ કારખાના (કાર્યાલય) નો એક મોટો રાા વીધાનો બગીચો છે, તેમાં ફુલના રોપાઓ ઉપરાંત ફળનાં મોટાં વૃક્ષો પણ ધણાં છે. તે સિવાય તેમાં નોકરોને રહેવા માટે મકાનો બનેલાં છે. અને કારખાનાનાં ઘોડા અને ઢારો પણ અહીં રાખવામાં આવે છે. આ બગીચામાં જેટલાં ફૂલ થાય છે તે બધાં હમેશાં દેરાસરજીમાં આવે છે. આ બગીચામાં બારે માસ કોસ ચાલુ રહે એવો એક મોટો અને પાકો બાંધેલો ફૂવો છે. પણ તેનું પાણી બારું હોઈ પીવાના ઉપયોગમાં આવતું નથી, વૃક્ષો તથા ઢારોના ઉપયોગમાં આવે છે. આ બગીચામાં પાકી બાંધેલી એક મોટી છત્રી છે. તે છત્રીની અંદર શિખરજીની નાની દેરીમાં પાયચદંડગચ્છના શ્રીહર્ષચંદ્રસૂરિ નામના શ્રીપૂજ્યનાં પગલાં બેઠી ૧ છે, તેની ઉપર સં. ૧૯૧૬નો લેખ છે (જુઓ. લે. ૬૨). આ બગીચો ઘણો મોટો હોઈ, જો તેની સારી વ્યવસ્થા કરવામાં આવે તો તેમાંથી થોડી-ઘણી આવક થઈ શકે તેમ છે, અને પ્રભુપૂજ માટે ખૂબ પુષ્પો મળી શકે તેમ છે.

નગરખાના માટે મકાન બનેલું છે. ન્યાં હુમેશાં નિયમિત રીતે ચોઘડીઆં વાગે છે.

લોજનશાળા:—

રાધનપુર અને આસપાસના કેટલાક ભાવિક જૈન ગૃહસ્થોએ મળીને યાત્રાળુઓની સગવડ માટે પાંચેક વરસથી અહીં એક લોજનશાળા ખોલી છે, અને તે બજારના રસ્તા ઉપર રાધનપુરવાળા શેઠ ઈચ્છાચંદ હેમજીની ધર્મશાળામાં રાખવામાં આવી છે. આ લોજનશાળા થવાથી યાત્રાળુઓને ઘણી અનુકૂળતા થઈ છે. લોજન આદિની વ્યવસ્થા સારી છે. આ લોજનશાળામાં જમનાર પાસેથી એક ટંકના ચાર આના અને બે ટંકના છ આના ચાર્જ લેવાનો ઠરાવ તેની કમીટીએ કરેલો છે. તે પ્રમાણે ફ્રીની રકમ આવે તે બાદ કરતાં વાર્ષિક સરેરાશ આશરે એક હજાર રૂપિયાનો ટોટો પડે છે. એ ટોટો કમીટી, મેંબરોમાંથી અને ગૃહસ્થો પાસેથી ફંડ ઊઘરાવીને પૂરો કરે છે. આ લોજનશાળા સાધુ-સાધ્વીઓની ભક્તિનો સારામાં સારો લાભ લે છે. લોજનશાળાની દેખરેખ, રાધનપુર, સમી, પંચાસર, પાટણ વગેરે ગામોના ૫-૭ ભાવિક ગૃહસ્થોની કમીટી રાખે છે. કમીટીના મેંબરો અવાર-નવાર અહીં આવીને જાતિ દેખરેખ રાખે છે. વાર્ષિક હિસાબ અને રીપોર્ટ છપાય છે. આ કાર્યમાં રાધનપુરવાળા શાહ બાપુલાલ (લખમીચંદ) પ્રેમચંદ સારો રસ લેતા જણાય છે.

શ્રીશંખેશ્વરજીના દેરાસરને અર્પણ કરીને વિ
સં. ૧૭૨૨ ના માઘ સુદિ ૨ ને બુધવારે ગૌચર માટે
છૂટી મૂકી છે.

આ મોટા વિસ્તારવાળી જમીનમાં છેટે છેટે ‘સરઘ’ના
પાંચ પત્થરો ખોડેલા છે, તેમાંથી ત્રણ ‘સરઘ’ના લેખો મહા
મહેનતે વાંચી, જેટલો ભાગ વંચાણો તેટલો ભાગ ઉતારી
લઈને પહેલા પરિશિષ્ટમાં લેખાક નં ૬૩, ૬૪, ૬૫માં
આપેલ છે બાકીની બે સરઘના લેખના અક્ષરો સાવ ઘસાઈ
ગયેલા હોવાથી વાંચી શકાણા નથી તેમાં કોઈ બીજા
ખેતરને પણ ગૌચર માટે છૂટું મૂક્યાનો ઉલ્લેખ હોવાની
સંભાવના થાય છે ઉક્ત ત્રણ સરઘના લેખોની નકલો શેઠ
જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઢી (કારખાના)માં પણ
મોજૂદ છે આ નકલો કારખાનાના કાર્યવાહકોએ રાધનપુર
સ્ટેટના રાજ્ય દફતરમાં કોઈ કાર્ય પ્રસંગે સં. ૧૯૫૦ના
ફાગણ માસમાં દાખલ કરેલ છે.

બગીચો: (નં. ૨) :—

ગામના આથમણા (પશ્ચિમ) ઝાંપાની નજીકમાં પણ કારખાનાના તાળાનો ચાર વીધાનો એક બગીચો હતો, પણ ત્યાંના કૂવામાં બગીચાને પૂરતું પાણી નહીં હોવાથી તે બગીચો કાઢી નાંખીને તે જમીન વિદ્યોટીથી ખેડૂતને ખેડવા માટે આપી દેવામાં આવે છે, તેની વાર્ષિક અમુક રકમ કારખાનાને મળે છે.

બગીચો (નં. ૩) :—

શ.જેશ્વર ગામની ઉત્તર દિશામાં, ખારસોલ તળાવના કિનારા ઉપર, ઝંડકૂવાની નજીકમાં અઢી વીધાનો, ગુલાબનાં ફુલના રોપાવાળો એક બગીચો છે. તે બગીચો એક સખી ગૃહસ્થે આ સાલમાં ખરીદીને શ્રીશંખેશ્વરજી કારખાનાને અર્પણ કર્યો છે. તેમાંથી હમેશાં ગુલાબનાં પુષ્પો પ્રભુજીને ચડાવવા માટે દેશસરજીમાં આવે છે.

ગૌચર જમીન:—

શ.જેશ્વર ગામની ઉત્તર દિશા તરફના ઝાંપા બહાર, ખારસોલ તળાવની પાસે, ખંડીયા ગામના રસ્તા ઉપર, સ્ટેટની ખજાવાઠ પાસે જે પડતર જમીન છે તે 'ઊંટવાળીયા' ખેતરની છે. જેમાં ખજાં તૈયાર થાય છે તે પણ 'ઊંટવાળીયા' ખેતરની જ જમીન છે. આ 'ઊંટવાળીયું' નામનું મોટું ખેતર અને તેની આસપાસની જમીન, રાજ્યનો કર ભરીને રાજ્યની મંજૂરીથી, શેઠ ગણેશચન્દ્ર શાંતિદાસ, ઝાલા અમરાજી, ઝાલા રામદાસજી અને ગામના મુખી, પટેલો વગેરેની સાક્ષીથી ગામના લોકોએ મળીને,

શ્રીશંખેશ્વરજીના દેરાસરને અર્પણ કરીને વિ
સં. ૧૭૨૨ ના માઘ સુદિ ૨ ને બુધવારે ગૌચર માટે
છૂટી મૂકી છે.

આ મોટા વિસ્તારવાળી જમીનમાં છેટે છેટે 'સરઘ'ના
પાંચ પત્થરો ખોડેલા છે, તેમાંથી ત્રણ 'સરઘ'ના લેખો મહા
મહેનતે વાંચી, નેટલો લાગ વંચાણો તેટલો લાગ ઉતારી
લઈને પહેલા પરિશિષ્ટમાં લેખાક નં. ૬૩, ૬૪, ૬૫માં
આપેલ છે. બાકીની બે સરઘના લેખના અક્ષરો સાવ ઘસાઈ
ગયેલા હોવાથી વાંચી શકાયા નથી તેમાં કોઈ બીજા
ખેતરને પણ ગૌચર માટે છૂટું મૂક્યાનો ઉલ્લેખ હોવાની
સંભાવના થાય છે. ઉક્ત ત્રણ સરઘના લેખોની નકલો શેઠ
જીવણદાસ ગોહીદાસની પેઢી (કારખાના)માં પણ
મોજૂદ છે આ નકલો કારખાનાના કાર્યવાહકોએ રાધનપુર
સ્ટેટના રાજ્ય દફતરમાં કોઈ કાર્ય પ્રસંગે સં. ૧૯૫૦ના
ફાગણ માસમાં દાખલ કરેલ છે.

પ્રકરણ પંદરમું : મેળા અને રાજ્યપ્રેમ

મેળા:—

શ્રીરાજેશ્વર પાર્શ્વનાથજી તીર્થના અંગે અહીં કાયમ ખાતે દર વર્ષે ત્રણ મોટા મેળા ભરાય છે: ૧ ચૈત્રી પૂનમનો, ૨ કાર્તિકી પૂનમનો અને ૩ પોષ દશમી-માગશર વદિ ૧૦ નો.

(૧) ઉપરોક્ત ત્રણે મેળામાં પણ ચૈત્રી પૂનમનો મેળો સૌથી જળરદસ્ત ભરાય છે. આ મેળા ઉપર રાધનપુર અને પાટણથી સઘો આવે છે, તે ઉપરાંત ગામેગામથી યાત્રાળુઓ આવે છે. આ મેળા પ્રસંગે મુનિરાજો અને સાધ્વીજીઓ પણ સારા પ્રમાણમાં આવે છે. આ મેળો સાર્વજનિક હોઈ જૈનો ઉપરાંત અઢારે વર્ણના મનુષ્યો આ મેળામાં માલ વેચવા અને ખરીદવા માટે આવે છે. તેઓ બધા શાંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનાં પ્રેમ અને લક્ષિતથી દર્શન કરીને યથાશક્તિ ભેટ ચડાવે છે. આ મેળા ઉપર ગામના કે બહારગામના વેપારીઓ ગમે તેટલો માલ વેચવા માટે લાવે કે બહારગામથી માલ મંગાવે, તોપણ તેનું દાણ (જગાત) રાજ્ય તરફથી માફ છે. તેમજ આ મેળા ઉપર રાધનપુર સ્ટેટના મુખ્ય મેજિસ્ટ્રેટ સાહેબ, થાણદાર, ફોજદાર સાહેબ વગેરે અમલદારો અને પોલીસ પાર્ટીઓ પણ આવે છે. સ્ટેટ તરફથી ચોકી-પહેરાનો સારો બંદોબસ્ત રહે છે.

આ મેળામાં ઘણી વાર જૈન કોમનું પાંચ-પાંચ હજાર માણસ એકઠું થાય છે. આગળના સમયમાં તે કરતાંય વધારે માણસ એકઠું થતું હશે એમ જણાય છે. કેમકે આ મેળા પ્રસંગે પહેલાં નવકારશી-સાધમી-વાત્સલ્યમાં શીરો, દાળ, શેષવા-ઝાલર (ચણા-વાલ)નું જમણુ થતું, તે વખતે ગઢવાળી-હાલ નવી થયેલી ધર્મશાળાના ચોકમાં વચ્ચે એક ઠેકાણે જમીનમાં ખાડો ખોદીને કુંડની પેઠે તેને ચૂનાખંધ ચણી લઈને પાકી કલઈ કરેલ છે, તેની અંદર શીરો તૈયાર કરીને ભરતા અને એ જ ધર્મશાળાની ઓસરીના કિનારે ૨-૩ ઘડીઓ-માટીની કોઠીઓ ચૂનાથી ચણી લીધેલી છે, તેમાં શેષવા-ઝાલરનું શાક તૈયાર કરીને ભરતા તથા મોટા રંગાડાઓમાં દાળ સંધીને ત્યાં-ચોકમાં મૂકી રાખતા, અને લોકો જમવા બેસે ત્યારે પીરસનારા એમાંથી લઈ લઈને પીરસતા. મતલબ કે પીરસનારાઓને શીરો વગેરે કોઈ પણ ચીજ કોઈ આગેવાનેના અંકુશ હેઠળથી લાવવી પડે એવું નહોતું. પીરસનારાઓ સ્વતઃ એ સ્થળેથી લાવી-લાવીને પીરસતા. પણ આગળના લોકો ભદ્રિક હોવા સાથે, કોઈનું ખૂરું કરવામાં રાજી નહોતા, માલ વધારે લઈ લઈને પડતો મૂકીને બગાડો કરતા નહોતા. પૈસા ખર્ચનારાઓને યશ મળે તેમાં તેઓ રાજી રહેતા. (આજકાલ જો આ પ્રમાણે માલ છૂટો મૂકી દીધો હોય તો માલનું સત્યાનાથ વાળી નાંખે, ખાય થોડું અને બગાડે ઝાઝું અને પાછળના માણસોને કદાચ ભુખ્યા રહેવાનો પણ સમય આવે)

(૨) કાર્તિકી પૂનમના મેળામાં સાધુ-સાધ્વીઓ તો બહુ જ ઓછા પ્રમાણમાં આવી શકે; બહુમાં બહુ શાંખેશ્વર

છથી સાત ગાઉ દર સમી, દસાડા વગેરેમાં ચોમાસું રહેલ હોય એ જ આવી શકે. પરંતુ આ મેળામાં દર વર્ષે રાધન-પુરનો સંઘ આવવા ઉપરાંત ગામેગામથી યાત્રાળુઓ સારી સંખ્યામાં આવે છે.

(૩) પોષ દશમી-માગશર વદિ ૧૦ ને દિવસે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું જન્મ કલ્યાણક હોવાથી તે દિવસે પણ અહીં મેળો ભરાય છે. આ મેળામાં સાધુ-સાધ્વીઓ ઉપરાંત રાધનપુર, પાટણ, પાટડી, બળાણા, માંડલ, વીરમગામ તથા આસપાસનાં ગામેના યાત્રાળુઓ આવે છે, આમાં માંડલ, વીરમગામના યાત્રાળુઓ વિશેષ પ્રમાણમાં આવે છે.

આ ત્રણ મેળાના દિવસોમાં રથયાત્રાના વરઘોડા, મોટી પૂજાઓ, આંગી, લાવના, રાત્રિજગરણ અને સાધર્મીવાત્સલ્ય વગેરે ધાર્મિક કાર્યો થાય છે. યાત્રાળુઓ તેમાં ભાગ લઈ પોતાના તે દિવસો ધર્મક્રિયામાં આનંદપૂર્વક પસાર કરે છે.

ઉપરોક્ત ત્રણ મેળા 'સિવાય બીજા' જેન મર્વો-તહેવારોમાં પણ અહીં યાત્રાળુઓ સારા પ્રમાણમાં એકઠા થાય છે.

રાત્ર્યપ્રેમ:—

આ તીર્થ ઉપર રાત્ર્યનો-રાધનપુર સ્ટેટના બાળી કુટુંબના નવાળ સાહેબોનો ઘણો સારો પ્રેમ અગાઉથી જ ચાલ્યો આવે છે, રાત્ર્યની કોઈ પણ જાતની કંનડગત નથી. નેકનામદાર નવાળ સાહેબ શ્રીબીસમીદલા ખાનજી બાળી બહાદુરનો આ તીર્થ પ્રત્યે જેવો પ્રેમ હતો તેવો જ પ્રેમ, બહેકે તેથી પણ વધારે તેમના વારસદાર-તેમની પછી ગાદી પર આવેલા મહુમ નેકનામદાર નવાળ સાહેબ સર

મહમ્મદ શ્રી જલાલુદ્દીન ખાનજી ખાખી બહાદુર, કે. સી. આઈ. ઈ. નો પણ હતો. આ બંને નવાબ સાહેબોએ તથા તેમના પૂર્વજોએ આ તીર્થને અમુક અમુક હક્કો આપેલા છે, તે આજસુધી બરાબર પળાય છે ઉપરોક્ત બંને નવાબ સાહેબો આ તીર્થ પ્રત્યે જેવી શુભ લાગણી રાખતા હતા, એવી જ લાગણી તેમની ગાદી પર આવેલા નેકનામદાર નવાબ સાહેબ શ્રી મૂર્તિજાખાનજી ખાખી બહાદુર પણ રાખશે, એવી આશા રાખવામાં આવે છે. જેવી રીતે નામદાર નવાબ સાહેબો અને રાજ્યકુટુંબો આ તીર્થ પર શુભ લાગણીઓ ધરાવે છે, તેવી જ રીતે રાજ્યના નાનાથી મોટા અમલદારો પણ શુભ લાગણી ધરાવે છે અમલદારો તરફથી પણ કોઈ પ્રકારની કનડગત, હેરાનગતિ કે અથડામણી થતી નથી ઈસ્લામ ધર્મવાળા નવાબ સાહેબોનું રાજ્ય હોવા છતાં પણ આ જૈનતીર્થ ઉપર રાજ્યનો આટલો પ્રેમ છે એ કાંઈ ઓછું ખુશી થવા જેવું નથી.

દાણુ માફ:—

જેમ ચૈત્રી પૂનમના મેળા ઉપર ગામના કે બહાર-ગામના વેપારીઓ ગમે તેટલો માલ વેચવા માટે લાવે કે મંગાવે તો પણ તેનું દાણુ-જકાત સર્વથા માફ છે, તેમ આ તીર્થને અંગે શેઠ જીવણુદાસ ગોડીદાસની પેઢી દેરાસર, ધર્મશાળા, ઉપાશ્રય, કુવા, ચખૂતરા, પેઢીનાં મકાનો વગેરે બંધાવવા કે સમરાવવા માટે; પૂજા-પાઠ માટે; જમણવાર માટે; આંગી માટે કે ફરનીચર માટે ગમે ત્યારે ગમે તેટલી કિંમતની ચીજો અહીંથી ખરીદે અથવા બહારગામથી મંગાવે તેનું દાણુ કેટલાંય વર્ષોથી કાયમને માટે માફ છે. કારખાના

ઉપર, કારખાનાના નોકરો ઉપર કે યાત્રાળુઓ ઉપર કોઈ જાતનો કરવેરો કે ટેકસ નથી, કોઈ જાતની કનડગત નથી. શિકારની મનાઈ, મેળા ઉપર અમલદારોની હાજરી, રાજ્ય તરફથી ચોકીપહેરાનો સારામાં સારો ગંદોળસ્ત વગેરે વગેરે બાબતો જ રાજ્યનો-સ્ટેટનો આ તીર્થ પ્રત્યે અપૂર્વ પ્રેમ હોવાનું સ્પષ્ટ રીતે બતાવી આપે છે.

તે ઉપરાંત નામદાર નવાબ સાહેબો તરફથી કે સ્ટેટ તરફથી આ તીર્થને જમીન વગેરે કંઈ ને કંઈ બક્ષીસમાં પણ મદ્ય હશે જ, પરંતુ તે સંબંધી કંઈ પણ લેખો કે દસ્તાવેજો મને મળી શક્યા નહીં હોવાથી-ચોક્કસ માહિતી નહીં મળવાથી તે બાબત અહીં વધારે વિગતથી રજૂ કરી શક્યો નથી. પરંતુ પૂજનાં કપડાં પહેરવાની ઓરડીની ઓસરીની પાસે દાનપત્રનો એક પત્થર બોડેલો છે, તેમાં સત્તરમી સદીના કોઈ નવાબ સાહેબના વખતનો શિલાલેખ બોડેલો છે, પણ તેના અક્ષરો બોડિયા અને ઘસાઈ ગયેલા હોવાથી મહેનત કરવા છતાં પણ તે લેખ પૂરેપૂરો વાંચી શકાયો નથી. પરંતુ કાંઈક જમીન વગેરે લેટ કર્યાનો અથવા તેા દાણ-જકાત માફ કર્યાના દાનપત્રનો જ આ શિલાલેખ હોવો જોઈએ એમ જણાય છે. શિકારની સખ્ત મનાઈ:—

શાહેશ્વર ગામની હદમાં કોઈ પણ જાતનો શિકાર કરવાનો નામદાર નવાબ સાહેબે સખ્ત મનાઈ હુકમ બહાર પાડેલો છે. તે અનુસાર નામદાર નવાબ સાહેબ પોતે અથવા તેા તેમના કુટુંબના કોઈ પણ માણસો કે તેમના મહેમાનો પણ શાહેશ્વર ગામની હદમાં કોઈ પણ જાતનો શિકાર કરતા નથી અને જે કોઈ શિકાર કરે તેને સજા કરવામાં આવે છે. ,

પ્રકરણ સોળમું : વહીવટ અને વ્યવસ્થા

વહીવટ:—

સૈકાઓ પહેલાં શંખેશ્વર ગામમાં શ્રાવકોની ઘણી વસ્તી હતી, અને જ્યારે શંખેશ્વર ગામમાં મોટા મોટા સૂરિવર્યો અનેક મુનિરાજો સાથે ચોમાસાં કરતા હતા, તે સમયમાં કેટલાક સૈકાઓ સુધી આ તીર્થનો વહીવટ શંખેશ્વર ગામનો જ સંઘ કરતો હશે, એમાં શક નથી. પછી મુસલમાની લડાઈઓના જમાનામાં અહીંની જૈન વસ્તી લડાઈઓ વગેરેના લયને લીધે નાસી જવાથી ઘટી ગઈ હશે, ત્યાર પછી આ તીર્થનો વહીવટ, નજીકમાં આવેલા પાટણ શહેરના સંઘના હાથમાં ગયો હોય તો ના નહીં. પરંતુ તે માટે કોઈ ગ્રંથ કે શિલાલેખનું પ્રમાણ મને મળ્યું નથી. ત્યાર પછી આ તીર્થનો વહીવટ શંખેશ્વર, રાધનપુર સ્ટેટનું ગામ હોઈને તથા રાધનપુરમાં જૈનોની વસ્તી ઘણી જ હોવાથી, રાધનપુરના સંઘને સોંપાયો અને ઘણાં વર્ષો સુધી તેમના હાથમાં રહ્યો. આ તીર્થનો વહીવટ રાધનપુરના સંઘને ક્યારે સોંપાયો ? તે ચોક્કસ રીતે જાણવામાં આવ્યું નથી. પરંતુ છેલ્લાં લગભગ દોઢ સો વર્ષોથી અહીંના વહીવટ રાધનપુરના સંઘના હાથમાં હતો એ તો ચોક્કસ વાત છે. કેમકે ‘ટાંકાવાળી’ ધર્મશાલાના વિ. સં. ૧૮૩૬ અને ૧૮૫૪ ના શિલાલેખો (લેખ નં. ૫૬, ૬૦)માં તથા નવા દેરાસરના મુખ્ય દરવાજાની ગહારની (શૃંગારચોકીની) ડાળી ખાબુની દીવાલમાં ચોટેલા-

વિ. સં. ૧૮૬૮ ના (લેખનં. ૧૧)માં રાધનપુરના મશાલીયા તથા શાહ વગેરે કુટુંબના ગૃહસ્થોએ પોતાની દેખરેખથી ' ટાંકાવાળી ' ધર્મશાલા કરાવ્યાનું અને નવા દેરાસરમાં જીર્ણોદ્ધારનું કામ કરાવ્યાનું લખ્યું છે. રાધનપુરના સંઘમાંથી ચુંટાયેલી ચોક્કસ માણસોની એક કમીટી આ તીર્થનો વહીવટ સંભાળતી, દેખરેખ રાખતી અને સમારકામ વગેરે કરાવતી; તેમાં પણ પાછળના સમયમાં મશાલીયા કુટુંબની આગેવાની હોય એમ જણાય છે. પછી મશાલીયા કુટુંબની સ્થિતિ નરમ પડવાના કારણે અથવા કામ કરનાર આગેવાનો બહારગામ રહેવાજવાના કારણે આ તીર્થનો ચાલુ વહીવટ તેમણે વિ. સં. ૧૯૫૮ માં અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ શેઠ જમનાદાસ-ભાઈ ભગુભાઈને સોંપી દીધો.^૧ શેઠ જમનાભાઈએ થોડા

૧ રાધનપુરની કમીટીએ આ તીર્થનો ચાલુ વહીવટ, સીલીક, અને સ્થાનિક મિલકત વગેરે બધું શ્રીયુત શેઠ જમનાદાસભાઈ ભગુભાઈને સોંપી દીધું હતું. પરંતુ રાધનપુરની કમીટીની કાર્યવાહીના સમયના ચોપડા, દસ્તાવેજો, ખતપત્રો વગેરે બધું હજી રાધનપુરમાં જ છે. તપાસ કરતાં તે હાલ ક્યાં-કોની પાસે-કયે હેઠળ છે? તેનો પણ પતો નથી. તો એનો પતો લગાડીને જૂના ચોપડા, દસ્તાવેજો વગેરે પણ શંખેશ્વરજીની વર્તમાન કમીટીને સોંપી દેવા જોઈએ, કે જ્યાં/વખત પર દસ્તાવેજો વગેરેની જરૂર પડે ત્યારે કામ લાગે.

સાંભળવા પ્રમાણે શંખેશ્વરજી કારખાનાની માલિકાની કાંઈકે સ્થાવર મિલકત-મકાનો રાધનપુરમાંની થી સાગરગચ્છની પેઢીને હસ્તક છે. આ વાત જો સાચી હોય તો તે પણ તેમણે ચાલુ કમીટીને સોંપી દેવી જોઈએ, અથવા તો તેની પૂરેપૂરી માહિતી વર્તમાન કમીટીને આપવી જોઈએ.

સમયમાં અમદાવાદના પ્રતિષ્ઠિત આઠ ગૃહસ્થોની એક કમીટી સ્થાપન કરીને આ તીર્થનો વહીવટ ઉક્ત કમીટીને સોંપી દીધો. પોતે પણ તે કમીટીમાં શામેલ હતા. ભોયણી તીર્થનો વહીવટ પણ એ જ કમીટીને સોંપાયો. ત્યારથી આજ સુધી અખંડપણે અમદાવાદની ઉક્ત કમીટી હસ્તક ભોયણીજી અને શંખેશ્વરજી, આ બન્ને તીર્થોનો વહીવટ-સીલીક અને હિસાબ અલગ અલગ રાખવામાં આવે છે. કમીટીના મેંબરો વારાફરતી અવાર-નવાર શંખેશ્વરજી આવે છે. કોઈ ખાસ મોટું કામ હોય તો ૨-૪ જણા સાથે મળીને આવે છે, અહીંની પેઢીના કામકાજ ઉપર તપાસ રાખે છે અને સુધારા-વધારા સૂચવે છે.

શંખેશ્વરજી તીર્થમાં મોટું કામ કરાવવા માટે, મોટી સહાયતા મોકલવા માટે અથવા તો શંખેશ્વરજીની સ્થાનિક પેઢી કે વ્યવસ્થા સંબંધી કંઈ પણ નાની-મોટી ફરિયાદ કરવા માટે હેઠ ઓફીસ (કમીટી) ઉપર લખવાની ઈચ્છા હોય તેમણે નીચેના સરનામે પત્રવ્યવહાર કરવો અથવા જાતે મળવું-

શ્રી શંખેશ્વરજી તીર્થનો વહીવટ કરનાર કમીટી,

ઠે. પરી વીરચંદ સૌભાગ્યચંદની પેઢી,

શેઠ મનસુખલાઈની યોજા, અમદાવાદ.

વ્યવસ્થા:—

આ તીર્થની સ્થાનિક સર્વ પ્રકારની દેખરેખ અને વ્યવસ્થા રાખવા માટે કાયમ ખાતે આ તીર્થમાં એક સ્થાનિક પેઢી રાખવામાં આવે છે, જેમાં એક મુખ્ય મુનીમ (મેનેજર) ઉપરાંત ફીલીદાર, વાસણુ ગોદડાં કારકુન અને નામાદાર મળીને ૩-૪ ગુમાસ્તાઓ, ૩-૪ પૂતરીઓ, કેટલાક નોકરો તેમજ

કેટલાક સીપાઇઓ કાયમ ખાતે રાખવામાં આવે છે. આમાંથી જેને જેને જે જે કામ કમીટીએ અથવા મુખ્ય મુનીમે સોંપ્યું હોય છે, તે તે કામ તેઓ બજાવે છે. તેમાં જરૂર પ્રમાણે અવાર-નવાર ફેરબદલી પણ થયા કરે છે.

પેઢીનું નામ:—

આ સ્થાનિક પેઢીનું નામ શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસ રાખવામાં આવ્યું છે. આ નામ ક્યારથી ચાલુ થયું છે ? તે ચોક્કસ જાણવામાં આવ્યું નથી. પરંતુ ઉપરોક્ત સં. ૧૮૬૮ (લે. નં. ૧૧) વાળા શિલાલેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે રાધન-પુરના રહેવાસી શાહ જીવણદાસ ગોડીદાસે પોતાની જાતિ દેખરેખથી જયપુરના એક ગૃહસ્થે આપેલ પાંચ હજાર રૂપિયાથી આ નવા દેરાસરનો જીર્ણોદ્ધાર-કુટચા તૂટચા કામની મરામત તથા જરૂરી નવું કામ કરાવ્યું હતું. આ ઉપરથી જણાય છે કે ઉક્ત શાહ જીવણદાસ ગોડીદાસ આ તીર્થની સેવા માટે હમેશાં રસ લેતા હશે—જાતિલોગ આપતા હશે, અને કદાચ તેમણે મરતી વખતે પોતાની બધી મિલકત અથવા તો મિલકતનો મોટો ભાગ આ તીર્થને અર્પણ કર્યો હશે, તેથી શ્રીસંઘે મળીને સ્થાનિક પેઢી સાથે તેમનું નામ જોડી દીધું હશે.^૧ ત્યારથી એ નામ આજસુધી બરાબર ચાલ્યું આવે છે.

સગવડ:—

અહીં આવનારા સંઘો, યાત્રાળુઓ તથા સાધુ-સાધ્વીઓને સર્વ પ્રકારની સગવડ છે, કેાઈ પણ પ્રકારે અગવડ પડે તેમ

૧ આવી રીતે ભાવનગરના શ્રીસંઘની પેઢી, રાધનપુરના વિજયગચ્છ સંઘની પેઢી વગેરે ઘણાં ગામોના સંઘની પેઢી સાથે અમુક અમુક વ્યક્તિનું નામ જોડાયેલ સાંભળ્યું છે.

નથી. ધર્મશાળાઓ વિશાળ છે, અહીંનાં હવા-પાણી ઘણાં જ સારાં છે. ગામમાં બજાર હોવાથી જોઈતી ચીજ-વસ્તુઓ મળી શકે છે. તેમજ લોજનશાળા ચાલુ હોઈ યાત્રાળુઓને રસોઈ કરવાની કઠાકૂટ પણ ફર થઈ છે. ધર્મશાળામાં યાત્રાળુઓ ખુશીમાં આવે તેટલા દિવસો સુધી રહી શકે છે; વધારે દિવસો સુધી રહેનાર પાસેથી ભાડું લેવામાં આવતું નથી. કુરસદનો વખત જ્ઞાન-ધ્યાનમાં અને પુસ્તકો વાંચવામાં કાઢવા માટે ઉપાશ્રય અને પુસ્તકાલયની સગવડ પણ કારખાના તરફથી કરેલ છે. હમેશાં નિયમિત રીતે ચોઘડિયાં વાગે છે, રાત-દિવસ ઘડિયાળના ડંકા ચોકીદારો વગાડે છે. હમેશાં સાંજે દેરાસરજીમાં દશાંગ અને કીન્નરૂનો ધૂપ તથા રોશની થાય છે, રાત્રે ભાવના બેસે છે, તેથી યાત્રાળુઓનાં મન અતિ પ્રકુલ્લિત અને હર્ષ વડે ઉલ્લસિત બને છે. કોઈ પણ જાતનું કામ હોય અથવા અડચણ હોય તો પેઢીમાં જઈને કહેવાથી તેની વ્યવસ્થા તેઓ કરી આપે છે. આ તીર્થમાં બાહ્ય અને આંતરિક શાંતિ સારી સચવાય છે, માટે દરેક ભાવુક શ્રદ્ધાળુ મહાનુભાવે આ તીર્થની યાત્રા અવશ્ય કરવા ભલામણ છે.

સહાયતા મોકલવા માટે, આવવા-જવા માટે અગર હરકોઈ કામને અંગે આ સ્થાનિક પેઢીની સાથે પત્રવ્યવહાર કરવા ઇચ્છનારે નીચેના સરનામાથી પત્રવ્યવહાર કરવો:

શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઢી.

(શંખેશ્વરતીર્થ કારખાતું)

મુકામ : શંખેશ્વર, પોષ્ટ આદરીઆણ,

સ્ટેશન ખારાઘોડા (કાઠી આવાડ)

આવક-ખર્ચ:—

આ તીર્થમાં દેરાસર ખાતે અને સાધારણ ખાતે વાર્ષિક આવક તથા ખર્ચ કેટલું થાય છે? તે માટે અમે શ્રી શંખેશ્વરજીની સ્થાનિક પેઢીને પુછાવ્યું હતું, પરંતુ આ પ્રશ્નનો જવાબ આપવાનું તેમની સત્તાની બહાર હોઈ તેમણે કંઈ પણ ખુલાસો નહીં આપવાથી, મેં અમદાવાદની હેડ ઓફીસને પત્રો લખીને પુછાવ્યું હતું. પરંતુ સત્તાવાર વિગત પુસ્તકમાં પ્રગટ નહીં કરાવવાની ઇચ્છાથી કે ગમે તે કારણથી તેમણે પણ આ માટે કંઈ પણ ખુલાસો આપ્યો નથી. પરંતુ મેં પ્રયાસ કરીને બીજે ઠેકાણેથી તેનો ખુલાસો મેળવ્યો છે. જો કે તે સત્તાવાર ખુલાસો નથી, છતાં તે ઉપરથી અનુમાનથી ધોરણ બાંધી શકાય ખરું. તે ખુલાસો આ પ્રમાણે છે:

આ તીર્થમાં દેરાસર, સાધારણ વગેરે દરેક ખાતામાં થઈને એકંદર સરેરાશ વાર્ષિક આવક પચીશ હજાર રૂપિયાની થાય છે. બન્યારે દરેક ખાતાનું મળીને વાર્ષિક સરેરાશ ખર્ચ પંદર હજાર રૂપિયાનું છે, અને નીચે સખાવતમાં બતાવ્યા પ્રમાણે વાર્ષિક દસ હજારની કિંમતનાં આરસનાં પાટિયાં આ તીર્થ તરફથી અન્ય ગામનાં દેરાસરોને અપાય છે. એટલે આવક અને ખર્ચનો સરવાળો લગભગ સરખો જ થઈ જાય છે. પરંતુ સાધારણ ખાતે તથા બગીચા ખાતે આવક થોડી અને ખર્ચ વધારે થાય છે. એટલે એ બંને ખાતામાં દર વર્ષે ટોટો પડે છે. એ ટોટાની રકમ તે બંને ખાતે બાકી રહેલી ખેંચાતી જ આવતી હશે, એમ જણાય છે.

આ તીર્થમાં સ્થાનિક કે બહારગામની, સ્થાવર મિલકતની કે સહાયતાની કાયમી વાર્ષિક આવક ધણે ભાગે કંઈ પણ નથી. જે કંઈ આવક છે તે માત્ર યાત્રાળુઓની જ છે. મતલબ કે આ તીર્થનો નિભાવ યાત્રાળુઓથી જ થાય છે.

દેરાસર ખાતે ખર્ચ કરતાં થોડી આવક વધારે થાય છે, પણ તે બંધ કરવાની જરૂર નથી. કારણ કે અહીંથી સાધન-સામગ્રી વિનાનાં ઘણાં ગામોનાં દેરાસરોને આરસનાં પાટિયાંની સહાયતા કરવામાં આવે છે. તે ઉપરાંત પણ જે વધારો રહેતો હોય તો શાંખેશ્વરજીની આસપાસનાં ગામોનાં દેરાસરોમાં જે જે વસ્તુની જરૂર હોય તે આપવાની અને જીર્ણોદ્ધારની જરૂર હોય તો તે પણ કરાવી આપવાની, આ તીર્થની વ્યવસ્થાપક કમીટીને ખાસ લક્ષ્યમણ કરવામાં આવે છે.^૧

સાથે સાથે સાધારણ-ખાતામાં અને બગીચા-ખાતામાં દર વર્ષે જે ટોટો પડે છે, તે ટોટો હવેથી ન પડે તે માટે કાળજી રાખવા તરફ સમસ્ત યાત્રાળુઓનું ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે.

યાત્રાળુઓની સારી રીતે સગવડ સચવાય, દરેક કાર્યોની વ્યવસ્થા સુંદર રીતે થાય અને યાત્રાળુઓએ આપેલી રકમનો શીઘ્રતાથી સદુપયોગ થતો જોવામાં આવે તો યાત્રાળુઓની દાન કરવાની રુચિ વૃદ્ધિને પામે છે, પ્રકુલિત થાય છે. આ બાબત સ્થાનિક અને વ્યવસ્થાપક કમીટીના કાર્યવાહકોએ ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવા જેવી છે.

૧ શાંખેશ્વરજીની આસપાસનાં ઘણાં ગામોમાં અમે વિહાર કર્યો છે, તેમાંનાં કેટલાંક ગામોનાં દેરાસરોના જીર્ણોદ્ધારની તેમજ કેટલાંક દેરાસરોમાં અમુક અમુક સાધનોની ખાસ જરૂર છે.

સખાવત:—

આ તીર્થમાં દેરાસરજી ખાતે થતી ઉપજમાંથી દર વર્ષે દસ હજાર રૂપિયાની કિંમતનાં આરસનાં પાટિયાં બહારગામનાં દેરાસરો માટે આપવાનું આ તીર્થની વ્યવસ્થાપક કમીટીએ સંવત ૧૯૮૪ થી ઠરાવ કરીને શરૂ કર્યું છે. જે જે ગામેના સંઘોની માગણી આવે છે ત્યાં કમીટી તરફથી મીઠી મોઢલીને ખાસ જરૂર હોય તે પ્રમાણે તેમને આરસનાં પાટિયાં મોઢલી આપવામાં આવે છે. જેમને ખાસ જરૂર હોય તેમણે અમદાવાદની હેડ ઓફિસ ઉપર અરજી કરવી જોઈએ.

ગામમાંથી લૂલાં-લંગડાં-ખોડાં ઢોર તથા જે કંઈ પશુ-પક્ષીઓ આવે છે, તેમની પાંજરાપોજ તરીકે કારખાતા તરફથી સારવાર અને રક્ષા કરવામાં આવે છે.

હુમેશાં કબૂતર વગેરે પંખીઓને અનાજ નાંખાય છે, અને કૂતરાંઓને દરરોજ રોટલા નાંખવામાં આવે છે; આ વગેરે જીવદયાનાં કાર્યો પેઠા તરફથી હુમેશાં થતાં રહે છે.

જરૂરિયાત:—

આ તીર્થમાં નીચેની બાબતોની ખાસ જરૂરિયાત છે.

(૧) જેમ પુરુષોને ધર્મકરણી કરવા માટે અલાયદા ઉપાશ્રયની સગવડ થઈ છે, તેવી જ રીતે સ્ત્રીઓને ધર્મક્રિયા કરવા માટે ખાસ અલાયદો ઉપાશ્રય થવાની ઘણી જરૂર છે, કે જેમાં સાધ્વીજીઓ યાત્રાળુ-ગૃહસ્થોથી જરા અલગ, અને નિઃસંકોચ રીતે શાંતિથી રહી શકે.

(૨) અહીંનાં હવા-પાણી સારાં હોવાથી ઘણા દરદીઓ પણ અહીં તળિયત સુધારવા સાથે તીર્થયાત્રાનો લાભ લેવા માટે આવે છે. તેઓને માટે એક જુદા જ સેનેટેરીયમની ખાસ અગત્ય છે. જો એક સેનેટેરીયમ જુદું હોય તો તેનાથી બીજા યાત્રાળુઓની તળિયત ખગડવાનો કે ચેપી રોગ લાગુ થવાનો ભય ઓછો થઈ જાય અને દરદી સ્વધર્મી અંધુઓની તળિયત જલદીથી સારી થઈ જાય માટે આવું એક સેનેટેરીયમ થવાની ખાસ અગત્ય જણાય છે.

(૩) યાત્રાળુઓનાં ગાડાંના બળદોને બાંધવા માટે કંઈ પણ સ્થાન નથી. આથમણા બાંધમાં એવું કોઈ બંધ પણ નથી કે જેના છાયામાં બળદો બેસી શકે ઉનાળાની ઋતુમાં આખો દિવસ બળદોને સખ્ત તડકામાં બેસી રહેવું પડે છે, એ ત્રાસ બેયો જતો નથી. માટે નવી ધર્મશાળાની આસપાસમાં યાત્રાળુઓનાં ગાડાંના બળદો તથા બિંટ, ઘોડાં વગેરેને બાંધવા માટે છાપરાં થવાની ખાસ આવશ્યકતા છે.

(૪) પંચાસરવાળાની ધર્મશાળાને છેડે, તેની પાસેના ગઢના કોઠાની પાસે ધર્મશાળાનું મેડીબંધ એક મકાન જીર્ણ થઈ ગયેલું હતું તેને પાડીને તે જગ્યાએ સાત ઓરડાવાળું મેડીબંધ પાકું મકાન કારખાના તરફથી બંધાયું છે. તે ઓરડાઓ ઉપર સહાયતા આપીને આરસની તખ્તી લગાવવા માટે સહાયકોની જરૂર છે.

(૫) દર વર્ષે સાધારણ ખાતે અને બગીચા ખાતે ટોટો ન પડે અને એવી કંઈ કાયમી આવક થાય તેવી વ્યવસ્થા થવાની જરૂર છે.

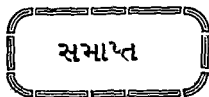
ઉપર લખેલી પાંચ ગાળતો તરફ વ્યવસ્થાપક કમીટીના મેંબરો તેમજ ઉદાર દિલના સખી ગૃહસ્થો સત્વર ધ્યાન આપશે એવી સંપૂર્ણ આશા રાખવામાં આવે છે. કાર્યવાહકો કાર્યો કરાવી લેવા તૈયાર જ હોય, પણ તેનો બધો આધાર ભાગ્યશાળી દાની પુરુષોની ઉદાર સહાયતા ઉપર જ રહે છે. કેમકે પેઢીમાં તો હમેશાં સાધારણ ખાતે ટોટો જ ચાલ્યો આવે છે, એટલે આર્થિક સહાયતા મળ્યા સિવાય પેઢી આ કાર્યો કરાવી ન શકે એ સ્વાભાવિક છે. માટે ઉદાર દિલના સખી ગૃહસ્થોએ ઉપરનાં કાર્યો કરાવવા માટે આર્થિક સહાયતા કરવાની ખાસ જરૂર છે.

ઉપસંહાર

હે સન્નનો! જો તમે મોક્ષની અભિલાષા રાખતા હો, આત્મિક ઉન્નતિ ઇચ્છતા હો, અશુભ કર્મ-પાપના ક્ષયની ભાવના રાખતા હો, અને શરીર તથા અંતઃકરણને પવિત્ર કરવા સાથે અપૂર્વ શાંતિ મેળવવા માંગતા હો તો આ તીર્થની યાત્રા-સેવા કરવા તત્પર થજો ! તેમજ જો દેવલોકનાં અને ઉત્તમ મનુષ્યોનાં સુખોને પ્રાપ્ત કરવા ઇચ્છતા હો, વળી આ જન્મમાં જ સુખ, સૌભાગ્ય, નીરાગીપણું, ધન-દોલત, પુત્ર, સ્ત્રી, યશ-દીર્ઘિ, માન-સન્માન આદિ મેળવવા અને અનેક પ્રકારનાં ભયંકર વિધોને પણ દૂર કરવા ચાહતા હો તો પરમ શ્રદ્ધાપૂર્વક અતિપવિત્ર આ તીર્થમાં જઈને તેની સેવા-ભક્તિનો લાભ લેજો ! ત્યાંથી એ બધી ચીજો પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ છે.

અંતમાં અતિ પ્રાચીન, મહાપ્રાલાયિક, વિધનનિવારક અને મનોરથપૂરક શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ તીર્થનું, અનેક ગ્રંથોમાંથી સારાંશ લઈને મારી અલ્પમતિ અનુસારે, મેં સંક્ષેપમાં વર્ણુન લખ્યું છે, તે વાંચીને સહૃદય લઘુકર્મી મનુષ્યો સમ્યક્ત્વને નિર્મળ બનાવવા માટે આ તીર્થની યાત્રા-સેવા-લક્ષિ કરવામાં વિશેષ ઉદ્યમવંત બનશે તો હું મારો પરિશ્રમ સફળ થયો માનીશ.

॥ ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ ॥

પરિશિષ્ટ-૧

શ્રીશંભુશ્વરમહાતીર્થના શિલાલેખો નવા મંદિરના લેખો

(૧)

સં. ૧૬૬૬ વર્ષે પો. વ. ૮ રવો શ્રી શંભુશ્વર પાર્શ્વનાથપરિકરઃ
અહમ્મદાવાદવાસ્તવ્ય શા. જયતમાઝ મા. જીગદે સુત પુણ્યપાલ તેન
સ્વશ્રેયસે કારિતઃ પ્રતિષ્ઠિતશ્ચ શ્રી તપાગચ્છે મદ્યારક શ્રીહીરવિજય-
સૂરીશ્વરપદ્મોદયાચલભાસનમાનુસમાન મદ્યારક શ્રીવિજયસેનસૂરીશ્વર-
નિર્દેશાત્ તત્શિષ્ય શ્રીવિજયદેવસૂરિમિઃ શ્રીમતિ રાજનગરે ઇતિ શુ .

(૨)

ૐ સંવત્ ૧૩૨૬ વર્ષે માઘ વદિ ૨ રવો શ્રી વ્રહ્માણગચ્છે શ્રી
શ્રીમાલજ્ઞાતીય.....પત્ની (પર્વતી) શ્રેયોર્થ સુત જાલ્હાકેન શ્રી નેમિ-
નાયર્થિવં ચતુર્વિંશતિપટ્ટસહિતં.....પ્રતિષ્ઠિતં શ્રી બુદ્ધિસાગર-
સૂરિમિઃ મંગલમસ્તુ

(૧) મ. ના.ની જન્મણી બાબુના કાઉસગીયા પરનો લેખ.
મ. ના.ની કાબી બાબુના કાઉસગીયા પર પણ બરાબર એ જ
પ્રમાણે લેખ છે. ફક્ત શ્રીતપા ને બદલે તપા તથા શુ. ને બદલે
શુભમસ્તુ લખેલું છે. બાકી બધું એકસરખું છે.

(૨) શ્રી બીડલજન પાર્શ્વનાથજી ભગવાનની જન્મણી બાબુના
કાઉસગીયા પરનો લેખ.

(૩)

સં. ૧૩૨૬ વર્ષે માઘ વદિ ૨ રવૌ શ્રી વ્રહ્માણગચ્છે શ્રી શ્રીમાલ
જ્ઞાતીય.....તા શ્રેયોર્થં સુત જાહ્લાકેન શ્રીઆદિનાથવિંબં ચતુર્વિં-
શતિપટ્ટસહિતં કારિતં ॥ પ્રતિષ્ઠિતં શ્રી બુદ્ધિસાગરસૂરિભિ ॥ મંગલમસ્તુ ॥

(૪)

શ્રી સંપેશર પારસ્વનાથ પદ્માવતી શ્રી તપાગચ્છે

(૫)

સુતયા (તા) સર્વદેવી જાહ્લા મળા.....મ્યાં કારિતં

(૬)

ૐ સં. ૧૩૨૬ માઘ વદિ ૨ રવૌ સુતા અગપમ શ્રેયસે પિતા
જાહ્લાકેન શ્રી મહાવીરવિંબં કા

(૭)

સંવત ૧૭૯૪ વરષે ફાગુણ વદિ ૨ શુક્રે સા સુસાલ ચેચર
માર્યા તેજવા. પાદુકા કરાપિતં

(૩) શ્રી બીડલાંજન પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ડાબી બાજુના
કાઉસગીયા પરનો લેખ.

(૪) દેરી નં. ૨, પદ્માવતી દેવીની મૂર્તિ નીચેનો લેખ

(૫) દેરી નં. ૪, જિનચોવીશીના પટ્ટની ગાદીનો લેખ.

(૬) દેરી નં. ૩૪, મૂ. ના.જીની જમણી બાજુની મૂર્તિના
પરિકરની ગાદી પરનો લેખ.

(૭) દેરી નં. ૫૧ અને પરની વચ્ચેના ખૂણાની દેરીની અંદર
આરસની નાની દેરીમાંના બે જોડી પાદુકાપટ્ટ પરનો લેખ. (આ
સિવાય આ દેરીમાં બીજાં પગલાંની જોડી ૮ છે. તેના પર થોડા
થોડા અક્ષરો લખેલા છે. પણ સ્થાનની વિષમતાને ક્ષીધે તથા અક્ષરો
ધસાયેલા હોવાથી તે બરાબર વાંચી શકાતા નથી)

(૮)

સં. ૧૪૨૮ વર્ષે વૈશાખ વદિ ૨ સોમે પ્રાગ્નાટ જ્ઞાતીય શ્રે.
આસપાલ મા. રાજલદે સ(મુ)ત....મા. સિરિયાદે સુત પૂયગા સુત....
ફારિતા ચતુર્વિંશતિજિનપટ્ટિકા મદારક ધી સોમતિલકમૂરિપટ્ટાલંકરણ....

(૯)

પટ્ટ: શ્રી શં.....૧૨૩૮ વર્ષે માઘ સુદિ ૩ શનો
શ્રી સોમપ્રભમૂરિમિર્જિનમાતૃપટ્ટિકા પ્રતિષ્ઠિતા.....ત્રામ્યાં રાજ-
દેવ । રત્નામ્યાં સ્વમાતુ:..... ॥ કલ્યાણમસ્તુ શ્રી સંઘસ્ય ॥

(૧૦)

સં. ૧૮૬૦ માગસિર સુદિ ૬ સુક્રે મોદી લઘ્વજી તત્સ્ય પુત્રી
વાઈ. તૈજકૂયર તત્સ્યા મૂર્તિ શ્રી સંનેસર પાર્શ્વનાથ ચર.....

(૧૧)

॥ ૐ શ્રી ગણેશાય નમઃ ॥ શ્રી સરસ્વતી નમઃ ॥ સંવત ૧૮૬૮
ના વર્ષે માદવા સુદ ૧૦ દને વાર ગુધે ॥ સર્વાઈજેપુરકા સાહા.
ઉત્તમચંદ્ર વાલજીકા રૂ. ૫૦૦૦ ઁકે રૂપૈયા પાંચ હજાર નાગા

(૮) દેરી નં. ૫૩, શ્રી જિનચોવીશીપટ્ટ પરનો લેખ.

(૯) દેરી નં. ૫૫, જિન-માતૃ ચોવીશીપટ્ટ પરનો લેખ.

(માતાઓની દરેક મૂર્તિ પર માતાઓનાં નામો ખોદેલાં છે.)

(૧૦) મુખ્ય દરવાજા પાસે આરસની નાની દેરીમાંની પદ્માવતી
દેરીની મૂર્તિ નીચેનો લેખ. (લેખના બાકીના અક્ષરો આરસના પથ્થર
નીચે દટાઈ ગયા છે.)

(૧૧) મદિરના મુખ્ય દરવાજાની બહારની કાખા હાથ તરફની
બીંતમાંનો લેખ.

परिशिष्ट १ : शिलालेखो] ————— [१४१]

सकाई रोकडा मोकल. ते मध्ये कारयाना काम करावो. एक काम चोकमांए तलीआको. दुसरो देवराको जाली. तीसरो काम चोवीस तीथंकरको परघर समारो. चोथो काम बावन जीनालको फुटो तुटो समरावो. पांचमो काम नगारपाना पंड दांको करावो. छठो काम महागज. श्री संघेसरजीने गलेप कगवो. रु. ५००० अंके रुपैया हजार पांच. शाहा. जीवणदास गोडीदास श्रीराधनपुरवालाकी मारफत. गुमास्ता ३ ब्रह्मग हरनारायण तथा ईश्वरदास तथा मेगा टीकाराम पासे रहीने खर्चावा छे ॥ पारसनाथ सत छे ॥

धातु प्रतिमाना लेखो

(१२)

ॐ संवत् १२१४ माघ सुदि १३ धवलक सुदेवाम्यां बहुदेवि मातृश्रेयोर्थ ऋषभदेवविंबं कारितमिति

(१३)

सं. १४६८ वर्षे कार्तिक वः २ सोमे श्री अंचलगच्छे शा. श्री. कड्याकेन श्रे. मंडलिक भा. आल्ह नाम मातापित्रोः श्रेयोर्थ श्री पार्श्व-नाथविंबं श्रीमेरुतुंगसूरीणां उपदेशेन कारितं । प्रति० च श्रीमूरभिः॥

(१४)

सं. १४७८ वैशाख सुदि १३ सोमे श्री श्रीमालज्ञा श्रे जेसा भा. जसमादे द्वि. जाल्हणदे श्रे. सुत गोधाकेन श्रीपार्श्वनाथ विंबं का. प्र. पिप्पलगच्छे श्रीकमलचंद्रसूरिपट्टे श्रीप्रमाणंदसूरभिः ॥ श्रीः ॥ १

(१२. १३, १४) आ त्रले लेजो अनुक्रमे धातुनी ओकतीर्थी, त्रितीर्थी अने पंचतीर्थी भूर्ति उपरना छे.

(१५)

संवत् १४८७ वर्षे पोष वदि ६ शुके श्री श्रीमालज्ञातीय श्रे.
सूटा भा. प्र. ऊमादे द्वि. भा. वांऊ सु. धर्माकेन मातृपितृ श्री(श्रे)योर्थ
श्रीआदिनाथविंबं कारापितं प्र. ब्रह्माणगच्छे श्रीवीरसूरिभिः

(१६)

सं. १५०० वै. शु. ५ प्राग्व्याटज्ञातीय सं. उदयसी भार्या चांप-
लदे पुत्र सं. नाथा भार्यया फद्री नाम्न्या सुत संमधर सीधर आसधर
देवदत्त पुत्रो कपूरी कीर्वाई पूराय्यादि कुटुंबयुतया स्वश्रेयसे श्रीवर्द्धमान
विंबं कारितं प्रतिष्ठितं । श्रीमूरिभिः ॥

(१७)

॥ ॐ ॥ संवत् १५०७ वर्षे फागुण वदि ३ दिने बुधे ऊकेश-
वंशे बह्म (६) नानालागोत्रे सा. लाहड पुत्र सा. कउराकेन श्रीमुनि-
सुव्रतनाथविंबं कारितं श्रीपरत (परतर) गच्छे प्रतिष्ठितं श्रीजिनभद्रसूरि-
पदे श्रीजिनसागरमूरिभिः

(१८)

सं. १५१२ वर्षे फा. शु. ३ दिने प्राग्व्याट व्य. चेला मा. मांकू
नाम्न्या सुत व्य. देवा जावड भा. मरगदे सुहासिणि सुत लाला वीसा
कुंरपाल वीग्पाल पु. सूरदासादि कुटुंबयुतया स्वश्रेयसे श्रीमुनिसुव्रतविंबं
फा. प्र. श्री तपागच्छे श्रीरत्नशेखरमूरिभिः ॥ महिसाणापुरे

(१५, १६, १७, १८) व्या आरे लेखो धातुनी पंचनीर्थो
भर्ति उपरना छे.

अमरसीह प्रमु. कुटुंबयुतेन श्रीश्रेयांसर्विवं का. प्र. चिंवदणीक ग. श्री
स(ल)न्धिसूरिभि वीसलनगरास्तव्य ॥

(२३)

संवत् १६२८ वर्षे फागुण सुदि ७ वर वधे श्रीपत्तनं वस्तव्यं
श्री श्री प्रागवाटजाति श्रे । दामू भार्या कस्तूराइ सत जियवंत भार्या
पूँजी बीजी भार्या हरपाइ सत श्रीवंत श्रीपाल श्रीनमनाथ बब श्रीविजय-
दानमूरि तस पडे श्रीहीरविजयसूरिभि प्रतिष्ठतं ॥

(२४)

॥ सं.....स्वामिचतुर्विंशतिपट्ट. कारितः प्रतिप (०) ब्रह्मा-
णगच्छे भ. श्रीमुणिचंद्रसूरिभि. पं वासरगास्तव्यः ॥ श्रीः ॥

जूना मंदिरना लेखो

(२५)

सा. लुंवा सु. हरजी भा. मथी

(२६)

श्र(श्री) श्रीमाली सा. गोमद भारजा वा. मणवाई सुत. कानसीग
पुंनसीग अम (आ)सकरण । अवकरण तथा देवकरण.....संवत्
१६६५ वरषे आसो सुद ५

(२७)

संवत् १६५३ वर्षे कार्तिके ११ खु दावदना साहा सूरजी सा.
तेजपाल श्रीचंद पुत्ररत्न श्री देहरी ३ करावीअ माता कोडमदेनु पुत्र

(२३) धातुनी पंचतीर्था परने लेख.

(२४) अजित परिकरवाणी धातुभर्ति परने लेख.

(२५, २६, २७) अनुक्रमे देरी नं. २, ३, ६ नी पार-
शाभ परना लेखो.

(२८)

श्रीराजनगरवास्तव्य नंदरबारो वृ. उके. सा. सहस्रकिरण भा.
रूपा (?) सुत साह शांतिदास । कस (कस्य सुत ?) रूपाकेनेयं
देवकुलिका कारितेयं

(२९)

संवत् १६६६ वर्षे पोष वदि ८ रवौ नटीपदवास्तव्य श्रीश्रीमालि-
ज्ञातीय वृद्धशाखीय प. जावड भा. जसमादे सुत प. नाथजीकेन भा.
सपूरदे प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीशंखेश्वर ग्रामे श्रीपार्श्वनाथमूल-
प्रासादं तदुत्तरस्यां भद्राभिधानो प्रासादः शतशो रूपकव्ययेन कारितः
भव्यवृंदैर्वैद्यमानश्विरं जीयात् ॥

(३०)

नटीपद वास्त. प. जावड सुत हरजी सुत काहनजीकेन भा.
नारिंगदे पुत्री नांथी प्रमुख कुटुंबयुतेन देवकुलिका कारितेयं ॥

(३१)

सं. वर्धमान समरसंग पटणी

(३२)

संवत् १६६३ वरषे पोष सुद १३ पटणी.....

(३३)

पटणी सोनी लहूआ भार्या बा. अणू. अरमी. देहरी

(२८) देरी नं. ११ नी आरशाभ-उपरना लेखः

(२९) देरी नं. १२ (उत्तर तरङ्गना गभारा) नी आरशाभनी
उपरना पाटशा उपरना लेखः

(३०, ३१, ३२, ३३) अनुक्रमे देरी नं. १३, १४, २०, २१ नी
आरशाभ उपरना लेखो छे.

(૩૪)

પરીક પદમા કાલ પટની

(૩૫)

સંવત્ ૧૬૫૨ વ સં વરધ સુત વીરજી સીદપરાની દેહરી

(૩૬)

સો । તેજપાલ મારજા વાઈ અપૂની દેહરી સં. ૧૬૬૨ વ
કારતક શુદ

(૩૭)

સં. ૧૬૬૨ વરધે માતરા છ સોની....(તેજપાલ ?) મારજા લ ॥
અપૂ દહર

(૩૮)

સં. ૧૬૬૨ કરતક શુ. ૭ રવો તેજપાલની પૂત્રી કામાની પટની

(૩૯)

સં. ૧૬૬૨ કા. શુદિ ૭ સો. તેજપાલ વિજયધર વા.
જમાની દેહરી

(૪૦)

સં. ૧૬૬૨ કારતક શુદિ ૭ સો. તેજપાલ સુત સો. વિજય-
ધર મારજા વા સરસુની દેહરી પટની

(૪૧) ।

સં. ૧૬૬૩.....અંવાઈની દેહરી પટની

(૩૪, ૩૫) અનુક્રમે ફેરી નં. ૨૨, ૨૩ની બારશાખ પરના લેખો.

(૩૬, ૩૭) ફેરી નં. ૨૪ (પાછળના મોટા ગભારા) ની
અનુક્રમે જમણી અને ડાબી બાજુના ચાંલલા પરના લેખો.

(૩૮, ૩૯, ૪૦, ૪૧) અનુક્રમે ફેરી નં. ૨૫, ૨૬, ૨૭,
૨૮ ની બારશાખ પરના લેખો.

(४२)

सं. १६६३ न कति शुद ९ दने सो. तेजपाल.....नी बेटी
बा. वछाईनी देरी पटणी

(४३)

संवत् १६६१ वरिषे मा. वदि ८ प्रवर्तमाने पार काङ्ग्राज ...

(४४)

बा पूनानी देहरी सं. १६६२ कात. शु. ७ अमदावादी

(४५)

सं. १६८६ असाढ सु. १३ खु सा. सुंदरमण भा. सरवदे
सू. (सु०) सामलदास केसरदे सुजाणदे सु. अचता(ल)दास

(४६)

सां. १६६२ वरिषे महा शुद १३ सोमे दो. सहुआ भारजा
चाई टबूचाई सु. दो. पूनीआ वास अमदावादी

(४७)

संवत् १६८६ असाढ शु. १३ खु सं. वर्धमान गंगा पटणा

(४८)

सं. १६६३ वरिषे काती शुद ११ सोमे सा सोहल भा. वटी
सत.....वटीचाई पाल देहरी पाटणीनी

(४२, ४३, ४४, ४५, ४६, ४७, ४८) अनुक्रमे देरी नं.
२६, ३०, ३१, ३२, ३३, ३४, ३५ नी आरशाप छपरना लेजे

(४९)

॥ संवत् १६६६ वर्षे पोष वदि ८ रवौ राजनगरवास्तव्य
वृद्धशालीय ओशगालजातीय मीठडीआगोत्रीय सा. समरसिंह भा.
हंसार्द सुत सा. श्रीपालकेन भा. हर्षादे द्वि. भा. सुखमादे धर्मपुत्र
सा. चावजी प्रमुख कुटुंबयुतेन उत्तराभिमुखो भद्राभिवः प्रासादः
फारितरिति भद्रम् ॥ श्री छ ॥

(५०)

संवत् १६६२ व. श्रे । सदेवच्छ सुत सा धनजी मनजी
पाटणीनी देहरी

(५१)

सा.....सं. १६९८

(५२)

संवत् १६६१ वर्षे श्रे । सीराज भा. चा । टांकुनी देहरी
पाटणीनी

(५३)

संवत् १६६२ वा. मा(सा)हा जेचंद समचंद पूजा दीवजी
देहरी पाटणीनी

(५४).

सांवा १६६३ वर्षे । पस वद १० दणी (दिने) दो वरज
पडल देरी

(४८) देरी नं. ३६ (दक्षिण दिशाना पहेला गमारा) नी,
आरशाभनी छपरना पाटडा परना लेज.

(५०, ५१, ५२, ५३, ५४) अनुक्रमे देरी नं. ३७, ३८,
३९, ४०, ४१ नी आरशाभ परना लेजो.

(૫૫)

સંવત્ ૧૬૭૨ વરષે જેઠ સુદ ૨ દન વરા (વેહોરા) મૂંષદઆ (?)
વહરાંગજ વહરા હંજારોમલે તાઝા આગા તેજદ ૬ (?) દેવાંગતરગતસે
(?) વહરા સાજગ વાઈ કાન્હાઈ વોહરા ઢેઢા વોહ. મંગલ હૂંગર મૂંજપરે
વાસર્તવ તેનું પ્રાસાદ ૧

(૫૬)

સંવત ૧૬૬૪ વર્ષે કાતી.....સા ધનજી કાહનજી પટળી

(૫૭)

.....સ્તનની દેહરી પાટગવાલ સલાંટ વાધી જીવલાં

(૫૮)

સંવત્ ૧૬૬૩ વર્ષે મહાવદિ ૧૩ શનો સાળેદના શ્રીસંવસમસ્તનો
વહેરી ॥

ધર્મશાલા વગેરેના લેખો

(૫૯)

॥ શ્રીગણેસાણ નમઃ સંવત ૧૮૩૬ વરષે શ્રાવણ સુદ ૨ દનઃ
શ્રીધરમસલા માજન સમસત્ કરાવી છે મોમ વેચાથી લાગને કરાવી છેઃ
સા કસલચંદ મૂલજીની મારફત કરાવી છેઃ સલાટ શ્રી હમરને કરી
છેઃ દરગમ અન લલઃ લખીતંગ મટ સંકર

(૫૫) દેરી નં. ૪૩ (દક્ષિણ દિશાના બીજા ગભારા) ની
બારંશાખની ઉપરના પાટકો પરનો લેખ.

(૫૬, ૫૭) અનુક્રમે દેરી નં. ૪૪, ૪૫ ની બારંશાખ
પરનો લેખ.

(૫૮) કોઈ એક દેરીની બારંશાખ પરનો લેખ.

(૫૯) ટાંકાવાલી ધર્મશાલાની, બૂનો દેરાસર તરફના રસ્તાની
બારી તરફની બીતમોનો લેખ.

(૬૦)

શ્રીગણેસાઈ નમ સંવત ૧૮૫૪ વરષે વહસાપ સુદ ૩ દને વાર
ગરડ શ્રીસંતેસરજીની ધરમસાળ માજન સરવે મલીને કરાવી છે મોમ
અઘાટબંધ લેઈને કરાવી છે શ્રીરાવનપરના માજનની મારફત થઈ છે
મસાલીઆ હેમજી જીવણદાસ સાહા રંગજી જેવત સાહ દાનસંગ મેઘજી
સાહ કસલચંદ મૂલજી શેઠ વાલજી કુઆરપાલની મારફત થઈ છે તેનું
પત પરાજાતનું નામું રાવનપુર મધે છે મટ સંકરે વનમાલીઈ પાસે રહીને
કામ કરાવૂ છે શ્રીગોડ ગ્નાતી આમળ છે શ્રીરાવનપર વાસતે કારીગર
સંલટ સોમપરા પરસોતમ દઆરામ સંલટ સુઆરામ । સુરચંદ વડનગરા
તથા સંતપરા પરસોતમ જે વાંચે તેને અમારા રામ રામ છે જાતરા કરતા
અમને સંભારજો શ્રી.

(૬૧)

સંવત ૧૮૭૪ ના વરષે માગસ સુદ ૨

(૬૨)

॥ સં. ૧૯૧૬ ગ્રાકે ૧૭૮૧ પ્ર. માસોત્તમે માઘમાસે શુક-
લપક્ષે ૭ સાતમ્યાં તિથી સોમવામરે શ્રી પાર્શ્વચંદ્રમૂર્તિગચ્છેશ રીમ ।
મંદાકરજી શ્રી ૧૦૮ શ્રીહર્ષચંદ્રસૂરીશ્વરાણાં પાદુકેયં પ્રતિષ્ઠિતં (તા)
તત્ત્વગિધ્ય મુક્તિચંદ્રેણ ॥ શ્રીરત્નુ ॥

(૬૦) ટાંકાવાળી ધર્મશાળાની અંદરના બાગમાં, પેસવાની બારીની
ઉપરની બીંતમાંનો લેખ.

(૬૧) પંચાસરવાળાની ધર્મશાળાના ગદના દક્ષિણ દિશા (ગામ
તરફ)ના કોઠા પરનો લેખ.

(૬૨) કારખાનાના બગીચાની અંદરની છત્રીમાંની ફેરીમાંના
પગથાં પરનો લેખ.

સરईના લેખો

(૬૩)

સેઠ શ્રી ગગસચંદ સંતીદાસ જ્ઞાલ શ્રી.....(અમરા) જી જ્ઞાલશ્રી
રામદસજી પટલ સજગ વ અમેરામ.....પુંજા વઢેલ કરસન ગમ સંલેસ
સધવ (સિંધવ) જોયા દેવલાક પહતા લોક મલી લેતર ડંટવલીડ ગોચર
મુકું હિંદુઅળ ગાઅ તરકળ સૂહર આ લેત્ર દોકડા આપીને ગોચર
મુકું સંત ૧૭૨૨ માહ શુ ૨ વુધે.

(૬૪)

શ્રીગણેસાય નમઃ સંવત ૧૭૫૫ વરલે કાતી સદ ૨ સધવ અમેરામ
વરપા આ લેતર ડંટવાલીડ....ગોસર મુકું છે ગામ સમસત મુકું છે
હિંદુઅળે ગાઅ તરકાળે સુવર દેરામાં ગામના મલી મતુ પાલે

(૬૫)

શ્રીગણેસાઈ નમઃ સવત ૧૭૩૨ વરપે ચડતર વદિ ૮ રવી મ....
તથા સજાળ દેવા....ગામ મલીને ગોચર મુકું છે.....

૮૬

(૬૩) શાખેશ્વર ગામથી ઉત્તર દિશા તરફ તળાવની પાસે
ખાંડીયાના રસ્તા ઉપર ગોચર ભૂમિમાંની પહેલી સરઈના લેખ.

(૬૪-૬૫) ઉપરુક્ત સરઈની પાસેની બીજી અને ત્રીજી
સરઈના લેખ.

શ્રી શંખેશ્વર મહાતીર્થના

શિલાલેખોનું અવલોકન

શ્રીશંખેશ્વરજીમાંથી નાના-મોટા મળીને કુલ ૬૫ શિલાલેખો અમને પ્રાપ્ત થયા છે; તેમાં નવા મંદિરના ૨૪, જૂના મંદિરના ૩૪, યગીચાનો ૧, ધર્મશાળાના ૩ અને સુરભી-સરઘના ૩ છે. તેમાં ૫૫ શિલાલેખો સંવતવાળા છે, બ્યારે ૬૫ લેખો સંવતવિનાના છે; જે સંવતવિનાના છે, તેમાંથી ૨-૩ લેખોનો સંવત અનુમાનથી નક્કી થઈ શકે તેમ છે. સંવતવાળા લેખોમાં સૌથી જૂનામાં જૂનો વિ. સં. ૧૨૧૪ નો અને નવામાં નવો વિ. સં. ૧૯૧૬ નો છે. તે શિલાલેખોની સાલવાર અનુક્રમશ્ચિક્ર આ પ્રમાણે છે:—

સંવત. લેખાંક.

૧૨૧૪-૧૨

૧૨૩૮-૯

૧૩૨૬-૨, ૩, ૫, ૬

૧૪૨૮-૮

૧૪૬૮-૧૩

૧૪૭૮-૧૪

૧૪૮૭-૧૫

૧૫૦૦-૧૬

૧૫૦૭-૧૭

૧૫૧૨-૧૮

૧૫૨૩-૧૯

૧૫૨૪-૨૦

સંવત. લેખાંક.

૧૫૩૦-૨૧

૧૫૩૪-૨૨

૧૬૨૮-૨૩

૧૬૫૨-૩૫

૧૬૫૩-૨૭

૧૬૬૧-૪૩, ૫૨.

૧૬૬૨-૩૬, ૩૭, ૩૮, ૩૯,

૪૦, ૪૪, ૪૬, ૫૦, ૫૩.

૧૬૬૩-૩૨, ૪૧, ૪૨, ૪૮,

૫૪, ૫૮.

૧૬૬૪-૫૬

૧૬૬૫-૨૬

૧૬૬૬-૧, ૨૯, ૩૦, ૪૯.	૧૭૬૪-૭
૧૬૭૨-૫૫	૧૮૩૦-૧૦
૧૬૮૬-૪૫, ૪૭.	૧૮૩૬-૫૯
૧૬૯૮-૫૧	૧૮૫૪-૬૦
૧૭૨૨-૬૩	૧૮૬૮-૧૧
૧૭૩૨-૬૫	૧૮૭૪-૬૧
૧૭૫૫-૬૪	૧૯૧૬-૬૨

નવા દેરાસરના લેખો

નવા મંદિરમાંથી કુલ ૨૪ શિલાલેખો મળ્યા છે. તેમાં કાઉસગીયા પરના ૩, પરિકરની ગાદીનો ૧, ધાતુની મૂર્તિઓના ૧૩, પદ્માવતી દેવીની મૂર્તિઓના ૨, પાદુકા પરના ૪ અને દીવાલનો ૧ છે. આમાં ૨૨ લેખો સંવતવાળા છે., જ્યારે ૨ લેખો સંવતવિનાના છે. તેમાં સૌથી જૂનામાં જૂનો વિ. સં. ૧૨૧૪ નો છે અને નવામાં નવો વિ. સં. ૧૮૬૮ નો છે. તે સિવાય મૂળનાયકજીની જન્મે જાણુના જન્મે કાઉસગીયા એક જ ઘણીએ કરાવેલા હોવાથી તે જન્મે પર એક સરખો જ લેખ હોવાથી તેમાંથી એક લેખ આમાં આપ્યો નથી. ધાતુની એક એકલ મૂર્તિનો લેખ ચૂનામાં દટાયેલો હોવાથી લઈ શકાણું નથી અને પગલાં ભેડી ૮ ઉપર થોડા થોડા અક્ષરો ખોદેલા છે, પણ તે ઘસાઈ ગયેલા અને નિરુપયોગી હોઈને ઉતાયા નહીં હોવાથી આમાં આપી શકાયા નથી.

(૧)

સંવત ૧૬૬૬ પોષ વદિ ૮ રવિવારે, અમદાવાદ-નિવાસી શાહ જયતમાલની ભાર્યા જીવાદેના પુત્ર પુણ્ય-

પાલે પોતાના કલ્યાણ માટે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનું પરિકર કરાવીને તેની, શ્રીતપાગચ્છનાયક લટ્ઠારક શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરજી મહારાજની પાટરૂપી ઉદ્યાયલ પર્વતને પ્રકાશમાન કરવા માટે સૂર્ય સમાન લટ્ઠારક શ્રી વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજની આજ્ઞાથી તેમના પદ્મધર શિષ્ય શ્રી વિજયદેવસૂરીશ્વરજી મહારાજ પાસે અમદાવાદમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(૨, ૩, ૫, ૬)

આ ચાર લેખો એક જ ધણીના છે, તેમાંથી પ્રથમના બે લેખો ભીડલંજન પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની બન્ને બાબુના બન્ને કાઉન્સગીયા પર, ત્રીજો લેખ જિન-ચોવીશીના પદ્મ પર અને ચોથો લેખ પરિકરની ગાદી પર ખોદેલ છે.

(૨) સં. ૧૩૨૬ માઘ વદિ ૨ રવિવારે, શ્રી બ્રહ્માણુગચ્છીય અને શ્રી શ્રીમાલજ્ઞાતિના શાહ જાદહાએ પોતાની માતા પદ્મીના શ્રેય માટે ચતુર્વિંશતિજિનપદ્મ સહિત મૂના શ્રી નેમિનાથ જિનગિજ (કાઉન્સગીયા-જિભી મૂર્તિ) કરાવ્યું અને તેની શ્રીમાન બુદ્ધિસાગરસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૩) પોતાના પિતાના શ્રેય માટે મૂ. ના. શ્રી આદિનાથ પ્રભુજીનું ગિજ. (બાકી બધું ઉપર પ્રમાણે જ જાણવું.)

(૫) આ જિન-ચોવીશીનો પદ્મ, શા. જાદહા અને મણાએ પુત્રી સર્વદેવીના શ્રેય માટે વિ. સં. ૧૩૨૬ માઘ વદિ ૨ રવિવારે કરાવ્યો.

(૬) સં. ૧૩૬૬ માઘ વદિ ૨ રવિવારે, પુત્રી અનુપ-
માના કલ્યાણ માટે પિતા જાદહાએ શ્રી મહાવીર સ્વા-
મીનું ળિખ ભરાવ્યું.

(૪)

શ્રી તપાગચ્છમાં, શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુ-
જીની શાસનદેવી શ્રી પદ્માવતી.

(૭)

સં. ૧૭૬૪ ફાગણ વદિ ૨ શુક્રવારે શા. ખુશાલ બે-
ચરની ભાર્યા તેજબાઈએ પગલાં જોડી બેનો આરસનો પટ્ટ
કરાવ્યો. (આ પગલાં કોનાં કોનાં છે? તે તેમાં કંઈ પણ
લખ્યું નથી. કદાચ શ્રીમાન્ હીરવિજયસૂરીશ્વરજી મહા-
રાજ અને શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજનાં હોય)

(૮)

સં. ૧૪૨૮ વૈશાખ વદિ ૨ સોમવારે, પોરવાડનાતીય.
શેઠ આસપાલની ભાર્યા રાજલદેના પુત્ર.....ની ભાર્યા
સિરિયાદેના પુત્ર પૂયગાના પુત્ર.....એ કલ્યાણ માટે
કરાવેલ આ જિન-ચોવીશીપટ્ટની ભદ્રારક શ્રી સોમતિલક-
સૂરિજીની પાટને શોભાવનાર શ્રી.....સૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા
કરી છે.

(૯)

સં. ૧૨૩૮ માઘ સુદિ ૩ શનિવારે, શ્રી સોમપ્રભસૂ-
રિજીએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલ શ્રીજિન-માતાની ચોવીશીનો આ
પટ્ટ, શા.....ના પુત્રો ૧ રાજદેવ અને ૨ રત્નાએ
પોતાની માતા.....ના કલ્યાણ માટે કરાવ્યો છે.

(૧૦)

સં. ૧૮૩૦ માગશરસુદિ ૬ શુક્રવારે, મોદી લેવણીની પુત્રી બાઈ તેજકુંવરીએ શ્રી પદ્માવતીદેવીની મૂર્તિ અને શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની ચરણ-પાદુકાની જોડ ૧ કરાવી છે.

(૧૧)

સં. ૧૮૬૮ ભાદરવા સુદિ ૧૦ બુધવાર, સવાઈજય-પુરના શાહ ઉત્તમચંદ વાલજીએ રૂપિયા પાંચ હજાર માણાં સીક્કાઈ (મુંબઈગરા) રોકડા મોકલ્યા. તેમાંથી જીર્ણોદ્ધારનું કામ નીચેની વિગતે કરાવ્યું: (૧) ચોકમાં તળિયામાં લાદીઓ જડાવી, (૨) મુખ્ય દેરાસરની બાજી કરાવી, (૩) ચોવીએ તીર્થકર લગવંતોનાં પરિકર (પરઘર) સમરાવ્યાં, (૪) બાવન જિનાલય-લમતીની દેરીઓમાં કૂટયું-તૂટયું કામ સમરાવ્યું, (૫) નગારખાનાનું બે ખંડવાળું મકાન કરાવ્યું, (૬) શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ પર લેખ કરાવ્યો. એ વગેરે કામમાં રૂપિયા પાંચ હજાર શાહ જીવણદાસ ગોડીદાસ રાધનપુરવાલાની મારફત ગુમાસ્તા ૧ બ્રાહ્મણ હરનારણ, ૨ ઇશ્વરદાસ અને ૩ મેણા ટીકારામે પાસે રહીને ખર્ચાવ્યા છે. શ્રી પાર્શ્વનાથ સત્ય છે.

ધાતુપ્રતિમાના લેખો

(૧૨)

સં. ૧૨૧૪ માઘ સુદિ ૧૩, શાહ ૧ ધવલક અને ૨ મુંદેવ નામના પુત્રોએ પોતાની માતા બહુદેવીના શ્રેય માટે શ્રી નરપદ્મદેવ પ્રભુજીનું નિર્માણ કરાવ્યું.

(૧૩)

સં. ૧૪૬૮ કાર્તિક વદિ ૨ સોમવારે, અંચલગ-
ચ્છીય શ્રાવક શાહ કુટુમ્બા(કડવા) એ પોતાના પિતા
શેઠ મંડલિક અને માતા આહના શ્રેય માટે શ્રી મેરુ-
તુંગસૂરિજીના ઉપદેશથી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ
કરાવીને તેની આચાર્ય મહારાજ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી

(૧૪)

સં. ૧૪૭૮ વૈશાખ સુદિ ૧૩ સોમવારે, શ્રી શ્રીમાલ
જ્ઞાતીય શેઠ જોસાની પ્રથમ ભાર્યા જસમાદે, બીજી ભાર્યા
બદલણદે તેઓના પુત્ર શેઠ ગોધાએ શ્રી પાર્શ્વનાથ
પ્રભુનું ગિળ લરાવ્યું, તેની પિષ્પલગચ્છીય શ્રી કમલચ દ્ર-
સૂરિજીના, પદ્મધર શ્રી પ્રભાનંદસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરી છે

(૧૫)

સં. ૧૪૮૭ પોષ વદિ ૬ શુક્રવારે, શ્રી શ્રીમાલજ્ઞાતીય
શેઠ સૂડાની પ્રથમ ભાર્યા ભિમાદે, બીજી ભાર્યા વાંઝિ
(વાંન્હી) તેઓના પુત્ર ધર્માએ પોતાનાં માત-પિતાના શ્રેય
માટે શ્રી આદિનાથ લગવાનનું ગિળ કરાવ્યું અને તેની
શ્રી બ્રહ્માણુગચ્છીય શ્રી વીરસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૧૬)

સં. ૧૫૦૦, વૈશાખ સુદિ ૫, પોરવાડજ્ઞાતીય સંઘવી
ઉદયસિંહની ભાર્યા આંપલદેના પુત્ર સંઘવી નાથાની,
ભાયા, પોતાના પુત્રો ૧ સમધર, ૨ શ્રીધર, ૩ આસધર,
૪ દેવદત્ત અને પુત્રીઓ ૧ કપૂરી, ૨ કીખાઈ, તથા ૩
પૂરાયી આદિ કુટુમ્બથી યુક્ત બાઈ ફદી નામની શ્રાવિકાએ

પોતાના કથ્યાણુ માટે શ્રી વર્ધમાનજિનનું ણિળ ભરાવ્યું અને તેની આચાર્ય મહારાજ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(૧૭)

સં. ૧૫૦૭ ફાગણ સુદિ ૩ બુધવારે, ઝોસવાલ જ્ઞાતિ અને વર્ધતાલા (?) ગોત્રવાળા શાહ લાહડેના પુત્ર શાહ કુંવરાએ શ્રી સુનિસુવ્રતસ્વામીનું ણિળ ભરાવ્યું. તેની ખરતરગાંઠીય શ્રી જિનભદ્રસૂરિના પદ્ધર શ્રી જિન-સાગરસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૧૮)

સં. ૧૫૧૨ ફાગણ સુદિ ૩ ને દિવસે મહેસાણા નિવાસી, પોરવાડેજ્ઞાતીય શેઠ વેલ્લાની ભાર્યા બાઈ માંકુ નામની શ્રાવિકાએ પોતાના પુત્રો, ૧ શેઠ દેવા અને ૨ જાવડે, તે બન્નેની ભાર્યા ૧ મરગદદે અને ૨ મુહાસિણી, તેઓના પુત્રો ૧ લાલા, ૨ વીસા, ૩ કુરપાલ, ૪ વીરપાલ, ૫ સૂરદાસ આદિ કુટુંબ પરિવારથી યુક્ત (શ્રાવિકા માંકુએ) પોતાના શ્રેય માટે શ્રી સુનિસુવ્રતસ્વામીનું ણિળ કરાવીને તેની તપાગઝીય શ્રી રત્નશેખરસૂરિજી પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

(૧૯)

સં. ૧૫૨૩ વૈશાખ વદિ ૪ ગુરુવારે, પોરવાડેજ્ઞાતીય શેઠ કર્મણું તેની ભાર્યા કપૂરી તેના પુત્ર શેઠ કંડૂઆ (કંડવા) તેની ભાર્યા માનૂં તેના પુત્રો શેઠ ૧ ધર્મસી તથા ૨ બંડૂઆ વગેરે કુટુંબથી યુક્ત શેઠ કર્મણે શ્રી કુંથુનાથ ભગવાનનું ણિળ કરાવ્યું તેની ચિત્રવાલગઝીય શ્રી....દેવસૂરિજીના પદ્ધર શ્રી રત્નદેવસૂરિજીએ પાટણમાં પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૨૦)

સં ૧૫૨૪ ચૈત્ર વદિ ૫ સોમવારે, શ્રી શ્રીમાલી જ્ઞાતીય મંત્રી સિંધાની ભાર્યા ધરણૂના પુત્ર ધનાએ પોતાની ભાર્યા રાણી તેના પુત્રો ૧ હાપા, ૨ હીરા, ૩ વસ્તા; તેમાં પાહાની ભાર્યા કુંવરી આદિ પરિવારથી યુક્ત (મંત્રી ધનાએ) પોતાના કલ્યાણ માટે મૂના શ્રી સંભવનાથથી યુક્ત અતુર્વિંશતિજિનપદ્મ-ચોવીશી કરાવી. તેની પૂર્ણિમાપક્ષની પ્રથમ શાખાના શ્રી વિદ્યાશેખરસૂરિની પરંપરામાં થયેલા શ્રી ગુણસુંદરસૂરિજીના ઉપદેશથી શ્રાવકોએ વિધિપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરી છે. વાચનાચાર્ય શ્રી જ્ઞાનકુશલ સદા નમસ્કાર કરે છે.

(૨૧)

સં ૧૫૩૦ માઘ વદિ ૨ શુક્રવારે, પાડલાનિવાસી, શ્રી શ્રીમાલજ્ઞાતીય; પોતાના પિતા ખોખા, માતા શાણી અને ભાઈ રાજના કલ્યાણ માટે; પોતાની ભાર્યા ગુરી તેના પુત્ર વાઘા તેની ભાર્યા ઊચ્છી તોરે પરિવારયુક્ત શેઠ રત્નાએ શ્રી વાસુપૂજ્યપ્રભુનું ઝિંખ કરાવીને તેની પિષ્પ-લગચ્છીય ભટારક શ્રી ગુણસાગરસૂરિજી પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

(૨૨)

સં. ૧૫૩૪ જેઠ વદિ ૨ સોમવારે, વીસલનગર નિવાસી, પોરવાડજ્ઞાતીય, વ્યવહારી-વેપારી વરસિંહના પુત્ર વ્યવં સાલિગની ભાર્યા સાહૂના પુત્ર દેવરાજે પોતાની ભાર્યા રત્નાઈ, ભાઈઓ ૧ વાનર, ૨ અમરસિંહ પ્રમુખ કુટુંબથી યુક્ત (દેવરાજે) શ્રી શ્રેયાંસનાથ પ્રભુજીનું

ગિળ કરાવીને તેની દ્વિવંદનિકગચ્છીય શ્રી લલિધસૂરિજી
પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

(૨૩)

સં ૧૬૨૮ ફાગણ સુદિ ૭ બુધવારે, પાટણુનિવાસી,
પોરવાડજાતીય; પોતાની ભાર્યા કર્તૂરાધ, તેના પુત્ર
જયવંત, તેની પ્રથમ ભાર્યા પૂંજી, બીજી ભાર્યા હરખાધ,
તેમના પુત્રો ૧ શ્રીવંત, ૨ શ્રીપાલ વગેરે કુટુંબથી યુક્ત શેઠ
દાસુએ શ્રી નેમિનાથ પ્રભુજીનું ગિળ કરાવીને તેની શ્રીમાન્
વિજયદાનસૂરીશ્વરજી મહારાજના પદ્મધર શ્રીમાન્ હીર-
વિજયસૂરીશ્વરજી મહારાજ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. (આ
પંચતીર્થો મોટી છે અને તેમાં મૂ. ના. ની મૂર્તિ સ્ફટિક
રત્નની છે.)

(૨૪)

પંચાસરનિવાસી દોઢ શ્રાવકે આ ચોવીશી કરાવી છે,
અને તેની પ્રજ્ઞાણુગચ્છીય શ્રી સુનિચંદ્રસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા
કરી છે. આ લેખનો પ્રારંભનો ભાગ ખંડિત છે.

જૂના દેરાસરના લેખો.

જૂના મંદિરનાં મૂલ ગભારો, ગૂઢમંડપ, ચોક્કીઓ
અને સભામંડપનું અત્યારે નામ-નિશાન પણ રહ્યું નથી.
તેથી તેમાંના લેખો મળી શક્યા નથી; ભમતીની લગભગ
બધી. દેરીઓ અને ગભારાની; ખારશાઓ વગેરે પર લેખો
છે, તે જઘા ઉતારીને અહીં આપ્યા છે. જૂના દેરાસરમાંથી
કુલ ૩૪ લેખો મળ્યા છે. તેમાંથી ૨૮ લેખો સંવતવાળા
અને ૬ લેખો સંવતવિનાના છે. સંવતવાળા લેખોમાં સૌથી

જૂનામાં જૂનો વિ. સં. ૧૬૫૨નો અને સૌથી નવામાં નવો વિ. સં. ૧૬૯૮નો છે. તેમાં પણ સં. ૧૬૬૨ અને ૧૬૬૩ના પંદર લેખો છે. એટલે આ બે વર્ષોમાં પ્રતિષ્ઠા વધારે થઈ છે. ચોત્રીશ લેખોમાંથી ૩ લેખો ભમતીના ગભારાના, ૨ લેખો સ્તંભો પરના અને ૨૯ લેખો દેરીઓની બારશાખ પરના છે. પાંચ ગભારામાંથી ત્રણ ગભારામાં લેખો છે, બેમાં નથી. આ ત્રણ લેખો કાંઈક વિસ્તારવાળા સંસ્કૃત ભાષાના અને શાસ્ત્રી લિપિમાં ખોદેલા છે. તે સિવાયની લગભગ બધી દેરીઓ પર લેખો ચાલુ ગુજરાતી જેવી ભાષામાં અને સાવ ટૂંકા છે, તેમાં ફક્ત સંવત-મિતિ અને દેરીઓ કરાવનારનાં અથવા તેા તેમાં મૂર્તિઓ પધરાવનારનાં કે તેમનાં કુટુંબી-ઓનાં નામો અને કોઈકમાં ગામનાં નામ આપેલ છે. પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યનું નામ એકકે લેખમાં આપ્યું નથી. તેમજ એ ગભારા અને દેરીઓની પ્રતિષ્ઠા જુદા જુદા સંવતોમાં થયેલી છે, બધી દેરીઓની સાથે થઈ નથી. ૪-૫ દેરીઓમાં લેખોની પાસે જ મધપુડા હોવાથી તે લેખો ઉતારી શકાયા નથી, તેમજ કેટલીક દેરીઓ અને તેની બારશાખો નષ્ટ થઈ ગઈ છે, તેના લેખો પણ નષ્ટ થઈ ગયા છે.

(૨૫)

શા. હુંખાના પુત્ર હરજીની ભાર્યા મઘીની દેહરી.

(૨૬)

શ્રી શ્રીમાલી સાતીય; પોતાની ભાર્યા બાઈ મણુ-બાઈ તથા પુત્રો ૧ કાનસિંહ, ૨ પૂનસિંહ, ૩ આશ-કરણ, ૪ અવકરણ, ૫ દેવકરણ આદિ પરિવારથી યુક્ત શાહ ગોવિંદે આ દેહરીની સં. ૧૬૬૫ના આસો સુદિ ૫ને દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

(૨૭)

સં. ૧૬૫૩ કારતક વદ ૧૧ રવિવારે, ગામ દાવદના રહેવાસી, માતા કોડિમદેના પુત્રો ૧ શાહ સૂરજ, ૨ સા. તેજપાલ, ૩ શ્રીચંદ અને તેનો પુત્ર રતન, એમણે અહીં ત્રણ દેરીઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(૨૮)

શ્રી રાજનગર-અમદાવાદનિવાસી, નંદરખારી, વીશા એસવાલ શાહ સહસ્રકિરણની ભાર્યા રૂપાદે (?) ના પુત્ર શાહ શાંતિદાસના પુત્ર રૂપાએ આ દેવકુલિકા-દેહરી કરાવી છે.

(૨૯-૩૦)

આ બન્ને લેખો એક જ કુટુંબના હોવાથી બન્નેની પ્રતિષ્ઠા એક સાથે-એક જ સંવત-મિતિમાં થઈ હોવી જોઈએ.

(૨૯) સં. ૧૬૬૬ પોષ વદિ ૮ રવિવારે, ગામ નટીપદ્ર-નડીયાદના રહેવાસી, શ્રી શ્રીમાલીશાસ્ત્રીય વૃદ્ધશાખીય પરીખ ભવડેની ભાર્યા જસમાદેના પુત્ર; પોતાની ભાર્યા સપૂરદે પ્રમુખ કુટુંબ પરિવારથી યુક્ત પરીખ નાથજીએ પોતાના દરિયાવુ માટે શ્રી શજેશ્વર ગામમાં શ્રી પાર્શ્વનાથનું મૂલમંદિર છે, તેની ઉત્તર દિશામાં ‘ભદ્ર’ નામનો પ્રાસાદ (ભમતીમાં મોટો ગભારો) સેંકડો રૂપિયાના ખર્ચથી કરાવ્યો છે, તે ભવ્ય પ્રાણીઓથી વંદાતો ઘણા કાળ સુધી વિદ્યમાન રહ્યો !

(૩૦) નડીયાદનિવાસી પરીખ ભવડેના પુત્ર હરજીના પુત્ર, પોતાની ભાર્યા નારિંગદે અને પુત્રો નાથી પ્રમુખ કુટુંબથી યુક્ત પરીખ કંઠાનજીએ આ દેહરી કરાવી છે.

(૩૧) .

સંઘવી વર્ધમાન સમરસિંહ પટણીની દેહરી

(૩૨)

સં. ૧૬૬૩ પોષ સુદિ ૧૩, પટણી.....

(૩૩)

પટણી સોની લાલુઆની ભાર્યા ૧ બાઈ આણૂ, ૨
બાઈ અરમીની દેહરી.

(૩૪)

પરીખ પદમા લાલા પટણીની દેહરી.

(૩૫)

સિદ્ધપુરનિવાસી સંઘવી વરધના પુત્ર વીરજીની
દેહરી. સં. ૧૬૫૨.

(૩૬-૩૭-૩૮-૩૯-૪૦-૪૧-૪૨)

આ સાતે લેખો; પાટણનિવાસી, માતરાછ અટક-
વાળા, સોની તેજપાલના-એક જ ધણીના હોય તેમ લાગે
છે. તેણે પોતાના કુટુંબની જુદી જુદી વ્યક્તિઓના શ્રેય
માટે મંદિરની પાછળનો ક્ષમતીનો મોટો ગભારો ૧ અને
તેની પાસેની નં. ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯ વાળી દેરીઓ
પાંચ કરાવી છે.

તેમાંના પ્રથમના બે લેખ પ્રાછળના ગભારાની બન્ને
આબુના બે સ્તંભો પર એક સરખી જ મતલબના છે.
બાકીના પાંચ લેખો નં. ૨૫ થી ૨૯ સુધીની દેરીઓની
બારશાખો પર જોડેલા છે. આ સાત લેખોમાંથી પ્રથમના
પાંચ લેખો સં. ૧૬૬૨ ના કારતક સુદિ ૭ રવિવારના છે,
બચારે છેલ્લા બે લેખો સં. ૧૬૬૩ કારતક સુદિ ૯ ના છે.

એટલે એક ગભારો અને ત્રણ દેરીઓની પ્રતિષ્ઠા એક સાથે સં. ૧૬૬૨ માં અને છેલ્લી બે દેરીઓની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૬૩ માં એક સાથે થઈ હોય તેમ લાગે છે.

(૩૬-૩૭) સોની તેજપાલની ભાર્યા બાઈ અપૂના શ્રેય માટે ભમતીમાં પાછળનો મોટો ગભારો કરાવ્યો.

(૩૮) સોની તેજપાલની પુત્રી બાઈ કામાના શ્રેય માટે દેહરી ૧.

(૩૯) સોની તેજપાલના પુત્ર વિજયધરની પ્રથમ ભાર્યા બાઈ જમાના શ્રેય માટે દેહરી ૧.

(૪૦) સોની તેજપાલના પુત્ર વિજયધરની બીજી ભાર્યા બાઈ સરસુના શ્રેય માટે દેહરી ૧.

(૪૧)અંબાઈના શ્રેય માટે દેહરી ૧.

(૪૨) સોની તેજપાલ(ના પુત્ર વિજયધરની?) પુત્રી બાઈ વછાઈના શ્રેય માટે દેહરી ૧

(૪૩)

સં. ૧૬૬૧ માઘ વદિ ૮, પારી કાલુરાજ.

(૪૪)

સં. ૧૬૬૨ કારતક સુદિ ૭, અમદાવાદનિવાસી બાઈ પૂનાની દેહરી.

(૪૫)

સં. ૧૬૮૬ અષાઢઃસુદિ ૧૩ રવિવાર, શાહ સુંદર-ભણુની ભાર્યા સરવદેના પુત્ર શામલદાસની ભાર્યાઓ

(૧) કેસરદે, (૨) સુબાણુદેના પુત્ર અચલદાસની દેહરી.

(૪૬)

સં ૧૬૬૨ માઘ સુદિ ૧૩ સોમવાર, અમદાવાદ-
નિવાસી દોસી સહુઆની ભાર્યા બાઈ ટબૂબાઈના પુત્ર દોસી
પૂનીઆની દેહરી

(૪૭)

સં ૧૬૮૬ અષાઠ સુદિ ૧૩ રવિવાર, પટણી શાહ
વર્ધમાનની ભાર્યા બાઈ ગંગાની દેહરી.

(૪૮)

સં ૧૬૬૩ કારતક સુદિ ૧૧ સોમવાર, પાટણુવાળા
શાહ સોહલની ભાર્યા બાઈની દેહરી.

(૪૯)

સં ૧૬૬૬ પોષ વદિ ૮ રવિવારે, અમદાવાદનિવાસી
વીશા એસવાલજાતીય, મીઠડીયા ગોત્રવાળા શાહ સમર-
સિંહની ભાર્યા હંસાઈના પુત્ર; પોતાની પ્રથમ ભાર્યા
હર્ષદે બીજી ભાર્યા સુખમાદે અને ધર્મપુત્ર વાઘજી
પ્રમુખ કુટુંબથી સુક્ત શાહ શ્રીપાલે ભત્રીયામાં ઉત્તર દિશા
સન્મુખે (મૂલ મંદિરથી દક્ષિણ દિશામાં) 'ભદ્ર' નામનો પ્રાસાદ-
મોટો ગભારો કરાવ્યો.

(૫૦)

સં ૧૬૬૨, પાટણુનિવાસી શેઠ સદેવચ્છના પુત્રો
શાહ ૧ ધનજી તથા ૨ મનજીની દેહરી

(૫૧)

સં ૧૬૯૮, (નામ ઘસાઈ ગયેલ છે)

(૫૨)

સં ૧૬૬૧, પાટણુવાળા શેઠ સીરાજની ભાર્યા બાઈ
ટાંકુની દેહરી.

(૫૩)

સં ૧૬૬૨, પાટણવાળા શાહ જેચંદ, રાવચંદ, ખૂંત, દોવળની દેહરી.

(૫૪)

સં ૧૬૬૩ પોષ વદિ ૧૦, ગામ પાડલાવાળા દોસી વીરળની દેહરી.

(૫૫)

સં ૧૬૭૨ જેઠ સુદિ ૨, મુંજપુરનિવાસી.....
વોરા સાજણુ, બાઈ કાન્હાઈ, વોરા હેડા, વોરા મંગલ,
વોરા હૂંગરનો પ્રાસાદ ૧ (દક્ષિણ દિશા તરફનો મોટો ગંભારો).

(૫૬)

સં ૧૬૬૪, કારતક,પટણી શાહ ધનજી,
કહાનળની દેહરી

(૫૭)

.....રેતનની દેહરી, પાટણવાળા

(૫૮)

સં ૧૬૬૩ માઘ વદિ ૧૩ શનિવાર, સાણુદના શ્રીસંઘ
સમસ્તની દેહરી

ધર્મશાલા વગેરેના લેખો

(૫૯)

સં ૧૮૩૬ શ્રાવણ સુદિ ૨, આ ધર્મશાલા (ટાંકા-
વાળી ધર્મશાલાનો જૂના દેરાસર તરફનો—રાજરસ્તા તરફનો
ભાગ) સમસ્ત સંઘે, ઈમીન અઘાટ વેંચાણુ લઈને રાધન-
પુરવાળા શાહ કેશલચંદ મૂળજીની મારફત કરાવી છે
સંલીટ હમીરે બાંધી છે. કારીગર દરગમ, લાલા. લી.
ગુમાસ્તા ભટ શંકર.

(૬૦)

સં ૧૮૫૪ વૈશાખ સુદિ ૩ ગુરુવાર, શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થની આ ધર્મશાલા (ટાંકાવાળી ધર્મશાલાનો નવા દેરાસર તરફનો ભાગ), સમસ્ત શ્રીસંઘે જમીન અઘાટ વેચાણ લઈને; રાધનપુરના શ્રીસંઘે મુકરર કરેલ પાંચ ગૃહસ્થો- (૧) મસાલીયા હેમજી જીવણદાસ, (૨) શાહ રંગજી જોવાંત, (૩) શાહ દાનસંગ મેઘજી, (૪) શાહ કરાલચંદ મૂલજી અને (૫) શેઠ વાલજી કુંવરપાલ-ની કમીટી મારફત કરાવી છે. તેનું ખેત-ખરાબતનું (આવક-ખવકનું) નામું રાધનપુરમાં છે. શ્રીગોડજ્ઞાતિના બ્રાહ્મણ ગુમાસ્તા શંકર તથા વનમાળીએ માથે રહીને કામ કરાવ્યું છે. શ્રી રાધનપુરનિવાસી કારીગર સોમપુરા સલાટ પરશોતમ દયારામ, સલાટ સુખરામ, વડનગરા સુરચંદ, અને સિદ્ધપરા પરશોતમ વગેરેએ આ ધર્મશાલા બાંધી છે.

(૬૧)

સં ૧૮૭૪ માગશર સુદિ ૩ ને દિવસે નવા મંદિરનાં કંપાઉડના ગઢનો આ કોઠો પૂરો કર્યો

(૬૨)

સંવત્ ૧૯૧૬, શાકે ૧૭૮૧, માઘ સુદિ ૭ સોમવારે, શ્રીપાર્શ્વચંદ્રસૂરિ ગચ્છેશ-શ્રી પાયચંદગચ્છનાયક લટારક શ્રી ૧૦૮ શ્રીહર્ષચંદ્રસૂરીશ્વરની આ પાદુકાની તેમના શિષ્ય મુક્તિચંદે પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

સુરલી-સરઈના લેખો

ચૌદમી પ્રકરણમાં ગૌર્ય જમીનની 'હકીકતમાં લખ્યા પ્રમાણે શંખેશ્વર ગામની ઉત્તર દિશા તરફના ઝાંપા ઘાટાર, ખારસોલ તળાવની પાસે, ગામ ખંડીયાના રસ્તા ઉપર

આવેલ સ્ટેટની ખજાવાડ, જેમાં હાલ ખજાં તૈયાર થાય છે તે અને તેની આસપાસની જમીન ‘ઉટવાળીયા’ ખેતરની છે. આ ઉટવાળીયું ખેતર અને તેની આસપાસની જમીન શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીના દેરાસરને અર્પણ કરીને ગૌચર માટે છટી મૂક્યાની હકીકતને જણાવતા સુરભી-સરઘના પાંચ પત્થરો ઉક્ત જમીનમાં છેટે છેટે ખોડેલા છે, તેમાંથી ત્રણ સરઘના લેખો મહામહેનતે વાંચી, તેનો નેટલો લાગ વંચાણો તેટલો લાગ ઉતારી લઈને લેખાંક ૬૩, ૬૪, ૬૫માં આવેલ છે. બાકીની બે સરઘના લેખોના અક્ષરો સાવ ઘસાર્ધ ગયેલા હોવાથી વાંચી શકાણા નથી, તેમાં કોઈ બીજા ખેતરને પણ શ્રીશંખેશ્વરજીને અર્પણ કરીને ગૌચર માટે છટું મૂક્યાનો ઉલ્લેખ હોવાની સંભાવના થાય છે.

આ સરઘના દરેક પત્થરોમાં સૌથી ઉપર સૂર્ય અને ચંદ્ર ક્રોતરેલ છે, તેની નીચે એક તરફ ધાવતા વાછડા શીખે ગાય અને બીજી તરફ સૂવર ક્રોતરેલ છે, તેની નીચે લેખ ખોદેલ છે. લેખના અક્ષરો ઘસાર્ધ ગયા છે, કેટલાક અક્ષરો બોડીયા આવેલા છે અને તે પ્રદેશમાં તે સમયે બોલાતી ભાષા-દેશી ભાષા તેમાં વાપરેલી છે.

આ ત્રણે લેખો જુદા જુદા સંવતોના છે, તેમાંના બે લેખોમાં તો ‘ઉટવાળીયા’ ખેતરનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. ત્રીજા લેખના ઘણાખરા અક્ષરો ઘસાર્ધ જવાથી વાંચી શકાયા નથી, તેથી તે લેખ ‘ઉટવાળીયા’ ખેતર માટે છે કે બીજા માટે? તે નક્કી થઈ શક્યું નથી. ‘ઉટવાળીયા’ ખેતરના, ભાઈ-ઓમાં લાગ વહેંચાણા હશે, અને પછી જુદા જુદા ભાઈ-

ઝોઝે પોતપોતાના લાગની જમીન બુદા બુદા સંવતોમાં
ગોચર માટે છૂટી મૂકી હશે, એમ જણાય છે તે ત્રણે લેખોનો
લાવાર્થ આ પ્રમાણે છે:—

(૬૩)

શેઠ શ્રીગણેશચંદ શાંતિદાસ, આલા શ્રી અમરાજી,
આલા શ્રી રામદાસજી, પટેલ સજાણુ, અભેરામ, પુંજા,
વટેલ કરશન વગેરેની સાક્ષીથી, ગામ શાંખેશ્વરના
પટેલ સિંધવ બેઠા દેવલોક પહોંચ્યા, તેનું આ ‘ઉંટવાળીયું’
ખેતર, ગામના સમસ્ત લોકોએ મળીને રાખ્યને તેની
કિંમત આપીને સં. ૧૭૨૨ ના માઘ સુદિ ૨ ને બુધવારે શ્રી
શાંખેશ્વરજીને અર્પણ કરીને ગોચર માટે છૂટું મૂક્યું છે.
તેને જે લોપે તે હિંદુને ગાય માર્યાનું અને મુસલમાનને
સૂવર માર્યાનું પાપ છે

(૬૪)

સં. ૧૭૫૫ના કારતક વદિ રને દિવસે, પટેલ સિંધવ
અભેરામ વરખાનું આ ‘ઉંટવાળીયું’ ખેતર, ગામના
સમસ્ત લોકોએ મળીને દેરાસરજીમાં અર્પણ કરીને ગોચર
માટે છૂટું મૂક્યું છે, ગામના લોકોએ મતુ કરીને ગોચર
મૂક્યું છે તેને જરાજર પાળે. આને જે લોપે તે હિંદુને
વાછડા શીખે ગાય માર્યાનું અને મુસલમાનને સૂવર માર્યાનું
પાપ છે.

(૬૫)

સં. ૧૭૩૨ ના ચૈત્ર વદિ ૮ ને રવિવારે.....
તથા સંજાણુ, દેવા.....ગામ મળીને ગોચર મૂક્યું છે.

સમીથી	વાયવ્ય ખૂણામાં	વરાણા થઇને	
		માંડવી ^૩	માઈલ ૭૫
માંડવીથી	" "	ખનાસ નદી	
		ઉતરીને મસાલી ^૪	" ૩
મસાલીથી	" "	રાધનપુર ^૫	" ૫

૩ માંડવીમાં દશા શ્રીમાળા શ્રાવકાનાં ચાર ઘર છે. દેરાસર, ઉપાશ્રય વગેરે નથી. દર્શન માટે ફાટાની ઝોરડી રાખેલ છે. સાધુ-સાધ્વીજીઓને શ્રાવકાના મકાનમાં ઊતરવાની સગવડ કરી આપે છે. વરાણા અને માંડવી વચ્ચે કુમારિકા (સરસ્વતી) નદી આવે છે.

૪ મસાલીમાં દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને દશા શ્રીમાળા શ્રાવકનું ઘર ૧ છે. સમીથી વરાણા થઈને (માંડવી છોડીને) પરભાર્યા મસાલી જવાયા અર્ધો માઈલ ઓછું થાય છે. વરાણામાં શ્રાવકાનાં ઘર વગેરે કાંઈ નથી. પરંતુ સાધુ-સાધ્વીઓને રાતવાસો રહેવા માટે જગ્યા મળી શકે છે. પણ સમીથી માંડવી થઈને મસાલી જવું વધારે સારું છે. માંડવીથી ખરચલીયા થઈને રાધનપુર જવાથી અર્ધો માઈલ ઓછુ થાય છે, પરંતુ માંડવીથી મસાલી થઈને રાધનપુર જવાનો રસ્તો સારો હોઈ એ જ રસ્તે જવું વધારે ઠીક છે.

૫ રાધનપુર માટે શં. મં. ૩૦ ભા. ૫. ૧૨ માં જુઓ. અંચલગચ્છીય જૃહત પદ્માવલી, ભાષાન્તર ૫. ૧૨૯ માં લખ્યું છે કે: રાધનપુરમાં શ્રી જયસંઘચરિત્રો વિ. મં. ૧૧૪૬ના પોષ સુદિ ૩ ને દિવસે ગોંડુહને દીક્ષા આપીને તેમનું નામ “આય” રક્ષિત” આપ્યું. (આ સંવતમાં કદાચ ફરક હશે, અથવા તો તે સંવતમાં રાધનપુર વસેલું નહોતું, પરંતુ તે સ્થાને પહેલાં જે ગામ હશે, ત્યાં આ બનાવ બન્યો હશે, એમ લાગે છે.)

વિ. મં. ૧૭૨૧ માં રાધનપુરમાં જેટલાં મંદિરો બધાંમાં મળીને કુલ ૪૦૦ જિનમૂર્તિઓ હતી.

રાધનપુરથી દક્ષિણમાં બનાસ નદી ઉતરીને

અહીં ગામ બહાર વરખડીનું દેરાસર છે, તેમાં શ્રી ગોડીપાર્શ્વ પ્રભુની પાદુકા સહિત દેરી છે. આ સ્થાન ધણું જ ચમત્કારિક અને પ્રભાવિક છે. 'જ્ઞેન સાહિત્ય સંશોધક' ભા. ૧, અંક ખીખમાં તથા શ્રીયુત પૂરણચંદ્રજી નાહરના 'જેસલમેરના શિલાલેખ સંગ્રહ' માં લેખાંક ૨૫૩૦, પ્રશસ્તિ નં. ૧ માં લખ્યું છે કે-જેસલમેર નિવાસી, ખરતરગઝ્જીય, બાફણગોત્રીય, શા. શુભાનચંદ્રજીના પુત્ર શા. બાદરમહંમદજી વગેરે પાંચ ભાઈઓએ જેસલમેર, ઉદયપુર અને કોટાથી જગ્ગરદરત સંઘ કાઢ્યો હતો. તે મંથ પાલીથી સં. ૧૮૯૧ ના માઘ સુદિ ૧૩ રવાના થઈ શાનુંજય-ગિરિનાર આદિ અનેક તીર્થોની યાત્રા કરીને શ્રી શક્તેશ્વરજી યત્નિ અષાઢ માસમાં રાધનપુર આવ્યો હતો. આ મંથ સિદ્ધાયલજી ગયેલો ત્યારે ત્યાં અઢી લાખ યાત્રાળુઓ ભેગા થયા હતા. આ સંઘ બહુ જ મોટો હતો, તેમાં હજારો માણસો, હજારો ગાડાં, હજારો સવારો, હજારો ઊંટો, હજારો ચોકીદારો, અનેક હાથીઓ, અનેક પાલખીઓ, અનેક મ્યાના, અનેક રથો વગેરે બહુ સામગ્રી હતી.

(તે અરસામાં જ ગોડીજી રાધનપુરમાં પ્રગટ થયા હશે એમ જણાય છે.) આ મંથ રાધનપુર આવેલો એ જ વખતે...એક અંગ્રેજ પણ શ્રી ગોડીજીનાં દર્શન કરવા માટે રાધનપુર આવેલ. રાધનપુરમાં એ વખતે પાણીની બહુ જ ખેંચ હતી. શ્રી ગોડીજીના પ્રભાવથી ગેવાડે નામની નદી નવી નીકળી, વહેતું પાણી પૂરતા પ્રમાણમાં મળવાથી સંઘમાં અને ગામમાં બધાને શાંતિ થઈ. સંઘનીએ શ્રી ગોડીજી પ્રભુજીની મૂર્તિને હાથીની અંબાડીમાં પધરાવીને અત્યંત ધામધૂમથી મોટા વરઘોડા કાઢી, તે વરઘોડાને લાગલાગટ સાત દિવસ સુધી રાધનપુરમાં ફેરવીને તમામ મનુષ્યોને ગોડીજીનાં દર્શન કરાવ્યાં. તે વખતે વરઘોડામાં પ્રભુજીના વધાવાના સાડા ત્રણ લાખ રૂ. આવ્યા,

		ગોચનાથ ^૬	માઇલ ૫
ગોચનાથથી	દક્ષિણમાં	કનીજ ^૭	માઇલ ૫

જમણવારો ઘણા જ થયા, અહીં સંઘ સવા મહીના સુધી રોકાયો. સંઘવીએ મોટો પાકો ચોતરો કરાવીને તેના ઉપર છત્રી (દેરી) કરાવીને તેમાં શ્રી ગોડીજીની પાદુકા પધરાવી. ઉક્ત પ્રશસ્તિમાં આ સંઘનું બહુ જ વિસ્તારથી વર્ણન આપેલું છે. આવો સંઘ આ વીશમી સદીમાં તો એક પણ નીકળ્યો નહીં હોય તેમ મને લાગે છે. ગામે-ગામના તમામ દેરાસરોની પ્રતિમાજીઓને આજુબાજુ ચડાવતા, અનેક મહારાજા અને મહારાણીઓ સંઘવીના પાલ(તણ)માં સંઘવીને ભેટવા જતા હતા. તેમને સંઘવી હાથી, ઘોડા અને સુંદર પોષાકની ભેટો આપતા હતા. સાધર્મી બધુઓની ભક્તિ માટે તો વાત જ શું કરવી ? તેની કંઈ મજા જ નહોતી.

૬ ગોચનાથમાં વીશાશ્રીમાળી શ્રાવકોનાં ત્રણ ઘર છે, દેરાસર કે ઉપાશ્રય નથી. ઉપાશ્રય માટે જમીન ખરીદી રાખી છે. રાધનપુરથી ગોચનાથ પાસે જ બનાસ નદી ઊતરવી પડે છે. ચોમાસામાં વરસાદ થઈ ગયા પછી નદી ઊતરવી બહુ મુશ્કેલ થઈ પડે છે. માથ મહીના સુધી થોડું થોડું પાણી વહેતું હોય છે.

૭ કનીજમાં શ્રાવકોનાં ઘર ત્રણ છે, દેરાસર કે ઉપાશ્રય નથી. અહીંથી નાયકા અને દુધખા જતાં માર્ગમાં અધવચ્ચે કુમારિકા (સરસ્વતી) નદી આવે છે. તેમાં શીયાળા સુધી થોડું થોડું પાણી વહેતું રહે છે. કનીજથી નાયકા થઈને દુધખા જવાથી બે માઈલ વધારે થાય, પરંતુ નાયકાના દેરાસરનાં દર્શનનો લાભ મળી શકે. નાયકામાં મૂળ નાયક શ્રી શાંતિનાથ લગવાનું ધુમટખંધી દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને દશાશ્રીમાળી શ્રાવકોનાં ઘર ૯ છે. દેરાસરજીનો જીર્ણોદ્ધાર નવેસરથી હાલમાં થયો છે. પણ હજી થોડું કામ અધૂરું છે.

કનીઝથી દસિણુમા દુધખા^૮ માઇલ ૫
 દુધખાથી અગ્નિ ખૂણુમા મેમણા,^૯ ખીજડી-
 યાલી^{૧૦}ખડીયા થઇને શંખેશ્વરજી માઇલ ૧૧

૮ દુધખામા મૂળનાયક શ્રી આદીત્યર ભગવાનનું શિખરનથી દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને શ્રારંગનાં ધર ૫ છે એરી દંતકથા છે કે- મૂ ના જીની આ મૂર્તિ આઠસો વર્ષ પહેલા એક સચરાગના ધર- માથી પાયો ખોદતા પ્રગ્ન થઇ હતી તે વખતે નવું દેરાસર કરાવીને તેમા તે પ્રતિમાજી પધરાવ્યા પછી આઠમે વર્ષ ખાદ આ વખતે તેનો નવેસરથી જીર્ણોદ્ધાર થયો છે રામનપુરવાળા શ્રીમાન રોક મોતીલાલ મૂળજીભાઈની ખત ભરી શુભ લાગણી અને સતત પ્રયાસથી આ દેરાસરનો વીચ વર્ષ પહેલા આમૂલચૂલ-નવેસરથી જીર્ણોદ્ધાર તેમની જ દેખરેખથી થયો છે, તેમા પોતાના તરફથી તથા ખીજા સખી ગૃહસ્થો પામેથી સહાયતા મેળવીને તેમણે લગભગ અઢાઢ હજાર રૂપિયા ખરચ્યા છે તેની વિ મ ૧૯૭૮ના વૈશાખ સુદિ ૩ને દિવસે મહોત્સવપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરાવીને તેમા વિ. મં ૧૯૭૮ ના વૈશાખ સુદિ ૩ ને દિવસે મૂ ના જીને તેમણે જિગજમાન કર્યા છે ગામના પ્રમાણુમા દેરાસર મોડુ ભવ્ય અને શિખરમંધી છે મૂ ના જીની મૂર્તિ દરેક આરસનું પ્રાચીન પગિર છે, તે પગિરમા ભગવાનની ખેડી આકૃતિની ૨૪ મૂર્તિઓ મુગ્ધ ગેતે ગોળીને કાતરેલી છે પગિર સહિત મૂ ના જીની આ મૂર્તિ અને આ ગામ પણ પ્રાચીન જણાય છે અત્યારે પણ આ દેરાસરનો વડીલ અને દેખરેખ રામનપુરવાળા શેઠ ગદગચ્છ મોતીલાલ મૂળજીભાઈ ગમે છે દેરાસરના ગદના એક કાકામા નીચે દેગચ્છજીનો તથા સવનો સામાન રહે છે અને તેની ઉપર પુતકો વગેરે રાખેલ છે

૯ મેમણામા સાયલા (કાગિઆનાડ)થી

ગહેવા માટે આવેલ છે દેરાસર-ઉપાશ્રય વડે

૧૦ ખીજડીયાલીમા પહેલા દેગ

ધર હતા હાલ કંઈ જ નથી દેરાસર, વ

શંખેશ્વરજીથી રાધનપુર જવાનો અને ત્યાંથી પાછા શંખેશ્વર આવવાનો ઉપર જણાવ્યો છે તે માર્ગ ગાડા રસ્તાનો છે. પરંતુ જેમને ગાડા માર્ગે ન જવું હોય અને મોટર સર્વીસના ખટારા દ્વારા જ જવું હોય, તેઓ શંખેશ્વરજીથી રાધનપુર જવાના ખટારા મારફતે મુંજપુર અને સમીની યાત્રા કરી, રાધનપુર જઈ, ત્યાંની યાત્રા કરીને એ જ રસ્તે ખટારા મારફત પાછા શંખેશ્વરજી આવી શકે છે.

(ચક્કર બીજી - દક્ષિણ દિશાનું)

શંખેશ્વરથી દક્ષિણમાં રતનપુર^{૧૧} થઈને પંચાસર^{૧૨} માંડલ ૬
 પંચાસરથી દક્ષિણમાં પનવા થઈને દસાડા^{૧૩} „ ૭
 દસાડાથી અગ્નિ ખૂણામાં જગદીશજી થઈને માંડલ^{૧૪} „ ૬

૧૧ રતનપુરમાં આવકનું એક ઘર છે. દેરાસર ઉપાશ્રય વગેરે નથી.

૧૨ પંચાસરની હકીકત માટે શં૦ મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ૦ ૧૧ માં જુઓ.

પંચાસરમાં હાલમાં મૃ. ના શ્રી મહાવીરસ્વામીજી છે, અને શ્રી મહાવીર જૈન પુસ્તકાલય છે. તપાગચ્છાધિપતિ શ્રીમાન્ સુમતિસાધુશ્રિજીએ, શ્રીમાળા પાતુએ કરેલા મહોત્સવ પૂર્વક શ્રીમાન્ હેમવિમલશ્રિજીને વિ. સં. ૧૫૪૮માં આચાર્યપદવી પંચાસરમાં આપી હતી.

૧૩ દસાડાની હકીકત માટે શં૦ મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ૦ ૧૫ માં જુઓ.

૧૪ માંડલની હકીકત માટે શં૦ મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ૦ ૧૧ માં જુઓ.

માંડલથી દક્ષિણમાં માલણપુર, હઠીપુરા, નોરંગપુર -

અંતે શ્રી ઉપરીયાળા^{૧૫} તીર્થ માંડલ હ
ઉપરીયાળાથી પશ્ચિમ દિશામાં પાટડી^{૧૬} - ૬

૧૫ ઉપરીયાળાની હકીકત માટે શં. મં. પ્રં. ભા. ૫. ૧૪
ની કુટનોટ જુઓ.

સ્વર્ગસ્થ શાસ્ત્રવિશારદ જ્ઞેનાચાર્ય ગુરુદેવ શ્રીમાન વિજય-
ધર્મસૂરીશ્વરજી મહારાજે અચાગ પરિશ્રમ કરી આ તીર્થની
સુવ્યવસ્થા કરાવીને પ્રસિદ્ધિમાં આણ્યું છે. સાધારણ ખાતામાં ખાડે
હતો તે ભરપાઈ કરાવી, વીરમગામમાં તેની કમીટી સ્થાપન કરાવીને
ખજાણા સંઘ પાસેથી વહીવટ વીરમગામની કમીટીને સોંપાવ્યો,
આસપાસનાં ગામેમાં વિચરીને ઘણાં આવક-આવિકાઓને, વર્ષમાં
એક વાર અવસ્ય યાત્રા કરવાની પ્રતિજ્ઞાઓ કરાવી, ફાગણ સુદ
આઠમને કાયમી મેળો સ્થાપ્યો અને આસપાસનાં ગામેમાં તે
દિવસે પાખી પાળવાના કરાવેા કરાવ્યા, તે હજુ સુધી પળાય છે.
આ તીર્થની દેખરેખ વીરમગામમાં સ્થપાયેલી કમીટી રાખે છે. તેમના
શિષ્યરત્ન શ્રીમાન વિજયભક્તિસૂરીશ્વરજી મહારાજ પણ આ
તીર્થ ઉપર વિશેષ ભક્તિ અને લાગણી રાખે છે. શ્રી શંખેશ્વરજી
અને ભોયણી તીર્થની માફક આ તીર્થ પણ પ્રાભાવિક અને
ચમત્કારિક છે, અવસ્ય યાત્રા કરવા લાયક છે. બહુ જ શાંતિનું સ્થાન
અને આત્મકલ્યાણનું સાધન છે. અહીંના હવાપાણી પણ સારાં છે.
આશ્વિનિવાસ પસંદ હોય તેમણે નિરાંતે ચાર-આઠ દિવસ અવસ્ય
રહેવા લાયક આ સ્થાન છે.

૧૬ પાટડીની હકીકત માટે શં. મં. પ્રં. ભા. ૫. ૧૪ જુઓ.

પાટડીના, પુરુષોના મોટા ઉપાશ્રયનો આમૂલચૂલ જીર્ણોદ્ધાર
ચક્ર ગયો છે. ઉપાશ્રય સુંદર કરાવ્યો છે. શ્રીશાંતિનાથજીનું દેરાસર
નાનું પણ શિખરબંધી અને જૂનું છે. તથા શ્રી પાર્થનાથજીનું

પાટડીથી વાયવ્ય ખૂણામાં અહમદગઢ થઈને ઝૈનાબાદ^{૧૭} માઈલ ૬૧
 ઝૈનાબાદથી ઉત્તર દિશામાં વડગામ^{૧૮} „ ૫૧
 વડગામથી ઉત્તર દિશામાં પંચાસર^{૧૨} „ ૪૧
 પંચાસરથી ઉત્તર દિશામાં શંખેશ્વરજી „ ૬

ઉપર જણાવેલા રસ્તા પ્રમાણે શ્રીશંખેશ્વરજીથી નીકળીને ઉપરીયાળા તીર્થની યાત્રા કરીને જેમને પાછા શંખેશ્વરજી ન આવવું હોય, તેમણે નીચે આપેલ અનુક્રમ પ્રમાણે યાત્રા કરતાં કરતાં ઉપરીયાળા જવું.

શ્રી શંખેશ્વરજીથી દક્ષિણ દિશામાં પંચાસર^{૧૨} માઈલ ૬
 પંચાસરથી નૈઋત્ય ખૂણામાં વડગામ^{૧૮} „ ૪૧
 વડગામથી અગ્નિ „ દસાડા^{૧૩} „ ૪
 દસાડાથી „ „ માંડલ^{૧૪} „ ૬
 માંડલથી દક્ષિણ દિશામાં ઉપરીયાળા^{૧૫} „ ૮
 અથવા દસાડાથી દક્ષિણ દિશામાં પાટડી^{૧૬} „ ૮
 અને પાટડીથી અગ્નિ ખૂણામાં ઉપરીયાળા^{૧૫} „ ૬

દેરાસર નવું છે. પરંતુ તે વિશાળ, જીંચું, સુંદર કારણીવાળું અને ભવ્ય બનેલ છે. શેઠ હુરખચંદ બહેચરદાસ જૈન પાઠશાલા અને શ્રાવિકાશાલા સારી ચાલે છે. જૈન સંઘનું 'વાડી' નામનું ધર્મશાળા તરીકેનું મોટું મકાન ૧, શ્રાવક મહાજનની પેઠી અને શ્રીસંઘનો પ્રાચીન ગાનભંડાર છે. આ ગામ ધણું પ્રાચીન છે.

૧૭ ઝૈનાબાદ, દસાડા સ્ટેટના તાબાનું ગામ છે. આ ગામનું નામ પહેલા દસાડા હતું. વીશેક વર્ષથી તેનું નામ ઝૈનાબાદ રાખ્યું છે. અહીં મ. ના. શ્રી. પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનું ધુમટઅંધી દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને વીશાશ્રીમાળી શ્રાવકોનાં ઘર ૯ છે.

૧૮ વડગામની હકીકત માટે શં. મ. પ્રં ભા. ૫૦ ૧૫ની કુટનોટ જુઓ.

આ પ્રમાણે જવાથી માંડેલ અથવા પાટડી આ બેમાંથી એક ગામની યાત્રા થઈ શકશે. ઉપર પ્રમાણે ઉપરીયાળા જઈને ત્યાંની અપૂર્વ યાત્રાનો લાભ લેવો. પછી ઉપરીયાળા ફ્લેગ સ્ટેશનથી રેલ્વેમાં બેસીને સીધા વીરમગામ જવું હોય તો જઈ શકાય છે. અથવા ઉપરીયાળા ફ્લેગ સ્ટેશનથી રેલ્વેમાં બેસી પાટડી જઈ ત્યાંની યાત્રા કરીને ત્યાંથી પણ રેલ્વે મારફત વીરમગામ^{૧૯} જઈ શકાય છે.

ઉપર પ્રમાણે બે ચક્કર લગાવવાથી શ્રી શંખેશ્વરજીની પંચતીર્થીનાં તીર્થોની તથા રસ્તામાં આવતાં ગામોનાં જિનાલયોની યાત્રા થઈ જાય છે.

^{૧૯} વીરમગામની હકીકત માટે શ્રી. મં. ગ્રં. ભા. ૫૦
૧૦ માં જુઓ.

આ ગામ પ્રાચીન છે. અહીંનું મુનસર તળાવ મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહે અથવા મીનગદેવીએ બંધાવ્યું છે. પંદરમી સદીમાં અહીં (૧) શ્રી સુમતિનાથજીનું અને (૨) શ્રી શાંતિનાથજીનું એમ બે જ દેરાસરો હતાં. વિ. સં. ૧૭૨૧માં અહીં કુલ ૫૭ જિનમૂર્તિઓ હતી.

પરિશિષ્ટ-૩

શ્રી શંખેશ્વરજીની પ્રદક્ષિણા

જઘન્ય-લઘુ પ્રદક્ષિણા

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીના નવા દેરાસરની, ધર્મ-શાલાની અંદર રહીને દેરાસર ફરતી પ્રદક્ષિણા કરવી તે, અથવા તો નવું દેરાસર અને ધર્મશાલાના કંપાઉંડના ગઢની ફરતી બહારથી-રાજમાર્ગ પરથી પ્રદક્ષિણા કરવી તે લઘુ પ્રદક્ષિણા કહેવાય છે. પહેલી રીતથી પ્રદક્ષિણા કરવાથી બાવન જિનાલયની દેરીઓ સહિત આખા જિનમંદિરની પ્રદક્ષિણા થઈ જાય છે અને બીજી રીતથી પ્રદક્ષિણા કરવાથી, બાવન જિનાલય સહિત આખા દેરાસર અને ધર્મશાલાના સંપૂર્ણ કંપાઉંડ ઉપરાંત શેઠ મોતીલાલ મૂળજીભાઈ મારફતની નવી ધર્મશાલા પણ તેમાં આવી જાય છે. તેમાંની પહેલી પ્રદક્ષિણાને “સો કદમી પ્રદક્ષિણા” અને બીજી રીતની પ્રદક્ષિણાને “પાંચસો કદમી પ્રદક્ષિણા” અથવા તો “૧૧ ફોરો પ્રદક્ષિણા” એવું નામ આપી શકાય.

આ તીર્થધામના કંપાઉંડના મુખ્ય દરવાજાથી નીકળી, થોડું બજારમાં આલી દક્ષિણ તરફની શેરીમાં વળીને ટાંકાવાળી ધર્મશાલાની રાજમાર્ગ પરની બારી તથા જૂના મંદિરના ખંડિયેર વચ્ચેથી નીકળી, નવા દેરાસરના નગારખાનાની ડેલી અને કંપાઉંડના ગઢ પાસે થઈ, ગામના ઝાંપા બહાર નીકળી,

શેઠ મોતીલાલ મૂળજીભાઈ મારફતની નવી ધર્મશાલાની પાસે થઈ, ઉગમણી શેરીમાં થઈને બજારના નાકા પર આવેલા આ તીર્થધામના કંપાઉંડના એ જ સુખ્ય દરવાજામાં પ્રવેશ કરવાથી “ ૫૦૦ કદમી અથવા ૦૮ કોશી ” પ્રદક્ષિણ થાય છે.

મધ્યમ પ્રદક્ષિણા

શા'જેશ્વર ગામના પશ્ચિમ તરફના-નવી નૈન ધર્મશાલા પાસેના ઝાંપાથી નીકળીને ખારસોલ તળાવ તથા આખા ગામને પ્રદક્ષિણા દઈને પાછા એ જ ઝાંપાથી પ્રવેશ કરવાથી ‘મધ્યમ પ્રદક્ષિણા’ થાય છે. આમાં લગભગ ત્રણ માઈલનો પંથ થતો હોવાથી આનું “ દોઢ કોશી પ્રદક્ષિણા ” નામ આપી શકાય છે. આ મધ્યમ પ્રદક્ષિણા કરવાથી; ખારસોલ તળાવના દિનારા પરના, જેમાંથી મૂળ નાયકશ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ પ્રગટ થઈ હતી તે, ‘ઝંડકુવા’ નામના મોટા ખાડાની, ગામના પૂર્વદિશા તરફના ઝાંપાની બહાર થોડે છેટે દટાઈ ગયેલા જૂના મંદિરનો ઢગલો છે તેની, ગામની મધ્યમાં આવેલા જૂના મંદિરના ખંડિયેરની અને નવા મંદિરના આખા કંપાઉંડની પ્રદક્ષિણા થઈ જાય છે.

ઉત્કૃષ્ટ-મોટી પ્રદક્ષિણા

નીચે આપેલા ક્રમ પ્રમાણે કરવાથી મોટી પ્રદક્ષિણા થાય છે. આમાં લગભગ ૪૫ માઈલનો પંથ થતો હોવાથી અને આ તરફના ગાઉ એ માઈલથી ઠાંઠક નાના હોવાથી આ મોટી પ્રદક્ષિણાનું નામ “ પચ્ચીશ કોશી પ્રદક્ષિણા ” આપી શકાય છે.

શંખેશ્વરથી નૈઋત્યમાં બોલેડા થઇને આદરીયાણા^{૨૦}

માઇલ ૭૧

આદરીયાણાથી ઉત્તરમાં પડીવાડા, પીરોજપુર થઇને

લોલાડા^{૨૧} માઇલ ૮

લોલાડાથી ઈશાનપૂણામાં ખીજડીઆળી^{૧૦} થઇને ચંદુર

રાયવી^{૨૨} (મોટી) માઇલ ૬૧

ચંદુર(મોટી)થી પૂર્વ દિશામાં મુંજપુર^૧ માઇલ ૫૧

૨૦ આદરીયાણામાં મુ. ના. શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુજીનું શિખરબધી દેરાસર ૧ ગામના પ્રમાણમાં ધર્મ મુંદર છે. ઉપાશ્રયો ૩, જ્ઞેન પાઠશાલા તથા જ્ઞેન કન્યાશાલા ૧ અને શ્રી વીશાશ્રીમાલી શ્રાવકોનાં ઘર ૩૦ છે. ગામ પ્રાચીન છે. ઝીંઝુવાડા દરબારના તાબાનું આ ગામ છે.

૨૧ લોલાડામાં મુ. ના. શ્રી શાંતિનાથજી ભગવાનનું એક દેરાસર છે. હાલ થોડાં વર્ષોમાં દેરાસરનો જીર્ણોદ્ધાર થયો છે. મુ. ના. જીની મૂર્તિ પ્રાચીન અને મનોહર છે. ઉપાશ્રય ૧ અને શ્રાવકોનાં ઘર ૩ છે. વિ.સં. ૧૯૬૦ની સાલમાં અહીં શ્રાવકોનાં ૧૪-૧૫ ઘર હતાં. રાધનપુર સ્ટેટનું આ ગામ જૂનું છે. અહીંના શ્રાવકોએ મૂર્તિ ભરાવ્યાના શિલાલેખો મળ્યા છે.

૨૨ ચંદુર રાયવી (મોટી)ની હકીકત માટે શં. મ. પ્ર. ભા. ૫૦ ૭૩ની કુટનોટ જુઓ.

અહીં મુ. ના. શ્રી ચંદ્રપ્રભુ ભગવાનનું દેરાસર શિખરબધી અને ભવ્ય છે. મુ. ના. જીની મૂર્તિ મોટી અને મનોહર છે. મુ. ના. જીના મંચતીર્થોવાળા પરિકરનો ગાદી સિવાયનો બધો ભાગ પ્રાચીન છે. આ ગામ રાધનપુર સ્ટેટનું છે અને પ્રાચીન છે. ક્ષાત્રસિંહ રાસમાળામાં લખ્યું છે કે-વનરાજ આવડાનો જન્મ આ ચંદુર ગામમાં થયો

મુંજપુરથી	દક્ષિણ દિશામાં	કુવારદ ^{૨૩}	માર્ગલ ૩
કુવારદથી	” ”	પાડલા ^{૨૪}	” ૩૧
પાડલાથી	” ”	પંચાસર ^{૨૨}	” ૫
પંચાસરથી	ઉત્તર ”	શંખેશ્વર	” ૬

આ પ્રમાણે ફરી આવીને આદરીયાણાના રસ્તાવાળા ઝાંપાથી અથવા જે ઝાંપાથી નીકળ્યા હોય તે જ ઝાંપાથી ગામમાં પ્રવેશ કરવાથી પ્રદક્ષિણા સંપૂર્ણ થાય છે. આ મોટી-પચ્ચીશ કોશી પ્રદક્ષિણા કરવાથી, છ ગામોનાં પ્રાચીન જિનાલયોનાં દર્શન થશે, મુંજપુર અને પંચાસર-એ પંચતીર્થીનાં જે ગામોની યાત્રા થશે અને અતિ પ્રાચીન પાડલા ગામની સ્પર્શના થશે. માટે આ પચ્ચીશ કોશી પ્રદક્ષિણાનો લાભ અવશ્ય લેવા લાયક છે.

૨૩ કુવારદની હકીકત માટે શં. મ. પ્ર. લા. પૃ. ૧૪માં જુઓ.

૨૪ પાડલાની હકીકત માટે શં. મ. પ્ર. લા. પૃ. ૭૧ની ફુટનોટ જુઓ.

પુરવાણી

[આ પુસ્તકના પ્રથમ ભાગનાં પ્રકરણો છપાઇ ગયા પછી, અમુક પ્રકરણોમાં ઉમેરવા યોગ્ય કેટલીક હકીકત મળી છે તે અહીં પુરવાણી રૂપે આપી છે. તે હકીકત નીચે લખેલ પ્રકરણોમાં ઉમેરવી.]

પ્રકરણ બીજું : શંખેશ્વર ગામ

કલકત્તાની સિંધી જૈન ગ્રંથમાલાના બીજા ગ્રંથાંકતરીકે પ્રગટ થયેલ ‘પુરાતન પ્રબંધસંગ્રહ’ અન્તર્ગત (૩) વનરાજ વૃત્ત (૭)માં લખ્યું છે કે—“શ્રીમાન્ શીલગુણસૂરિજીએ, વનરાજને તે હિંસા કરતો હોવાથી પોતાના ઉપાશ્રયમાંથી કાઢી મૂક્યો. ત્યારપછી પોતાના દોસ્તોની સાથે વનરાજે શંખેશ્વર અને પંચાસરની વચ્ચેની ભૂમિમાં રહીને ચૌર્યવૃત્તિથી કેટલોક સમય વીતાવ્યો હતો.” આ ઉપરથી જણાય છે કે—ઐતિહાસિક દૃષ્ટિથી પણ શંખેશ્વર ગામ વિ. સં. ૮૦૨ થી પણ વધારે પ્રાચીન છે.

પ્રકરણ છઠ્ઠું : પ્રભાવ-માહાત્મ્ય

શ્રીયુત પૂરણચંદ્રજી નાહર સંગૃહીત શિલાલેખ સંગ્રહમાં લખ્યું છે કે—“બીકાનેરમાં શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનું એક મંદિર વિદ્યમાન છે.”

પ્રકરણ નવમું : યાત્રા

(૧) ‘શ્રીમાધવાનલ ચતુષ્પદી’ (આ. શ્રી. જ્ઞા. વિ. સૂ. જ્ઞા. ભં. ખંભાત)ની, સં. ૧૭૩૬ના ભાદરવા સુદિ ૭ લોમવારે લખાઇને પૂર્ણ થયેલી, હસ્તલિખિત પ્રતની પ્રથ-

સ્તિમાં લખ્યું છે કે—“ બુરાનપુર(ખાનદેશ)નિવાસી, વીશા પોરવાડ શાહ રંગજીએ, પોતે પોતાને હાથે પેઢા કરેલી લક્ષ્મી ખર્ચીને મોટા આડંબર પૂર્વક મોટા ઠાઠમાઠથી શ્રીશત્રુંજય ગિરિરાજનો સંઘ કાઢેલો. આખું વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરીને શત્રુંજય જતાં માર્ગમાં તેમણે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ તીર્થની પણ સંઘ સાથે ભક્તિપૂર્વક યાત્રા કરી હતી ”

(૨) જેસલમેરનિવાસી, ખરતરગઝીય, બાકેલુ સા. ગુમાનચંદજીના પુત્રો બાદરમલજી વગેરે પાંચ ભાઈઓએ જેસલમેર, ઉદયપુર અને કોટાથી કંકુપત્રીઓ દેશોદેશમાં લખીને ઘણા જ ઠાઠમાઠ અને ઘણી જ ધામધૂમથી શત્રુંજય ગિરિરાજનો મોટો-જળરહસ્ત સંઘ વિ સં. ૧૮૯૧ ના માઘ સુદિ ૧૩ને દિવસે કાઢ્યો હતો. રસ્તામાં અનેક તીર્થોની યાત્રા કરવા સાથે શત્રુંજય ગિરિનાર વગેરે મહાતીર્થોની યાત્રા કરીને પાછા ફરતાં શ્રી શંખેશ્વર તીર્થની પણ ભક્તિ પૂર્વક યાત્રા કરીને તે સંઘ ત્યાંથી રાધનપુર ગોડીપાર્શ્વનાથજીની યાત્રા કરવા માટે ગયો હતો. આ સંઘના ટૂંક વર્ણન માટે શં. મ પ્ર. ભા. પૃ. ૧૭૧ નીચેની રાધનપુરની કુટનોટજીઓ

પુરવણીનું અનુસંધાન

[આ પુસ્તકના પ્રથમ ભાગની પુરવણી છપાઈ ગયા પછી પણ કેટલીક હકીકત મળી આવી છે તે ઉપયોગી સમજીને અહીં પુરવણીના અનુસંધાન રૂપે આપી છે. તે હકીકત નીચે લખેલ પ્રકરમાં ઉમેરવી.]

પ્રકરણ ત્રીજું : રસ્તા

પૃષ્ઠ ૧૫માની કુટનોટમાં દંતકથામાં ઉમેરવું કે—“અખંડ દીવા ઉપરાંત ત્યાંના પૂજારીને હંમેશાં અરધો રૂપિયો તથા એક પાત્રી ચોખ્ખા ચમત્કારિક રીતે મળતા હતા.”

પ્રકરણ છઠું : પ્રભાવ—માહાત્મ્ય

પં. શ્રી હેમવિજયજી ગણીએ વિ. સં. ૧૭૪૨ ના ચૈત્ર શુદ્ધિ ૩ ને સોમવારે સીહોરમાં શ્રીશક્તેશ્વરપાર્શ્વનાથપ્રસાદાત્ શ્રી વિક્રમસેન રાસ લખીને પૂર્ણ કર્યો. જુઓ પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભા. ૨, પૃ. ૨૫૪.

આ ઉપરથી સીહોર (કાઠિયાવાડ) માં વિ. સં. ૧૭૪૨ માં શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર હોય એમ જણાય છે.

પ્રકરણ નવમું : યાત્રા

રાધનપુરનિવાસી શા. હરગોવિંદદાસ ઉત્તમચંદ તરફથી રાધનપુરથી શંખેશ્વરજીનો મોટો સંઘ સં. ૧૯૭૬ ના ફાગણ વદિ ૧ ને દિવસે ધામધૂમથી નીકળ્યો હતો. તેમાં આશરે

દોઢસો ગાડાં હતાં. રાધનપુરથી નીકળી શ્રી શંખેશ્વરજીની યાત્રા કરી પાછા રાધનપુર પહોંચતાં સુધીનું તમામ ગાડાં-ઓનું ભાડું પણ તેમણે આપ્યું હતું શંખેશ્વરજીમાં, રસ્તાનાં ગામોમાં તથા રાધનપુરમાંથી નીકળતાં અને પેસતાં પણ તેમણે નોકારશીઓ કરી હતી. શંખેશ્વરજીમાં મહોત્સવ પૂર્વક તેમણે અઠોત્તરી સ્નાત્ર લણાવ્યું હતું. રાધનપુરથી શંખેશ્વરજીના બીજા સામાન્ય સંઘો ઘણા નીકળે છે, તેમાં ત્રણથી પાંચ હજારનું ખર્ચ થાય છે, બ્યારે આ સંઘમાં ૧૯ થી ૨૦ હજાર રૂપિયાનું ખર્ચ થયું હતું.

આ યાત્રા પ્રકરણ (પૃ. ૬૮) માં ‘ધામી વીરજી’એ સં. ૧૮૩૦ માં સંઘ કાઢ્યાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેની કુટ-નોટમાં આ ‘ધામી વીરજી’, રાધનપુરના ‘ધામી જશિંગલાલ નેમચંદ’ ના કઠાચ વડવા હશે, એમ અનુમાન કર્યું છે. અને તેમને પુછાવતાં ધામી વીરજી, તેમને (ધામી જશિંગલાલ નેમચંદને) સાતમી પેઢીએ પૂર્વજ (વડવા) થાય છે, એમ ચોક્કસ સમાચાર મળ્યા છે. આ સંઘ સમીથી નીકળ્યો હતો. સંઘ કાઢનાર ધામી વીરજી તે વળતે સમીમાં રહેતા હતા અને તેમના વંશજો પાછળથી રાધનપુરમાં વસ્યા હતા.

આ યાત્રા પ્રકરણ (પૃ. ૬૯) માં રાધનપુરથી શિવચંદ લાઈએ સંઘ કાઢ્યાની હકીકત લખી છે. તે શિવચંદલાઈના પિતાનું નામ સાંકળચંદલાઈ હતું. આ શિવચંદલાઈને બે પુત્રો હતા : (૧) અરિમર્દન અને (૨) રાજવલ્લભ. અત્યારે અરિમર્દનનો પુત્ર પન્નાલાલ અને રાજવલ્લભનો પુત્ર સેવંતી-લાલ-એમ શિવચંદલાઈના બે પૌત્રો રાધનપુરમાં હયાત છે.

પૃ. ૭૧ ની કુટનોટના છેલ્લા પેરામાં ઉમેરવું કે:-
“અહીંના મૂળ નાયક શ્રી નેમિનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ મુંજ-
પુરમાં પધરાવી દીધી હતી. તે હાલમાં તલાજ (કાઠિયાવાડ) માં
ગનેલા નવીન જિનમંદિરમાં મૂલનાયકજી તરીકે ગિરાજે છે.”

પાડલાના રહેવાસી દોસી વીરજીએ સં. ૧૬૬૩ માં શંખે-
શ્વરજીના જૂના મંદિરમાં એક દેરી કરાવી હતી. જુઓ
લેખાંક-૫૪.

પ્રકરણ દશમું : જીર્ણોદ્ધાર

પૃ ૮૮ ના બીજા પેરેઆફને છેડે ઉમેરવું કે:-“અને
ત્યાં કાર્તિકી તથા ચૈત્રી પુનમને દિવસે શ્રી શત્રુંજયનો પટ
ગંધાય છે. કુલ હક કારખાનાનો છે.

પ્રકરણ અગિયારમું : નવું મંદિર

લે. નં. ૧૧ માં જણાવ્યા પ્રમાણે નવા મંદિરમાં સં.
૧૮૬૮ માં જયપુરવાળાના દ્રવ્યથી જે સમારકામ થયું તે
અને ત્યારપછી બીજાઓની દ્રવ્ય-સહાયથી પણ જે સમાર-
કામ થયું તે રાધનપુરના સંઘની સોંપણીથી, રાધનપુરનિવાસી
વૃદ્ધિલાલ મગનલાલ વીરવાડિયાના શ્વસુર (સસરા) રાધન-
પુરવાળા શા. સારાલાલ દલપત પુંજશાના સાતમી પેઢીએ
થઈ ગયેલ પૂર્વજ પદમશી શેઠે કરાવ્યું હતું. આ પદમશી
શેઠે રાધનપુરમાંના મોટા ચિંતામણિજીના અને અન્નિતનાથજીના
દેરાસરોનો પણ ખંતથી જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો, એમ
રાધનપુરના વૃદ્ધ પુરુષો કહે છે

પ્રકરણ પંદરમું : મેળા .

અહીં દર વરસે પોષ દશમી (માગસર વદિ દશમી) નો મેળો લરાય છે. તે દિવસે રાધનપુરવાળા શેઠ શ્રી મણિલાલ મોતીલાલ મૂળજી તરફથી છેલ્લાં છ વર્ષોથી કાયમ ખાતે નોકારશી થાય છે. આ નોકારશી કાયમી છે. તે માટે તેમણે રૂપિયા જૂદા કાઠીને રાધનપુરવાસી શેઠ શ્રી સકરચંદ મોતીલાલ મૂળજીને સોંપેલા છે. એટલે હાલમાં આ નોકારશીની વ્યવસ્થા શેઠશ્રી સકરચંદલાઇ મોતીલાલ મૂળજી કરે છે.

शङ्खेश्वर महातीर्थ

भाग बीजो

[कल्प - स्तोत्रादि - सन्दोह]

श्रीमद्विजयधर्मसूरिगुरुभ्यो नमोनमः ।

शङ्खेश्वर महातीर्थ

द्वितीय भाग

[कल्प-स्तोत्रादि-सन्दोह]

[१] प्राकृत-संस्कृतविभाग

कल्पप्रबन्धादि

[१]

श्रीजिनप्रभसूरिविरचितः

श्रीपार्श्वनाथस्य कल्पसंक्षेपः ।*

सुरअसुरखयरकिन्नरजोईसरविसरमहुअराकलिअं ।

तिहुअणकमलागेहं नमामि जिणचलणनीररुहं ॥ १ ॥

जं पुच्चमुणिगणेणं अवि अप्पाणप्पकप्पमज्झंमि ।

सुरनरफणिपहुमहिअं कहिअं सिरिपासजिणचरिअं ॥ २ ॥

* श्रीसुत वकील देशवलाल प्रेमचंद मोदी संपादित "तीर्थदर्प" अथम भागथी छतार्यु. आ ६६५, सिंधी नैन ग्रंथभालाना 'विविध तीर्थदर्प' ना पृ ११-१३मां पद्य नं० ६ श्रीपार्श्वनाथकल्पः । अनामथी छपायेल छे.

- संकि (खि?) तसत्थनिमिखत्तचित्तवितीण धम्मिअजणाण ।
तोसरुए तं कप्पं भणामि पासस्स लेसेण ॥ ३ ॥
- भवभमणभेयणत्थं भविआ भवदुक्खभारभरिअंगा ।
एयं समासओ पुण पभणिज्जंतं मए सुणह ॥ ४ ॥
- विजया जया य कमठो पउमावई-पासजवरव-वइरुट्ठा ।
घरणो विज्जादेवी सोलसऽहिट्ठायगा जस्स ॥ ५ ॥
- पडिमुप्पत्तिनियानं कप्पे कलिअं वि नेह संकलिअं ।
एयस्स गोरवभया पडिहिइ न हु को इमं पच्छा ॥ ६ ॥
- अह जलहिच्चुलुअमाणं करेइ तारयविमाणसंखं जो ।
पासजिणपडिममहिमं कहिअं न वि पारए सोऽवि ॥ ७ ॥
- एसा पुराणपडिमा अणेगठाणेसु संठवेऊणं ।
खयरसुरनरवरेहिं महिआ उवसग्गसमणत्थं ॥ ८ ॥
- तह वि हु जणमण निचलभावकए पाससामिपडिमाए ।
ईदाईरुयमहिमं कित्तिअमेयाइ ता वुच्छं ॥ ९ ॥
- सुरअमुरवंदिअपए सिरिमुणिमुव्वयदिणेसरे इत्थ ।
भारहसरंमि भविअणकमलाइं वोहयंतंमि ॥ १० ॥
- चंपाड पुरवरीए एसा सिरिपाससामिणो पडिमा ।
रयणायरोवकंठे जोईसरवन्निआ आसि ॥ ११ ॥
- सक्कस्स कत्तिअभवे सयसंखाभिग्गहा गया सिद्धि ।
एआए ज्ञाणाओ वयगहणाणंतंरं तइया ॥ १२ ॥
- सोहम्मवासवो तं पडिमामाहप्पमोहिणा मुणिअं ।
अंचइ तत्येव ठिअ महाविभूईड दिव्वाए ॥ १३ ॥

- एवं वचइ कालो कयवयवासेहिं रामवणवासो ।
 राइवपहावं दंसणहेउं लोआण हरिवयणा ॥ १४ ॥
 रयणजडियखयरसंजुअसुरजुअलेणं च दंडगारणे ।
 सतुरयरहो अ पडिमा दिन्नेसा रामभइस्स ॥ १५ ॥
 सगमासे नवदिअहे विदेहहुहिओवणीयकुसुमेहिं ।
 भत्तिभरनिब्भरेणं महिआ रहुपुंगवेण तहा ॥ १६ ॥
 रामस्स पवलकम्मयमलंघणिज्जं च वसणमोइणं ।
 नाऊण सुरा भुज्जो तं पडिमं निति तं ठाणं ॥ १७ ॥
 पूअइ पुणो वि सको पकिट्ठभत्तीइ दिव्वभोएहिं ।
 एवं जा संपुत्ता एगारसवासलक्खा य ॥ १८ ॥
 तेणं कालेणं जउवंसे बलएव—कण्ह—जिणनाहा ।
 अवइत्ता संपत्ता जुव्वणमह केसवो रज्जं ॥ १९ ॥
 कण्हेण जरासंधस्स विग्गहे निअदलोवसग्गेसु ।
 पुट्ठो नेमि भयवं पच्चूद्विणासणोवायं ॥ २० ॥
 तत्तो आइसइ पट्ट—पुरिसत्तम ! मज्झ सिद्धिगमणाओ ।
 सगसयपण्णासाहिअतेसीसइसेहिं वरिसाणं ॥ २१ ॥
 होही पासो अरिहा विविहाहिट्ठायगेहिं नयचलणो ।
 जस्सच्चान्हवणजलसित्ते लोए समइ असिवं ॥ २२ ॥
 सामी ! संपइ कत्थवि तस्स जिणिंदस्स चिट्ठए पडिमा ।
 इअचक्कधरेणुत्ते तर्म्मिदमहिअं कहइ नाहो ॥ २३ ॥
 इअजिणजणइणाणं अह सो मुणिउं मणोगयं भावं ।
 मायलिसारहिसहिअं रहमेयं पडिममप्पेहिं ॥ २४ ॥

- मुइओ मुररिउ पडिमं ण्हावइ घणसारघणघणरसेहिं ।
 पूइअ परिमलवहलाचंदणचारुकुसुमेहिं ॥ २५ ॥
 पञ्जागयगहदिन्नं सित्थं सिंचेइ सामिसलिलेणं ।
 जंतुवसग्गा विलयं विलयं जह जोगिचित्ताइं ॥ २६ ॥
 बहुदुहवहणं^१ निहणं पत्ते पच्चद्वचक्कवट्ठिमि ।
 जाओ जयजयरओ जायवनिवनिविडभडसिन्ने ॥ २७ ॥
 तत्येव विजयठाणे निम्माविअमहिणवं जिणाएसा ।
 संखउरनयरजुत्तं ठविऊणं पासपहुविंवं ॥ २८ ॥
 पडिममिमं संगिण्हिअ निअनअरमुवागयस्स कण्हस्स ।
 भूवेहिं वासुदेवत्तणाभिसेऊसवो विहिओ ॥ २९ ॥
 कण्हनरिंदेण तओ मणिकंचणरयणरइअपासाए ।
 सत्तयवाससआइं^२ संठाविअ पूइआ पडिमा ॥ ३० ॥
 जाए जायवजाईं^३ पलए देवाउ दारवइदाहे ।
 सामिपहावा देवालयंमि न हु पावगो लग्गो ॥ ३१ ॥
 सद्धिं पुरीइ तइया जलनिहिणा रुइरमंदिरसमेओ ।
 लोललहरीकरेहिं नाहो नीरंतरे नीओ ॥ ३२ ॥
 तक्खयनाग्गिंदेणं तइया रमणत्थमुरगरमणीहिं ।
 तत्थागएण दिट्ठा पहुपडिमा^४ पावनिदलणी ॥ ३३ ॥
 पमुइअमणेण तत्तो नायवहूविहिअनट्टकलहट्टं ।
 महया महेण महिआ जावऽसिईं^५ वाससहसाइं ॥ ३४ ॥

१ बहुदुहवणं, बहुदुहवट्टं । २ वाससयाइं । ३ जावणजाईं ।
 ४ बहुपडिमा । ५ जाव सिवाइ ।

वरुणो वरहरिअवई तयवसरे सायरं पलोअंतो ।
 तवखयपूइज्जंतं पासइ तिहुअणपहुं पासं ॥ ३५ ॥
 एसो सो गोसामी जो सुरनाहेण पूइओ पुब्बि ।
 इण्हि मज्झवि जुज्जइ सहायणं सामिचलणाणं ॥ ३६ ॥
 चित्तिअमत्थमहीणं पत्थिअ सेवइ जिणेसमणवरयं ।
 जा चउवच्छरसहसा ठिआ य अह तेण समणं ॥ ३७ ॥
 सिरिवद्धमाणजलए तिलए लोअस्स भरहखित्तंमि ।
 अविरलगोपूरेणं सिंचंते सब्बसस्साइं^१ ॥ ३८ ॥
 कंतिकलाकलसीकयसुरपुरपउमाइ कंतिनयरीए ।
 वसइ सुरसत्थवाहो धणेसरो सत्थवाहु त्ति ॥ ३९ ॥
 सो अन्नया महिब्भो विणिग्गओ जाणवत्तजत्ताए ।
 संजत्तिअवयजुत्तो सिंहलदीवंमि संपत्तो ॥ ४० ॥
 तत्थ विढप्पिअ पणगणमागच्छंतस्स तस्स वेगेण ।
 पवहणथंभो सहसा जाओ जलरासिमज्झंमि ॥ ४१ ॥
 विमणमणो जा चितइ पयडीहोऊण सासणसुरी ता ।
 पउमावई पयंपइ मा वीहसु वच्छ ! सुण वयणं ॥ ४२ ॥
 वरुणविणिम्मिअमहिभो महिमोहमरट्टमइणो भइ ! ।
 इह नीरत्तले चिट्ठइ पासजिणो नयसु सं ठाणं ॥ ४३ ॥
 देवि ! कहं मइ सत्ती जिणेसगइणे समुद्धजलमूला ।
 एवं धणेण कहिए तो भासइ सासणादेवी ॥ ४४ ॥

पविस मह पुढिलगो कडूसु पढुमामसुत्ततंतूहिं ।

आरोविय पोअवरे सावय ! वय निअपुरिं सुत्थो ॥ ४५ ॥

काऊण सव्वमेयं लोगत्तयनायगं गहेऊण ।

संजायहरिसपगरिसपुलइअगतो महासत्तो ॥ ४६ ॥

खणमित्तेण सठाणं समागओ परिसरे^१ पडकुडीओ ।

रइआविअ जाव ठिओ एइ जणो सम्मुहो ताव ॥ ४७ ॥

गंधव्वि^२गीइवाइअरवेण सूहव्वयनारिधवलेहिं ।

वहिरियककुहो नाहं दाणं दितो पवेसेइ ॥ ४८ ॥

रययायलसच्छायं पासायं कारिऊण कंतीए ।

विणिवेसिय भुवणगुरुं निच्चं पूएइ भत्तीए ॥ ४९ ॥

कालंतरमावण्णे धणेसरे पडरनायरवरेहिं^३ ।

वाससहस्से पढुणो पूइज्जंतस्स वक्कंते ॥ ५० ॥

देवाहिदेवमुत्तिं परिअरहिअं तया य कंतीए ।

मेलिअ रसस्स धंभणनिणित्तमागासमग्गेण ॥ ५१ ॥

कलिअकलाकालत्तयपालित्तयगणहरोवएसाओ ।

नागज्जुणजोइंदो आणेही अप्पणो ठाणे ॥ ५२ ॥

जोइणि गए कयत्ये तत्थं सुत्तूण नाट्टमट्ठीए ।

रसयंभाओ होही धंभणयं नाम तित्थं ति ॥ ५३ ॥

*उग्भिन्नवंसयालंतरहिओ सुरहिखीरहविअंगो ।

आकंठखिइनिमग्गो जणेण जक्खुत्ति कयनामो ॥ ५४ ॥

अचिस्सइ तयवत्थो जिणनाहो पणसयाइ वरिसाणं ।
 तयणु धरिणिंदनिम्मिअसन्निज्झो विइअमुरसारो ॥ ५५ ॥
 सिरिअभयदेवमूरी दूरीरुयदुहिअरोगसंघाओ ।
 पयडं तित्थं काही अहीणमाहप्पदिप्पंतं ॥ ५६ ॥
 कंतीपुरीइ भयवं पुणो गमिस्सइ तओ अ जल्लहिंमि ।
 बहुविहनयरेसु अ गडुवर^१ महिमाइ दिप्पंतो ॥ ५७ ॥
 अद्द कोऽत्तीआणागयपडिमाठाणाण साहणसमत्थो ।
 जइवि हु सो सहसमुहो हविज्ज रसणासयसहस्सो ॥ ५८ ॥
 पावा-चंपाऽ-ट्ठावय-रेवय-संमेअ-विमलसेलेसु ।
 कासी-नासिग-मिहिला-रायगिहि-प्पमुहत्तित्थेसु ॥ ५९ ॥
 जत्ताइ पूअणेणं दाणेणं जं फलं हवइ जीवो ।
 तं पासपडिमदंसणमित्तेणं पावए इत्थ ॥ ६० ॥
 मासक्खमणस्स फलं वंदणबुद्धीइ पाससामिस्स ।
 छम्मासिअस्स पावइ नयणपहगयाइ पडिमाए ॥ ६१ ॥
 निरवच्चो बहुतणओ धणहीणो धणयसंनिहो^२ द्दोइ ।
 दोहग्गोऽवि हु सुहओ पट्टदिट्ठीए जणो दिट्ठो ॥ ६२ ॥
 सुक्खत्तं कुरुलत्तं कुजाइजम्भो कुरुवदीणत्तं ।
 अत्यभवे पुरिसाणं न हुंति पट्टपडिमपणयाणं ॥ ६३ ॥
 अडसद्वितित्थजत्ताए भमइ कह वि मोहिओ लोओ ।
 तेहिं तोऽणंतगुणं फलमप्पिते जिणे पासे ॥ ६४ ॥

एगेण वि कुम्भमेण जो पडिमं महइ तिच्चभावो सो ।

भूमालिमउलिमउलिअचरणो चकाहिवो होइ ॥ ६५ ॥

जे अट्टविह पूअ कुणति पडिमाइ परमभत्तीए ।

तेसिं देविदाईपयाडं^१ करपकयत्थाइ ॥ ६६ ॥

जो वरकिरीडुडलकेउराईणि^२ कुणइ देवस्स ।

तिहुअणमउडो होउण सो लहु लहइ सिवसुक्खं ॥ ६७ ॥

तिहुअणचूडारयण ज्णनयणामयसलागिगा^३ एसा ।

जेहिं न दिट्ठा पडिमा निरत्थय ताण मणुअत्तं ॥ ६८ ॥

सिरिसग्गदास^४ मुणिणा^५ लहुकप्पो निम्मिओ अ पडिमाए ।

सुरकप्पाओ अ मया सवधलवे समुद्धरिओ ॥ ६९ ॥

जो पढड चित्तड मुणइ एय कप्पं स कप्पयासीसु ।

नाढो होउण भवे सत्तमए पावए सिद्धि ॥ ७० ॥

गिहच्चेडअमि जो पुण पुत्थयलिहिअं वि कप्पमच्चेड ।

सो नारयतिरिएमृ^६ निअमा नो जाड चिरवोही ॥ ७१ ॥

हरिजलहिजण्णगयगयचोरोरगगहनिवारियारिपेयाणं ।

वेयान्साडणीण भयाडं नासंति दिणि भणणे^७ ॥ ७२ ॥

भव्याण पुन्नसोदा पाणीआइन्नहिअयटाण वि ।

कप्पो कप्पतरु इव चिन्सतो बलिअ देड ॥ ७३ ॥

^१ कयाइ । ^२ कउग्ग०, वेयूरा० । ^३ मयसिलागा ।

^४ सग्गदाण्ण० । ^५ गणिना० । ^६ तिरिए सुरस्स । ^७ भणिणो ।

જાવય^૧ મેરુપદ્મો મહિમલ્હિઅઓ સમુદ્ગલતિહો ।

ઉજ્જોઅંતો ચિદ્વદ્ નરસ્વિત્તં તા જયત^૨ કપ્પો ॥ ૭૪ ॥

इति श्रीपार्श्वनाथस्य कल्पसंक्षेपः ।

[૨]

શ્રીજિનપ્રભસૂરિવિરચિત્તઃ

શ્રીશશ્વપુરકલ્પઃ । *

પુર્વિ કિર નવમો પડિવાસુદેવો જરાસંધો રાયગિહાઝ-
(ઓ)* નયરાઝ(ઓ) સમગ્ગસિન્નસંભારેણ નવમસ્સ વાસુદેવસ્સ
કણ્હસ્સ વિગ્ગહત્થ પચ્છિમદિસં ચલિત્ત(ઓ)। કણ્હો વિ સમગ્ગ-
સામગ્ગીય વારવર્ઙ્ગ(ઓ) નિગ્ગંતૂણ સંમુહં તસ્સાગત્ત(ઓ) વિસય-
સીમાય । તત્થ ધયવયારિદ્ધિનેમિણા પંચજણ્ણો સંસ્વો પૂરિત્ત(ઓ)
યત્થ સંસ્વો પૂરિત્ત(ઓ)તત્થ સંસ્વેસરં નામ નયરં નિવિદ્ધં। તત્ત(ઓ)
સંસ્વસ્સ નિનાયણ સુમિયણ જરાસંધેણ જરાભિહાણં કુલદેવજં^૩
આરાહિત્તા વિત્તવિયા વિન્હુણો વલે જરા । તણ સ્વાસસાસરો-

* શ્રીયુત વકીય કેશવનાથ પ્રેમચંદ મોદી સંપાદિત “ શ્રી વિવિધ
તીર્થકલ્પ ” પ્રથમ ભાગ, પૃ ૫૨ થી ઉતાર્યો આ કલ્પ, સિધ્ધી જૈન
અથમાનાના ‘ શ્રી વિવિધ તીર્થકલ્પ ’ મા પૃષ્ઠ નં ૨૭ શશ્વપુરપાશ્વ-
કલ્પ. । એ નામથી છપાયેલ છે

આ કલ્પમા અહી તેમજ આગળ ધણે ઠેકાણે ઉ ની આગળ
ઐ સમા (ઓ) આપેલ છે, તે શુદ્ધ હોવાથી, સિધ્ધી જૈન અથમાનાના
પુસ્તક મુજબ આપેલ છે

૧ જાવઈ । ૨ જયઈ । ૩ કુલદેવયં ।

गेहिं य पीडियं निअसिन्नं दट्ठुं आउलीहूअचित्तेण केसवेण
 पुट्ठो भयवं अरिट्ठिनेमिसामी भयवं ! कहं महसिन्नं निरुवद्वं
 होही कहं च मज्झ जयसिरी करयलट्ठिआ भविस्सइ ?। तउ(ओ)
 भयवया ओट्ठिन्नाणेणं आभोएऊण आइट्ठं जहा-पायाले
 पन्नगेहिं पूज्जमाणा^१ भविस्सस्सारिहउ(ओ) पासस्स पडिमा
 चिट्ठइ । तं जइ नियदेवयावसरे तुमं पूएसि तथा ते निरुवद्वं
 च जयस्सिरी य होहिंति । तं सोऊण विण्हुणा सत्तमासे तिन्नि
 दिवसे य, मयंतरेण दिणत्तिगं चेव, आहारविरहिणं विहिणा
 आराहिओ पन्नगाहिराउ(ओ) कमेण पचखीहूउ(ओ) वासुगी
 नागराउ(ओ) । तउ(ओ) हरिणा भत्तिवहुमाणपुव्वं मग्गिआ सा
 पडिमा अप्पिया य नागराएण । तउ(ओ) महस्सवपुव्वं आणि-
 त्ता नियदेवयावसरे ठविआ । पूएउमाढत्तो तिकालं विहिणा
 तउ(ओ) तीए-न्हवणोदगेणं अहिसित्ते सयलसिन्ने नियत्तेसु जरा-
 रोगसोगाइविग्घेसु समीछीहुअं^२ विण्हुणो सेन्नं । कमेण परा-
 जिओ जरासिंधू । लोहासुर-गयासुर-वाणासुराइणो य
 निज्जिआ । तप्पभिइं धरणिंद-पडमावइसन्निज्जेणं सयलविग्घा-
 वहारिणी सयलक्रद्धिजणणी य सा पडिमा संजाया । ठविआ
 तत्त्येव संखपुरे । कमांतरे पयडीहूआ^३ । अज्ज जाव चेईदरे सयल-

१ पूज्जमाणा । २ समत्थोहूअं । ३ सिंघी जैनग्रन्थमाला-
 प्रकाशिते विविधतीर्थकल्पे अत्र स्थानेऽयं पाठविशेषः “कालंतरेण
 पच्छन्नीहूआ । कमेण संखकूयंतरे पयडीहूआ ” ।

संवेण पूज्जइ पूरेइ य अणेगविहे पच्चए । तुल्लकरायाणो वि
तत्थ महिमं करिति ।

संखपुराद्वअमुत्ती कामिअतित्थं जिणेसरो पासो ।

तस्सेस मए कप्पो लिहिओ गीयाणुसारेण^१ ॥ १ ॥

श्रीशङ्खपुरकल्पः ॥ ग्रं. २२. अ. २४ ॥

[३]

श्रीमुनिचन्द्रसूरिप्रणीतप्रबन्धगतं

श्रीशङ्खेश्वर-पार्श्वनाथ-स्तवनम् * ।

समस्तरुल्याणनिधानकोशं वामाङ्गकुक्ष्येकमृणालहंसम् ।

अलङ्कृतेक्ष्वाकुविशालवंशं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥१॥

आराधितः श्रीऋषभस्य काले विद्याधरेन्द्रेण नमीश्वरेण ।

पूर्वं हि वैताड्यगिरौ जिनं तं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥२॥

यः पूजितः पन्नगनायकेन पातालभूमौ भवनाधिपेन ।

कालं कियन्तं जिननायकं तं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥३॥

यदा जरासन्धजयोद्यतेन कृष्णेन नेमीश्वरशासितेन ।

पातालतो विम्बमिदं तदानीमानीय संस्थापितमेव तीर्थम् ॥४॥

१. सिंघी जैनग्रन्थमाला-प्रकाशिते विविधतीर्थकल्पे
संस्कृतभाषानियद्धमिदं पद्यमधिकं दृश्यते—

शंखेश्वराधीश्वरपार्श्वनाथः कल्याणकल्पद्रुम पप देवः ।

भव्यात्मनां सन्ततमेव लक्ष्मीं [दिहेऽपि] गोहेऽपि च संविदध्यात् ॥

* ओ३ हस्तालिखित पत्र उपर्युक्ते उक्तारेण आ स्तवन "कृतं
स्तोत्रसंदोह" प्रथम भागना परिशिष्ट ६, पृष्ठ १०५भां पञ्च उपाधेय छे.

जराऽऽर्त्तभूतं स्वबलं विलोक्य यत्स्नात्रपीयूषजलेन सिक्तम् ।
 सज्जीकृतं तत्क्षणमेव सर्वं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥ ५ ॥
 पञ्चाशदादौ किल पञ्चयुक्ते एकादशे वर्षशते व्यतीते ।
 निवेशितः सज्जनश्रेष्ठिनाऽयं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥ ६ ॥
 काले कलौ कामगवी प्रणष्टा चिन्तामणिः कल्पतरुश्च नष्टः ।
 धत्ते तसौ तत्प्रतिहस्तकत्वं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥ ७ ॥
 प्रभूतरोगेण विनष्टदेह आराध्य यं दुर्जनशल्यदेवः ।
 चकार देहं मदनस्य तुल्यं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥ ८ ॥
 राज्यार्थिनां राज्यसुखप्रदाता सुतार्थिनां सन्ततिदायको यः ।
 नेत्रार्थिनां लोचनदोऽसि नित्यं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥ ९ ॥
 इति स्तुतः श्रीमुनिचन्द्रसरिणा कृपाकरः शङ्खपुरावतारः ।
 प्रबन्धकादौ प्रणतामुभाजां प्रयच्छ नित्यं निजपादसेवाम् ॥ १० ॥

[४]

श्रीमेस्तुङ्गाचार्यविरचितः

धनदप्रबन्धः ।⁺

२३०) पुरा शङ्खपुरनगरे श्रीशङ्खो नाम नृपतिस्तत्र
 नामकर्मभ्यां धनदः श्रेष्ठी । स कदाचित् करिकर्णतालतरलां
 कमलां विमृश्योपायनपाणिर्नृपोपान्तमुपेत्य तं परितोष्य च
 तत्प्रसादीकृतायां शुचि चतुर्भिर्नन्दनैः सह समालोच्य मुलग्ने
 जिनप्रासादमचीकरत् । तत्र प्रतिष्ठितविम्बानां स्थापनां विधाय,

+ सिंघी तैत्तिरीयसंहितायां प्रकाशित 'प्रबन्धविन्तामणि' ५.

तस्य प्रासादस्य समारचनाय बहून्यायद्वाराणि रचयन्,
तत्सपर्यापर्याकुलतया नानाविधकुसुमवृक्षावलीसमलङ्कृतमभिरा-
ममारामं च निर्माप्य, तच्चिन्तकेषु गोष्ठिकेषु नियुक्तेषु उदिते
प्राक्तनान्तरायकर्मणि क्रमात् संह्रियमाणसम्पदधर्मणतया तत्र
मानम्लानिमाकलध्यानतिदूरवर्त्तिनि कापि ग्रामे कृतवसति-
र्नगरयातायातेन सुतोपात्ताजीविकः कियन्तमपि कालमति-
वाहितवान् । अथान्यस्मिन्नवसरे सन्निहिते चतुर्मासकपर्वाणि
तत्र यायिभिः सुतैः समंस धनदः शङ्खपुरं प्राप्य निजप्रासाद-
सोपानमधिरोहन्, निजारामपुष्पलाविकयोपायनीकृतपुष्प-
चतुःसरिकः परमानन्दनिर्भरस्ताभिर्जिनेन्द्रमभ्यर्च्य, निशि
गुरुणां पुरः स्वं दौस्थ्यममन्दं निन्दन्, तैः प्रदत्तकर्पदियक्षा-
कृष्टिमन्त्रोऽन्यदा कृष्णचतुर्दशीनिशीथे तमेव मन्त्रमाराधयन्,
प्रत्यक्षीकृतात् कर्पदियक्षात् गुरुपदेशतश्चतुर्मासकावसरे पुष्प-
चतुःसरिकपूजापुण्यफलं देहीति प्रार्थयन्, तेन 'एकस्यापि
पूजाकुसुमस्य पुण्यफलं सर्वज्ञेन विना नाहं वितरीतुं प्रभूणुरि'
ति; किं तु कर्पदियक्षस्तस्य साधर्मिकस्यातुल्यवात्सल्य-
सम्बन्धे तद्दाम्नि चतुर्षु कोणेषु सुवर्णपूर्णान् चतुरः कलशान्
निधीकृत्य तिरोदधे । स प्रातः स्वसन्नानि समागतः धर्म-
निन्दापराणां नन्दनानां तद् द्रव्यं समर्पयामास । तेऽपि निर्व-
न्धात् पितुः पार्श्वे तद्विभवलाभहेतुं पृच्छन्तस्तेषां हृदि धर्म-
प्रभावाविर्भावाय जिनपूजाप्रभावतः परितुष्टेन कर्पदियक्षेण
प्रसादीकृतां तां सम्पदं निवेदयामास । तेऽपि सम्पन्नसन्पत्त-

यस्तदेव जन्मनगरं समाश्रित्य निजधर्मस्थानसमारचनपरा
जिनशासनप्रभावनां विविधां कुर्वन्तो वैधर्मिकाणामपि मनस्सु
जिनधर्मं निश्चलीचक्रुः ॥

इति श्रीजिनपूजायां धनदप्रबन्धः ।

[२] स्तोत्र-स्तवनादि ।

[५]

श्री हंनरत्नविरचिन-श्री शङ्खेश्वरनाथस्तोत्रम् ।^x
महानन्दलक्ष्मीधनाश्लेषसक्त !

सदा भक्तवाञ्छाविदानाभियुक्त ! ।

सुरेन्द्रादिसम्प्लृप्तावारिवाह !

प्रभो पार्श्वनाथाय नित्यं नमस्ते ॥ १ ॥

नमस्ते लसत्केवलज्ञानधारिन् !

नमस्ते महामाहसंहारकारिन् ! ।

नमस्ते सदानन्दचैतन्यमूर्ते !

नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २ ॥

नमस्ते जगज्जन्तुरक्षामुदक्ष !

नमस्तेऽनभिज्ञाततत्त्वैरलक्ष्य ! ।

^x गधनपुर अण्णोदोसीनी पोणमाणा श्री लावण्यविन्यथञ्ज नैन
ज्ञानभण्डारना दन्तलिपित पत्र परधी उतापुं. आ स्तोत्र मुनि श्री
यत्तुरविन्यथञ्ज म. संपादिन " श्री नैनस्तोत्र सटोह "ना द्वितीय भाग
पृष्ठ ११० भां छपायेव छे.

नमस्तेऽव्ययाचिन्त्यविज्ञानशक्ते !

नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३ ॥

नमस्ते महादर्पकन्दर्पजेत-

नमस्ते शुभध्यानसाम्राज्यनेतः ! !

नमस्ते मुनिस्वान्तपाथोजभृङ्ग !

नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४ ॥

नमस्ते सदाचारकासारहंस ! !

नमस्ते कृपाधर ! विश्वावतंस !

नमस्ते सुरप्रेयसीगीतकीर्ते !

नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५ ॥

नमस्ते मृदुस्तारसंसारतायिन् !

नमस्ते चतुर्वर्गसंसिद्धिदायिन् ! !

नमस्ते परब्रह्मशर्मप्रदायिन् ।

नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६ ॥

नमस्तेऽमितागण्यकारुण्यसिन्धो !

नमस्ते त्रिलोक्याप्तसम्बन्धवन्धो ! !

नमस्ते त्रिलोकीशरण्याय नाथ !

नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७ ॥

नमस्ते सुरेन्द्रादिसंसेव्यपाद !

नमस्ते नतेभ्यः सदा सुप्रसाद ! !

नमस्ते तमःस्तोमनिर्नाशभानो !

नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८ ॥

નમસ્તે વિભો ! સર્વવિદ્યામયાય

નમસ્તે લસલ્લબ્ધિલીલાયુતાય ।

નમસ્તેઽસમથ્રેષ્ઠદેવેશ્વરાય

નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥૯॥

જય ત્વં જગન્નેત્રપીયૂષપાત્ર !

જય ત્વં સુધાંશુપ્રભાગૌરગાત્ર ! ।

જય ત્વં સદા મન્મનઃસ્થાયિમુદ્ર !

જય ત્વં જય ત્વં જય ત્વં જિનેન્દ્ર ! ॥ ૧૦ ॥

ઇત્યં સ્વલ્પધિયાઽપિ ભક્તિજનિતોત્સાહાન્મયા સંસ્તુતઃ

શ્રી શંકેશ્વરપાર્શ્વનાથ ! નતસદ્મત્તૈકચિન્તામણે ! ।

સર્વોત્કૃષ્ટપદમદાનરસિકં સર્વાર્થસંસાધકં

તન્મે દેહિ નિજાહ્ધિપન્નવિમલશ્રીહંસરત્નાયિતમ્ ॥૧૧॥

[૬]

વાચકશ્રીયશોવિજયવિરચિતં

શ્રીશંકેશ્વરપાર્શ્વજિનસ્તોત્રમ્*

અનન્તવિજ્ઞાનમપાસ્તદોપં મહેન્દ્રમાન્યં મહનીયવાચમ્ ।

ગૃહં મદિન્નાં મદસાં નિવાનં શક્તેશ્વરં પાર્શ્વજિનં સ્તવીમિ ॥૧॥

* આ સ્તોત્ર ખંભાતના એક ભંડારમાંની હસ્તલિખિત ગ્રંથ ઉપરથી ઉતારવામાં આવ્યું છે. પાછળથી એ ત્રીયુત સારાભાઈ મણિલાલ નવાળ પ્રકાશિત “ જ્યેષ્ઠ સ્તોત્ર સંદેહ ” પ્રથમ ભાગમાં પૃ. ૩૮૦ ઉપર છપાયું છે.

महानुभावस्य जनुर्जनुष्मतां गुणस्तवैरेव दधाति हृद्यताम् ।

घनं चनं कान्तवसन्तसम्पदा पिकीरवैरेव समृद्धमीक्ष्यते ॥२॥

अवर्ण्यसंवर्णनकश्मलाविलः स्वकार्यरक्तस्य कवेर्गिरां रसः ।

गुणस्तवैर्देव ! तवातिनिर्मलो भवत्यवश्यं कतकोत्करोपमैः ॥३॥

गुणास्त्वदीया अमिता इति स्तुता-बुदासते देव ! नधीधना जनाः ।

मणिष्वनन्तेषु महोदधेरहो न किं प्रवृत्तेरुपलम्भसम्भवः ? ॥४॥

भवद्गुणैरेव न चेदवेष्ट्यं स्वयं गिरं चित्रकवल्लिमुच्चकैः ।

तदा न किं दुर्जनवायसैरसौ क्षणाद् विशीर्येत निसर्गभीषणैः ॥५॥

न जानते नाथ ! यथा पथःस्थितिं प्रगल्भमानाश्च नृपानुपासते ।

श्रियं लभन्ते च विशृङ्खलाः खला इतीदमुच्चैः कलिकाल-

चेष्टितम् ॥६॥

अमीषु तीर्थेश ! खलेषु यत् पटुर्भवद्भुजिष्यस्तदिहासि कारणम् ।

इविर्भुजां हेतिषु यन्न दह्यते करः परस्तत्र गुणो महामणेः ॥७॥

कलौ जलौघे बहुपङ्क्तसङ्करे गुणव्रजे मज्जति सज्जनार्जिते ।

प्रभो ! वरीवर्ति शरीरधारिणां तरीव निस्तारकरी तव स्तुतिः ॥८॥

खलैः किमेतैः कलिकाललालितैर्विपश्चितां नाथ ! यदि प्रसीदसि ।

पराक्रमः कस्तमसां महीयसां तनोति भासं महसां पतिर्यदि ॥९॥

अमूढलक्ष्यत्वमिदं ! दुर्जने न सम्यगब्धाविव तत्त्वचालनम् ।

कथानुकोलाहलतां विगाहते ततः कथं नाथ ! बुधः प्रवर्तताम् ॥१०॥

यथा पथा यात्युपमृद्य कष्टकान् जनो मनोऽभीहितवद्दलालसः ।

त्वदाज्ञया देव ! निहत्य दुर्जनान् तथा विधेयैव कथा विपश्चिता ॥११॥

संवादसारा भवदागमा यज्जगच्चमत्कारकराः स्फुरन्ति ।
 उच्छृङ्खलानां नियतं खलानां मुखे मपीलेपमहोत्सवोऽसौ ॥१२॥
 भवन्तमुत्सृज्य विलीनरागं पर भजन्ते स्वहितार्थिनो ये ।
 तेषां वयं देव ! सचेतनानां विद्मो विशेषं किमचेतनेभ्यः ॥१३॥
 मोहावृतानामपि शास्त्रपाठो हहा महानर्थकरः परेषाम् ।
 रागैकलुब्धस्य हि लुब्धकेभ्यो वधाय नूनं हरिणस्य कर्णौ ॥१४॥
 शमो दमो दानमधीतिनिष्ठा वृथैव सर्वं तव भक्तिहीनम् ।
 भावक्रियां नैव कविमबन्धो रसं विना यच्छति चारुबन्धः ॥१५॥
 अन्तर्मुहूर्तं विहितं तपोऽपि त्वदाज्ञया देव ! तमस्तृणेढि ।
 विना तु तां हन्त ! युगान्तराणि कथापि न क्लेशकृतां शिवस्य ॥१६॥
 अज्ञानजं बन्धनमङ्गभाजां ज्ञानं विना देव ! कथं व्यपैति ।
 अधर्मजं जाड्यमुपैति नाशं न धर्मरश्मेर्हि विना प्रतापम् ॥१७॥
 न ज्ञानमात्रादपि कार्यसिद्धिर्विना चरित्रं भवदागमेऽस्ति ।
 अपीक्षमाणः पदवीं न पङ्गुर्विना गतिं हन्त ! पुरं प्रयाति ॥१८॥
 ससारसिन्धाविह नास्ति किञ्चिदालम्बनं देव ! विना त्वदाज्ञाम् ।
 तथा विहीनाः परकष्टलीना हहा महामोहहताः पतन्ति ॥१९॥
 महौषधी जन्मजरामयानां महार्गला दुर्गतिमन्दिरस्य ।
 खानिः सुखानां कृतकर्महानिराज्ञा त्वदीयास्ति जिनेन्द्रचन्द्र ! ॥२०॥
 रागं च कोपं च न नाथ ! धत्से स्तुत्यस्तुतीनां च फलं प्रदत्से ।
 लोकोत्तरं किञ्चिदिदं त्वदीयं शीलं समाशीलितविश्वलीलम् ॥२१॥
 त्वद्ध्यानवद्धादरमानसस्य त्वद्व्योगमुद्राभिनिविष्टबुद्धेः ।
 तत्रोपदेशे निरतस्य शश्वत् कदा भविष्यन्ति शमोत्सवा मे ॥२२॥

अकुर्वतः सम्प्रति लब्धबोधिं समीहमानस्य परां च बोधिम् ।
 न साम्प्रतं किञ्चन साम्प्रतं तद् दयस्व दीनं परमार्थहीनम् ॥२३॥
 निर्वेदमुख्यं च भवन्तमेव नाथन्ति नाथं यतयो न चान्यम् ।
 सुधार्थमुच्चैर्विबुधाः सुधांशुं नाथन्ति नान्यं ग्रहमप्युदारम् ॥२४॥
 त्वत्तो न तीर्थेश ! परः कृपालुर्मत्तः कृपापात्रमपीह नान्यः ।
 अतोऽस्ति योग्योऽवसरः कृपाया द्रुवे किमन्यज्जगदीशितारम् ॥२५॥
 अथास्ति चेदेप जनः समन्तुस्तथाऽप्यहो ! ते किमुपेक्षणीयः ? ।
 सकण्टकं किं न सरोजखण्डमुन्मीलयत्यंशुभिरंशुमाली ॥२६॥
 कृपावतां न स्वकृतोपकारे सदोषनिर्दोषविचारणाऽस्ति ।
 समं घनः सिञ्चति काननेषु निम्बं च चूतं च घनाभिरद्भिः ॥२७॥
 मुखं प्रसन्नं हसितेन्दुविम्बं नेत्रे कृपार्द्रे जितपद्मपत्रे ।
 पद्मासनस्था च तनुः प्रशान्ता न योगमुद्रापितवाप्युतान्यैः ॥२८॥
 त्वद्योगमुद्रामपि वीक्षमाणाः प्रशान्तवैराः पुरुषा भवन्ति ।
 विशिष्य वक्तुं कथमीदृमहे तत् तवान्तरङ्गं प्रशमप्रभावम् ॥२९॥
 मूर्तिस्तव स्फूर्तिमती जनार्तिविध्वंसिनी कामितचित्रवल्ली ।
 विश्वत्रयीनेत्रचकोरकाणां तनोति शीतांशुरुचां विलासम् ॥३०॥
 फणामणीनां घृणिभिर्भुवीश ! मूर्तिस्तवाभाति विनीलकान्तिः ।
 उद्भिन्नरक्ताभिनवप्रवालप्ररोहमिश्रेण कलिन्दकन्या ॥३१॥
 तवेश ! मौली रुचिराः स्फुरन्ति फणाः फणीन्द्रप्रवरस्य सप्त ।
 तमोभरं सप्तजगज्जनानां धृता निहन्तुं किमु सप्त दीपाः ॥३२॥
 त्वन्मौलिविस्फारफणामणीनां भाभिर्विनिर्घृतिमिरासु दिक्षु ।
 स्वकान्तिरुत्तिष्ठतिप्रसन्नं मदीयाः सिद्धापिपाद् स्वेदपिबो-
 द्विरन्ति ॥३३॥

ध्यानानले सप्तभयेन्धनानि हुतानि तीव्राभयभावनाभिः ।
 इतीव किं गंसितुमीश ! दध्रे मौलौ त्वया सप्तफणी जनेभ्यः ॥३४॥
 अष्टापि सिद्धीर्युगपत् प्रदातुं किमष्टमूर्तिस्त्वमिहानतानाम् ।
 सप्तस्फुरद्दीप्तफणामणीनां क्रोडेपु सङ्क्रान्ततनुर्दधासि ॥३५॥
 यद्येकनालानि समुल्लसेयुः सरोवरे कोकनदानि सप्त ।
 तदोपमीयेत तवेश ! मौलौ तैरच्चकैः सप्तफणी प्रदीप्ता ॥३६॥
 भवेषु तीर्थेश ! चतुर्षु सारं मानुष्यकं यत्र तवारित सेवा ।
 श्लाघ्यो हि शैलेषु सुमेरुरेव यत्राप्यते कल्पमहीरुहश्रीः ॥३७॥
 नृजन्म दुःखैकगृहं मुनीन्द्रैः प्रशस्यते त्वत्पदसेवयैव ।
 सौरभ्यलोभात् मुधियः फणीन्द्रैरप्यावृतं चन्दनमाद्रियन्ते ॥३८॥
 अवाप्य मानुष्यकमप्युदारं न येन तेने तव देव ! सेवा ।
 उपरिथते तेन फले सुरद्वोः करार्पणालस्यमकारि मोहात् ॥३९॥
 जनुर्मनुष्यस्य दिवः शतेन क्रीणामि चेन्नारिम तदाप्यविज्ञः ।
 यत्र त्वदाज्ञाप्रतिपत्तिपुण्यादमुत्र तज्जैत्रमहोदयाप्तिः ॥४०॥
 स्तोमैः गुमानां तव देव ! पूजा पूज्यत्वहेतुर्जगतां जनानाम् ।
 भवत्तनौ स्नात्रजलाभिषेकः साक्षादयं पुण्यसुरद्रुसेकः ॥४१॥
 गुण्मन्वदीर्यैर्ग्रथितां स्तुतिस्रजं स्वयं च मे कण्ठगतां वितन्वते ।
 अमद्गर्साभान्यवशीकृता इव श्रियो वरीतुं परितो भ्रमन्त्यमुम् ॥४२॥
 विनोदयत् त्वन्नुतिगोचरं मनो घनोत्सवे मन्त्रयने त्वदीक्षिणी ।
 तदद्भिघ्नघ्नो मम मौलिराज्यः श्रियः प्रियस्त्वज्जपचिस्तरः
 करः ॥४३॥

त्वदास्यसंवीक्षणशर्मवञ्चिते नयोज्झितानां नयने निरर्थके ।
 भवत्कथाकर्णनरागहीनयोर्न भारतोऽन्यत् फलमस्ति कर्णयोः ॥४४॥
 पुष्पाणि पाणिर्न ललौ यदीयस्त्वदीयपूजाविधये प्रमादात् ।
 अमुष्य दूरे भवदुःखहानिर्भाग्योज्झितस्येव सुवर्णखानिः ॥४५॥
 भूयासमिन्द्रार्च्य ! भवद्भुजिप्यस्तव क्रमाम्भोजमधुव्रतः स्याम् ।
 वहेय मौलौ परमां त्वदाज्ञां स्तवे भवेयं तव सावधानः ॥४६॥
 त्वमीशिताहं तव सेवकश्चेत् ततः परा का पदवी विशिष्टा ? ।
 समेधमानेऽत्र हि सन्निकर्षे पुरन्दरर्द्धिः प्रथते पुरस्तात् ॥४७॥
 परेषु दोषास्त्वयि देव ! सद्गुणा मिथोऽवलेपादिव नित्यमासते ।
 स्फुरन्ति नेन्दावपतन्द्रचन्द्रिकास्तमोभरा वा किमु

सिंहिकास्रुते ? ॥ ४८ ॥

विशङ्कमङ्के दधते विलासिनीर्विशिष्टमिच्छन्ति च देवतायशः ।
 परे तदेते ज्वलता हविर्भुजा वितन्वते तापसमापनार्थिताम् ॥४९॥
 कुदृष्टिभिर्देवतया श्रितेषु वा परेषु दोषोऽस्ति न नाम कश्चन ।
 न मूढरूप्यभ्रमभाजनेष्वपि प्रवर्तते रङ्गगणेषु दुष्टता ॥५०॥
 सरागता चेज्जिनदेवमाश्रयेत् तमस्तदा तिग्मरुचं पराभवेत् ।
 विरागता वा यदि तं न संश्रयेत् तदा प्रकाशोऽपि न

भानुमालिनम् ॥५१॥

गवां विलासास्तव देव ! भास्वतस्तमोभरं घ्नन्ति भुवि प्रसृत्वरम् ।
 अशेषदोषोपशमैकवृत्तयः प्रकाशमन्तः परमं प्रकुर्वते ॥५२॥
 इदं महच्चित्रमहीनजातिजोऽप्युदग्रभोगप्रसरात् पराङ्मुखः ।
 जनार्दनायोगकृतप्रसिद्धिभाग्न बैनतेयश्रियमातनोऽसिना ॥५३॥

जिनाऽसहायेन विनिर्जितक्रुधा विना जिगीषां च
विना रणोत्सवम् ।

त्वया जितं यद् द्विपतां कदम्यकं जगज्जनानन्दकरं न
किन्तु तत् ॥ ५४ ॥

उपेक्षमाणोऽप्युपकृत्य कृत्यविज्जगत्त्रयीं यद् दुरिताददीधरः ।
परः सद्यसा अपि हन्त ! तत्परे यशो न शोद्धुं निरताः

प्रतारकाः ॥ ५५ ॥

हरेः समीपे हरिणा यदासते स्फुरन्ति नागाः पुरतो गरुत्मतः ।
अयं प्रभावस्तव कोऽप्यनुत्तरो विपश्चितां चेतसि हर्षवर्षदः ॥ ५६ ॥
अनौकिकी योगसमृद्धिरुच्चैरलौकिकं रूपमलौकिकं वचः ।
न लौकिकं किञ्चन ते समीक्ष्यते तथापि लोकत्वधिया

हताः परे ॥ ५७ ॥

विनैव दानं ततदानकीर्तये विना च शास्त्राध्ययनं विपश्चिते ।
विनानुरागं भवते कृपावते जगज्जनानन्दकृते नमो नमः ॥ ५८ ॥
स्मरापहस्याप्यभवस्य विस्फुरत्सुदर्शनस्याप्यजनार्दनस्य च ।
न नाभिजातस्य तवातिदुर्वचं स्वरूपमुच्चैः कमलाश्रयस्य ॥ ५९ ॥
चतुर्भुजोऽङ्गीकृतसर्वमङ्गलो विराजसे यन्नरकान्तकारणम् ।
विरञ्चिगौरीशमुकुन्दसञ्ज्ञिता मुरत्रयी तत् त्वयि किं न लीयते ॥ ६० ॥
दृष्ट्या कथासौ परदोषयोपणैस्तव स्तुतिर्विश्वजनातिशायिनः ।
प्रसिद्धिहीनादनपेक्ष्य तुल्यतां भवेदलीलातिशयान्न वर्णना ॥ ६१ ॥
अलं कलङ्कैर्भणितैः परेषां निजैर्गुणैरेव तवास्ति शोभा ।
मद्योभरैरेव तत्र प्रसिद्धिः पतद्गनिन्दानिकरैः किमस्य ? ॥ ६२ ॥

कृतमसर्पद्रथचक्रचूर्णितक्षमारजःकैतवपापचूर्णनैः ।

अनारतं त्वं जिन ! सङ्घनायकैरुपास्यते (से) मङ्गलनादसादरैः ॥६३॥

स्त्रियः प्रियध्वानमुपेत्य तन्वते तथा पुरस्ते जिन ! सङ्घसङ्गताः ।

यथा तदाकर्णनजातविस्मया भवन्ति सर्वाः स्तिमिताः

सुरप्रियाः ॥ ६४ ॥

प्रियस्वनैः सङ्घजनैस्त्वदालयप्रदक्षिणादानपरायणैर्धनैः ।

महान्तरीपं परितः प्रसृत्वरा अनुक्रियन्ते जलयेर्महोर्मयः ॥६५॥

मृदङ्गवेणुध्वनिभिर्विसृत्वरैः समुच्छलत्पञ्चममूर्च्छनाभरैः ।

अनारतं सङ्घवृते त्वदालये शिवश्रियो नृत्यविधिर्विजृम्भते ॥६६॥

जगज्जनानन्दन ! चन्द्रनद्रवैस्त्वदङ्गमभ्यर्च्य ससान्द्रकुङ्कुमैः ।

कथं भजन्ते भुवि सङ्घमानवाः समग्रतापप्रशमेन निर्वृतिम् ॥६७॥

अवेक्ष्य धूमं तव चैत्यमूर्धनि मसर्पिकृष्णागुरुधूपसम्भवम् ।

समुन्नमन्मेघधिया कलापिनामुदेत्यविश्रान्तमकाण्डताण्डवम् ॥६८॥

वनं यथा पुष्पभरेण पावनं ग्रहव्रजैर्वा गगनं प्रकाशिभिः ।

तथा सदा सङ्घजनैरलङ्कृतैर्विराजते त्वद्भवनं श्रिया घनम् ॥६९॥

प्रसारयेत् कः पुरतः स्वपाणी कल्पद्रुमस्य त्वयि दानशौण्डे ? ।

काण्डत्वसंसर्गजदोषजास्य श्रुता हिलीनालिमिपात्कुकीर्तिः ॥७०॥

लब्ध्वा भवन्तं विदितं वदान्यं याचेत चिन्तामणिमाहतः कः ? ।

विधोरिवाङ्केन महस्विनोऽपि पापाणभावेन दितं यशोऽस्य ॥७१॥

अभ्यर्थनीयाऽपि न कामधेनुः प्रसद्य सद्यो ददति त्वयीश ! ।

इयं पथुर्नाकिमनो धिनोतु पयोधरैरेव न दानकीर्त्या ॥७२॥

न पाटवं कामघटस्य दाने भिदेलिमस्योपलतः क्षणेन ।
सदा प्रदानोत्सवकान्तकीर्तिं विहाय तत्त्वांसजतीह को वा ? ॥७३॥
त्वत्तः प्रसीदन्ति हि कामधेनुकल्पद्रुचिन्तामणिकामकुम्भाः ।
त्वदप्रसक्तौ च तदप्रसत्तिरिति तमेवासि बुधैर्निपेव्यः ॥७४॥
कायप्रयासेन निपेव्यमाणाश्चिरं नृपाः स्वल्पकृपा भवन्ति ।
भवांस्तु भक्त्यैव तनोति सर्वमनोरथान् इत्यखिलातिशायी ॥७५॥
स्वर्गापवर्गार्पणसावधानं त्वां याचते वैषयिकं सुखं कः ? ।
कल्पद्रुमं को वदरीफलानि याचेत वा चेतनया विहीनः ॥७६॥
त्वदीयसेवा विहिता शिवार्थं ददाति भोगानपि चानुपद्नात् ।
कृपीबलाः शस्यकृते प्रवृत्ताः पलालजालं त्वनुपद्नसङ्गि ॥७७॥
सितोपला तद्वचसा विनिर्जिता तृणं गृहीत्वा वदने पलायिता ।
क्षणादसङ्कुच्यत हारहूरया ततस्त्र(त्र)पानिर्गतकान्तिपूरया ॥७८॥
रसैर्गिरस्ते नवभिर्मनोरमाः सुधासु दृष्टा बहुधाऽपि पङ् रसाः ।
अतोऽनयो कः समभावमुच्चरेद् वरेण्यहीनोपमितिर्विडम्बना ॥७९॥
तृणैकजात्येषु यदल्पसारता विचक्षणैरिक्षुषु दिक्षु गीयते ।
समप्रसारा तव भारती ततः कथं तदौपम्यकथाप्रथाऽसहा ॥८०॥
भवद्वचःपानकृतां न नाकिनां सुरद्रुमाणां फलभोगनिष्ठता ।
द्विधाप्यमीपां न ततः प्रवर्तते फलैस्त्रिपाभिश्च न भारनम्रता ॥८१॥
प्रकाममन्तःकरणेषु देहिनां वितन्वती धर्मसमृद्धिमुच्चकैः ।
चिरं हरन्ती बहु पङ्कसङ्करं सरस्वती ते प्रथते जगद्धिता ॥८२॥
स्फुरन्ति सर्वे तव दर्शने नयाः पृथग् नयेषु प्रथते न तत्पुनः ।
कणा न राशौ किमु कुर्वते स्थितिं कणेषु राशिस्तु पृथग्
न वर्तते ॥८३॥

स्वतः प्रवृत्तैर्जिनं ! दर्शनस्य ते मतान्तरैश्चेत् क्रियते पराक्रिया ।

तदा स्फुलिङ्गैर्महतो हविर्भुजः कथं न तेजः प्रसरत्

पिधीयते ? ॥८४॥

स्फुरन्नयावर्तमभङ्गभङ्गतरङ्गमुद्यत्पदरत्नपूर्णम् ।

महानुयोगहृदिनीनिपातं भजामि ते शासनरत्नराशिम् ॥८५॥

तवोपदेशं समवाप्य यस्माद् विलीनमोहाः सुखिनो भवामः ।

नित्यं तमोराहुमुदर्शनाय नमोऽस्तु तस्मै तव दर्शनाय ॥८६॥

न नाम हिंसाकलुषत्वमुच्चैः श्रुतं न चानाप्तविनिर्मितत्वम् ।

परिग्रही नो नियमोज्झितानामतो न दोषस्तव दर्शनेऽस्ति ॥८७॥

‘महाजनो येन गतः स पन्था’ इति प्रसिद्धं वचनं मुनीनाम् ।

महाजनत्वं च महाव्रतानामतस्तदिष्टं हि हितं मतं ते ॥८८॥

समग्रवेदोपगमो न केपुचित् कचित् त्वसौ बुद्धमुतेऽपि वृत्तिमान् ।

अशेषतात्पर्यमतिप्रसञ्जकं ततोऽपुनर्वन्धकतैव शिष्टता ॥८९॥

न वासनायाः परिपाकमन्तरा नृणां जडे तादृशतेति सौमताः ।

न कापिलास्तु प्रकृतेरधिक्रियाक्षयं तथा भव्यतयेति ते गिरः ॥९०॥

इहापुनर्वन्धकभावमन्तरा विभर्ति वाणी तव कर्णशूलताम् ।

विना किमारोग्यमर्तिं ज्वरोदये न याति मिष्टान्नतति—

र्विपात्मताम् ॥९१॥

शास्त्राणि हिंसाद्यभिधायकानि यदि प्रमाणत्वकथां भजन्ते ।

हविर्भुजः किं न तदातितीव्राः पीयूषसाधर्म्यमवाप्नुवन्ति ॥९२॥

विधाय मूर्धानमधस्तपस्यया किमुच्चमन्त्रव्रतशीलशीलनैः ।

श्रुतं न शङ्केश्वरनाम विश्रुतं किमत्र विद्याव्रजबीजमुज्ज्वलम् ॥९३॥

मदाम्बुलभ्यद्भ्रमरारवेण प्रवृद्धरोपं गिरितुङ्गकायम् ।

अश्रान्तमान्दोलितकर्णतालं प्रोन्मूलयन्तं विपिनं विशालम् ॥९४॥

१ करप्रहारैः कुलिशानुकारैः सन्त्रासयन्तं बहुवन्यजन्तून् ।

अभ्यापतन्तं द्विरदं निरीक्ष्य भियं जनास्त्वच्छरणा न यान्ति ॥९५॥

(युग्मम्)

विदीर्णदन्तिव्रजकुम्भपीठव्यक्तक्षरद्वरक्षरसप्रसक्तम् ।

गिरिमतिध्यानकरैः प्रणादैर्विश्वंसयन्तं करिणां विनोदम् ॥९६॥

अतुच्छपुच्छस्वनवारविभ्यद्वराहमातङ्गचमूरुयूथम् ।

मृगारिमुद्गीक्ष्य न शङ्कते ते नाम स्मरन् नाथ ! नरो नितान्तम् ॥९७॥

(युग्मम्)

तमालहिन्तालरसालतालविशालसालव्रजदाहधूमैः ।

दिशः समस्ता मलिना वितन्वन् दहन्निवाभ्रं प्रसृतैः स्फुल्लिङ्गैः ॥९८॥

मिथो मिलज्जालजटालमूर्तिर्दवानलो वायुजवात् करालः ।

त्वदीयनामस्मरणैकमन्त्राद् जलायते विश्वजनाभिवन्द्य ! ॥९९॥

(युग्मम्)

स्फुरत्फणाडम्यरभीमकायः फूत्कारभारैरुदयद्विषायः ।

उल्लालयन् क्रूरकृतान्तदंष्ट्राद्वयाभजिह्वायुगलं प्रकोपात् ॥१००॥

१ पापाणुभिः किं घटितः पयोदश्यामः फणीन्द्रस्तव नाममन्त्रात् ।

भृशं विशङ्कं व्रजतां समीपे न भीतिलेशं तनुते नराणाम् ॥१०१॥

(युग्मम्)

भटासिभिन्नद्विपकुम्भनिर्यन्मुक्ताफलैस्तारकिताभ्रदेशे ।

१ धनुर्विमुक्तैस्तव काण्डवृन्दैः प्रदर्शिताकाण्डतडिद्विलासे ॥१०२॥

रणाङ्गणे धीरमृगारिनादैः पलायमानाखिलभीरुलोके ।
जयं लभन्ते मनुजास्त्वदीयपदाब्जसेवाप्रथितप्रसादाः ॥१०३॥
(युग्मम्)

उत्तालभूयः पवमानवेगादुल्लोलकल्लोलसहस्रभीष्मे ।
समुच्छलत्कच्छपनक्रचक्रसङ्घट्टनाभङ्गुरयानपात्रे ॥१०४॥
पतन्महाशैलशिलारवेण गलत्प्रमीलीकृतपद्मनाभे ।
श्रियं लभन्ते भवतः प्रभावात् सांयात्रिका वीतभियः पयोधौ
॥१०५॥ (युग्मम्)

जलोदरा दत्तदरा न जातु ज्वराः प्रशान्तप्रसरा भवन्ति ।
न पुष्टतां कुष्टरुजः प्रमेहा विदीर्णदेहा न समुद्भव(वह)न्ति
॥१०६॥

भगन्दरः प्राणहरः कथं स्यात् क्षणाद् व्रणानां क्षयमेति पीडा ।
ब्रूमः किमन्यत् तव नाममन्त्राद् रुजः समस्ता अपि यान्ति
नाशम् ॥१०७॥ (युग्मम्)

आपादकण्ठार्पितशृङ्खलौघा व्रणैर्विशीर्णाः प्रतिगात्रदेशम् ।
व्यथावशेन क्षणमप्यशक्ता उच्छ्वासमुल्लासयितुं समन्तात् ॥१०८॥
दशामवाप्ता भृशशोचनीयां विमुक्तरागा निजजीवितेऽपि ।
नरा जपन्तस्तव नाममन्त्रं क्षणाद् गलद्वन्धभया भवन्ति ॥१०९॥
(युग्मम्)

इत्यष्टभीतिदलनप्रथितप्रभावं नित्यावबोधभरबुद्धसमग्रभावम् ।
विश्वातिशायिगुणरत्नसमूहधाम ! त्वामेव देव ! वयमीश्वरमा-
श्रयामः ॥११०॥

जिन ! कृपाढ्य ! भवन्तमयं जनस्त्रिजगतीजनवत्सल ! याचते ।
 प्रतिभवं भवतो भवतात् कृपारसमये समये परमा रतिः ॥१११॥
 प्रणम्रहरिमण्डलीमुकुटनीलरत्नत्विषां
 स्वकीयदजनत्विषामपि मिथः प्रसङ्गोत्सवे ।
 सजन्निव कलिन्दजा सुरतरङ्गिणीसङ्गमं
 भवान् भवतु भूतये भवभृतां भवत्सेविनाम् ॥११२॥
 इति जिनपतिर्भूयो भक्त्या स्तुतः शमिनामिन-
 द्विदशहरिणीगीतस्फीतस्फुरद्गुणमण्डलः ।
 प्रणमदमरस्तोमः कुर्याज्जगज्जनवाञ्छित-
 प्रणयनपटुः पार्श्वः पूर्णायशोविजयश्रिमम् ॥११३॥

[७]

श्रीहंसरत्नमुनिविनिर्मितं

श्री शङ्खेश्वरपार्श्वनाथच्छन्दः ।*

आर्या

सकलसुरासुरवन्यं हृद्यगुणं जगदनिन्द्यमहिमानम् ।
 श्रीशङ्खेश्वरपुरवरमण्डनमभिनीमि पार्श्वजिनम् ॥१॥

श्रिमङ्गोच्छन्द

शिवमुखदातारं विश्वाधारं सौम्याकारं नेतारं
 जितमदनविकारं करुणागारं हृतरिषुवारं जेतारम् ।

* श्रीमान् मुनि सतुग्विग्रहश्च सपादित " श्री हंस रत्नोत्तम सन्देश " भाग श्रीमते पृ १११ भांथी उतार्थु.

कृतभवनिस्तारं परमोदारं स्तवनापारं त्रातारं
 गुणपारावारं की।तस्फारं केवलधारं धातारम् ॥२॥
 आनन्दसक्तं तोषितभक्तं छद्मविमुक्तं सुव्यक्तं
 मदमत्सरमुक्तं तारणसक्तं विषयविरक्तं शिवरक्तम् ।
 अव्याहतभद्रं धैर्यगिरीन्द्रं क्षमासमुद्रं सन्मुद्रं
 मुखनिर्जितचन्द्रं प्रणतसुरेन्द्रं महामुनीन्द्रं निस्तन्द्रम् ॥३॥
 सुखदायीशरणं दुःखितशरणं वन्दितचरणं विगतशरणं
 कृतदीनोद्धरणं कलिमलहरणं विमलीकरणं प्रवरपणम् ।
 प्रकटीकृतविनयं दर्शितमुनयं प्रवचननिलयं सत्यमयं
 अगणितगुणनिचयं मुनिजनहृदयं लब्धिसुविनयं क्षपितभयम् ॥४॥
 कवलीकृतकालं नापिकुरालं नतजनपालं सुदयालु (लं) .
 दुष्कृतवृणदात्रं स्तुतिशतपात्रं सुखकृद्यात्र सद्गात्रम् ।
 भयलतालवित्रं परमपवित्रं चारुचरित्रं दिनरात्रं

॥५॥

...
 जृम्भितकलिजातं त्रिभुवनतातं योगिध्यातं विद्यातं
 विहिताघविघातं क्षपितासातं निर्जितपातं निष्णातम् ।
 सम्भावितदासं मुक्तायासं विश्वावासं सद्भासं
 कीर्तिस्थगिताशं विभुमविनाशं सदाप्रकाशं पूर्णाशम् ॥६॥
 अकलितमहिमानं बुद्धिनिधानं मुक्तिनिदानं गतमानं
 कृतकमठविगानं जगत्प्रभानं परमात्मानं सुज्ञानम् ।
 त्र्यदुकुलकृतरसं सर्वसमक्षं विद्युतविषक्षं दुर्लक्ष्यं
 दुर्गतिहृतिदक्षं साधुसपक्षं वशीकृताक्षं पद्माक्षम् ॥७॥

जिन ! कृपाढय ! भवन्तमयं जनस्त्रिजगतीजनवत्सल ! याचते ।
 प्रतिभवं भवतो भवतात् कृपारसमये समये परमा रतिः ॥१११॥
 प्रणम्रहरिमण्डलीमुकुटनीलरत्नत्विषां
 स्वकीयदजनत्विषामपि मिथः प्रसङ्गोत्सवे ।
 सृजन्निव कलिन्दजा सुरतरङ्गिणीसङ्गमं
 भवान् भवतु भूतये भवभृतां भवत्सेविनाम् ॥११२॥
 इति जिनपतिर्भूयो भक्त्या स्तुतः शमिनामिन-
 स्त्रिदशहरिणीगीतस्फीतस्फुरद्गुणमण्डलः ।
 प्रणमदमरस्तोमः कुर्याज्जगज्जनवाञ्छित-
 प्रणयनपटुः पार्श्वः पूर्णायशोविजयश्रिमम् ॥११३॥

[७]

श्रीहंसरत्नमुनिविनिर्मितं
 श्री शङ्खेश्वरपार्श्वनाथच्छन्दः ।*

आर्या

सकलसुरासुरवन्यं हृद्यगुणं जगदनिन्द्यमहिमानम् ।
 श्रीशङ्खेश्वरपुरवरमण्डनमभिर्नौमि पार्श्वजिनम् ॥१॥

त्रिमङ्गोच्छन्द

शिवमुखदातारं विश्वाधारं सौम्याकारं नेतारं
 जितमदनविकारं कृष्णागारं हृतरिपुवारं जेतारम् ।

* श्रीमान् मुनि यत्तुर्विग्रहस्य संपादित " श्री जैन स्तोत्र

सन्दीप " भाग ५११ भाष्ये उक्तार्थे

कृतभवनिस्तारं परमोदारं स्तवनापारं त्रातारं
 गुणपारावारं कीर्तस्फार केवलधारं धातारम् ॥२॥
 आनन्दसक्तं तोषितभक्तं छद्मविमुक्तं सुव्यक्तं
 मदमत्सरमुक्तं तारणसक्तं विषयविरक्तं शिवरक्तम् ।
 अव्याहतभद्रं धैर्यगिरीन्द्रं क्षमासमुद्रं सन्मुद्रं
 मुखनिर्जितचन्द्रं प्रणतसुरेन्द्रं महामुनीन्द्रं निस्तन्द्रम् ॥३॥
 सुखदायीशरणं दुःखितशरणं वन्दितचरणं विगतरणं
 कृतदीनोद्धरणं कलिमलहरणं विमलीकरणं प्रवरपणम् ।
 प्रकटीकृतविनयं दर्शितमुनयं प्रवचननिलयं सत्यमयं
 अगणितगुणनिचयं मुनिजनहृदयं लब्धिसुविनयं क्षपितभयम् ॥४॥
 कवलीकृतकालं नापिकुरालं नतजनपालं सुदयालु (लं) .
 दुष्कृततृणदात्रं स्तुतिशतपात्रं सुखकृद्यात्रं सद्गात्रम् ।
 भयलतालवित्रं परमपवित्रं चारुचरित्रं दिनरात्रं
 ... ॥५॥
 जृम्भितकलिजातं त्रिभुवनतातं योगिध्यातं विद्यातं
 विहिताघविघानं क्षपितासातं निर्जितपातं निष्णातम् ।
 सम्भावितदासं मुक्तायासं विश्वावासं सद्भासं
 कीर्तिस्थगिताशं विभुमविनाशं सदाप्रकाशं पूर्णाशम् ॥६॥
 अकलितमहिमानं बुद्धिनिधानं मुक्तिनिदानं गतमानं
 कृतकमठविगानं जगत्प्रधानं परमात्मानं सुज्ञानम् ।
 अयदुकुलकृतरक्षं सर्वसमक्षं विशुतविपक्षं दुर्लक्ष्यं
 दुर्गतिहृतिदक्षं साधुसपक्षं वशीकृताक्षं पद्माक्षम् ॥७॥

स्तुतिशतैरमेयं परममुपेयं सुरनरगेयं सुध्येयं

अनुभवविज्ञेयं स्वान्तध्येयं वि (जि) ण्णुमजेयं वामेयम् ।

भुजगेश्वरकेतुं भवजलसेतुं मलमपनेतुं सद्धेतुं

शान्त्या समुपेतं श्रुतिसमवेतं सिद्धिनिकेतं वन्दे तम् ॥८॥

गीतिः

इत्थं स्तुतोऽतिभक्त्या

निजसेवां सततमीश ! मे वितर ।

बुधनानरत्नचरणा-

रविन्दसंसेविहंसरत्नाय

॥९॥

[८]

(सम्भवतः श्रीयशोविजयोपाध्यायविरचितं)

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनस्तवनम् ।*

ऐंकारस्मृतिसावधानमनसा स्तोतुं प्रवर्त्ते महा-

मोहापोहपरायणं जनमनोऽभीष्टार्थसार्थप्रदम् ।

श्रीशङ्खेश्वरभूषणं भगवतामग्रेसरं वासव-

श्रेणीवेणिमिलत्पसूनपटलीमाध्वीकधौतक्रमम् ॥१॥

मूर्तिस्ते जिनराज ! राजति जगदारिद्र्यविद्राविणी

स्वर्योपिन्नयनोन्मदालिपटलीपेपीयमानप्रभा ।

शारीरान्तरदुःखतापजनितं खेदं नयन्ती व्ययं

वल्लिः कल्पतरोरिव त्रिभुवनमख्यातसौरभ्यभूः ॥२॥

* मुनि श्री यतुरविजय ७ भ. संपादित " श्री स्तोत्रसमुच्चय "

कामं दर्शनतोऽपि मन्त्रयनयोरुल्लासमातन्वती
 मच्चेतःकुमुदं विकासयितुमप्यह्वाय वद्धादरा ।
 मद्ग्रथानार्णवपूरपूरणपटुः स्वार्मिस्तवोल्लासिनी
 मूर्तिः किञ्चन चन्द्रकान्तलहरीप्रागलभ्यमभ्यस्यति ॥३॥

मूर्तिस्ते महनीयमोहमदिरोद्गारावधूर्णदृशां
 व्याक्षेयं परमौषधीव नियतं निर्नाशयन्त्यञ्जसा ।
 येषां लोचनगोचराश्चिरमभूद् रोमाश्चपुष्पाञ्चिताः
 ते किं नाम न नाम (?) वामनयनालावण्यलक्ष्मीजुषः ॥४॥

मूर्तिस्ते स्तपनैर्न विभ्रमभरैः सांवर्तिकैश्चुक्षुभे
 पौलोमीचललोचनाञ्चलमिलद्भ्रूभङ्गसंसर्गिभिः ।
 आविभ्रत्कमठोपसर्गसहनीं धैर्यप्रधानक्षमां
 स्वार्मिस्तत्किममन्दमन्दरगिरिस्पर्द्धासमृद्धादरा ॥५॥

धाम ध्यायसि यत् पुरा त्रिजगतीधामातिशाधि स्फुरन्
 तत्सङ्क्रान्तिवशादिवेयमनिशं मूर्तिस्तवोद्योतिनी ।
 अद्भुष्ठात् पुरतस्तव क्रमभवादिद्गाललीलावहं
 नो चेत् सर्वसुरासुरैः कथमहो शक्त्या जितं रूपकम् ॥६॥

अद्यावद्यकलापतापदलनक्रीडामिवातन्वती
 मूर्तिः स्फूर्तिमती लता सूरतरोर्मूर्त्ता मयोद्वीक्षिता ।
 ब्रह्मज्ञानकलाविलासकुशलव्यापारपारङ्गतै-
 र्योगीन्द्रैरनुभूतवैभव विभो ! तेनाऽनुमन्ये जनः ॥७॥

मूर्तिस्ते प्रविभाति मोहतिमिरप्रध्वंसभानुप्रभा

मूर्तिस्ते भवसिन्धुमव्यनिपतद्भव्योद्धृतौ नौर्दृढा ।

मूर्तिस्ते सकलैर्हितार्थपटलीसम्पूरणे कामगौ-

मूर्तिस्ते मम तीर्थनाथ ! सततं श्रेयः श्रिये कल्पताम् ॥८॥

प्रातर्योऽष्टकमेतत् प्रमुदितचेताः प्रभोः पुरः पठति ।

कष्टसदृशं तीर्त्वा लभतेऽसौ परममानन्दम् ॥ ९ ॥

॥ इति श्रीशङ्खेश्वरपार्ष्जिनस्तवनम् ॥

[९]*

श्रीशङ्खेश्वरजिनस्तवः ।

यस्य ज्ञानदयासिन्धोर्दर्शनं श्रेयसे ध्रुवम् ।

स श्रीमान् पार्श्वतीर्थेशो निषेव्यः सततं सताम् ॥१॥

चामासूनोर्यशःपुञ्जैरगाधस्यानघा गुणाः ।

स्मर्यन्ते येन स स्मार्यो भवेत् प्राचीनवर्हिषाम् ॥२॥

विहाय विषयासक्तान् सांसारिकसुरासुरान् ।

सेव्यतामक्षयो धीराः पार्श्वदेवो परः प्रभुः ॥३॥

जिनाः सर्वार्थदानेन येन कल्पद्रुमा अपि^१ ।

भवेदभ्यर्चितो लोके स श्रिये चामृताय च ॥४॥

संस्तुतो मधुरश्लोकैर्जनलाभप्रदायकः ।

कल्याणकारको भूयात् श्रीमान् शङ्खेश्वरः प्रभुः ॥५॥

* वि. स. १८६० भा. ज्ञानसागर त्रिसभा अध्यायेषु 'श्री रत्नसागर'

प्रथम भाग, पृष्ठ २०६ माथी लीधुः.

१ आ. योथा श्लोकेनो पुनर्वाङ् अशुद्ध भागे छे.

[१०]

श्रीशङ्खेश्वरजिनस्तवः ।*

(शालिनीछन्दः)

गौडीग्रामे स्तम्भने चारुतीर्थे
 जीरापल्यां पत्तने लोद्रचारुये ।
 बाणारस्यां चापि विख्यातकीर्तिं
 श्रीपार्श्वेशं नौमि शङ्खेश्वरस्थम् ॥ १ ॥
 इष्टार्थानां स्पर्शने पारिजातं
 वामादेव्या नन्दनं देववन्द्यम् ।
 स्वर्गे भूमौ नागलोके प्रसिद्धम्
 श्रीपार्श्वेशं नौमि शङ्खेश्वरस्थम् ॥ २ ॥
 भित्वाऽमेघं कर्मजालं विशालं
 प्राप्यानन्तं ज्ञानरत्नं चिरन्तम् ।
 लब्धामन्दानन्दनिर्व्वाणसोख्यं
 श्रीपार्श्वेशं नौमि शङ्खेश्वरस्थम् ॥ ३ ॥
 विश्वाधीशं विश्वलोके पवित्रं
 पापगम्यं मोक्षलक्ष्मीकलत्रम् ।
 अम्भोजाङ्गं सर्वदा सुप्रसन्नं
 श्रीपार्श्वेशं नौमि शङ्खेश्वरस्थम् ॥ ४ ॥

* वि. सं. १८६० भां ज्ञानसागर प्रेसभां छपायेषु "श्री रत्नसागर"
 प्रथम भाग, पृ. २१० भांभी लोपुं.

वर्षे रम्ये सद्गदोर्वागचन्द्र-

सद्गद्ये मासे माधवे कृष्णपक्षे ।

भाष्यं पुन्यदर्शनं यम्य तं च

श्रीपार्थेशं नमि शङ्खेश्वरस्यम् ॥ ५ ॥

॥ इति शङ्खेश्वरजिनस्तवः ॥

[११]

श्रीशङ्खेश्वरपार्थजिनचैत्यवन्दनम् ।*

ॐ नमः पार्थनाथाय विश्वचिन्तामणीयते ।

श्री परमेन्द्र-वैरोदया-पद्मावती-पुताय ते ॥ १ ॥

शान्ति-तृष्टि-महापुष्टि-वृत्ति-कीर्त्ति-विधायिने ।

ॐ श्री द्विद-न्याय-वेत्ताय-साराधि-न्याधि-नाशिने ॥ २ ॥

नृपाऽनिताऽऽया-पिनयाऽऽन्या-अपराजितयाऽन्वितः ।

दिनां पार्थैर्गुणैर्ग-सिन्धोदेवीभिरन्वितः ॥ ३ ॥

ॐ भूमिभाङ्गाय नमस्तत्र प्रेक्ष्यैरपनाथताम् ।

पद्मःपद्मिः सुमेन्द्राग्ने भागन्ते शत्रुचामरैः ॥ ४ ॥

श्रीशङ्खेश्वरमन्दन ! पार्थजिन ! मज्जनस्यवस्य ! ।

पूरय दुष्टमार्गं पूरय मे पाठिजनं नाथ ! ॥ ५ ॥

* श्री १० विष्णु स्तोत्र प्रयोग १०, ११ अक्षरयोः प्रमाणम् " श्री १० विष्णु स्तोत्र प्रयोग १०, ११ अक्षरयोः प्रमाणम् " श्री १० विष्णु स्तोत्र प्रयोग १०, ११ अक्षरयोः प्रमाणम्

[१२]

जगत्पूज्य—श्रीमद्विजयधर्मसूरिगुरुभिः विरचितं
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाष्टकम् ।*

श्रेयःपतिं श्रीनरदेवपारगं सदा सदाचारविचारपारगम् ।
भक्त्या जनानां सुखदानतत्परं नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥१॥
कृतोपसर्गं कमठेन कर्मठं तथापि निश्चिन्तनिबाधमानसम् ।
विधृतदुःखं शमतासरोवरं नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥२॥
भवाटवीं वम्भ्रमता मया नुतं भवाग्धिपोत सुविशाललोचनम् ।
सदा प्रसन्न सुखशान्तिकारकं नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥३॥
अगाधसिद्धान्तपयोधिशेवधिमनाथनाथं सततं सुबोधिदम् ।
कृतापराधेषु जनेषु शान्तिदं नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥४॥
कपायवर्गे निकपायचित्तकं सुसाधुसङ्गे विकथादिवारकम् ।
अज्ञानमूढे सुकृतादिदेशकं नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥५॥
कपायदावानलदाहनीरदं कुसङ्गसङ्गादिविपाहिमन्त्रदम् ।
अनादिसंसारविकारजायुदं^१ नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥६॥
सदागमादेर्नितरां परूपक कुवासनादेः प्रबलं विडम्बकम् ।
अनेकविघ्नालिविपत्तिनाशकं नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥७॥
यस्य प्रसादेन जगज्जनानामनादिजन्यं क्षयमेति पापम् ।
तं देववन्द्यं सुरराजसेव्यं नमामि शक्त्या प्रभुपार्श्वदेवम् ॥८॥
इति श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाष्टकम् ।

* श्री यशोविजय७७ जैनग्रन्थभाषा, प्रकाशित “ श्री जैन स्तोत्र
संग्रह ” जीने भाग ५ २३५ भाषी उतार्थ १ जायु=औपधम् ।

[१३]*

श्रीमद्गुर्जरदेशभूषणमणिं सर्वज्ञताधारकं
मिथ्याज्ञानतमःपलायनविधाबुद्धत्प्रभं तायिनम् ।
पार्श्वस्थायुकपार्श्वयक्षपतिना संसेव्यपार्श्वद्वयं
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथमहमानन्देन वन्दे सदा ॥

[२] प्राकृत-संस्कृत-उद्धृत-विभाग

प्राकृत विभाग

[१४]

कल्लजजनिवनिवेसियवरजिणभवणंमि पाडलागामे ।
अइचिरसुत्ति नेमि थुणि[मो] तह संखेसरे पासं ॥ ८२ ॥

अथल्लगन्धीय “ श्रीमहोद्वर्षिडसुत्ति ” (लगल्लग सं. १३००)
रचित “ श्री अष्टोत्तरी तीर्थभाषा ” नी ८२ भी गाथा. अथल्लगन्धीय
सार्धं मोटी पथप्रतिष्ठमथुनी चोपडी ५५ ७७ थी उद्धृत.

[१५]

अन्नया देल्हणस्स सिरिमंखेसरपासनाहेण सुमिणयं
दिन्नं । जहा-पहाण ग्रडियाचउक्कं जाव अहं कोकापासनाह-

* “ वेराअभाषना ” भांथी वीथुः.

पडिमाए सन्निहिस्सामि । तंमि घडिआचउक्के एगंमि विंवे
 पूइए किर अहं पूइओत्ति । तहेव लोगेहिं पूइज्जमाणो कोका-
 पासनाहो पूरेइ संखेसरपासनाहु व्व पच्चए । संखेसर-
 पासनाहविसया पूआ-जत्ताइ-अभिग्गहा तत्थेव पुरिज्जंति
 जणाणं । एवं संनिहिअपाडिहेरो जाओ भयवं कोकय-
 पासनाहो तित्तीसपव्वपमाणमुत्ती मलधारीगच्छपडिवद्धो ।

अणहिलपट्टणमंडणसिरिकोकावसहिपासनाहस्स ।

इअ एस कप्पलेसो होउ जणाणं धुअकिलेसो ॥१॥

श्रीजिनप्रभसुरिरिचित “विविध तीर्थकल्प” अन्तर्गत “श्री
 डाकावसति पार्श्वनाथकल्प” अंतिम भाग. भे'गाल ऐसियाटीक सोसा-
 यटीथी अगट थयेल “विविध तीर्थकल्प” प्रथम भागथी उद्धृत.
 सिंघी नैन अर्थभाणा प्रकाशित ‘विविध तीर्थकल्प’ भां ७८ भा पाने
 आ कल्प उपाये छे.

[१६]

पाविय परमपसायं तेसिं सिरिविजयसीहसूरीणं ।

भावेणं संयुणिउ वायगवरउदयविजयेण ॥ १३४ ॥

पयडपयावदिणिंदो भविअपियाणंदविदमाकंदो ।

संखेसरजिणचंदो सुहकंदो देउ मे भइं ॥ १३५ ॥

महामहोपाध्याय श्री उदयविजयगण्डिपुत्र श्रीशंभेश्वर पार्श्वनाथ
 जिनस्तवननो अंतिम भाग. (लप्या सं. १६६५ ना प्रथम वैशाख
 सुद १५) “नैनगुर्जर कविओ” भा. २, पृ. २७७ थी उद्धृत.

संस्कृत-पद्य-विभाग

[१७]

मत्वाऽथ दुर्जयान् शत्रून् हेतिभिर्मगधाधिपः ।
 स्वसिद्धाममुचद् रात्रौ जरामसुरसुन्दरीम् ॥६०५॥
 विना नाम हरिं नेमि सा जराऽतिजरत्वकृत् ।
 सञ्चक्रामाखिलाङ्गेषु कालरात्रिरिवापरा ॥६०६॥
 विजृम्भमाणया स्वैरं तया सर्वत्र सा चमूः ।
 इषदुच्छ्वासमात्राभूत् सर्वथा भ्रष्टचेतना ॥६०७॥
 अथ प्रातः प्रबुद्धः सन् दृष्ट्वा तद्वचमूं निजाम् ।
 इषन्मग्नमना नेमि प्रोचे विष्णुः प्रतापभाक् ॥६०८॥
 किमद्ग ! समभूत् सैन्ये बन्धो नः क्षयसन्निभम् ।
 बलस्तु घातविधुरः सन्तोऽसन्त इवापरे ॥६०९॥
 नेत्रे इवावां हि परं गते देहे स्व उज्ज्वले ।
 ततः किं भाव्यथो हन्मि त्वया शत्रून् सहायिना ॥६१०॥
 छत्रमियो रिपुस्त्वेप निःशेषबलसंयुतः ।
 दृढमात्मबलं हन्तुमेति तत्समरे भव ॥६११॥

१ पण्डितहीरालालदेवचन्द्रमंशोक्तिते वि. सं. १९९५
 तमेऽन्दे प्रकाशिते ग्रन्थे इदं पद्यद्वयमधिकं दृश्यते—
 तावन् सर्वेऽपि बलिन सुरासुरनरेश्वरा ।
 यावन् संमदसे देव ! जम्बुकानिघ केसरी ॥१॥
 बलवन्तो भयमेकं नेतुं काष्ठां पराम(न)पि ।
 क्षमा भवदयारातोन् हन्तुं तैर्य (धैर्य) तवैव हि ॥२॥

त्वद्दोर्दण्डबलादेव त्रैलोक्यं तन्मयं व्रजेत् ।
 इन्द्रोपेन्द्रादयश्चामी त्वत्पुरः किङ्करा इव ॥६१२॥
 इति श्रुत्वा हरेर्वाक्यं विलोक्यावधिनाऽपि च ।
 नेमिर्जगाद दन्तेन्दुद्युतिपापतमोहरः ॥६१३॥
 शृणु श्रीकान्त ! सम्भ्रान्तो रिपुस्ते विक्रमौजसा ।
 यन्मुमोच जरां तेन तयाऽयं विधुरो जनः ॥६१४॥
 सत्यं हन्ति भवान् शत्रूनेकोऽपि रणसङ्कटे ।
 जरया परमेते तु प्राणान् मोक्षन्ति तच्छृणु ॥६१५॥
 पाताले धरणेन्द्रस्य विद्यते देवतालये ।
 भविष्यत्तार्ध्वनाथस्य प्रतिमा महिमाधिका ॥६१६॥
 आराध्य धरणेन्द्रं तमुपवासैस्त्रिभिरव्यहम् ।
 प्रतिमां तां च याचस्व स ते दास्यति सेवितः ॥६१७॥
 तस्याः पादाम्बुजस्नात्रपयसा कृतसेचनम् ।
 तव सैन्यमिदं मोहमुज्झित्वोत्थास्यति क्षणात् ॥६१८॥
 कृष्णोऽप्युवाच तद्ध्याननिरते मयि कथममम् ।
 पास्यत्येनां जिनोऽप्याह पाताऽहं शत्रुसङ्कटात् ॥६१९॥
 श्रुत्वेति हर्षभाक् कृष्णस्तदाराधनतत्परः ।
 बभूव विशदामानध्यानप्रक्षिप्तमानसः ॥६२०॥
 इतश्च स जरासन्धः समियाय सुविक्रमः ।
 चतुरङ्गचमूयुक्तस्तद्वलं च तथा विदन् ॥६२१॥
 नभोमण्डपमातन्वन् रविमाच्छादयन् सुखम् ।
 वाणवृष्टिं व्यधात् सोऽथ धाराधर इवापरः ॥६२२॥

अथ नेमिनिदेशेन मातलिः स्ववलाभितः ।
 वाच्यावर्त्तमिव स्वैरं भ्रामयामास स्यन्दनम्^१ ॥६२३॥
 अपूरयन् महाशङ्खं त्रिजगद्व्यापिनिःस्वनम् ।
 शाक्रीयं च चक्रर्षोच्चैर्धनू रौद्ररवं विभुः^२ ॥६२४॥
 सर्वतोऽपि मुमोचोच्चैः शरान् सङ्ख्यातिगान् लघु ।
 रिपवः सर्वतस्तं चापश्यन् सर्वमयं यथा ॥६२५॥
 तद्रथावर्त्ततद्वाणधोरणीर्भेतुमक्षमाः ।
 दूरे तस्थुर्नृपाः सर्वे तद्रणे साक्षिणो यथा ॥६२६॥
 चिच्छेद कवचेष्वासमुकुटध्वजसायकान् ।
 नृपाणां भगवान् प्राणान् नाहरत् स दयामयः ॥६२७॥
 इतो ध्याननिलीनस्य कृष्णस्य पुरतोऽभवत् ।
 पद्मावती तृतीयेऽङ्घ्रि मभापुञ्जान्तरस्थिता ॥६२८॥
 वीक्ष्य तां पुरतः कृष्णः सुरीगणसमन्विताम् ।
 प्रणम्य भक्तिमान् प्राह स्तुतिपूर्वमिदं वचः ॥६२९॥
 धन्योऽद्याहं कृतार्थोऽस्मि पवित्रोऽद्यास्मि पावने ।
 अथ मे सफलाः कामा यदभूद् दर्शनं तव ॥६३०॥

- १ पं. हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थे इदं पद्यमधिकं दृश्यते—
 तद्रथभ्रमिशब्देन विश्वं निश्चेष्टतामगात् ।
 एककस्य जरासन्धसैन्यस्य किमिवोच्यते ॥१॥
- २ पं. हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थे इदं पद्यमधिकं वर्तते—
 तत्कोदण्डविस्फारात् स्फुरतश्चुक्षुमे जगत् ।
 निर्मथ्यमानार्णववज्जन्येऽन्यकरणासहम् ॥१॥

वर्णयामि कियद् देवि ! वैभवं ते स्वजिह्वया ।
 शक्रादयोऽपि यद्वक्तुं सम्यग् नो विबुधाधिपाः ॥६३१॥
 इति भक्तिवचःप्रीता प्राह सा परमेश्वरी ।
 यत्कृते संस्मृता कृष्ण ! भवताऽहं तदुच्यताम् ॥६३२॥
 अवोचदच्युतः श्रुत्वा तद्वचः परमेश्वरि ! ।
 यदि तुष्टाऽसि तद् देहि पार्श्वार्हद्विम्बमद्भुतम् ॥६३३॥
 यथेतज्जरया ग्रस्तं सैन्यं तत्सनात्रवारिभिः ।
 सज्जीभूय रिपून् हन्ति सदा त्वां पूजयत्यपि ॥६३४॥
 *अथो ^१पद्मावती प्राह कृष्ण ! साऽर्चाऽत्र न व्रजेत् ।
 तां विनेदं भवत्सैन्यं सचैतन्यं करोम्यहम् ॥६३५॥
 अथैनं ते रिपुं हन्मि जरासन्ध ससैनिकम्*
 वद्ध्वाऽथ पुरतः तेऽमुं क्षणादेव समानये ॥६३६॥
 यद्यद् वदसि तत् सर्वं करोमि भवदीप्सितम् ।
 न पुनः प्रतिमामत्र समानेतुं समुत्सहे^२ ॥६३७॥

१ पं हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थे ... * इति पुष्प
 द्वयान्तर्गतपाठस्थाने एतत् पद्यत्रयं वर्तते—

अथो पद्मावती प्राह कृष्ण ! त्वद्वन्धुरेव हि ।
 श्रीनेमिर्विजयी यत्र जगद्रक्षाक्षमो विभु ॥१॥
 जगत्प्रभुर्जगद्व्यापी जगद्वीरो जगद्गुरु ।
 सर्वदर्शी च सर्वज्ञो जिनो योगीश्वरैर्नुत ॥२॥
 तदग्रे का जरा कोऽसौ जरासन्धश्च के सुरा ।
 तदाशयाऽरि ते हन्मि जरासन्धं ससैनिकम् ॥३॥

२ पं. हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थे 'न पुनः प्रति-
 मामत्र समानेतु समुत्सहे' इति पाठो नास्ति ।

ततः कृष्णोऽवदद् देवि ! त्वयैतत् सकलं भवेत्^१ ।
 इत्थं कृते न चात्माकं पौरुषं किञ्चिदीक्ष्यते ॥६३८॥
 ततो यदि प्रसन्नाऽसि तत् तामर्चां ददस्व मे ।
 प्रसादात् ते यथा हन्मि स्वयमेव रिपून् रणे ॥६३९॥
 इत्यत्याग्रहतो विष्णोर्भक्त्या पद्मावती ततः ।
 स्मृत्वाऽर्चां तां समानीय दत्त्वाऽस्मै तु तिरोदधे ॥६४०॥
 अथाच्युतोऽर्चाचरणच्युतस्नात्रजलेन सः ।
 असिञ्चत् सैन्यमखिलं तदुत्तस्थौ च तत्क्षणात्^२ ॥६४१॥
 पाञ्चजन्यं तदा दध्मौ सहर्षो रुक्मिणीपतिः ।
 तद्रवाकर्णतो जातो निर्घातो वैरिणां यथा ॥६४२॥
 ततो लक्षं नृपान् जित्वा जरासन्यं जिनोऽमुचत् ।
 प्रतिविष्णुर्विष्णुनैव बध्य इत्यनुपालयन् ॥६४३॥
 जातेऽथ सकले सैन्ये रणसज्जे जिनेश्वरः ।
 विरराम रणात् सैन्यरक्षायै केवलं स्थितः ॥६४४॥
 तद्वययामवधूयाय लाङ्गली धृतलाङ्गलः ।
 बहुशश्चूर्णयामास मुशलेन रिपुव्रजान् ॥६४५॥

१ पं. हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थेऽयं पाठोऽधिकः

परं ते स्मरणं मातः ! कृतं मे नेमिशासनात् ॥१॥
 विजयन्मान्यमद्वयन्धोर्महिमानं न वेत्ति कः ? ।

२ पं. हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थे इदं पद्यमधिकं दृश्यते—
 ततः प्रलयकालीनसमुद्रमिव दुर्द्धरम् ।
 समुद्रविजयं नत्वा हरिराजिरसोऽभवत् ॥१॥

जरासन्धोऽथ रोपान्धः प्रतिकृष्णं निजं रथम् ।
 अचालयच्छरासारैः कुर्वन् वैरिषु दुर्दिनम् ॥६४६॥
 कृष्णवर्त्मव कृष्णोऽपि वैरिकाण्डेषु दुस्सहः ।
 आस्पदं तेजसामेकं दधावे स्यन्दनस्थितः ॥६४७॥
 तयोः स्यन्दनयोश्चक्रपिष्टा भूः कणशोऽभवत् ।
 गतागतैश्च विश्वेऽपि प्रक्षोभो रणधुर्ययोः ॥६४८॥
 आयसैरायसान्यस्त्रैर्दिन्यैर्दिव्यानि तौ मिथः ।
 अस्त्राणि जग्नतुर्वीरौ भयाद् दृष्टौ सुरैरपि ॥६४९॥
 प्रक्षीणास्त्रोऽथ चक्रस्य जरासन्धोऽस्मरद् रुपा ।
 तच्च वह्निकणाकीर्णं तत्पाणौ द्रुतमागमत् ॥६५०॥
 गोप ! गर्वं विमुच्याद्याप्याज्ञां मन्यस्व मेऽधुना ।
 जीवन् पुनः स्वकर्मत्वं लप्स्यसे चारणं गवाम् ॥६५१॥
 न चेच्चक्रमिदं कृष्ण ! मूर्ध्नि तव भेत्स्यति ।
 विव्रुवाणं जरासन्धमिति तं प्राह माधवः ॥६५२॥ (युग्मम्)
 हत्वा तां गामहं सत्यं पाताऽस्मि निजकर्मतः ।
 मुञ्च चक्रं जरासन्ध ! चिरयस्यधुना कथम् ? ॥६५३॥
 जरासन्धोऽपि रोपेण भ्रमयित्वा विहायसि ।
 चक्रं मुमोच कल्पान्तवह्निवद्भीतिदायकम् ॥६५४॥
 तच्च प्रदक्षिणीकृत्य कृष्णं कृष्णकरे ययौ ।
 स्वमर्द्धचक्रिणं जानन् कृष्णस्तद्रिपवेऽमुचत् ॥६५५॥
 चक्रकृत्तगलनाल आपतद् भूतले मगधभूपतिर्द्रुतम् ।
 प्राप च प्रचुरकर्मभारितस्तुर्यनारकसखित्वमाकुलः ॥६५६॥

विष्णुरेष नवमो नवमौजो विश्रदभ्रविशदोचसुकीर्तिः ।
 उच्चरन्त इति नाकिण्णा द्राक् कृष्णमूर्ध्नि चटपुः कुसुमौघम् ॥६५७॥
 अथो जरासन्धसुता ! समेत्य नेमुमुकुन्दं सहदेवमुख्याः ।
 सम्भावयंस्तानपि स प्रमोदादस्थापयद् राजगृहे पुरे तु ॥६५८॥
 कृष्णोऽथ वामेयजिनस्य मूर्तिममेयभक्तिर्यदुभिः प्रणुनः ।
 अस्थापयत् तत्र निजां च मूर्तिं तच्छासने तच्च पुरं चकार ॥६५९॥
 श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वविम्बममलं सम्पूज्यसम्पूजितं
 मीत्या यादवनायका बहुतरां भक्तिं निजे मानसे ।
 संमातुं ह्यनलं भविष्यव इव स्तोत्रैः पवित्रैस्ततो
 दृष्टानेकमहाप्रभावसुभगं नार्थं तथैवास्तुवन् ॥६६०॥

पंडित हीराबाळ हंसराज प्रकाशित, श्री धनेश्वरमूर्तिरचित " श्री
 शत्रुघ्न्य माहात्म्य " सर्ग १२, पत्र ७१८-७२३ थी उद्धृत.

[१८]

तस्मिन् कुटुम्बमाहूय सहायं धर्मकर्मणाम् ।
 सर्वेषां ज्ञातिलोकानां गौरवं कृतवानयम् ॥२८४॥
 श्रीवर्षमानसूरीशसमीपे तत्र मन्त्रिणा ।
 शङ्खेश्वरार्हतस्तीर्थमाहात्म्यमिति श्रुत्वा ॥२८५॥
 चिरन्तनमिदं तीर्थं सेव्यमानं महर्षिभिः ।
 सेवयाऽस्य शिवं प्रापुरनेके मुनयः पुरा ॥२८६॥
 जनार्दन-जरासिन्धु-सङ्ग्रामसमये पुरा ।
 श्रीनेमिवचसा विष्णुतपसा च महीतलात् ॥२८७॥

प्रादुरासीत् स्वयं मूर्तिरेपा पार्श्वजिनेशितुः ।
 शाश्वतप्रतिमाप्राया तेनासौ गीयते किल ॥२८८॥ (युग्मम्)
 अस्याः स्नात्रपयःसेकाज्जरोपप्लवतापिता ।
 वामुदेवचमूः सर्वा जिजीव जयमाप च ॥२८९॥
 अत्र शङ्खः पुराऽपूरि नेमिना परमौजसा ।
 मह्यमस्यां भुवि ख्याता तेन शङ्खेश्वराभिधा ॥२९०॥
 प्रतिपर्वस्वयं नागराजः पद्मावतीसखः ।
 अत्रागत्य व्यधात् पूजां मूर्त्तेशस्य शिवावहाम् ॥२९१॥
 ध्यानादस्या विलीयन्ते व्याधयो विपमा अपि ।
 सम्पद्यन्ते मनोऽभीष्टाः सम्पदश्च पदे पदे ॥२९२॥
 श्रीनेमिः समवासापीदत्रानेकमहर्षियुग्म् ।
 श्रीकृष्णः कारयामास चैत्यमुच्चैस्तरं तथा ॥२९३॥
 पण्मासीं यः सृजत्यस्मिन्नेकाग्रहृदयोऽर्चनाम् ।
 लभतेऽसौ मनोऽभीष्टां फलश्रेणिमनुत्तराम् ॥२९४॥
 इत्याकर्ण्य ततो मन्त्री श्रीसङ्गेन पुरस्कृतः ।
 शङ्खेश्वरजिनाधीशं वन्दितुं विधिना त(ग)तः ॥२९५॥
 तत्र श्रीपार्श्वनाथस्य स्नात्रं कृत्वा सविस्तरम् ।
 सङ्गाधिपस्य कृत्यानि सोऽतनोदखिलान्यपि ॥२९६॥
 श्रीपार्श्वचैत्यमुद्धृत्य तथाऽसौ विदधे नवम् ।
 तद्देवकुलिकास्वेप हेमकुम्भान्यवीविशत् ॥२९७॥

[१९]

दशवर्षाणि कुर्वाणस्तत्पदं सम्पदां पदम् ।
 तथैव विदधे दानं तेजःपालोऽर्थिनां पुनः ॥५९०॥
 श्रीशङ्खेश्वरजिनाधीशं व्रजन् नन्तुं कुटुम्बयुग्म् ।
 तेजःपालोऽगमत् स्वर्गं चन्द्रोन्मानपुरे क्रमात् ॥५९१॥
 तत्र श्रीजैत्रसिंहेन गजाश्वरचनाञ्चितम् ।
 सत्तोरणं जिनाधीशमन्दिरं मन्दरोपमम् ॥५९२॥
 सरोवरं तथा धर्मशालासत्रालयद्वयम् ।
 विदधे श्रेयसे तस्य मन्त्रिणो नृपशासनात् ॥५९३॥ (युग्मम्)
 सर्वज्ञशासनाकाशभास्वत्यस्तं गते सति ।
 वस्तुपाले महामात्ये धर्माधारधुरन्धरे ॥५९४॥
 दिवस्पतिपदं प्राप्ते वर्द्धमानजिनेशितुः ।
 क्रूरदोषान्धकाराणां व्याप्तिमालोक्य शासने ॥५९५॥
 श्रीवर्द्धमानसूरीशा अजिह्वब्रह्मवेदिनः ।
 विशेषोत्पन्नसंवेगरद्गा निस्सङ्गवृत्तयः ॥५९६॥
 वृद्धगच्छगणाधीशास्तदा संविप्रपाक्षिकाः ।
 वर्द्धमानतपश्चक्रुराचाम्लैरेव केवलम् ॥५९७॥
 (चतुर्भिः कलापकम्)
 शङ्खेश्वरमहातीर्थनमस्करणपूर्वकम् ।
 अस्माभिः पारणं कार्यं समाप्तौ तपसः पुनः ॥५९८॥
 सङ्गलोके च सर्वस्मिन् कुर्वाणे पारणाग्रहम् ।
 निरपेक्षाः शरीरेऽपि तेऽभिग्रहमिति व्यधुः ॥५९९॥ (युग्मम्)

ससङ्गास्तीर्थयात्रायै चलन्तश्च ते वर्त्मनि ।

अतीव तपसा क्लान्ता दिवं प्राप्ता समाधिना ॥६००॥

श्रीशङ्खेश्वरतीर्थेशाधिष्ठायकतया तदा ।

आसन्नसिद्धयोऽप्यासंस्तादृग् ध्यानविशेषतः ॥६०१॥

श्री गिनहर्षगण्डि विरचित, पं. द्वीरालाल हंसराज प्रकाशित
श्री वस्तुपालयरित्र " प्रस्ताव ८, पृ. ५१६ थी उद्धृत.

[२०]

ततश्चन्द्रावतीं प्राप्य समं दयितया तया ।

साधर्मिकाणां वात्सल्यमतुल्यं सचिवो व्यधात् ॥ १५५ ॥

तन्निवासिजनश्रेणिं भोजनाच्छादनादिभिः ।

तथा सन्तोषयामास समं तत्रत्यभूभुजा ॥ १५६ ॥ [युग्मम्]

प्रापत् प्रह्लादनाधीशं श्रीपार्श्वं प्रणिपत्य सः ।

ततः सत्यपुरे श्रीमद्वीरविम्बनिनंसया ॥ १५७ ॥

श्रीवीरं तत्र गाङ्गेयं प्रपूज्य विधिना सुधीः ।

आर्हत्तानां च वात्सल्यं मुनीनां पूजनं व्यधात् ॥ १५८ ॥

ततः शङ्खेश्वराधीशमभ्यर्च्य पन्नगध्वजम् ।

धवलकपुरं प्रापदत्तुच्छोत्सवपूर्वकम् ॥ १५९ ॥

श्री गिनहर्षगण्डि विरचित, पं. द्वीरालाल हंसराज प्रकाशित "श्री
वस्तुपाल यरित्र" प्रस्ताव ८, पृ. ४६८ थी उद्धृत.

[२१]

तस्मिन्नवसरे नागपुरे ऊकेशवंशभूः ।

सद्वृत्तः सद्गुणः श्रीमान् सुभटः साधुरार्हतः ॥६१६॥

श्रीशङ्खेश्वरजिनाधीशं नमस्कर्तुमभिग्रही ।

आयासीत् स्वकुटुम्बेन समं भोगादिवस्तुयुग्मं ॥६१७॥ [युग्मम्]

चौरैरुपद्रुतो मार्गे मनाग् दूनमनाः पुनः ।

श्रीपार्श्वप्रतिमां भक्त्या प्रपूज्यासौ व्यजिज्ञपत् ॥६१८॥

तव देवाधिको लोके महिमा महितोऽभितः ।

सर्वदेवप्रभाजैत्रस्त्रिदशैरपि गीयते ॥६१९॥

विश्वविश्वप्रभो ! नूनं त्वं विश्वे प्रणतोऽपि च ।

कुरुषे सम्पदः सर्वाः संरुद्ध्य विपदः पुनः ॥६२०॥

नाम्नाऽपि हि विलीयन्ते व्याधयो विविधा अपि ।

सहोदरन्ति सर्वत्र चौराः क्रूरा अपि प्रभोः ॥६२१॥

जगतोऽपि जगन्नाथ ! रक्षायामसि दीक्षितः ।

परं स्ववेश्मरक्षायै देव ! मन्दायसे कुतः ॥६२२॥

नन्तुं भवन्तमानन्दान्ममैवागच्छतः सतः ।

तव पूजादिसामग्री लुण्ठिता तत्स्वरैः पथि ॥६२३॥

ततः कामिततीर्थत्वख्यातिर्जाता वृथा तव ।

यो गृहे लघुतां प्राप्तः स वातैर्नीयते बहिः ॥६२४॥

भक्तिमुग्धस्य तस्येति श्रुत्वा वाचो यथास्थिताः ।

तदानीमागतः सोऽपि सुरः प्रत्यक्षमब्रवीत् ॥६२५॥

अनस्येवास्ति निःशेषं वस्तु पूजोचितं तव ।
 उपालम्भं मुधा दत्से परं भक्त्याऽर्हतोत्तम ! ॥६२६॥
 तत्रागत्य क्षणे तस्मिन् सन्नुस्तस्मै न्यवेदयत् ।
 तद्वस्तुप्राप्तिमानन्दात् शृण्वति त्रिदशे तदा ॥६२७॥
 वभाषे तं सुरं श्राद्धः किमेतद् देवपुङ्गव ! ।
 स्वरूपं सोऽवदत् सर्वं विदेहगमनादिकम् ॥६२८॥
 तत् तत् स्थानमधिष्ठाता देवता सावधानहृद् ।
 भक्तिमतां मनोऽभीष्टफलानि कुरुते खलु ॥६२९॥
 कृतकृत्पाः शिषे पाप्मा वीतरागा इमे जिनाः ।
 स्तुतिभिर्नैव तुष्यन्ति न च रुष्यन्ति निन्दया ॥६३०॥
 सोपयोगोऽनुकूलश्च तदाऽधिष्ठायकः सुरः ।
 तुष्टस्तद्भक्तितो दत्ते फलं पुण्यानुसारतः ॥६३१॥
 श्रीसीमन्धरसर्वज्ञसमीपे गतवानहम् ।
 तदा श्रीवस्तुपालस्य ज्ञातुकामो भवस्थितिम् ॥६३२॥
 तेन भोगादि सद्वस्तु हृतं चौर्येण यत्मनि ।
 इदानीमिह सम्प्राप्तस्तदानीय त्वार्पयम् ॥६३३॥

श्री जिनदर्शनशिरश्चित, पं. होशालाल हंसराज प्रकाशित “ श्री
 वस्तुपाल चरित्र ” प्रस्ताव ८, पृ. ५२१-५२३ थी उद्धृत.

[२२]

शत्रुञ्जयमहातीर्थे पुनर्यात्रां विधाय सः ।
 देसजो गुरुभिः सार्धमगमत् पाटलापुरे ॥२४२॥

पुरा जरासि (स)न्धचतुर्भुजाहवे हरेर्वले वैरिविसंस्थुलेऽखिले ।
श्रीनेमिनाथो नृपलक्ष्मैकः प्रपूर्य शङ्खं विजिगाय यत्र ॥२४३॥

तदा संस्थापितस्तत्र श्रीनेमिर्विष्णुना जिनः ।

तं जिनं तत्र संपूज्य शङ्खेश्वरपुरं ययौ ॥२४४॥

शङ्खः श्रीनेमिनाथेन यज्जरासन्धविग्रहे ।

नृपलक्ष्मणेऽपूरि तस्मात् शङ्खेश्वरं पुरम् ॥२४५॥

तत्पुरालङ्कृतिः श्रीमानास्ते पार्श्वजिनेश्वरः ।

यश्चिरं प्राणतस्वर्गाधीश्वरेण पुराऽर्चितः ॥२४६॥

चतुःपञ्चाशद्वर्षाणि वर्षाणां प्रथमे गवि ।

पूजितस्तदधीशेन भावभूषितचेतसा ॥२४७॥

लक्षाणि तत्प्रमाण्येव चन्द्रेन्द्रेणाय पूजितः ।

सूर्येन्द्रेण तत्प्रमा(नि)णि लक्षाणि परिपूजितः ॥२४८॥

पातालेऽपि च तावन्ति वर्षलक्षाणि तक्षकः ।

पद्मगाधिपतिर्भक्तिसंयुतो यमपूजयत् ॥२४९॥

पातालात् प्रतिवासुदेवसमरे श्रीवासुदेवेन यः

सैन्ये मारिभयार्दिते विलसति श्रीनेमिनाथाङ्गया ।

तच्छान्त्यै प्रकटीकृतोऽथ सदसा तत्स्नात्रवारिच्छटा-

संयोगेन जनोऽखिलोऽपि विदवे नीरुक् स पार्श्वः श्रियो ॥२५०॥

तत्र तीर्थे महादान-महापूजा-महाध्वजाः ।

कृत्वा सर्वविधिं साधुः श्रीपार्श्वं प्रणिपत्य सः ॥२५१॥

हारिजनामनि ग्रामे गत्वा श्रीऋषभं जिनम् ।

नत्वाऽथ पत्तनपुरे परिचक्रे प्रयाणकम् ॥ २५२ ॥

ॐ शिवाय नमः श्री कृष्णगिरिविरचित "श्री नाभिनन्दनगिनोद्धार प्रमथ"
ना प्रस्ताव पाथभाथी उद्धृत

[२३]

शत्रुञ्जयगिरीन्द्रादिमहातीर्थेषु यात्रया ।

निजात्मा येन पावित्र्यं गमितः शमितापदा ॥ ७८ ॥

त्रयोदशमयात्रायां ससङ्गः सचिवेश्वरः ।

शत्रुञ्जयगिरौ दृष्टे जानन् वपुरपाटवम् ॥ ७९ ॥

गिरिवर्धायनस्तोत्रश्रीसङ्घसत्क्रियादिभिः ।

यत्र स्थाने स्थितः पूर्णकुर्वन् यात्रामहोत्सवम् ॥ ८० ॥

पूर्णापुरभवन्मन्त्री शुभध्यानपरायणः ।

तदङ्गे वालिकग्राम इत्याख्यमवनीतले ॥ ८१ ॥

[त्रिभिर्विशेषकम्]

वसुसेवधिनेत्रेन्दुवर्षे यस्मिन् दिवं गते ।

आचामाम्लतपश्चक्रे वैराग्यात् सूरिभिः क्षणात् ॥ ८२ ॥

वर्धमानतपो नाम श्रीवर्धमानसूरिभिः ।

अप्रमादिभिरग्राहि कुर्वन्निरित्यभिग्रहम् ॥ ८३ ॥

श्रीशङ्खेश्वरपाश्वर्हत्पतिमानम्य कामदम् ।

मया पारणकं कार्य पूर्णं तपसि निश्चितम् ॥ ८४ ॥

जाते तपसि ते चेष्टुर्वन्दितुं देवमादरात् ।

पथश्रान्तास्तृपार्ताश्च न्यपीदन्त तरोरथः ॥ ८५ ॥

देवध्यानपरास्ते चानशनेन दिवं गताः ।

शङ्खेश्वरजिनाधीशाधिष्ठायकसुरोऽभवत् ॥ ८६ ॥

श्री ४-८६-संगणितविग्रहित " उपदेशकल्पवल्ली " पल्लव २५, पत्र २२६ यी उद्धृत.

[२४]

देशे पुनस्तत्र समस्ति शङ्खेश्वरोऽन्तिकस्थायुकनागनाथः ।
 धात्रा धरित्र्यां जगदिष्टसिद्धयै मेरोरिवादाय सुरद्रुक्षः ॥३१॥
 विद्याधरेन्द्रौ विनमिर्नमिश्च यद्विम्बमभ्यर्चयतः स्म पूर्वम् ।
 स्वर्गे ततोऽपूजि विहौजसा यत् स्वधाम्न एव स्पृहयेव सिद्धेः ॥३२॥
 तेनाथ मुक्तं गिरिनारिश्चक्रेऽधिगम्य माणिक्यमिवामराणाम् ।
 नीत्वात्मधाम्नोर्विधुपद्मपाणी यदार्चतां निर्वृतिमीहमानौ ॥३३॥
 ताभ्यां ततः स्थापितमुज्जयन्ते पार्श्वे स्वसर्वस्वमिवावसाय ।
 आखण्डलः कुण्डलिनां क्रमेण सभाजनायानयदात्मधाम्नि ॥३४॥
 गिराऽथ नेमेररविन्दनाभिरुपास्य पद्मामियमष्टमेन ।
 आनाययत् तेन जिनं तमात्मद्विपज्जयं मूर्तिमिवाश्रयन्तम् ॥३५॥
 ततो जरा येन यदूद्धहानां न्यवारि वारा स्नपनोद्भवेन ।
 बाणस्य कुष्टं वपुपस्त्रिपेव राजीविनीजीवितवल्लभेन ॥३६॥
 यत्रार्हताऽध्मायि निजध्वजिन्यास्त्राणाय कम्बुभ्रमता समन्तात् ।
 तत्राच्युतेनारिजयमशस्तिरिवात्मनः शङ्खपुरं न्यधायि ॥३७॥
 वसुन्धराया इव वैजयन्तं निर्माप्य चैत्यं सुरगोत्रमित्रम् ।
 निवेशयामास सुवर्णविन्दुरानन्दसान्द्रोऽत्र जिनेन्द्रविम्बम् ॥३८॥

स्वकारितेशाचलचारुचैत्ये निवेशितः सज्जनमन्त्रिणा यः ।
 सरोपितः स्वःशिखरीव सौधाङ्गणेऽस्य जङ्गेऽखिलसिद्धिदायी ॥३९॥
 निःस्वादिवैश्वर्यमनाप्य झञ्झपुरार्कनो दुर्जनशल्यभूमान् ।
 रूपं यतः स्मारमिवाप्य देवसन्नेव यच्चैत्यमचीकरच्च ॥४०॥
 पद्मावतीप्राणपतिः प्रसूनाशनी भविष्णुश्चरणारविन्दे ।
 तन्तन्यते यन्महिमानमुर्व्यां सरोजसौरभ्यमिवाहिकान्तः ॥४१॥
 यो ध्वंसतेऽष्टापि दरान्नराणां व्यालान्ववायानिव वैनतेयः ।
 शयेशयालूः पुनरष्टसिद्धीः प्रणेषुपां यः कुरुते कृपालुः ॥४२॥
 ऊर्जस्वलत्वं कलयन् कलौ यो निधिर्महिम्नां महसामिवांशुः ।
 जागर्ति शङ्खेश्वरपार्श्वनाथः श्रेयःपुरीप्रस्थितपान्थसार्थः ॥४३॥

“ श्रीह्रीरसौभाग्य महाशाय ” सर्ग १ थी उद्धृत.

अपूपुजत् त्वां विनर्मिर्नमिश्च वैताढ्यशैले वृषभेशकाले ।
 सौधर्मकल्पे मुरनायकेन त्वं पूजितो भूरितरं च कालम् ॥१॥
 आराधितस्त्वं समयं कियन्तं चान्द्रे विमाने किल भानवेऽपि ।
 पद्मावतीदेवतया च नागाधिपेन देवावसरेऽर्चितस्त्वम् ॥२॥
 यदा जरासन्धप्रयुक्तविद्याचलेन जातं स्ववलं जरार्तम् ।
 तदा मुदा नेमिगिरा मुरारिः पातालतस्त्वां तपसा निनाय ॥३॥
 तव प्रभोस्तान्प्रजलेन सिक्तं रोगैर्विमुक्तं कटकं बभूव ।
 संस्थापितं तीर्थमिदं तदानीं शङ्खेश्वरारयं यदुपुङ्गवेन ॥४॥
 तथा कथञ्चित् तव चैत्यमत्र श्रीकृष्णराजो रचयाञ्चकार ।
 स द्वारकास्थोऽपि यथा भवन्तं ननाम नित्यं किल सप्रभावम् ॥५॥

श्रीविक्रमान्मन्मथबाणमेरुमहेशतुल्ये समये व्यतीते ।
 त्वं श्रेष्ठिना सज्जननामकेन निवेशितः सर्वसमृद्धिदोऽभूः ॥६॥
 शंङ्गपुरे सूर्यपुरोऽनवाप्तं त्वत्तोऽधिगम्याद्गमनङ्गरूपम् ।
 अचीकरद् दुर्जनशल्यभूषो विमानतुल्यं तव देवचैत्यम् ॥७॥

“ श्री ह्रीरसौभाग्य महाकाव्य ” प्रथम सर्गना ४० भा श्लो३नी
 टीकाना श्लो३।

[२५]

अथ (श्री विजयसेनमुरि) गुरूपदेशाद् यत्र जीर्णोद्धारा
 जातास्तदाह—

क्रीडाऽऽश्रये जयश्रीणां श्रीमच्छत्रुञ्जये गिरौ ।
 उत्तुङ्गशृङ्गे तारङ्गमे श्रीविद्यानगरे पुनः ॥ ५९ ॥
 पुरे राणपुरे प्रीढेऽप्यारासणपुरे पुनः ।
 पत्तनादिषु नगरेष्वपि शङ्खेश्वरे पुरे ॥ ६० ॥
 श्रीमुरीन्द्रोपदेशेन सन्निवेशेन सम्पदाम् ।
 जाता जगज्जनोद्धारा जीर्णोद्धारा अनेकशः ॥ ६१ ॥

[त्रिभिर्विशेषकम्]

तटीका—जयश्रीणां क्रीडाऽऽश्रये केलीगृहे, श्रीशत्रुञ्जये,
 पुनः, तारङ्गे, किं० उत्तुङ्गशृङ्गे उच्चशिखरे, पुनः श्रीविद्यानगरे
 इलादुर्गाधीश्वरस्य वैषम्ये सति वसतिस्थानीये ॥ ५९ ॥ पुनः,
 राणपुरे पुरे धरणचतुर्मुखविहारभूषिते, अपि पुनः, आरासण-
 पुरे श्रीविमलमन्त्रिकारित्वासादेषु, पुनः, पत्तनादिषु नगरेषु

श्रीपञ्चासरपार्श्वनाथ—श्रीनारङ्गपुरीयपार्श्वनाथादिप्रासादानां,
पुनः, शङ्खेश्वरग्रामे च श्रीपार्श्वनाथस्य मूलतोऽपि
नवीनशिखरवद्वप्रासादनिर्माणम् ॥६०॥ सम्पदां सन्नि-
वेशेन स्थानेन श्रीसूरीन्द्रस्य उपदेशेन इत्यादयोऽनेकशो
जीर्णोद्धाराः, किं०, जगज्जनानामुद्धारो येभ्यस्ते, जाता
अभूवन्, इति त्रिभिर्विशेषकम् ॥ ६१ ॥

“ श्री विष्णुप्रशस्ति महाकाव्य ” सर्ग २१, पृ १६०थी उद्धृत.

[२६]

ये जन्तवः स्तवपरास्तव विश्वनाथ ।

शङ्खेश्वरे सुखमयं समयं नयन्ति ।

ते मातुरातुररवं न हि गर्भवास—

क्लेशं दिशन्ति मनुजा ननु जातमोक्षाः ॥ ७ ॥

श्री आल्हादभ-त्री इत “ श्री पार्श्वनाथस्तोत्र ” श्री यतुरविष्णु
म संपादित “ जैन स्तोत्र सन्दोह ” ला २ पृ १६३ थी उद्धृत

[२७]

इहास्ति शङ्खेश्वरतीर्थमद्भुतं सनायकं पार्श्वजिनाभिभूषुजा ।
भुजङ्गमानां यमुपप्लवे भजन् नतेन मुर्त्ता हरिरग्रहीदपः ॥१९॥
श्रियंस शङ्खेश्वरपार्श्वतीर्थकृद् दवेऽर्थितार्थप्रथनाद् मरुत्तरोः
अचूचुरच्चैत्यमचर्च्य चारुतां मुमेरुशृङ्गस्य तदा तदासनम् ॥२०॥

“ देवानन्दोद्भूत महाकाव्य ” (सि० ३०) सर्ग-१ थी उद्धृत.

[२८]

जयतु विजयलक्ष्म्या पार्श्वविश्वैकभास्वान्
अभिमतसुरशाखी सैष शङ्खेश्वराचार्यः ।

जयतु विजयदेवश्रीगुरोः पट्टलक्ष्मी-
प्रभुरिह विजयादिः श्रीप्रभः सूरिशक्रः ॥ ७९ ॥

“देवान-दाबुद्धय काव्य,” (सि० अ०) प्रशस्तिथी उद्धृत.

[२९]

जयति नमदनेकाखण्डलश्रेणिमौलि-
प्रगट्मणिमयूखोद्योतिपादारविन्दः ।

भुवनविदितनामा ध्येय‘ शङ्खेश्वरो’ऽयं
दुरितहरणपार्श्वः पार्श्वनाथः प्रसिद्धः ॥ २ ॥

“ श्री जैन स्तोत्र सन्देश ” भा. २ (श्री. यतुरविजयश्र म.
संशोधित) पृ० ६१ थी उद्धृत.

[३०]

नत्वाऽर्हन्तं पाश्वभास्वद्रूपं शङ्खेश्वरस्थितम् ।
श्रीश्राद्धमदनात् सिद्धे धर्मलाभः प्रतन्यते ॥ १ ॥

श्रीकेशजह्नुनाथस्य श्रीपाश्वस्य प्रभावतः ।
प्रभासभाजनानन्दहेतुरवास्तु वस्तुतः ॥ २ ॥

“ उदयदीपिका ”-प्रागल् देवान-दाबुद्धय काव्य प्रस्तावना पृ. ३
थी उद्धृत.

[३१]

.....मन्त्रिणि दिवं गते श्रीचर्द्धमानसूरयो वैराग्यादा-
म्बिलवर्धमानतपः कर्तुं प्रारेभ्युः । मृत्वा शङ्खेश्वराधिष्ठा-
यकतया जाताः । तैर्मन्त्रिणो गतिर्विलोकिता परं न ज्ञाता ।

“अथ-धोकाश” अन्तर्गत “वस्तुपाल अथ-ध” (सि० अ०)—

पृ० १२८ थी उद्धृत.

[३२]

अथ मन्त्रिणि दिवं गते श्रीचर्द्धमानसूरयो वैराग्यादा-
म्बिलवर्द्धमानं तपः कर्तुं प्रारेभिरे । श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथा-
भिग्रहं च जगृहुः । यत्तपसि संपूर्णे नमस्कृत्य पारणकं करि-
ष्यामः । सम्पूर्णे जाते देवं नन्तुं प्रस्थिताः । मार्गे श्रान्तास्तृपिता
एकस्य तरोस्तले देवं नमस्कृत्यानशनाद् विनष्टाः । शङ्खेश्व-
रेऽधिष्ठायको जातः ।

“पुगतन अथ-ध संग्रह” अन्तर्गत “वस्तुपाल तेजपाल
अथ-ध” (सि० अ०) पृ. ६८ थी उद्धृत.

[३३]

अथ रात्रौ जरासन्धो यादवान् दुर्जयान् विज्ञाय पूर्व-
साधितां विद्यां संस्मृत्य यादवसैन्ये जरां मुमोच । सा जरा
नेमिं रामं कृष्णं च इत्येतान् वीरान् पुरुषान् मुक्त्वा अन्यत्
सर्वं चतुरङ्गमपि यादवसैन्यं कालरात्रिरिवाग्रसत् । तयाऽऽक्रान्ता
गजाश्व-वाहन-भटादयः सर्वेऽपि नष्टचेतनाः श्वासमात्रानुमे-

यजीविता अभूवन् । ततः प्रभाते कृष्णो निजसेनां तथाविधां
दृष्ट्वा किञ्चित् खेदव्यग्रमना अरिष्टनेमिं प्रति इति प्राह अहो !
भ्रातः ! किमयमस्मत्सैन्ये अकाले क्षयकालः समुपस्थितः ।
सैनिका ह्येतैः सन्तोऽप्यसन्त इवाभवन् । रामस्तु गदाऽऽघात-
पीडितो वर्तते । इदानीं तु केवलमावां द्वौ कुशलिनौ स्वः । एष
शत्रुस्तु छलमियो निःशेषसैन्ययुक्तश्च, सोऽस्माकं बलं निहन्तुं
तत्परोऽस्ति । किञ्च तव बलस्याग्रे सर्वेऽपि सुरासुरेश्वरास्तृणायन्ते
तत्रास्य बलं कियन्मात्रम् ? परं यावत् त्वं चित्ते न धारयसि
तावदेवास्य बलं विद्यते । त्वयि समुद्यते तु सिंहाग्रे जम्बूकवत्
स्थातुमशक्नोति (न शक्नोति) । तत इदानीं तव साहाय्यं कर्तुं
युज्यते एव । इति श्रुत्वा श्रीनेमीश्वरोऽवधिना विलोक्य कृष्णं
प्राह, शृणु हरे ! जरासन्धस्तव पराक्रमेण पराभूतोऽन्योपायं अप-
श्यन् सैन्ये जरां मुमोच । तद्वशात् सर्वेऽपि ते ईदृशीमवस्थां प्राप्ताः ।
यद्यपि एक एव त्वं जरासन्धक्षयं कर्तुं समर्थस्तथा एतेऽपि
जराग्रस्ताः सैनिका उपायं विना प्राणान् मोक्षयन्ति । ततस्तेषां
सज्जीकरणोपायं शृणु, तथा हि—पाताले धरणेन्द्रस्य देवताऽऽल-
ये भविष्यतः श्रीपार्श्वनाथस्य प्रतिमाऽस्ति । त्रिभिरुपवासैर्धर-
णेन्द्रमाराध्य तां प्रतिमां याचस्व । स च तुष्टस्तां दास्यति ।
तस्याः स्नात्रजलेनाभिपेके कृते एतत् सैन्यं सज्जं भविष्यति ।
ततः कृष्णः प्राह, त्रीणि दिनानि मयि ध्याननिष्ठे सति सन्य-
स्तां कः करिष्यति ? तदा निःसङ्गोऽपि श्रीनेमिर्व्यवहारं पुर-
स्कृत्य दिनत्रयं यावत् सैन्यरक्षां स्वयमद्रीचकार । ततः कृष्णोऽपि

हृष्टचित्तः सन् उपवासत्रयं कृत्वा एकान्ते ध्यानपरस्तस्थौ ।
 इतो जरासन्धो यादवसैन्यं विह्वलं ज्ञात्वा चतुरङ्गसेनां लात्वा
 अद्यायादव-पाण्डवां पृथ्वीं विधास्ये इति वाञ्छन् समाययौ ।
 अथ श्रीनेमेरादेशात् मातलिः स्वसैन्यस्य पृष्ठे रथं भ्रामया-
 मास । तस्य निर्वोपशब्देन जरासन्धसैन्यं निश्चेष्टमिव बभूव ।
 ततः प्रभुर्विश्वक्षोभकरं शङ्खनादं चकार । ततः शक्रेण दत्तं धनुः
 समारोप्य दङ्कारमकरोत् । ततः क्षणात् बाणवृष्टिभिः समग्रं
 समराङ्गणमपूरयत् । ततस्तस्य रथावर्त्तं बाणवर्षं च भेत्तुमस-
 मर्या जरासन्धपक्षराजानो रणे साक्षिण इव दूरे तस्थुः । ततः
 स्वामी कर्णैकजलधिः केपाञ्चित् ध्वजं केपाञ्चित् कवचं
 धनुस्तूणीरादीन् चिच्छेद । न च कस्यापि प्राणान् जहार । इतः
 कृष्णस्य ध्यानासक्तस्य तृतीयदिवसे प्रभुपूजान्तरे स्थिता
 पद्मावती प्रकटीबभूव । कृष्णोऽपि देवतापरिहृतां तां दृष्ट्वा
 भक्त्या प्रणम्य स्तुतिपूर्वकमिति प्राह ।

“ धन्योऽद्याहं कृतार्थोऽस्मि पवित्रोऽद्यास्मि पावने ।

अद्य मे सफलाः कामा यदभूत् तव दर्शनम् ॥ १ ॥

वर्णयामि कियद् देवि ! वैभवं ते स्वजिह्वया ।

शक्रादयोऽपि यद् वक्तुं शक्ता नो विबुधाधिपाः ॥ २ ॥ ”

इत्यादिवाक्यैः प्रसन्ना सा प्राह-हे कृष्ण ! किमर्थमहं
 स्मृताऽस्मि ? यत् कार्यं भवति तत् कथ्यतामिति । ततः कृष्णः
 प्राह, हे देवि ! यदि त्वं तृष्टाऽसि, तर्हि यत् ते देवालये
 श्रीपार्श्वनाथस्य विम्बमस्ति तद् देहि । येन तस्य स्नात्रजलेना-

भिषिच्य जराग्रस्तमेतत् सैन्यमुज्जीवयामीति । ततो देवी प्राह,
हे कृष्ण ! श्रीनेमिरेव जगतो रक्षायां समर्थः । स्वामी जगत्प्रभुः
जगद्गुरुर्जगत्पूज्यो जगदेकवीरः, सर्वसुरासुरवन्दितः, तस्याग्रतः
का जरा ? को जरासन्धः ? कियन्मात्रं च सर्वेऽपि सुरासुराः ?
तस्याङ्गां प्राप्याहमेव जरासन्धं ससैन्यं बद्ध्वा तवाग्रे मुञ्चामि
अथवा यद्यद् वाञ्छसि तत्तत् तवेप्सितं करोमि । ततः कृष्णः
प्राह, हे देवि ! त्वयि तुष्टायां सर्वमप्येतत् सुलभं, परं मया
श्रीनेमेगदेशात् त्वमाराधिताऽसि । त्रिजगद्विख्यातमाहात्म्यस्य
श्रीनेमेः पौरुषं जगति को न जानाति ? परं तथा कृते सत्य-
स्माकं पौरुषं अफलं भवति । ततः प्रसादं कृत्वा प्रतिमामेव
अर्पय, यथाऽहं स्वयमेव शत्रून् निराकरोमि । इति कृष्णाग्रहात्
पद्मावती दिव्यशक्त्या तां प्रतिमां तत्रानीय कृष्णाय दत्त्वा
स्वस्थानं जगाम । अथ कृष्णः समुद्रसन्मनाः तस्याः प्रतिमायाः
स्नात्र-पूजादिभक्तिं कृत्वा स्नात्रजलेन सर्वसैन्यमभ्यपिञ्चत् ।

तज्जलस्पर्शनादेव पुनर्नवावतारमिव लब्धचैतन्यं सैन्यं
समुत्तस्थौ । ततः प्रलयकालीनसमुद्रमिव दुर्द्धरं समुद्रविजयं
प्रणम्य सदर्पः कृष्णः पाञ्चजन्यशङ्खस्य नादमकरोत् । तच्छङ्ख-
श्रवणात् जरासन्धस्य सैन्ये महान् निर्घातोऽभवत् । ततो
भगवान् अरिष्टनेमिर्लक्षशो नृपाणां गर्वापहारं विधाय 'प्रतिवा-
मुदेवस्तु वामुदेवस्यैव बध्य' इति जरासन्धं जीवितं मुक्त्वा
दिनत्रयं सन्यस्तां कृत्वा सैन्ये सज्जे जाते रणात् न्यवर्त्तत ।
अथ बलमद्रोऽपि महारण्ययामवधूय सज्जीभूतः सन् मुशलास्त्रेण

सहस्रशः शत्रुभटान् अचूर्णयत् । अथ जरासन्धोऽपि रोपान्धः
सन् कृष्णं प्रति रथमचालयत् । कृष्णोऽपि वैरिवनदावाग्निरिव
प्रसरत्प्रतापः संमुखं रथं प्रेरयामास । ततस्तयो रथचक्रैः
पिष्टा भूमिर्विश्वभङ्गभ्रमं जनयामास । ततः शस्त्रैः शस्त्राणि
दिव्यास्त्रैर्दिव्यास्त्राणि प्रहरन्तौ तौ वीरशौण्डीरौ उदयाचला-
स्ताचलाविव आस्फलताम् । ततश्चिरं युध्यमानो जरासन्धः
प्रक्षीणसर्वास्रः क्रोधाखण्डो भूत्वा चक्रं स्मरति स्म । ततो
वह्निकणान् विमुञ्चत् चक्रं तस्य हस्ते आजगाम । ततोऽतिरो-
पाज्जरासन्धः कृष्णं प्रति प्राह, रे रे गोप ! अद्यापि गर्वं
त्यक्त्वा ममाज्ञां मन्यस्व । जीवन् सन् पुनर्गोपालनलक्षणेन
स्वकुलकर्मणा वृत्तिं करिष्यसि, नो चेत् इदं चक्रं तव शिरो
लुनिष्यते, इदं प्रलपन्तं जरासन्धं कृष्णः प्राह, हे जरासन्ध !
त्वया सत्यमुक्तं यतो गोशब्देन पृथ्वी उच्यते, तस्याः पालन-
मेव अस्माकं कुलकर्म ततस्त्वां हत्वा अहं जीवन् पृथ्वीपालनरूपं
स्वकुलकर्म समाचरन् वर्तिष्ये । ततश्चक्रं मुञ्च विलम्बं किं
करोषि ? इति श्रुत्वा जरासन्धोऽपि रोपात् तच्चक्रं भ्रमयित्वा
कृष्णं प्रति मुमोच । ततस्तश्चक्रं वेगात् कृष्णं प्रदक्षणीकृत्य
कृष्णस्यैव हस्तोपरि अतिष्ठत् । ततः कृष्णोऽपि स्वस्य वाम-
देवत्वं निश्चित्य तच्चक्रं करे कृत्वा जरासन्धं प्रति मुमोच ।
तदपि रणरणत्कारं कुर्वत् तत्र गत्वा जरासन्धस्य गलनालं
चिच्छेद । तच्चक्राहतो मगधेशो मृत्वा चतुर्थं नरकं प्राप । तत
आकाशे “ जय जय कृष्ण ! नवमवासुदेव ! चिरकालं त्रिख-

ण्डभरतं पालय ” इत्यादि वदन्तो देवगणाः कृष्णस्य मूर्तिं पुष्पट्टिं चक्रुः ।

अथ जरासन्धस्य पुत्राः कुमुद-सहदेव-प्रमुखाः समागत्य कृष्णं प्रणमन्ति स्म । कृष्णोऽपि तान् समाश्वास्य राजगृहराज्ये स्थापयामास । अथ श्रीकृष्णः श्रीपार्श्वनाथस्य प्रकटमहिमानं वीक्ष्य प्रमोदोल्लसन्मानसः स्वस्य शङ्खचिह्नं विचिन्त्य तत्र शङ्खेश्वराभिधं पुरं वासयित्वा तन्मध्ये उचुङ्क्षमासादे श्रीपार्श्वप्रभुं स्थापयित्वा तदग्रतो भक्तिप्रदां निजां मूर्तिं संस्थाप्य तत्पुरं पार्श्वप्रभोः पूजार्थं ददौ ।

श्री हंसराज ऋषि विरचित, पं. दीशलाल हंसराज प्रकाशित
“ श्री शत्रुघ्न्य माहात्म्य ” गद्य, पृ. ५६२-५६७ थी उद्धृत.

[३४]

इतश्च जरासन्धो यादवान्दुर्जयान् ज्ञात्वा क्रोधेन समग्रेऽपि यदुसैन्ये स्वकीयां जराविद्यां मुमोच । तदा तत्कालं यदुकटकं तथा जराविद्यया निर्वलं निश्चिन्तसम्पतितभूमितलशस्त्रसमूहं च समभूत् । ततश्चिन्त्वातुरो केशवो निजपितृव्यनन्दनं श्रीमदरिष्टनेमिं समर्थं विज्ञाय तस्याग्रे सर्वं सैन्योदन्तं कथयामास । तन्निशम्य प्रभुः श्रीमदरिष्टनेमिर्भ्रातृस्नेहेन स्वस्नपनसलिलमाहात्म्यवानपि महापुरुषलक्षणत्वाद् अन्यं कृष्णस्य जरानिराकरणप्रतिकारं कथयितुं लग्नः । “ हे भ्रातः ! पातालपृथ्वीनायकं धरणागाधिराजमुद्दिश्य अष्टमतपः कुरु, तद्देवगृहे भाविनस्त्रयोविंशतितीर्थङ्करस्य श्रीपार्श्वनाथस्य विम्बं तत्पार्श्व-

मार्गय; तत्र प्रबलपुण्यप्राग्भारेण सोऽर्पयिष्यति” । इति
चिन्तानिराकरणं श्रीनेमिवचनं श्रुत्वा केशवस्तथैव यथाविधि
अष्टमतपो विधाय धरणेन्द्रं सन्तुष्टीचक्रे । ततस्तेन दत्तं श्रीपा-
र्वनाथविम्बं गृहीत्वा तत्स्नपनजलेन समस्तेऽपि स्वकीयसैन्ये
केशवश्छटात्रयं दत्तवान् । तन्महिम्ना सर्वं सैन्यं जरारहितं
जातं, प्रागिव च तथैव वैरिसैन्येन समं सङ्ग्रामं कर्तुं लग्नम् ।
अयं जरामोचनाधिकारः श्रीशङ्खेश्वरपार्वनाथ-सत्क-
तीर्थकल्प-श्राद्धविधिप्रभृतिग्रन्थेषु विद्यते, तेन नात्र केनचित्
संशयः कार्यः ॥

श्रीगुणविजयलङ्कृत “नेमिनाथ अरित्र” (२२५। सं. १६८८)
परिच्छेद ८, ५, १२६ थी उद्धृत

[३५]

यत्र यदव आनन्दं चुकूदिरे तत्र सेनपत्नी-ग्रामस्थाने
जनार्दन आनन्दं चक्रे, तथा च शङ्खपुराभिधं नवीनं नगरं
नाऽतिदूरं नाऽत्यासन्नं वासयामास, तत्र च स्वयं कारिते
प्रासादे श्रीपार्वनाथविम्बं कृष्णमहाराजः स्थापयामास ।

श्रीगुणविजयलङ्कृत “श्रीनेमिनाथ अरित्र” परिच्छेद ८, ५.
१२८ थी उद्धृत

[३६]

विमलाचल-तारङ्ग-नारङ्गपुर-शङ्खेश्वर-पंचासर-राण-

पुरारासण - विद्यानगरादिषु जीर्णोद्धारान् पुण्योपदेशद्वारा
कारापयन्तः ।

‘पट्टावली समुच्चय’, प्रथम भाग अन्तर्गत ‘श्री तपागणुपति-
गुणपद्धति,’ पृ. ८१-८२थी उद्धृत. (श्री विष्णुदेवभास्करम् ” प्रथम
भाग परिशिष्ट पृ. १३०भां पक्ष आ पाठ आध्या छे.)

[३७]

स्तम्भतीर्थे श्रीविजयदेवमूरीणां स्मरिपदं दत्त्वा पुनर्वर्षद्व-
यान्ते १६५८ वर्षे पत्तने गच्छानुज्ञां नन्दि च कृत्वा श्रीशङ्ख-
श्वरतीर्थयात्रायै समेतान् श्रीआचार्यसंयुतान् श्रीपूज्यान्
द्वादशशत-शकटसङ्घटः सप्तशतीकरभतुरगोद्घटानेकसुमटविकटः
सङ्घपतिहेमराजसङ्घे मरुस्थलीतःशत्रुञ्जययात्रार्थं व्रजन् महोत्स-
वेन प्राणमत् । रैवतादियात्रापूर्वं नवीननगरे ज्येष्ठस्थितिं
स्थित्वा श्रीजामनामकं नृपं धर्मोपदेशतः तृष्टं कृत्वा ततः चलन्तः
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वे प्रणम्य राजनगरे चतुर्मासीं वङ्गाढम्बर-
विशिष्टां प्रतिष्ठाचतुष्टयीं च चक्रुः ।

‘पट्टावलिसमुच्चय,’ प्रथम भाग अन्तर्गत ‘श्री तपागणुपति-
गुणपद्धति’ पृ. ८१ थी उद्धृत. (श्री विष्णुदेवभास्करम्, प्रथम
भाग, परिशिष्ट पृ. १३०भां पक्ष आ पाठ आध्या छे.)

[३८]

श्रूयतेऽपि जरासन्धमुक्तजरयोपद्रुतं स्वसैन्यं श्रीनेमिगिरा
कृष्णेनाराध्य(द्ध)नागेन्द्रात् पातालस्थश्रीपार्श्वप्रतिमां शङ्ख-
श्वरपुरे (पुरसमीपे) आनाय्य तत्स्नपनाम्बुना पट्टचक्रे ।

श्री रत्नशेखरसूरि विरचित आद्यविधि, प्रथमप्रकाश. पत्र ६०
(नेन आत्मानन्द सभा प्रकाशित) थी उद्धृत.

[३९]

ततो विलक्षो भगधेश्वरः कुन्तखड्गतोमरादिप्रहरणैरभेद्यान्
शत्रून् ज्ञात्वा पूर्वसाधितां स्वसिद्धां जरासुरसुन्दरीं स्मृत्वा
यादवसैन्यहननाय राज्रावमुञ्चत् । जरासन्धेन मुक्ता सा जरा-
सुन्दरी देवी रामं हरिं नेमिं च विना सकलसैन्याङ्गेष्वपरा
कालरात्रिरिव प्रससार । तथा जरादेव्या स्वैरं विजृम्भमाणया
सा चमूः सर्वथा भ्रष्टचैतन्याऽपीपदुच्छवासमात्राऽभूत् । अथ
प्रातः प्रबुद्धो विष्णुस्तद् निजं सैन्यं तथाविधं दृष्ट्वेष्टं म्लाना-
ननो नेमिं प्रोवाच—हे बन्धो ! किमिदं जातम् ? तव पश्यतो
ममैतत् सैन्यं मूर्च्छितमिव दृश्यते । स्वामिना श्रीनेमिना कृष्ण-
वाक्यं श्रुत्वाऽवधिज्ञानं प्रयुक्तम्, तेन ज्ञानेन जरासुरसुन्दरी-
चेष्टितं ज्ञातम् । तज्ज्ञात्वा स्वामिनोक्तम्—हे हरे ! तव सैन्यं
जरारूपया जरादेव्या ग्रस्तं वर्तते । हरिणोक्तम्—अथ किं कर्त-
व्यम् ? स्वामिनोक्तम्—शृणु हे हरे ! पाताले धरणेन्द्रस्य देव-
ताऽऽलये महिमाऽधिका भविष्यत्पार्श्वनाथस्य त्रयोविंशतितम-
जिनस्य प्रतिमा विद्यते । अतस्त्वं त्रिभिरुपवासैस्तं धरणेन्द्र-
माराध्य तां प्रतिमां याचस्व । स तु आराधितो भवत्पार्थितं
पार्श्वविम्बं दास्यति । तस्य पादाम्बुजस्नात्रपयसा सिक्तं तवेदं
सैन्यं क्रमाद् मोहमुज्झित्वोत्थास्यति । पुनः श्रीनेमिं प्रति हरि-
रुवाच—हे बन्धो ! दिनत्रयं यावद् मयि ध्याननिरते, एनां सेनां

कः पास्यति ? । जिनोऽप्याह—हे हरे ! तावत्कालं शत्रुसङ्कटात् तव सेनारक्षकोऽहं भविष्यामि, त्वं निश्चिन्तो भव । तज्जिनवचनं श्रुत्वा हर्षोत्कर्षितमानसो हरिरष्टमेन तपसा पौषधागारे पौषधं विधाय ध्यानतत्परो धरणेन्द्रं तोषयति स्म । अथ प्रातर्जरासन्धौ हर्षपूरितमानसो जराग्रस्तं हरिसैन्यं ज्ञात्वा चतुरङ्गचमूयुक्तो बाण-
वृष्टिं वितन्वानो यादवान् यावद् हन्तुं दधाव तावद् नेमिनिदेशा-
दिन्द्रप्रेषितो मातलिर्नेमिरयसारथिर्यादवसैन्यपरितश्चतुर्दिक्षु संव-
तंरुसमीरण इव स्वैरं नेमिस्यन्दनं भ्रामयामास । स्यन्दनस्थः
स्वाम्यपि शीघ्रं सङ्ख्यातिगान् शरान् सर्वतोऽप्युच्चैर्मुमोच ।
तां स्वामिप्रेषितां बाणघोरणीं दृष्ट्वा जरासन्धसम्बन्धिनो राजान-
स्तद्रणे साक्षिण इव दूरे तस्युः । अथ सदयोऽरिष्टनेमिर्बाणैः
केपाञ्चित् कवचानि चिच्छेद, केपाञ्चित् मुकुट-ध्वज-सायका-
दींश्च, सदयत्वाद् न पुनः प्राणाञ्चिच्छेद । इतो ध्याननिलीनस्य
नारायणस्य तृतीयेऽङ्घ्रिं प्रभापुञ्जान्तरस्थिता धरणेन्द्रानुज्ञया
घरणमिया पद्मावती प्रगटीवभूव । तां पद्मावतीं स्रुरीगणसम-
न्वितां समालोक्य पादौ प्रणम्य नारायणः स्तुतिपूर्वमिदं प्राह ।
यथा—“घन्योऽद्याहं कृतायौऽस्मि पवित्रोऽद्यास्मि पावने ! ।

अथ मे सफलाः कामा यदभूद् दर्शनं तव ॥१॥

वर्णयामि क्रियद् देवि ! वैभवं ते मयिजिह्वा ।

शक्रादयोऽपि यद् वक्तुं शक्ता नो विबुधाधिपाः” ॥२॥

इति नारायणभक्तिवचःप्रीता परमेश्वरी हरिं प्रत्याह हे हरे ! यत्कृते त्वया मत्पतिः संस्पृतः तत् कार्यं ब्रूहि, यथाऽहं

तवेप्सितं शीघ्रं संपादयामि । देव्योक्तं श्रुत्वा हरिरुवाच-हे भगवति पद्म ! यदि तुष्टाऽसि तर्हि तव भवनस्थितमद्भुतं पार्श्वार्द्धद्विभवं मह्यं देहि, यथैतज्जरया ग्रस्तं मम सैन्यं तत्स्नात्र-वारिभिः सज्जीकरोमि । हरिणोक्तं श्रुत्वा पुनः पद्मावती प्राह-हे हरे ! सा पार्श्वप्रतिमाऽत्र नायाति, तां विनैवाहं भवत्सैन्यं सचैतन्यं करिष्ये । पुनर्जरासन्धं ससैनिकं बद्ध्वा क्षणादेव तव पुरतः समानयामीत्यादि यद् यद् भवदीप्सितं वदसि तत् सर्वं क्षणादेव संपादयामि, न पुनः पार्श्वप्रतिमां समानेतुमहं समुत्सहे । तत् श्रुत्वा पुनः कृष्णोऽवदत्-हे देवि ! त्वयैतत् सकलं भवति, परमित्यं कृतेऽस्माकं किञ्चित् पौरुषं न, केवलं जनापवादो भवेत्, यद् देवतया सर्वं संहारादि कृतम् । अतो यदि प्रसन्नाऽसि तर्हि मे पार्श्वप्रतिमां देहि । यथाऽहं भवत्प्रसादेन स्वयमेव रणे रिपून् हन्मि । विष्णोरत्याग्रहतो भक्त्या च तुष्टा पद्मावती पार्श्वप्रतिमां समानीय दत्त्वा स्वस्थानमगमत् ।

अथाच्युतः श्रीपार्श्वप्रतिमाऽर्चां कृत्वा स्नात्रजलं लात्वा समग्रसैन्यमसिञ्चत् । तेन जलेन सिक्तं सैन्यं पुनः सुप्तोत्थितमिव तथैवोत्तस्थौ । तदुत्थितं सैन्यं सज्जीभूतं दृष्ट्वा सहर्षोत्कर्षमानसो रुक्मिणीपतिः परवलत्रासकरं स्ववलवलकरं पाञ्चजन्यं शङ्खं दध्मौ । तेन त्रासितं रिपुबलं, मुदितं च यादवसैन्यम् ।

x

x

x

इत्यादिवचनैस्तोपिताः सहदेवादयो जरासन्धपुत्राः स्वस्वकार्यकरणायोद्यता अभूवन् । अथ केशवो लब्धजयः श्रीपार्श्व-

पूजाकृते जयभूम्यां शङ्खेश्वरं नाम नगरं निवेशया-
मास । यतः—

“ कृष्णोऽथ वामेयजिनस्य मूर्तिममेयभक्तिर्यदुभिः प्रणुनः ।
अस्थापयत् तत्र निजां च मूर्तिं तच्छासने तच्च पुरं चकार” ॥१॥

पं. श्री देवविजयगण्डिविरचित गद्य पांडवचरित्र, सर्ग १४,
पृ. ४०३-४०६ (पुरघोषात्म गीगाभाष्य भावनगर प्रकाशित)थी उद्धृत.

[४०]

इतश्च पूर्णिमापक्षोद्द्योतकारी महामतिः ।

श्रीमान् परमदेवारुयः सूरिर्भाति तपोनिधिः ॥१॥

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वस्यादेशमासाद्य यः कृती ।

आचाम्लवर्द्धमानाख्यं निर्विघ्नं विदधे तपः ॥२॥

अघोषशतवर्षेषु द्वयधिकेषु च विक्रमात् [१३०२] ।

मार्गशीर्षस्य शुक्लायां पञ्चम्यां श्रवणे च मे ॥३॥

कटपद्राभिधे ग्रामे देवपालस्य वेश्मनि ।

आचाम्लतपसश्चक्रे पारणं यः शुभाशयः ॥४॥ (युग्मम्)

प्रबोधं सप्तयक्षाणां सङ्गविघ्नविधायिनाम् ।

शङ्खेश्वरपार्श्वभवने यश्चकार कृपापरः ॥५॥

तस्यैवाराधनं कृत्वा चारित्रश्रीविभूषितः ।

राज्ञो दुर्जनशल्यस्य कुष्ठरोगं जहार यः ॥६॥

भूपो दुर्जनशल्योऽपि यस्यादेशमवाप्य सः ।

शङ्खेश्वरपार्श्वदेवस्य समुदधे च मन्दिरम् ॥७॥

श्री सर्वाङ्गद्वयचरित्र 'गङ्गाद्वयचरित्र' महाकाव्य, सर्ग ६ थी उद्धृत.

ઉગુજરાતી-હિંદી વિભાગ

શલોકાઓ

[૪૧]*

શ્રી ઉદયરત્નવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો શલોકો

માત ભુવનેશ્વરી ભુવનમાં સાચી, જેહની જગતમાં કીરતિ જાચી;
દેવી પદ્માવતી ધરણેન્દ્ર રાણી, આપો શુભ મતિ સેવક જાણી. (૧)
પાસ સંખેશ્વર કેરો શલોકો, મન ધરીને સાંભલજો લોકો;
દેશ વહીયાર માંહે જે કદો, કલિકાલ માંહે જાલમ પ્રગટયો. (૨)
જરાસંધને જાદવ વહીયા, બાંધી મોરચા દલ જેહુ લડીયા;
પડે સુલટ ને કાળુ મરડાય, કાયર કેતાં તિહાં નાશીને જાય. (૩)
રાગ સિંધુયે સરણાર્ધ વાજે, સુણી સુલટને શૂરાતન જાગે;
થાયે જુદા ને કોઈ ન થાકે, ત્યારે જરાસંધ છલ એક તાકે. (૪)
છપત્ર કુલ કોડિ જાદવ કહિયે, એક એકથી ચઢિયાતા લહિયે;
પ્રાણુ આપે પણ પાછા ન લાગે, એક મારે તો એકવીસ જાગે. (૫)
વઢતાં એહવો(નો) અંત ન આવે, કરે કપટ તો રામત કાવે;
એમ ચિંતિને મહેલી તિહાં જરા, દલિયું જાદવનું સૈન્ય તિહાં ધરા. (૬)

*રાધનપુરના જ્ઞાનભંડારની એક હસ્તલિખિત પ્રતિ ઉપરથી ઉતાર્યો.

જરા લાગી ને જાલવ તિહાં ઢલીયા, નેમ કૃષ્ણ ને બલભદ્ર બલિયા;
 ત્રણ પુરુષને જરા ન લાગી, કહે નેમને કૃષ્ણ પાય લાગી. (૭)
 એહવો કોઈ કરો ઉપાય, જેણે જરા તે નાશીને જાય;
 કહે કૃષ્ણને નેમકુમાર, કરો અઠમ તપ ચૌવિહાર. (૮)
 પહેલાં ધરણેંદ્ર તમે ઉપાસો, તેહને દેરાસરે દેવ છે પાસો;
 તેહ આરાધ્યો આપશે જિંખ, સરસે આપણો કામ અવિલંબ. (૯)
 મુખથી મહોટો બોલ ના ભાખું, ત્રણ દિવસ લગે સૈન્ય હું રાખું;
 જિનવર ભક્તિનો પ્રભાવ ભારી, થાશે સઘલિ વિધ મંગલકારી. (૧૦)
 ઇંદ્રે સારથિ માતલિ નામેં, મહેલ્યો જિનવરની ભક્તિને કામે;
 આસન મારીને દેવ મોરારી, અઠમ કરીને બેઠા તિણે ઠારી. (૧૧)
 તુઠો ધરણેંદ્ર આપે શ્રીપાસ, હરખ્યા શ્રીપતિ અતિ ઉદ્ધાસ;
 નમણ કરીને છાંટે તેણીવાર, ઉઠયું સૈન્ય ને થયો જયકાર. (૧૨)
 દેખી જાલવનો જાલમ જોરો, જરાસંધનો ત્રૂટયો તિહાં તોરો;
 ત્યારે લેઇને ચક્ર તે મેલ્યું, વંદે કૃષ્ણને આવી તે પહેલું. (૧૩)
 પછી કૃષ્ણના હાથમાં બેહું, જરાસંધને સાલ તો પેહું;
 કૃષ્ણે ચક્ર તે મેલ્યું તિહાં ફેરી, જરાસંધને નાખ્યો તે વેરી. (૧૪)
 શીશ છેલું ને ધરણી તે ઢલીઓ, જયજય શબ્દ તે સઘલે ઉછલીઓ;
 દેવ દંડુલિ આકાશે વાજે, ઉપર કુલની વૃષ્ટિ ધિરાજે. (૧૫)
 તુમે વાસુદેવ ત્રણ ખંડ લોકતા, કીધા ધર્મના મારગ મુગતા;
 નયર શખેસર વાસ્તું ઉમંગે, થાપી પાસની પ્રતિમા શ્રીરંગે. (૧૬)
 શત્રુ જિતીને સોરઠ દેશે, દારિકા નગરીમાં કૃષ્ણ નરેશે;
 પાલે રાજ્ય ને ટાલે અન્યાય, ક્ષાયિક સમક્રિતધારિ કહેવાય. (૧૭)
 પાસ શખેસર પ્રગટ મહા, અવનિમાંહે તું એક અવધા;
 નામ તાહરું જે મન માંહે ધારે, તેહના સંકટ દૂર નિવારે. (૧૮)

દેશી પરદેશી સંઘ જે આવે, પૂજા કરીને લાવના લાવે;
 સોના રૂપાની આંગી રચાવે, નૃત્ય કરીને ઢેસર ચઢાવે. (૧૯)
 એક મને જે તુમને આરાધે, મનના મનોરથ સઘલા તે સાધે;
 તહારા જગતમાં અવદાત મહોટા, ખરો તુંહીજ ખીજ સર્વ ખોટા. (૨૦)
 પ્રતિમા સુંદર સોઢે પૂરાણી, ચંદ્રપ્રભુને વારે લરાણી;
 ઘણે સુરનરે પૂજ્યા તુજ પાય, તેહને સુગતિના દીધા પસાય. (૨૧)
 આગણુસાઠ ને ઉપર સત્તર વરસે, વધશાળ વદી છટ્ટીને દીવસે;
 એહ શલોકો હરખે મેં ગાયો, સુખ પાયો ને દુરગતિ પલાયો. (૨૨)
 નિત્ય નિત્ય નવલી મંગળમાલા, દિન દિન દીજે દોલત રસાલા;
 ઉદયરત્ન કહે પાસ પસાયે, કોડી કલ્યાણ સન્મુખ થાયે. (૨૩)

[૪૨]*

શ્રી દીપવિજયજીરચિત

શ્રી શંખેસરજીનો શલોકો

દેવી સરસતી પ્રણમું પ્રદાયિ, બ્રહ્માની બેટી કવિતાની માઈ;
 અજારી આદિ કુમારી લાલિ, દીયો વાણીરસ કાશ્મીરવાલી. (૧)
 પાસ શંખેસર શલોકો કહિયે, પાપ નિવારી નિર્મલ થઈયે;
 ચંદ્રપ્રભ જિન આઠમા વારે, પ્રતિમા લરાવી તેહનો વિચારે. (૨)
 લણશું સાંભલજે સહુ નર નાર, સુણતાં પામીજે ભવસાગર પાર;
 પહેલે દેવલોકે ઇંદ્ર વસંત, એક દિન આવ્યો છે પાસ ભગવંત. (૩)

*. રાધનપુર, અખીદોસીની પોળના શ્રી લાવણ્યવિજયજી જૈન
 ગાનભારની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો. આ શલોકો, શ્રાવક
 શા. ભીમશી માણેક તરફથી પ્રકાશિત ‘ સત્સાગ સંગ્રહ ’માં છપાયેલ છે.

પ્રભુમી સ્વામીને પૂછે વિચાર, અરિહંતજી છે તાહરો આધાર;
 છે તુમે જગમાં મહોટા કિસ્તાર, પામીને તુમથી ચહુંગતિ પાર. (૪)
 ક્યારે પરમેશ્વર સંસાર તરસું, મુગતિ નારીને કુણુ દિન વરસું;
 ચંદ્રપ્રભુ તવ આપે ઉપદેશ, નગરી વાણુારસી કાશીનો દેશ. (૫)
 અશ્વસેન તિહાં હોશે નરેશ, વામા સતી તસ નારી વિશેષ;
 અઉદ મુપન રચણી ભર લેશે, લક્ષણવંતો તે પુત્ર જણશે. (૬)
 ચંદ્રપ્રભુ તવ ઇંદ્રને લાખે, ત્રેવીશમો તે તીર્થંકર થાશે;
 તેને સમીપે મુનિવર થાશે, મહોટાં વ્રત પાલી મુગતિમાં જાશે. (૭)
 હવે તે ઇંદ્ર દેવલોકે જઈ, પાશ પ્રભુની પ્રતિમા નીપાઈ;
 પુણ દેરાસર આઊખા સુધી, પછી ચંદર સુરજ ને દીધી. (૮)
 તે સહુ જાણે છે વાત પ્રસિદ્ધિ, પૂજતાં સઘલે મુગતિ જ લીધી;
 શ્રાવક દામોદર મૂર્તિ ભરાવી, ધરણેંદ્ર હાથે કોઈ દિન આવી. (૯)
 ધરતી માંહે છે ધરણેંદ્ર વાસ, તિહાં પણ પ્રતિમા પૂજે ઉલ્લાસ;
 હમેશાં પૂજાયે છે શંખેશ્વર ગામે, તે કિમ આવી મૃત્યુલોક ઠામે. (૧૦)
 દારિકા નગરીમાં કૃષ્ણજી રાજે, રાજગૃહી નગરે જરાસંધ છાજે;
 એ બેહુ માંહે પડયું છે વૈર, સંગ્રામ કરતાં વરતાયે કેર. (૧૧)
 જરાસંધ છે અમરપનો ભરીયો, દલ વાદલ લઈ લડવા પરવરિયો;
 રાજન ઘણાને મનાવી આણ, આવી મહોટ્ટેરે દીધા મેલાણ. (૧૨)
 એહવે એક વિપ્ર અવસરનો જાણ, દોડી દીધો છે દારાવતી જાણ;
 વૈરી આવ્યો છે વઢવાને આલી, એહને સમજાવો ચોટિયેં જાલી. (૧૩)
 સામા જઈને શત્રુને વારો, ખડગની ધારે નાદ ઉતારો;
 ત્યારે શેવક એણી પરે કહેશે, વાર્યો ન રહે પણ હાર્યો તે રહેશે. (૧૪)
 દીડી મરણ જેમ હાથી પાંખે, શત્રુ મલિ સહેજે ઈમ આલ જ લાંખે;
 સાંભળી એહવું કૃષ્ણ મહારાજ, સંગ્રામ કેરો મેલ્યો તે સાજ. (૧૫)

ક્ષત્રીકુલ રૂડું જાદવની સાખ, ગજ સન્ન કીધા ખેતાલીસ લાખ;
 ઘોડા અર્ધરકી તુરકી ને કચ્છી, કહેડા કંબોજ હંસલા લચ્છી. (૧૬)
 પાણીપંથા ને ઘાટે સુરંગા, લાખ પંચોતેર મેલ્યા પચરંગા;
 ગણ્યા ન જાત્ય સુભટ પાલા, શૂરા રણમાં બંદુક કડીવાલા. (૧૭)
 ભરિયા હથિયારે રથ ઘણા દીસે, વાસુદેવના લાખ હજાર વીસે;
 ગદા પદ્મ ને ચક્ર ને શંખ, છત્રીસ આયુધ નામે છે સંખ્ય. (૧૮)
 ધનુષ હાથમાં તેહને ઢાલ, તીર તરકશિ ને બરછી કરવાલ;
 ગુરંજ ગેડિઓ ને ગોદ્રણ ફરશી, કરહા દુકરહા કટારી સરસી. (૧૯)
 કળાણ મૂશલ કોકળાણ ભલકા, હાથીની શૂઠે સાંકલોના ખલકા;
 વજ તિશૂલ ને તીર તિખાલા, ગોલા બંદુકોતોપ નાલીવાલા. (૨૦)
 બરછી ગુપ્તિ કહિને હથિઆર, જીવ ન રાખે એમ છત્રીશે સાર;
 ત્રિકમ તતક્ષણ કીધા તૈયાર, થયા રથ ઉપર પોતે અસવાર. (૨૧)
 હલ ચલ હુઆ દશે દસાર, છપન કુલ કોડી જાદવ જીઆર;
 અવર બ્યાપારી પાર ન જાણુ, ખોણી કેઈ લખે લશકર મંડાણુ. (૨૨)
 ચડતી નિશાને નોખત વાજ, શૂરા રણજણીયા હણહણીયા ગાજ;
 હાથી રથ ઘોડા પાલાશું સાર, પેહલો પણ ચાલે જોજન ચાર. (૨૩)
 એલંગી ધરતી નદી ને નાલાં, જેવાં દિશે દલ વાદલાં કાલાં;
 આગલે બગતરિયા હાલકલોલા, ચાલે ઘરહટશું લોહના ગોલા. (૨૪)
 ગડયા અગંજ ભૂપ હઠાવ્યા, દડવડ દેશે વઢિયારે આવ્યા;
 ઉડું પંચાસર જિજ્જપરનું હિયે, ધામા મેમાણું લોલાણું લહિયે. (૨૫)
 આવરિયાણે જાડિયાણા ઠામે, લશકર મુકયાં મહુઆ રાણી ઠામે;
 મોટે રથે પણ જરાસંઘ ચડિયો, આવી દુકડો વાઘેલે પડિયો. (૨૬)
 હવે જરાસંઘ જૂજ્યા અજૂઝ, મોટા સંઘાતે માંડે છે જૂઝ;
 મુંજપર સમી ને હુંટાને ઠામ, મલિયાં દલ ણિહુ માંડયો સંગ્રામ. (૨૭)

ચણાઈ વાને મિધુડે રાગે, શૂગ જૂએ રણ કાયર ભાગે,
 દુઆ ટહુકારા વીગહાડે વાગી, જબકે ખીજલી તરવારે નાગી (૨૮)
 ખડાખડ ખડયા લડ લડયા લીમ, ખઠક પૂટે તડાતડ તેમ,
 ધુમકે નાચો દુડુડુડુ બોલે, ધરહડે ધગતિ ધીંગા ધમરોલે (૨૯)
 બલિઆના ઘા બગનરમા ખૂડે, ભાલાની અણીયે અગારા ઉડે,
 રકવડે મન્તક નેદા અથડાએ, કાયર ઉભા કમકમ થાએ (૩૦)
 રક્ત ધારા વડે ચડ ચડ થાય, ખેચરી ડેરા પતર ભગાય,
 જૂએ ગણમૂરા જલુ મામા લાય, ખીન્ત મગીને વ્યતર થાય (૩૧)
 કૃષ્ણ જગમધ જુદા અપાર, કગતા તે વગમ વેલી ગયા ખાર,
 ન નિતેડોએ નહીં કોઈ હારે, એકલે જગમધ મનમા વિચારે (૩૨)
 નાગે હાથે છે જગનો દડ, યતુ મૂર્છાની વિદ્યા અખડ,
 દેવરના લશ્કર ઉપર ફેરે, મૂર્છા મૂર્છીને સઘવાને ઘેરે (૩૩)
 એકલુ વિનાગી જગ તિહા મૂકે, લલકવ દવ પડિયુ કોઈ ન દ્રકે,
 દાન એકાદ્રી લેયે સભાલી, એકલુ હાથે ન વાગે તાલી (૩૪)
 દેમ એ નિતાશે જગમધ રાય, જહુપતિ ગણુમા દિલગીર થાય,
 બાવીશમા છે તીર્થકર નેમ, તેડને પૂછે કૃષ્ણજ એમ (૩૫)
 નેમજ બલે મુલો કૃષ્ણ ઉપાઈ, જે છે નાગેદ્ર નાગલોકમાહિ,
 તેડને આગધો ધ્યાન C લાગે, અકૂમનો તપ ઝગ્ગે C વાગે (૩૬)
 તેડની પાગે છે ત્રેવીશમો પામ, ન હોય તેને કોઈથી ત્રામ,
 પ્રગટ થતે પ્રગટ વાગે, તુમાગ મનની જિનની યાગે (૩૭)
 પાત્ર પૂજને નમ મુનું પાલી, મુલટને છાગ્ગે હોગે ગુણખાલી,
 જાગે જગ ને મૂર્જા પલ મગ્ગે, જગનમાહે તીર્થકર પ્રગટગે (૩૮)
 ત્રણ ઉપગમ ત્રિકમજાએ દીધા, તૂઠા ઈદ્ર શ્રીપામજા દીધા,
 પૂજને નમજુ છાટે મુતદ, ઉડી ઉભા થયા લડના એગડ (૩૯)

ફરી સત્રામ ગુપ્તમાંહે ક્રીધો, લાગો જરામંધ ચપટીમાં લીધો,
ખડગે હાંકયો જીભ ગેડીથી દડિયો, હાર્યો થકો જઈ હારેજ પડિયો (૪૦)
જીત્યો રણ જલદવનો સાથ, વાર દેખાડ્યા છે વેગને હાથ,
ધરતિને આલેં પૂગે જીભ સાદ, કાને ક્રીધો તિહા શખનો નાદ (૪૧)
મોહોટાનું જીભ મોહોટાનાં નામ, ગળવા માટે શંખેસર ગામ,
નવ વસાવી બેસાડ્યા પાશ, હજી તે પૂરે સહુકોની આશ (૪૨)
પૂર્યું છે સખ જીત્યાનું જેહ, નામે તો ગામ શંખેસર એહ,
સહુ કો વખાણે તીરથ સાગ, વરતાણી શાંતિ હુઆ જયકાર (૪૩)
પ્રગટ પરમેસર શંખેસર પૂજે, એહવો જગમાહિ દેવ ન દૂજે,
જૂની ધરતી છે ફિરતી અપાર, હું તો ન જાણું શાસ્ત્ર લગાર (૪૪)
પૂછી પડિતને કરજો નિરધાર, સાલલતા ભણતા તરશો સસાર,
સવત સત્તર ચોરાગી વરખે, મહા શુદ્ધ પાત્રમ શુકરવારે (૪૫)
દીપવિજય શુદ્ધ ચરણ પચાએ, ક્રીધો શલોકો મન ઉમાએ,
ભગવતના જે ગુણ ગાય, દીપવિજય કહે મગલ થાય (૪૬)

છંદો

[૪૩]

શ્રી ઉદયરત્નવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો છંદ

પાશ સંખેશ્વર સાર કર સેવકા, દેવકાં એવડી વાર લાગે,
કોડી કર જોડી દરબાર આગે ખડા, ઠાકુરા ચાકુરા માન માગે (૧)
પ્રગટ થા પાસજી મેલી પડદો પરે, મોડ અસુરાણુને આપ છોડો,
મુજ મહિરાણુ મનુષ્યમા પેસીને, ખલકના નાથજી બધ જોલો (૨)

જગતમાં દેવ જગદીશ તું જાગતો, એમ શું આજ જિનરાજ ઉધે;
 મોટા દાનેશ્વરી તેહને દાખીયે, દાન દે જેહ જગ કાળ મોંધે. (૩)
 ભીડ પડી જાદવા જોર લાગી જરા, તતક્ષણ ત્રીકમેં તુજ સંભાર્યો;
 પ્રગટ પાતાલથી પલકમાં તેં પ્રભુ, ભક્ત જન તેહનો ભય નિવાર્યો (૪)
 આદિ અનાદિ અરિહત તું એક છે, દીનદયાળ છે કોણ ફૂળે;
 ઉદયરત્ન કહે પ્રગટ પ્રભુ પાસજી, પામી ભયભંજનો એહ પૂજે (૫)

[૪૪]

શ્રી ઉદયરત્નવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન છંદ

સેવો પાસ સંખેશ્વરો મન શુદ્ધે, નમો નાથ નિશ્ચ કરી એકબુદ્ધે;
 દેવી દેવતાં અન્યને શું નમો છો, અહો ભવ્ય લોકો ભુલાં કાં ભમો છો ? (૧)
 ત્રિલોકના નાથને શું તજો છો, પડ્યા પાસમાં ભૂતને કાં ભજો છો;
 સુરધેનુ છંડી અન્ન શું અજો છો, મહા પંથ મૂકી કુપંથે તજો છો. (૨)
 તજે કોણ ચિંતામણિ કાચ માટે, ગ્રહે કોણ રાસભને હસ્તિ સાટે;
 સુરદુમ ઉપાડી કુણ આક વાવે, મહામૂઢ તે આકુલા અંત પાવે. (૩)
 કિહાં કાંકરો ને કિહાં મેઘજૂં, કિહાં કેશરી ને કિહાં તે કુરંગ;
 કિહાં વિશ્વનાથ કિહાં અન્યદેવા, કરો એક ચિત્તે પ્રભુ પાર્શ્વ સેવા (૪)
 પૂજે દેવ પ્રભાવની પ્રાણનાથ, સાધૂ જીવને જે કરે છે સનાથ;
 મહા તત્ત્વ જાણી સદા જેહ ધ્યાવે, તેનાં દુઃખ દારિદ્ર દૂરે પલાવે. (૫)
 પામી માનુષ્યોનિ વૃથા કાંગમો છો, દુશીલેંકરી તેહને કાં દમો છો;
 નહિ શુદ્ધિવાસં વિના વીતરાંજ, ભજો ભગવંત તજો દષ્ટિરાગ. (૬)
 ઉદયરત્ન લાખે સદા હેત આણી, દયાભાવ દોજે પ્રભુ દાસ જાણી;
 આજ માહરે મોતીઠે મેહ પુઠા, પ્રભુ પાસ સંખેશ્વરો આપ તુઠા. (૭)

૪૫]*

શ્રી જિનહર્ષરચિત

શ્રી શંખેશ્વરપાર્શ્વનાથ છંદ

સરસતીમાત સદા સુખદાઈ, કમણા નાવે નાંમે કાંઈ;
મનરા વંધીત પૂરે માઈ, આપે સુમતિ સેવકને આઈ. (૧)

માતા તું જગમોહનગારી, સોને રૂપે તું સણુગારી;
ભૂષિત અંગવિભૂષણુ ભારી, સોલે કાંતિ જલામલ સારી. (૨)

શારદ ચંદ્રવદન સોહંતો, મણિધર વેણી મન મોહંતો;
અધર પ્રવાલીદલ ઓપંતો, નાક દીવારી ધાર દીપંતો. (૩)

મોત્તાહલ જીમ દશન મનોહર, સોહે સારંગ લોચન સુંદર;
કંચણ કુંભ ઉરોજ સુહાકર, કટિ તટિ જીણી જાણે કેહરી. (૪)

જંઘા કદલી ચંભ કહીજે, ચરણ કનક કછપ ચરચીજે;
ગતિ મયગલ મલપતિ ગાઈજે, લઈ માતા ચરણે લાઈજે. (૫)

(દોહા)

લઈ લાઈજે માતસું, સમર્યા આપે સાદ;
સેવકને સાનિધ કરે, ટાલે સયલ વિખવાદ. (૬)

કર જોડી તુંમને કર્હુ, આઈ સુણી અરદાસ;
સરસ વચન દો સારદા, પલણું શુણુ શ્રીપાસ. (૭)

સકલ દેવ સંખેસરો, પરતા પૂરણહાર;
જોણું હું બાલકપણે, કિરત પાસ કુમાર. (૮)

* રાધનપુર વિજયગચ્છની પેઢીમાંના શ્રી જયવિજયજી મ. ના પુસ્તકસંગ્રહમાંની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો.

(છંદ જતિ)

તો પાસ કુમાર જ્યો પરતજી, વડા નર તુઝ કહે સુરવજી;
અહોનીસી સેવકની પૂરઘ આસ, પ્રગટ પ્રતાપ સંખેસર પાસ. (૯)

દીવો જગમાહિ તુંહી જે દેવ, સુરાસુરનાથ કરે પાય સેવ;
રંગીલી દેવી ગાવે શ્રીપાસ, પ્રગટ૦ (૧૦)

નવનીધી અપાર્ધ ત્રુઠો નાથ, અખુટ ન ખુટે હેતાં આથ;

.... *....

....

.... સહુ દિલકી ઘોતે પ્રભુ સજ,
પુર્યો હરિ અંખુજ હર્ષ પ્રકાસ. પ્રગટ૦ (૧૮)

શુભે સંખેસર વાસ્યો ગામ, નવ ઘંટે તે જાણ્યો નામ;
ઉગંતો સુરજ જેમ ઉઘાસ, પ્રગટ૦ (૧૯)

પુજે નર પ્રેમ ધરી જે પગ, અહોનીસી જેહ કરે ઓલગ;
ન જાએ તેહ કદેઘ નીરાસ, પ્રગટ૦ (૨૦)

.....લલાઈ, લીધાં તે લોક વચે ખીરદાઈ;
વસાવો સાહેબજી નિજ વાસ, પ્રગટ૦ (૨૧)

.....તુંહિજ, ખીરદાલા બાધતણો ઘો ખીજ;
નીરાથવ કર્મ તણો કરી નાસ, પ્રગટ૦ (૨૨)

વડો નર તું જગમાં વરીયામ, કરે નીજ સેવક વંછીત કામ;
કરો મન મેલી કરો ઈક્લાસ, પ્રગટ૦ (૨૩)

। * અગિયારમી કડીના ઉત્તરાર્ધથી તે અઢારમી કડીના પ્રથમ અરણ્ય સુધીનો પાઠ ખંડિત હોવાથી નથી મળ્યો.

સજે સુરનારી ભલા સણુગાર, ઉપાંગ મૃદંગ કંસાલ અપાર;
 રીઝાવે રાગ ખેલે નૃત્ય ખાસ, પ્રગટ૦ (૨૪)
 જયો જયો સહૂ કરે જયકાર, નમે સુર કોડી અપછરનાર,
 ભગતિ તણો બહુ ભાંતિ અભ્યાસ, પ્રગટ૦ (૨૫)
નીસંક, ધાકા નર તુંહિ કાઢણ વંત;
 અર્ગજણુ ગંજણુ કીધ અભ્યાસ, પ્રગટ૦ (૨૬)
નમો નીકલંક, નમો અહિઅંક નીસાવણુ સંક;
 નમો ગુણવંત નમો ગુણરાસ, પ્રગટ૦ (૨૭)
 નમો સુરનાથ નમો શિવ સાથ, ગુણી જણુ ગાવે તોરા સાથ;
 અપાર સંસાર અર્પો અવકાસ, પ્રગટ૦ (૨૮)
 મહાનૃપ શ્રી આસસેણુ મલાર, વામાદેવી કુખે અવતાર;
 કલનૃગ કીરત ઉજલ બસ, પ્રગટ૦ (૨૯)
 અનંતા દુખ સહ્યાં અસમાન, ભમતાં પામ્યો મેં ભગવાન;
 વસાવ્યો પ્રભુ વંછીત વાસ, પ્રગટ૦ (૩૦)
 નીહાલો નેહ સલુણો નાહ, દયા કરી એલવીજે દુખઢાહ;
 અરજ કરું ઘો સિદ્ધિ આવાસ, પ્રગટ૦ (૩૧)

(કલશ)

પાસ આસ પુરણો પાસ નામે સુખ પામે,
 પાસ વધારણુ પ્રેમ પાસ દુઃખ દોહગ દામે,
 પાસ છેદે ભવપાસ પાસ પ્રભુતા પદ આપે;
 પાસ હૃદય સુપ્રસન્ન સુથિર સેવક કરી થાપે,
 શ્રી પાસ ચરણ નીત પ્રણમતાં પાતિક નાસે પંડિરા,
 સકલાપ દેવ સંખેસરો નમે લોક નવખંડરા. (૩૨)

નમો નાથ જગનાથ નમો વસુધાયવારણ,
 નમો કમક હક કઠીણ તાહિ બલ તાસ નીવારણ,
 નમો ધરણીપતિ નાગ કીયો તો આણે કરુણ;
 નમો હયા કરી દેવ નમો ભૂમી જસ ભરણ,
 નર આદિ તુઝ બાણે જકો શ્રી સંખેશ્વર જગ જયો,
 જિનહરખ તારણ તરણ થૂણતાં બહુ પરિ સુખ થયો. (૩૩)

[૪૬]*

શ્રી લાવણ્યવિજય વાચકશિષ્ય

શ્રી નિત્યવિજયજીવિરચિત

સંખેશ્વરજીનો છંદ

- સારક માતા સરસતી, પ્રણમું તેહના પાય;
 શ્રી સંખેશ્વર ગાયત્ર્યું, જિમ સુઝ આણુંદ થાય. (૧)
- ઉપજે આનંદ અતિઘણો, સમરંતા જિનરાજ;
 છંદ ભેદ ભાવે કરી, ગાયત્ર્યું ગરિબનીવાજ. (૨)
- ગરિબનીવાજ સાહિબ સૂણો, સેવકની અરદાસ;
 મોજ કરી મહારાજ તુમ, આપો લીલ વિલાસ. (૩)
- સુવિલાસી ભગવંત તું, પરતા પૂરણહાર;
 ખસ્તખ સુસ્તરૂ અવતર્યો, ઋદ્ધિ સિદ્ધિ દાતાર. (૪)

* રાધનપુર, અખીદાસીની પોળમાંના શ્રી. લાવણ્યવિજયજી
 જૈન ગાનકંડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો. આ છંદ
 શ્રી નિર્ણયસાગર પ્રેસ, મુંબઈથી પ્રગટ થયેલ “શ્રી મણિભદ્રાદિકાના
 છંદો” ભાગ પહેલામાં પૃ. ૪૭ ઉપર છપાયેલ છે.

દાતારી તુમ સમ અવર, મેં નવિ દેખ્યો કોએ;
દેખંતીં સવિ દ્રખ ટલે, આનંદ અધિકો હોએ. (૫)

(૭૬ અડિઅલ)

શ્રી સંખેશ્વર સાહિબ દિઠો, તે મુઝ નયણે અમીય પધઠો;
દીસે મુરતી મોહનગારી, તે મુઝને લાગે અતિ ખારી. (૬)

આપાઠ નામે સમકિતધારી, અતીત ચોવિસી થયો ઉપગારી;
અષ્ટમ જિન દામોદર વારે, પૂછે તે મુઝને મુક્તિ કિ વારે. (૭)

વલતું જિનવર ઈણીપરે લાસે, પાર્શ્વનાથ વારે ઉડ્ડાસે;
થાસ્યો ગણધર શિવગતિ ગામી, પાર્શ્વનાથ ગુરુ અંતરજામી. (૮)

આર્યધોપ નામે ગણધારહ, વિનયવંત બહુગુણ ભંડાર;
આવતી ચોવિસી ચોથે આરે, પંચમ ગતિ લહસ્યો નિરધાર. (૯)

(૭૬)

આપાઠ શ્રાવક હસ્યો પાવક, કર્મવન દહવા લણી;
અતિલાવ આણી લાલ જાણી, નિપાયો ત્રિભુવન ધણી;
શ્રી પાર્શ્વનાથનું જિંબ મનોહર, હસ્યો શશિધર દીપતો,
જાગતિ જ્યોતિ જિનંદ કેરી, તેજે તરણિ હપતો. (૧૦)

તિણુ ભક્તિ આણિ સૂણી વાણી, સોહમ મુરપતિ નિજ ધરે,
તે પાર્શ્વનાથનું જિંબ મનોહર, ઇંદ્ર પૂજે શુભ પરે;
બહુ કાલ મુધિ નિરવિરોધિ, શિવદાયક જાણી કરી,
પૂજે તે મનમાં લાલ જાણી, ઇંદ્ર ઇંદ્રાણી હેત ધરી. (૧૧)

વૈતાલ્ય ઉપરિ નમિ વિનમિ, રૂપલવારે અતિ ઘણું,
પૂછ તે પ્રતિમા જન્મ મુદ્ધિ, અજવાલ્યું કુલ આપણું;

ઈતિ ભીતિ ને સગલ ભય તે, પાર્શ્વ નામે સવિ ટલે;
શુણ્યવંત ગીર્યા મોક્ષનાં સુખ, સ્વર્ગસુખ તે સવિ મલે. (૧૨)

વલી સોહમ સુરપતિ તેહ પ્રતિમા, પૂજતો ઉલટ ધરિ,
ભવભીતનાસન સુખવિકાસન, પાર્શ્વજિન હેજે ઠરિ;
વલી સૂર્યરાય સૂરિંદ્ર જિનનો, વચન સૂણીને હરખીયો,
તે પાર્શ્વનાથનું ગિંજ શિવસુખદાયક નિશ્ચે પરખીયો. (૧૩)

(૭૬)

ખહુ કાલ લગે તે પૂજે રીઝે મનધરી હર્ષ અપાર,
વલી પદ્માવતી દેવી ગ્રેમે પૂજે પુન્ય લંકાર;
ધરણેંદ્ર નાગકુમાર તે હરખે નિરખે જીમ જગનાથ,
ઉલટ ખહુ આણે મનમાં જાણે સાચો એ શિવસાથ. (૧૪)

ધણીપરિ સુરપતિ સુરવર કિંનર વિદ્યાધરની કેડિં,
જિન પૂજે પાતિક ધૂજે તેહના જે પ્રણમે કરજોડિ;
ગિરનારેં મૂકે સમમ દુકે તિહાં પૂજે નાગકુમાર,
તે કંચન ખટ્કાણું સહુએ જાણ્યુ સુરગિરિને અજુહાર. (૧૫)

(૭૬)

જવ જરાસંધ મુકુંદ ઉપરિ સેન સગલો લાવિઓ,
ગલવંત નેમિકુમાર સાથે દ્વારાપુરપતિ આવીઓ;
કરે યુદ્ધ સગલા નહી નખલા ગર્વ મદલર પૂરિયા,
ગજધાર હાર્યા ન રહે વાર્યા થતુ સઘલા ચૂરિયા. (૧૬)

તિહાં કુંત ગાણુ કળાણુ ખડગ ને નાલી ગોલા ઉછલે,
ધીરા તે પગ પાછા ન દે તિહાં કાયર કંપે ઠલમલે;

ઈમ યુદ્ધ કરતાં ક્રોધ ધરતાં હારે ન કોઈ જીતે નહિ,
તવ જરાસંધ ક્રોધવશ હુઓ મૂકે જરા અવસર લહી. (૧૭)

જવ જરા ધાર્યા સહુ હાર્યા શ્રીપતિ મન ચિંતા વસી,
તવ નિમનાથ જિજ્ઞંસ બોલ્યા નારાયણ ચિંતા કિસી;
કહે સુણો! સ્વામી શીશ નામી સહુને આવી જરા,
કિમ યુદ્ધ કીજે જય વરીજે કહો શ્રી નેમીશ્વરા. (૧૮)

તવ કહે યદુપતિ સુણો શ્રીપતિ અષ્ટમતપ તુમે આદરી,
ધરણેંદ્ર સાધો મન આરાધો પાર્શ્વપ્રતિમા હિત ધરી;
તસ નમણુજલમું સર્ગીર્તિ કરી અવર ચિંતા છે કિસી ?,
ધરણેંદ્ર સાધી પાર્શ્વપ્રતિમા તિહાં આણે ઉલ્લસી. (૧૯)

તસ નવણુ નીરિ સહુ સરીરિ સુલટ હુઆ સન્ન ઝે,
જરાસંધ હાર્યો ચક્ર માર્યો શ્રીપતિ સરીયું કન્ન ઝે;
તિહાં પાસ કેરું અતિલલેરું લવન કિધું દીપતું,
તિહાં નગર વાસ્થું સંખપુરીસ્થું સુરલોગથી પણ જીપતું. (૨૦)

(છંદ અડીઅલ)

શ્રી સંજેશ્વરપાસ સોહંકર, થાપી શ્રીપતિ શ્રીગુણઆગર;
પુહતો દ્વારામતિ વિશ્વેશ્વર, સંખપુરી માંહિ સંજેશ્વર. (૨૧)

છયાસીં સહસ વરસ ઇણ ઠામે, શંજેશ્વર શંજેશ્વર ગામે;
પરતા પૂરે શિવગતિગામી, એ પ્રભુ મેરો અંતરજામી. (૨૨)

સંવત ઇગ્યાર પંચાવન વરણે, સન્ન શેઠે તે મનને હરણે;
નિપાયો પ્રાસાદ ઉદાર, પામ્યો શેઠ તે લવનો પાર. (૨૩)

દુર્જનશત્રુ નામે ભૂપાલ, ધર્મવંત ને અતિ સુકુમાલ;
કુદ ટલ્યો તસ પાસ પસાઈ, વિમાન સમાન પ્રાસાદ નીપાવઈ. (૨૪)

(૭૬)

પ્રાસાદ કીધો સુજસ લીધો સીધો સવિ તસ કાજ,
 પ્રત્યક્ષ સુરતરૂ સમો નિર્ભમ જિનવર આપે અવિચલ રાજ;
 સુરમણિ સમ વચિત ઇચ્છિત પૂરે ચૂરે કર્મ જંજાલ એ,
 સસ ક્ષણમાણી પાસ સ્તંખેશ્વર પરમેશ્વર પ્રતિપાલ એ. (૨૫)

મર્ધ પૂરવ પૂન્યે પ્રભુજી પામ્યો સાચો સાહિબ એહ,
 દેખતાં દુઃખ સવિ દૂરે નાસે વાધે ધરમ સનેહ;
 સ્તંખેશ્વર સ્વામી અતરજામી શિવગતિગામી દેવ,
 સેવકનાં સાહિબ કામ સુધારો આપો ચરણની સેવ. (૨૬)

તું ચિત્તમાં વસીઓ નવલ સનેહી ગુણગેહી ગુણવંત,
 તું તુઠો આપે શિવપદ સંપદ સેવકને અરિહંત;
 ઘર ઘોડા હાથી ખાયકદલ વલી મણિ માણિક્ય લંડાર,
 ધણ કંચણ રચણની રાશિ મનોહાર તું આપે કિરતાર. (૨૭)

ઘર ગૌરિ ગૌરિ જહુ ગુણવંતિ વાલમને તૂં ખ્યાર,
 ગુણ મીઠું જોલઈ હીઘડું જોલઈ ડોલઈ નહીય લગાર;
 સસ લોમી આવાસેઈ મનને ઉલ્લાસેઈ વિલસેહ લોગ અપાર,
 તુમ નામઈ પામેઈ જે મની કામી જહુલાં અરથ લંડાર. (૨૮)

શિર મુગટ મનોહર નાસા મુંદર આભૂષણ અતિસાર,
 એહવી રૂદ્ધિ દીમે હીઅડું હીસે તે અવિ તુમ ઉપગાર;
 કલિકાલે પ્રગટયો સાચો સુરતરૂ પરતા પૂરણહાર,
 પ્રભુ પૂજી પ્રણમી નયણે નીહાલી સફલ કીધો અવતાર. (૨૯)

(દુહા)

સફલ કીઓ અવતાર મેં, દેખ્યા શ્રી જિનરાજ;
દુઃખ દોહગ દૂરે ગયા, સીધા વંછિત કાજ. (૩૦)

મુરતી મોહન વેલડી, પરતખ નયણે નિહાલ;
ખીણુ ખીણુ ચિત્તથી ન વિસરે, એ ત્રિભુવન પ્રતિપાલ. (૩૧)

ચિરંજીવો જગદિશ તું, આશા પુરણહાર;
આસ અમ્હારી પુરવો, તો ઉતારો ભવપાર. (૩૨)

દોલત દાઈ દેખીઓ, શ્રી શંખેશ્વર પાસ;
મુખ સોભાગ સંપત્તિ ઘણી, આપો લીલ વિલાસ. (૩૩)

અરજ અમારી સાંભલો, મનમાં ધરો સનેહ;
દરિસણુ દીને ઇણીપરે, જેમ મોરાં મન મેહ. (૩૪)

પ્રાર્થનાથ પ્રભુ સમરીઈ, પ્રહ ઉગમતે ભાણુ;
વામાનંદન પૂજઈ, દિન દિન ચઢતે મંડાણુ. (૩૫)

પાસ જિણેસર ગાવતાં, ઉપજે અતિ આણુંદ;
ઈત લીત વ્યાપે નહિ, નિત નિત પરમાણુંદ. (૩૬)

(કલશ)

ઈમ ત્રિજગનાયક મુગતિદાયક પાર્શ્વેશ્વર ધણી,
શશિ જલધિ સંવત વેદ ખાંણે (૧૭૪૫) ગાયો ભક્તિ ધરી ધણી;

શ્રાવણ વદી તેરસી મનોહર દિવસી તવીયો સાર એ,
શ્રીલાવણ્યવિજય ઉવઝાય સેવકનિત્યવિજય જયકાર એ. (૩૭)

[૪૭]*

પંડિત જીવવિજયજી શિષ્ય
શ્રી જીવનવિજયજી વિરચિત
શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો છંદ

સાહજ શ્રી શંખેશ્વર પાસ*, સેવકની સાંભલ અરદાસં;
વાર ઘો મુઝ વચનવિલાસં, ગુણ ગાઉં તોરા અવિનાસં (૧)

(છંદ પહુડી)

અવિનાસી આગર સમતાસાગર નાગર નિર્મલ ગંગ,
જિનપદ જિહાં કાશી વલી વણારસી સુવિલાસી સદસંગ;
અશ્વસેન અસંગા રાય અસુરંગા પરસંગા ગુણ ગ્યાન,
પદમણી પટ્ટરાણી વામા વાણી ગુણખાણી ગજમાન. (૨)

નંદન જસનામી કુચર કામી શિવગામી શિરદાર,
પ્રભુ પાસ શંખેસર અતિ અલવેસર પરમેસર દાતાર;
તું ત્રિભુવન તારક લવ દુઃખવારક સારક સઘલાં કાજ,
ઘર મંગલ માલા આકાશમાલા રંગ રસાલા રાજ. (૨)

નિલકંઠ તું નાથ હરિયંત હાથ સાથ સખલ સખાય,
દેરાશર દીપે જગને જ્યેં છીપઈ નહિ છતિ કાય;
પરતળ તું ખાસા દેહ દિલાસા આસા ઘેં આત્મીસ,
કરજે કિરતાર સાંઝ સવારં સંસારં સુજગીશ. (૩)

* રાધનપુર, તબોળા શેરીમાંના શ્રી વિજયવીરસૂરીશ્વરજી
મહારાજના ભંડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો.

પાંખી તત્પદવાસ લીલ વિલાસ આવાસ અવનિસ,
પરિગલ ધન પાવે લક્ષિત સલાવે ગુણ ગાવે નીસ દીસ.
ધરણિધર ધ્યાયો તખ તું આયો ગાયો ગુર્જર દેસ,
મહિમા વદિયારં પાર અપારં અધિકારં અમરેસ. (૪)

નામેં તુઝ નાસિ, નાઈ ત્રાસી, ચાવા અરિયણ ચોર,
દંતી જે દુષ્ટ કેશરિ કષ્ટ રિષ્ટે રણ બહુ સોર;
કૃષ્ણિધર કૌકારં હાહાકારં આધારં અરિહંત,
લય એતા લજ્જા સામસકજ્જા સંખેસર લગવંત. (૫)

પાવક પરજોગે સંતતિ સોગે લોગે જલભય હોય,
પ્રભુ પાસ પ્રતાપે જપતા નપઈ તાપઈ નહિ તસ કોય;
પરિવારે પૂરા પૂન્ય પડૂરા સાંમસનૂરા લોક,
તે પાસ પ્રભાવે સહેજ સ્વભાવે પાવે સઘલા થોક. (૬)

મન ગમતા મેવા સાહિજ સેવા દેવા ઘો નિતમેવ,
મહિલા મતિવંતી હેજ હસંતિ ગુણવંતિ ગૃહ હેવ;
વલિ વર્જિતદુષણ વસ્ત્રવિભૂષણ પોષણ શ્રીજિનપાસ,
દેશે પરદેશે નામનીવેશે સુવિસેસે જસ વાસ. (૭)

સુણીઓ મેં સાચો જ્યું રવિ જાચો કાચો નહિ કમઘાત,
અક્ષર સેં ઉજ્જલ સાંમસકજ્જલ સજલ કામ સોહાથ;
તેહની તું આશા પૂરે પાસા સુવિશ્વાસા શિવસાથ,
તુઝને જે ધ્યાવે બહુ સુખ પાવે પામેં સુખ સનાથ. (૮)

(કલશ)

સુવિશ્વાસ તાહરો જગ પ્રસારો, જાણતાં છે જિનવરો;
માનતાં છે મત્ત મોટો, સ્વામી નામ સંખેસરો. (૯)

મુનિ એક સંવત, મદ નંદન માન પોસ સુપાસ એ;
ધન તેરસી સમ અધિક દિન એ, વાર લાનૂ સુવાસ એ. (૨)

બુધ નિત્ય પંડિત જીવ સીસ જીવન તું જયંકરો;
પ્રભુ પાસ છેદે પ્રાત પઢયા, નામથી નિત્ય જયંકરો. (૩)

[૪૮]*

બુધ ઉદયચંદ્રશિષ્ય મુનિ સુખચંદ્રવિરચિત

શ્રી શંખેસર પાર્શ્વનાથનો છંદ

સરસતી ચરણ નખી કરી, ધવલ કમલ સમકાય;
વીણા વાડ કછપી, સેવઈ દ્વિજનરાય. (૧)

ચરણે ચામીકરતણાં, નૃપુરનો ઝમકાર;
વિદ્યા વર દો સામિની, ઉર મુક્તાફલહાર. (૨)

શ્રુત અમરી સમરી સદા, નિજ ગુરૂ પ્રણામી પાય;
વામાનંદન ગાયત્ર્યું, જિમ મનવાંછિત થાય, (૩)

જલ થલ પરવત ભૂમિકા, વન અટવી અહિઠાણુ,
શંખેસર ચિત સમરતાં, પામહુ ડોડી કલ્યાણુ (૪)

(છંદ સારસી)

કલ્યાણુદાતા વિમલવદનો નાગરાજ સેવા કરઈ,
ધરણેંદ્ર નામા સમલ હસ્તિવાહનો મદ વન ઝરઈ;
કરકમલ જોડી જલ રાજ સેવઈ અહનિશિ સામિળી.
તે સયલ મુખકર પાસ નામઈ સમરિ શંખેસર ધણી. ()

* રાધનપુર, તંબોળા શેરીમાંના શ્રી વિજયવીરમૂર્તીશ્વરજી
મહારાજના પુસ્તક સંગ્રહમાંની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો.

જે કમઠ તાપસ હેલિ ગાલ્યો કમઠની પરિ આકરો,
વલી જરાસિંધી સખલ કીધો કૃષ્ણરાયસ્થું સંગરો;
જળ હારિ જાણી જરા મુકી હરિ છાપન કોડની,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૬)

મદ્ધવારિ ઝરતો સખલ સિંધુર સજલ જલધર ગજગચ્છે,
ઉદંડ ચંડ પ્રચંડ સુંડા પેળી નરવર લજ્જગચ્છે;
કપોલમૂલી મત્ત ચઢિઆ લમિતતિ રોલંબણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૭)

જસ નાદિ ગજ્જઈ સયલ ગયણું મત્ત મયગલ હુલ્લચે;
વર મુખ ગત મુવર્ણુ લેદિ નયન આવર્ત ચલ્લચે;
નર લક્ષ બીહઈ ઈચ્છો દેખી હરઈ ગંધુરનો ધણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૮)

જલધિ જલ કલ્લોલમાલા ચપલ ચિંહુ દિસિ ચલ્લચે;
જલજંતુ પીના મીન આકુલ બઈસિ પ્રવહણુ હલ્લચે,
વલી અસિ સંકટ પડયા મનુજ લહઈ કુશલ વધામણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૯)

વિકરાલ કાલ કરાલ કોપિ દોહ રસના ચાલતો,
વર કાર કણ્ઠધર કુંક મૂંકઈ વાય તરૂંચર બાલતો;
તે ઈચ્છો દેખી લીતિ આલઈ પાસ ગોત્ર જપો ગુણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૧૦)

આકાશે ઉચી ઝાલ ઝળકઈ વિકટ તે દાવાનલો,
વન જંતુ દેખી કોડી ત્રાસઈ કરઈ ધન કોલાહલો;
ધનધૂમ આકુલ થઈ દશ દિશિ પાસ મંત્રની છાંટણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૧૧)

નર મુંડ ખંડ કપાલ માલા ધારણી ત્રેતાવલી,
ખિલત્સરૂપા રૂઢ કામા પિંગલા કેશાવલી;
ભઈરવ્વ ચંડી કર્ણ મોટી લીધણી બહુ ડાકણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૧૨)

દ્રઢ ક્ષેત્રપાલા ભૂત ચાલા હાથ ડમરૂ ડાકલા,
ઝોટીંગ કાલા બીહઈ બાલા વદન માંગઈ બાકલા;
ધર કોણ બઈકા રહ્યા ધુણઈ હોય તે વલી રેવણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૧૩)

વા ચોરાસી ખયન ખાસા રોગ સોગા દુર્ઘરા,
ઉદ્ભૂત લીધણ સૂલ જલોદર ભારનઆ નરવરા;
ગંભીર કર્ણક શોરૂ પીનસ દુસ્થવસ્થા થઈ ધણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૧૪)

ખસ પેટપીડા ગુહ્મ ગોલા કહિરિ રોગા દુહંકરા,
ગડ ઢપ ગુંબડ કોઢ પાકું તાવ સાસ ભગંદરા;
એ સાત લયની દુષ્ટ પીડા નાસિ જઈ ભવિતણિ,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૧૫)

શુભ જ્ઞાત્ર મહોત્સવ કરઈ શ્રાવક ઘાટ વાજઈ સુંદરા,
વર અપહરાના વૃંદ નાચઈ પાઈ બાંધી ઘુંઘરા;
શ્રીપાસ નામઈ કામકુંભો મલઈ વારૂ સુરમણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૧૬)

નિસ દિવસ સૂતાં જાગતાં પ્રભુ પાસ ચિતમઈ ધ્યાયઈ.
પય સેવ કરતાં પાસ નામઈ સિદ્ધ સુંદરિ પાયઈ;
કર જોડી સેવક સદા સુખચંદ દિઓ મંગલ ધોરણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈ સમરિ સંખેસર ધણી. (૧૭)

(કવિત)

શુન્નર ધરા પવિત્ર પાસ સંખેસર સોહઈ,
 ધરણુ પોમાવઈ દેવી પાસ જદ્રખ ચરણે સોહઈ,
 પંડિતમાંહી પ્રગટ વિબુધ ઉદયચંદ લણિજઈ;
 તસ ચરણાંબુજ ભ્રમર શિષ્ય સુખચંદ કહિજઈ,
 એ છંદ બંધ કીધો સરસ સુણઈ તસ મંગલકરા,
 બુધ રૂદ્ધિચંદ સુપસાય લઈ પ્રભુ સાર કરિ સંખેસરા. (૧૮)

[૪૯] +

મુનિ મેઘરાજરચિત

શ્રી શંખેસર પાર્શ્વનાથજિન છંદ

સકલ સાર સુરતરુ જગજાણું, સુજસવાસ સકલ પરિમાણું;
 સકલદેવ સિર મુગટ મુચંગં, નમો નમો જિનપતિ મનરંગં. (૧)
 જો જનમનરંગં ચકલલંગં તેજ તુરંગં, નિલંગં સવિ સોભા સંગં;
 હરખતચંગં, સિસ ભુજંગં ચતુરંગં, બહુ પુન પ્રસંગં નિત ઉછરંગં,
 નવનવરંગં નારંગં કિરત જલગંગં, દેસહુરંગં સુરપતિ શૃંગં સારંગં (૨)
 સારંગાવકત્રં પૂન્યપવિત્રં, રુચિરચરિત્રં જિવિત્રં,
 તે જોજન મિત્રં પંકજપત્રં, નિર્મલનેત્રં, સાવિત્રં,
 જગજીવન મિત્રં, તરુસતસત્રં, મિત્રામિત્રં, માવિત્રં,
 વિશ્વત્રયચિત્રં, ગ્રામર છત્રં શીસધરિત્રં, પાવિત્રં. (૩)

+ રાધનપુર, તંબોલી શેરીમાંના શ્રી વિજયવીરસૂરીશ્વરજી
 મહારાજના જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ ઉપરથી ઉતાર્યો.

પાવિત્રાભરણું, ત્રિભુવનસરણું, મુકટાભરણું આચરણું,
સુરવર ચિતચરણું, શિવસુખકરણું, દાલિદ્રહરણું, આવરણું;
સુખસંપત્તિભરણું, લવજલતરણું, અધસંહરણું, ઉદ્ધરણું,
ગોઅમૃતઝરણું, જનમનહરણું, વરણાવરણું, આદરણું. (૪)

આદરણા પાલં, ઝાકઝમાલં, નિજ ભૂપાલં, અન્નુઆલં,
અષ્ટમી શશિભાલં, દેવદયાલં, ચેતનચાલં સુકમાલં;
ત્રિભુવનરખવાલં ઢાલ ડૂકાલં, મહાવિકરાલં લેટાલં,
શૃંગારરસાલં, મહકે માલં હૃદય વિશાલં, ભૂપાલં (૫)

(કલશ)

અકલ રૂપ અવતાર સાર શિવ સંપત્તિ કારક,
રોગ સોગ સંતાપ દુરિઅ દુઃખદોહગ નિવારક,
ચિહ્ન દિસિ આણ અખંડ ચંદ તપ તેજ દિલુંદહ;
અમર અપહર કોઠ ગાવે જસ નામે નરિંદહ;
મુનિ મેઘરાજ કહે જિનવર જયો શ્રી પાર્શ્વનાથ ત્રિભુવન તિલો-
શ્રી સંખેશર સુરમણી પાય અધિક મંગલ નીલો. (૬)

[૫૦]*

પં. હંસરત્નશિષ્ય કનકરત્નકૃત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ છંદ

(પદ્યડી છંદ)

સરસતિ સાર સદા બુધ જાગી, સમરંતા દુઃખ દૂરમતિ ભાગી;
શ્રી સંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રતાપી, ધરણીધર જસ મહિમા થાપી. (૧)

* શ્રી નિર્ણયસાગર ગ્રેસ, મુંબઈથી પ્રગટ થયેલ “શ્રી મણિ-
ભદ્રાદિકાના હંદો” પૃ. ૬૧થી ઉતાર્યો.

- ઋષભાદિથી પહેલી ચોવીસી, દામોદર જે નવમે જગીસી;
આપાઠ શ્રાવક વંદે ભાવે, દામોદર જિન ભક્તિ ઉપાવે. (૨)
- જિન કહ્યો પાસ જિનેસર વારે, ગણધર મુક્તિ પયોદિત દારે;
ભાવી જિન પાસ મૂરતિ પ્રેમે, નિજધર પૂજે અત્રંકૃત નેમે. (૩)
- પહેલે કદમે ઉપનો આપઠ, સુરવર પાર્શ્વ પૂજે જિન દાઠ,
શ્રીઋષભ દેવતણા પર પોત્રા, નેમી વિનેમી વિદ્યાધર ગોત્રા. (૪)
- વૈતાલ્ય શૈલે પાર્શ્વજી યાખ્યા, પૂજી પ્રણમીને શિવસુખ વ્યાખ્યા;
ઈંદ્રાદિક સુરનર તિહાં પૂજે, ચંદ્રપ્રભુ વારે ઈંદ્ર પ્રયુજે. (૫)
- ચંદ્ર સૂર્ય તિહાં જિનના મુખથી, પાસજિન વારે છુટયો દુઃખથી;
અજરામર પદ દાયક બાણી, ગુરુ ભાવના ભાવે મન આણી. (૬)
- કંચન બલાણે બાંધ ભેટયા, જન્માદિક ત્રિક તુમથી મેટયા;
ઈમ ઘણા ઈંદ્ર ઓલંગ કરતા, નાર્ગેદ્રાદિક ભક્તિ ઉદ્ધરતા. (૭)
- પદ્માવતી વર શાસન રાગી, મુક્તિલીલા લહે લલના લાગી;
આગામિક જસ ઉદયો સ્વામી, યદુકુલ વંછના પોહોતી કામી. (૮)
- પ્રતિહરી જરાસિંધુ કહાવે, બાલપણા મોટે બીહાવે;
કૃષ્ણ નેમ ને બલભદ્ર ભાઈ, હેમવર્ણ દુવારકાં નિપાઈ. (૯)
- ઋદ્ધિ સખલ પરિવાર પનોતા, કંથ વિહારણ પગલાં ભેતા;
યદુપતિ જરાસંધનું અડિયો, ભરપૂરે પંચાસરે ભડિયો. (૧૦)
- જરાસંધે તિહાં શસ્ત્ર જ ભેડયો, નવિરહે કોઈનો રાખ્યો ન ઓડયો;
ગડીત ચલીત ભડીત ભડ ભાલી, હરિબલ જિનજી બૂધસંભાલી. (૧૧)
- ધરણેંદ્ર પૂજે પાસ જિન ભાવી, નમણુ જલે દિયો જરા ઉઠાવી;
અઠમ તપથી આપે પાસ, મુખ સંપત્તિનો છે આવાસ. (૧૨)
- પૂજી પ્રણમીને નેમણુ ભણાવી, જ્યવર શંખ તે શબ્દ સુણાવી;
જરાનાઠી જરાસંધ સેના ત્રાઠી, ચક્રધારી હરિબલ ભુજી કાઠી. (૧૩)

છપત્ર કુલ કોડીશું ચાહવ, પૂજે પ્રભુને ઓધવ માધવ;
 શ્રી સંખેશ્વર સંખપુર થાપી, લોટી દૈત્યને શિક્ષા આપી. (૧૪)
 ભાવિ જિનેશ્વર પાસજિન વારે, તીર્થ ઘણું થાપી નિસ્તારે;
 ઉદાર એહ ઠામે અધિકેશ, વિક્રમ લોજકૃત ભલેશ. (૧૫)
 ઉદયસૂરીશ્વરને અધિકારે, દેવ અધિષ્ઠિત પદ આધારે;
 વંછિત લેવા સુરપતિસૂરા, ભક્તિ કરે નવરસ સનૂરા. (૧૬)
 ઈચ્છારસે પંચાવન વરણે, દુરિજન સંજન સાથે હુણે;
 ઝંઝુપુર સૂર્યપુર નામી, સંજન શેઠ ખડો ધનધામી. (૧૭)
 દેવ વિમાનસો મંદિર દીધો, લક્ષ્મી તણો ખડુ લાહો લીધો;
 આજ લગે સંખેશ્વર વાસી, ઘણા મુખી સાધુજન ઉપાસી. (૧૮)
 તું ચિંતામણિ કામકુલ વારુ, વઢિયાર દેશમાં વસ્યો દિદારુ;
 કલ્પવૃક્ષ ને કામજ ધેનુ, તુજ સેવધી કાંઈ નહિ ઓણુ. (૧૯)
 વાટઘાટમાં રક્ષા તારી, નીલવર્ણ આશ પૂરજો હમારી;
 ધરણેંદ્ર પદ જમ્બુ જયકારી, નવનિધિ રિદ્ધિ સદા દઈ તારી. (૨૦)
 ઘર શુદ્ધ પૂજા આહિ જો કીજે, મનવંછિત ફલ સહેજ લહીજે;
 “કાસલોપ્રભુ”નું નામ પ્રસિધ્ધો, ખડુરૂપી શંખેશ્વર દીધો. (૨૧)
 અહર્નિશ રહેજો દૃઢ્ય જ માંહિ, એહિ જ માંશુ અવર ન કાંહિ;
 અંતર ટાલો તો આવું હંજુરે, ભવભવ મલ્લજો એહ પુન્ય પૂરે. (૨૨)
 તપગચ્છનાથક ભાવ ભલેશ, શ્રી દાનરત્નસૂરીશ્વર મેરા;
 શાંતિ સુધારસ મુજસ ગાજે, વિબુધ હંસરત્ન ગિરાજે. (૨૩)
 શ્રી સંખેશ્વર તુમહિ જ સરણું, કેનક સદા મન આનંદકરણું;
 ત્રિભુવન ત્રાતા તુમધી તરણું, શીઘ્ર મહાસિદ્ધિ સદા જયકરણું. (૨૪)
 સંવત શશિ નાગ મહિ દ્રગ આશા, રવિ શુદ્ધ પંચમી પોસહ માસા;
 પધડી છંદ પૂર્ણ ચૂર્ણ દીધો, સાંભલતા સજ શિવ મુખ લીધો. (૨૫)

[૫૧]*

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો છંદ

(દોહા)

- શ્રાન્નિન ત્રિભુવન મંડલો, સ્વામી લીલવિલાસ;
જાગે જગ મહિમા નિલો, જ્યો શંખેશ્વર પાસ. (૧)
- સેવ્યો સુખ સંપત્તિ કરે, પૂજ્યો પૂરે આશ;
અશ્વસેન કુલ ઉદ્ધરણ, સાધ્યો શિવપુર વાસ. (૨)
- વાસગ નાગ કુમારનો, પૌમાવૈ સંયુત્ત;
સપ્તકલ્પો ધણિ શિર ધરે, સુર સેવે નિત્ય નિત્ય (૩)
- સિદ્ધિ વધૂ સંગમ સુજસ, જો કીજે મન આસ;
તો પ્રભુ સમરથ સેવીયે, શ્રી શંખેશ્વર પાસ. (૪)

(છંદ ચાલ)

- સેવો શ્રી જિહ્વંદપાય, દીઠે હુઃખ દૂર જાય,
આણંદ અધિક થાય, સંપત્તિ મિલે;
નયણુ નિર્મલ થાય, સેવક વંછિત પાય,
અહર્નિશિ ગુણુ ગાય, આરતિ દમે;
પ્રભુ ત્રૂઠો દીયે શિવ સિદ્ધિ, માન બહુત યથ રિદ્ધિ;
સકલ સંયોગ મિલે, રંગભરે;
પૂજે શ્રી જિહ્વંદ પાશ, પૂરે મન કેરી આશ,
અગર કપુર વાસ, કુસુમભરે. (૫)

* શ્રી નિર્ણયસાગર ગ્રેસ, મુખ્યધી પ્રગટ થયેલ “ શ્રી મણિ-
મદ્રાદિકાના છંદો ” પૃ. ૩૪ થી ઉતાર્યો. :

(દોહા)

સતર ભેદ સવિધે કરી, પૂજે સમકિત ધાર;
અંગોપાંગે ઉપદેશ્યા, નમણુદિક નિરધાર. (૬)

નવો સુનિલુંદ અંગ, લુહો આણિ ચીર અંગ,
આંગિ રચો નવરંગ, વિવહ પરે;
કેસર સુખડે કરી કનક કચોલી ભરી,
હિરે ભલો ભાવ ધરી, દાહિણુ કરે;
અતિ ખાતે ખપ કરી, વિચિત્ર વિજ્ઞાન વરી,
અવિનય દૂર કરી, ભગતિભરે. પૂજે શ્રી નિલુંદ પાસ. (૭)

(દોહા)

સાચું એ સોહામણો, થંભાણુપૂર શ્રીપાસ;
મૂરતિ રતિ કરી વદિએ, શ્રી શંખેશ્વર પાસ. (૮)

વંદુ શ્રી વિનય પૂરિ, પ્રભાત ઉગતે સૂર,
વાજત પરહ ભેરિ, ઝંઘર ઝણે;
ગાઓ શ્રી ચતુર નર, અભિનવ સુરતર,
પ્રભાવતી રાણીવર, આદર ઘણે;
ભોડી સુમસ્તકે હાથ, શિવપુર શુદ્ધ સાથ,
પ્રણમું અનાથનાથ, ભગતિભરે પૂજે શ્રી નિલુંદ પાસ. (૯)

(દોહા)

જરાશિંધુ યાદવ પ્રતે, જરા જર્જર ક્રિય ભમ;
પાસ શંખેશ્વર પ્રગટીયા, પાપપખાલણુ તામ. (૧૦)

સદા સુસમર વીર, ન લાગે તોમર તીર,
જસુ નામે થાયે ધીર, સુભટ કટા;
હિંસે ગજવર ઘાટ, ગિરદ તે જોલે ભાટ,
સોહતિ સોવન ઘાટ, કરે તે ઘટા;
જેહની પ્રશસ્તિ પાસ, સંપત્તિ સુય ધરિ તાસ,
વયલુ સુવાસ વાસ, લક્ષ્મી કરે પૂજે શ્રીજિણુંદ પાસ. (૧૧)

(કલશ-છપ્પય)

લક્ષ્મી કરે વિલાસ, આશ સઘલી સંપૂરે,
પોમાવે ધરણિંદ, પાશ સળ સંકટ ચૂરે,
કેવલ દંસણુ નાણુ, સુખ વલી ચારે અનંતા;
સળ લહીયે મન શુદ્ધ, જસુ પય સેવ કરંતા,
દેવાધિદેવ સ્વામી સકલ, પારસનાથ હિયેમેં ધરે;
કવિ કહે ચઉવિહ સંઘને, સુપ્રસન્ન સ્વામી શંખેશ્વરે. (૧૨)

સ્તોત્ર

[૫૨]

શ્રી જિનહર્ષમુનિવિરચિત

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર

સકલ સુરાસુર સેવે પાય, કરજોડી ઉભા સુરરાય;
ગુણ ગાવે ઈન્દ્રાણી જાસ, પ્રણમું શ્રીશંખેશ્વર પાસ. (૧)

જેહને નામે નવનિધિ થાય, પાતિક દુસમન દૂરે જાય;
મહિયલ માંહે વાધે જસ વાસ, પ્રણમું (૨)

લખમી મંદિર થાયે અખૂટ, રાય રાણા કોઈ ન સકે લૂટ;
નવનિધ રહે સદા ઘર વાસે, પ્રણમું (૩)

અણુતેડી આવે સંપદા, બાંધે અલગી સહુ આપદા,
નાસે રોગ દુષ્ટ ખય ન ખાસ, પ્રણમું (૪)

વીછડીયાં વાલેસર મળે, દોષી દુસમન પાછા ટળે;
લહીઈ વંછિત ભોગ વિલાસ, પ્રણમું (૫)

જરા ઉતારી બદલ તણી, વાધી પ્રભુની કીરતિ ઘણી;
હરી પૂર્યો તિહાં સંખ ઉલ્લાસ, પ્રણમું (૬)

ઘરણીધર ને પદમાવતી, જેહની સેવ કરે સાસ્વતી;
દુઃખ ચૂરે પૂરે સહુ આસ, પ્રણમું (૭)

જેહની આદિ કોઈ નવી લહે, ગીતારથ ગુરુ ધણીપર કહે;
કહે જિનહરખ સદા સુખવાસ, પ્રણમું (૮)

ચૈત્યવંદન

[૫૩]

શ્રી પદ્મવિજયજી શિષ્ય શ્રી રૂપવિજયજી
વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન ચૈત્યવંદન

સકલ ભવિજન ચમત્કારી ભારી મહિમા જેહનો,
નિખિલ આતમ=રમા=રાજિત નામ જપીએ તેહનો;
દુષ્ટ દર્માદક કિતરી ભવિક જન મન સુખ કરો,
નિત્ય બપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો. (૧)

બહુ પુન્ય રાશી દેશ કાશી તથ્ય નગરી વાણુરશી;
અશ્વસેન રાજા રાણી વામા રૂપે રતિ તંતુ સારશી;
તસ કુખે સુપત્ર યૌદ્ધ સૂચિત સ્વર્ગથી પ્રભુ અવતર્યો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો. (૨)

ત્રણ લોકે તરૂણી મન પ્રમોદી તરૂણ વય જળ આવીયા,
તવ માત તાતે પ્રણય ચાતે લામિની પરણાવીયા;
કમઠ શઠકૃત અશિકુંડે નાગ બળતો ઉધર્યો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો. (૩)

પોષ માસે કૃષ્ણ પક્ષે દશમી દિન પ્રભુ જનમીયા,
સુર કુંભે સુરપતિ લક્ષ્મિ લાવે મેરૂ શૃંગે સ્નાપીયા;
પ્રભાતે પૃથ્વીપતિ પ્રમોદે જન્મ મહોત્સવ અતિ કર્યો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો. (૪)

પોષ વદી એકાદશી દિન પ્રવ્રજ્યા જિન આદરે,
સુર અસુર રાજા લક્ષ્મિ તાજા સેવના ઝાઝી કરે;
ઠાઉસ્સગ્ગ કરતાં દેખી કમઠે ક્રીધ પરિસહ આકરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો. (૫)

તપ ધ્યાનધારારૂઢ જિનપતિ મેઘધારે નવિ ચળ્યો,
તિહાં ચલિત આસન ધરણુ આયો કમઠ પરિસહ અટકળ્યો;
દેવાધિદેવની કરી સેવા કમઠને કાઢી પરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો. (૬)

કમે પામી કેવળજ્ઞાનકમળા સંઘ ચઉવિહુ સ્થાપીને,
પ્રભુ ગયા મોક્ષે સમેતશિખરે માસ અણસણ પાળીને;
શિવરમણી રંગે રમે રસિયો ભવિક તસ સેવા કરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો. (૭)

ભૂત પ્રેત પિશાચ વ્યંતર જલણુ જલોદર ભય ટળે,
રાજરાણી રમા પામે ભક્તિ ભાવે જો મળે;
કલ્પતરુથી અધિક દાતા જગતગ્રાતા જયકરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો. (૮)
જરા જર્જરી ભૂત યાદવ સૈન્ય રોગ નિવારતા,
વઢીયાર દેશે નિત ગિરાજે ભવિક જીવને તારતા;
એ પ્રભુતણાં પદ પદ્મ સેવા રૂપ કહે પ્રભુતા વરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો. (૯)

[૫૪]

કવિ રાજપાલવિરચિત*

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ચંદ્રાઉલા સ્તવન

શ્રીગુરુમ્યો નમઃ ॥

સરસતિનર્ધ સમરી કરી રે, લાગું સહિ ગુરુ પાપો,
તવન કંઠ હૂં હર્ષ ધરી રે, તું દેજો વરદાનો;
વઢીયાર દેસ્યર્ધ મંડણો રે, શ્રીસંખેસર પાસો,
ત્રિણિ કાલ પૂજા કરુ રે, પહુગ્યર્ધ મનની આસો. (૧)

પહુગ્યર્ધમનની આસ તે સ્વામી, નિત નિત પ્રણમુંડું શિર નાંભી;
આવા ગમન કરંતાં વારો, ભવસાયરનર્ધ પાર ઉતારો,
જી સંખેસરજીરે (૨)

નવ ભવ પહિલા શ્રીપાસના રે, સાંભળતાં સુખ થાયો,
અમરભૂત પહિલર્ધ હવા રે, બીજર્ધ ગજ ગંભીરો;

* શ્રી વિજયધર્મલક્ષ્મી જ્ઞાનમંદિર આગરાની હસ્તલિખિત
પ્રતિ પરથી ઉતાર્યું.

ત્રીજી દેવલોકિ સુર થયા રે, ચઉથી વિદ્યાધર રાયો,
પ્રાણ દેવલોકિ પાંચમી રે, છઠી પૃથ્વીપાલો. (૩)

છઠી પૃથ્વીપાલ તે લહીઈ, અચ્યુત દેવલોકિ સાતમી કહીઈ;
આઠમી ષટખંડ નાથ તે સાર, નુમી ભવિ દસમ દેવલોકિ
અવતાર. છં ૪)

નયરી વાણારસી જાણીઈ રે, અમરાપુરી સમ તોલો,
વાડી વનખંડ અતિ ઘણાં રે, સેવંત્રી જાય વેલ્યો;
દમણો મરુઉ માલતી રે, કેતકી કરઈ કલોલો,
ચાંપો વાલઈ વીંટીઓ રે, મોગર જુઈ મચકદો. (૫)

મોગર જુઈ મચકદ તે કહીઈ, અખોડ બદામનું પાર ન લહીઈ;
નીમનં પસ્તાં પલધલાં સાર, દ્રાખ ચારુલી ડાડિમ અતિ
ફાર. છં ૬)

ગલાલ ગંધિ આગલાં રે, જાસૂ રૂપ સરપો,
કણ્ઠર કાંબલ લકીરહી રે, પાડલ પોઢા ફૂલો;
કમલઈ ફૂલી પાંખડી રે, કેવિંડ કાંટા ધારો,
કરણી પુફમઈ કહ્યાં રે, અવર ઘણી છઈ જાત્યો. (૭)

અવર ઘણી છઈ જાત તે જાંભુ, પુફ સઘલાં પૂજનઈ આણો;
અઢાર ભાર વનસપતી તિહાં લહીઈ, પાંચ સાતનાં નામ જ
કહીઈ. છં ૮)

નાલીઅરી ગુણુ નિરમલી રે, કઢલી કુંલા ચંભો,
સહિકાર અતિ સોહામણો રે, રાયણુ રૂડા રંગો;
નારંગી કમરખ સહી રે, બીજેરાંની લેલો,
અમૃતફલ અંજીર ઘણાં રે, પાનવાડી છઈ હેઠ્યો. (૯)

પાનવાડી છંદ હેઠિ તે નંભે, નીલી સોપારી લવિંગ જ આંભે;
એલચી ડોડા ઘણ ગંધ સાર, બાવના ચંદન વન વિસ્તાર.

૭૦ (૧૦)

સેલડી રસિ આગલિ રે, ખબુરી સદા ફલ સારો,
ફાલસાંની ફલહુલિ લલી રે, કરણી કર્મદી ઝાડો;
હરઠે આંબલાનાં ગુણુ ઘણુ રે, લીંબુ સરસ સવાદો,
વરસોલી વન છાંય રહી રે, પંચ ઉંખર ગહિર ગલીરો. (૧૧)
પંચ ઉંખર ગહિર ગલીર તે કહીધ, ત્રખુજ ફળુસ તિહાં તે લહીધ;
તલાવમાં સંધિાડી બાધધ, કણુ સઘલાં વાણારસી લાધધ.

૭૦ (૧૨)

સાલિ સુગંધ સોહામણી રે, ગુંડેવાલીં લીહો,
જારિ જગતે ઉધરુ રે, અડદિ દીધુ આધારો;
મર્ગિ મહિમા રાખીઉ રે, તૂધરિ ત્રણી દેહો,
કોદિર કાંમ સઽ લ્યાં કર્યા રે, ઝાલર ઝાલી મુંઠચો. (૧૩)
ઝાલર ઝાલી મુંઠિ તે કહીધ, ચુલા મસૂર તિહાં તે લહીધ;
બાજરી બાવડુ બરટી નામ, ચીણા કાંગાનિ કલથી કાંમ.

૭૦ (૧૪)

વન ગલર અતિ દીપતું રે, નંભે મોહણુ વેદ્યો,
ચાસ મોર કોઇલ ઘણી રે, સુક સાલહી કરિ જેદ્યો;
લાવાં તેતર હોલો હસિ રે, બગ સારસ ચકોરો,
સસા સંભર હરણુ રોસહી રે, વાઘ સંઘડી તાસારો. (૧૫)
વાઘ સંઘડી તાસાર તે કહીધ, રાતા ચોપટ નૂરી લહીધ;
સકરાબાજ હસ તિહાં તેસોહીધ, વન દેખી મોહનિ રહીધ.

૭૦ (૧૬)

ખાર જોગ્યણુ નયરી લલી રે, નવ જોયણુ વિસ્તારો,
ગંગા નીર અતિ નિરમલાં રે, કૂઆ તલાવ નધ વાવ્યો;
ગઠ-મઠ મંદિર માંલીઆં રે, ખારે દરવાજો વાટો,
ચઊરાસીં ચહૂટાં લલાં રે, ચકલધ ચકલધ હાટો. (૧૭)

ચકલધ ચકલધ હાટો તે સાર, દેહરાં પોસાલ ન લાધધ પાર;
તિહાં વસધ વ્યવહારીઆ લોક, સાધ સાધ્વીના દીસધ થોક.
જીં (૧૮)

દાનિધં તુંગીઆં જાણીધ રે, જોહવા વિસમણુ દેવો,
દાનિ પુણિય ગુણિ આગલા રે, લલા આચાર વિવેકો;
સીઅલ સમકિત અતિ નિરમલાં રે, નવ તત્ત્વના જાણો,
પોસા સામાયક રધ રે, પડિકમણુ જિ વારો. (૧૯)

પડિકમણુ જિ વાર તે જાણુધ, હૈધ જીવદયા તે આંણુધ;
પ્રતિભાઉપધાન શ્રાવકનાં વહધ, ત્રિણ કાલ દેવપૂજા કરધ.
જીં (૨૦)

પુણ્ય પવિત્ર નગરી લલી રે, લખિમીનું જિહાં વાસો,
એકધ જીલંધ સ્યું કહૂં રે, ગુણસાગર અવદાતો;
અશ્વસેન તિહાં રાજીઓ રે, ન્યાધ પાલિ રાજો,
વામાદેવી રાણી લલી રે, સતીશિરોમણિ સારો. (૨૧)

સતી શિરોમણિ સાર તે સ્વામી, ચઉદ શપન મોટાં તે પાંખી;
દશમધ દેવલોકિથી ચવી આવ્યા જોહ, ત્રેવીસમો તીથંકર તેહ.
જીં (૨૨)

ચઉદ શપન સહિત આવીઆ રે, ત્રિણ લોકિનું નાથો,
અશ્વસેન ધરિ ઉલટ થયા રે, અપાધ અવારી દાનો;

ગજ રથ ઘોડા પાયક વાધીઆ રે, બુધનિધ ભંડારો,
વામાદેવી રાણી કુખિ રહ્યા રે, નવ માસ દિન સાતો. (૨૩)
નવ માસ દિન સાત તે સાર, પોસ શુદ્ધિ દશમિ જનમિ અવતાર;
મધ્ય રાત્રિ જનમ્યા જગદીશ, ચઉસઠિ ઇંદ્રિય નામ્યાં શીસ.
૭૦ (૨૪)

ભગવંતનું જનમ જાણી કરી રે, આવી છપન કુમાર,
સુચિ કરમ સઘલાં કર્યા રે, સાર્યા પોતાનાં કાળે;
ઈંદ્ર આસણુ તવ કંપીઆં રે, જોઉં અવધિસામો,
જન્મ દીઠો થી જિનવરુ રે, વાગા ઘંટાનાદો. (૨૫)

વાગા ઘંટાનાદ તે પૂરા, ચઉસઠિ ઇંદ્ર આવ્યા સવિ સૂરા;
ખીર સમુદ્રનાં આણ્યાં પાણી, જનમોત્સવ જગદીશનું જાણી.
૭૦ (૨૬)

ચઉસઠિ સુરપતિ તિહાં મિંથ્યા રે, અમર ન લાધઈ પારો,
મૈશનઈ શૃંગિ લેઈ ગયો રે, જનમોત્સવ કરઈ સારો;
સમકિત તે નિરમલ કરઈ રે, સફલ કરઈ અવતારો,
માણિક મોતી થર ભરિ રે, મુંકઈ જણણી પાસો. (૨૭)

મુંકઈ જણણી પાસ તે લહીઈ, મસ્તકિ મુગટ સોહામણો કહીઈ;
કાંનિ કુંડલ કોટિ હાર, લાલ તિલક શૌભઈ બીજા સવિ
શૃંગાર. ૭૦ (૨૮)

રંચણી સઘલી વહી રે, સૂર ઉગ્યો પરભાતો,
શંકેરાશી વાજિત્ર વાજિ ખરાં રે, મંગલ ગાઈ નાર્યો;
ઘરિ ઘરિ શુદી ઉછલિ રે, તલીયાં તોરણ ખાર્યો,
નાટકીઆ નાટક કરઈ રે, ગંધપ ગાઈ ગીતો. (૨૯)

ગંધપ ગાઈ ગીત તે ગોરી, જેઠીમદલ વઢઈ લલો ધોરી;
માગણુ બળુનઈ આપઈ દાન, ઘણું જીવે તું અશ્વસેન
રાજાન. જી (૩૦)

દસ દિવસ વુટ્યા સહી રે, કીધાં દશઉઠણ કાળે,
સજન સર્વ મિલી કરી રે, પહિરાવ્યાં પરિવારે;
નામ તણી થાપના કરી રે, એતે પાસ કુમારે,
અમુકમઈ પાંચ વરસ થયાં રે, સુત મુક્યા નિસાલો. (૩૧)
સુત મુક્યા નિસાલિ કહીઈ, વિદ્યાતણો તો પાર ન લહીઈ;
બહુતિર કલાના થયા તે જાણુ, ત્રિણુ ખંડી મનાવી આણુ.
જી (૩૨)

કુંચર રૂપ અતિ સુંદરો રે, જાણે મયણ તણો તે ઇંદ્રો,
સાયરની પિરઈ ગંભીર સદા રે, ગુણઈ ગંગાનું નીરો;
દાનિઈ દારિદ્ર છેક કરઈ રે, વચનિ અમૃત વાંદ્યો,
સોલાગી મુખ ભોગવઈ રે, મુખ જિસ્થું પુનિમ ચંદ્રો. (૩૩)
મુખ જિસ્થું પુનિમ ચંદ્ર તે દીપઈ, સચંવરા મંડપ સહિજઈ જીવઈ;
ભુજઈ માહાબલવીર તે કહઈ, તેજઈ ઉગતો સૂર તે લહીઈ.
જી (૩૪)

યોવન વઈ જિનવર થયા રે, યુવરાજ પરધાનો,
પ્રસેનજિત રાય આવી રે, અમ્હુ ઘરિ કન્યા છઈ વર ચોગ્યો;
અશ્વસેન મનિ હુઈ થયો રે, વીવાહ મેલ્યો રંગો,
કુટુંબનઈ દંકોતરી મોકલી રે, તેડાવ્યા રાજાનો. (૩૫)

તેડાવ્યા રાજાન સવિ સાર, મંડપ તણો ન લાધઈ પાર;
સગાં સણીજાં આવી મિલીએ, પકવાનનીં સંખ્યા નવિ ગણીઈ.
જી (૩૬)

ખાન લાડુ ઘેવર * * * રે, મોતીઆ મરચી સારો,
જલેળી મસૂખ ચાંદસાહી સહી રે, હેસમી અમૃતી નહી પારો;
નગદી વરસોલાં પિંડા ખરા રે, ગાંઠીઆ ગુંદવડાં ધારો,
સેવ સુંહાંલાં સાંકલી રે, મુલાં જેવર ડૂંઠા સવાદો. (૩૭)
મુલાં જેવર ડૂંઠા સવાદ તે કહ્ય, લાખણુસાઈ લાડૂઆ તિહાં લહીઈ;
લહૂસાહી લાડૂઆ ગંધ સાર, દલીઆ લાડૂઆ પ્રીસિ ફાર.
જી૦ (૩૮)

નગરી સર્વરણ કરી રે, માઝન આખ્યાં ફેફલ પાનો,
વરઘોઠિ ચઢી સંચર્યો રે, વાગાં ઢાલ નિસાંણો;
લગ સુરતિ દિન શુદ્ધિ જોઈ રે, કન્યા આપી વરદાનો,
સુરનર સર્વ જોવા મિલ્યા રે, ઈદ્રાંણી ગાઈ ગીતો. (૩૯)
ઈદ્રાંણી ગાઈ ગીત તે દેવા, ચઉસઠિ સુરરાય કરઈ તે સેવા;
રાજ કરઈ વાણારસીસા, પ્રભાવતી રાણી ભરતાર.
જી૦ (૪૦)

રૂપિંઈ રંભા રતિપતિ રે, મયણુ મનાવ્યો આંણો,
ચિત્રાલકી ચાલતી રે, પગે નેઉરનું અણકારો;
ભાલ તિલક સોભઈ સદા રે, કંઠિ એકાઉલિ હારો,
કાંનિ કુંડલ અલહલિ રે, કટિ મેખલા સણુગારો. (૪૧)
કટિ મેખલા સણુગાર તે દીપઈ, તેજઈ તારા ચંદ સૂર જીપઈ;
હાથે વીટી કંકણુ સાર, નયણે કાજલ સવિ સિણુગાર.
જી૦ (૪૨)

નર નારી રંગિ રમઈ રે, ખેલઈ વસંત માસો,
કેસૂ તિહાંકણુ કસકસઈ રે, દીસઈ લાલ ગુલાલો;

ખડાખલી કરિ જીલણું રે, કેસર છાંટા છાંટયો,
સૂઆ ચંદન અંગિઈ ભરિઈ રે, કપૂર કસ્તૂરી જખાદો. (૪૩)

કપૂર કસ્તૂરી જખાદ તે ગંધઈ, અંગો અંગિ ણાંધઈ તે બંધઈ;
ગેલઈ ગાઈ વસંતનો રાસ, વાણારસીઈ શ્રીપારશ્વનાથ.

જી ૦ (૪૪)

તાપસ એક તિહાં આવીઓ રે, મન ધરી અતિ અભિમાનો,
પંચાગનિ સાધઈ ખરી રે, પુતાનું વધારઈ માનો;
અમરભૂતનો ભાઈ હતો રે, દસમઈ ભવિ કમઠનું જીવો,
અજ્ઞાન કષ્ટ કરઈ ઘણું રે, નરગમાં કરસ્યઈ રીવો. (૪૫)

નરગમાં કરસ્યઈ રીવ તે પ્રાણી, પાર્શ્વનાથ આઘ્યા તિહાં જાણી;
કાઠું ખોડ નિ દીધું ઘાય, બલતું પક્ષગ કાઢ્યુ રાય.

જી ૦ (૪૬)

ભગવંતના દરિસન થકી રે, ઉત્તમ હુઓ અવતારો,
સઈ મુખ્યઈ નવકાર કહિઓ રે, ઉતાર્યુ ભવપારો;
ધરણેંદ્રની પદવી લહી રે, તુછ કર્યુ સંસારો,
માનબ્રહ્મ કમઠ થયો રે, દસ ભવનું જાગ્યું વધરો. (૪૭)

દશ ભવનું જાગ્યું વધરિ તે જાણી, રુદ્ર ધ્યાન મનમાંહિ આંણી;
આર્તધ્યાનિ કીધુ કાલ, મેઘમાલિ થયો તતિકાલ.

જી ૦ (૪૮)

એણી પિરઈ રાજ લોગવિ રે, કરઈ પરઉપગારો,
આજ્ઞા કો લોપઈ નહી રે, નર તો વરતઈ ન્યાયો;
મનિ વયરાગ આણી કરી રે, જાણ્યો અધિર સંસારો.
રાજ ઋદ્ધિ છંડી કરી રે, લીજઈ સંયમભારો. (૪૯)

લીજઈ સંયમભાર તે સાર, ભવસાયર ઉતરવા પાર;
આગઈ હુઆ અનંત જેહ, દીખ્યા લેઈ વન ગયા તેહ.

છ૦ (૫૦)

દીખ્યા સમઈ જાણી કરી રે, આબ્યા લોકાંતિક દેવો,
દાન સવત્સરી જિન દીઓરે, અમ્હિ કર્યુ તુમ્હારી સેવો;
આગઈ તીયકર જે હવા રે, દીધાં વરસીદાનો,
એક કોડિ આઠ લાખ દિનપ્રતિઈ રે, ગજ રથ ભુઈ ભંડારો. (૫૧)
ગજ રથ ભુઈ ભંડાર તે આપુ, જિનનું શાસન તુમ્હિ તે થાપુ;
દેઈ દાનનઈ દીખ્યા લીજઈ, કાજ પોતાનાં એણી પિરઈ સીજઈ.

છ૦ (૫૨)

દાન સવત્સરી જિન દીઈ રે, દીખ્યા તણુઈ અધિકારો,
અઉસઠિ સુરિંદ્ર આવીઆ રે, સાથઈ દેવ પરિવારો;
શિખકા રચી સુહામણી રે, કીધી નવલઈ ઘાટયો,
પાલખી બઈસી સાંચર્યા રે, બિરુદાવલિ બોલઈ ભાટો. (૫૩)
બિરુદાવલિ બોલઈ ભાટ મુણો સ્વામી, તુમ્હો તીયંકર કેવલનાણી;
દેવતા તમ્હારી સેવા વાંછિ, અરિહંત નામ તુમ્હાકં છાજઈ.

છ૦ (૫૪)

એણી પિરિ વનમાંહી સાંચર્યા રે, સહિસ કુમર સંઘાતો,
સુરનર વાજ વાજઈ ઘણાં રે, ત્રિભુવન જ્યજ્યકારો;
અથોક વૃક્ષ હેઠલિ જઈ રહ્યા રે, છંડઈ આભરણ સારો,
લોચ પંચ મુઈ કરી રે, લીધું સંયમનું ભારો. (૫૫)

લીધું સંયમનું ભાર તે સાર, ભવસાયર ઉતરવા પાર;
અઠમતણું પચખાણુ જ લીધું, વિહારકર્મ ભગવંતઈ કીધું.

છ૦ (૫૬)

લગવંત વનિ કાઉસગ રહ્યા રે, જુધ કમઠનું જીવો,
વિરતણું અવસર લહી રે, ગાજ્યો ગહિર ગંભીરો;
અખંડ ધારા વરસિ સહી રે, મુસલધાર પ્રમાણો,
નાશિકાતાંઈ નીરચ્યું રે, પરીસો કીધુ અપારો. (૫૭)

પરીસો કીધુ અપાર મેઘમાલી, તઈ સમકિતની વેલડી ખાલી;
દેવપણું કીધું તે કૂલ, સમકિત તણું તઈ કાઢયાં મૂલ.
જી૦ (૫૮)

એણિ સમઈ ધરણેંદ્ર જુધ રે, કિહાં છઈ માહરો નાથો,
જસ પસાઈ મદવી લહી રે, તુછ કર્યું સંસારો;
કાઉસગ રહ્યા દીઠા જિનવરુ રે, વરસાત વરસઈ અપારો,
મસ્તકિ ફણા ટોપ કર્યું રે, હથેલી ઉપરિ લગવંતો. (૬૬)

હથેલી ઉપરિ લગવંત નઈ રાખઈ, વરસાત વરસતુ કિમઈ નવિ થાકઈ;
અવધિજ્ઞાનિ જોઈ જામ, મેઘમાલી ડીઠા તે તામ.
જી૦ (૬૦)

છદ્રિ કોપ કીધુ ઘણું રે, વજ લીધું તે હાથ્યો,
પાપી પાપ ઘણું કર્યું રે, યમ મેલું સંઘાતો;
નાઠો સઘલઈ ત્રપડિ રે, રહિવાનુ પામઈ ઠામો,
લગવંતનઈ સરણુઈ રહિઓ રે, રાખિ રાખિ તું આધારો. (૬૧)

રાખિ રાખિ આધાર મુખિ લાખઈ, હવઈ સીખામણ મુજનઈ લાગઈ;
વાર વાર ખમાવઈ નામિ શીસ, ભવિ ભવિ સરણુ તુમ્હારુ જગદીસ.
જી૦ (૬૨)

મેઘઈ સમકિત પામીઓ રે, ઉતાર્યું ભવપારો,
ધ્રુ હર્ષવદન થયા રે, લગવંતનઈ નિરમલ નાંણો;

સમોસરણુ તિહાં સુર કરધ રે, ત્રિણુ ગઢ મંડાણો,
પર્ષદા બારિ તિહાં મિલી રે, વાંણી જોઅણુ પ્રમાણો. (૬૩)

વાંણી જોઅણુ પ્રમાણુ જગ જાણુધ, ચઉદ પૂરવના અર્થ વખાણુધ;
આર મહાવ્રત યતીનાં કહધ, બાર વ્રત શ્રાવકનાં છધ.

છ૦ (૬૪)

અરિહંતના અતિશય ઘણા રે, મોટા ત્રીસ નધ આરો,
અવરની સંખ્યા નહી રે, કહિતાં ન લાભધ પારો;
ધર્મધ્વજા તિહાં લહધ રે, ભામંડલ દીપંતો,
આસોપદ્મવ અતિ લલો રે, દેવ હુંદુલી આકાશો. (૬૫)

દેવહુંદુલી આકાશધ વાજધ, અમૃત વાંણી મેઘ જિમ ગાજધ;
તીન છત્ર શિર ઉપરિ ધરધ, ચિહ્ન પાસિધ ચામર તે કરધ.

છ૦ (૬૬)

દેવ છંદો બધસિવા કરધ રે, પાદપીઠકા પદ હેઠો,
પંચવરણુ ફૂલ દીઅણુસમાં રે, ઉધધ ઝીંટ સુગંધો;
ધૂપધટી તિહાં મહમહધ રે, પ્રીમલ બહુ પસરંતો,
ધત્ય સઘલી તિહાં ઉપશમધ રે, વિર ન ધરિ કોપો. (૬૭)

વિર ન ધરિ ક્રોધ નવિ આંણુધ, અરિહંતની લાખા ત્રીજંચ જાણુધ;
બારિ પર્ષદા જાણુધ સહુ કોધ, જીવદયા વિણુ ધર્મ ન હોધ.

છ૦ (૬૮)

આઠ ગણુધર ઉત્તમ હવા રે, સોલ હજાર તે સાધો,
અડત્રીજ હજાર સાધવી સહી રે, શ્રાવક એક લાખ ચઉસઠિ હજારો;
ત્રિણુ લાખ શ્રાવિકા કહી રે, ઉપરિ સંતાવીસ સહિસો,
અઠસધ પૂરવ તિહાં જાણુધ રે, એક હજાર કેવલનાંણો. (૬૯)

એક હબર કેવલનાણુ તે બાણુ, અગ્યારસઘ વૈકલિબધિ વખાણુ;
ચઉદસિ અવધિજ્ઞાની સાર, સાતસઘ પંચાસ મનપર્જાઘ જ્ઞાની
પાર. ૭૦ (૭૦)

સમોસરણુ બઘસી ધર્મ કહ્યા રે, ઉગઘ સશિ જિહાં લાણુ,
આઠ કર્મનું ક્ષય કરી રે, લગવંત પહુતા શ્રીનિરવાણુ;
નીલવરણુ નવ હાથ કહ્યા રે, સત વરસનું આયો,
ધરણેંદ્ર નઘ પદમાવતી રે, નિશ દિન પ્રણમઘ પાયો. (૭૧)
નિશ દિન પ્રણમઘ પાઘ તે લહીઘ, ધરણેંદ્ર પદમાવતી અધિષ્ઠાયક કહીઘ;
સેવા સારો તુમ્હિ જિનની સાર, લવસાયર ઉતરવા પાર.
૭૦ (૭૨)

બીજું અધિકાર તુમ્હે સાંભલું રે, હુઃખલંજન શ્રીપાસો,
શ્રી સંખેશ્વરની પ્રતિમા થઘ રે, તેહનું કહું અવદાતો;
શ્રી ચંદ્રપ્રલ વારિ હવા રે, મોટા ઇંદ્ર જેઓ,
તેણુઘ પરસન પૂછીઓ રે, અમ્હનઘ કહીઘ લવપારો. (૭૩)
અમ્હનઘ કહીઘ લવપાર કહું સ્વામી, તુમ્હો તીથકર કેવલનાણી;
ત્રેવીસમો હોસઘ શ્રીપાસ, આઠમા ગણધર થઘનઘ મુગતિનો વાસ.
૭૦ (૭૪)

અરિહંતનાં વચન સાંભલી રે, હુધ્યાં સુહમઈદ્રો,
તુમ્હ સંસાર અમ્હનઘ કહ્યુ રે, સુખસાગર દાતારો;
શ્રીપાસની પ્રતિમા કરીનઘ, પૂજઘ ત્રિણુઘ કાલો,
ચઉપન લાખ વરસ પૂજા કરી રે, ઉતરીયા લવપારો. (૭૫)
ઉતરીયા લવપાર તે સ્વામી, નિમલ ઉજલ મુગતિ જ પાંમી;
ધણે ઇંદ્રેઈમ પૂજા કીધી, તેહનઘ અવિહક મુગતિ જ દીધી.
૭૦ (૭૬)

ધરણેદ્ર ઈમ મહિમા જાણી કરી રે, પ્રતિમા રાખી પાતાલો,
 ‘કૃષ્ણજાલાણુધ’ મેહલી કરી રે, પૂજા કરી અતિસારો;
 આતમા તે નિરમલ કરધ રે, સુકૃત લરધ લંડારો,
 સેવા સારધ જિનતણી રે, ધિન ધિન ઐંદ્ર અવતારો. (૭૭)
 ધિન ધિન ઐંદ્ર અવતાર તે જાણુ, કૃષ્ણ કથા વાત હૃદય આણુ;
 કુલદેવ્યા આડિ તે થઈ, તુ વસ્ત્યા દારકા જઈ.

છાં (૭૮)

રાજગૃહિ જરાસંધિ રાજ કરધ રે, સૂરીપુર સમુદ્રવિજય રાજનો,
 આરા માનિધ જરાસંધ તણી રે, ત્રિણ પંડ પૃથ્વીપાલો;
 વમુદેવનધ કંસસ્થુ પ્રીતિ ઘણી રે, રહિવું એકઈ ઠામો,
 કૃષ્ણધ કંસનધ મારીઓ રે, સાથિ બલદેવ રાયો. (૭૯)
 સાથિ બલદેવ રાય તે જાણુ, ઉચાલા દારિકા આણુ;
 બાર જોયણુ નયરી તે વાસી, કૃષ્ણરાજ કરધ તિહાં નાસી.

છાં (૮૦)

જરાસંધનધ જાણુ થયું રે, કૃષ્ણ કરધ છઈ રાજો,
 છપનકૂલ કોડિ યાદવ મિલા રે, જાણુઈ ઈંદ્ર સમાનો;
 ગઢ મઢ મંદિર માલીયા રે, સોવનમધ પ્રાસાદો,
 સાગરદેવ સમરી કરી રે, સમુદ્રધ દીધુ માગો. (૮૧)
 સમુદ્રધ દીધું માગ તે પાણી, જરાસંધિ આજુ તિહાં જાણી;
 નીસાંણિ વલી આ તે થાય, સામ્રુ સાંચર્યો વાસદેવરાય.

છાં (૮૨)

કૃષ્ણસ્થુ ક્લેશ માંડીઓ રે, જરાસંધ રાજનો,
 ઘણા દિવસનું યુદ્ધ થયું રે, તુહિ ન આવિ પારો;
 જરાસંધિ મૂઢી જરા રે, કટક કર્યું અચેતો,
 ચિંતા ઉપની કૃષ્ણનધ રે, નેમિનાથિ કહ્યું સકિતો. (૮૩)

નેમિનાથઈ કહિઓ સંકેત તે જાણું, પારસનાથની પ્રતિમા આંણું;
નમણુ કરીનઈ છાંટું સાર, યાદવ દલ જીવાડણુહાર.

જી૦ (૮૪)

તે પ્રતિમા કિમ પામીઈ રે, તેહની કહું મુજ વાતો,
ધરણેદ્રનઈ દેહરાસરિ અછિ રે, રતનમઈ પ્રતિમા સાતો;
શ્રીપાસનો મહિમા અતિ ઘણુ રે, સીજઈ વછિત કાળે,
સંકટ તુમહારાં તુટલઈ રે, ત્રણિ કરો ઉપવાસો (૮૫)

ત્રણિ કરુ ઉપવાસ તિહાં થાપી, ધરણીધરિ પ્રતિમા તે આણી;
પૂજા કરીનઈ લાગા પાય, જરા નાઠી તવ યાદવરાય.

જી૦ (૮૬)

જરાસંઘનઈ જીપીઓ રે, તુમો વાસુદેવ કરિ રાજે,
નગર સંજેશર વાસીઓ રે, થાપ્યા સંજેસર પાસો;
ઉત્તંગ તોરણુ પ્રાસાદ કર્યો રે, જાણે સ્વર્ગ વિમાનો,
મહિમા પાર ન પામીઈ રે, શ્રી સંજેસર પાસો. (૮૭)
શ્રીસંજેસર પાસ તે કહીઈ, મહિમાનુ તો પાર ન લહીઈ;
પ્રગટ પ્રભાવિ પૂરઈ આસ, મન સમર્થુ શ્રીપાર્શ્વનાથ.

જી૦ (૮૮)

જખ્ય રક્ષ ઉલગ કરઈ રે, સુરનર સેવઈ પાયો,
મહિમા મહિઅલિ વિસ્તાયો રે, દેવાંગના ગુણુ ગાયો;
રોગ શોગ સંકટ ટલઈ રે, વિષમ વરાધિ ચઊરાશી વાયો,
સાસ ખાસ હિઆ હોડી રે, પાહું લગંદર જાયો. (૮૯)

પાહું લગંદર જાય તે જાણુઈ, રોગ સઘલાંતુ અંતજ આંણુઈ;
સાર કરઈ શંજેસર દેવ, કોઠ અઢાર જાઈ તે હેવ.

જી૦ (૯૦)

મૂરતિ મોહન વેલડી રે, જ્ઞેતાં ત્રિપતિ ન હોયો,
શ્રીસંઘ આવઈ ઉલટયા રે, પૂજા અષ્ટ પ્રકારો;
સનાત સહૂ રંગિ કરઈ રે, સતર લેહ વિસ્તારો,
નાટક નૃત્ય કરઈ ભાવના રે, અષ્ટમંગલ ઉદારો.

૭૦ (૬૧)

અષ્ટ મંગલ ઉદાર તે આણું, ત્રણિ તત્ત્વ સૂઝાં તે જાણું;
ચઉદ પૂર્વમાંહિ નુકાર તે સાર, સંસારસાગર ઉતારિ પાર.

૭૦ (૬૨)

જલાલપુર મુખ્ય મંડણો રે, શ્રીઋષભ શાંતિ પ્રાસાદો,
તસ પસાઈ મઈ સ્તવ્યો રે, શ્રી સંખેસર પાસો;
નવ નિધાન લહ્યાં મિ નિરમલાં રે, ચઉદ રચણુ ગુણુ ખાણ્યો,
સુખસાગર ઘરિ ઉલટયું રે, આણુંદ અંગિ ન માયો. (૬૨)
આનંદ અંગિ ન માય તે લહીઈ, હીરવિજયસૂરિ ગુરુ તે કહીઈ;
વિજયસેનસૂરિ ગુરુ ગોયમ જાણુ, તસ પસાઈ શ્રીપાસ

વખાણું. ૭૦ (૬૪)

અશ્વસેન કુલિ ચંદલુ રે, વામા કુખિ અવતારો;
નયરી વાણુારસી જનમીઆ રે, પ્રભાવતી ભરતારો;
ળાવીસ તીર્થકર આગઈ હૂઆ રે, ત્રેવીશમા શ્રીપાસો,
તેહનું તવન રાજખાલિ કર્યુ રે, મનિ ધરી અતિ ઉલ્હાસો;

૭૦ (૬૫)

મન ધરી ઉલ્હાસ તે ગણીઈ, પ્રભાતિ ઉઠી તવન જ લણીઈ;
સંવત સોલએકોતેરા (૧૬૭૧) સાર, શ્રાવણ સુદિ પંચમી

ગુરુવાર, તવન નીપનું તહીઈ ઉદાર. ૭૦ (૬૬)

ઈતિ શ્રી સંખેશ્વરા પાર્શ્વનાથ ચંદ્રાઉલા સ્તવન સંપૂર્ણમ્

સં ૧૬૭૪ વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૬ ગુરો લિખિતમ્

ચોઢાળિયું સ્તવન

[૫૫]*

શ્રીમુનિવિજયજી શિષ્ય શ્રી રત્નવિજયજી
વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન ચોઢાળિયું સ્તવન

॥ ૮૦ ॥ શ્રી જિનાય નમઃ

ઢાળ પહેલી

(‘સુરતિ મહિનાના’-એ દેશી)

શ્રીશંખેશ્વર સમરીને, શારદ ગુરુ સુપસાય;
હિંસા દુષણ ટાલતાં, સમકિત નિરમલ થાય. (૧)

પ્રણમું શ્રીપાસ જિણેસર, પરગટ પરતો જસ;
તુજ સુરતિ અતિ સુંદર, દીકે દુઃખનો નાસ. (૨)

સમકિત શુધ સુનિરમલ, ઉગ્યો રવિ તમ દર;
મોહ મિથ્યામત દુષણ, ક્રમતિ તિમિર અક્યૂર. (૩)

અંગ ઉપાસક સાતમેં, સમકિત આણુંદ લીધ;
‘અણુતિય’ પરીહારીય, જિન ચેક્યિવંદન કીધ. (૪)

શ્રી વિજયધર્મલક્ષ્મી જ્ઞાનમંદિર, આગરાની અને રાધનપુર,
તંખેળી શેરીમાંના શ્રી વિજયવીરસૂરીશ્વરજી મહારાજના જ્ઞાનભંડારની
હસ્તલિખિત પ્રતિઓ પરથી ઉતાર્યું. અને શ્રી જ્ઞેનધર્મ પ્રસારક સભા
ભાવનગરથી પ્રકાશિત ‘પ્રકરણાદિ વિચાર ગર્ભિત શ્રી રતવનસંગ્રહ’માં
જપાયેલ આ સ્તવન સાથે મેળવ્યું.

- ભગવતી જંઘાચારણ, વિજ્ઞાનચારણ સાધ;
 ઉવાર્ધ સૂત્રે અંગાડ નમે, જિનપ્રતિમા નિરાખાધ. (૫)
- શાસ્વતી પ્રતિમા જગતમે, તેહવી અશાસ્વતી જાણ;
 લેદ ન કોઈ તેહમાં, એહવી જિનવર વાણ. (૬)
- અન્ય તિથી કિમ ગ્રહી શકે, શાસ્વતી પ્રતિમા જેહ;
 અશાસ્વતી લેઈ જાયસે, એહમાં નહીં સંદેહ. (૭)
- પ્રતિમા પુસ્તક મોહપતિ, માલા ને રજોહરણ;
 એ એકેંદ્રીય દલ અછે, ધર્મને સદા ગુણકરણ. (૮)
- ચિત્રિત જે ભોગાસન (૧), શસ્ત્ર (૨) ને અરિપત્ર (૩) દેખ;
 વિષય (૧) ભય (૨) ક્રોધાદિક (૩), હિત મિત્રે પત્રે વિશેષ. (૯)
- માતા (૧) ભગિની (૨) ને ભારજ્યા (૩), એહમાં રનેહનો ફેર;
 તિમ એકેંદ્રી ગુણ રૂળ, સમકિત ગુણ તે ઠેર. (૧૦)
- દ્રવ્ય (૧) ભાવ (૨) પૂજા કરે, તો લહેસ્યો અપવર્ગ;
 કર્મ સકલને ત્રાસવો, વાંછિત પામે સ્વર્ગ. (૧૧)
- જલ (૧) ચંદન (૨) ફલ (૩) ફૂલ (૪) શું, દીપ (૫) ધૂપા (૬) ક્ષત (૭) ચંગ;
 ગીત (૮) નૃત્ય (૯) વાજિત્ર (૧૦) શુદ્ધ, કરી પૂજો મનરંગ. (૧૨)
- પૂજા ફલ કુલાદિકે, એકેંદ્રી હણે કેમ;
 તિહાં હિંસા નવિ નિપજે, જિનવર વચન છે એમ. (૧૩)
- પણ હિંસા ત્રિવિધે કહી, હેતુ (૧), સ્વરૂપ (૨), અનુબંધ (૩);
 સાધુ આવક છાંડજો, ધર્મી મહામતિવંત. (૧૪)
- સાધુ સર્વથી રહિત છે, દયાવંત પ્રવીણ;
 એકેંદ્રીની ના હિંસા કરે, રહેતા ધ્યાનમાં લીણ. (૧૫)
- લોકમાં સઘણે સંપૂર્ણ, સૂક્ષ્મ એકેંદ્રી પાંચ;
 તીમ બાદર વાયુ પ્રતે, હણતાં ન ધરે ખાંચ. (૧૬)

- પડિકમતાં ગુરુ વાંદતાં, ઉઠતાં ખેસતાં તેમ;
(પડિલેહણ કરતાં થકાં, હણે છે જીવ તે કેમ. (૧૭)
- હાથ પગ શરીરના, ફરસેં હણે છે જીવ;
વિહારે નદી ઉતરે, તે કિમ પામશે શિવ. (૧૮)
- વસ્તુ લેતાં ને મૂકતાં, માલા ગણતાં હણેય;
એકેંદ્રી જે સૂક્ષ્મ બાદર, હિંસા કિમ ન ગણેય. (૧૯)
- સાધુ શરીરથી નિરુપ્ત, તપ કરી ગાલેં કાય;
પણ પારણું કરવા લાણી, વહોરવાને કિમ જાય. (૨૦)
- શરીર રાખવા કારણે, હિંસા કરે અતીવ;
(પગ ઉપાડી મેલતાં, હણે અસંખ્યાતા જીવ. (૨૧)
- શ્રાવક વાંદે સાધુને, તિમ વોહરાવતાં આહાર;
લાજન લેતાં ઉઘાડતાં, થાયે જીવ સંહાર. (૨૨)
- સામાયક લેતા ને પારતાં, ઇરિયાવહી આલોય;
વંદન સાધુ વોહરાવીને, ઇરિયા ન કહેં કોય. (૨૩)
- સૂક્ષ્મ બાદર જીવને, હણુચ્છો મા લવી લોક;
એહવી અરિહંત વાણી છે, કેમ કરો છો ફોક. (૨૪)
- ઇરિયાવહી આલોયતાં, લાખ અઢાર ચોવીશ;
સહસ એકસો વીસ તે, મિચ્છાદુષ્કંડ કહીશ. (૨૫)
- ઉઠ ખેસથી ફરી ફરી, કિમ જંતુ હણે તેહ;
(જિન કેવલી શ્રાવક મુનિ, કહોને ઉત્તર એહ. (૨૬)
- સાધુ શ્રાવક જીવ હણે, તે કિમ જાણે પાપ;
કુણ ગતિ જીવ જઈ ઉપજસ્યે, તેહનો લાખો જખાપ. (૨૭)
- જલ ફલ કુલના જીવનો, પાપ પૂજઈ જાય;
શુભ ગતિ થાય તે જીવની, જિન અંગ ફરસન થાય. (૨૮)

જ્યણ્યે પાપ ન તેહને, પરિણામે નથી દેવ;
 પૂજનામાં શ્રાવક ગુણી, મન શુદ્ધ તેહવે લેખ. (૨૬)
 હેતુ હિંસા અજ્યણાઈ, કહી આગમ અનુસાર;
 રત્નવિજય શુર સાનિધે, ધર્મ કરો નરનાર. (૩૦)

ઢાળ બીજી

('વાલાજની વાટડી અમે જોતા રે'—એ દેશી.)

સર્વ લોકના જિનવર પૂજે રે, આદ્રકુંવરની પરે ખુઝો રે,
 ભાવ ભક્તિમાં ઘણું જૂજો, વાલો પ્રભુ પાસજી મુજ મળીયો રે,
 મારે ભવોભવનાં દુઃખ ટળીયાં, શાંખેશ્વર પાસજી મુજ
 મળીયા રે.....એ આંકણી (૧)

પ્રભુદર્શને સમકિત પામો રે, પ્રભુદર્શને ચારિત્ર જામો રે;
 પ્રભુદર્શને કર્મને વામો, વાલો (૨)

સ્વરૂપ હિંસા વિચારો રે, ધર્મકારજમાં ન વિચારો રે;
 લાલાલાલ તે સઘલો ધારો, વાલો (૩)

આચારાંગ સૂત્રની સાળે રે, દીક્ષા મોચ્છવ કરવા દાખે રે;
 મોચ્છવ તિહાં હિંસા ન ભાળે, વાલો (૪)

દશાર્જુનલદ્ર ભક્તિમાં માણ રે, ઘણા ઠાઠથી સેના જાણ રે;
 વીર વાંદે શિવમુખ કાણ, વાલો (૫)

ઉવાઈમાં કોણિકે રાય રે, બહુ સેનાઈ વાંદવા જાય રે;
 વાટની હિંસા ન ગણાય, વાલો (૬)

ભવિકે જિન વાંદવા જાશે રે, વચમાં ચવે તો સુર થાશે રે;
 પરિણામે પુન્ય ગંધારે, વાલો (૭)

પહીલે સતકે સાતમે ઉદેશે રે, ભગવતી અધ્યાયે કેશે રે;
 ગભેથી ચવી મુરપદ લેશે, વાલો (૮)

- નદી ઉતરતાં મુનિ ચવીઓ રે, નથી ઇરિયાવહી પડિકમીઓ રે;
શુક્લ ધ્યાની કહો કુણુ થઈઓ, વાલો ૦ (૬)
- દર્કુર દેવ જ્ઞાતામાં જાણો રે, ઘોડાની ખુરીઈ હણાણો રે;
ચંચેદ્રી જીવ ચંપાણો, વાલો ૦ (૧૦)
- શ્રેણિકને નહીં તિહાં પાપ રે, ઇમ લાખે, શ્રીવીર આપ રે;
તિરજંચ ટલી સુર થાય, વાલો ૦ (૧૧)
- સાઠ સહસ સગરસુત ચવીયા રે, બારમે દેવલોકે ઠવીયા રે;
અષ્ટાપદ ધ્યાને રજો દલીયા, વાલો ૦ (૧૨)
- દેવદેવની આસાતના વરજો રે, અરિહંત શ્રુતદેવીની ન કરજો રે;
શ્રમણુ સૂત્રે તે આલોજ્યો, વાલો ૦ (૧૩)
- પ્રશ્ન વ્યાકરણે ચઉદ લેદ રે, સંવર હુઆરે કર્મ છેદ રે;
વિયાવચ્ચમાં ન ધરો ખેદ, વાલો ૦ (૧૪)
- જિનભક્તિમાં દેવતા લીણુ રે, પુન્ય બાંધે જે છે પ્રવીણુ રે;
ધ્યાએ ગાએ ને વાએ વીણુ, વાલો ૦ (૧૫)
- સુરિયાભાદિક સુર કરણી રે, રાયપસેણ્યાદિકે વરણી રે;
સમક્રિતીઈ જે આચરણી, વાલો ૦ (૧૬)
- ઈંદ્ર મેરુએ ઓછવ કરતા રે, નમોશ્ચુણુ પાઠ ઉચ્ચરતા રે;
મોક્ષારથ ધ્યાને ધરતા, વાલો ૦ (૧૭)
- ત્રણુશાનીની કરણી નિહાળો રે, સંગભાદિક સુરપરે ટાલો રે;
પાપ છંડી પુન્ય ઉજાલો, વાલો ૦ (૧૮)
- ઈંદ્ર તે તો સમક્રિત ધારી રે, જિનવાણી રિદ્ય સંભારી રે;
મિથ્યાત્વની કરણી નિવારી, વાલો ૦ (૧૯)
- જિનસંઘની વિયાવચ્ચ કીધેં રે, અમત પચ્ચખાણુ ન લીધે રે;
પુન્ય બાંધે સુર પરસિધેં, વાલો ૦ (૨૦)

- સુર વ્રત પોતે નથી લેતા રે, વ્રત પ્રતિજ્ઞાએ નર કેતા રે;
અનુમોદનથી પુન્ય ગ્રહતા, વાલો૦ (૨૧)
- કહુ તુંજ સમો કૃષ્ણલેશી રે, તીર્થ જલે ઘોયો ન ટલેસી રે;
અલબ્યની રીત જ એસી, વાલો૦ (૨૨)
- સમકિતી જિન પૂજ કરશે રે, “ભાયા કચળલીકમ્મા” કહસ્યે રે;
મિથ્યાત્વની કરણી ન વરશે, વાલો૦ (૨૩)
- વર કન્યા જે દુપદી રાણી રે, સમકિતધર શુદ્ધ વખાણી રે;
નારદ આણવાંદેથી જાણી, વાલો૦ (૨૪)
- છઠ છઠને આંગિલ કીધાં રે, જિનપૂજથી કારજ સીધાં રે;
નમોચ્ચુર્ણ પાઠ પ્રસિધા, વાલો૦ (૨૫)
- સાધુને રહેવાને કાજે રે, ઠામ કરાવે ઘણે હેજે રે;
છકાય હણે તિહાં સેજે, વાલો૦ (૨૬)
- દાનશાલાઈ દાનજ દેતાં રે, સાહુમીવચ્છલ લગતે કરતાં રે;
છકકાય હણે ઉજમતાં, વાલો૦ (૨૭)
- સાહુમીવચ્છલ લગવવી માંહે રે, શંખપુકળલી ગ્રાહ ઉચ્છાહે રે;
અધિકાર જોજો છે ત્યાહિ, વાલો૦ (૨૮)
- વરસીદાન જિનવર દીધાં રે, મનચંછિત ભવીજને લીધાં રે;
સૂત્ર સાખે જુઓ પ્રસિધા, વાલો૦ (૨૯)
- પ્રતિમા ને દેહરાં કરવા રે, મુનિ ઉપદેશે પુન્યફલ વરવા રે;
દાન લેદથી ભવિયણુ તરવા, વાલો૦ (૩૦)
- દાનમાં પહેલી હિંસા કરશે રે, પછે દાનનુ ફલ ભવી વરશે રે;
પુન્યગંધ તે પાપને હરસે, વાલો૦ (૩૧)
- દાનાદિક ચ્યાર છે ધર્મ રે, તેથી લેહસ્યો શિવધર્મ રે;
અબુપૂજમાં નથી ભર્મ રે, વાલો૦ (૩૨)

વાસી અન્ન ને પાણી વારો રે, બેઠદ્રી જીવ ઉગારો રે;
 ધર્મ કરણીય અલક્ષ વિચારો, વાલો ૦ (૩૩)
 સમુચ્છિન્ન પચેદ્રી ચૌદ સ્થાને રે, ઉપજે અસંખ્યાતા જ્ઞાને રે,
 તે એક પીએ છે જ્ઞાને, વાલો ૦ (૩૪)
 ઋતુવંતી અપવિત્ર નારી રે, શાસ્ત્રમાહિ જૂઓ વિચારી રે;
 વહાણમાં સમુદ્ર વિકારી, વાલો ૦ (૩૫)
 હીંચુલાહી એકેદ્રીનો રંગ રે, વિણસે ઉછાયાને સગ રે,
 મેત્ર યત્રાદિ ન ફલે ચગ, વાલો ૦ (૩૬)
 પંચેદ્રી સગે વિગડે રે, અન્નાદિક આહારની સંગડે રે,
 ઋતુવતીથી ચારિત્ર બગડે, વાલો ૦ (૩૭)
 નીચ જાતિનો છાડો આહાર રે, ભગવતી પ્રમુખે અધિકાર રે;
 ‘આહાર તિસો ઉઝકાર’, વાલો ૦ (૩૮)
 સ્વરૂપ હીંસા કહી તેહ રે, જાણી જીવ ન મારે જેહ રે,
 પૂજામાં ન વિચારો તેહ, વાલો ૦ (૩૯)
 અરિહતની એહવી વાણી રે, મન શુદ્ધે ધરો ભવી પ્રાણી રે,
 ગુરુ રત્ન થકી ધર્મ જાણી, વાલો ૦ (૪૦)

ઢાળ ત્રીજી

(‘ મધુકર માધવને કહે ’—એ દેશી)

શ્રીજિનવરની આંણા ધરીઈ, અનુબંધે હિંમ્મા નવિ કરીઈ;
 તો ભવસાયર તરીઈ રે, શ્રાવકજી તુમેં શુણવતા,
 જિન પૂજે શિવરમણી વરીઈ રે, શુદ્ધા તમે સમસ્તિવતા,
 શ્રાવકજી ૦ (આંકણી) (૧)
 સૂત્ર સિદ્ધાંતનો અક્ષર એક, જોભવસ્થે તે કહ્યો અવિવેક;
 ભવનાં દુઃખ પામે તે અનેક રે, શ્રાવકજી ૦ (૨)

- નિનવિરહે નિનર્ણિય બિરાજે, પૂજા કરવી શિવસુખ કાળે;
તે ઓલવતાં કિમ નવી લાગે રે, શ્રાવકજી ૦ (૩)
- સમોસરણમાં નિનર્ણિય થાપે, ત્રિહૂ દિશ દેશના તે વલી આપે;
સુર નર મુનિ સેવે ગુણ વ્યાપે રે, શ્રાવકજી ૦ (૪)
- હેતુ સ્વરૂપ હિંસા ન વિચારે, અનુબંધે હિંસાને વારે;
સુખ આયુ ગુણને વધારે રે, શ્રાવકજી ૦ (૫)
- નૂઓ જમાલી દલાઈ નવિ તરીઓ, બહુ સંસારમાં વલી ફરીઓ;
મિથ્યા અવગુણથી ભરીઓ રે, શ્રાવકજી ૦ (૬)
- ભગવતી અંગમાં ઈમ જોઈ, ઉતરાધ્યયનાદિકમાં હોઈ;
પ્રત્યનીકપણે ગુણખોઈ રે, શ્રાવકજી ૦ (૭)
- પંચાંગીને જે ઓળવતો, પાઠ પદ અક્ષર ગોપવતો;
ખોટો અર્થ મુખે લવતો રે, શ્રાવકજી ૦ (૮)
- જ્ઞાનાવરણી કર્મ બંધાઈ, મૃધાવાદ મત બીજું જાઈ;
પાપીમાં પેહલ તો થાય રે, શ્રાવકજી ૦ (૯)
- જ્ઞાનના અતિચાર લાગે આઠ, કાલ વિનયાદિક સૂત્રે છે પાઠ;
તે વિચારોને અહોરાત રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૦)
- પંચાંગીનો લોપક જેહ, સાધુ શ્રાવક ન કહ્યો તેહ;
નવી કરે તે સાથે સ્નેહ રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૧)
- સમકિત હીણા તેહને કહીયા, તસ ઉપદેશ ક્યાંથી લહીયા;
ભગવતી સૂત્રે ઈમ સદહીયા રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૨)
- પહેલું જ્ઞાન ને પછે કિરીયા, મૂરખ કિરીયાઈ નવી તરીયા;
જ્ઞાન થકી બહુ ઉધરીયા રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૩)
- પુસ્તક વિરોધને જે જાહે, તે આસાતનાઈ ભણવું ટાલે;
નિનપ્રતિમા આસાતના હુખ સાહે રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૪)

જ્ઞાન ઉથાપી ગુરુ ઉથાપી, જિનની આણા જેણે કાપી;
 તેહને કહીઓ મહાપાપી રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૫)
 વસુ નૃપ કુડી સાખધી પડીઓ, નરક માંહે' જઈ રહવડીઓ;
 દેવે હણીઓ તિણુ ધડીઓ રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૬)
 ઈમ અનુબંધે' હિંસા ટાલો, આગમ આણા સૂધી પાલો;
 ક્ષાયક સમકિત ગુણ અનૂઆલો રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૭)
 જીવાલિગમ ને રાયપસેણી, જંબૂદ્વીપ પત્તતીધ જાણી;
 જિનપ્રતિમા તે ચૈત્ય કેવાણી રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૮)
 શાસ્વતી ને અશાસ્વતી સરખી, ગુણવર્ણાદિક આકારે' નીરખી;
 સિદ્ધાયતને જુઓ હરખી રે, શ્રાવકજી ૦ (૧૯)
 જિન અનેક તિહાં કહે' નિરખો, સિદ્ધાયતન ઈસ્યે' નામે' પરખો;
 સિદ્ધસિદ્ધા જિનદેવલ સરખો રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૦)
 ત્રિણુ ભુવનમે' ઉઘોત થાઈ, સઘલા જીવને શમસુખ દાઈ;
 પાંચ કલ્યાણક સરીખા થાઈ રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૧)
 કલ્પસૂત્રે' ગર્ભસ્થિતિ વદે, નમોચ્ચુણ' કહીઓ સુરિદે;
 જિનજન્મ થકી સુર આણુંદે રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૨)
 ચોસઠિ ઇંદ્ર સપરીકર આવ્યા, કલસા કોડિ સાઠ લાખે' નવરાવ્યા;
 ચંદન કૂલે' ઘણું શોભાવ્યા રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૩)
 બહુ પાણીથી પ્રભુ નવરાવ્યા, સૂત્ર સાખે' ક્યાંઈવાંચ્યામાં આવ્યા;
 ઇંદ્ર નિસંકે મેરુ કપાવ્યા રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૪)
 જલ પ્રવાહ તિહાં નથી વેતા, દેવ દેવીનીલશ્કરી (?) લેતાં;
 નવ જલ ચાહે' કેતા રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૫)
 અષ્ટમંગલ કરી શકસ્તવ લાખે', તિન્નાણુ તારય સુર આખે';
 તિમ ભવિ જન પૂજા દાખે' રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૬)

ત્રણેય જ્ઞાની જે અતિશયવંતા, સમ્યક્ સુર નર પૂજંતા;
 પાપ રહિત જિન રાજ કરંતા રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૭)
 દીક્ષાભિષેક કેવળજ્ઞાન, સમોસરણ બેઠા ભગવાન;
 કૂલપગર કરે બનનૂમાન રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૮)
 છત્ર આમર સિંહાસન છાજે, ગયણે દેવદંડુલી ગાજે;
 ગીત નૃત ને વાજિત્ર વાજે રે, શ્રાવકજી ૦ (૨૯)
 સમવાયાંગ સૂત્રમાં કહીયા, ભવિજન પૂજામાં ચિત્ત ધરીયા;
 પ્રતિમા રૂપથી ગુણ વરીયા રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૦)
 જિનવર શરીર અશાસ્વતાં કહીઈ, તેહને પૂજે શિવપદ લહીઈ;
 મૂર્તિ અશાસ્વતી પૂજવી સદ્ગહીઈ રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૧)
 પ્રતિમા દીઠે ધ્યાનમાં આવે, સિદ્ધ અરૂપી કિણુવિધ ધ્યાવે;
 બીજે કોઈ ઉપાય નવિ કાવે રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૨)
 કુણુ અતિશય પ્રતિમામાં હિત, પાંત્રીસ વાણીના ગુણુ જિણુ પ્રીત;
 પુસ્તક સિદ્ધ નમો ઉચ્ચિત રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૩)
 સિદ્ધલાવટ મૂરતિ કરી લાવે, જીમ નરભોગ મુનિને નીપાવે;
 તેથી જે ગુણુ બહુલા થાવે રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૪)
 દીક્ષોચ્છવે ગુરુઈ કર ધરીઓ, તે નર સાધુપણુને વરીઓ;
 પ્રતિમાને પ્રતિષ્ઠોત્સવ તિમ કરીઓ રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૫)
 પંચમે શતકે ચાર પ્રમાણુ, બારમે શતકે પંચ દેવ જાણુ;
 ભગવતી દેવાધિદેવ વાણુ રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૬)
 ચર્ચ ગયા જે દેવાધિદેવ, હોય તે ભવિક દ્રવ્ય જિનદેવ;
 મરીચિને ભવે ભરત નમેવ રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૭)
 વર્તમાન જિનવર મન ધરતા, સાધુ શ્રાવક પાપને હરતા;
 સાધુ પૂજા કિમ નથી કરતા રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૮)

સાધુને લોચ લિક્ષા વિવહાર, શ્રાદ્ધની દ્રવ્ય દાન પૂજા પ્રકાર;
અભિગમ શોભે ઉદાર રે, શ્રાવકજી ૦ (૩૬)

સાધુ શ્રાવક જે પડિકમતા, 'કરેમીભંતે'નો પાઠ ઉચ્ચરતા;
એમ એક પાઠ નથી કહેતા રે, શ્રાવકજી ૦ (૪૦)

સાધુ શ્રાવક કરણી ન કરસે, મત પાંચ ને બાર જ ધરસે,
પણ એક કરણી કેમ નવી વરસે રે, શ્રાવકજી ૦ (૪૧)

ધર્મ થકી તો દોષ જણુ સરીખા, જિન મુનિ રત્ન વિજય ગુરુ નિરખ્યા;
ધર્મધ્યાને પ્રભુ આકર્ધ્યા રે, શ્રાવકજી ૦ (૪૨)

ઢાળ ચોથી

(“લાલ પીયારીનો સાહિબો રે” — એ દેશી.)

અતીત અનાગત વર્તતા રે, જિન નમીઈ ત્રિહુ કાળે લાલ;
સૂત્ર અરથ તદુલઈ રે, ભગવતી પ્રત્યનીક ટાળે લાલ. (૧)

પાસ પ્રભુજીને વંદતા રે, સફલ કરો અવતારો લાલ;
દ્રવ્ય ભાવ પૂજા કરો રે, હિંસા દોષ ન ધારો લાલ. પાસ ૦ (૨)

હેતુ સ્વરૂપ હિંસા ટલે રે, આલોચણુ ઉપચારો લાલ;
જ્ઞાન ક્રિયા જિનસેવના રે, ગુરુ ઉપદેશને ધારો લાલ. પાસ ૦ (૩)

અનુબંધે હિંસા નિવારતાં રે, તપ જપ ચારિત્ર ક્ષણે લાલ;
આગમ શુભ આણા ધારણા રે, જિન વિવહારમાં ભળસે લાલ.

પાસ ૦ (૪)

આઠમે શતક ઉપદેશમાં રે, ભગવતી પાંચ વિચારે લાલ;
વિષ્ણુકુમાર નમુચિને રે, હણીને પાપ નિવારે લાલ. પાસ ૦ (૫)

દૃઢપ્રહારી જે પાપીઓ રે, સ્વરૂપ હિંસા બહુ કીધી લાલ;
પાપ હણીને મુગતે ગયો રે, તેહ ભવે પામ્યો સિદ્ધિ લાલ.

પાસ ૦ (૬)

એમ અનેક પાપી તર્યાં રે, જે હુઆ સમકિત ધારી લાલ;
અવતિ શ્રેણિક રાણ્યો રે, નિનપદવી લહી પ્યારી લાલ.

પાસ૦ (૭)

જાની વચન ઉથાપતાં રે, પાપ હુઈં ઘણું ભારે લાલ;
તે પાતિક નવિ છૂટશે રે, તે ન તરે નવિ તારે લાલ. પાસ૦ (૮)
સુધ વચન જે ભાંખસે રે, પ્રભુ આંણા સિર ધરશે લાલ;
તપ ચારિત્ર કિરિયા વિના રે, ભવિજન તારે ને તરશે લાલ.

પાસ૦ (૯)

સુધ ભાવે સવિ શુદ્ધ છે રે, અવિશુદ્ધે પાપી મોટો લાલ;
કાઉસગ્ગમાં પ્રશ્નચંદ્રણ રે, કર્મ બાંધીને છૂટો લાલ. પાસ૦ (૧૦)
ભરતાદિક મહારાજવી રે, નાગકેતુ એલાચી લાલ;
તપ વિણ ચારિત્ર કેવલી રે, મરુદેવી માતા જે સાચી લાલ.

પાસ૦ (૧૧)

દ્રવ્ય દર્શન પ્રભુ મૂર્તિથી રે, ભાવદર્શન મન મલીઓ લાલ;
સમોવસરણુ દેખી કરી રે, ઈંદ્રભૂતિ ગર્વ ગલીઓ લાલ. પાસ૦ (૧૨)
દ્રવ્ય વાણી નિનરાજની રે, સાધુ રૂપ દ્રવ્ય વેગે લાલ;
પ્રત્યેક પુદ્ગાદિ પ્રતિબુજિયા રે, દ્રવ્યથી પ્રત્યય દેખે લાલ.

પાસ૦ (૧૩)

દ્રવ્ય ભાવે નિનસેવના રે, ‘કિસ્તિય વંદિય મહિયા’ લાલ;
લોગસમાં અધિકાર છે રે, તે કાઉસગે ઉધરીયા લાલ. પાસ૦ (૧૪)
ચઉસરણું ઈમ ભાખીઓ રે, ‘શુધ વંદણુમરિહંતા’ લાલ;
અમરિંદ નરિંદ પૂઅ અરિહંતણ રે, અંતે ભવિક આદરતા લાલ.

પાસ૦ (૧૫)

પ્રતિભાધી પ્રભુ સાંભરે રે, ચિત્ત ઉપજે સમભાવો લાલ;
લગવતી સૂત્રે સમભાવથી રે, સમકિત સુધ તે પાવો લાલ.

પાસ૦ (૧૬)

આર ગતિ હરે સાધીઓ રે, ફલ ધરે શિવફલ હેતે લાલ;
દીપક જ્ઞાનને પામવા રે, ઉરધ ગતિ ધૂપ દેતે લાલ. પાસ૦ (૧૭)
ફૂલે પૂજે કમલા વરે રે, કેવળ ચંદન વાસે લાલ;
જલપૂજાં પવિત્રતા રે, દુઃખ અરિ કર્મ નિકાસે લાલ. પાસ૦ (૧૮)

અણાહારી પદ પામવા રે, જે નૈવેદ્યને ઢાસે લાલ;
ગીત નૃત્ય વાર્જિત્રના રે, વાદતાં પાતિક જોશે લાલ. પાસ૦ (૧૯)

રાવણે જિનપદ જાંધીઓ રે, અષ્ટાપદે ગૌતમ ચડીયા લાલ;
શ્રીવીરના ઉપદેશથી રે, વલતાં તાપસ જડીયા લાલ. પાસ૦ (૨૦)

સમકિત શુદ્ધસું દેહરો રે, ચાપ્યા પાસ સુભગતે લાલ;
શુભકાષ્ણે ચદતાં થકાં રે, ત્રિકરણ શુદ્ધ સુભુગતે લાલ. પાસ૦ (૨૧)

એકેંદ્રી આગે પંચેંદ્રીઓ રે, નાર્યે ભવિ સાચે લાવે લાલ;
એકેંદ્રી સારુ પંચેંદ્રીઓ રે, ભમ્યો પરદેશે વિલાવે લાલ. પાસ૦ (૨૨)

ધનધાન્યાદિ એકેંદ્રીયા રે, નરકાદિક દ્વખ આપે લાલ;
પુસ્તક મુહુપતી મૂરતિ રે, રજોહરણાદિ દ્વખ કાપે લાલ. પાસ૦ (૨૩)

પંચેંદ્રી આગે પંચેંદ્રીઓ રે, નાચતાં જે ફળ પાવે લાલ;
તસ મૂરતિ ધ્યાને સેવતાં રે, તે દેવ સાનિધ આવે લાલ.

પાસ૦ (૨૪)

ભાવથી નાચે 'મુનિવરા રે, દ્રવ્ય 'લાવે' શ્રાવક 'નાચે' લાલ;
ધનાથી 'નાચે' રાજા 'કને' રે, 'તિમ્મ પ્રભુથી' શિવ 'નાચે' લાલ.
પાસ. (૨૫)

અમરેન્દ્રાદિક નાચીયા રે, લગવતી ત્રીજે સતકે રાગે લાલ;
શાતાઈ ઘડુર દેવતા રે, તિમ સુરિઆલ વીર આગે લાલ.

પાસ.૦ (૨૬)

જિનની ચોરાસી આસાતના રે, ગુરુની તેત્રીશ વારો લાલ;
ગુરુ આસન પાટ પુસ્તિકા રે, ચાંપતાં દોષ નિરધારો લાલ.

પાસ.૦ (૨૭)

ઠહે મૂઠ પ્રતિમા નવી રહે રે, બાવીસ સહસ્ત્ર ઉપરાંતે લાલ;
તસ ઉત્તર ચાસન દેવતા રે; પ્રયોગગસા લેપ તે થાતે લાલ.

પાસ.૦ (૨૮)

ધણે કાળ પ્રતિમા રહે રે, પ્રયોગિક પ્રદેશ સંચરતે લાલ;
અપાઠ શ્રાવકે નીપાવીયા રે, તે શા'એશ્વરજી વરતે લાલ.

પાસ.૦ (૨૯)

મૂઠ ઠહે સિંહ હાધીયા રે, તસ મૂરતિ દેહરામાંહે લાલ;
પંડિત ઠહે નવિ ભારશે રે, તો જિનમૂરતિ કિમ તારે લાલ.

પાસ.૦ (૩૦)

સમોસરણ જિન દેહરો રે, સરિખા દોય તે જાણે લાલ;
સિંહ મૃગાદિ પશુ એકઠા રે, રમે સમોસરણે શ્રુતવાણે લાલ.

પાસ.૦ (૩૧)

તિમ સિંહાદિ નવિ ભારશે રે, જિન પ્રતિમાથી જિન ધ્યાશે લાલ;
ધ્યાનથી મૂરતિ તારશે રે, પ્રભુ ધ્યાને પાપ જાશે લાલ. પાસ.૦(૩૨)
લક્ષિત થકી લહે મુક્તિને રે, શુભ ધ્યાની શુભ લેશી લાલ;
સુખ સંતાન બહુ લહે રે, પુન્ય ઉદય વીશેસી લાલ. પાસ.૦ (૩૩)
અમૃત કિયાનો લેદ છે રે, અનુભવ આવે જિન ધ્યાવે લાલ;
ધર્મ ને શુકલ ધ્યાનથી રે, મુક્તિતણાં સુખ પાવે લાલ. પાસ.૦(૩૪)

જરા નિવારી જાદવ તણી રે, ધ્યાનથી પાસ પધાર્યા લાલ;
ઘડીએ અલગા નવી રહો રે, દુઃખ દોહડાગ દૂરે વાર્યા લાલ. પાસ ૦ (૩૫)
જિનવર મુનિ ગુરુ સેવતા રે, વંછિત લક્ષ્મી વધારો લાલ;
રત્નવિજય ગુરુ નામથી રે, ધર્મને જસ જયકારો લાલ પા. (૩૬)

(કલશ)

શ્રીપાસ જિનવર સકલ સુખકર, સંખેશ્વર નિત વંદીઈ,
તપગચ્છ નાયક વિજયદેવ સૂરિ, શ્રી સિંહસૂરિ આનંદીઈ;
શ્રી ગજવિજય ગંભીર ગુણુનિધિ, શ્રીહિતવિજય ચિંતામણિ,
તસ શીશ શ્રીજિનવિજય જયકર, જસવિજય ભુવિ મહામુણી;
તાસ શીશ શ્રી પ્રવર પડિત, રત્નવિજય રંગે નમો,
શ્રી સંખપુરીનો સ્વામી સેહજે, દીપતો સૂરજ સમો;
નવગ્રહ તે આપો રિદ્ધિ નવ નિધિ, સકલ સકટ ટાલીઈ,
મિથ્યાત મોહની દૂર છંડી, ધર્મ સાથે મન વાલીઈ. (૩૭)

ધતિ શ્રી હિંસાદોષનિવારણ, ક્રુમતિમતિખંડણ, સમ્યક્ત્વ—
ગુણપ્રકાશકરણ, શ્રીશંખેસરપાશ્વર જિન—
સ્તવન ચોઢાલીઉ સંપૂર્ણમ.

(આગરા, શ્રી વિજયધર્મલક્ષ્મીજ્ઞાનમંદિર સત્કપ્રતિને અંતે)
સં. ૧૯૨૪ ભાદરવા વદિ ૯ લિ. ધાંમી જૂમાંખી નાંમર
શ્રી ગાદ નગરે.

(રાધનપુર, શ્રી વિજયવીરસૂરિની પ્રતિને અંતે)
લખિત સં. ૧૯૦૪ કાર્તિક સુદ ૫.

ગુજરાતી સ્તવનો

(૫૬)

શ્રી હંસભુવનસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

- શાસન દેવી મર્નિ કરી એ, ગાઉ પાસ જિણુંદ;
સંખેસપુર મંડણુક એ, દીઠઈ પરમાણુંદ (૧)
- અશ્વસેન કુલ મંડણુક એ, વામા દેવી માતા;
નીલવરણા સોહિ સદા એ, લંછન નાગ વિખ્યાત (૨)
- જેહનઉ મહિમા વિસ્તરઉ એ, જગમાંહિ પ્રધાન;
સંકટ સવિ દૂરિ ટલઈ એ, જપતાં જેહનું નામ. (૩)
- મૂરતિ મોહન વેલડી એ, જોતાં તૃપતિ ન પામઈ,
હરણિ નયણે નિરખતાં એ, ઉપમા નવિ આવઈ. (૪)
- મસ્તકિ સુકટ મોહામણુક એ, કાને કુંડલ સોહિઈ;
ભાલ તિલક દીપઈ ભણું એ, રૂપિં જનમન મોહિઈ. (૫)
- લોચન અમીઅ કચોલડાં એ, નાસા વંશ સુચંગ;
વદન કમલ જિમુ ચંદલુ એ, અધર પ્રવાલા રંગ (૬)
- આરીસા સમ જિ કપોલ એ, ભુજઃજિહુ અનોપમ;
રતનજટિલ દીપઈ બહિરખાં એ, તેજિઈ સસિહર રવિસમ. (૭)

* આ સ્તવન વડવાણ કેમ્પની ગેઠ આણુદણ કયાણુની પેઢીના શાનભડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ ઉપરથી ઉતાર્યું છે અને પાટણમાંના મુનિરાજ શ્રી જસવિંદ્રજી મ. ના ભંડારની પ્રતિ સાથે મેળવ્યું.

હીયડઈ હીસઈ બહિળાહી એ, શ્રીવચ્છ સુચંગ;
હાર હિસઈ હીઈ નવલખો એ, બીજોરીઅ રંગ. (૮)

રતનજટિત બિહુ પાલકી એ, વલી કૂલની માલ;
પરિમલ બહિકઈ કુસમના એ, ગુણ ગાઈ રસાલ. (૯)

આવઈ શ્રી સંઘ ઉલટા એ, કરઈ પાસની બાત;
લાવઈસું પૂજા કરઈ એ, કરઈ નિર્મલ ગાત. (૧૦)

(ઢાળ પહેલી)

મૃત્યુલોકિ જિન મૂરતિ આવી, સંઘપતિ સંખેસર ઠાવી;
શ્રાવિકા દિઈ નિતુરાસ ઉ. જય જય શ્રાવિકા દિઈ નિતુ રાસ. (૧૧)

પહિલઈ દેવલોકિ સુરરાજ, પૂછયા ચંદ્રપલ જિનરાજ;
સ્વામી મુગતિનું રાજ ઉ. જય જય સ્વામી મુગતિનું રાજ. (૧૨)

કહિઈ હોસિ મુઝનિ દેવ, વલતું સ્વામી કહિઈ સુણિ હેવ;
દેવરાજ સંખેવ ઉ. જય જય દેવરાજ સંખેવ. (૧૩)

ત્રેવીસમા હોસઈ શ્રીપાસ, તહિઈ હોસઈ મુગતિનિવાસ;
તસ ગણધર હોસિ ઉ. જય જય તસ ગણધર હોસિ. (૧૪)

હરિ હરિધુ દેવલોકિ બાઈ, પાસતણી પ્રતિમા નીપાઈ;
પૂજઈ મનિ ઉલ્લાસિ ઉ. જય જય પૂજઈમનિ ઉલ્લાસિ. (૧૫)

ચઉપન લાળ વરસ હરિ પૂજઈ, પયપંકજ પ્રણામઈ સુરરાજિ;
કંચણબલાણઈ મૂઢી ઉ. જય જય કંચણબલાણઈ મૂઢી. (૧૬)

ચંદ્રસુરજ પૂછઈ તીથંકર, કહિઈ મોક્ષ બાસિ પરમેશ્વર;
ત્રેવીસમાની વારિ ઉ. જય જય ત્રેવીસમાની વારી. (૧૭)

સુણી વાત હરખ્યા રવિચંદ, કંચણબલાણિ પાસ જિણંદ;
તિહાંથી પ્રતિમા આણી ઉ. જય જય તિહાંથી પ્રતિમા આણી. (૧૮)

ચઉપન લાળ વરસહ પરમાણુ, જૂજૂયા પૂજઈચઈ નઈ લાણુ;

વલી તિલુઈ થાનકિ મૂઢી ઉ, જય જય વલી તિલુઈ થાનકી મૂઢી. (૧૯)
 ઘણું ઈંદ્રે ઈંમ પૂજા દીધી, તેહનઈ અવિહુડ મુગતિ જ દીધી;
 સીઝઈ આઠઈ સિદ્ધિ ઉ, જય જય સીઝઈ આઠઈ સિદ્ધિ. (૨૦)
 નાગનાથ દહઈ ધરણેંદ્રા, તિલુઈ પૂછયા શ્રી જિનચંદા;
 કહિઈ ભવનું પાર ઉ, જય જય કહિઈ ભવનું પાર. (૨૧)
 મુજનઈ હોસઈ દહુ ભગવંત, તવ બોલા જગગુરુ અરિહંત;
 પાર્શ્વનાથનઈ વારઈ ઉ, જય જય પાર્શ્વનાથનઈ વારઈ. (૨૨)
 અસું કહી જિનવર જવ રહિયા, નાગરાજ હિયડિ ગહિગહીયાં;
 આવઈ આપણુઈ ઠામિ ઉ, જય જય આવઈ આપણિ ઠામ. (૨૩)
 કંચણુભલાણા માંહિ જાણી, પાસ તણી પ્રતિમા તે આણી;
 દહેરાસર નિતુ પૂજઈ ઉ, જય જય દહેરાસર નિતુ પૂજઈ. (૨૪)

(હાલ બીજી)

હવઈ નિસુણુઈ આવીઆ એ, શ્રી સંજેશ્વર પાસ ઉ;
 તે સંજેપી હું કહું એ, જિન હુઈ વિધન વિણાસ ઉ. (૨૫)
 દારિકા નયરી કૃષ્ણ નૃપ, રાજગૃહી જરાસંધ ઉ;
 વયરભાવ બિહુનઈ હુઆ એ, પૂર્વકર્મ નિબંધ ઉ. (૨૬)
 દૂત મોકલઈ જરાસંધનઈ, માનું માહારી આણુ ઉ.
 કહિ સજ થાઉ જૂઝવા એ, કઈ લઈ નાસુ ગ્રાણુ ઉ. (૨૭)
 વચન સુણી વયરીતણાં એ, કેશવ કિધાં પ્રિયાણુ ઉ;
 કટક લેઈ નઈ સંચરઉ એ, જરાસિંધુ અઈ આણુ ઉ. (૨૮)
 દલ બેહુ જૂઝઈ ભલા એ, પાડિઈ સુભટની ઢોડિ ઉ;
 કાયર કેતાઈ ઈંમ કહિએ, સ્વામી સંકટ છોડિ ઉ. (૨૯)
 જરાસિંધ મૂઢી જરા એ, કટક કરઉ અચેત ઉ;
 શ્રીપતિ મનિ ચિંતા થઈ એ, પૂછઈ જિન સકેત ઉ. (૩૦)

- નેમિનાથ કહિ કૃષ્ણ સુણ એ, છર્ષ વિશ્વમ વિરાધિ ઉ;
અન્નપાન સવિ પરિહરી એ, નાગરાજ આરાધિ ઉ. (૩૧)
- તેહનર્ષ દેહરાસરિ અછર્ષ એ, પાર્શ્વનાથનું ણિખ ઉ;
તિણિ નમણિર્ષ જાસિર્ષ જરા એ, કાજ સીજર્ષ અવિલંબ ઉ. (૩૨)
- સુણી વાત હરિ હરખિઆ એ, કીધા ત્રણિ ઉપવાસ ઉ;
નાગરાજ તવ આવીઆ એ, તુઠા આપર્ષ પાસ ઉ. (૩૩)
- નવણ કરી છાંટિઉ સહુ એ, ઊઠી સુલટની કોડિ ઉ;
દામોદર પ્રણમી કરી એ, રહિયા બે કર જોડિ ઉ. (૩૪)
- જરાસિંધુ છપી કરી એ, કેશવ પાલર્ષ રાજ ઉ;
લખમી લીલા લોગવર્ષ એ, કરી વલી ધર્મનું કાજ ઉ. (૩૫)
- નગર શાંખેસર વાસીઉ એ, તિહાં થાખ્યા શ્રીપાસ ઉ;
જે જિન પૂજર્ષ લાવસું એ, પૂર્ષ મનની આસ ઉ. (૩૬)
- રોગ સોગ સંકટ ટલિર્ષ એ, નાસિર્ષ વિષમ વિકાર ઉ;
ભૂત-પ્રેત તે નવિ છલર્ષ એ, મહિમા ન લહું પાર ઉ. (૩૭)

(ઢાલ ત્રીજી)

- પાસ મૂરતિ સોહામણી માલંતડિએ, પૂજા કરું મનરંગિ
સુણસુંદરીએ;
ગુણ ગાતાં સ્વામી તણાં માં, આણુંદ ઉપજર્ષ અંગિ સું (૩૮)
- છપન કોટિ યાદવતણી માં, જરા ઉતારણુદાર સું;
કુષ્ટ અઢારિ ઉપસમર્ષ માં, વિશ્વનિ કરર્ષ ઉપગાર. સું (૩૯)
- અગ્નિ ચોર લય રાજના માં, જલનિધિ જલનાં પૂર સું;
વાધ સિંધ ગજરાજના માં, લય સવિ નાસર્ષ દર. સું (૪૦)
- તુહ ગુણ રચણાયર સમુ માં, તુજ ગુણ ન લહું પાર. સું
તાહરા ગુણ ગાઈ સદા માં, તેહ ધરિ જયજયકાર. સું (૪૧)

કામગવી તું સુરતરુ માં, તું ચિંતામણિ સાર સુન્; ;
 તુજ સમવડી જગ કે નહિ માં, ગુણહતાણું લંડાર. સુન્ (૪૨)
 કર જોડીનર્ધ વિનવું માં, વિનતી સુણઉ મુજ દેવ સુન્;
 લવસાગરમાંહિ હું લમું માં, લવિ લવિ દિઓ તુમ્હ સેવ. સુન્ (૪૩)
 ત્રણિ કાલ પૂર્ણ સદા માં, સંખેસર શ્રી પાસા સુન્;
 શ્રી હંસભુવનસૂરિ વિનવર્ધ માં, પૂર્ધ મનની આસા. સુન્ (૪૪)
 સંવતસોલ દાહોતરધ માં, તવન રચિઉ અતિસાર સુન્;
 સંલવનાથ પસાઉલિ માં, છનીઆરી નયર મઝાર. સુન્ (૪૫)

(કલશ)

સંખેસરઉ શ્રીપાસ જિનવર વિશ્વસુખકર સુંદર,
 અશ્વસેન નરપતિ વંશમંડળ દુરિતખંડળ જ્યકર;
 જે જિન આરાહિધ સ્વામી ધ્યાધ પાપ જર્ધ લવ તણાં,
 શ્રી હંસભુવનસૂરિ ઈમ જંપિધ સાસ્વતાં સુખ લહિ ઘણાં. (૪૬)

[૫૭]

શ્રીસકલચંદ્રવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિનસ્તવન*

વામોદર સરોવર જિનહંસં, આસસેણ નૃપ કુલ અવયંસં;
 જસ સુખ સાસ હસધ કજવાસં, ચિત સમરેસંખેસર પાસં.

રે ચિત ! નૂતં સમરે પાસં. (૧)

સુર સવિ સુખ આપધ જસ કાણું, ત્રિભુવનિ પ્રસરિઉ જસ
 અભિહાણું;

જે જિન પૂર્ધ વંછિય આસં,

રે ચિતં (૨)

જેણુઈ જિનઈ દીધું સમકિત ઠાણું, મન વંછિય દાણે ભવિયાણું;
સુરતરુ ચિંતામણિ સંકાશં, રે ચિત૦ (૩)

જસ નાણું જગિ કુણુઈ પ્રકાસં, હરઈ જો ભવ મરણ પ્રયાસં;
પામીનઈ ભવ પ્રમુખ વિકાસં, રે ચિત૦ (૪)

હિમ પડલ જિમ રવિકર ગાલઈ, હિમ પડયું જિમ તરુવર બાલઈ;
તિમ જસ નામઈ સવિ વિષનાસં, રે ચિત૦ (૫)

જગિ જસ નામ તરઈ જિમ તુંબં, જસ ઘણુ રાહુ યસઈ નવિ ણિણં;
જો નવ રવિ પરિ કરઈ વિકાસં, રે ચિત૦ (૬)

જિમ અગનિ બાલઈ ખિણુ ઘાસં, યમ અય ગિરલઈ તણુ એક ગાસં;
તિમ જસ નાંમઈ રોગ વિણાસં, રે ચિત૦ (૭)

વાઘ સિંધ જર વિષધર નાસઈ, જસ નામઈ ભય નાવઈ પાસઈ;
જસ નાંમઈ ધરિ હય ગય દાસં, રે ચિત૦ (૮)

જસ નિત થુતિ કરતા સુરદાનં, લોકપાલ નવચંદ્ર સુખદાનં;
સુરરમણીચ્યુ લોગવિલાસં, રે ચિત૦ (૯)

જિણિ પૂજ્યઈ ત્રિભુવન જન પૂજ્યઈ, જસ નાંમઈ સવિ પાતક ધૂજઈ;
જસ નાંમઈ ધરિ નવ નિધિવાસં, રે ચિત૦ (૧૧)

હરિત દરિદ્ર હરઈ જસ વયણે, જાતાં વયણુ હરખિજઈ નયણે;
ગાઈ જસ સુરનર બહુ રાસં, રે ચિત૦ (૧૨)

શાકિણિ ડાકિણિ ભૂત પરેતં, નાસઈ સમ ઉવસગ્ગ સમેતં;
જસ મુખ વાસઈ મનિ નવિ હાસં, રે ચિત૦ (૧૩)

સુરસુંદરી જસ સાંમર વીંઝઈ, તિણુ કારણિ હરિ હર સુર ખીજઈ;
જસ તણું કંતિ હસઈ શિખિયાસં, રે ચિત૦ (૧૪)

જસ આસો ગત રૂપ હરઈ, સોગ વલિ તુદલિ ષટમાસં;
રોગ છરુઈ પરપદ નિજ ભાસં, રે ચિત૦ (૧૫)

તહવિ ગુણ રાગીઓ હું અહું સામિઆ,
ગુણતણો પાર તો યોગિ નવિ પામીઆ;
તે વિ જઈ તુજ ગુણગણુણદ્વાયરા,
તેણ મુજ કોવિ દોસો ન સંખેસરા. (૩)

જઈ વિ જિનરાજ મુજ કિમું પંડિતપણું,
કિહાં વલી વિમલ ગુણ સામિજ સંથુણું;
તહવિ મધુમાસિ જિમ કોકિલા અંખની,
હુંગિ મહિમા વદઈ ભત્તિ તિમ સામિની. (૪)

વિમલ જલ કમલિની દલિ રહું જઈ લહઈ,
વિઉલ મુગહા ફલાં કંતિ પંડિત કહઈ;
તઉ ન કિં સામિ સુપસાયથી સંથવં,
ચતુર જન ચિત્ત આનંદસ્યઈ અભિનવં. (૫)

(રાગ-ગઉડી)

જિનવર તુજ ગુણ વેલડી, મુજ માનસ વન માંહિ;
ફૂલી ફલ દિઈ નવનવાં, તે મુજ અધિક ઉચ્છાહી રે;
ત્રિભુવન રાજીઓ, પય પ્રણમઈ જસુઈદો રે, સુરસિરતાજીઓ. (૬)

તુજ મુખ શોરદ અંદ્રમા, મુજ મન બાલ અકોર;
અનુદિન પીવઈ અંદ્રિકા, હરખ્યો કરઈ બકોરો રે. ત્રિં (૭)

પ્રભુ કીરતિ નવ માલતી, ફૂલી ત્રિભુવનમાંહિ;
તસ પરિમલ કવિ મધુકરા, પીવા અતિ ઉમાહઈ રે. ત્રિં (૮)

તુજ પદ કમલ પરાગના, રસિઆ સુરનર ભૂપ;
મધુકર પરિ તે રુણબુણઈ, ધરતા હરખિત રૂપો રે. ત્રિં (૯)

યોગી જન મન મંદરો, તુજ શુણ મુરની રે વેલિ;
જેતાં મૂરતિ તાહરી, મુજ મન દિધ નિત હેડ્યો રે. ત્રિં (૧૦)

(રાગ-કલ્યાણ)

જિન મહિમા ત્રિભુવનિ ગાજીઓ, સંખેમરપુરનઉ રાજીઓ;
જિન વદન અનોપમ રાજીઓ, દેખી તારાપતિ લાજીઓ. ત્રિં (૧૧)
જિન રૂપિ કામ પરાજીઓ, પ્રભુ ક્રોધ મહાભટ ભાજીઓ;
ઉપગારી સગ સિરતાજીઓ, તઈ બલતઓ નાગ નિવાજીઓ ત્રિં (૧૨)
બહુ નગરી લોકિં તરજીઓ, સો કમઠ મરી મુર સરજીઓ;
ઉપસર્ગ કર્ય તે ખીજીઓ, ધરણિદિં તે પુણ વરજીઓ. ત્રિં (૧૩)
પ્રભુજસ જગમાં વાજીઓ, તેણિ જલે જલનિધિ માંજીઓ;
પ્રભુ આગલિ હુંદુલિ વાજીઓ, વર કેવલ તઈ ઉપરાજીઓ. ત્રિં (૧૪)

(રાગ-કેદાર)

મંદર ગિરિવર ધીરતા, તઈ બ્રહ્મી શ્રી નિત પાસ રે;
વિમલ જસજલધિ ગંભીરતા, આવી રહી તુજ પાસ રે. મંદં (૧૫)
વચન અમૃત રસ મધુરિમા, પુહવિ પરિ તું ખિમાવંત રે;
અંદ્રપરિ તું જણાવુંદણો, સૂરપરિ તું પ્રલાવંત રે. મંદં (૧૬)
મુરતરુ મુરમણિ મુરગવી, કામકુંભાદિક જેહ રે;
તેહથી અધિક તુજ સમરણું, વંછિત પૂરવઈ પહુ રે. મંં (૧૭)
તુજ શુણવેલિ વિલગી રહિઓ, મુજ મન બ્રમર નિસદિસ રે;
મંત્ર જિમ નામ જિન તાહડું, નિત જપું હું જગદીસ રે. મંદં (૧૮)
તું ગુરો તું જિન શંકરો, તું પિતા તું જિન માત રે;
બંધવ તું જગજંતુનઉ, તુંહિજથી હિત વાત રે. મંદં (૧૯)

(રાગ-ધન્યાસી)

ઈંદ્ર સુકુટતઉ હીરલો, સામી સિરિ પાસો રે;
દીઠઈ દુરિત સવે ટલઈ, પુરવઈ વંછિત આસો રે. ઈંદ્રં (૨૦)

અષ્ટ મહાભય ભંજણું, પાસ જિણેસર નામો રે;
 ઇષ્ટોવિ સિદ્ધિસુહં દિધ, ભાવઈ કર્યો પ્રણામો રે. ઇદ્રં (૨૧)
 તું ભવસાગર પારગો, તું ક્રુણાનિધિ દેવો રે;
 ચઉસઠિ ઇદ્ર ભાવિં કરી, સારઈ તુજ પય સેવો રે. ઇદ્રં (૨૨)
 તૃપતિ નહીં જિન ભોજતાં, જઈ સહસ કિરણ મુરેશો રે;
 ગુણ તણો પાર ન પામીઓ, જીહાં સહસભોસેસો રે. ઇદ્રં (૨૩)
 તું સિદ્ધો તું પારગો, તું સિવરમણી કહી કંતો રે;
 તુજ પદ કજહી લગી રહું, દિધ સિવ મુજ ભગવંતો રે. ઇદ્રં (૨૪)

(કલશ)

ઇન્દ્ર સયલ સુખકર દુરિત તમહર ધ્યાઈઓ સંખેસરો,
 સિરિ વિજયસેનસૂરિંદ સદ્ગુરુ સંપ્રતિ સોહમ ગણધરો;
 તસ સયલ વાચક ચકચૂડા ચૂડામણિ સમ સુઅધરો,
 શ્રી કલ્યાણવિજય ઉવજાયા સેવક ધર્મવંત સુહંકરો (૨૫)

[પદ]

શ્રી વિમલહર્ષ ઉપાધ્યાય શિષ્ય

મુનિવિજય વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(તાલ રાગ-મેવાડઉ)

સરસતિ સરસ વયણુરસ, માતા તું મુજ દેયિ રે,
 શ્રી શંખેશ્વરપાસજી, ગાર્યું હું બહુ હેયિ રે. (૧)
 જય જય પાસ જિનેસર (એ આંકણી)

* શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઠી (પાલીતાણા) હસ્તક્રમાં
 શ્રીદેવધિગણી ક્ષમાશ્રમણ જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ ઉપરથી ઉતાર્યું.

અશ્વસેન ભૂમિપતિ, કુલ આકાસ વિસાલા રે;
દિનપતિ દીપક જિનવરુ, ગુણ ગાઠ મુખી ખાલા રે. જય૦ (૨)

કમઠ હઠી મદ ભંજનો, ત્રીસ વરસ ગૃહવાસ રે;
પ્રભાવતી રાણી સાથી, સુખ વિલસક ઉદાસ રે. જય૦ (૩)

અવસર લહી લોકાંતિક, કહક પ્રભુ સંયમભાર રે,
લીજક દાન દેક કરી, કીજક પર ઉપગાર રે. જય૦ (૪)

સરસ મહી કરીવર, દાન મેહ પ્રભુ વરસી રે;
ઉત્સવ મહોત્સવ બહુ કરી, સંયમ લીધું હરખી રે. જય૦ (૫)

એકાકી વિચરક જિન, તપ તપક વિકરાલ રે;
કેવલજ્ઞાન વરી તવ, પ્રતિજ્ઞાક જન સાલ રે. જય૦ (૬)

સમેતશિખર અણુસણુ કરી, પહુતા મુગતિ મઝાર રે;
ભવિજનઅહનિશિ ચિત ધ્યાઓ, જગિ લહો જિમ જયકાર રે. જય૦ (૭)

પરતણિ પરતો પૂરતો, ચૂરતો આપદવૃંદ રે;
નાગેંદ્ર નિ પદમાવતી, સેવ કરક આણુંદ રે. જય૦ (૮)

ગજપતિ સિંહ દવાનલ, સર્પ સમર જલ આદિ રે;
જલોદર બંધન ભય ભંજક, મૃગદળ જિમ હરિ નાર્દિ રે. જય૦ (૯)

વિત્ત ખરચી પૂજા કરે, ભાવ ધરી હિય ઇ ચંગ રે;
પાસ વંદન નર ને કરક, તે લહક સુખ અલંગ રે. જય૦ (૧૦)

શ્રી હીરવિજયસૂરિસરુ, વિમલહરિખ ઉવઝાય રે;
તાસ સીસ મુનિ ઈમ કહક, સેવા દિ તુઝ પાય રે. જય૦ (૧૧)

[૬૦]

શ્રી જયવિમલ ગણિ વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

સદ્ગુરુ ચરણ નમેવિ સેવિ કરી સરસતી માતા,
માણું મોટી મતિ છત્તિ આપો વિખ્યાતા;
સંખેસર પરમ મંડલો શ્રીપાસ જિણુંદ,
તાસ તણા ગુણ ગાઠવા મનિ અતિ આણુંદ. (૧)

અશ્વસેન કુલિચંદ ઈંદ નાગ સારઈ સેવ,
વામા રાણી માત જાસ પાસ નામઈ દેવ;
નવય હાથ પ્રમાણ કાય નગરી વાણારસી,
જખખણી પદ્માવતી નામ તાસ ચરણે વસી. (૨)

આહટ્ટ દોહટ્ટ રુદ ખુદ ઉચાટ અનિદ્ધ,
કુડા આલપંપાલ જાલ કંકાલ કુછીદ્;
રોગ શોક દાહિદ્ દુઃખ દોહિલ નવિ આવઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ ગિરિઆ ગુણ ગાવઈ. (૩)

સાઈણી ડાઈણી ભૂત પ્રેત ભયંકર ભુંડા,
આહટ્ટ હાસ હસંત દંત પ્રસંત પ્રચંડા;
દુન્નજી દેખી લવડ ધાડ આવઈ નવિ પાસઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ નામ હૃદય પયાસઈ. (૪)

માન વિમોહની મંત તંત તાવિત અનેક,
મદલીયા મૂલી ચમત મોહ રાવલી છેક;

* આ સ્તવન પાટણની મુ. મ. જસવિજયજી મ. ના માન-
ભંડારની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

વિદ્યાસિદ્ધ જપંત જાપત્સીન્નર્થ સનમાનઈ,
જઉ સ'ખેસર પાસનાહ સમરઈ એક ધ્યાનઈ. (૫)

આદિત્ય સોમ મંગલ બુહ ગુરુ શુક શનીશા,
રાહુ કેતુ દુક્ર ગ્રહ નવ લગનાધીશા;
વિરુયા વિંતર વિધ દેવ દૈત્ય નવિ છલિઈ,
જઉ સ'ખેસર પાસનાહ નામિ જઈ મિલીઈ. (૬)

ચામુંડા છપ્પન કોડિ પ્રહ્લાણી અઢાર,
કાયતણી છઈ નવહ કોડિદસ અચુર કુમાર;
બાવન્ન વીર વિક્રમ્મ ક્રમ્મ કરતાતે બીહઈ,
જઉ સ'ખેસર પાસનાહ નામ લીજઈ જીહઈ. (૭)

કાંણા કુંબઠ હુંટ મુંટ અનાસિક અંધા,
બહિરા બોબઠ બુદ્ધિહીન વામન રાતંધા;
પંગુ મુંગા ખરણ બન્ન જોડિનાવઈ અંગઈ,
જઉ સ'ખેસર પાસનાહ ગુણ ગાવઈ રંગઈ. (૮)

રોહિણી રંધણી ખયન ખાસ ખન્ન ખન્નજીવાલા,
હુક જલોદર કોઠ રોગ ઉપરિ કંઠમાલા;
અઢોત્તર સય વાહિ આહિ શુંખઠ પંમુહાઈ,
શ્રી સ'ખેસર પાસનાહ સમરંતર જાઈ. (૯)

પાણિય પૂર પ્રચંડ ચંડ વાયઈ ગંડ ગંડીઆ,
જલનિધિ જલ કલોલમાલ માંહિ જે પડિઆ;
નાડિ નદી નિષાણ કૂપ આવઈ ઉપકરંઈ,
જઉ સ'ખેસર પાસનાહ ગુણમાલા ગંઠઈ. (૧૦)
કરંતિ તાપ સંતાપ વ્યાપ લેઈ જલ કુરંતિ,
ચોરાસી લખ્ખ જીવાયોની ખાલઈ ખલવંતિ;

વનદાવાનલ અગનિ કોપ તતખિણ ઉલ્લાઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ નામ સમરઈ જાઈ. (૧૧)
સેપનાગ મહાપદ્મ પદ્મવાસગ મહાવાસગ;
તક્ષગ સંખ કુલિંગ નાગ નાથ તાસ ઉપાસગ;
કંકોલ મહાકંકોલ નોલ વીંછી વિષ નાસઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ નામ રાખઈ જડી પાસઈ. (૧૨)

વાટઘાટ હુટત કેવિ અધારઈ આગસઈ,
ચોર અધોર બકોર કરી રમતા રંગિ રાસઈ;
ગાવડી છોડ ભૂ ફેડ મોડ મુકીઉ જાઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ નામ મંત્ર જપાઈ. (૧૩)

એક પઈઠા બઈઠા પુંઠિ ધરિ સાધઈ નિજ પાવક,
વયરિ વયર ઘરંત જંતઘાકર વાઘા ઈક;
લોચન લોલ કરંત રીસ મુખિ બોલાઈ વાણી,
તે સંખેસર પાસનાહ નામ થાઈ પાણી (૧૪)

કેસરી કેસર વત્ર કેસ લાંગુલ લહકાવઈ,
ભૂખિ ભીડચો ભીમ રૂપ બૂકંતો આવઈ;
સ્વાપદ સઘલા વાઘ વીર તે અજની સમાના,
જઉ સંખેસર પાસનાહ સમરઈ સાવધાના. (૧૫)

માતો મયગલ ઉચ્ચકાય કોપઈ કલકલતો,
દંતો સલમુંસલ પ્રાય સુંડા દંડ કરંતો;
ચાલંતો અતિવેગ વાય વિકરાલ ન દીસઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ સમરઈ નીસદીસઈ. (૧૬)

કેવિય ડંડાભિ કેવિ કૃપાણ કટારી,
કેવિય ફરસી કેવિ કુંત તલવાર અટારી;

બુઝઈ બુઝઈ ધસમસંત સંગ્રામઈ સૂરા,
જઉ સમરઈ શ્રી પાસનાહ પામઈ જય પૂરા. (૧૭)
રોગ લલિ લહુ હત્ત સાપવર ચોર કઠોરા,
વયરી સીંહ ગજેન્દ્ર રણસંગ્રામ અધોરા;
એહ મહાલય લીમ લડ લયંકર હુતિ,
શ્રી સંખેસર પાસનાહ સમરઈ પાસમંતિ. (૧૮)

હય હાથી વર હેમ હરખિ હાંસિલ હિયામતિ,
આવઈ આણંદ પુરિ લછિરામા રંગિ રમતિ;
માનઈ મોટો રાય પાય સેવઈ બૂપાલા,
જઉ સમરઈ શ્રી પાસનાહ નાંમિ જખમાલા. (૧૯)

લોજન ફૂર કપૂર ઘૂત પીયરસ ઘોલા,
પૂર્ણ પૂરા પડવડા મનવંછિત ડોહલા;
કોમલ કપ્પડ કવિઅરસ વર વાહન પામઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ સમરી સર નામઈ. (૨૦)

વીસ બૂવણવઈ ઈંદ દસ વેમાનિ ઈંદા,
ખત્તીસ વિંતર ચોતડી દોઈ સૂરજ ચંદા;
સોમરૂપ મુખિ મધુરવાણિ વખાણઈ તોરી,
શ્રી સંખેસર પાસનાહ ગુણ ગાવઈ ગોરી. (૨૧)

ચઉપત્ત લાખ વરસ પહુ પૂજ્યા હરિ હરખઈ,
જુજુઆ પૂજ્યા ચંદ ચઉપત્ત લાખ વરસઈ;
જરાસિંધે મૂડી જરા ઉત્તારવા કાળઈ,
શ્રી સંખેશ્વરપુર આવીયા નેમિસર રાજઈ. (૨૨)
કેસર કસ્તુરી કપૂર પૂર ચંદન ચંપક,
દલ નાઈ જૂઈ ગુલાબ લાલ મરુઉ અતિ નિર્મલ;

ઉત્તારઇ જિન આતિ મંગલ દીપ દી જઈ,
શ્રી સંખેસર પાસનાહ પૂજિ ફલ લીજઈ. (૨૩)

તું ઠાકર તું માયળાપ તું બંધવ મોરા,
તુહ મુહ દેખી મોહ મુજ જું ચંદ ચકોરા;
હું આઘો તુહ ચરણકમલ પરમાણુંદ પામિ,
શિવપુર સુંદરરાજ આજ આપો મુજ સામિ. (૨૪)

ત્રીણ તિલક વિસાલ મન્નલદિહ નાણી,
એહ તણા અક્ષર આદિલેયો સુહ જાણી;
વરમતિ કેલવી આપણી કવિતા અલિધાન,
પાસ જિણેસ સંથુણો સારદા ધરિ ધ્યાન. (૨૫)

વેદમદનબાણસોમકલા(૧૬૫૪)સંવચ્છર આંણો,
કાર્તિક માસનઈ પઠમ પજિખ દીપોત્સવજાણો;
તવન રચઉ મઈ સાર ઈંદ્રપુરી માંહિ ચઉમાસઈ,
સાંભળતાં સુખ ઉપજઈ લણુતાં લય નાસઈ. (૨૬)

(કલશ)

શ્રી પાર્શ્વજિણુવર અમિત ગુણુવર સંથુણો મનમોહનો,
સુર અસુર કિન્નર ચોતકીવર વખાણુઈ મહિમા ઘણો;
તપગચ્છનાયક સુખદાયક શ્રી વિજયસેનસૂરિસરો,
તસ સીસ ગણિ જયવિમલ સેવક દિન દિન પતિ
જય જય કરો. (૨૭)

છતિ શ્રી પાર્શ્વનાથસ્તવ : લિખિત : શ્રી ઉત્તમવિજયગણિના.
સંવત ૧૭૩૪ વર્ષે ચૈત્રવદિ ૧ દિને વાસા.

શ્રી વિદ્યાચંદ્રમુનિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

સરસતિ માત પસાઉલિ, એ તો પાઉલિએ રે પ્રભુમી પ્રભુ પાસ તો;
 શ્રી જિન પાસ સંખેસરો અલવેસરો રે, મુજ પૂરવઈ આસ તો.
 જયો જયો પાસ સંખેસરો. (આંચલી.) (૧)

શુભ ગાવા ગિફઆ તણા એ તો, અતિ ઘણા રે સોહામણા જાસ તો;
 આજ મુજ એહ ઉમાહલો માહરો, નાહલો રે મિલિઓ જિન
 પાસ તો. જ૦ (૨)

આજ એણિ જગિ જાગતો એ તો, માગતો રે નિત નવનવા લોગ તો;
 મહિઅલિ મહિમા મહાલતો વલી, આલતો રે પરમ પદ
 લોગિ તો. જ૦ (૩)

ચઉર ચાકર નિતુ તાહરા પ્રભુ, —માહરા રે સુર અસુર નર કોડિ તો,
 એલલા ખરીયખજ મતિ કરઈ નિજ, શિર ધરઈ રે તુજ આણ
 કર જોડિ તો. જ૦ (૪)

સામિ સુલતાન સાહિળ ખરો જિનજી, કરો રે મુજ સેવક સાર તો;
 પુન્ય પૂરઈ પ્રભુ પામીઓ, શિરનામીઓ રે એક તુંહિ જ
 આધાર તો. જ૦ (૫)

વિષમ સંકટ પડ્યાંછોડવઈ જિનજી, તવઈ રે મનમાંહિ તુજ નામ તો;
 સંકલ સોહામણા ઠામણા મુજ, મનતણો રે નિત પૂરવઈ
 સ્વામિ તો. જ૦ (૬)

જેહ બંધન પડ્યા પાપીઆ, સંતાપીઆ રે કરમ વ્યાપીઆ રોગિ તો,
મૂઠ મતિ મદ માનિલર્યા, તેહ ઉધર્યા રે કર્યા ભોગ સંયોગ તો.

જ૦ (૭)

શ્રીયતિ દલગલ બાંધીઓ, આરાધિઓ રે જવ દેવ દયાલ તો;
નહવણુ યાદવ જરા નીંગમી, એણિ સવિ સમી રે તસ આધિ
વિકરાલ તો. જ૦ (૮)

તેહ મૂરતિ તિહાં હરિ ઠવી, જગિ અભિનવી રે સદા સાર સુરવેલિ તો;
જાસ જસ દસ દસિઠ મસમસઠ, લવિક લમરલા રે કરઈ રંગ ન
ફરેલિ તો. જ૦ (૯)

ત્રિભુવનિ તેજ તાહરં તપઈ, સદા નવિ છિપઈ રે ક્રિહાં રાતિનઈ દીસતો;
ઈસ યોગીસ બાણી જપઈ, સકલ લોકના થોક નિજ નામતા
સીસ તો. જ૦ (૧૦)

જય વર્યા રણિ જિકે રાણઆ, સહુ હાણઆ રે હોઈ તાહરઈ નામિ તો;
સજન વાહાં મિલઈ વેગલિ, આસ્થા ફલઈ રે સરઈ સકલ
શુભ કામ તો. જ૦ (૧૧)

સંઘ આવી ઘણા ઉલઠ્યા, અતિ સાંમટા રે પ્રભુ લેટવા કાજિ તો;
નંદિ જય જીવજીવન સદા, મુદા મેદિની માંહિ મોટો મહારાજ તો.
જ૦ (૧૨)

એક અરદાસ સુણિ ઠાકુરા, ગુણ આકરા રે કરુણાકરા દેવ તો;
હિયડુકુ હેજિ હીસઈ ઘણું, મુજ આવયો ભાગિ ભગવંતની સેવ તો.
જ૦ (૧૩)

દેવ દાણુવ તુજનઈ, ઇહાં ઇણિ સમફરે ભવ કાંઈ લમઈ કોય તો;
સોય સામી મિલ્યો આપણુઈ, સહી યાપણુઈ રે થયો કેવલ
હોય તો. જ૦ (૧૪)

કોડિ કુલ કનક કોડી તણી, ઘણી મધ સુણી રે પદમિની નારી તો;
સાર સોભાગ જસ ઉજલા, જિમ હંસલા રે હોધ સુશુણ સંસારિ તો.
જૃ૦ (૧૫)

રૂપ રૂચકા એક પરવડા, અમૃત ઘડા રે સુખિ મીઠડા બોલ તો;
ગીત ગાઈ ગુણ ઓરડી, સુખ ઓરડી રે તિહાં ઢમકતા ઢોલ તો.
જૃ૦ (૧૬)

થાલ સુવિશાલ સોનાતણાં, ઘણા સાંભણાં રે ભલીં પ્રીતીઆં સોલ તો;
એક ધરિ લોજન ભાવતાં, છતાં સાલિ નઈ દાલિ ધૃતઘોલ તંબોલ તો.
જૃ૦ (૧૭)

પુત્ર પરિવાર એક પરવર્યા, બલબાધરા રે, બહુ બંધવાં ભેડિ તો;
એહ સવિ પાસ પરમેસરા, પદ સેવતાં સંપન્નવંછિત કોડિ તો.
જૃ૦ (૧૮)

નયરી વાણારસી જિમ સસી, અશ્વસેન રાજ જયો જગત્ર વિખ્યાત તો;
તાસ ધરિ ધરણી સુલખ્યણી, અછે દેવી વામા સતી તાહરી માત તો.
જૃ૦ (૧૯)

ધન્ય તે દેસ જિહાં તું રહ્યો, કવિયણ કહ્યો રે ધન માનવ દેવ તો;
અલવિઉલગ કર્ય આસના, ભલી વાસના રે ગુણપાસના લેવિ તો.
જૃ૦ (૨૦)

શાકિની ડાકિની નવિ છલમ, ટલમ આરતિ ભૂત નઈ પ્રેત તો;
લાગતો રાગ ત્રિભુવન તણો, અતિ ઘણો તુજ ઉપરિ રે સુણ્યો.
સહજ સોભાગ તો જૃ૦ (૨૧)

દેવ ધરણેંક પદમાવતી તુજ, સારતી સેવસાનિધિ કર્ય ધ્યાનિ તો;
સંઘ સહુ સકલ સુખ મેલવમ, વલી હેલવમ રે મહાનંદ પદ
દાનિ તો. જૃ૦ (૨૨)

રાણી પ્રભાવતી વલ્લે, મુજ મન રહેા રે હવઈ અવિચલ વાસ તો;
દાસ અપરાધ સવિ સાંસહેા, મહેામાહરઈ તાહરો વિરહ જિહોં
સાસતો. જ૦ (૨૩)

તું શુરુ સુરતરુ સાચલો, અરે એકલો ત્રિભુવન લોગવઈ રાજ તો;
સમરથ સામિ હું ચોલગું, અતિ અલ જયો રે દરિસન દેવ દઇ
આજ તો. જ૦ (૨૪)

સંવત સોલસાઈ સહી, રહી અદ્વાદનગરિ આસાઠ ચઉમાસ તો;
પાસ સંખેસરો ગાઇઓ, પ્રભુ પાઇઓ રે પરમ લીલવિલાસ તો.
જ૦ (૨૫)

(કલશ)

એહ સમરિ અમર નરિંદ વંદિઆ આધિવ્યાધિ વિનાસિની,
સંખેસરો શ્રીપાસ મૂરતિ પ્રગટ પુન્ય પ્રકાશિની;
શ્રી વિજયસેનસૂરીશ તપગચ્છરાજ આજ સહુ જપઈ,
વરવિભુધ વીપાસીસ વિદ્યાચંદ્ર કહઈ ચિહું દિસિ તપઈ. (૨૬)

[૬૨]

શ્રીકુંયરવિજયશિષ્યવિરચિત

શ્રી સંખેશ્વરજીનું સ્તવન*

પ્રહ ઉડી પ્રભુમે પાસમુદા, તે પામે પરમાનંદ સદા;
તસ દેસ વિદેસ જસ પ્રસરે, સંખેસર સાહિબ જે સમરે. (૧)
સુરનરપતિ અરચિત પદચરણું, લવલયપીડિત જિન! તુમ શરણું;
તસ દોહગ સવિ દુઃખ દૂર હરે, સંખેસર૦ (૨)

* રાધનપુર, તંબોલીશેરીમાંના શ્રી વિજયવીરમૂરીશ્વરજી મહા-
રાજના જ્ઞાનભાગરની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

તુજ દેહે વિભાવિત મેઘઘટાં, તુમ દરિસણુ અમૃત જેમ છટાં;
તસ મંદિર લક્ષ્મી લીલ કરે, સંખેસર૦ (૩)

ગજ કેસરી દહન ફણીધરણું, જલરાશિ મહોદર ળંધ ઘણું;
એ સસ મહાભય લય ન કરે, સંખેસર૦ (૪)

નિરખ્યો મહીમંડલ મેં તુજ થકી, અતિશય અધિક કોઈ દેવ નથી;
લવજલનિધિ હસ્તર તેહ તરે, સંખેસર૦ (૫)

પ્રભુ રૂપ સ્વરૂપ લિખિ ન સકે, પર દરસણુ નામેં તે ન ટકે;
ઘેર બેઠાં તે હિજ બોખ કરે, સંખેસર૦ (૬)

દંઠ હવે તુજ સ્તુતિમાલા, તે પામેં સઘલેં જયમાલા;
ચિતચિત તેહનાં કાજ સરે, સંખેસર૦ (૭)

તેહને ઉછરંગ સદૈવ ઘણાં, કાંઈ ઋદ્ધિવૃદ્ધિ સુખ પુત્રતણાં;
અતિ સંકટ વિકટથી તે ન ડરે, સંખેસર૦ (૮)

અતિ દુર્જય કાંમ નિઃકામ ક્યૌં, ત્રીહુ લોક લગેં ઉપગાર ક્યૌં;
શુંદર શિવ રામા તેહ વરેં, સંખેસર૦ (૯)

અમૃત પેં મીઠી તુજ વાણી, જે ગિરુદ ધારેં પુરુસાદાણી;
જગ અવિચલ વાચા તાસ કુરેં, સંખેસર૦ (૧૦)

ધન વામા જનની તુમ જાયા, અશ્વસેન નરેસર કુલ આયા;
તુમ નામ થકી બહુ સુખ પાયા, બુધ કુચરવિજયશિખ્ય ગુણ
ગાયા. (૧૧)

ઉક્ત પ્રતિને અંતે:—“અવત ૧૮૮૮ ના વર્ષે જેઠ સુદ ૪ દને
વાર શનિ શ્રી રાધિકાપુર (રાધનપુર) મધ્યે લખી આપ્યું છે શ્રી
ચિંતામણિ પ્રસાદાત.”

[૬૩]

શ્રી શુભવિજયકૃત

શ્રી શંખેશ્વરપાર્શ્વનાથ સ્તવન^૧

સરસતિ સામિણિ માય, આપુ મુજર્નિ પસાય;
પાસ નિણુંદ તણાએ, કે દસ લવ ગાયવા એ. (૧)

પોતનપુર અરવિંદ, રાજ કર્ધ નિમ ધૃંદ;
વિશ્વભૂતિ તસતણા એ, કે પુરોહિત શુણ્નિલો એ. (૨)

ધરણી અનુદરા તાસ, પુત્ર જણ્યા એ ખાસ;
કમઠ મરુભૂતિ એ, કે ખીજે સમકિતમતિ એ. (૩)

મરુભૂતિની નારિ, કમઠિ લવન મઝારિ;
એકદા ભોગવીએ, કે રાય ખખરિ હવી એ. (૪)

રાયિ કાઠયું ભમ, તાપસ હુઓ તામ;
હુંગરિ તપ કર્ધ એ, કે મનિ મત્સર ધરધ એ. (૫)

કમઠ પાય પ્રણુમેવિ, મરુભૂતિ ખામેવિ;
શિલા તલી ચાંપીઓ, કે પહિલો લવ હુઓ એ. (૬)

ખીજે લવ હવધ જોઈ, મરુભૂતિ હાથી હોઈ;
અરવિંદ મુનિવરુ એ, કે દેખી સંયમ ધરુ એ. (૭)

ભતિસમરણુ પામિ, મન રાખ્યું તિણુઈ ઠામિ;
કમઠ કૂકઠ અહિ એ, કે હાથી ડચ્યું સહી એ. (૮)

ત્રીજઈ ભવિ દેવલોક, આઠમિ અમર વિલોકિ;
નરગિ પંચમિ ગયું એ, કે કૂકઠ સાપડુ એ. (૯)

અઉથુ ભવ હવધ જાણિ, જંખૂદ્રીપ વખાણિ;
પૂર્વ વિદેહ નિહાં, કે સકચ્છવિજય તિહાં એ. (૧૦)

વૈતાલ્ય પરબત સાર, તિલકાપુરિ ભરતાર;
 વિદત ગતીસરુ એ, કે તિલકાવલી વરુ એ. (૧૧)
 તાસ કૃષ્ણિ સુત સાર, અમરતણુ અવતાર;
 કિરણુવેગ વલી એ, નામ દિધ મનિ રલી એ. (૧૨)
 વિદ્યાધરનુ રાય, સંયમસ્થુ લય લાય;
 ગિરિકાઉસગ કરધ એ, કે મનિ ઉપશમ ધરધ એ. (૧૩)
 પંચમ નરગથી આય, કમઠ જીવ અહિ થાય;
 મુનિવર તિણિ ડસ્થુ એ, કે ધ્યાનથી નવિ ખસ્થુ એ. (૧૪)
 ખારમિ કલ્પિં જાય, કિરણુવેગ સુર થાય;
 નરગિ પંચમિ અહિ એ, પંચમ ભવ લહિ એ. (૧૫)

(લાલ)

છકુ ભવ ભવિઆં હવધ સુણયો, જંખૂદીવ વખાંણિ;
 પછિમ વિદેહિં સુગંધ વિજય, તિહાં શુભંકરા નગરી જાણ.
 શુણવંતા નિસુણો, પાસના દસ ભવસાર. (એ આંકણી) (૧૬)
 વજવીર્ય રાજા પટખંડપતિ, લખમાવતી ભરતાર;
 કિરણુવેગ વિદ્યાધર દેવો, તાસ કૃષ્ણિ અવતાર. શુણુ (૧૭)
 માય તાય હરગિ કરી ઠવિઓ, વજનાભ વર નામ;
 તાત રાજ્યસુતનધ દેધ નધ, ચારિત્રલ્યધ અભિરામ. શુણુ (૧૮)
 ખેમંકર જિનવાણી સુણતાં, લાધુ ઉપશમ લાલ;
 ચક્રાયુધ સુત રાજ્યદેધનિ, ચારિત્રલ્યધ વજનાભ. શુણુ (૧૯)
 ચઉદ પૂરવ લણી કરી જી, લખધિ લહી આકાશ;
 ભીડી સકલવિજયમાં પડુઉ, દેખી જલણુ ગિરિખાસ. શુણુ (૨૦)
 મુનિવર તિહાં કાઉસગિં રહીઉ, ધ્યાનિ ધરધ નવકાર;
 કમઠ જીવ નરગહથી આવી, પામ્યું લીલ અવતાર. શુણુ (૨૧)

કાઉસગિ દેખી વૈર ઉલ્લસઇ, બાણિ હણ્યું મુનિરાય;
 એક પખું એ વયર કરંતો, જિહાં તિહાં દુરગતિ જાય. ગુણ૦ (૨૨)
 મધ્યમ ઐવેકિં ઉપત્તો, વજનાલ મુનિસીહ;
 ભીલ સાતમી નરગી પહુતુ, સાતમા ભવની લીહ. ગુણ૦ (૨૩)
 આઠમું ભવ હવઇ જાણીઇ જી, જંબુદ્વીપ વિશાલ;
 પૂરવ વિદેહ વખાણીઇ જી, સુરપુર નયર રસાલ. ગુણ૦ (૨૪)
 વજ્રબાહુ તિહાં રાજ્ય કરઇ જી, રાણી સુદર્શના તાસ;
 એકદિન સુખભરિ સૂતી દેખઇ, ચઉદ સપન સુખવાસ. ગુણ૦ (૨૫)
 વજનાલ જીવ સુર આવી નઇ, તાસ કૃષ્ણ ઉપત્ત;
 સોવત્રબાહુ અભિધાન ઠવિઉ, તસ ઉપનું, ચક્ર રતત્ર. ગુણ૦ (૨૬)
 પટ ખંડ તેણિ કરી નિંસાધઇ, એક દિન ગોખી બઇઠ;
 દેવતણા ગુણ જાતા દેખી, પૂરવ ભવ તિણિં દીઠ. ગુણ. (૨૭)
 જિનવર વાંદી વાણી નિસુણી, ઉપનો મનિ વયરાગ;
 દિખ્યા લેઇ વીસથાનકની, આરાધઇ નિરાગ. ગુણ. (૨૮)
 ખીરશિખરિ જઇ કાઉસગિ રહીઓ, હવઇ જુઓ ભીલ અખીહ;
 સાતમી નરગ થકી નીસરિઓ, ખીર ગુહા હુઓ સીહ. ગુણ૦ (૨૯)
 પૂરવ વૈરિં મુનિવર હણીઓ, દસમિં કલ્પિં જાય;
 સીહ ગયું વહી ચોથી નરગિં, નૂમો ભવ ઇમ થાય. ગુણ૦ (૩૦)

(ઢાળ)

દશમો ભવ જિનવર તણું મનિ રંગિલા, લાવિ સુણો નરનારિ લાલ-
 મન૦

જંબુદ્વીપ સોહામણ મનિ૦, સઘલા દ્વીપ મઝારિ લાલ;
 મનિ રંગિલા નિરંગિલા, પાસકુમાર પુણ્યવંતા લાલ. (૩૧)
 દાહિણ ભરત વખાણીઇ મનિ૦ નયરી વાણારસી સાર લાલ;
 અશ્વમેન નૃપ જાણીઇ મનિ૦ વામાદેવી ઉર હાર લાલ. (૩૨).

દસમા કદપ થકી આવી મનિં, આઉ પૂરી વીસ સાર લાલ;
 ચૈત્રાસિત ચોથિં ચ્યોથી ચ્યવી મનિં, વામા કુળિ અવતાર લાલ. (૩૩)
 ચઉદ સપન દેખી રાણી મનિં, હુપિં વિનંયું રાય લાલ;
 સુપન વિચાર સુંદર જાણી મનિં, રાય મનિ હુર્પ ન માય લાલ. (૩૪)
 સપન પાઠક પંડિત આણી મનિં, પૂછિં સુપન વિચાર લાલ;
 સુત હોસિં ત્રિભુવન ધણી મનિં, સકલ લોક આધાર લાલ. (૩૫)

(લાલ)

પોસ વદિ દસમી દિન લલિ રે, જનમ્યા પાસ જિણુંદ,
 છપ્પત્ત દિસિ કુમરી કર્ધ રે, સુતિકરમ આણુંદ;
 રે લવિકા પૂજે પાસ જિણુંદ, જિણિ દીઠઇ પરમાણું,
 જોહનિં સેવઇ સુરનર ઇદ. લવિં (આંકણી) (૩૬)
 સોહમપતિ તિહાં આવીઓ રે, લાગુ માયનિં પાય;
 રતન કુળિ તું ધારણી રે, તિં જણ્યું ત્રિભુવનરાય રે. લવિં (૩૭)
 મેરુ જઇ નવરાવસ્યું જી, કરસ્યું મહોચ્છવ કાજ;
 તું મત ખીડે માડલીજી, આણી આપસ્યું આજ. લવિં (૩૮)
 ઈમ કહી મેરુ પધરાવીઆજી, પંચરૂપ કરી આપ;
 ચઉસઠિ ઈદ્ર નહુવરાવીઆ રે, ટાળ્યા પાપના વ્યાપ રે. લવિં (૩૯)
 ઈદ્ર જનમ મહોચ્છવ કરીજી, આણી આપ્યા માત;
 પ્રભાતિ બહુ હરખિં કરધ રે, જનમ મહોચ્છવ તાત રે. લવિં (૪૦)

(લાલ)

શેરીમાંહિ રમતો દીઠો, પાસ કુમર નાનડીઓ રે;
 રમજમ કરતાં ચરણે નેઉર, હાથિ ઉછાલઇ દડીઓ રે.
 હારે હાથિં સોવન ખડીઓ રે. શેરીમાંહિં (૪૧)

શિર ટોપી ઓપઇ ખુંપાલી, કાનિ કડી વાંકડીઓ રે;
હમ્યહાર અનોપમ સોહઇ, કડિ કંદોરો જડીઓ રે. સેરીં (૪૨)
ધમધમ કરતા ઘુઘરા પાએ, મચમચતી મોજડીઓ રે;
ઠમકઠમક એ પગલાં ભરતો, માતાનિ મનિ ચડીઓ રે. સેરીં (૪૩)
નાહના માંહિ રામત્ય રમતો, ફેરવઉ દડદડીઓ રે;
માતા કુમર બોલવઇ હર્ષઇ, આવઇ દેતુ દડબડીઓ રે. સેરીં (૪૪)
પૂનિમચંદ સમુ મુખ ટંકે, અણીઆલી આંખડીઓ રે;
કમલનાલ સમી બાંહડીઓ, પાંપિણિ કજપાંખડીઓ રે. સે. (૪૫)
સોહાગિણિ ખંપો લઈ ચડીઓ, કોટિ દીર્ઘ પડપડીઓ રે;
કુંડલ તાણઇ માંમાં કરતાં, ઇંદ્રાણી કડિ ચડીઓ રે. સેરીં (૪૬)
સરખા સરખિ ટોલી મલીઓ, વાવરઉ સૂખડીઓ રે;
સેરી માંહિ ફેરી દેઉ, રસ ઘુંટઈ સેલડીઓ રે. સેરીં (૪૭)
ઈમ અનુકમઇ જગજુર વાઘઇ, રૂપિં રતિપતિ ઘડીઓ રે;
પાસ કુમરબાચુ જિણિ વેલા, તે સફલો ચોઘડીઓ રે. સેરીં (૪૮)
સકલ મનોરથ પુણિયં ફલિઆ, સુત સુખરુ સાંપડીઓ રે;
શુભવિજય પ્રભુના ગુણ ગાયા, હમચો ભાગ્ય ઉઘડીઓ રે. સેરીં (૪૯)

(ઢાલ)

નવ યૌવન પ્રભુ પામીઓ, પરલાવતી રાણી;
પરણી મનિ રંગિં કરી, બાણે ઈંદ્ર ઈંદ્રાણી રે. હાંરે. (૫૦)
એક દિન ગોખિ બધઠો દેખઇ, પ્રભુજી બહુ જનનઇ;
સેવક પૂછ્યો ઇમ ભણઇ, પૂજવા તાપસનઇ. હાંરે. (૫૧)
કૌતક બેવા આવીઓ, અહિ બલતુ દીઠો;
અહો અજ્ઞાની દયા નહી, તાપસ થઈ બધઠો. હાંરે. (૫૨)
કાષ્ટ વિદારી કાઢીઓ, પત્તગ તડકડતું;
નમસ્કાર સંભળાવીઓ, ઈંદ્ર પદવી પુહતુ. હાંરે. (૫૩)

કમલ મેઘમાલી હુઓ, પાસ ઉપરિ રુઠો,
દીખ્યા સમય જાણા પ્રભુ, દાન દેવા બધઠા હારે. (૫૪)

(ઠાલ)

પોસ વદિ અગ્યાગમિ દિન લલિં રે લાલ, ચારિત્ર લ્યમ્ મુનિચદ
મેરુ ખ્યારુ રે,
ચઉસઠિં ઈદ તિહા મિવમ્ રે લાલ, ઉન્છવ કરમ્ નર વૃદ્ધ મેં (૫૫)
પાસ નિતોમર મુદુ રે લાલ, વામાદેવી મલ્હાર, મેં
અશ્વમેન રાયા કુલચદલો રે, રૂપિં રતિ ભરતાં મેં (૫૬)
ચૈત્ર વદિ ચોરિયે કેનલી લાલ, ત્રિગડુ રચમ્ સુરઈદ, મેં
સઘ ચતુર્વિધ થાપીઓ રે લાલ, દેશના દિધ્ આણુદ મેં (૫૭)
ચઉત્રીસ અતિશય શોભતું રે લાલ, વાણી ગુણ પાત્રિસ, મેં
પ્રાતિહાર્ય આઠમ્ સહચરુ રે લાલ, ત્રણિ જગિ ટેરુ ઇસ મેં (૫૮)
શ્રાવણ મુદિ આઠમિ દિનમ્ રે લાલ, મુગતિ પુહતા પાસ, મેં
સમેતગિરિવં ઉપગિ રે લાલ, કમ્ ઈદ્ર મહોન્છવ ખાસ મેં (૫૯)

(ઠાલ)

મુદર સચુર્યો હો લાલ, પુરિય પાસ જિણુદ
સખેમર પુર રાણો રે, અશ્વમેન કુલચદ,
દસમી ભવિ શિવવધૂ વરી રે, મોહનવન્લી કદ મું (૬૦)
અકખર સાહ પ્રતિબોધીઓ રે, તપગન્ધ પૂનિમચદ,
શ્રી હીરવિજયમૂરીમરુ રે, સેવમ્ સુ નર ઈદ મું (૬૧)
તસ પદપદ્મ મધુકરુ રે, શુભવિજય મુખકદ,
સકટ વિઝટ નિવાગ્તો રે, કરતો ભવિકાનદ મું (૬૨)
શ્રી વિજયેનસૂરિ પટધણી રે, શ્રી વિજયદેવસૂરીંદ,
તમ ગાનિય સ્તવન કરું રે, પ્રતિપો નિહા રવિચદ મું (૬૩)

(કલશ)

ઇમ પાસ જિણુવર ભવિકે સુખકર ચાદવ જરા નિવારણો,
અંભોધિ ગજ રસ શશી વરષિ અભયદેવ રોગ વારણો;
ધરણેંદ્ર પદ્માવતી પૂજિત ભવ મહોદધિ તારણો,
શ્રી હીરવિજયસૂરીંદ સીસિં શુભયો વંછિત પૂરણો. (૬૪)
મુનિ ગુણુવિજયેનાલેખિ. સં. ૧૭૧-(?) વર્ષે શુચિ શુક્લ
ચતુર્થો ભાગવ ધતિ ભદ્રમ્ । પાસજિણે શ્રી નવાનગરે લિખિતમ્ ।

[૬૪]

શ્રી ગુણુવિજયજીરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિનસ્તવન*

સકલ મંગલ સદા અતુલ સુખ સંપદા, પાસજિન નામિ શુભ કામ થાઈ;
જગજનાધાર દીદાર તુજ દેખતાં, દુરિત દોભાગ દુઃખ દૂરિ ભાઈ.

સકલ૦ (૧)

આજ મુજ અંગિ આનંદ ઉઘટ ઘણો, આજ રુડી દશા ઉદયવંતી;
આજ જિનરાજ મુજ કાજ સઘલાં સરિઆં, આજ સઘળી ફૂલી મનહ
ખંતી. સકલ૦ (૨)

સુરવરા નરવરા અસુર વિદ્યાધરા, જાસ નિતુ દાસ પરિ કરતિ સેવ;
તાહું ધ્યાન સનમાન કરિ જે ધરઈ, તે તરઈ ભવજલધિ નિત્યમેવ.
સકલ૦ (૩)

તુજ મુખચંદ અરવિંદને જીપતું, દીપતું સૂરપરિ નૂર ઝાઝઈ;
રંગની રેલિ શુભ વેલિ ચઢતી સદા, પુત્ર પરિવાર સુખકાર છાજઈ.
સકલ૦ (૪)

* પાટણની મુ. શ્રી. જસવિજયજીના માનભંડારની હસ્તલિખિત
અત ઉપરથી ઉતાર્યું.

તુંહિજ મુજ માત તુંતાત વિખ્યાંતઝંગિ, માત વામાઉરિ રાજહંસ;
અવનીપતિ અશ્વસેનાન્વયે અંગરિ, ઉગીઓંલવિ કમલવિમલ હંસ.
સકલ ૦ (૫)

સામિ સખેસરા પાસ પરમેસરા, તરણિ પરિ તેજ તુજ અધિક દીસેં;
તાહરુ નામ અલિરામ જપતાં સદા, હર્ષ ભરિ હીઅહલું હેલ હીસેં.
સકલ ૦ (૬)

પૂરિ મુજ કામિતં કામિતસુરતરુ, તાહરી આકરી વિજયવંતી;
વિનયવંતા વિનેયાદિ લચ્છી ઘણી, હોઈ તુજ નામથી વૃદ્ધિવંતી.
સકલ ૦ (૭)

શુદ્ધ સમકિત મતિ ધરણુ પદ્માવતી, પાસની સેવ નિતમેવ સારેં;
અહનિશિ માનસિ જેહનેં તું વસેં, તેહનાં દુઃખ દારિદ્ર વારેં.
સકલ ૦ (૮)

(કલશ)

ધમ શુદ્ધો સુખકર પાસ જિનવર સંખેસરપુર દિનકરુ,
પરિવાર સાર ઉદાર લચ્છીકરણુ મુંદર સુરતરુ;
સંસાર પારાવાર તારક દંદદોહળ દુઃખહરુ,
શ્રી જયવિજય કવિ ચરણુ સેવક ગુણુવિજય વંછિત કરુ. (૬)
ધતિ શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવનમ્ શ્રી રાધનપુરે લિખિતં. ૧૭૩૨.
[૬૫]

મુનિ લાલવિજયવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

આજસખી સંખેસરો નયણે મેં નિરખ્યો,
દેખત પેખત પાસલ મોરો જીવ હરખ્યો.
હારે મોરો જીવ હરખ્યો. (૧)

મનમોહન મોહી રહ્યો, જિન જોવા સરીજો;
 દેવ સરવમાં દીપતો, મેં પુન્યે પેખ્યો. હારે મેં (૨)
 પદ્માસન આસને લલો, સજ્જ વધુ મીલાવેં;
 ભાલ તિલક દીપેં ભલો, નાસા વંશ સુહાવેં. હારે નાં (૩)
 વદન સરીજો ચઢલો, ભવિયણ મનમોહિં;
 મસ્તક મુગટ સોહામણો, કાનેં કુંડલ સોહિં. હારે કાં (૪)
 જે ભાવે ભવિયણ વાંદસે, તેહને સુખ દેવધં;
 અદ્ય સંસારી હોઈ, જે પ્રભુને સેવધં. હારે જેં (૫)
 મેં તું સાહિળ પામિયો, હવેં અવર ન ધ્યાવું;
 રાત્ર દિવસ તો જાગતો, તોરા ગુણ ગાવું. હારે તોરાં (૬)
 પરતા પૂરે પરિપરિ રે, અધિષ્ઠાયક દેવા;
 ધરણીધર પદમાવતી, કરે તોરી સેવા. હારે કરેં (૭)
 તુજ દીઠે દુઃખ વીસર્યા, મુજ દાહડો વલીઓ;
 ભવભીતનો લો ટલ્યો, મુજ સાહિળ મલીયો. હારે મુજં (૮)
 રાય રાણા આવી મળ્યા, પ્રભુ સેવા કાજે;
 ભારીકર્મા જે હોઈ, દેવ દેખી લાજે. હારે દેવં (૯)
 શુભવિજય સુખ વીનતી, પ્રભુ સુણજો કહીઈ;
 લાલવિજય કહિં ભવિ ભવિ, તુમ ચરણં રહીઈ. હારે તુમં (૧૦)

[૬૬]

શ્રીપુણ્યસૂરિશિષ્ય મોતીસાગરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન

(દેસી-બિંદલીની)

શ્રી સંખેશ્વર પાસ, તુમ ગુણ ગાઉ હું ઉલ્લાસ હો;
 જિનજી વિનતડી અવધારો, ધન પિતા જસ જાણું ઇસ,
 અશ્વસેન વળાણું હો. જિં (૧)

વામાદેવીનો નદ, તુજ સેવા કરે સુર ઈંદ્ર હો, જિં
 ભરાવિ દામોદર વારે, પ્રભુ પાસ પ્રગટયા તિ વારે હો જિં (૨)
 ગંગા જમુના માહે, ઘણા કાલ રહ્યા પ્રભુ ત્યાંહે હો, જિં
 ચદ સૂરજ વૈમાને ક્રપે, સોહમ ઇશાને હો જિં (૩)
 બારમા દેવલોકે સ્વામી, લવણસમુદ્ર માંહે શુણ્ધામી હો, જિં
 ભુવનપતિ વ્યતર નગરે, ઇમ અરચી ઘણે અમરે હો જિં (૪)
 હરીયે અઠમ કીધો, તવ જાદવ હર્ષ પ્રમિદો હો, જિં
 પદ્માવતી દેવી તુઠી, સ્નેહેસર મૂરત દીઠી હો જિં (૫)
 હરીયે નમણુ જ કીધો, તવ યાદવે અમૃત લીધો હો, જિં
 જય જયકાર થયો પ્રભુ ત્યાહિ, મજેશ્વરે થાપ્યા ઉચ્છાહ હો જિં (૬)
 તું પ્રભુ દેવાધિદેવ, ચોસઠિ ઈંદ્ર કરે તુમ એવ હો, જિં
 તું પ્રભુ અકલ સ્વરૂપી, થાઈ દિનમાહે ત્રણરૂપી હો જિં (૭)
 ચૈત્રી પુનમે પામ, લેટયા પ્રભુ અધિક ઉલામ હો, જિં
 નિશારત્ન પ્રભુ તુમ્હ સુખ, ને લેટે તે લહે સુખ હો જિં (૮)
 પત્રગ લછન પ્રભુપદ સેવા, માણુ હુ તુમ પય સેવા હો, જિં
 અનુચર તુમ હુ દાસ, નિશદિન રહે તુમ પાસ હો જિં (૯)
 ને નરનારી શુણુ ગામે, તેહને ઘરે નવે નિધ વાસે, જિં
 શ્રીપુણ્યસૂરિ સુપસાઈ, કહે ક્રિકર મુગતાઅબ્ધિ^૧ હો જિં* (૧૦)

૧ આસ્તનની આ છે લી કડીમા કર્તાએ 'શ્રી પુણ્યસૂરિ સુપસાઈ' કહે ક્રિકર મુગતાઅબ્ધિ હો, ' એમ લખીને પોતાના નામનો નિર્દેશ કર્યો લાગે છે આમા ' મુગતા ' એટલે ' મોતી અને ' અબ્ધિ ' એટલે ' સાગર ' એવો પર્યાય મૂખ્યે તો ' મોતિસાગર ' એવું નામ નીકળે છે અને એ સમજણના આધારે આના કર્તા તરીકે ' મોતીસાગર ' નામ લખ્યું છે સ્પષ્ટ છે કે એમા ભૂલ પણ હોય.

* પાટણની મુ જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

[૬૭]

શ્રી રાજવિજય ઉપાધ્યયરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન.*

સરસતી માતા પદપંકજ નમી, શ્રી સંખેશ્વર પાસ જિજ્ઞેસર;
શુભગાતાં સુખસંપત્તિ પાંખીઈ, પોહતી મનની રે આસ જિજ્ઞેસર.

શ્રી સંખેશ્વર જિનવર લેટીઈ, (આંકણી) (૧)

નવમે વાસુદેવે સંખ વગાડીઓ, સંખપુર વાસ્યું રે ગામ; જિં
પાસ જિજ્ઞેસર તિહાંકને થાપીયા, સંખેસર તિજું નામ.

જિં શ્રીં (૨)

ઠાસી દેસે નગરી વણારમી, અશ્વસેન તિહાં રાય; જિજ્ઞે
લક્ષણ લક્ષિત અંગે શોભતી, વામાદેવી રે માય. જિં શ્રીં (૩)

અહિ લંછન જસ ચરણે શોભતો, વિધન હરણ તતકાલ; જિં
ધરણેંદ્ર પદ્માવતી જેહની, નિતનિત પ્રતે રખવાલ. જિં શ્રીં (૪)

સંવત અઢાર ત્રીસે સંવચ્છરે, વદિ નવમી માધમાસ; જિં
શ્રી વિજયસેનસૂરેંદ્રે લેટીયા, શ્રી સંખેસર પાસ. જિં શ્રીં (૫)

ધરમી ધામી હો શ્રાવક વીરજી, સંઘ સહિત પરિવાર; જિં
જાત્રા કરાવી હો શ્રી જિને ભાવસ્યું, સાચે બહુ અણુગાર. જિં શ્રીં (૬)

આજ મનોરથ ફલીઆ અમૃતતણા, લાધું ચિંતામણિ હાથ; જિં
સુરતરુફલીઓ ધરને આંગણે, લેટયા શ્રી જગનાથ. જિં શ્રીં (૭)

શ્રી વિજેધર્મસૂરિ તપગચ્છ ધણી, અહનિસ ધરે જસ ધ્યાન; જિં
દિન દિન દોલત વપ્રતી જેહની, આપે સદુ બહુ માન. જિં

શ્રીં (૮)

*પાટણની શ્રી. જસાવજયજીના લંગરની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

જૂનું તિરથ જગ જાણીઈ, મહિમા મોટો રે જાસ; જિં
 યાત્રા કરતાં હો શ્રી જિનરાજની, સફલ ફલી મનઆસ. જિં
 શ્રીં (૯)
 તપગચ્છપતિ શ્રી ધમ્મસૂરેન્દ્રના, ચરણ સેવક ઉવજાયા; જિં
 ભાવેં શ્રી સંખેશ્વર પાસના, રાજવિજય ગુણ ગાય. જિં
 શ્રીં (૧૦)

[૬૮]

શ્રી વિજયાનંદસૂરિશિષ્ય વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન^૧

પ્રણમીય પરમ ગુરુપાય મન પરી શારદ માય,
 જસ નામિ નવનિધિ થાય ગાયત્ર્યું તે જિનરાય;
 ગાયત્ર્યું તે જિનરાય નાયક સંખેસર પુર વર ધણી,
 શ્રી વિજયાણંદસૂરિંદ સેવક ભણૈ ચિંતિત સુરમણિ. (૧)
 સુરમણિ સુત પરિવાર સૂરિજન મુજન જનસાર,
 સુવિણય વિણેય નિવાર તું દીઈ જગદાધાર;
 તું દીઈ જગદાર જિનવર સંખેસર જિન પાસ એ,
 શ્રી વિજયાણંદસૂરિંદ સેવક કહૈ પૂરે આસ એ. (૨)
 અન્ધસેન નરવરવંસ આકાસ ભાસન હંસ,
 નતસુર સુરેસવતંસ વર વિભુધરચિત પ્રસંસ;
 વર વિભુધ રચિત પ્રસંસ સામી સેવતાં મુખ પાઈઈ,
 શ્રી વિજયાણંદસૂરિંદ સેવક ભણૈ પ્રભુ મન ધ્યાઈઈ. (૩)
 ધ્યાઈઈ મનહ મઝારિ નિદ્રા પ્રમાદ નિવારિ,
 સત્ત એકર્નિ આઠવારિ પ્રહ બીઠી ભગતિ ઉદારિ;

પ્રહુ જીડી ભગતિ ઉદાર સુંદર સંખેસર જિન જે જપે,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક કહે' ત્રિભુવન તે તપે. (૪)

તે તપે ત્રિભુવન માંહે' દિન દિન વધે ઉચ્છાહિ,
તે તરી ભવજલમાંહે જે ગ્રહ્યા તેં નિજ ખાંહિ;
જે ગ્રહ્યા તેં નિજ ખાંહિ સાહિજ તેહને નરપતિ નમેં,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક ભણે દોહગ ઉપસમેં. (૫)

ઉપસમિ અંતિ ઉત્તમ પરબત પરેં તનુ અંગ,
મદ મારિ લોહુપ ભૂંગ જે કરી કોપ અભંગ;
જે કરિ કોપ અભંગ મહામૃગ સમોવડિ તે લહે,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક કહે પ્રભુ મન જે વહે. (૬)

જે વહે કોપ પ્રચંડ પૂંછ છટા ઉદંડ,
કરિ કલલ સુંડા દંડ સહસા કરે સતખંડ;
સહસા કરે શતખંડ જિનવર સિંહ બીહ તે નવિ કરે,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક ભણે પ્રભુ મન જે ધરે. (૭)

જે ધરે ગયણુચું વાદ વાણ સમી રસ નાદ,
સવિ જીવ કરતા સાદ નાસે તણ ઉનમાદ;
નાસે તણ ઉનમાદ જેહથી દાવાનલ જલ તે ગણે,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક કહે' પ્રભુ મુખ જે ભણે. (૮)

ભણે વદન કુંકુંકાર દો જીહુ જિસિ અસિધાર,
ભીષણ નયણુ વિકાર જે રીસનો ભંડાર;
જે રીસનો ભંડાર કૃષ્ણધર સિંદરા સરિખો હૂઈ,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક ભણે પ્રભુ જેહને જૂઈ. (૯)

જેહને જૂઈ દેવિંદ જિહાં ભડિ સિંધુરવંદ,
થરહરે પેખી મંદ નાસે સુલટ આણુંદ;

નાસે મુલત આણુદ જિણિરણિ તિહા જયલમ્બી વરે,
 શ્રી વિજયાણુદસૂરિદ સેવક કહૈ પ્રભુ મન સાલરે (૧૦)
 સાલરે માય અને તાય અતિચડ વાઁ વાય,
 કલ્લોલ લોલ નિકાય ઉછલી ગયણુમ્બું ધાય,
 ઉછલી ગયણુમ્બું ધાય જલનિધિ સ ખેસર જિન જાપ એ,
 શ્રી વિજયાણુદસૂરિદ સેવક લણૈ ટલૈ સતાપ એ (૧૧)

સતાપ કારક જેહ ખસ મ્વાસ ને પરમેહ,
 ગડ ગુળડાદિક દેહ પામ નામ ઔષધ તેહ,
 પાસ નામ ઔષધ તેહ રોગા વેગથી નામે સહી,
 શ્રી વિજયાણુદસૂરિદ સેવક કહૈ તસ આપદ નહીં (૧૨)

નહિ કેા જિહા આધાર ગિરિ દરી ગુહીર અધાર,
 વટ કુટ ને સહકાર જનનો નહિ સચાર,
 જનનો નહિ સચાર જિણિ વનિ ચોર મિત્ર થઈ મિલૈ,
 શ્રી વિજયાણુદસૂરિદ સેવર લણૈ તસ એ લય ટળૈ (૧૩)

લય ટળે આઠે એહ સમરતા શ્રી જિનનેહ,
 કલ્યાણુ કમલા ગેહ નવજલધરોપમ દેહ,
 નવ જલધરોપમ દેહ જેહનું નાગ લગણુ મોહએ,
 શ્રી વિજયાણુદસૂરિદ સેવક કહૈ ત્રિભુવન મોહએ (૧૪)

મોહન સ ખેસર ગામ દીપે જિહા પ્રભુ ધામ,
 મિત્રી સઘ આવે સ્વામી તુજ લેટવાને કામ,
 તુજ લેટવાને કામ અગિ જેહને ઉલટ થયો,
 શ્રી વિજયાણુદસૂરિદ સેવક લણૈ ત્રિભુવન તે જયો (૧૫)
 તે જયો ત્રિભુવન દેવ જિણુ લહી તુમચી સેવ,
 મુજ મન એહ જ દેવ સેવા કરુ નિતમેવ,

સેવા કરું નિતમેવ તાહરી એટલી મુજ મનરલી,
 શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક કહેં સેવું વલી વલી. (૧૬)
 વલી વિનવું જિનરાજ મન માંહિ આણે આજ,
 દરિસન દીયો મહારાજ પૂરવો વંછિત કાજ;
 પૂરવો વંછિત કાજ માહરાં વામાનંદન સુંદર,
 શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક ભણેં વંછિત સુરતરુ. (૧૭)

(કલશ)

ધ્ય ધરણિ પઉમાવધ્ય સેવીય સંખેશ્વર જિનનાયગો,
 મધ પરમ ભક્તિ જહાસક્તિ સંથુઓ સુહૃદાયગો;
 તવગચ્છગયણુદિવાયરોવમ સિરિ વિજયાણુંદસૂરીસરો,
 તસ સીસ કહેં જે ભણે ભાવેં કુસલ કમલા તે વરો.
 ઇતિ શ્રી શંખેશ્વરપાર્શ્વનાથ સ્તવન લિખિતં સંવત્ત્રિધિનગસંયમવર્ષે.

[૬૯]

શ્રી લક્ષ્મીવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

શ્રી સંખેશ્વર પાસજી, અલખેલા જિનવરજી,
 ત્રેવીશમો જિનરાજ રે, વાલો મારો એહી રે જિનવરજી;
 ત્રેવીશ વિષય દૂરે કરી અલખેલાજી, ત્રેવીસ સૂયધડ નાણુઈ. વાં (૧)
 અસંખ પ્રદેશ નીરમલા કરી અલં, ગુણ અનંતની ખાણુ રે; વાં
 તેહમાં આઠ મોટા કહ્યા અલં, અષ્ટમી ગતિ દાતાર રે. વાં (૨)
 જ્ઞાનાવરણીયે કરી અલં, જ્ઞાન અનંત જિણુંદરે; વાં
 દસનાવણી અભાવથી અલં, દર્શન દેખે અનંત રે. વાં (૩)

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

વેદના કરમ દૂરે કરી અલ૦, અવ્યાળાધ સુખ થાય રે; વા૦
 મોહની કરમને ટાલીને અલ૦, ખાયક આરિત્ર ધાર રે. વા૦ (૪)
 આયુ કરમના નાસ્થથી અલ૦, અક્ષય સ્થિતિ ભંડાર રે; વા૦
 નામ કરમના નાસ્થથી અલ૦, અગુરુરૂપી પ્રગટાય રે. વા૦ (૫)
 ગોત્ર કરમ ટાલી કરી અલ૦, અગુરુલઘુ જિનરાજ રે; વા૦
 અંતરાય સવિ ટાલીયો અલ૦, અનંત વીરજ્ય લગવંત રે. વા૦ (૬)
 એમ અનંત ગુણ બાણીએ અલ૦, કેવલી પીણુ ન કહાય રે; વા૦
 જિનઉત્તમ પદ સેવતાં અલ૦, સીવરૂપ લક્ષ્મી નિરધાર રે. વા૦ (૭)

[૭૦]

શ્રી દાનવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

પાસ સંખેશ્વર લેટીયે સાહિબજી, જગગુરુ જગદાનંદ રે;
 મન માન્યો જિણુંદરાય તુમથકી સા૦, સંખેસર પુર મંડલો સા૦
 વદન ઈદ નરિદો રે. મન૦ (૧)
 અશ્વસેન કુલચંદ્રલો સા૦, વામા માત મહુદાર હો; સ૦
 કમક હડી મદ ગંજલો સા૦, ભંજલો કુમતિ કુઠાર હો. મ૦ (૨)
 બદવ જરા નિવારલો સા૦, સેવક જન સાધાર હો; સ૦
 સમર્થ સાહાન્ય દિયે સદા સા૦, અડવડીયાં આધાર હો. સા૦ (૩)
 સકલ દેવસિરસેકુરો સા૦, નિલવરણ દ્યુતિ ધાર હો. સા૦
 તનમનથી કરી સેવીયે સા૦, ઉતરીયે ભવપાર હો. સા૦ (૪)
 કેસર ચંદન ઘોલીયે સા૦, પૂજ્યે જિનવર અંગ હો; સા૦
 દાનવિજયકહે ભાવથી સા૦, પામે તે સિવસુખ ચંગ હો. મ૦ (૫)

*પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૭૧]

મુનિ દીપવિજયજી વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

સાહિબા શ્રીસંખેસર પાસજી, પ્રભુજી લવોદ્ધતિરણુ જહાજ;
સંદેશો સુણુજો વામાનંદજી (આંકણી)
સાહિબા ધારક તારક ગિરુદનો, પ્રભુજી અહો અહો ગરીબ નિવાજ.
સંદેશો (૧)

સાહિબા અતીત ચોવીસીમાં વર્તતા, પ્રભુજી દામોદર ભગવંત; સં
સાહિબા તેસલી જીવ ગણધર તેજો, પ્રભુજી ગિંબ ભરાવ્યો ગુણવંત.
સં (૨)

સાહિબા ધ્યાન ધર્યું જળ આપનું, પ્રભુજી સંખેસર રાય; સં
સાહિબા પ્રગટ થયા પાતાલથી, પ્રભુજી વિઘ્ન હર્યો સહુ જાય.
સં (૩)

સાહિબા જન્મમરણુ ભય સવિહરો, પ્રભુજી તો એ ઉપદ્રવ કુણુ માત્ર; સં
સાહિબા ઈંદ્ર ચંદ્ર નાગિંદ્રથી, પ્રભુજી રૂપ અનંતગણુ ગાત્ર.
સં (૪)

સાહિબા પ્રાતિહાર્ય સવિ સુંદર, પ્રભુજી શોભિત ગુણવૃંદ; સં
સાહિબા સુરપતિ નરપતિ મુનિવરા, પ્રભુજી સેવિત પદઅરવિંદ.
સં (૫)

સાહિબા અહોનિસ પદકજ સેવના, પ્રભુજી ચાર્હુ છું દરિસ દેદાર; સં
સાહિબા દીપવિજય કહે દીજયે, પ્રભુજી તુમ દરિસણુ સુખદાર.
સં (૬)

* “જ્ઞેન પ્રબોધ” પુસ્તક, ભાગ પહેલામાંથી ઉતાર્યું.

[૭૨]

રૂપવિષ્ણુધર્શિણ્ય મોહનવિજયજી વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવનઃ

(ઓલે પડવે સસરો મૂતો, પહેલે પડવે માજીએ દેશી)

રહેને રહેને અલગી રહેને, હાંજી કાંઈ કુમતિ પડી છે કેડે,
હાંજી કાંઈ તુજ દત્તિને કોણુ તેડે અલગીં

હાજી તું મુજને શાને છેડે અલગીં (૧)

તેં મુજ મોહ મહામદ પાચો, તેણે હુ થયો મતવાલો,
તૃષ્ણા તરુણી આણી પેલી, વચમા કરીય દલાલો અં (૨)

કામ નટવો તું તેડી આવી, તેણે પણ માંડી બાજી,
મિથ્યા ગીત તણે ભણકારે, મુજને કીધો રાજી અં (૩)

નરક નિગોઢ તણા મદિરમે, પાતક પલંગ ણિછાયો,
મુજને લોલવી ત્યા બેસાડ્યો, પણ મુમતિએ સમજાવ્યો અં (૪)

તવ મે મદિગ છાક નિવારી, મમકિત મુખડી ચાખી,
ઉપશમરસ મુધારસ પીધો, ચિત્તે ચેતનતા રાખી અં (૫)

શ્રી શંખેશ્વર અણુ સરોજી, લાગી ધ્યાનની તાલી,
રૂપવિષ્ણુધનો મોહન પલણે, નિનગુણ સૂત લટકાળી અં (૬)

* શ્રી જ્ઞાનપ્રસાદ મંડળ, મુંબઈથી પ્રકાશિત 'શ્રી પદ્યપ્રતિભાસુ
મુત્ર'ની ચોપડીમાંથી ઉતાર્યું

[૭૩]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન *

- પાસ જિન ગાઈએ; જિણુંદ ગુણ ગાઈએ;
શ્રી શંખેશ્વર જિનરાય, જિણુંદ ગુણ ગાઈએ. (૧)
- કમઠ હડી હઠ લંજણો રે, રંજણો રે જગત આધાર;
મંગલવેલી વધારવા, પ્રભુ નવ પુષ્કર જલધાર. જિં (૨)
- ત્રિભુવન તિલક સમોવડો રે, દીપે તું જિન લાણુ;
યાદવ જરા નિવારણો, પ્રભુ લાવ મનોગત બાણુ. જિં (૩)
- તુમ્હે પદ પૂજે પ્રેમસ્થુ રે, તસ પાતિક દૂરે પલાય;
અટ મહાસિદ્ધિ સંપજે, પ્રભુનામે નવનિધિ થાય. જિં (૪)
- જલણે જલંતો ઉગારિઓ રે, નાગ તે નાગકુમાર;
ધંદ્ર તણે પદ થાપીઓ, પ્રભુ એ તારો ઉપગાર. જિં (૫)
- પુરિસાદાણી પાસણ રે, પાવન પરમ કૃપાળ;
જગણવન જગવાલહો, પ્રભુ શરણાગત પ્રતિપાળ જિં (૬)
- સુરનર માનવ દાનવા રે, સારે તોરી સેવ;
જ્ઞાનવિમલ કહે જગતમાં, પ્રભુ તુંહિ જ દેવનો દેવ. જિં (૭)

+ નં. ૭૩ થી ૭૬ સુધીનાં શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિજીએ રચેલાં સાતે સ્તવનો શ્રીયુત શેક જમનાભાઈ ભગુભાઈ, અમદાવાદથી પ્રગટ થયેલ “પાચીન સ્તવન રત્નસંગ્રહ” ભાગ પહેલામાંથી ઉતાર્યાં છે.

[૭૪]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

(રાગ-વાદ્યેસરની દેશી)

પાસ શંખેશ્વર લેટીયે રે લોલ, એ વિધ્ન વિકાર રે વાદ્યેસર;
અદ્ભુત કીર્તિ કળિયુગે રે લોલ, ભવિજનને આધાર રે. વા૦

પાસ૦ (૧)

દેશ દેશના જન ધણા રે લોલ, યાત્રા કરવા કાજ રે; વા૦
આવે અતિ ઉલટ ભર્યા રે લોલ, લેઇ લેઇ ખૂજ સમાજ રે. વા૦

પાસ૦ (૨)

નવરંગી આંગી રચે રે લોલ, ભવિ અંગે ધરી ભાવ રે; વા૦
એહિ જ ભાવના ભાવતાં રે લોલ, ભવજલ તરવા નાવ રે. વા૦

પાસ૦ (૩)

કમલ હડી હઠ ભંજણો રે લોલ, રંજણો જગ જન ચિત્તરે; વા૦
સાથ મિલ્યો હવે તાહરો રે લોલ, કીધો જન્મ પવિત્ત રે. વા૦

પાસ૦ (૪)

વામાનંદના વાલહા રે લોલ, પ્રભાવતીના નાથ રે; વા૦
જ્ઞાનવિમલ શુભ જાંઘથી રે લોલ, ગ્રહીને કરો સનાથ રે. વા૦

પાસ૦ (૫)

[૭૫]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

દરિસણુ ઘોળ ઘોળ ઘોળ, શંખેશ્વર સાહિબ દરસણુ ઘોળ;
ત્રિભુવનના નાયક દરિસણુ ઘોળ, મહેં રૂઢા તુમપદના પાયક દરિં

નિમપ્રકટે સમકિત ક્ષાયક, દરિં (એ આંકણી)

આથ કરી ઉમાદા ધરીને, અલગાંથી અમે આંખ્યા;

મહેર ધરી ને દરસણુ આપો, તો અમે સવિ સુખ પાયા. દરિં (૧)

એકણુ ચિત્તે શુભ વિધિ રીતે, અવિચલ પ્રીતિ ધ્યાતા;

ગતિ મતિ યિતિ છતી તુંહિ તુંહિ, ઈમ બહુ વિધ ગુણુજ્ઞાતા. દરિં (૨)

લોચન લીલે અનુલવ શીલે, ખલક પલકમેં તારી;

તો એવડી શી લીલ કરો છો, આને અમારી વારી. દરિં (૩)

દરિસણુથી દર્શન હુએ નિર્મળ, દર્શન ગુણુ પણુ આવે;

દર્શન મુદ્રા તેહી જ શુદ્ધિ, ત્રિકરણુ તુમ ગુણુ ગાવે. દરિં (૪)

જ્ઞાનવિમલ લીલાએ જાણો, વાત અમારી સ્વામી;

તુમ આણુ અનુસારે સાચું, એ પ્રતીત મેં પામી. દરિં (૫)

[૭૬]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

(ગગ વાદ્યેસરની-ટેગી)

પ્રભુજી પાસ સંખેશ્વરો રે દોહ, તેટલે લવ લવ નય રે નિજુંદરાય;
દીન દયાકર ઠાકુરા રે લોલ; નિરખ્યે હરખિત થાય રે.

નિજુંદરાય. પ્રભું (૧)

[૧૭૪] ————— [શંખેશ્વર મહાતીર્થ-

મહિયલમાં મહિમા ધણેા રે લોલ, તાહરો અગમ અપાર રે નિશુંદરાય;
વચન ગુણે કહેવા થકી રે લોલ, કુણુ પામે તસ પાર રે

નિશુંદરાય. પ્રભુ ૦ (૨)

નવનિધિ ઋદ્ધિ સિદ્ધિ સંપદા રે લોલ, આવી માહરે હાથ રે નિશુંદરાય;
અંતર અનુલવ જે લલ્હો રે લોલ, તેહ સુખનો કોણુ સાથ રે

નિશુંદરાય. પ્રભુ ૦ (૩)

તાહરે માહરે પ્રીતડી રે લોલ, લૌકિક રીતિ ન હોય રે નિશુંદરાય;
જેહ અલેદપણે રહે રે લોલ, અવર ન એ સમ કોય રે

નિશુંદરાય. પ્રભુ ૦ (૪)

અશ્વસેન નૃપ કુલ જલધિમાં રે લોલ, વિદ્યુત્તમ વામાનંદ રે નિશુંદરાય;
જ્ઞાનવિમલગુણ વાધતા રે લોલ, હોવે પરમાનંદ રે

નિશુંદરાય. પ્રભુ ૦ (૫)

[૭૭]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

સમના રાણીના વાલિમ છો રસિયા, આપ ગુણે છકે છકીયા;

મેં હું તુમ્હારે હાજર નજરે, તુંહિ જ મેરે મન વસીયા. સં ૦ (૧)

હું તુમ્હ આહું ગોદ ખિછાઈ, પ્રેમકી ઠસવટી કશિયા. સં ૦ (૨)

આતમકંતા તું મતિવંના, નિરખિત રામ ઉલ્હસિયા. સં ૦ (૩)

તેરી દોડત અશય સ્વભાવે, દેખી મોહાદિક અરિ ખસીયા. સં ૦ (૪)

તુમ્હ આણા વિણું તેવે ઠાંઈ, લાગ અસંખ જદામ. સં ૦ (૫)

તે ખસિયા પરે હાથ ધસે નર, દુઃખ લહે જેમ ગદ પામ. સં ૦ (૬)

પાસ શંખેશ્વર પરતા પૂરણ, પુહવીએ દશશત ધામ. સં ૦ (૭)

જ્ઞાનવિમલ પ્રભુ સંગતિ એટી જ, લાખકોઠિનિધિ દામ. સં ૦ (૮)

[૭૮]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

(આવો અમચે દેશ સોભાગી-એ દેશી)

આવો અમચે ચિત્ત સોભાગી, જિનજી આવો અમચે ચિત્ત;
ત્રિભુવનજનના ચિત્ત સોભાગી, આવો (એ આંકણી)
સુખકર શ્રી શંખેશ્વર નામે, નવનિધિ ઋદ્ધિ સંપત્તિ; સોં
સુરવર દાનવ માનવ નાયક, પાયકપરે પ્રણમંતિ. સોં આવો (૧)
કામિત દાયક નાયક લવિનો, સુરતરુ અધિક પ્રભાવ; સોં
લવજલનિધિને તરવા હોતે, નિરુપમ તુમ પદનાવ. સોં આવો (૨)
પુરિસાદાણી ગુણમણિખાણી, રાણી વામાનંદ; સોં
અવનીતળમાં અનોપમ દીસે, મહિમાને માકંદ. સોં આવો (૩)
નીલવરણ તનુ નવકર માને, અશ્વસેન નૃપ તાત; સોં
યાદવજરા નિવારણ તુંડી, એ મહા અવદાત સોં આવો (૪)
આણુ વહુ અહનિશ તુલ્કચી, એહી જ પરમ નિધાન; સોં
જ્ઞાનવિમલથી સકલ લવિનો, લાવ લહો લગવાન. સોં આવો (૫)

[૭૯]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

(તાપી નાલાનું પુણ્ય-એ દેશી)

એહિ જ ઉત્તમ કામ, બીજું મને કાંઈ ન ગમે;
સુકૃત કમાઈ ફલપત પાઈ, પાસુ પ્રેભુનું નામ. બીજું (૧)

ધન પળવાડો ધન તે દહાડો, ધન તે ઘડી લયન્તમ; બીજુંં
 સાર સંસારમેં એહી જ જાણું, જે જપિયે જિનનામ. બીજુંં (૨)
 ધન તે ગામાગરવર પટ્ટણ, પુર સંખાધન ઠામ; બીજુંં
 તેહિ જ ભુવન વિમાન અમાન ગુણ, જિહાં હોય જિણુવર ધામ.
 બીજુંં (૩)

કદ ક્રિયા સવિ તુમ વિણુ નિષ્કલ, જ્યું ગગને ચિત્રામ; બીજુંં
 જે તુમ આર નિશ્ચે ધીઠા, કરણી તસ સવિ વામ. બીજુંં (૪)
 તુમ આણા વિણુ તેવે કાંઈ, લાગ્ય અસંખ બદામ; બીજુંં
 તે ખસીયા પરે હાથ ઘસે નર, દુઃખ લહે જિમ ગદ પામ.
 બીજુંં (૫)

પાસ સંખેસર પરતાપૂરણ, પુહવિયે દશશત ધામ; બીજુંં
 જ્ઞાનવિમલ પ્રભુ સંગતિ એહી જ, લાખ કોડી નિધિ દામ.
 બીજુંં (૬)

[૮૦]

પં. નયસાગરશિષ્ય પં. ચારિત્રસાગરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

ઐંદ્રપદપ્રિયસ્વપભૂપરંજનવચનામૃત,
 બ્રહ્મસુતે મમ દેહિ દેહિ વસુધાધવવંદિત;
 સંખેસરપુરવાસ વાસ પાસખપહ્ન,
 શુણ્ડચું ભત્તિભરેણ તેણ વચણે અવતરિ લહૂ. (૧)

* આગરા શ્રી. વિજયધર્મલક્ષ્મી. જ્ઞાનમંદિરની; હસ્તલિખિત
 અને ઉપરથી ઉતાર્યું.

અઉદસ રન્નુ પમાણુ લોઅ તસ રેણુ પમાણુ,
કેા વિ ગણે તેસિં વિલન્ન ખંડગ પરિમાણુ;
લોઅગ્ગમિ વિલગ્ગ સિદ્ધ વગ્ગાણુભિહાણુ,
જાણે કેાઈ અણુતનાણુદંસણુગુણુકાણુ. (૨)

સંખાઈ અસમુદ્દ રંદદગગિંદુમવિન્નઈ,
જેણુ સેયંભૂરમણુ સિંધુજલ જીવ ગણિન્નઈ;
કેવલનાણુ બલેણુ તેણુ વયણે વન્નિન્નઈ,
તહ વિહૂં જિણુગુણુ વારપાર પાર ન પામિન્નઈ. (૩)

જે ગિરિ ગહ્વર વિસમ ભૂમિ જંઘાલ ન લંઘઈ,
પંચ પતંગ વિલંગ અંગ તે કિમ ઉહ્લંઘઈ;
જત્ય મહારથ ધીર વીર સમરંગણિ નાસઈ,
તત્ય કહૂં કિમ કાયરેણુ રહિઈ ઉહ્લાસઈ. (૪)

તિમ મહત્તીક મહંત જેહ પુરિસુત્તમ પંડિત,
તે પુણુ જિણુગુણુ થુણુ સત્તિ લહંતિ અખંડિત;
તઉ મઈ નાહ અયાણુ નાણુ હીણુઈ કિમ થુણિઈ,
પૂરણુ તુહ ગુણુ તહ વિ લત્તિપેરણુયા લણિઈ. (૫)

કન્નકન્ન વિલાગ માગ નવિ જાણે સુંદર,
સત્તિઅસત્તિ વિચાર સાર ન કરે તે નરવર;
જે નર નારીરાગરત્ત મયમત્ત પવત્તઈ,
કિં કિં નેહ કુણુંતિ તેહ મહિલા આસત્તઈ. (૬)

તિમ પૂરણુ પ્રભુચરણુ લત્તિ સુદત્તી ઉ દેખ્યૌ,
પૂરવ પુણુ પવિત્ત પ્રીતિ પસયત્થી પેખ્યૌ;
હૂં પલણે ગુણુથુણુ કિં પિ શંખેસર પુરવર,
પાસ પુરંદર તુહ પસાય પામી પરમેસર. (૭)

વિજયાદિ વસઈ વિજયવંત વસુધાધવવાસવ,
 જરાસંધ છપી હૂઓ વસુદેવ સુધાસવ;
 શ્રીપુરુષોત્તમ વાસુદેવ જસ પાસ પસાઈ,
 તે પૂજઈ હરિ પાર્શ્વનાથ પ્રતિર્જિભ સદાઈ. (૮)

પઉમાવઈ વયણાણસારિ સિતપદ્મી ઠામૈ,
 શંખેસર પુરવર મુરારિ ઠાવઈ ઇણિ નામઈ;
 ગઢ મઢ મદિર પોલિઓલિ તોરણિ ધોરણિયા,
 કાણુણ વણ ઉજ્જનાણ ઠાણ કંચન કેારણિયા. (૯)

જત્ય વસઈ વ્યવહારિવૃંદ વૃંદારક મુંદર,
 લોગ પુરંદર દાન માન સનમાન સદાદર;
 સોના જલહર ણિરુદ્ધારિ ધીરત્તણિ મંદિર,
 મીર હમીર ગભીર પીર વડવીર સહોદર. (૧૦)

સુકૃત સમુદ્ર તરંગ ચંગ ઉત્તંગ સુરંગઈ,
 હરિ હરસિચ કારાવિજિણ સુખમા આલિંગઈ;
 શ્રીજિનપુંગવ લવન તત્ય પ્રભુ ણિંબ સંઠાવઈ,
 શ્રીશંખેસર પાર્શ્વનાથ નામૈ સુખ પામઈ. (૧૧)

જસ પતાકા લહલહતિ અંગરિ ઉચ્છલતી,
 બારવતી બયઠા મુરારિ દેખઈ સુખદિતી;
 લોક લાખ લોચન ચકોર ચંદ્રાતપ લહરી,
 માને સફલ પ્રયાસ આસ આવાસઈ નૃહરી. (૧૨)

શ્રીચંદ્રપ્રભ સ્વામિ નામ અકૃમ જિન વચનઈ,
 આદિમ મુરલવને મહેંદ્ર પૂજઈ બાહુ રચનૈ;
 હરિબંધવ સિરિનેમનાથ વારે અનુસ્વપઈ,
 માનવલોક પવિત્ર કીધ પ્રભુજી પ્રતિસ્વપઈ. (૧૩)

આજ લગેં તે દિવસ આદિ અતિસય બલવંત,
મહિમાવંત લદંત સંત લાવિત ભગવંત;
ભારતલગત લવિક લોક કેરા પ્રભુનિભર,
પૂરે વંછિઅ અત્ય સત્ય પરમત્ય પવિત્થર. (૧૪)

તે શંખેસર પાર્શ્વનાથ મૈ નયણેં દીઠો,
સરસ સુધારસ પૂર તૂર મધુર સ્વર મીઠો;
સફલ હુઓ મુજ મણ્ણ જન્મ જન્મંતર સંચિઅ,
ફરિ દુરિત દુરંત દુઃખ દલહુ અપવંચિઅ. (૧૫)

ફલ દલ પદ્મવ પટલ પૂર પૂરિઅ કપ્પદુમ,
મુજ ધરિ અંગણિ અન્ન સન્ન પામ્યો અભ્યુદ્ગમ;
ઉન્નલ મુગતાફલ વિશાલ ધારઈ ધારાધર,
તૂઠો તૂઠો પાર્શ્વનાથ જઉ દીઠો સુહંકર. (૧૬)

હરસિઅ લોઅણુ પુલકિ અંગ વિઅસિઅ કમલાણુણુ,
હમિઅ કપોલ વિશાલ લાલ અપ્પિઅ અંજલિ પુણુ;
કિં પિ ભણુ નિઅ ચિત્ત વત્ત વિન્નત્તી અવસર,
પામી સ્વામી નઈ હનૂર સેવાકર કિંકર. (૧૭)

પ્રણુત સુરાસુર કોટિ કોટિ મુકુટદ્યુતિ મંડિત,
અરણુ નખચ્છવિ રસ તરંગ પરકાલિઅ પંડિત;
શ્રીશંખેસર પાર્શ્વનાથ ત્રિભુવન મન વારણુ,
સુણિ વિન્નત્તી મહ મહેશ સેવય સુહકારણુ. (૧૮)

એ ભવસાગર દુઃખલક્ષ્મ લહરીનો આગર,
લીમ ભયંકર ભૂત પ્રેત બોલ્યા બહુ નાગર;
પૂર્યો જન્મ જરાંપમૃત્યુ જલભર ક્ષેલેં,
અંતિ આસંગે એહ છેહ જાતાં તે બોલેં. (૧૯)

હું લમિયો લવ કોડિ કોડિ એ માંહિ પડિઓ,
 રડવડિઓ લડિઓ અખાંડ આખડિઓ નડિઓ;
 નરસુર નારય તિરિઅ નામ અઉ ગઈ ગરિઅટિઓ,
 લડથડિઓ દડ વડ કરંત કરતૂતેં ઘડિઓ. (૨૦)

વિષય કપાય વિશેષ દોષ જલચારી જીવેં,
 કરડયો મરડયો સંપદૂત એ નર દીવેં;
 નિર્યામક નિકલંક એક સદ્ગુરુ મુજ મિલિઓ,
 તસ ઉપદેશેં તૂંહિ સ્વામી તારક સાંલલિઓ. (૨૧)

તેં તારક તાર્યા અનંત અપરાધી ગાઠા,
 અમ્હુ વેલાં સાહિજ ઉદાસ કાં દીસો તાઠા;
 ગિરિપકખાલણુ જીવણુભરણુ ઘણુદાહ સમાવણુ;
 ઘણુ વરસતિ કિં પિ લોઅ સમવિસમ ધરંગણુ. (૨૨)

અશરણુશરણુ અનાથનાથ તિહૂઅણુ નયણુંજણુ,
 નિઃકારણુ અવરોવચાર કરુણાઈ પરાઈણુ;
 કુસુમંજલિ વાસઈ દોઈ દાહિણુ દાહિણુકર,
 પુરિસાદાણી પાસનાહ તિમ કરહૂ નિરંતર. (૨૩)

સંમુહ મગ્ગણુ ધોરણીણુ સંમુહ જે થાઈ,
 તેહ જ સૂરસુ વીર ધીર જગમાંહિ કહાઈ;
 તિમ મહ મગ્ગણુમગ્ગિ અખ્ય પૂરો પરમેસર,
 સાહસવંત શિરોવતંસ અવિચલ અલવેસર. (૨૪)

સેસપરિં નિજ સીસ ઈસિ તુજ આણુ ન રાખી,
 મુંહિણું પણિ ગુણુ ગુણુણુ તુજ ન કયો પ્રિયલાખી;
 તુજ પયપંકજ સેવ સેવ રેખેં નહૂ આખી,
 તુજ મુખ મુખદાયક ન દીઠ તિહાં તુંહિ જ સાખી. (૨૫)

જે જે નાવેં આવઈણુ સાહસાણું સેણી,
 નવ નવ લવ દવ પલવ ભૂમ ધૂમાવલિ વેણી;
 તે તે જાણું કુણુ તેણુ અહિ નાણું પણઈ,
 કર્મ શુભાશુભ ફલ દિઅંત વારીજે જેણે. (૨૬)

કુણુ કુણુ કેરી લાલિપાલિ ન કરી મેં નિઃફલ,
 કુણુ કુણુ આગલિ દીણુ બોલ બોલ્યા નહિ દુર્લભ;
 કુણુ કુણુ કેરા ગુણુ વખાણુ અછતાઈ ન બોલ્યા,
 કુણુ કુણુ ઘર આગલિ દય.ત જલકુંભ ન ઢોલ્યા. (૨૭)

તહિહિ ન કામહ કળજ સિદ્ધિ સંપત્તી કામિત,
 સાહમું અલિનવ દુઠું કઠું મેં દિઠું અગ્નિતિત;
 કપ્પ કુહાડે ધોઅતાં કિમ હોઈ અખંડિત,
 દધિ કાર્ત્તિગાહારવંત નર હૂવઈ કિમ પંડિત. (૨૮)

દસ અંગુલિ મુંહિ દેવિ દેવ વીનવીઈ વચ્છલ,
 દુચ્છીઅ દીન દયાલ બાલ સાહમું દલિઅચ્છલ;
 સરસ સુધારસ પૂરિ એહિ નયણેહિ નિહાલો,
 પૂરવ પાપ વિપાક પંક સંતાપ પખાલો. (૨૯)

સકલ મનોરથસિદ્ધિ બુદ્ધિબલવૃદ્ધિ મહાબલ,
 પુત્ર દલત્ર પવિત્ર મિત્ર સંયોગ સદા ફલ;
 નિર્મલું પાવન પરમ પુણ્ય પદવી પણિ પાઓ,
 શ્રીશંખેસર પાર્શ્વનાથ તોરા ગુણુ ગાઓ. (૩૧)

તુજ ઉપરિ મુજ અધિક રાગ રંગીલા લાગો,
 દૂર થકી ઉજાયા આય તોરઈ પય લાગો;
 હું ભગવંત ભમંત જંત મગ્ગં ભય ભાગો,
 સંપ્રતિ કામિત પૂરણાય સાહિબજી ભાગો. (૩૧)

બાલ દિવાકર ઊંઘ દેખી ચક્રવી-ચક્રવા કુલ,
 નિમ હુવઈ અતિઉદ્ધાસ હાસ લીલાસ સંકુલ;
 તેહ ચક્રી કોડિ શુણઈ વિશેષ જગદીસર મુજ મન,
 પામઈ પરમાનંદ વૃંદ દીઠઈ તુજ આનન. (૩૨)

પુનિમચંદ ચકોરબાલ હરખઈ દેખંતો,
 તિમ હું પામું મુખ વિશેષ તુજ મુખ પેખંતો;
 મોર ચકોર ઠરંત મેઘનાદઈ નિમ નાયઈ,
 તિમ મુજ મન તુજ શુણ મુણંત મોહનજી માચઈ. (૩૩)

તું તો નાહ નિરીહ સીહ નિસનેહી લીહા,
 માહરે મન તું એક તૂંહિ તૂંહિ જનિમિ દીહા;
 કહૂ કિમ સ્વામી સેવયાણુ ઇમ પૂર્વે ઇહા,
 તહ તહ તઈતાવડ ક્યાવિઠા હરે ઘણુત્રેહા. (૩૪)

તાલી વાજેં એક હાથિ કળહી બલ કરતાં,
 એક પખી તો પ્રીતિ રીતિ વરતે જગ ફિરતાં;
 તા કારણિ કરુણાનિધાન દિલ ભરી દિલ સખો,
 જાણી જગ વિવહાર સાર દરશન મુખ દાખો. (૩૫)

તાં ઉત્તંગ અભંગ મેરુતાં દુસ્તર સાગર,
 તાં વડવાનલ જાલ જાલ વિકરાલ ભયંકર;
 કળજ ગઈ તાં વિસમ સામિ મહતી કઅળીહ,
 જાન પવનજેં ધીર વીર સાહસ-ધર સીહ. (૩૬)

સાહસિક સીમાપાલ તિમ તું જગિ જાણ્યો,
 મેં પણિ તું જાંભંડપિંડ ઉદંડ પિછાણ્યો;
 ત્રિભુવન પ્રભુતા સુભગ લોગ અવિચલ પદ જોગ,
 તું તું મેં તો મોહિ દેઈ મુખમુખમા લોગ. (૩૭)

શ્રીસંખેસર પાર્શ્વનાથ સમરથ તુજ સરિખે,
નાથેં માથેં ગાજતેં ત્રિભુવન જન હરખેં;
અપરાં કેરી કરુ આસ તઉ તૂંહિ જ લાજે,
મુજ માથેં તુજ હાથ નાથ સવિ સંપત્તિ છાજે. (૩૮)

ચણાયર સેવંત જંતુ જં હોઈ દરિદ્રહ,
લજ્જા સા ચણાયરસ્સ નહૂં હોઈ મણ્ડસ્સ;
હત હમહ ધરિય અંજન હોઈ તુહ પય સેવંતાં,
સા લજ્જા તુહ ચેવ દેવ નહૂં મોહિ મહંતાં. (૩૯)

કિં કિન્જેં મણિ મંત તંત જંતાઈ વિચાર્ય,
કિં વા હરિહરવર વિરંચિ હેરમ્મ પચાર્ય;
ચઉરક્ષર ધંગ ‘પાગનાહ’ ધય નામ સરિન્જેં,
નિઅ ઘરવર ચઉરંગ સિદ્ધિ રિદ્ધિ હિં ભરિન્જઈ. (૪૦)

સુરતરુ સુરમણિ કામકુંભ માહપ્પ મણોરમ,
સિરિ સંખેસર પાસનાહ નામરક્ષર નિરુવમ;
ને સમરઈ વિસહરકૂલિંગમંતં વ નિરંતર,
તસ્સ મહાગહ હુક અહુ લય ભંજે દુદ્ધર. (૪૧)

જિહાં સમરંગણિ સુહડ કોડિ દોડઈ દંતાલા,
શૂલ ત્રિશૂલ મહંત કુંભ કરવાલ કરાલા;
હય ગય ચ ણહૂં જોહ કોહ દુસ્સહ દલડંબર,
દેખી બીહિં પુષ્પદંત ન રહેં ચિર અંબર. (૪૨)

લીલણુ ઘણુ રણુ તૂરપૂર વજ્જઈ ગયણુંગણિ,
ગજ્જઈ નિમ ઘણુઘોર જોર તુદઈ ગુણુ સીંગણિ;
કાયર કોડિ પડેં પરાંણુ શ્રવણુઈ રવ પડતાં,
પિદ્ધવિ સુરવર શિર ધુણુંતિ ઉદ્દલડ લડ લડતાં. (૪૩)

જિહ્વાં જોધા તરચ્યા પ્રતીપ રુધિરાસવ પીઈ,
ભૂખ્યા ભડ તે પઈ ભિડાણુ પિશિતાસવ લીઈ;
તિણિ રણિ જે જણુ પાસનાહ નામદ્ધખર પાકર,
પહિરઈ વિહરઈ જગ જયંત તે જયલચ્છીવર. (૪૪)

(ઇતિ ૧ રણુ ભય નાશ)

જિહ્વાં ચઉરાસી વાયુ વાયુ વાયઈ સંવર્તક,
જત્ય ફિરઈ જત્તીસ કોડિ સાધણિ સંહારક;
તિમ લુઆ જત્તીસ લેઆ અડવીસઈ ફૂલી,
હરિસા વાલય પમુહવાહિ આવલિ વિસવદ્વી. (૪૫)

મારુ અપિ તજ્જર જલંત દાવાનલ જલએ,
શંઘણિ વાઘણિ વેગવંત ફાલેં ઉફલએ,
જાતિ અઢારઈ કોઢ પોઢ કોલ કલકલએ,
ગૂઢ જલોદર કંઠમાલ કકોદર કલએ. (૪૬)

ગડ ગૂંખડ ભૂતડ પ્રચંડ ઘૂંખડ ધડહડએ,
ભૂરિ ભગંદર ઉદર દુઃખ ઉદર રડવડએ;
નયણુ શ્રમણુ વેઆણુ કઠોર કુંજર જડફડએ,
ખુદ ખયન ખસ ખાસ સાસ કાસફળડએ. (૪૭)

એ આઈ સળાડૂ વિહ કુરોગ ભર સુણુ અરણુઈ,
જે પડિઆ નડિઆ રડંત ખાડૂ જંતુઆ પુણુણેં;
તે પીવે જો પાશ્વનાથ નામ સમરણુભૂત,
વાહિ વિદિત સુદિત ગત તે હૂંતિ પુણુત્રત. (૪૮)

(ઇતિ ૨ રોગ ભય નાશ)

પોઢો પર્વત ઉત્તતંગ મદમત મતંગજ,
ઉત્તમૂલેં દદ મૂલ ટુંખ જિમ કોમલ નીરજ;

ઉઘાલિઅ કર કલકલંત કોપઈ નિમ રૂપઈ,
ધાવંતો આવંત દેખિ ખેચર પણિ કંપઈ. (૪૯)

જે : ઉદંક પ્રચંડ તુંડ દંતૂસલ મૂંસલ,
મંસલ પેસલ ઉચ અચ ખંડિઅ ભૂમંડલ;
તે કુંજર કાને ધરેવિ કિંકર પરિ કીજે,
સિરિ સખેસર પાસનાહ જેણિં સમરીજે. (૫૦)

(ઇતિ ૩ ગજ ભય નાશ)

જે ગિરિ ગહ્વર કંદરાસુ માલહેં મહ્દપંતો,
દ્વરાકર્ણિત મેઘનાદ વાદઈ ગાજંતો;
કાસકથ નિચર કૂર સૂર સૂચર ચીતર ધુરિ,
જીવ વનેચર કરત રીવ ત્રાસઈ જેહનેં ડરિ. (૫૧)

મૂંસા ગયતાવિઅ સુવન્ન આવત વિલીખણુ,
ઉભાડ તડિદિવ તગતગંત લોઅણુ અતિ રોષણુ;
તે હરિણાધિપ હરિણુખાલ લીલાઈ દમિઈ,
જેણે પાસ જિણુંદ ચંદ પદપંકજ નમિઈ. (૫૨)

(ઇતિ ૪ સિંહ ભય નાશ)

શૈલ ઇલાતલ બદ્ધમૂલ જસ કૂંકે કૂટૈ,
ખેચર ભૂચર તિરિઅ કોઈ ન ચલેં જસ વાટઈ;
મંત જડંત ન તંત જંત મણિબલ જસ ડકેં,
જીવાડેં નવિ ગરુડવંશ પણિ તિણિ આતંકે. (૫૩)

ગિરિ સિરિ છત્રાકાર જસ ક્ષણિ ડંખર દીપઈ,
થાવર જંગમ વિસ વિસેસ બલવત્તર જીપઈ;
મોટો મગર પરિ મૃદંગ મસ્તક મૂંછાલો,
આશીવિધ દી વિશેસુ પહિલો પૂંછાલો. (૫૪)

કેળકલાલ કાલકાય અંબર ઉચ્છલતો,
 છા જુઓલી જલહલંત ફિરકાવેં ફિરતો;
 તે વિસહર હરહાર હાર પરિ ઠંઠ ધરીજે,
 જો સિરિ પાસ જિણુંદ નામ વિજ્ઞા સમરિજે. (૫૫)

(ઇતિ ૫ અહિ ભય નાશ)

પરધણ હરણ પરાણ પાંણ ઘણ સોણિઅ પાણી,
 નિકુર હુક અણિકુ કુકારણ જસ વાણી;
 સુણ અરણ્ય કઠોર ઘોર ભુજ્જોર દિખાંડે,
 પંથિ વહંતાં પથિ સાથ નરનાથ નસાડે. (૫૬)

લૂટે કુટઈ કડકંડંત આવે ઉચ્છલતા,
 ભિલ્લ ભયંકર ભૂત દૂત યમના નિમ છલતા;
 ચોર બકોર કરંત તેવિ તસ કિંકર થાઈ,
 ધ્યાઈ જે પ્રભુ પાસનાહ ધરણેન્દ્ર સહાઈ. (૫૭)

(ઇતિ ૬ ચોર ભય નાશ)

જે દાવાનલ પજ્જલંત વનરાણ જાલેં,
 પૂર પત્તન જે લાય થાઈ તે મંદિર જાલેં;
 ફાર કુદ્દિગ તરંગ વેગિ જે જગિ સંહારઈ,
 તે જલ શીતલ અનલ પાસ જાણિ હુવે ત્યારઈ. (૫૮)

(ઇતિ ૭ અગ્નિ ભય નાશ)

પ્રલય પયોનિધિપૂર દૂર દુસ્તર મકરાકર,
 જલધર જલભર અગ્નિ મૂલ લેદેં જે ભૂધર;
 થરહર ઈયે જંપ લોઈ નર તિરિઅ ભયાતુર,
 તેહ મહાજલ પાસનાહ નામઈ જેમંકર. (૫૯)

(ઇતિ ૮ જલ ભય નાશ)

એવ અઠ્ઠ નિકિઠ્ઠ પુઠ્ઠ દુઝ ય લયહુઝ જય,
સાધણિ ડાધણિ રોસ દોસ સોસગ તિજગપ્રિય,
ભૂઅ પેઅ વેઆલ હુઠ્ઠ ગ્રહ રોગ વિહંડણ,
સિરિ શંખેસર પાસનાહ લારહભૂમડણ (૬૦)

ઉજ્જલ લોઅણુ દાણુ દીધ અંધાણુ ગુણાલય,
જન-મન રજન વચન કીધ ને મોહ મહાશય,
રજ્જવિહીણુ સુરજ્જસજ્જપદ્ધિનિમ્મિઅ નિણુવર,
પુત્ત કલત્ત પવિત્ત કિત્તિ સપત્તિ સુહકર (૬૧)

નમ્રાખંડલમૌલિ મૌલિમંડલ મિલિદુજ્જલ,
પરિમલ પૂરિત વામ દામ મહિત કમ જ્યામલ,
કમઠ મહાશઠ હઠ કુકઠ જલણુ જલણોવમ,
મમ સકલ વિ સિરિ પાસ આસ કામિત કપ્પદુમ (૬૨)

આણંદણુ સિરિ આસસેણુકુલકમલદિવાયર,
વામાદેવિ વિમલ કૂખિ રયણુજ્જલ જયકર,
પૂરણુ પુણ્ણપલાવ પીઅ જીવણુ જીલણુ,
નવકરમાણુ તણુપમાણુ માણુવમણુમોહણુ (૬૩)

સિરિ શંખેસર પાસનાહ મે લત્તિભરેણુ,
વિન્નત્તઓ વિણુઓણુ એમ હરિસેણુ રમેણુ,
પઠિમાવે' ધરણિદ પાસ મુરવઝ સમેવિઅ,
ઇહ ભવિ પરભવિ પૂરિ પૂરિ કવિજ્જમનવચ્છિઅ (૬૪)

(કલશ)

તવગણુ મંડણુ વિજયદેવ ગુરુપદ્મપ્રભાકર,
વિજયસિહસૂરિદ દોષ પ્રતપો નિહાં રવિકર,
સિરિ શંખેસર પાસનાહ શુણિઉ કરુણાકર,
પડિય નયસાગર વિનેય આરિત્ર સુહકર (૬૫)

[૮૧]

શ્રી ઉદયરત્નવિરચિત

શ્રી રાંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

આપ અરૂપી હોય કે પ્રભુ માહરા, જગતનાં જૂઠ્ઠાં રૂપ હો;
 અકલ લીલા પ્રભુ તાહરી પ્રભુ માહરા, કુણુ કલિ તુજ સરૂપ હો;
 દેવમાં નગીનો માહરો, કેસરસીનો માહરો, ધ્યાનમાં લીનો
 માહરો સાહિબો પ્ર૦, રતિ એક રૂપ દેખાડ હો. (૧)

વિશ્વમાં શુણુ વ્યાપી રહ્યા પ્ર૦, નિરશુણુ નામ ધરાવિ હો;
 અરાગી સહુ નિરાગી કરી પ્ર૦, એ મુનિ અચરિજ આવિ હો. દે૦ (૨)

નામ નિરંજન તાહરો પ્ર૦, પરગટ રૂપ પૂજાવિ હો;
 લિખ્યો ન જાઈ કાગલિ પ્ર૦, તો કિમ દર્શ દિખાવિ હો. દે૦ (૩)

અચલચલાબ્યો નવિચલૈ પ્ર૦, જિહાંતિહાં તાણ્યો તાણુઈ હો;
 ધરતાં નાવિ ધ્યાનમાં પ્ર૦, જગમાં જાય જયાય હો. દે૦ (૪)

બહુ રૂપે રમી રહ્યો પ્ર૦, રમતાંચુ નહિ રાણુ હો;
 મનવિણુ સહુ નામ નહરિ પ્ર૦, એ સીમાડાં છઈ જાણુ હો. દે૦ (૫)

પરમ પ્રભુતા લોગવિ પ્ર૦, નિર્ધન નામ ધરાવિ હો;
 દુનિયાની દેખી રહે પ્ર૦, બેપરવાહી કરાવિ હો. દે. (૬)

સાંખેસર પુર મંડણો પ્ર૦, વામનંદન દેવા હો;
 ઉદય સદા મુખ આપીયૈ પ્ર૦, તુજ પયપંકજ સેવા હો.

દે૦ કે૦ ધ્યા૦ (૭)

* પાટણુની શ્રી જસવિંતપણના બંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૮૨]

શ્રી લલિધવિજયવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

- શ્રી સંખેશ્વરમંડળ પાસળ, ધરમિ તણા ધીર;
આતમ તણા મન ઘણા વસીયા, અરિહંત જિન વીર. (૧)
- મણિ માણેક મોતી જડ્યાં, રતનેસર ધીર;
લાલ તિલક તિહાં દીપતા, તેની મૂરત ધીર. (૨)
- સમયચુંદર પ્રભુ ધર્મ કહે, સંખેશ્વર સાચો;
જિન તીરથ જિન વિસ્તરી, પાતાલમાં જાસે. (૩)
- જે દિન તે નર દેખસે, મહા દુઃખીયો થાસે;
દલ વાટે પડસે ઘણી, ખડતાલમાં જાસે; (૪)
- લલા લલા નગર લાજસે, મનખો અવટાસે;
ઉત્તમની લખમી વલિ, મધ્યમ ઘરે જાસે. (૫)
- પાપીનો પોરો લોપસે, એકાકારજ થાસે;
મહિ પર્વત ડાલસે, લયંકાર વરતાસે. (૬)
- સોલ કલા સૂરજ જાગસે, રવિ તાપ જ પડસે;
માનવી કષ્ટ પામસે, ભુંધરા માહિ જાસે. (૭)
- હલવા કરમિ જીવ ચેતજે, ધરમ ગાંઠ બંધાસે;
એહવું જાણીને જીવ ધારજે, મુગતિ કાંમ થાસ્યે. (૮)
- શ્રી શેત્રુંજે સદ્ગુરુ, ભરત ક્ષેત્ર માંહી;
લણ્યા ગણ્યાં વલિ સાધર્મી, દક્ષણ દેસે જાસે. (૯)
- સુણો ચકવર્તિ દેવતા, પાંચમાના રે લોભી;
રાજ કરો જિનરાજનું, અંદાસન કોપી. (૧૦)

- ખતરીનું ખતરાવડું, કુલમા પેસી જસ્યે,
 સાવક વડી જિનધર્મનો, મિથ્યા ઉપદેસે (૧૧)
 ગઢનારે ડુંગર ડોલસે, સવા ગજ રહેસે,
 સાડાળાર દોઢડાની પુછવાલો, ધનવત શેઠ કહેવામે (૧૨)
 મહાકલિગલ લોપસે, ઇદ્રાસુરી રાય,
 બુછને જિનધર્મ આદરો, જય જયકાર થાસે (૧૩)
 સોનાના ણિખ તિલક તિહા, વલિઆ લગવત,
 આજ અરિહત સમગ્તા, મોટા જન પથ (૧૪)
 સવત સત્તર નેઉઆ મધ્યે, અપાઠ મુદ્ધિ ખીજ,
 પાસ સ ખેશ્વર પૂજતા, પોકે મન કેગી આસ (૧૫)
 લખધિવિજય મુનિ ગાવતા, ઉદયરત્નની માણે,
 ભાવે ભવિયણ સાલણો, ઇમ કવિયણ ભાણે (૧૬)

[૮૩]

શ્રી અમરરત્નસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

- સખી ચાત્ય સ ખેશ્વરા દેવ વદુ, સવે વિઘનડા દુખડા દુરિ કહુ,
 જઉ દસમિ કવ્યાણુકે પોસ માસિ, પ્રભુ પ્રણમી આજ નમીઆ
 નયર કામી (૧)
 શ્રી અશ્વસેન કુલદેવી વામા, xxx કુખડી માડીઈ પૂજ કામા,
 ચસ્યુ કુચ્છુ ગારુડી રત્નવાનિ, તસ દીપચે તે નવ હસ્તવાનિ (૨)
 સતી દેવ પગલાવતી નાયલાવ, કરી આગ્નિણુગાર વતી
 લિણિ આબ્યું,
 લલા કૂલ અમૂલખ લોગ લાવુ, મહાપૂજ સ ખેશ્વરાની રચાબ્યું (૩)

*પાટણની મુ જસનિજવળના ભડાગની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉનાર્ધ

તિહાં નમણુનઈ જરા દુરિ નાહી, તુમ્હે દેવ દીઠઈ નાહા પરાહી;
તુમ્હે લામણિ રેલલી લેટિ લાધી, તુમ્હે સેવતાં સુખની
વેલી વાધી. (૪)

તુમ્હે દરિસણુ મુજ મતિ એહ બુદ્ધિ, તુમ્હે નામિ લહિઈ
પ્રભુ સકલ સિદ્ધિ;
તુમ્હે પાસ સંખેશ્વરા હર્ષપૂરઓ, તુમ વિનવું શ્રી
અમરરત્નસૂરિ. (૫)

[૮૪]

શ્રી રત્નવિજયજીવિરચિત

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

મંગલકારી શ્રીશંખેશ્વર, પાર્શ્વનાથ જગ જયવંતા;
વિધનિવારક લવનિધિતારક, જય જય શિવકર લગવંતા.
મંગલ ૦ (૧)

જાદવ કુલની જરા નિવારી, નવણુ નીરથી સુખકંદા;
મંત્ર મહાનવકાર સુણાવી, કર્યો ધરણુપતિ સુખચંદા. મંગલ ૦ (૨)

ધ્યાઈએ નિશદ્ધિન નિર્મલ, તુમ નામ શાંતિ સુખ દેનારા;
હાથ જોડી સંગાથ નાથજી, વિનવીએ દુઃખ દલનારા. મંગલ ૦ (૩)

ચરણુશરણુ લય મરણુ નિહંતા, કરણુ કોડ કલ્યાણુ તણું;
લવ્ય નાથ મમ હાથ ગૃહીને, કરો દાસ અરદાસ લણું. મંગલ ૦ (૪)

અમૃત સમં અમપર તુમ છાયા, લવોલવ હોજો સુખકારી;
રત્ન રમણુતા કરતાં એક દિન, શિવ લક્ષ્મી છે વરનારી. મંગલ ૦ (૫)

[૮૫]

શ્રી પદ્મવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(હો રાસ રમવા ગર્ભ રે વાહલા—એ દેશી)

સંખેશ્વર વંદો રે વંદો, લવલવ કેશં પાપ નિકંદો; સંખેં
 પુરિસાદાણી રે પાસ, સુરપતિ સિરખા જિહ્વા દાસ. સંખેં (૧)
 કમઠ હડી હઠ વાર્યો, ળલતો નાગ જઈ જિગાર્યો; સંખેં
 નાગપતિ નાગ કીધો, એ જગમાં જસવાદ પ્રસિદ્ધો. સંખેં (૨)
 ઈમ ઉપાય કરી પોતે, તાર્યા નરનારી સહુ જોતે; સંખેં
 તારક સાંભળી રે નામ, હું પણિ આવ્યો તાહરે કાંમ. સંખેં (૩)
 જોલગૂ જો રહી જાય, એ કુંણુ ન્યાય કહો કહેવાય; સંખેં
 સેવક કહો એક વાર, તો સવિ સીઝે કાજ ઉદાર. સંખેં (૪)
 સાહિળનો જસે, સેવકનું પણિ કાજ સુધારસે; સંખેં
 એક પંથ દોય કાજ, એહવું કુણુ ન કરે મહારાજ. સંખેં (૫)
 વીસલનગરના સંઘ સંઘાતે, દિનદિન અતિ ઉચ્છરંગ તે
 થાતે; સંખેં

સંવત અદાર ચોત્રીસા વરસે, યાત્રા કીધી અતિ ઘણું હુરખે.
 સંખેં (૬)

માગસીર વહિનો સાર, પાંચમો દિન શુક્રવાર; સંખેં
 હુરલલ દરિસણુ રે દીકું, જિમ જોધયે તિમ લાગે મીકું. સંખેં (૭)
 વિરહ મ થાજે રે સ્વામી, ફિરી ફિરી માગું તુજ સિરનામી; સંખેં
 ઉત્તમવિજયનો સીસ, પદ્મવિજય કહે પૂરવો જગીસ.

સંખેં (૮)

* પાટણના શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૮૬]

શ્રી કાંતિવિજયજીવિરચિત

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(નયડીની દેશા)

તત થેઈ તત થેઈ રાજ નાચે રે, ઈંદ્રાણી ગાઈ જિન ગુણ ભાસ;
મારા સાંધ છોજી રાજ, પૂજે રે ભાવચ્યું ભવિ શંખેસર પાસ. (૧)
ત્રિવિધ પૂજા રે ત્રિહુ ટંક કરે સાર; વાજે રે નોખત લેરી ઘંટ

અણકાર. માં (૨)

સંઘ બહુલા આવે પ્રભુ દરબાર; ગાય રે નાચે રે કરે થેઈ

થેઈકાર. માં (૩)

કેસર કુસુમ અગર ધનસાર; દીવો રે મંગળ ફલ નીવેદ

ઉદાર. માં (૪)

અક્ષત ધૂપ યત્ર શુદ્ધ જલધાર; કરે રે પૂજા ભવિ આઠ

પ્રકાર માં (૫)

અતીત ચોવીસી દામોદર દેવ, વારે રે આશાઠે થાપ્યા પાસ

સ્વયમેવ. માં (૬)

ઈંદ્ર ચંદ્ર ધરણેન્દ્ર પૂજી નેહ; આણી રે માધવે મૃત્યુલોકે

ધરી નેહ. માં (૭)

નમણ જલે જરા કુદ જલ્લર જાય; પૂજે રે ક્ષાયિક ભાવે શિવ સુખ

થાય. માં (૮)

પ્રેમે નિહાલી કાંતિ જિનની સુલકત, વાજે રે તસ ઘર જીત જસ

નોખત. માં (૯)

* પાટણની મુનિરાજ શ્રી જસવિજયજી મહારાજના ભંડારની
એક હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું અને રાધનપુરના શ્રી વિજયગજના
માનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રત સાથે મેળવ્યું.

[૮૭]

શ્રી મહાકવ્યંદવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

(તું ત્રિભુવનમાં દીવો, ધરમજિન તું ત્રિભુવનમાં દીવો—એ દેશી)
 શંખેશ્વર પાસજિન વદો, ભવિક જન શંખેશ્વર પાસ જિન
 વદો; ભવિં
 સૂરત મંડન દુરિત વિહંડન, એહ સાહેબ ચિર નંદો. ભવિં (૧)
 અશ્વસેનકુલગગનદિણ્યર, વામા કુંખે કન્ય વદો; ભવિં
 નીલકમલદલ નવકર કાયા, સેવત લંછન ફણિદો. ભવિં (૨)
 પ્રભુ મુખ દીઠે તિરિય ગતિ છેદી, પદ પાયો ધરણિદો; ભવિં
 જિનપડિમા જિનવર સમ ભાવત, પાવત પરમાનંદો. ભવિં (૩)
 અશુદ્ધ પૂંજ વિકલ્પને છાંડે, પ્રગલ્બો સમરસ કંદો; ભવિં
 શુદ્ધ સ્વરૂપી સહજાનંદી, ધ્યાવો અસંગ અક્ષંદો. ભવિં (૪)
 સંવત અઢાર છેંતાલે માધવ, સિત દશમી જિન વદો; ભવિં
 પંડિત વીરચંદ કૃપાથી, મહાકવ્યંદ દુઃખ છંદો. ભવિં (૫)

[૮૮]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન.+

તાહરાં નેણાં રે પ્યારા પ્રેમનાં ભર્યાં છે, તાં
 પ્રેમનાં ભર્યાં છે, દયા રસનાં ભર્યાં છે; તાં

* બીમસિંહ માણેક મુંબઈ તરફથી છપાયેલ 'જૈન કાવ્ય પ્રકાશ' ભાગ '૧ માંથી ઉતાર્યું.

+ પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

-જે કોઈ તાહરી નિજરે ચઢી આવે;
 કારજ તેહનાં સકલ સર્યાં છે. તા૦ (૧)
 અગટ થઈ પાતાલથી પ્રભુ તેં;
 ચાહવનાં હુઃખ દૂર કર્યા છે તા૦ (૨)
 પન્નગપતિ પાવકથી ઉગાર્યો;
 જનમ મરણ ભય તેહનાં હર્યાં છે તા૦ (૩)
 પતિત પાવન સરણાગત તુંહી;
 દરિસણુ દીઠે માહરાં ચિત્તડાં કર્યાં છે. તા૦ (૪)
 શ્રી શંખેશ્વર પાસ જિનેસર;
 તુજ પદપક્ષ આજથી ધર્યાં છે. તા૦ (૫)
 જે કોઈ તુજનેં ધ્યાને ધ્યાવે;
 અમૃતમુખ તેણે રંગથી વર્યાં છે. તા૦ (૬)

[૮૯]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

જી પ્રભુજી પાસજી પાસજી કીજઈ જી,
 પ્રભુજી પાસજી છે પરમ આધાર રે, વાલા પ્રભુ;
 જાસ પસાયથી પાંમીઈ જી, નવનિધ ઋદ્ધિમુખકાર રે, વાલા પ્રભુ;
 દરિસણુનો મુખ દીજઈ જી, પ્રભુજી કીજઈ મહેર મહારાજ રે.
વાલા૦ જી૦ (૧)

ચારિત્ર જ્ઞાન તુમે કહ્યાં જી, આતિમના ગુણુ-ગેહ રે; વા૦
 દરિસણુ વિણુ નવિ શુદ્ધ છે જી, જિમ દુરિજનનો નેહ રે. વા૦ જી૦ (૨)

* પાટણની મુ. જમવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

તે અનુભવરસ રીઝથી જી, જોયા દેવ અનેક રે; વાં
તત્ત્વ ન પામ્યો તેહથી જી, મિથ્યા રમણ અવિવેક રે. વાં જી (૩)
આપ અનંત ઋદ્ધના ધણી જી, દાયક સૂણી જિન દેવ રે; વાં
પુણ્યપસાયથી આસથી જી, આઘો લહી તુમ સેવ રે. વાં જી (૪)
ગુણીસેવા ગુણ સંપન્ને જી, એ જગ સાચી વાત રે; વાં
લોહ કનક હોય સંગથી જી, પારસ જગ વિખ્યાત રે. વાં જી (૫)
શંખેશ્વર પુરના ધણી જી, તારણ તરણ જીહાજ રે; વાં
રંગવિજય કહેં દીર્ઘ જી, સેવકનેં શિવરાજ રે. વાં જી (૬)

[૬૦]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

(રાગ—વેલાઉલ)

કૃપા કરો સંખેશ્વર સાહિબ, ગુનધામી અંતરયામી; (ટેક)
સંખેશ્વર પૂરમાંહે ણિરાજે, છાજે તખ્ત પદે શિવગામી. કૃપાં(૧)
મહાનંદ પદદાયક નાયક, પરમ નિરંજન ઘન નામી;
તું અવિનાશી સહેજ વિલાસી, જીત કામી ધ્રુવ પદ રામી. કૃપાં(૨)
પરમ જ્યોતિ પરમાતિમ પૂરણ, પૂરણાનંદમર્ધ સ્વામી;
પ્રગટ પ્રભાકર ગુણમણિઆગર, જગજનનાછો વિસરામી. કૃપાં(૩)
કાલ અનાદિ આનંદે સાહિબ, તુમ મૂરત પુન્યે પામી;
અખ ઘો મુજ અમૃતપદ સેવા, રંગ કહેં નિજ સીર નામી. કૃપાં(૪)

* પાટણની મુ. મ. શ્રી. પુણ્યવિજયજી મહારાજ પાસેની એક
હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૯૧]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

(મુનિસુવ્રત જિન અરજ હમારી—દેશી)

શ્રી શંખેસર સાહિબ વંદો, લવનાં પાપ નિકંદો રે;
અશ્વસેન કુલ કમલ દિણ્દો, વામા માતાનો નંદો રે. શ્રીં (૧)
કરુણાકર ઠાકર પ્રભુ મેરો, હૂં સેવક હું તેરો રે;
નેહ નીજર કરી સાહિબ મેરો, મેટો લવનો ફેરો રે. શ્રીં (૨)
આસ કરી આવ્યા દરબારે, તુમ વિણ કહો કુણ તારે રે;
મિથ્યાતમ આતમ દુઃખદાયી, પ્રભુ વિના કુણ નિવારે રે. શ્રીં (૩)
સકલ તીરથના નાયક સ્વામી, પૂરવ પુન્યે પાયા રે;
શ્રી તપગચ્છ નાયક ગુણલાયક, વિજયજિણુંદ સૂરિરાયા રે. શ્રીં (૪)
સંવત કરસ(શ)ર ગજ શશિમાંહે, શુદ્ધિ સાત સોમવાર રે;
શ્રી મહારાજે મેહર કરીને, સહુ માજન તેડાવ્યાં રે. શ્રીં (૫)
વિધિચ્યુ સહુનો વેધ મિટાવી, જુગતેં લેલા જિમાયા રે;
જસ લીધો કારજ સવિ સીધો, શ્રી પ્રભુજનેં પસાઈ રે;
કૃષ્ણવિજય ગુરુરાયનો સેવક, રંગવિજય ગુણ ગાયા રે. શ્રીં (૬)

[૯૨]

શ્રી શુભવિજયજી શિષ્ય

પં. શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

સારકર સારકર સ્વામી શંખેશ્વરા,
વિશ્વ વિખ્યાત એકાન્ત આવો;

જગતના નાથ મુઝ હાથ ઝાલી કરી,
 આજ કિમ કાજમાં વાર લાવો. સાં (૧)
 હૃદય મુઝ રંજણો શત્રુ દુઃખ ભંજણો,
 ઇષ્ટ પરમિષ્ટ મોહો તુંહિં સાચો;
 ખલકે ખિજમત કરે વિપતિ સમે ખિણુ ભરે,
 નવિ રહે તાસ અભિલાષ કાચો. સાં (૨)
 યાદવા રણુજણે રામ કેશવ રણે,
 જામ લાગી જરા નિંદ સોહી;
 સ્વામી શંખેશ્વરા ચરણુજલ પામીને,
 યાદવાની જરા જાય રોતી. સાં (૩)
 આજ નિતરાજ ભૂષે દિશ્યું આ સમે,
 જાગ મહારાજ! સેવક પનોતા;
 સુખુદિ મધેં ટલે ઘૂતે દોલત હરે,
 વીર હાકે રિપુવૃંદ રોતા. સાં (૪)
 દાસ છુ જન્મનો પૂરીયે કામના,
 ધ્યાનથી માસ દશ દોય વીત્યા;
 વિકટ સંકટ હરો નિકટ નયણાં કરો,
 તો અમે શત્રુ નૃપતિકું જીત્યા સાં (૫)
 કાલ મુંઘે અશન શીત કાલે વસન,
 શ્રમ સુખાસન રણે ઉદક દાર્ધ;
 સુગુણનર સાંભરે વિસરે નહિ કદા,
 પાસજી તું સદા છે સુખાર્ધ સાં (૬)
 માત તું તાત તું વ્રાત તું દેવ તું,
 દેવ દુનિયામાં ફળે ન વહાલો;
 શ્રી શુભ વીર જગ જીત કંકા કરે,
 નાથજી નેક નયણે નિહાલો. સાં (૭)

[૯૩],

શ્રી શુભવિજયજીશિષ્ય પં. શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

- સુણો સખી શંખેશ્વર જઈએ, વિશંભરને શરણે રહિએ;
દુઃખ છંડીને સુખીયાં થઈએ, સુણો સખી શંખેશ્વર જઈએ. (૧)
- નમીએ દેવાધિદેવા, સાચે શુદ્ધે કરું સેવા;
ચિત્ત વસે. સાચું જ કહેવા, સુણો (૨)
- આણી. કષ્ટ થકી તો આરે, સેવક સાહિબ દિલ ધારે;
ભરાવી, દામોદર વારે, સુણો (૩)
- પડિમા પાર્શ્વનાથ તણી, ગંગા જમના માંહે ઘણી;
કાલ અસંખ્ય જિનેન્દ્ર ભણી, સુણો (૪)
- લવણોદધિ વ્યંતર નગરે, ભુવનપતિમાં એમ સઘલે,
પૂજી ભાવ ઘણેરે અમરે, સુણો (૫)
- ચંદ્ર સૂર્ય વિમાને કલ્પે, સૌધર્મ ઇશાને;
અર્ચી ભારમા, ગીર્ણણે, સુણો (૬)
- જાદવ લોક જરા વાસી, રામ હરિ રહ્યા ઉદાસી;
અકૃમ ધ્યાન ધરે આસિ, સુણો (૭)
- પદમાવતી દેવી તુડી, શંખેશ્વર પ્રતિમા દીધી;
જાદવ લોકની જરા નીડી, સુણો (૮)

* શા. શિવનાથ હુબ્બાજી, પૂના સીટીથી પ્રકાશિત “શ્રી ચૈત્ય-
વંદન-સ્તુતિ-સ્તવનાદિ સંગ્રહ” ભાગ ત્રીજાથી ઉતાર્યું.

પાર્શ્વ પ્રભુજીનો જથ વ્યાપે, શંખેશ્વર નગરી થાપે;
 સેવકને વંછિત આપે, સુણો ૧૦ (૯)
 ગામ ગામે ઝોચવ થાવે, થાકે ગુણી જન ગુણ ગાવે;
 શંખેશ્વર નગરી પાવે, સુણો ૧૦ (૧૦)
 તે પ્રભુ લેટણને કામે, શા મૂલચંદ્ર સુત શ્રી પામે;
 સંઘવી માણેકશા નામે, સુણો ૧૦ (૧૧)
 વંશ વડા છે શ્રીમાલી, ઈચ્છાચંદ્ર માણેક જોડ ગાલી;
 ગુર્જર દેશનો સંઘ મલી, સુણો ૧૦ (૧૨)
 અઢાર સો સીતોતેર વરસે, માગશર વદ પડવા દિવસે;
 વિશ્વંભર લેલ્યા છે ઉલસે, સુણો ૧૦ (૧૩)
 સાહિબ મુખ દેખી હસતા, શ્રી શુભ વીર વિધન હરતા;
 પ્રભુ નામે કમલા વરતા, સુણો સખી શંખેશ્વર જઈએ. (૧૪)

[૯૪]

શ્રી શુભવિજયજીશિષ્ય પં. શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ.સ્તવન*

(વિમલાચલ વિમલા પ્રાણી, અયવા-મહાવીર પ્રભુ ઘેર આવે-એ દેશી.)
 નિત્ય સમરું સાહેબ સયણાં, નામ સુણતાં શીતળ વયણાં;
 ગુણ ગાતાં ઉલસે નયણાં રે, શંખેશ્વર સાહેબ સાચો.
 ખીન્તનો આશરો કાચો રે. શંખે ૦ (૧)

* માસ્તર ઉમેદચંદ્ર રાયચંદ્ર, અમદાવાદથી પ્રકાશિત “ જ્ઞાન વાર્ષિક ઉત્તમ પર્વો ” પૃ. ૪૯૭થી ઉતાર્યું.

દ્રવ્યથી દેવ દાનવ પૂજે, શુભસંચિત શો પલુ લીજે;
 અરિહા પદ પર્યાવ છાજે, મુદ્રા પક્ષાસન રાજે રે. શંખે૦ (૨)
 સંવેગે તણ ઘરવાસો, પ્રભુ પાસના ગણધર થાશે;
 તવ મુક્તિપુરીમાં જાશે, શુભ લોકમાં વચણે ગવાશે રે. શંખે૦ (૩)
 એમ દામોદર જિન વાણી, અપાઠા શ્રાવક જાણી;
 જિન વંદી નિજ ધર આવે, પ્રભુ પાસની પ્રતિમા ભરાવે રે. શંખે૦ (૪)
 ત્રણ કાળ તે ધૂપ ઉખેવે, ઉપકારી શ્રી જિન સેવે;
 પછી તેહ વૈમાનિક થાવે, તેહ પ્રતિમા પલુ તિહાં લાવે રે. શંખે૦ (૫)
 ઘણો કાળ પૂજી બહુમાને, વળી સૂરજ ચંદ્ર વિમાને;
 નાગલોકનાં કષ્ટ નિવાર્યાં, જ્યારે પાશ્વ પ્રભુ પધાર્યા રે. શંખે૦ (૬)
 ચંદુ સૈન્ય રહ્યો રણ ઘેરી, છૂટ્યા નહિ જાયે વૈરી;
 જરાસંઘે જરા તવ મેલી, હરિબલ વિના સઘળે ફેલી રે. શંખે૦ (૭)
 નેમીશ્વર ચોકી વિશાળી, અકૃમ કરે વનમાળી;
 તુઠી પદમાવતી ખાળી, આપે પ્રતિમા આકર્ષમાળી રે. શંખે૦ (૮)
 પ્રભુ પાસની પ્રતિમા પૂજી, બળવંત જરા તવ મુજી;
 છંટકાવ ન્હવણુ જળ જોતી, જાદવની જરા જાય રોતી રે. શંખે૦ (૯)
 શંખ પુરીને સૌને જગાવે, શંખેશ્વર ગામ વસાવે;
 મંદિરમાં પ્રભુ પધરાવે, શંખેશ્વર નામ ધરાવે રે. શંખે૦ (૧૦)
 રહે જે જિનરાજ હજુરે, સેવક મનવંછિત પૂરે;
 એ ભેટણુ પ્રભુજીને કાજે, શેઠ મોતીભાઈના રાજે રે. શંખે૦ (૧૧)
 નાના માણેકે કેરા નંદ, સંઘવી પ્રેમચંદ વીરચંદ;
 રાજનગરથી સંઘ ચલાવે, ગામોગામના સંઘ મિલાવે રે. શંખે૦ (૧૨)
 અઢાર અઠોતેર વરસે, ફાગણ વદિ તેરસી દિવસે;
 જિન વંદીને આનંદ પાવે, શુભ વીર વચન રસ ગાવે રે. શંખે૦ (૧૩)

[૬૫]

શ્રી શુભવિજયજીશિષ્ય પં. શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું સ્તવન**

સહજનંદી શીતલ સુખ ભોગી તો, હરિ દુઃખ હરી, ઇચિતા વરી:
કેશરચંદન ઘોલી પૂને રે કુસુમે,
અમૃત વેલીના વૈરીની બેઠી તો;
કંતા હાર તેહનો અરિ.

કેશરચંદન૦ (૧)

* રાધનપુર નિવાસી, પ્રતાપશુ શ્રાદ્ધવર્ચ દેવચંદ્રજી પાસેથી પ્રાપ્ત.

x જે કે આ સ્તવનમાં ઇતિહાસ નથી, પરંતુ આ સ્તવન અંતર્ધાપિકા સાથે શબ્દલાલિત્યવાળું છે. તેમજ આમાં શબ્દાલંકાર સાથે અર્થાલંકાર પણ મોજૂદ છે. કવિએ આ સ્તવનની રચના ભક્તિરસની લાગણીપૂર્વક બહુ ઊંડી ઊંડી કલ્પનાઓ કરીને કરેલી હોવાથી ગૂઢાર્થવાળા આ સ્તવનનો ભાવાર્થ બુદ્ધિશાળી મનુષ્યોના પણ સમજવામાં એકદમ આવે તેમ નહીં હોવાથી તેનો સક્ષિપ્ત અર્થ અહીં આપવામાં આવ્યો છે. આ સ્તવનમાંથી “શ્રી શંકેશ્વર પાર્શ્વનાથ.” આવા શબ્દો નીકળે છે. તે આ પ્રમાણે:-

(૧) સહજનંદી અને શીતલ સુખદના ભોગી એવા શ્રી પાર્શ્વનાથકુમારે હરિ-સર્પના દુઃખને હરણ કરીને પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરી. અમૃત-વેલી-વેલડીનો વૈરી-શત્રુ હિમ (હિમાલય), તેની પુત્રી પાર્વતીનો કંથ-પતિ મહાદેવ, તેનો હાર સર્પ, તેનો અરિ-શત્રુ ગરુડ,

(૨) તેનો સ્વામી કૃષ્ણ, તેની કાંતા-શ્રી લક્ષ્મી, તેનું એક અક્ષરવાળું નામ શ્રી તેને. સૌથી પ્રથમ સ્થાપીને, પછી આગળ,

તેહના સ્વામિની કાંતાનું નામ તો,
 એક વરણું લક્ષણ લરી; કેશરચંદન૦
 તે ધુર યાપીને આગલ ઠવી એ તો;
 ઉખાણુ ચંદ્ર ક ખં ધરી. કેશરચંદન૦ (૨)
 ફરસનો વરણુ તે નયન પ્રમાણે તો,
 માત્રા સુંદર શિર ધરી; કેશરચંદન૦
 વીશરાજ સુત દાહક નામે તો,
 તિગ વરણુ આદિ ફરે કરી. કેશરચંદન૦ (૩)

ઉખાણુ-ઉખાણર-‘શ પ સ હ,’ તેમાંનો ચંદ્ર-પહેલો અક્ષર ‘શ’
 તેના ક-કેશ (શિર) પર, ખં-આકાશ-પોલ-મીઠું ચડાવીને શં મૂકવો.
 તેની પછી

(૩) ફરસ-સ્પર્શ વ્યંજન ક થી મ સુધીના પચ્ચીસ અક્ષરો,
 તેમાંથી નયન-એ-ખીજા નંબરનો ‘ખ’ તેના માથે માત્રા ચડાવીને
 શ્વે મૂકવો. પછી

વિનંઈશ=વીશ. વિ-પક્ષી, તેનો ઈશ-સ્વામી ગરુડ, તેનો
 રાજ-રાગ કૃષ્ણ, તેનો પુત્ર પ્રહુન્ન-કામદેવ તેનો દાહક-આળનાર
 શંકર, તેનું તિગવર્ણુ-ત્રણુ અક્ષરનું નામ ઈશ્વર, તેમાંથી આદિ-પહેલો
 અક્ષર ‘ઈ’ ફર કરીને બાકીના ચ્વર એ બે અક્ષરો મૂકવા. ત્યાર પછી

(૪) એકવીશમા ફરશે-સ્પર્શ વ્યંજન. ‘પ’ની પાસે કરણુ-કાનો
 કરીને પા મૂકવો. પછી અર્થ-ધન તેનું અભિધ-ખીજું નામ સ્વ, તેની
 સમ-તુલ્ય અક્ષર ‘શ્વ’ લઈને પછી, અંતરથ-‘ય ર લ વ,’ તેના
 ખીજા અક્ષર ‘ર’માંથી સ્વર ફર કરીએ એટલે ‘ર્’ તેની શિવ-
 ગામી-મોક્ષગામિની ગતિ અર્થાત્ ઊર્ધ્વગતિ કરાવવી. એટલે શ્વ ને
 માથે રેફ ચડાવીને શ્વે મૂકવો. તેની પછી

એકવીશમેં ફરસે ધરી કરણુ તો,
અર્થાલિધ તે સમ હરી; કેશરચંદન૦
અંતરથેં ખીજે સ્વર ટાલી તો,
શિવગામી ગતિ આચરી. કેશરચંદન૦ (૪)
વિશ ફરસ વલી સંયમ માને તો,
આદિ કરણુ કરી દિલ ધરી; કેશરચંદન૦
ઇલેં નામે જિનવર નિત્ય ધ્યાઉં તો,
જિન હર જિનકું પરિહરી. કેશરચંદન૦ (૫)

(૫) વીશમેા ફરસ-સ્પર્શ 'ન' અને સંયમ-સત્તર પ્રકારનું હોવાથી સત્તરમેા 'ય', એ બેમાંથી આદિ-પ્રથમના અક્ષર 'ન'ની પાસે કરણુ-કાનો કરીને 'નાથ' એવા અક્ષરો દિલમાં ધારણુ કરીને મૂકવા. જિન શબ્દનું (અર્થનું નહીં) હર-હરણુ કરનાર જિન-શંકર વગેરે દેવોનો ત્યાગ કરીને ઉપર્યુક્ત (શ્રી શક્તેશ્વર પાર્શ્વનાથ) નામવાળા સાચા જિનવર (મોહને છતનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ)નું હમેશાં સ્મરણુ કરું.

(૬) લોકો કહે છે કે-ત્ર્યમકે-મહાદેવે વૃષ-કામને બાળી નાંખ્યો છે, પણ એ વાત ગળે ઊતરતી નથી. કેમકે અજ-નહીં ઉત્પન્ન થયેલ એવા ઇશ્વર-શંકરે પણ સીતા-પાર્વતીની આગળ કામને વશ થઇને નટતા ધારણુ કરી હતી-નૃત્ય કર્યું હતું.

(૭) માટે તે-મહાદેવ વગેરે તો 'જિન' શબ્દના ચોર છે અને તમે તો જિન-મોહને છતનારાઓમાં રાજા છો. તેથી હરિ-ઈંદ્રી તમારા ચરણોમાં પડીને નમસ્કાર કરે છે. બાલપણમાં તમે ઉપકાર કર્યો હતો, માટે હરિપતિ-નાગરાજ (ધરણેન્દ્ર), તમારા ચરણમાં સર્પના લંછન-ચિહ્નના બદનાથી તમારી હમેશાં સેવા કરે છે.

(૮) આ પ્રભુના પદપંક્ત-ચરણરૂપી કમળમાં અલિ-અમર થઇને રહીએ તો ભવોજનમાં કદી પણ દુઃખી ન થઇએ. આ મહારાજ ને

અંબકે દાદ્યો વૃષ જન બોલે તો,
 વાત એ દિલમા ન ઊતરી, કેશરચદન૦
 અંજ ઇશ્વર પણુ મીતાની આગે તો,
 જાસ વિવશ નટતા ધરી કેશરચદન૦ (૬)
 તે જિન તસ્કર તુ જિનરાજ તો,
 હરિ પ્રણમે તુજ પાઉં પરી, કેશરચદન૦
 બાલપણે ઉપગારે હરિપતિ,
 સેવન છલ લછન ધરિ કેશરચદન૦ (૭)
 પ્રભુ પદ પકજ અલિ હોત રહિએ તો,
 ભવ ભવમા નહિ શલી કલી, કેશરચદન૦
 મન મદિર મહારાજ પધારે તો,
 હરિ ઉઠ્યે ન વિલાવરી કેશરચદન૦ (૮)
 સારગમા સપા જ્યું ઝરકત,
 ધ્યાન અનુભવ લેહરી, કેશરચદન૦
 શ્રી શુભ વીરવિજય શિવ વહુને તો,
 ઘર તેડતા દોય ધરી કેશરચદન૦ (૯)

મનરૂપી મદિરમા પધારે તો, જેમ હરિ-સૂર્યનો ઉદય થવાથી વિભા
 વરી-રાત્રિ રહેતી નથી તેમ તે મનરૂપી મહેલમા અગ્નિરૂપી અધકાગ
 રહેતો નથી

(૯) સારગ-મેઘ અથવા રાત્રિમા જેમ સપા-વીજળી ઝળકી
 જાડે છે તેમ, જે અનુભવ ધ્યાનની લહેરો જીછે તો પ શ્રી શુભ-
 વિજયજી મહારાજના શિષ્ય પ શ્રી વીરવિજયજી મહારાજ કહે છે
 કે-શિવવહુ-મુક્તિરૂપી વધૂને પોતાને ઘેર લાવતા-પ્રાપ્ત કરતા ફક્ત
 એ જ ધરીની વાગ લાગે અર્થાત્ જલદી મોક્ષ મળે

[૬૬]

શ્રી રૂપવિજયજીરચિત

શ્રી શાંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન

સુંદર પામ્ર જિલ્લુદ છળી રાજે છે,
 પ્રભુ મેરુ મહીધર ધીર ભાવની ભાજે છે,
 અશ્વમેન કુલ અળરે રવિ સોદે છે,
 રસ નીલ કમલ દલ દાય ભવિ મન મોદે છે (૧)

નિજ ગુણ ગુણ ન્વરૂપમા રતિ દીધી છે,
 અલમેલી નિજ વપુ આ નિજ વશ દીધી છે,
 જ્ઞાન અનત પ્રમથથી ને દીપે છે,
 ભામદલ તેને મૂર શશિને છપે છે (૨)

શૈલેશી ગુણ દ્વનમા તે જાળ્યા છે,
 ને ભંસાપનાદિ કર્મ મૂલતી ટાળ્યા છે,
 નાદિ અનતે જામે સદા ગુણ વરીયા છે,
 પ્રભુ નિરુપન અજ્યાગાધ ગુણના દરીયા છે (૩)

જાહ મના નાશથી ગુણ પાયા છે,
 સ્ત્રીના નનોદન નાય શિવપુરે કાયા છે,
 પ્યના ધોયના ધ્યાનથી ધોય પામે છે,
 પ્રભુ નિઃકુલ ને ના નિન્ય ગુજ મન કામે છે (૪)

મહિના નગીમણે મણે નિત હાજે છે,
 પ્રભુ રૂપ મોદિ પ્રતાપ અધિકો નજે છે,
 શાંખેશ્વરગુરુનદત્તા મન મોદે છે,
 કુંડ રૂપ શાંખેશ્વર પામ્ર અનિ પલ્લ મોડે છે (૫)

[૬૭]

શ્રી રૂપવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

જિનપતિ અવિનાશી કાસીધણી રે, કે મનની રે આશા પૂરણહાર હો;

જિનપતિ ઓલગડી રે;

જિનપતિ અશ્વસેન દુલચંદ્રો રે, વાલો રે વામા માત મદ્ધાર હો.

જિન૦ (૧)

જિનપતિ ત્રણ્ય ભુવન સિર સેહરો રે, કે સેવે રે ચોસઠિ સુરપતિ

પાય હો; જિન૦

જિનપતિ નાચેં નવનવ છંદથી રે, કે સુરવધુ મધુર સ્વરે વલી

ગાય હો જિન૦ (૨)

જિનપતિ તુજ રૂપે રતિપતિ ધસ્યો રે, કે અંગથી લાજ થયો છે

અનંગ હો; જિન૦

જિનપતિ તુજ ઉપમ કોઈ જગ નહીં રે, કે તું છે ગુણની રાસી

નિસંગ હો જિન૦ (૩)

જિનપતિ નાગપતિ ક્યોં નાગને રે, કે કરુણા રે કરી દીધો

નવકાર હો; જિન૦

જિનપતિ સોલ સહસ અણુગારને રે, કે સાહુણી અડતીસ સહસ

નિસ્તાર હો જિન૦ (૪)

જિનપતિ ધરણુરાય પદમાવતી રે, કે સેવે રે પાસ જક્ષ વલી

પાય હો; જિન૦

જિનપતિ બાદવની નાસી જરા રે, કે તો હવેં અમને કરો

સુપસાય હો. જિન૦ (૫)

*પાટણની શ્રી. જસવિજયજીના લગારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

નિનપતિ પાસ આસ મુજ પૂરવેં દે, સાચો દે સંખેસરો
મહારાજ હો; નિન૦
નિનપતિ શ્રીગુરુ પદ્મવિજયતણો દે, કે માગેં દે રૂપવિજય
શિવરાજ હો. નિન૦ (૬)

[૬૮]

શ્રી રૂપવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(સખી પડવે તે પહેલી જણો દે-એ દેશી)

ત્રેવીશમો શ્રી નિનરાજ દે, નામેં મુધરેં સવિ કાજ દે;
લહેં લીલા લચ્છી સમાજ, શંખેશ્વર પાસજ જયકારી દે.
જૂની મૂરત મોહનગારી દે. શંખેશ્વર૦ (૧)
અતીત ચોવીસી મઝાર દે, નવમા દામોદર સાર દે;
નિનરાજ જગત સાણુગાર, શંખેશ્વર૦ (૨)
પેઠાલ સાવક ગુણધારી દે, નિનવાણી સુણી મનુહારી દે;
પાસ તીરથેં મુગતિ સંભારી, શંખેશ્વર૦ (૩)
પ્રભુ પડિમા ભરાવી રંગે દે, સસી સૂરજ પૂજ ઉમંગે દે;
નાર્ગીદ્ર ઘણે ઓછંગે દે, શંખેશ્વર૦ (૪)
સુરનર વિદ્યાધર વૃંદ દે, કરી સેવના અધિક આણુંદ દે;
ચદુવારેં પૂજ ધરણુંદ દે, શંખેશ્વર૦ (૫)
ચદુસેના જરાઈ ભરાણી દે, નિન નેમ ને સારંગપાણી દે;
કરાવી ભત્તિ ભાવના આંણી, શંખેશ્વર૦ (૬)
જરાસિંધુ જરા દુઃખ ભારી દે, તુમ્હે વીણ પ્રભુ કુણ નીસ્તારી દે;
તુમ્હેં જગત જંતુ હિતકારી, શંખેશ્વર૦ (૭)

* પાટણની શ્રી. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

હરિ અઠમે તે ધરણીદ રે, આખ્યા શ્રીપાસ જિણુંદ રે;
 જિન નવણ ગયું દુઃખ દૂર રે, શંખેશ્વર૦ (૮)
 શંખસ્વરે આણ્યા જેણે રે, શંખેશ્વર નામ છે તેણે રે;
 મહીમા ગવરાયેં કેણે રે, શંખેશ્વર૦ (૯)
 દારામતી અથીરતા નાણી રે, વઢીયાર માંહી ગુણખાણી રે;
 સંખેશ્વર ભૂમી પ્રમાણિ રે, શંખેશ્વર૦ (૧૦)
 મધ્યલોક ઓછરી (?) પાસ રે, ત્રણય ભુવનની પૂરે આસ રે;
 દુસમનની કાઢેં કાસ રે, શંખેશ્વર૦ (૧૧)
 પદમાવતી પરતો પૂરે રે, ધરણીદ વિધન સવી ચૂરે રે;
 સેવકનું વધારે નૂર રે, શંખેશ્વર૦ (૧૨)
 શ્રી જિન ઉત્તમ જે ધ્યાવે રે, તે પરમ મહોદય પાવે રે;
 કવિ રૂપવિજય ઈમ ગાવે રે, શંખેશ્વર૦ (૧૩)

[૯૯]

શ્રી રૂપવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(ગોકુલમાંહી પધારને મોરારી જી-એ દેશી)

દિલભરીયા દરીસણ દીજીઈ જિણુંદજી, દિલભર દરિસણ દીજીઈ;
 સેવક પાવન દીજીઈ જિણુંદરાય, દિલભર દરિસણ દીજીઈ.
 કાલ અનાદિની ગોદમાં વસીયો, રસીયો પુદ્ગલ સંગે; જિં
 મુહુમ ખાયર વણકાયનો વાસી, ભીનો ન દરીસણ રંગે. જિં (૧)
 ભૂજલ અનલ અને ત્રાયું, કાલ અસંખેવ ભંગે; જિં
 તુજ દરિસણ દૂરસન નવી કીધો, હીનો મમતા રંગે રે. જિં (૨)

* પાટણની મુ. શ્રી. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

વિગલગતિ તુજ સકલ રૂપે, દીઠા નહિ શુષ્ક રંગે; જિં
 અસત્રી સત્રી ભવ પામી, વજ ગતિ ન કરું ઢંગે. જિં (૩)
 નરનારક તિરિ સુર ભવ પામી, ક્રીધી ન ભગતિ ઉમંગે; જિં
 આરજ્યાંહી અનારજ્ય જેહવો, થયો મતલેદે પ્રસંગે. જિં (૪)
 તથા ભવપરણતિને નેગે, સદ્ગુરુ ધ્યાન ન સંગે; જિં
 મતમત લેદ કુવાસના છારી, દષ્ટિ પિરાને (?) રંગે. જિં (૫)
 પાસ પ્રભુ સંખેસર સાહિજ, દીઠા પુણ્ય તરંગે; જિં
 રૂપા કહે પ્રભુના પદ પદ્મની, સેવના કરું દઢ રંગે. જિં (૬)

[૧૦૦]

શ્રી કૃષ્ણવિજયશિષ્યરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(દેશી-મેદિની)

ખ્યારા લાગો પ્રભુ પાસજી રે, મ્હારા આતમના આધાર;
 ખ્યારા લાગો છો રે.
 અશ્વમેન કુળ દિનમણિ, પ્રભુ વામા માત મહ્ધાર; ખ્યારાં
 અન્નર અમર અકલંકે તું, દાયક શિવ મુળ દાન. ખ્યારાં (૧)
 પ્રેમ પ્રસન્ન પ્રભુતામર્ષ, પ્રભુ જગ ઉપગારી દેવ; ખ્યારાં
 યાદવ જરા નિવારવા રે, પ્રભુ આબ્યા સ્વયમેય. ખ્યારાં (૨)
 માહરેં તો એક તાહરો રે, પ્રભુ છે મોટો આધાર; ખ્યારાં
 એવકને કરુણા કરી રે, પ્રભુ ભવસાગરથી તાર. ખ્યારાં (૩)
 શિવગામી સાહિજ વિના રે, પ્રભુ એ વિનતી કિહાં થાય; ખ્યારાં
 મહેર નન્નર હોય તાહરી રે, પ્રભુ અશુભ કરમ મટી ન્તય.
 ખ્યારાં (૪)

* પાટણની મુ. મ. શ્રી. પુણ્યવિજયજી મહારાજ પાસેની એક
 હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

શ્રી શંખેશ્વર પાસજી રે, પ્રભુ દ્યો ઢરિસન જગદીસ, ખ્યારાં
કગ્નેડીને વિનવે રે, પ્રભુ કૃષ્ણવિજયનો સીસ ખ્યારાં (૫)

[૧૦૧]

શ્રી ન્યાયસાગરવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

(રાગ ઝાંઝુ સુમતિ સદા દિલ મધ ધરુ-દેશી)

સકલ મિલી મોહાસિણી સજી સોલઈ મિણુગાર સલૂણી,
પરગટ પાસ જિણુદ સોહાગી તૂ પ્રભુ પરતા પૂરવઈ,
સેવઈ ઇંદ્ર નરિંદ્ર સોહાગી તૂ સુખદાઈ,
ઘસી કેસરિ પૂજની ચલી પાસ તણુઈ દરબારી સલૂણી
તુ સુખદાઈ સંખેસરા. (૧)

(ગગ-કાશી, અનમેલાની દેશી)

કરિ કચન ચૂડી લલી રે લાલ,
જેહ રણુજણુકારિ શશિવયણી રે,
નાકઈ મોતી નાચતઈ રે લાલ,
ગતિરાણી આણુહારિ મૃગનયણી રે (૨)
તું સુખદાયી સંખેસરા રે લાલ,
પરગટ પાસજિનદ મુજ સ્વામી રે,
તૂ પ્રભુ પરતા પૂરવઈ રે લાલ,
સેવઈ ઇંદ્ર નરિંદ્ર મિર નામી રે (૩)

(કગ્નેડી આગલી રહી-તુ મુખં એ દેશી)

કેસર મૃગમદ લેપિનઈ, કઠ કદલી ઠવી માલા રે,
આપાવેલિ શુલાબની, સરસ ઘણી મુકમાલા રે તુ મુખં (૪)

* નીમડી જ્ઞાનભગવતી એક હસ્તવિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

(સાધુનર્થ જાઉં હુલામણુ—એ દેશી)

અગર ઉખેલી આગલિ હૂં ઉઝારી લાલ,
રંગમડપ સુવિશાલ રે હૂં ઉઝારી લાલ,
ભામિની લેલી ભામણા રે હૂં ઉઝારી લાલ,
નૃત્ય સરઘં વર ણાલ રે હૂં ઉઝારી લાલ તું સુખાં (૫)

(પૂરવ ભવ મણિ કુડલી—એ દેશી)

ઠમ ઠમ ઠમ ઠમ ઠમકલી, માનિની મડી પાયે રે,
ઘમ ઘમ ઘમકતર્ધ ઘુઘરી, દિ ભમરી લલભાયે રે તું સુખાં (૬)

(સાહિર ભવઉ પણિ સાવડુ ૨—એ દેશી)

પાસણ આગલિ પ્રીતિ શુ રે ભાવઈ ભાવના એમ,
શશિવયાણી પાસણનુ ચિત રિજવઈ હો લાલ,
પૂઝ વછિત જેમ મૃગનયાણી તું સુખાં (૭)

(ગગ-જનતમિરિ, દુહવઉ પૂરો નારિનઉ—એ દેશી)

ભગતવચ્છલ ભગવતણ, દિ તુઠા સળ સિદ્ધિ સ્વામી;
સુત સંપદ પગિવારની આપઈ, અવિચલ ઋદ્ધિ સ્વામી,
તું સુખાં (૮)

(ગગ સારિંગ મલ્હાર, દાલ—નણુદવની)

વછિત દાયક સુરતરુ, વિનતડી અવધારિ હો;
સ્વામી પ્રારથના સફલી કરી, જનમ જશ હુખ વારિ હો
સ્વામી તું સુખાં (૯)

(ગગ-ધન્યાસી, પાસજિનન બુહાગિધ—એ દેશી)

મુજ સેવકની સાહિળા, પૂરણુ પૂરો આસો રે,
ન્યાયસાગર કહી પામણ, દેને લીલવિલાસો રે સ્વામી
તું સુખાં (૧૦)

શ્રી પુણ્યસાગરસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન+

(ઉક રે દાસી દીવડીઓ અનુયાય-એ દેશી)

સેવો સ્ખેશ્વરો મહારાજ, આરતિ સવિ હરે મનતણી છ
મારા રાજ;

સેવે ઇંદ ચંદ નાગેંદ, સેવે મુનિવર બહુગુણી છ
મારા રાજ. (૧)

કાશી દેસમે નગર વણારસી નામ, રાજ કરે વષ(સ)તિવડો છ
મારા રાજ;

સઘલા મહિપતિ માંહે સિરદાર, અશ્વસેન મુગટ સમોવડો છ
મારા રાજ. (૨)

રાણી વામા દેવી નામ, તેહ તણી કુખે ઉપના છ
મારા રાજ.

કુલ ઉદ્ધારણુ તું જિનચંદ, વંદિત મુરનરપતિ ગુણી છ
મારા રાજ. (૩)

પહેલી ચોવીસી વારે એ જિનરાજ, દામોદર નવમા જિનપતિ છ
મારા રાજ.

આપાઠ શ્રાવકે ભરાવ્યા મહારાજ, શ્રી શંખેશ્વર ધણી છ
મારા રાજ. (૪)

સઘલે ઠિઠાણું જઈ જિનરાજ, પછે પ્રથવી પાવન કરી છ
મારા રાજ.

ભીડભંજન એ મહારાજ, મન ઈચ્છા પૂરણ કરે ॥
મારા રાજ. (૫)

અઠમ કરિ કૃષ્ણ નરેંદ્ર, ધરણેંદ્ર જિન પ્રતિમા દિયે ॥
મારા રાજ;

સ્નાત્ર મહોચ્છવ કરિ અતિસાર, નમણ લેધને સંધલે છાંટિઓ ॥
મારા રાજ. (૬)

જરાનિવારક તું જિનરાજ, હર્ષ સહિત ત્રિખંડા પતિ ॥
મારા રાજ;

જિત હુઈ તવ કૃષ્ણ નરીંદ્ર, જિત શંખ તવ પૂરતો ॥
મારા રાજ. (૭)

નાઠો જરાસિંધ નૃપસેન, દહો દિસે તે ગયો ॥
મારા રાજ;

તવ હુઓ નવમો વાસુદેવ, સવિ સંકટ દૂરે ગયો ॥
મારા રાજ. (૮)

શ્રી અંચલગચ્છ સિણગાર, શ્રી પુન્યાબિંધસૂરીસર ॥
મારા રાજ;

જે સેવે શ્રી શંખેશ્વર મહારાજ, મુક્તિરમણી વરે સુંદર ॥
મારા રાજ. (૯)

[૧૦૩]

શ્રી કુશલવર્ધનવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

બાહુ ભગતિ રે પણમિય શ્રી ગુરુતણા પાય,
મનરંગિ રે સમરિય સરસતિ દેવિ માય;

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

મુખદાયક રે થુણસ્યું પાસ જિણુંદરાય,
જસનામિં રે અલિય વિધન સવ હરિ જાય. (૧)

વર જાય જૂહી કુસુમ ચંદન ઘસી ધનસાર એ,
જિનરાજ પૂજા કરઈ જે નર સાર સમકિત ધાર એ;
તે લહઈ કમલા પુણ્ય વિમલા વિજયવંત મોહાધરા,
સંસારસાગર પારગામિ થાઈ સિદ્ધિવધૂસરા. (૨)

ઈં વચને રે ધનદિવાસી જાણીઈ,
વર નગરી રે ખારવતી મનિ આણીઈ;
તિહાં રાજ રે રાજ કરે ગોવિંદ નામ,
તિણિ અવસરિ રે જરાસંધ સાંભલિય ઠામ. (૩)

ઠર ઠામ જાણિ વેગિ આણી સખલ સેના અતિ ઘણી,
તવ વીર માની સાથ ચાલઈ મગધદેશતણું ઘણી;
તે વાત નિસુણીય બલ જોહિ સચલ જાદવસ્યું મલી,
શ્રી કૃષ્ણરાય સુવેગિ ચાલિઈ સજન મન પૂજી રલી. (૪)

દોય સેના રે જૂઝ કરઈ ન્યાઈ કરી,
નવિ એકુ રે પગ પાહ્યો તવ ઉસરી;
તવ જોદિ રે જરાસંધ મૂકઈ જરા,
તવ સઘલા રે જાદવ જાણઈ ડાકેરા. (૫)

ડાકેરા જાણી સંખપાણી સખલ ચિંતા મનિ કરઈ,
ખાવીસમુ શ્રી નેમિજિણવર અસિ અવસરિ ઉચરઈ;
લવનપતિ ધરણિંદ મંદિર પાસ ણિજ અછિ સદા,
તસ નવણ નીરિ છંટા દીજઈ વેગિ નાસઈ આપદા. (૬)

(ઢાલ-ઉલાલાની)

ઇમ નિમુણી જાદવ પતિ, આરાધઈ ધરણીપતિ,
 મૂરતિ પાસ તણી તિહાં આણીઈ એ;
 સહી મૂરતિ પાસ તણી તિહાં આણીઈ એ. (૭)
 તવ જોલિં ધરણિંદુ એ, પાસઈ નેમિ જિણુંદુ એ;
 ચંદુ એ સયલ લોક સુખકારકુ એ, સહીં (૮)
 જસ નામિં સંકટ ટલઈ, સંપદ સવિ આવી મિલઈ;
 સાંભલી જિણુવર જોહુ સરખા લણુ એ, સહીં (૯)
 તવ જોલિ નારાયણુ, હંમ તિસહુ જિઅયાણુ એ;
 જાણુ એ નેમિસર જગિ જાણુ એ, સહીં (૧૦)
 ઇમ કહિઓ જોવિંદુ એ, પૂજઈ પાસ જિણુંદુ એ;
 કંદુ એ મંગલમુરપાદપતાણું એ, સહીં (૧૧)
 નવણુ નીર હાથિ ધરી, જાદવ સિંચઈ તવ હરિ;
 મનિ ધરી હરણ સવે તે જાઠીઆ એ, સહીં (૧૨)
 અનુકરમિં જૂઝંઉ એ, જરાસંધ જલ હરઉ એ;
 વરઉ એ જયલખિમિ હરિરાજીઓ એ, સહીં (૧૩)
 હરણિં સંખ વજ્રવઈ એ, સંખેસરપુર ઠાવઈ એ;
 લાવએ મન મુધી રુડિ લાવના એ, સહીં (૧૪)
 જિણુહર પવર ઠરાવી એ, પાસ ણિંજ તિહાં ઠાવી એ;
 આવીઈ યાત્રા કારણિ નરવરુ એ, સહીં (૧૫)

(ઢાલ)

શ્રી સંખેસર પાસનાહ મંહિયલિ દીપતું,
 વામાનંદન સામિ સાલ અરિદલ જીપતું;
 સપ્તક્રણામણિ જસ સીસ સાતઈ લય ટાલઈ,
 લવલયલંજણુ સયલ લોક છોરુ પરિ પાલઈ. (૧૬)

જગજાંધવ જગનાયકુ એ, જય જય તું જસવંત;
 અશ્વસેન કુલ ચંદ્રુ, પ્રભાવતી વરકંત. (૧૭)
 નીલ રયણ સમ તેજપુંજ સાહેબ તુમ દેહ,
 મસ્તકિ રાજર્ધ મુકુટ ચાર કમલાનું ગેહ;
 કાને કુંડલ અતિ વિસાલ પૂંઠિ લામંડલ,
 છતાં જાણ્યો ચંદ સૂર દીકા જાણ્યું મુહમંગલ. (૧૮)
 હિજો હાર અતિ નવ લખું એ, કંઠિ નીગોદર ચંગ;
 બાર્દિ બાબુ બહરખા, પેખતાં મનિ રંગ. (૧૯)
 રયણ જરિત પાલહી સાર દેખી મન મોહ્ય,
 મણિ કંચણમય ણીજપૂર કરમાંહિ સોહ્ય;
 અવર વિભૂષણ છઈં અનેક નવિ દ્રવ્ય એક,
 મહિમા મેરુ સમાન દેખી આણું મુવિવેક. (૨૦)
 શ્રી સંખેસર પાસ જિણ, ગૂજર દેસિ વચાલિ;
 મનવંછિત મુખ પૂરવઈ, ઇણિ કુડિ કલિકાલિ. (૨૧)

(દાસ-માલતીડેની)

સકલ મનોરથ પૂરણું એ માલતીડે, શ્રી સંખેસર પાસ
 મુણિ મુંદરી;
 તુમ દરસન દેખી કરીય માં, લવિયણ મનિઉ હુલાસ
 મુણિં (૨૨)
 દરિ થડી લવિયણ જના એ માં, જે તુંમ નામ જપંતિ;
 મુણિં
 તેહ તણાં દુઃખ દાલીદ એ માં, તતણિણિ દરિય જંતિ.
 મુણિં (૨૩)
 સાસ કાસ અરિસાદિકુ એ માં, કુઠ જખોદર રોગ; મુણિં
 વાતપિત્ત જર ખરજૂઆઈ માં, વેલાજર વિષ જોગ.
 મુણિં (૨૪)

ગંડમાલ વાલાદિકુ એ માં, નાસઈ રોગ કિલેસ; સુણિં
અગનિ ચોર ભય સવ ટલઈ માં, તુમ નામિ સવિસેષ.

સુણિં (૨૫)

જે ભવિયણુ ભાવિ કરી એ માં, પૂજ કરઈ અતિસાર. સુણિં
સૂખડિ કેસરચું ઘસી એ માં, લેલી ઘન ઘનસાર.

સુણિં (૨૬)

ગૂજર માલવ સોરઠી એ માં, મારુઆડના લોક; સુણિં
તુમનઈ લેટણુ આવતા એ માં, દીસઈ છઈ બહુ થોક.

સુણિં (૨૭)

તેહતણા મનવંછીઉ માં, સીજઈ છઈ સવિ કાજ; સુણિં
જે તુમ સેવા મનિ ધરઈ એ માં, પામઈ અવિચલ રાજ.

સુણિં (૨૮)

ચિંતામણિ કલખતરુ એ માં, કામકુંભ જ્યદાય; સુણિં
કામધેણુ ઘરિ તસતણુઈ એ માં, જે વંદિય તુમ પાય.

સુણિં (૨૯)

તુમ નામિ મુળ સંપદા એ માં, તુમ નામિ જ્યકાર; સુણિં
તુમ નામિ ભાવટિ ટલઈ એ માં, તુમ નામિ ભવપાર.

સુણિં (૩૦)

તુમ નામિ ધરણીપતિ એ માં, સેવ કરઈ કર બેડિ; સુણિં
તુમ નામિ મણિ માણિકુ એ માં, તુમ નામિ ધન કોડિ.

સુણિં (૩૧)

ગોલા માર્હિ મઝ તબું એ માં, શ્રી સ્તંભેસર પાસ; સુણિં
ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ કરન્ત્યો ઘણી એ માં, પુરઉ મનની આસ.

સુણિં (૩૨)

(કલશ)

ધંય પાસ જિણુવર નમિય સુરવર શ્રી સંખેસર રાજ્યો,
ધંમ શુણ્યું ભગર્તિ લાલ જાણી અતુલ મહિમા ગાજ્યો;
તપગચ્છમંડન દુરિયખંડન શ્રી હીરવિજયસૂરીસરો,
તસ પાય સેવી કુશલવર્દન સીસ વંછીય સુહ કરો. (૩૩).

[૧૦૪]

શ્રી દેવવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

(રાગ-ધન્યાશ્રી)

વામાકુ નંદન સેવું, સેવું જગદાનંદન સાહિબ;
નરખત અતિહિં મનોહર દેવઉ દેવઉ. વામાકુ નંદન.
(આંગલી) (૧).

સંકટ વિકટ ચૂરણ તુંહિ, કુમતિ કુમદ ગાલિઓ;
સેવકકુ શુભ પદવી દેઈ, રોગાંગી રોગ ટાલિઓ રે.
વામાકુ (૨).

ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ સવિ સંપદ આહુ, ભવ ભવ લીતિ નિવાહુ;
દેવઉ કહુઈ સંખેસર સામી, સેવક નિજ કારઉ રે.
વામાકુ (૩).

[૧૦૫]

શ્રી ધર્મચંદ્રવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

ધરણીદા કરે સેવના પ્રભુ તારી, પૂજે પદ્માવતી જગ ખ્યારી રે
વામાદેવી માત મહાર, ધનઘાતી ચારેને ટાળ;

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

પામ્યા જ્ઞાન દર્શન શ્રીકાર, તણઆ ઘાતી લહ્યા ભવપાર રે.
ધરણીદાં (૧)

એનું નેગમુદ્રાનું રૂપ, દેખી મોહ્યા સુર નર ભૂપ;
પૂજતાં એવો ભવજળદૂપ, વળી પ્રગટ્યો સહજ સ્વરૂપ રે.
ધરણીદાં (૨)

જિનજી શ્રી શંખેશ્વર પાસ, પૂરી જાદવ લોકની આશ;
કીધો શંખેશ્વરપુર વાસ, જસ ધ્યાતા હોયે અઘ નાશ રે.
ધરણીદાં (૩)

ગણધર વાચક મુનિ સમુદાય, દેવ ચતુર્વિધ તુમ શુભ ગાય;
વંછિત કારજ એહનાં થાય, કરજોડી નમે સહુ પાય રે.
ધરણીદાં (૪)

કારણથી જેમ કારજ હોય, તેમ મેં સમર્થા પ્રભુજીને જોય;
જીવપ્રદેશે મળને ધોય, ધર્મચંદ કેવળ લહે સોય રે.
ધરણીદાં (૫)

[૧૦૬]

શ્રી ખુશાલચંદ્રવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

શ્રી સંખેશ્વર મુખકારિ, પ્રભુ મૂરત મોહનગાંરી હો; સાહિબ મુખકારી,
દેખી મુજ મન મોહો, ત્રિભુવનમાં સળજો મોહો હો. સાહિબ મુખકારી (૧)
અશ્વસેન કુલચંદા, પ્રભુ વામાન્નિકા નંદા હો; સાં
નગરી વણારસી જાણો, વહેં ગંગાજલ સપરાણો હો. સાં (૨)
ચંદ્રે સુપને જાયા, છપન કુમરી હુલરાયા હો; સાં
જાદવકુલમાં જાણો, ત્રણ ખંડમાં કાનડ રાણો હો. સાં. (૩)

૧ પાટણની મુ. જ્યોતિર્વચના ભંડારની હાતપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

વાસુદેવ પ્રતિવાસુ જૂએ, એક એકથી કોગ ન જૂએ હો; સાં
જરાસંધે જરા મેલી, બલભદ્ર ને કાનડ બેલિ હો. સાં (૪)
ગયા નેમ જિનેસર પામે, કહો નેમજી શું હવે થાશે હો; સાં
અઠમનો તપ કીજે, નાગરાયનો ધ્યાન ધરીજે હો. સાં (૫)
ત્રીજે દન નાગરાય, કૃષ્ણજીને લાગે પાય હો; સાં
પ્રતિમા પાસજી કેરી, તુમે આપો નવલ નવેરી હો. સાં (૬)
જૂની મૂરત દીપેં સારી, પ્રભુ નમણેં જરા નિવારી હો; સાં
સંખપુરી સુખપાયા, સંખેસર નામ ધરાયા હો. સાં (૭)
નગર સંખેશ્વર વાત્રી, પ્રભુ બેઠા જોત વિલાત્રી હો; સાં
દીકે દોલત આપે, દુઃખિયાનાં દાક્ષિદ્ર કાપે હો. સાં (૮)
ભાગ્યચંદ્ર શુકરાયા, નિત નમતાં પાતક જયા હો; સાં
ખુશાલચંદ્ર શુભ ગાવેં, પ્રભુ જપતાં નવનિધ આવે હો. સાં (૯)

[૧૦૭]

શ્રીમાન વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી ગુરુવર્યવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન

- શ્રી શંખેશ્વરપાર્શ્વ, મુણે મુજ વિનંતિ;
આવ્યો છું હું આજ, આશા મોટી ધરી. (૧)
લાખ ચોરાશી જીવા-યોનિ દ્વારા ભમ્યો;
તે માંહે મનુષ્ય-જન્મ, અતિ હિ દુલ્લહો. (૨)
તે પણ પૂર્વ પુણ્ય-પસાયે અનુભવ્યો;
તો પણ દેવગુરુ ને, ધર્મ ન જોળખ્યો. (૩)

- શું થાશે પ્રભુ મુજ, તુજ કરુણા વિના;
રઝ્યો રાંકની પેરે, પામ્યો વિટંબના. (૪)
- ન દીધું શુદ્ધ દાન, સુપાત્રે ભાવથી;
ન પાળ્યું વળી શીયલ, વિટંબ્યો કામથી. (૫)
- તપ તમ્યો નહીં કોઈ, આતમને કારણે;
શું ઝાઝું કર્હું નાથ, જાતું નરકે પારણે. (૬)
- ક્રીધા મેં ને કર્મ, જો તે વિવરી કર્હું;
તો લાગે બહુ વાર, ભજન ક્યારે કરું. (૭)
- પૂર્વ વિરાધકે ભાવથી, ભાવ ન ઉદ્ભવે;
આરિત્ર ડોળ્યું નાથ, કર્મ મોહની વસે. (૮)
- ક્ષણ ક્ષણમાં બહુ વાર, પરિણામની ભિન્નતા;
તે જાણો છો મહારાજ, મારી વિકલતા. (૯)
- નહિ ગુણનો લવલેશ, જગત ગુણી કહે;
તે સુણી મારું મન, હરખે અતિ ગહગહે. (૧૦)
- પણ થયું મુજ આજ, દર્શન દેવ અતિ ભયું;
પૂર્વ પુણ્ય પ્રયોગે, કલ્પવૃક્ષ ફળ્યું. (૧૧)
- માગું દીન-દયાળ, અરણ્યની સેવના;
હોજો વૃદ્ધિ-ધર્મની, ભવોભવ ભાવના. (૧૨)

[૧૦૮]

શ્રી રાંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

શ્રી રાંખેસર પાસ જિનેસર લેટિયે,
ભવનાં સંચિત પાપ પરા સગ મેટિયે;

* 'રત્નસાગર' ભાગ પહેલો, પૃ. ૧૩૪ માંથી ઉતાર્યું.

મન ધર લાવ અનંત ચરણ યુગ સેવતા,
અણહુતે ઇક કોડિ ચતુરવિધ દેવતા. (૧)

ધ્યાન ધરું પ્રભુ દ્વરથકી હું તાહરો,
જલ જિમ લીનો મીન સદા મન માહરો;
ભવ ભવ તુમહી જ દેવ ચરણ હૂં સિર ધરું,
ભવસાયરથી તાર અરજ આહી જ કરું. (૨)

ભૂખ ત્રિપા તપ સીત આતમ એ નવિ સહૈ;
તપ જપ સંયમ ભારતણો નવિ નિરવહૈ;
પણ જિણવરના નામતણી આસત ઘણી,
એહિ જ છે આધાર જગતગુરુ અદ્ધ મણી. (૩)

તુમ દરસણ વિન સામ ભવોદધિ હું કિર્યો,
સહિયા દુઃખા અનેક ન કારજ કો સર્યો;
મિલિયા હિવ પ્રભુ મુજ સદા સુખ દીણ્યે,
અઊગઈ સંકટ ચૂર જગત જસ લીણ્યે. (૪)

ચાદવપતિ શ્રીકૃષ્ણતણી આરતિ હરી,
સેના કીધ સચેત જરા દૂરે કરી;
પરચા પૂરણ પાસ રચણ જિમ દીપતો,
જયવંતો જિણઅંદ સચલ રિપુ છપતો. (૫)

[૧૦૯]

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન

(રાગ-વેલાહલ)

સુખદાતા સંખેસરો, લખી લીલા આપેં;
અરિઅણ દલ અલગા કરેં, જગમેં જશ થાપેં. સુખદાતા ૦ (૧)

તેજ તુરગમ વાલિમા, મયગલ મલપતા,
 સ ખેસરે સભારતા, જ્યલધી વરતા સુખદાતા૦ (૨)
 મનવહિત મહિલા મિલે, બધવની તોડી,
 ભાવે જિનજી લેટતા, ધણુ કથન ડોડી સુખદાતા૦ (૩)
 પૂજા પરતિખ પૂરતો, સેવઝની આસ,
 મન મનોરથ પૂરવે, સ ખેસર પાસ સુખદાતા૦ (૪)

[૧૧૦]

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

શ્રી શંખેશ્વર પામ જિજ્ઞેશ્વરવદ્ધિ રે, મહીમા મહિમાવત,
 જેહનધ પ્રણમધ સુરનઝ દિગ્ગર વિતરા રે, શ્રી સંખેશ્વરુ રે (૧)
 વાણાગીસિ અમરાપુરી સગીખિ જાણીધ રે, અશ્વસેનનધ રાજ,
 વામાદેવી તસ ધરણી મોનાવરણી રે, અવતરધ શ્રી જિનગજ શ્રી૦(૨)
 અનુકર્મિ જિનવર યતિપતિ જનમિઆ રે, નામ દીધુ શ્રી પામ,
 રાવ પાલીનધ x , થામ્યું કેવલ ખામ શ્રી૦ (૩)
 જગજન શમ હેવી જિનવર સવિ મહે રે, ટાલધ બહુ મિથ્યાત,
 ત્રિગઢ બધમિ શ્રી જિનવર વેધ દેશના રે, સુણિ કંઠ નવિ પાત શ્રી૦(૪)
 સમેતશિખર શ્રી જિનવર પહુંતા શિવપુરી રે, જે અછડ
 અવિચલ વામ,
 x કરુ રે, પૂજો શ્રી જિનપાસ શ્રી સંખેશ્વર૦ (૫)

*પાટણની મુ જસવિજયજીના બડાગની હસ્તપ્રત ઉપગ્રથી ઉતાર્યું,

x આ સ્થાને પાઠ ખડિત છે

[૧૧૧]

શ્રીઅમરચંદ્રમુનિવિરચિત

શ્રી રાંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

ધમિ વદ્ય વાણિ વાહિણિ ખઈઠા દીના,
 દેવ દેવીનઈ લોગ યોગ માનઈ સહુ ખીના. (૧૫)
 ગજઈ જલહર ખવઈ વીજ નવિ દીસઈ તરણી,
 સમરે ને જિન પાસ તામ પામઈ ધરધરણી;
 કુદ લગંદર કુદ ખેયન સવાય,
 ચઉરાસિ હીક હરસ અંધગડ સગવીસ. (૧૬)
 પાણુપીહો કર્ણુરોગ હીઆહોડી જેહ,
 પીનસ પાઠઈ અડવૃદ્ધિ અંતર્ગડુ તેહ;
 ગડ ગુંખડ નઈ દેહ દાહરાં ઘણુ સનિપાત,
 કઠોદર હાડગંભીર જેહ નિર્મલ હુધ ઘાત. (૧૭)
 સાતપડો નઈ સોદ્ર કમલ સંચહણી કહઈ,
 એગંતર મુખ ખારઈ તાવ જેણુ દેહ દહીઈ;
 ઇત્યાદિક જે દેહરોગ દુરઈ સહી નાસઈ,
 શ્રી સંખેસર પાસ નામ જપતાં ઉલ્લાસઈ. (૧૮)
 ચરણુથકી જે કંઠતાંઈ લોહ સાંકળ જડિયા,
 નિગડત પગિ અઠિલ જતસ સંકટ વસિ પડિયા;
 કોપ રૂપ તવ ભૂપ યુરૂપ ઉપરિ વલી માલઈ,
 છૂટઈ તે ખંધદુઃખ તાંમ ને પાસ સંભારઈ. (૧૯)

* પાટણુની મુ. શ્રી. જસવિજયજી મ. ના લંડારની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતારેલું આ સ્તવન અધૂરું મળ્યું છે; તેની શરૂઆતની ૧૪|| કડી નથી મળી. પાછલો ભાગ સંપૂર્ણ મળ્યો છે.

ઇમ અદ્ધ મહાભય હરણ ચરણ સરણે હું આયો,
તું સમરથ જિનરાજ આજ પૂરવ પુન્યે પાયો;
સાહિબ સાચો તેહ જેહ નિય સેવક પાલઈ,
મુજ કેરી તું આધિ વ્યાધિ આપદ ભર ટાલઈ. (૨૦)

શાકની ડાકણી ભૂત પ્રેત જોટીંગ પ્રચંડા,
ખયસ ખાવન વીર કોડિ છપન આમુંડા;
કાત્યાયની સાહિબ્યારિ યોગિની ચહપીડા,
નવિ હોઈ જિન પાસ નામ દુઃખ નાવઈ નીડા. (૨૧)

વર્ણ અઠારઈ દેવ સેવ તુજ કેરી આવઈ,
નાનાવિધિ તે ભોગ યોગ સન્નેગઈ લ્યાવઈ;
પરતખ પરતા પૂરવઈ એ ચૂરઈ દુઃખદાહ,
ધન ધન તે જન જાણિએ જેહનઈ તું નાહ. (૨૨)

સુંદર શુન્નર દેશ સહુ દેશ શૃંગાર,
વિનય વિવેક વિચાર સાર શુણ્ણચણ ભંડાર;
તિહાં બઈઠા પ્રભુ પાસ આસ પૂરઈ મન કેરી,
સકલ સુરાસુર લોક ચોક સેવા સારઈ તેરી. (૨૩)

શશિ જલનિધિ રસ ચંદ્રમાન સંવતની ભાસ,
દાર્તિકથી ધુરિ ગણત જેહ હોઈ ખારમો માસ;
ઈંદુ બિંદુ દોઈ લિખીય જેઈ સિતતિથિ અલિધાન,
તિણિ દિન થુણિએ પાસદેવ રવિવાર પ્રધાન. (૨૪)

તપગણગયણવિભાસણિક દિણ્યર સમ દીપઈ,
વિજયસેનસૂરિ સીહ વાદિ દલ છપઈ;
શાંતિચંદ્ર ઉવજ્જાય રાય પાય એવા પામી,
અમરચંદ્ર ઇમ વઈ વાણી ભગતઈ સિરનામી. (૨૫)

છતિ શ્રી શક્તેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન સંપૂર્ણમ્ । મુનિ શિવવિજય
વાચનાર્થમ્ । શ્રી ૨૨૬.

[૧૧૨]

શ્રીવિદ્યાત્ર્યંદ્રગણિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

વીપહિખોહી સંઘ ચતુરવિધિ જાણી;
એતલઉએ પરિકર થાપી શ્રી જિન પાસ,
સમેતશિખર ગિરિ પુહતા લીલવિલાસ. (૩૭)

સઉ વરસ આગિખુ પાલી એ પરિમાણ,
થાવણ સુદિ આઠમી પુહતા જિન નિરવાણ;
તેત્રીસ મુનિસર સાથઈ અણસણ કીધ,
તે મુનિવરકેરા સકલ મનોરથ સીધ. (૩૮)

ઈમ પાસ જિનેસર કેરી દસ લવ જોડ,
લણતાં નિત લાવઈ ઘરિ ઘરિ વંછિત કોડ;
સખેસર મંડન જાગઈ પાસ દયાલ,
સમરથ મુજ સાહિળ સમરું સગલ ત્રિકાલ. (૩૯)

લાવઈ લય લંજઈ રંજઈ વરણ અઢાર,
મહિમા મહિમંડલિ મોટઉ આજ અપાર;
વડ વિસહુર કેસરી ચોર અગનિ જલ રોગ,
ગજ રણ લય નાસઈ પાસ નામ સંયોગ. (૪૦)

શશધરભાષાયુગમુનિ સંવત્સર જાણ,
આસો વદિ સાતમિ સખી નયર મંડાણ;

* લીંબડી જ્ઞાનભંડારની એક હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતારેલ
આ સ્તવનખ શરૂઆતની ૩૬ કડી નથી મળી. ૩૭ મી કડીથી
પછીનો ભાગ સંપૂર્ણ છે.

ધમ શુભીઓ શ્રીજિન વામાનંદન પાસ,
લવિ લવિ મુઝ હોજ્યો તુજ પદપંકજ વાસ. (૪૧)
જગશુરુ જયવંતુ વિજયદાનગુરુસીસ,
શ્રીતપગછદિનકર હીરવિજયસૂરીસ;
પંડિતવર વીપા હસ્ત લહી સુપસાય,
કવિ કહુઈ વિદ્યાચંદ જય જય જય જિનરાય. (૪૨)

(કલશ)

ધમ શુભયું જિનવર સંઘ સુખકર પાસ જિનવર ત્રેવીસમઉ,
મુનિરાજ આજ જિણુંદ વંદી દુરિત દુરઈ નીગમઉ;
સંજેસરુ શ્રી પાસ આશા પૂરવઈ એ ગુણુનિધઉ,
વર વિબુધવી પાસીસ વિદ્યાચંદ કહુઈ જય જગતિલઉ. (૪૩)
ધતિ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન સંપૂર્ણ. વ્યલેખિ પંડિત
વિદ્યાચંદ ગણિના સવત ૧૬૬૩ વર્ષે શુભ બવતાત્ ।

વિજયસેનમુરિરાજ્યે.

[૧૧૩]

વાચક શ્રીપુણ્યકલશવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

તું મુજ આતમ, તું મુજ ગ્રાણુ આધાર;
તુજ સમવડિ વાલ્લો કો નહી, અલવેસર અવધાર. મો.૦ (૫)
સપસ તેરહ હો આઠ ઉપરિ લલા, સંવત સરસ વખાણુ;
મગસિર વદિ હો ખારસ શુભ દિને, યાત્રા ચઢી પરમાણુ. મો.૦ (૬)
ખે કરજોડી હો અરજ કહું એતી, લવિલવિ સાનિધિ સામ;
પુણ્યકલશ હો વાચકધમ લણે, પ્રહિ સમરું રૂપ પ્રયાંમ. મો.૦ (૭)

* પાટણની મુ. શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી
ઉતારેલ આ સ્તવનની સરઆતની ચાર કડી મળી નથી.

हिन्दी स्तवन

[११४]

उपाध्याय श्रीयशोविजयजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

अब मोहे ऐसी आय बनी ।

श्री संखेश्वर पास जिनेसर, मेरे तुं एक धनी ॥ अब० (१)

तुं बिनु कोउ चित्त न सुहावे, आवे कोडि गुणी ।

मेरो मन तुज उपर रसियो, अलि जिम कमल भणी ॥ अब० (२)

तुम नामे सवि संकट चूरे, नागराज धरणी ।

नाम जपुं निशि वासर तेरो, ए शुभ मुज करणी ॥ अब० (३)

कौपानल उपजावत दुर्जन, मथन वचन अरनी ।

नाम जपुं जलधार तिहां तुज, धारुं दुःखहरनी ॥ अब० (४)

मिथ्यामति बहु जन है जगमें, पद न धरत धरनी ।

उनतैं अब तुज भक्ति प्रभावे, भय नहि एक कनी ॥ अब० (५)

सज्जन—नयन सुधारस—अंजन, दुरजन रवि भरनी ।

तुज मूरति निरखे सो पावे, सुख जस लील घनी ॥ अब० (६)

[११५]

श्रीमाणिक्यविजयजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

(नर मोहिडा तोसें अवहि रे बोलूं रे

चलजा रे जीवडा बताई दे कानीया. नर मोहिडा-ए देशी)

- प्रीत बनी निभाईय बनेंगी, सुनो अब मेरे संखेश्वर सांईयां । प्री०
और ठोर बहु प्रीत करत हैं, भक्तकी रीत कठिन करीईया ॥ प्री० (१)
- बालक गोद पर्यो बहु गुंदे, उर थल लायकें ले तबलीया । प्री०
गौवा चरत बन मन बलुवायें, तहि पयपान हि पोस धरीया ॥ प्री० (२)
- जल चरती चलति जो जोवत, निज तनु तनुरथपाल तह हईयां । प्री०
पनीहारी कुंम पेर छपालत, चाले लटकति तारी दैयां ॥ प्री० (३)
- सेव्यो निज जानी नावपे तारत, तारक बिरुद ए आप वरैया । प्री०
सकल जगत कौ जलद जोवावत, दाम म मांगत दान नभईया ॥ प्री० (४)
- मानु उद्योत करे महिमावत, किते जन देत हैं रोक रूपैया । प्री०
इसे न्याय केंते ज्यो कहावत, आप तरे अब मोहि तरैया ॥ प्री० (५)
- विजयजिनेन्द्रस्वरि संग उमंगे, श्री संखेश्वर सार करैयां । प्री०
चिर रवि हुय मेरु जुं प्रतपो, ठकुराई धिर थापैयां ॥ प्री० (६)
- त्रिहु जगमां हि जिन तेरो ही महिमा, जय जय बोलत जगजनैयां । प्री०
माणिक कहें अब एतनो ही मांगु, दीज चरन सेवा फल परैयां ॥ प्री० (७)

* पाठशुनी भु. नरसविजयशुना। अंजारनी हस्तप्रत उपरधी उतार्यु.

[११६]

श्रीरंगविजयजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन⁺

श्रीशंखेश्वर पास जिनेसर अरज सुनोजी,

कर मेरवांनी हांरे मेरी अरज० (आंकणी)

तारक बिरुद सुनी में आयो, तुम चरणें सरनां जानी ॥ श्री० (१)

सोल सहस मुनि आदि जुगति, तारें तुम अमृत बांनी ।

उनकुं आतिमरुद्धि भर सिद्धे, पाए परम प्रभुजी दानी ॥ श्री० (२)

पन्नग पावक जलतो उगार्यो, ज्ञान दिसा तुम पहुँचानी ।

उनकुं दरस सरस भयो तेरो, सुरपति पदवी छहेरानी । श्री० (३)

में आयो एह कीरत सुनकें, विनति एक सुनिये ज्ञानी ।

भवोभव तुम चरनांकी सेवा, साहीब दीजें दिल मानी ॥ श्री० (४)

अश्वसेन वामाजीको नंदक, वंदत जगके सुल्तानी ।

अब तो लेहेर मेहर मोय कीजें, रंग सदा शिव सुखदानी ॥ श्री० (५)

[११७]

श्रीरूपविजयजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

सरस चरण शरण ग्रहे श्री जिनराज के.

याकी सेव करन सन आवैं हांजी जिहां,

नमत इंद देववृंद पुन्यकंद दलितदंद ।

⁺ पाटशुनी भु. नसविजयजुना लंडारनी हस्तप्रत उपरथी उतार्यु.

* पाटशुनी भु. नसविजयजुना लंडारनी हस्तप्रत उपरथी उतार्यु.

भक्ति सार गुण अपार धरत प्यार,
 काम छार दुरित दूर डारके ॥ श्री जिन० (१)
 सजि शिणगार मनीह अंगे हांजी जिहां,
 करत ग्यांन धरत प्यांन मिटत मान होत तांन ।
 देव ललित भक्ति कलित पाप गलित दुरित चलित,
 तत येई येई हावभाव नृत्य करत धारके ॥ श्रीजिन० (२)
 हस्तक सुंदर द्वादश किरणें हांजी जिहां,
 सघट घाट करत नाट त्यजि उचाट देवि घाट ।
 ललित हार हृदय सार धरत प्यार गुन अपार,
 वाजे वंश भेरी ताल दुंदुभि अपारके ॥ श्री जिन० (३)
 शंखेश्वरपुर मंडन सोहैं हांजी जिहां,
 पार्श्वनाथ मोक्ष साथ अखय आय देत हाथ ।
 दान सूर चढत नूर पाप पूर करत दूर,
 पद्मविजय शिष्य रूपविजय सार डारके ॥ श्री० जिन० (४)

[११८]

श्रीप्रभुविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

(हमरीनी चाल)

जगजीवनकी छवी देख सखी, मेरे नयन में छवि चाह रही ।

अने हां हां जगजीवनकी० (१)

* भाटशुनी भु. जसविम्वयलना लंडारनी हस्तप्रत उपरधी उतार्यु.

हांरे मति लीन भई तद ग्यान भई,

अब रंग सुरंग में लीन सखीरी प्रेम फद में आन परी ।

अने हा हां जगजीवन० (२)

चंद्र चकोर जुं लीन भई, दृग जोतमें जोति मिलाय रही ।

अने हां हा जगजीवनकी० (३)

प्रभु कहे प्रभु पास शंखेश्वर, देखत सुरबधू मोही रही ।

अने हां हां जगजीवनकी० (४)

[११९]

श्रीचिदानंदजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

(चाल—नथणीसे उलवाकणी)

श्री शंखेसर पास जिणंदके, चरण कमल चित्त लागी ।

सुणजो रे सज्जन नित्य, ध्याउगी (आकणी)

एहवा पण दृढ धारी हियामें, अय द्वार नहि जाउंगी ॥ सुण० (१)

सुंदर सुरंग सखणी मूरत, निरख नयन सुख पाउंगी ॥ सुण० (२)

चम्पा चमेली अरु मोगरा, अंगीया अंग रचाउगी ॥ सुण० (३)

शीलादिक शणगार सजी नित्य, नाटक प्रभुकुं दिखाउंगी ॥ सु० (४)

चिदानंद प्रभु प्राण जीवनकुं, मोतीयन थाल वधाउगी ॥ सुन० (५)

* शा. शिवनाथ जुष्णाञ्ज, पूना तरङ्गिणी प्रकाशित “चैत्यवदन-
स्तुति-स्तवनादि सग्रह” भाग पड़ैलाभायी उतार्यु.

[१२०]

श्री विजयानंदसूरि (आत्मारामजी) म० रचित

श्री शंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन

मोरी बैयां तो पकर शंखेश श्याम, मोरी० ।

करुणारस भरे तोरे नयन श्याम, मोरी बैयां० (१)

तुम तो तार फणोंद जग साचे, तुम तो० ।

हमकुं विसार न करुणाधाम, मोरी बैयां० (२)

जादवपति अरति तें कापी, जादव० ।

धारित जगत शंखेश नाम, मोरी बैयां० (३)

हम तो काळ पंचम वश आयें, हम तो० ।

तुमेरो ही शरण जिनेश नाम, मोरी बैयां० (४)

संयम तप करणे शुद्ध शक्ति, संयम० ।

न घरुं कर्म झकोर पाम, मोरी बैयां० (५)

आनंद रस पूरण सुख देखी, आनंद० ।

आनंद पूरण आत्माराम, मोरी बैयां० (६)

[१२१]

श्रीविजयानंदसूरि (आत्मारामजी) म० रचित

श्री शंखेश्वर पार्श्वजिन स्तवन

(रंग-कलीगढा)

स प्रमु रे तुम हम सोर के मोर, पास प्रमु० (ए आंकणी)

जो कोई सिमरे शंखेश्वर प्रमु रे ।

डारेगा पाप नीचोर ॥ पास० (१)

तुं मनमोहन चिद्घन स्वामी रे ।

साहिब चंद चकोर ॥ पास० (२)

तुं मन विकसे भविजन केरा रे ।

फारेगा कर्म हिंडोर ॥ पास० (३)

तुंमज सुनेगा दिलकी बाता रे ।

तारोगा नाथ खरोर ॥ पास० (४)

तुंमज आतम आनंद दाता रे ।

ध्याता हुं तुमग किसोर ॥ पास० (५)

[१२२]

श्रीविजयानंदसूरि(आत्मारामजी) म० रचित

श्री शंखेश्वर पार्श्वजिन स्तवन

(राग-कलिंगडानी ठुमरी)

तोरी छबी मनोहारी शंखेश श्याम,

नीलांबुजवत तोरे नयन श्याम, तोरी छबी० (ए आंकणी)

चंद्र जू वदन जगत तूम भासे ।

कलमल पंक पखारे नाम ॥ तोरी० (१)

नील वरण तनु भवि मन मोहे ।

सोहे त्रिभुवन करुणाघाम ॥ तोरी० (२)

पारस पारससम करे जनको ।

हाटक करनन तुमरो काम० ॥ तोरी० (३)

अजर अखंडित मंडित निज गुन ।

ईश निरंजन पूरे काम ॥ तोरी० (४)

अनघ अमल अज चिदधनराशि ।

आनंदधन प्रभु आत्मराम ॥ तोरी० (५)

[१२३]

श्री हर्षविजयजी महाराजविरचित

श्री शंखेश्वर पार्श्वजिन स्तवन

(भारंजी एत-जिनदा तोरे चरण कमलकी रे-ए देखी)

श्रीशंखेश्वर दरशन कर रे, कर रे कर रे कर रे कर रे (ए आंकणी)

अद्भुत रूप मनोहर सुंदर, देखत तन मन हर रे ।

अकल सगुपी जगत जयंकर, काम क्रोध सब हर रे ॥ श्री० (१)

कमठसुरको मान मंजन कर, जगत जयकार तुं कर रे ।

जादव संकट दूर करीने, नाम शंखेश्वर घर रे ॥ श्री० (२)

देश देशांतर संघ आवे, पूजा नमनगी कर रे ।

अंगद्वी रचना पापकी कटना, सकल कर्म दूर दूर रे ॥ श्री० (३)

राधनपुर संघ मन्त्री अति सुंदर, ओलख रचना भर रे ।

संपति शिवचंदमार्द हर्षी, जन्म जन्म दुःख हर रे ॥ श्री० (४)

बदो कर्तिक पंचमने दियसे, याग करी मनहर रे ।

सकल संघकुं महानंद उपजे, ओलख मंगल घर रे ॥ श्री० (५)

पाननंदन जगदु.स्वसंदन, चंद यदन सम घर रे ।

गुर्ति प्यारी मंदनगती, निरखन आनंदमर रे ॥ श्री० (६)

संघत सागर पार अंग गिनु, ऊर्ज माय बरी नर रे ।

पाग शंखेश्वर प्रभु अयोधर, धुल्लिगगीकुं घर रे ॥ श्री० (७)

क्रोड स्नेह सब दूर निगरी, पाग प्रभु नित घर रे ।

आत्म लक्ष्मी ते पद पानी, आनंद हर्ष तुं हर रे ॥ श्री० (८)

સ્તુતિઓ

[૧૨૪]

શ્રીધનહર્ષમુનિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ*

શ્રી શંખેશ્વર પાસણ સોહં, મહિમા મોટો મહિયલ મોહં,
 માને નરવર કોડિ,
 બહુ ભવકેરાં પાતિક ધૂને, ચંપક કેતકી કુસુમે પૂને,
 વાસવ પરિકર ભેડી;
 અતિ નિરમલ સુંદર ગુણુભરીઓ, સંયમ લેઇ કેવલ વરીઓ,
 અષ્ટ કરમદલ મોહિ,
 ધનહર્ષ સેવક ઈણિપરે કહવેં, તુજ પદ પંકજથી મુખ લહવેં,
 સ્વામી ભવભય છોડી. (૧)
 નામ જિણા જિણુનામસરૂપ, ઠવણ જિણા જિણુપડિમારૂપ,
 શ્રી સિદ્ધાંતે કહીઆ,
 દબ જિણા જિણુવરના આખ્યા, ભાવ જિણા જિણુ ને બહુ માહખ્યા,
 કેવલનાણે લહિઆ;
 ને છે ને હુઆ ને થાસ્યેં, તે તિત્થયરા ને નર ધ્યાસ્યેં,
 તેણે આણા વહિઆ,
 સિવ પદ હોવે જસ સંપદ વંદિ, તે વલિ જિનવર સયલ મુરંદિ,
 કિત્તિય વંદિય મહિઆ. (૨)
 ત્રિપદી જવ ગણુધરને આપે, દુવાલસંગિ તતભિણુ થાપેં,
 જિનવર મહિમા એહ,

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું,

તિહાં કહીઓ મુનિજન આચાર, નવતત્ત્વાદિક લેદ વિચાર,
 વારિ સવિ સંદેહ,
 યોગ વહિ ગુરુ પાસે લણિઈ, ઈમ લવ સચિત પાતિક હણિઈ,
 બોધિ બીજ તરુ મેહ,
 લણુતાં શુંણુતા સાલજતાં, જે કહિ કરણી તે આચરતાં,
 નિર્મલ થાઈ દેહ (૩)
 શ્રી શંખેશ્વર પાસની સેવા, અહનિસ કરવા જેહને હેવા;
 તે શ્રી ધરણુ કહાવે,
 વલી દેવી પઉમાવઈ નામ, પ્રભુ સેવકનાં સારે કામ,
 વહિત લોગ લહાવે,
 તે સુર સુરિ સયલ સુખ પૂરે, વિધન વલી તે લવિના ચૂરે,
 ચે યાત્રાઈ આવે,
 હીરવિજયસૂરિ નિર્જિતકામ, તસ શીસુ ધર્મવિજય બુધ નામ,
 તાસ સીસ ઇમ બોલે (૪)

[૧૨૫]

શ્રીહંસરત્નવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ^x

કલ્યાણ કારક, દુષ્ટ નિવારક, સકલસુખ આવાસ,
 સંસાર તારક, મદન માગક, શ્રી શંખેશ્વર પાસ,
 અશ્વસેન નદન, ભવિ આનદન, વિશ્વ વદન દેવ,
 ભવ ભીતિ ભજન, કમલ ગજન, નમીજે નિત્યમેવ. (૧)

^x શા. શિવનાથ હુબ્બાજી, પૂના સીટીથી પ્રકાશિત “શ્રી ચૈત્યવદન-સ્તુતિ-સ્તવનાદિ સંગ્રહ” ભાગ ત્રીજામાંથી ઉતારી

ત્રયલોક દીપક, મોહ ઝીપક, શિવસરોવર હંસ,
મુનિ ધ્યાન મંડન, દુરિત ખંડન, ભુવન શિરઅવતંસ;
દ્રવ્ય ભાવ થાપન, નામ લેહન, જસ નિખેવા ચાર,
તે દેવદેવા, મુક્તિ લેવા, નમો નિત્ય સુખકાર. (૨)

ષટ્ દ્રવ્ય ગુણ-પરબ્રહ્મ નયગમ, લેહ વિશદ વાણી,
સંસાર પારા-વાર તરણી, કુમતિ કંઠ કૃપાણી;
મિથ્યાત્વ ભૂધર, શિખર લેહન, વજ્ર સમ જેહ જાણી,
અતિ ભગતિ આણી, ભવિ પ્રાણી, મુણો તે જિનવાણી. (૩)

જસ વદન ચારદ, ચંદ મુંદર, મુધાસદન વિશાલ,
નિકલંક સકલ, કલંક તમહર, અંગ અતિ સુકુમાલ;
પદમાવતી સા, ભગવતી સવિ, વિદ્યન હરણ મુખાણી,
શ્રી સંઘને કલ્યાણકારણી, હંસ કહે હિત આણી. (૪)

[૧૨૬]

શ્રીનયવિમલજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ

શંખેશ્વર પાસજી પૂજ્યે, નર ભવનો લાહો લીજ્યે;
મન વાંછિત પૂરણ સુરતરુ, જય વામાસુત અલવેસરુ. (૧)

દોય રાતા જિનવર અતિ ભલા, દોય ધોલા જિનવર ગુણનીલા;
દોય નીલા દોય સામળ કહ્યા, સોલે જિન કંચનવર્ણ લહ્યા. (૨)

આગમ જે જિનવરે લાખીયો, ગણધર તે હિયડે રાખીયો;
તેહનો રસ જેણે આખીયો, તે હુઓ શિવસુખ સાખીયો. (૩)

ધરણીધર રાય પદ્માવતી, પ્રભુ પાર્શ્વતણા ગુણ ગાવતી;
સહુ સંઘનાં સંકટ ચૂરતી, નયવિમલના વાંછિત પૂરતી. (૪)

* આ કવિનું બીજું અને વધુ પ્રસિદ્ધ નામ જ્ઞાનવિમલસરિ છે.

[૧૨૭]

ઉપાધ્યાય શ્રીતેજરુચિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ⁺

શ્રી શંખેશ્વર પાસ જિણુંદ, દરિસણુ દીઠે અતિ આનંદ,
 મોહનવદલી કંદ,
 પ્રત્યક્ષ મહીમા જોહનો જાણી, આવે સુરનર ઉત્તમ ગ્રાણી,
 ભાવ ભક્તિ મન આણી;
 પુરિસાદાણી પુહવી પ્રસિદ્ધ, નામ જપંતા સઘળી રિદ્ધ,
 દરિસણુથી નવે નિદ્ધ,
 મહિમાવંત મન મોહન સ્વામી, પૂરવ પુન્યપસાયે પામી,
 સેવો અહોનિશ ધામી. (૧)
 સિત્તેર સો જિન સમરણુ કીને, માનવ ભવનો લાહો લીને,
 કારજ સઘળાં સીને,
 પત્તરે ક્ષેત્રે એહ જિણુંદ, સેવ કરે જસ સુરનર ઈદ્ર,
 ટાલે દોહગ દંદ;
 સંપ્રતિ કાલે જિનવર વીશ, સીમંધરાદિક નામું શીશ,
 ભાવ ભલે જગદીશ,
 સિત્તેર સો જિન યંત્ર પસાય, અલીય વિધન સર્વી દૂરે જાય,
 મનવાંછિત ફલ થાય. (૨)
 સાધુ સાધ્વી વૈમાનિક દેવી, અગ્નિ ખુણે એહ પર્ષદા લેવી,
 જિનવાણી નિસુણેવી,
 ભુવનપતિ વળી વ્યંતર દેવી, જ્યોતિષી દેવી એમ કહેવી,
 નૈઋત ખુણે રહેવી;

+ શ્રી જલોરગઢ નિવાસી, ગોરુમલજી ઉમેદરામજીએ ડાપાવેલ
 “ચૈત્યવંદન સમુચ્ચય”માંથી ઉતારી.

વાયવ્ય ખુણે વળી વ્યંતર દેવા, ભુવનપતિ ન્યોતિષી કરે સેવા,
 બોધિનીજ કૃણ લેવા,
 વૈભાનિક દેવ રાજા રાણી, ઈશાન ખુણે એહ કહાણી,
 ઈમ સુણે સહુ જિનવાણી. (૩)
 ધમ ધમ કરતી ધુધરી ધમકે, કટીલંકે કટીમેખલા ખલકે,
 બાંહે બહેરખાં ઝલકે,
 મસ્તક વેણી વાસે વસીઓ, સાર શરીરે કંચુક કસીઓ,
 જિનચરણે ચિત્ત વસીઓ;
 ધરણેંદ્ર જાયા રંગ રસાલી, અતિયશા જાણે સાર મરાલી,
 પાસશાસન રખવાળી,
 શ્રી તપગચ્છ સુવિહિત સુખદાઈ, તેજરુચિ વિખુધ વરદાઈ;
 દ્યો દોલત મુજ માઈ. (૪)

[૧૨૮]

શ્રી નયવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ*

શ્રી સંખેસર પાસ જિણુંદ, જસ મુખ સોહે પુનિમચંદ,
 સાચો સુરતરુ કંદ,
 અશ્વસેન કુલ કમલ દિણુંદ, વામા રાણી કેરો નંદ,
 નામે પરમાણુંદ;
 ચરણ કમલ સેવે નાગિંદ, તુઠો આપે પરમાનંદ,
 ટાળે લવ લય કંદ,
 જેહને સેવે સુર નર ઈંદ, જસ સમરણુ લહીઈ આણુંદ,
 વંદો પાસજિણુંદ. (૧)

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

શેત્રુંજી શ્રી ઋષભ જિનેશ, અષ્ટાપદ જિનવર ચઉવીસ,
 સમેતશિખર જિન વીસ,
 આખૂઈ શ્રી આદિ જિજ્ઞેસ, તારંગે વંદુ અગિત જિજ્ઞેસ,
 ગિરનારે નેમિશ;
 સંખેસર શ્રી પાસ જિજ્ઞેશ, અંતરિક પ્રણમું જગદીશ,
 વિહરમાન જિન વીસ,
 અવર જિકે છે જગદીશ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ જગીસ,
 તે વંદુ નિશ દિસ. (૨)

અંગ ઈગ્યાર ઉપાંગ વલી ખાર, દશ પદ્ધતાં છ છેદ સાર,
 નંદિ અનુભોગદાર,
 વાડ મૂલ સૂત્ર ચાર, જેહ માંહે છે સકલ વિચાર,
 શિવસંપત્તિ દાતાર;
 જિનવર ભાળે અરથ ઉદાર, ગણધર સૂત્ર રચે અતિસાર,
 જીવાજીવ વિચાર,
 જેહથી લહિઈ ભવનો પાર, તે સિદ્ધાંત સુણો નરનાર,
 આણિ ભાવ અપાર. (૩)

ચરણે નેઉર રમઝમકાર, કાંકણિ સળદ સમૂહ સકાર,
 કટિ મેખલ ખલકાર,
 ઉર વર સોહિ મનોહર હાર, ભૂષણ ભૂષિત અંગ ઉદાર,
 શોભિત શોભ શૃંગાર;
 પાસ જિજ્ઞેસર ચરણાધાર, સેવક જનને દિઈ આધાર,
 સંધ સકલ સુખકાર,
 પદ્માવલી દેવી મનોહાર, પંહિત જ્ઞાનવિજય સુખકાર,
 નયવિજય જયકાર. (૪)

[૧૨૬]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ*

શ્રી શંખેશ્વર પાસ જિજ્ઞેસર, વીનતી મુજ અવધારો જ,
દુરમતિ કાપી સમકિત આપી, નિજ સેવકને તારો જ;
તું જગનાયક શિવસુખદાયક, તું ત્રિભુવન સુખકારી જ,
હરિ હિતકારી પ્રભુ ઉપગારી, યાદવ જરા નિવારી જ. (૧)

શ્રી શંખેશ્વરપુર અતિ સુંદર, જિહાં જિન આપ વિરાજે જ,
સુરગિરિ સમ અતિધવલ પ્રાસાદે, હંડ કલશ ધ્વજ રાજે જ;
ચિહ્ન દિસિ બાવન જિન મંદિરો, ચોવીસે જિન વદોજ,
લીડભંજન જગશુરુ મુખ નિરખો, જિમ ચિર કાલે નંદોજ. (૨)

શ્રી શંખેશ્વર સાહિબ દરીસન, સંઘ બહુ તિહાં આવે જ,
ઘન કેકી જિમ જિનમુખ નિરખી, ગોરી મંગલ ગાવે જ;
આઠ સતર એકવીસ પ્રકારે, અઠોત્તર બહુ લેહે જ,
આગમ રીતે જે જગશુરુ પૂજે, તે કર્મ કઠિનને છેહે જ. (૩)

શંખેશ્વરજીને જિમણે પાસે, મા પદમાવતી દીપે જ,
સુરપતિ ધરણુરાજ પટરાંણી, તેજે રવિશશી જીપે જ;
તપગચ્છપતિશ્રીવિજયજિજ્ઞે દસૂરિ, અહનિસિ તસ આરાધે જ,
કૃષ્ણવિજય જિનેસવા કરતાં, રંગ અધિક જસ વાધે જ. (૪)

ઇતિ શ્રી શંખેશ્વર જિનરાજની સ્તુતિ છે. શ્રી સૂરતિનગરે
શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન પ્રસાદે.

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૧૩૦]

મુનિ તત્ત્વવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ*

શ્રીપાસ જિજ્ઞેસર ભુવન દિજ્ઞેસર, સંખેશ્વરપુર સોહિ જ,
ખાવનાચંદન ઘસી ઘણું ભાવે, પૂજતાં મન મોહિ જ;
પુરસાદાણી વામા રાણી—ઋયો એહ જિજ્ઞેહો જ,
કમઠા હઠ એહ સઠ નિવારિ, નાગ ક્રીયો ધરિજ્ઞેહો જ. (૧)

ઋષભાદિક ચોવીસે જિનવર, ભાવ ધરીને વંદો જ,
વર્તમાન જિન મૂર્તિ દેખી, હમડે હોએ આજુદો જ;
અઢી દ્વીપમાં હુઆ વલી હોસે, જિનવર કરું પ્રણામ જ,
કર્મ ક્ષય કરી મુગતે પોહતા, ધ્યાઉં તસ જિન નામ જ. (૨)

જિનવરવાણી અમીય સમાણી, રાકલ ગુણુની ખાણી જ,
ધ્રુવિય અંગ ને ખાર ઉપાંગ જ, ગણધરદેવ ગુંથાણી જ;
જે જે લોકો મુજો રે ભવિકા, રુદ્યે ઉલટ આણી જ,
ભવોદ્ધિનો પાર ઉતરવા, નાવા રુડી નાણી જ. (૩)

રજનીકરમુખી મૃગલોચની, દેવી શ્રી પદ્માવતી જ,
ઉપદ્રવ હણુતી વંછિત પૂરતી, પાસના ગુણુ જે ગાવતી જ;
અઉવિહ સંધને રખ્યાકારી, પાપ તિમિરને કાપે જ,
દેવવિજય કવિ ત્રીસ તત્ત્વને, વંછિત તેહ જ આપે જ. (૪)

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

લાવણી, રાજગીતા, પદ વગેરે

[૧૩૧]

પં. શ્રી રૂપવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ લાવણી*

નમત અમર નર નિકર ચરણ જસ પરમ જ્યોતિ પાવનકારી,
કેવળજ્ઞાન વિરાજિત પરમાનંદકંઠ જનહિતકારી;
નિરુપમ વદન રદન છુતિ દિપે નેન સોહે પંકજવારિ,
વામાનંદન ચંદનચરચિત પાસ સંખેસર સુખકારી.
(એ આંકણી) (૧)

સિદ્ધ બુદ્ધ ગુણ ઈદ્ધ નિરંજન પરમજ્યોતિ તું અવિકારી,
નિર્મળ પરમાત્મ પરમેસર પરમરૂપ જનહિતકારી;
આવિર્ભૂત યથાસ્થિત કેવળજ્ઞાન-ચરણ-દર્શનધારિ,
વામા (૨)

ગત નિદ્રા તંદ્રા લય જ્ઞાંતિ રાગ દ્રેષ સંશય પિડા,
સોક મોહ પુનિજન્મ જંરા મૃતિ ક્ષુધા તૃષ્ણા શ્રમ તેં જિતા;
મદનમાદ મૂર્છના કૌતિક વર્જિત તું પ્રભુ અવિકારિ,
વામા (૩)

અકલ સ્વરૂપિ અરૂપિતિ સકલ કરણ રહિત કલ્પન ટારી,
અનંત વીર્જ પ્રગટયું તુજ ક્ષાધિક તુંહિ દેવ જગ ઉપગારિ;
સકલ પુરણતા ઘટમાં પ્રગટિ તુંહિ સનાતન ગુણધારિ.
વામા (૪)

* શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઠી (પાલીતાણા) હસ્તકલા સાહ અંબાલાલ યુનીલાલના જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતારી.

પંચ હ્રસ્વાક્ષર ગુણુ સૈલેસિ થઇ અલેસિ તું સ્વામિ,
સાદિ અનંત અનોપમ અક્ષય નિજ ગુણુ ચિરતા તેં પામિ;
રોગ સોગ ગતલોગ કૃતારથ પરમધામ ગુણુગુણધારિ,
વામા૦ (૫)

લિમ લગંધર કોષ્ટ અદારહ નામ જખ્યાં સવિ દૂર ટલેં,
હિક હરસ નાસૂર ન થાએ જઠર ગાંઠે તે દૂર ટલેં;
નમણુજલેં બદલ પડેં દેહ કરે સોલાકારિ,
વામા૦ (૬)

જલન જલોદર જલલય વિષધર હરિ કરિ અરિયાણુ બાય પરા,
ડાકિણી સાકિણી પીઠ કરે નહિ જે તુજ ધ્યાએ ધ્યાન નરા;
રિદ્ધિ સિદ્ધિ પ્રગટેં તસ મંદિર જે જન તુજ સેવાકારિ,
વામા૦ (૭)

દેહધુતિ દિનકર સમ દિપેં જિપેં દુવાદીકરીંદ્રધટા,
પુર્વાપર અવિરોધિ સ્થાત્પદલંછિત વરસે વચનછટા;
નિરુપમ ચોત્રીસ અતિશય સોલિત ત્રણ્ય જગત જન નિસ્તારિ,
વામા૦ (૮)

કાશી દેશ વણુારસિ નગરિ અશ્વસેન કુલ દિવસમણિ,
ત્રણ્ય ભુવનમાં સુંદર રાજેં કીરતી ઉજલ નાથ તણિ;
સેવક જન મનવંછિત પૂરણુ રચણુ ચિંતામણિ મનોહારિ,
વામા૦ (૯)

નાગરાય સેવા કરેં અહનિસિ પદમાવતી પરતો પૂરેં,
પાર્શ્વજક્ષ પરગટ થઇ ભવિના વિધનકોડ દણુમાં ચૂરેં,
ચોસડી ઈંદ્ર કરે જસ સેવા શિવમુખ લેવા મનોહારિ.
વામા૦ (૧૦)

સંખેસરપુર મંડળ સાહિબ પાપવિહંગલુ તું સાચો,
ઉત્તમ તુજ પદ પદ્મની સેવા ભક્તિ કરેં, તે નર સાચો;
રૂપવિજય કહે ગાય લાવનિ જિનની તે વરેં શિવનારિ,
વામાનન્દન ચન્દનચરચિત પાસ સંખેસર સુખકારી. (૧૧)

ધતિ શ્રી શંખેશ્વર જિન લાવની સમાપ્ત.

પાઠનાર્થ અંબારામ શ્રી શુભ છે. અમદાવાદમાં લખી.

[૧૩૨]

શ્રી ઉદયવિજય વાચકવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ રાજગીતા*

સકલ મંગલતણી કદપવેલી, તીર્થંકર લચ્છીની ને સહેલી;
સરસતિ વરસતિ સરસ વાણી, આપી હિતહેતુ તે ચિત્ત આંણી. (૧)
સકલ સંપત્તિતણે ને વિધાતા, સકલ ભવિ જાસ ગુણ રંગ રાતા;
પાસ સંખેસરો તેહ દીપે, હેજ તેને સસી સૂર જિપે. (૨)

(૩૧)

તે સાહિબ સોભાગી નીરાગી ભગવંત,
થુણવા મુજ મતિ જાગી ભાગી ભાવઠં તંત;
હવે આલસ પરિછંડું મંડુ પ્રભુચું નેહ,
જેહ થકી દુઃખ નીકસઈ વિકસઈ મુખ અચ્છેહ. (૩)

(દુહો)

એક સુવિવેક પ્રભુ તુંહી દીસઈ, તુજથી હિયલડું માહડું હેજ દીસઈ;
એક તું કદપતરુ રાય રોખ્યો, અમ્હતણો પુણ્ય અંબાર ઉખ્યો. (૪)

* પાટણની મુનિરાજ શ્રી જસવિજયજીના જ્ઞાનભંડારની એક
હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતારી અને ત્યાંની જ ખીજ બે હસ્તપ્રતો તથા
રાધનપુર અખીદોશીની પોળમાંના શ્રી લાવણ્યસૂરિ જ્ઞેનજ્ઞાનભંડારની
પહેલી નવ કડીવાળી અધૂરી હસ્તપ્રત સાથે મેળવી.

(૩૫)

ધન્ય દિવસ ધન્ય તે ઘડી ધનવેલા મુજ તેહ,
જળ સુખદાયક નાયક ત્રાયક નિરખસ્યું હેજ;
સરવર જિમ કમલાકર દિનકર કરેં તેજ,
મન વિકસેં તિમ માહરું તાહરું નિરખત હેજ. (૫)

(દુહો)

પુદ્ગલગવંત અરિહંત સાંભી, સિદ્ધસિમંતિની લોગ કામી;
આજ તું એક આધાર મિલિઓ, આજથી માહરો દિવસ વલીઓ. (૬)

(૩૬)

સાહિબ સાંભળો વિનતિ જે હૂંતી બહુ દીન ચિત્ત,
આજ મિલ્યો કરુણાકર તારક તું જગમિત્ત;
એતા દિન તુજ સેવના દેવનાદેવની કીધ,
કેવલ આસથી ખ્યાસથી મોહસુરા મેં પીધ. (૭)

(દુહો)

મોહ માયા મહારંલ ખાણી, પ્રીતની મોહમાયા નિસાણી;
મોહમાયા વસેં વિશ્વ પડીયો, મોહનેં તંતુ જગતંતુ જડીયો. (૮)

(૩૭)

માયા જગ ધૂતારી ઉતારી નવિ જાય,
એ સંસારની માયા છાયા નવિ મુકાય;
એ માયાર્ધ હરિ હર સુર નર સસીધર સૂર,
મોહ મહાસવ પાનેં વાનેં પ્રગટયો નૂર. (૯)

(દુહો)

આજ હું પ્રભુતણે રંગ રાતો, આજ હું પ્રભુતણે મોહ માતો;
આજ એ કામઘટ મેંહિં પાયો, સુરમણિ આજ અણુચિત આયો. (૧૦)

(૩૧)

ભાવકના દિન નાઠા માઠા દુશ્મન દૂર,
મંગલ માલિકા ખાલિકા રંગ સુરંગ સનૂર;
કામગવી ઘર આંગણે અતિ ઘણે હેજ હસંત,
ઉત્તમ નર લીલા કરે જય વરે મુખ વિલસંત. (૧૧)

(દુહો)

ભુવનપતિ ધરણુ પાયાલલોકે, મનમથપતિ ચક્રિ તે મનુયલોકે;
શક સુરલોક તે રાગ વાહ્યો, નારી પાયે પડી ઉર ઉમાહ્યો. (૧૨)

(૩૨)

નગન નચાવ્યો હો શંકર ક્રિકર પરિ ગિરિનાલ,
ઉપરિ અવધરી શિર સુરસરિતા અસરાલ;
વિષ્ણુતણી જે લીલા તે સવિ જાણે લોક,
પ્રહ્માની નિજપુત્રી સવિત્રી તસ લોગ. (૧૩)

(દુહો)

રામ સીતાવિયોગે વિલાપી, રોહિણીલીન ચંદ્રો સરાપી;
નલજિસ્ત્યા તેહ પણિ મોહચારે, રંક પરિ રાખીઆં આપ જોરે. (૧૪)

(૩૩)

મોહતણે કટકે ભટ ઉદભટ રીણુ ત્રીણુગાર,
ક્રોધ માન માયા મદ લોભ જિસ્ત્યા જુનર;
તે માંહિ પીણુ સમરથ મનમથ અતિ લડવાય,
મોહ વસ્યે જગવાપ્યો ઉથાપ્યો નવિ જય. (૧૫)

(દુહો)

ચક્રધાર હલધરા વાસુદેવા, દોય વણુ અવર દેવાધિદેવા;
મોહ માયા તણે જોર વાહ્યા, લોગફલ સીમ ચારિત્ર ન પાયા. (૧૬)

(કાગ)

નંદિષેણ પીણ સરિખા પુરુષા બાવન વીર,
 આધાઢાદિક ગાઢા રાઢા રાખણ ધીર;
 મોહ જોહ અતુલી બલ તેણિ મનાવી આણ,
 રાંક ઢીંક કુણ આસિરે જગિ સરઈ મોહમંડાણ. (૧૭)

(દુહા)

મોહે મરુદેવિ સુત દુઃખ રેલી, મોહે રાજમતી પણ ગહેલી;
 મોહ લીલાહ સઘળી પહેલી, મોહની આણ કોણે ન ઠેલી. (૧૮)

(કાગ)

મોહે જોવન જાગે લાગઈ તવ રતિપ્રીત,
 મોહતણી જગ એક જ ટેક જગે જગદીશ;
 રાગે જોર અધાગે લાગે શિલની લીહ,
 એકાદશ ગુણકાને ટાંણે મોહની લીહ. (૧૯)

(દુહા)

મોહ તે એમ મિથ્યા લમાડે, આપણે કંઈ જગ જંતુ પાડે;
 દંપતી દોષ રંગે રમાડે, સંત પણ દોષ તસ નવિ દેખાડે. (૨૦)

(કાગ)

મોહતણે રસિ પરવસ એ સઘલો સંસાર,
 આદિ અનાથ નીગોદથી લમતાં દોહિલો પાર;
 રામા હામા ધન ધન એ દોય જાણે સાર,
 સાર ધરમ તે નવિ કહે તે ગતિ લહે કિરતાર. (૨૧)

(દુહા)

એક એ મોહ તે મહામાયા, એક એ મોહ સંસારછાયા;
 મોહ આરામની નીક રામા, તેહના લોકને કટકે લામા. (૨૨)

(૩૧)

પાપણી સાપણી કામણી દામણી જિમ ચમકત,
વિષમ વિષય વિષધારી ખ્યાતી રમઠમકત,
લોલા ભરમે ભમાડે પાડઈ માયાપાશ,
કુડ પ્રપચે વચઈ ખચઈ નિજ મતિ રાશિ (૨૩)

(દુહા)

પેખિ ચુલણી મહામોહ માતી, પુરુષ પર પ્રેમસ્થુ રગિ રાતી,
કર્મ ચડાલમુ કરણ લાગી, પુત્ર વધવાતણી કુમતિ જાગી (૨૪)

(૩૨)

પરદેશી નૃપ લોલવ્યો રોલવ્યો દુષ્ટ જુ દાસ,
નાગિ દુરગતિ મેલવે કેલવે કપટ વિલાસ,
તોહિજ તસ મુખ દીકે નિકે પુણ્યની રાશિ,
શ્રીરૂપે મોહભૂપે ભવરૂપે ધર્યો પાસ (૨૫)

(દુહા)

ધન્ય તુ જેહ તે મોહ જીત્યો, મોહ વેરી ગજણો તું વદિ તો,
મે હવે તોહિ દિદાર પાચો, માનુ ગગાજલે આજ નાહ્યો (૨૬)

(૩૩)

મોહ અરિમદ્મૂરણ પૂરણ પરમ પસાય,
શ ખેસર પરમેસર કેસર અરચિત કાય,
દેવ દયા કર ઠાકર આકર નજરિ નિહાલિ,
હુ ખટાલક જગપાલક નિજ ખાલક પ્રતિપાલિ (૨૭)

(દુહા)

એટલા દિવસ હુ ખ માહિ દીઠા, આજથી સર્વ તે હુ ખ નીઠા,
હવે પ્રભુ સાર સભાર કીજે, મુખ નીરાખાધ વલિ બોધિ દીજે (૨૮)

(ફાગ)

ફરિ ફરિ મીનતિ વીનતિ જિન પતિ કેતિ કરાય,
 ગિરયા સાહિય આગલિ લાગ લહિ કહેવાય;
 સ્વામી હુઈ તે જાણે આણે નિજ ભણી નેહ,
 સેવક વાંછિત પૂરીઈ ચૂરીઈ દુરિત અચ્છેહ. (૨૯)

(દુહો)

મેહથી મોર જિમ મોહ માયેં, મુજ મન તુજથી રંગિ રાયેં;
 માનુ હવિ મુજ તું સહી તૂઠો, માહરેં અંગિ આણુંદ વૂઠો. (૩૦)

(ફાગ)

મુજ સમકિત અનુઆર્લિઈ ટાલીઈ દુઃખજનલ,
 સેવક જન સંભાલીઈ પાલીઈ પરમ કૃપાલ;
 મૃગતૃષ્ણા મદ મોડીઈ જોડિઈ સુખ ભરપૂર,
 નાણુરયણ મુજ દીજે કિજે અદ્ભુત નૂર. (૩૧)

(દુહો)

જ્ઞાનધર નૂર તે વિશ્વ દીપો, જ્ઞાનધર પુરુષ તે ચિરંજીવો;
 નાણુ તેજઈ કરી રાગ વાહેં, શાંતિસુધારસ કુંઠ નાહે. (૩૨)

(ફાગ)

દાલિદ્ર દુઃખ તે તણ લગે જળ લગે જ્ઞાન ન હોઈ,
 જ્ઞાનતણા જે દરીઆ તે તરીયા સહુ કોઈ;
 ભોગી ભમર ભરતેસરી સો થયો જાણતો,
 આરીસા ભવનમાંઈ પામ્યો કેવલનાણુ તો. (૩૩)

(દુહો)

જ્ઞાન પરણત થકી યોગ પામેં, સિદ્ધ લીલા સતિ જેહ કામેં;
 તેહ તીર્થકર સતી જેહ ..., તેહથી વાંણી અઘાપિ પીજઈ. (૩૪)

(ફાગ)

નાણુવેલ અલવેસર શ ખેશ્વર મ ડાણુ,
મ ગલડમલા કારણુ તાગણુ ત્રિભુવન લાણુ,
જે ધમ લાવઈ ગાવઈ પાવે નિત કોડિ,
નિત નિત રગ વધામણા અતિધણા પૂરે કોડિ (૩૫)

(દુહા)

શ્રી વિજયદેવ તપગચ્છ રાજા, શ્રી વિજયસિંહ ગુરુ વડ દિવાજા,
વાચક ઉદયવિજય પ્રણીતા, પાસ જિનવરતણી રાજગીતા (૩૬)

[૧૩૩]

શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પદ*

(રાગ-ગમગ્રણિ)

તુમ દેખો માઈ, અજળ જોતિ મેરે જિનકી
કોડ સૂરજ જો એકઠા કીજૈ, હોડ ન હોવે રતનકી,
તુમ દેખો માઈ, અજળ જોતિ મેરે જિનકી (૧)

ઝિગામિગ જોતિ ઝલાહલ ઝલકૈ, કાયા નિલવરણકી,
તુમ દેખો માઈ, અજળ જોતિ મેરે જિનકી (૨)

વીરવિજૈકૈ પાસ શ ખેસર, આઝ્યા પૂરોની મેરે મનકી,
તુમ દેખો માઈ, અજળ જોતિ મેરે મનકી (૩)

* પાટણની મુ જસવિજયજીના લગારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૧૩૪]

શ્રી રાખેશ્વર પાર્શ્વજિન વિનતિ*

(દેશી—ક્રમ્પાની)

આજ જિનરાજ મિરતાજ સુખ સાગમ્યો,

છાજતો ગાજતો ગુહિર ગાજ,

પાસ સખેસરો પ્રગટ પરમેસરો,

લોટિ લય મેટિ ગહુ લયો રાજ

આજ૦ (૧)

દેખિ સવિશેષ અનિમેષ સુખ સુખકર,

પ્રભુતણે હું ઘણો ધન્ય એહા,

દિવસ વેલા ઘડી પુણ્ય સો પડવડી,

વડી વડી લાતિ વિકસે સનેહા

આજ૦ (૨)

સાર સુખકાર દિદાર તુજ નિરખતા,

પરમ પાવન લયો ભુવનમ્વામી,

તેણુ ગુણ લીણ સુકુલીણ પ્રભુ સેવવા,

હેવ હિવે દેવનાદેવ પામી

આજ૦ (૩)

અગ ઉમગમ્યો પ્રભુતણે રગમ્યો,

ચરણ સુખ સગમ્યો ચિત્ત વલગુ,

નયનસુખ નયનસુખ નિરખિ હરખિત ઘણો,

એક ખિણ પિણ રહે નાહિ અલગુ

આજ૦ (૪)

શ્રવણગુણ શ્રવણ વિણ પ્રવણ ખિણ નવિ ગણે,

નિત લણે નામ રમના રસીલી,

ધ્યાન મધાન કરિ આણિ મનમા ધર્યો,

ધાગીઈ તુહિ પ્રભુ અગમગીલી

આજ૦ (૫)

* પાટણની મુ જસવિજયજીના ભગારની હસ્તપ્રત ઉપગ્રથી ઉતારેલ આ વિનતિની રચની ૧૪ ક્રો મગે છે, તે પછીની નથી મળતી એટલે તેના કર્તા કે ગ્યનાસવત સબધી કશો નિર્ણય કરી શકાતો નથી

આણુ પરમાણુ જિનલાણુ ઇણુ પર ભવેં,
તાહરી તારણી ભવતણી ને;
એમ બહુ પ્રેમરસ લાવીઓ,
આવીઓ ભવેં પ્રભુ નયણુ નીચે. આજઠ (૬)

સકલ સંસાર સુખકાર દીદારને,
આવી દરબાર દુઃખપાર પાયો;
સુકૃત અંકુર શુભ નૂરે પેદા થયો,
ગહગદ્દો સુજસ જગમાં સવાયો. આજઠ (૭)

દેવનાદેવની સેવના વિણુ જિકે,
દિન ગયા તેહ મહી નાંહિ લેખે;
આજથી નેહ મહારાજથી નિત નવો,
સુજ હવો તેણુ સુખસ્વામી દેખે. આજઠ (૮)

ધન્ય જન જિન તિકે ચરણુ શરણુ છકે,
નિકટ અટકે ટકે ભક્તિ ભાવેં;
સુકૃત કૃત ગેહ નિજ દેહ સુખ લહી,
અનુભવ ભુવન પ્રભુતા સવાઈ. આજઠ (૯)

અષ્ટ મહાસિદ્ધિ સવિ ઋદ્ધિ નિધિ નવ સવે,
બુદ્ધિ બહુ લખાધિ પ્રભુચરણુ સેવે;
મોજ મહિરાણુ જિનલાણુ નિજ જાણીનેં,
નિજ ભણી તેણુ બગસેં સદૈવ. આજઠ (૧૦)

ભંજવા લીતિ ભવભવતણી ભવિતણી,
નાદ દુંદુભિતણે ગયણુ ગાળે;
ધમ ચક્રી જયો જગતમેં જિનપતિ,
ધર્મચક્રતણે આગેં વિરાળે. આજઠ (૧૧)

સ્વસ્તિ કરવા સદાકાલ નિજ ખાલનેં,
સ્વસ્તિકાદિક ધરેં દેવ આગેં;

નૃતિ કરેં બહુપરેં સરસ મુરમુંદરી,
 રંજવા લક્ષિત મન લક્ષિત રાગેં. આજ્ઞા (૧૨)
 એમ જગ એમ કરવાલણી બહુ ગુણી,
 જિનતણી લાછિ લખ લાંતિ માંણે;
 અમુર મુર કેડિ કર લેડિ આગેં ખડા,
 પ્રભુતણી પરમ પ્રભુતા પ્રમાણેં. આજ્ઞા (૧૩)
 અલખ લખિ લાખ અલિલાળ મુખ સાખિચેં,
 ઈણિ પરિં પરમ ઉપગાર કરી;
 પ્રભુતણે અરણુ પરિચરણુ દિવેં અણસર્યો,
 તેણે ત્રિકરણુ કરી એક તારી. આજ્ઞા (૧૪)
 કુમતિ મલિ વા....(અહીંથી આગળનો પાઠ નથી મળતો.)

[૧૩૫]

શ્રીરંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન કવિત્ત*

(કવિત-છંપપ)

જય જય જય જગતાત બ્રાત લવતાપનિવારન,
 સરણાગત સિરધાર તરણુ જગજનકે તારન;
 કમલાપતિકે કાજ પ્રગટ જિનરાજ પધારે,
 જરા નિવારી જીત સકલજન કાજ સુધારે.
 ગુન અમિત લાખ પાતિક હરન, હરિતગરન જન મુખકરન;
 કર જોર રંગ વંદત, શ્રી શંખેશ્વર અસરનસરન. (૧)

સંપૂર્ણ. સં. ૧૮૭૬ કા. ૧૦ વ. ૧૪

*પાટણની મુ. શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું
 અને પાટણની મુ. શ્રી. પુણ્યવિજયજી મ. પાસેની પ્રત સાથે મેળવ્યું.

૪ ગુજરાતી ઉદ્ધૃત વિભાગ

[૧૩૬]

વઢવાણિ ન વિલંબુ કિઉ જિમિઉ કરીરે ગામિ,
મંડલિ હાણઉ પાડલએ નમિયલ એ નમિયલ નેમિસું
લવિતસામી;

શંખેસર સફલીયકરણ પૂજિઉ પાસ જિણિદો,
સહજુસાહુ તર્હિ હરવિયઉ એ દેખિલ એ દેખિલ
ફણિમણિવૃદો. (૫)

‘ સમરાસુ ’ ઢાલ-૧૨, કડી. ૫, ‘ પ્રાચીન ગુર્જર કાવ્યસમ્રહ ’
પૃ. ૩૭ થી ઉદ્ધૃત.

[૧૩૭]

સંભારું શંખેશ્વર ઠામઈ, પ્રથમ અઠોત્તર સઉ પરણામઈ;
નવનિધિ સિદ્ધિ થાઈ જિનનામઈ, પ્રભુ પૂજઈ જન સુખ
પામઈ. (૪)

ઉપાધ્યાય શ્રીમેધવિજયજીવિરચિત ‘ પાર્શ્વનાથ નામમાલા ’
ઢાલ ૧, કડી ૪, ‘ શ્રીપ્રાચીન તીર્થમાલા સમ્રહ ’ ભાગ પહેલો,
પૃ. ૧૪૬ થી ઉદ્ધૃત.

[૧૩૮]

ઇણપરિ પાસજિણુંદજ એ, ઠવડણા દેસઈ દેસ,
સંખેસર સુરતડુ એ;

નામમાલા એ નિત લણઈએ, તસ દિઈ લલિત અસેસ,
જિણેસર જયકરુ એ. (૨૬)

ધન્ય દિવસ મુઝ આજનો એ, સફલ થયો અવતાર; સંખે
નામ મંત્ર કરી હું જપું એ, પ્રભાવતી ભરતાર. જિણેં (૨૭)

ધરણિદ નઈ પદ્માવતી એ, પાસયખખા જિનપાસ; સંખે
દેવ અનેક સેવા કરઈ એ, પૂરઈ સેવક આસ. જિણેં (૨૮)

ૐ હ્રીં ધ્રીં અહૈં લણી એ, માંહિ વરણ અઢાર; સંખે
ધ્યાઈ ધવલઈ ધ્યાનસું એ, તે લહઈ કેવડ સાર. જિણેં (૨૯)

કોહ લોહ મહ ગોહસું એ, ખાંધ્યાં કરમ દુરંત; સંખે
દેવ દિણેસર દરિસણઈ એ, છોડઈ તે સવિ સંત. જિણેં (૩૦)

સત્તર પ્રકારઈ પૂજના એ, કરિ જિનની નવરંગ; સંખે
લખમી લાહઉ લીજિઈ એ, જિમ થાઈ સિવસંગ. જિણેં (૩૧)

શ્રીવિજયપ્રભસૂરિવરુ એ, જયવંતો નિસદિસ; સંખે
શુરુ વચનિ સમકિત લહી એ, સેવઉ સળલ જગદીસ. જિણેં (૩૨)

નવનવ રાગઈ જિનતણી એ, નામમાલ શુણગીત; સંખે
ગાઈ ધ્યાઈ લાવસુ એ, તે થાઈ જગજીત. જિણેં (૩૩)

[કલશ]

શ્રીપાત્ર જિનવર વિનતસુરનર હરિહરસેવિતપાદ એ,
ભયભીડભંજન ભવિકરંજન સેવકજન સુપ્રસાદ એ;

તપગચ્છ સુંદર મુનિપુરંદર વિજયપ્રભસૂરિરાય એ,
તસ પુણ્યરાજઈ પંડિત છાજઈ કૃપાવિજય જસવાય એ. (૩૪)

તસ સીસ ખંધુર દીવખંદિર, મેઘવિજય જય કરી;
એ નામમાલા શુણવિશાલા, રચી શુરુપદ અનુસરી. (૩૫)

ઉપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજી વિરચિત 'શ્રી પાર્શ્વનાથ નામ-
માલા' હાલ ૫, 'શ્રી પ્રાચીન તીર્થમાલા સંગ્રહ' પ્રથમ ભાગ પૃ.
૧૫૩ થી ઉદ્કૃત.

[૧૩૯]

પં. શ્રી ૫ શ્રીવિનયકુશલ ગણિ શિષ્ય ગ૦ શ્રી ૩
શ્રીકીર્તિકુશલગણિકમાજ્ઞયુગલેભ્યો નમઃ ।

(પ્રથમ મોટનક ૭૬)

પણ્ણિ પયકમલ વર વિમલ નિચ શુરુતણ્ણ,
શુણ્ણિસુ પહુ પાસના સુશુણ્ણ સોહામણ્ણ;
સંખપુરાધીશ તુહ સખલ મહિમા સુણ્ણી,
જેજ ધરી હું ધસ્યો કુમતિ ગતિ અવગણ્ણી. (૧)

ભૂરિ ભુંઈ લંઘતો ભન્તિ આંણ્ણી ઘણ્ણી,
આવિઓ સામી તુહ ચરણ લેટણ્ણ લણ્ણી;
દેખી દીદાર સિરિકાર પણ હું હસ્યો,
તામ તુહ શુણ્ણ શુણ્ણ કરણ મણ્ણ ઉલ્લસ્યો. (૨)

આદિ દસ ભવિ ભણ્ણિસુ હું પહુ પાસના,
ગિંખ ઉતપત્તિ પુણ્ણ તિત્થની થાપના;
હુધઅ તિમ યોલી નિચ ચિત્ત રમાડિઈ,
હું કમ્મકૂ રિઉ જેમ નમાડિઈ. (૩)

આરિ વરખંડ પ્રહાંડ પરિ વિસ્તરેં,
હાલ સુવિસાલસ્થું રંગ રસ ણહુ તરેં;
કરિસુ ઈમ પાર્થ પ્રખંધની વર્ણના,
સુણ્ણ હો ભવિજના ઉંઘ આલસ વિના. (૪)

સયલ દીવોદ્ધી મનિજ જંખૂ ભણ્ણ;
લંખ પિહુલપણ્ણ દીવ લખ જોઅણ્ણ;

ભરહ પણ સય છન્વીસ જોઆણુ છકલાતણુ,
તત્થ પુર પોઆણુ સગ્ગ સમ હું ગણુ. (૫)

શ્રીમાનકુશલરચિત 'શ્રી પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર' (શંખેશ્વર પાર્શ્વ
પ્રબંધ) નો પ્રારંભ ભાગ. ' જૈન ગુર્જર કવિઓ ' ભાગ ખીજો,
પૃ. ૧૭૪ થી ઉદ્કૃત.

[૧૪૦]

પંચાસરામાં પાસછ રે લોઁ, શ્રીસંખેસર ભૂપ રે, સાહેલી-
પૂરવ દેહરિ નાણીઈ રે લોઁ, એક સો ગિતાલીસ રે, સાહેલી.

૫. મહિમાવિરચિત-ચૈત્યપરિપાટી ઢાળ ૧, ' પ્રાચીન તીર્થમાલા
સંગહ ' ભાગ ૧, પૃ. ૫૭ થી ઉદ્કૃત.

[૧૪૧]

શ્રી શંખેશ્વર પાસ પ્રભુ, મહિમા ત્રિજગવાસ;
ચક્ષ જેહનો જાગતો, પૂરે વાંછિત આસ. (૧)

જૂની મૂર્તિ જેહની, તુરત જણાવે દેહ;
વારે ચંદ્રપ્રભુતણે, ણિજા ભરાવ્યું એહ. (૨)

પૂછ કેતા કાલ લગે, ભુવનપતિ ધરણેંદ્ર;
અકમ કરી પદમાવતી, આરાધી ગોવિંદ. (૩)

જરાસિંધુયે મૂઢી જરા, યાદવા ક્યાં અચેત;
પ્રભુપદ નમણે સીંચીયા, હુઆ તુરત સચેત. (૪)

શંખ શબ્દ પૂર્યો તદા, હર્ષ ધરી ગોપાલ;
થાપ્યો નયર સંખેશ્વરો, થાપ્યો પાસ દયાલ. (૫)

આવે જગ સહુ જાતરા, પરતા પૂરે તાસ;
કલિયુગ માહિ કલા વધી, સેવે સુરનર નાસ. (૬)

તાસ ચરણ પ્રણમી કરી, હૈયડે ધરી ઉદ્ધાસ;
કરું સ્વામી સુપસાયથી, રાત્રીલોજનરાસ. (૭)

સાંભલજો આલસ ત્યજી, યાશે લાલ અપાર;
રાત્રિલોજન વારજો, સાંભલી દોષ વિચાર. (૮)

શ્રી નિનહર્ષકૃત “રાત્રિ લોજન પરિહારક-અમરમેન-ન્યસેન
રાસ” નો પ્રારંભ ભાગ. ‘શ્રી જ્ઞૈન ગુર્જર કવિઓ’ ભાગ બીજો, પૃષ્ઠ
૧૦૬ થી ઉદ્કૃત.

[૧૪૨]

એકવિંશ વાર સંખેસરે, કર્યું દર્શન ત્રિકરણ ચાપે રે;
ત્રણવાર ગોડી પ્રણ, નિરખ્યાને પુન્ય તે પોસે રે.
ગિરુઆ ગુણ ગુરુજીતણા. (૧૧)

“શ્રી રૂપવિજયજીરચિત-‘પદ્મવિજયજી નિર્વાણરાસ’ દામ ૧૨,
કડો ૧૧. શ્રી મોહનલાલ દલીયદ દેશાઈ સંપાદિત “જ્ઞૈનરાસમાલા”
પૃ. ૧૬૨ થી ઉદ્કૃત.

[૧૪૩]

સુખકર દુઃખહર ગુણનિધિ, શ્રીભાવપ્રભસૂરિ;
એહ સુગુરુ પસાયથી, ગાઈસ સ્તવન સનૂર. (૧)

ગામ સંખેસર દીપતું, નામ સંખેસર પાસ;
તેહતણો સંબંધ જે, તે કરું છું ઉદ્ધાસ. (૨)

સરસતિ દેવી માતજી, તાહરો સરણો લીધ;
વચણ વિલાસ દેજે સરસ, જિમ હોઈ કારજ સિદ્ધ. (૩)

શ્રી ભાવપ્રભસૂરિ ચિખ્ય-પુન્ય-રચિત ‘શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ
સ્તવન’નો પ્રારંભનો ભાગ. ‘જ્ઞૈન ગુર્જર કવિઓ’ ભાગ બીજાથી ઉદ્કૃત.

[૧૪૪]

હવે વસ્તુપાલ મંત્રી જઈ ઉપન્યો, મં તેહનો કહેશું વિચાર; લાં
વર્ધમાનસૂરિ ગુરુ તેહનો, મં તે જાણે અધિર સંસાર. લાં (૧૨)
વૈરાગ્ય વિશેષે આદર્યો, મં ચિત્તે ધર્મી હતો વસ્તુપાલ; લાં
હવે તપક્રિયા જાહુલી કરી, મં વર્ધમાન ઓલી રસાલ. લાં (૧૩)
છઠ અઠમ આંગિલ કરે, મં એક દિન અભિગ્રહ લીધ; લાં
શ્રીસંખેશ્વર જિન લેટીને, મં પછે પારણાનો નિશ્ચય ધીધ. લાં (૧૪)
ધર્મસમિતિ ગુરુ ચાલતા, મં અગ્નિ જીટી ભુંઈ જાલ; લાં
સૂર્ય તપે તૃષા ઘણી, મં અભિગ્રહ સહિત કરે કાલ. લાં (૧૫)
ધ્યાન ધરે તે પાસનું, મં પાસ અધિધાયક થયો દેવ; લાં
શ્રી મેરુવિજયજી વિરચિત 'વસ્તુપાલ-તેજપાલ રાસ' થી ઉદ્ધૃત.

[૧૪૫]

સતરસ સહસ ગુજરાતિ દેશ તે સોહિઈ;
આર્યદેશમાં અતિ ભલો એ. (૬)

જિહાં શ્રી શંખેશ્વર પાસ આસ ભવન તણી;
પૂરણ ચિંતામણિ સમે એ. (૭)

કવિ સુખસાગરજી રચિત-‘વૃદ્ધિવિજયજી રાસ’ ‘ઐતિહાસિક
રાસસંગ્રહ’ ભાગ ત્રીજો, પૃ. ૪૯ થી ઉદ્ધૃત.

[૧૪૬]

સાચોર જાલોર રાડદ્રે, સાં ગોડી પુરવર પાસ;
પાટણ અમદાવાદ વહી, સાં સંખેશ્વર દીજે ભાસ. (૬)

‘કેવલનાણી જૂદત ચૈત્યવંદન’ ભાગ ૮, કડી ૬. અંચલ-
ગચ્છીય ‘પંચગ્રંથિકમણ સૂત્ર’ પૃ. ૫૬ થી ઉદ્ધૃત.

[૧૪૭]

ગાયો ગાયો રે શંખેશ્વર સાહિબ ગાયો.

યાદવ લોકની જરા નિવારી, જિનજી જગત ગવાયો;

પંચ કલ્યાણક આશ્ચર્ય કરતાં, અમ ધર રંગ વધાયો રે.

શંખેશ્વર૦ (૧)

તપગચ્છ શ્રી સિંહસૂરિના, સત્યવિજય બુધ ઠાયો;

કેપૂરવિજય ગુરુ ખીમાવિજય તસ, જસવિજયો મુનિરાયો રે.

શંખેશ્વર૦ (૨)

તાસ શિસ સંવેગી ગીતારથ, શાંત સુધારસ નાદ્યો;

શ્રી શુભવિજય મુગુરુ મુપસાઈ, જયકમલા જગ પાયો રે.

શંખેશ્વર૦ (૩)

રાજનગરમેં રહિય ચોમાસું, કુમતિ કુતર્ક હઠાયો;

વિજયદેવન્દ્રસૂરીશ્વર રાજ્યેં, એ અધિકાર બનાયો રે.

શંખેશ્વર૦ (૪)

અઢારસેં નબ્યાસી અખયત્રીજ, અક્ષત પુણ્ય ઉપાયો;

પંડિત વીરવિજય પદમાવતી, વંછિત દાય સહાયો રે.

શંખેશ્વર૦ (૫)

પંડિત શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત પંચકલ્યાણ પૂજનો અંતિમ

કલશ. આ પૂજા 'વિવિધ પૂજા સંગ્રહ' આદિમાં છપાઈ ગયેલ છે.

[૧૪૮]

આદિ:—

પાસ જિનરાજ સુણો આજ શંખેશ્વરા,

પરમ પરમેશ્વરા વિશ્વ આપ્યો;

લીડ લાંગી જરા નાદવોની જઈ,

થીર થઈ શંખપુરી નામ સ્થાપ્યો. પા૦ (૧)

સાર કર સાર મનોહારી મહારાજ તું,
માન મુજ વિનતિ મન માચી;
અવર દેવોતણી આશ કુણ કામની ?
સ્વામીની સેવના એક સાચી.

પા૦ (૨)

તુંહી અરિહંત ભગવંત ભવતારણો,
વારણો વિષમ ભય દુઃખ વાટે;
તુંહી સુખકારણો સારણો કાજ સહુ,
તુંહી મનોહારણો સાચ માટે.

પા૦ (૩)

અંતે:—

કાજ સહુ સારને શત્રુ* સંહારને,
પાસ શંખેશ્વરા મોજ પાઉં;
નિત્ય પ્રભાત ઊઠી નમું નાથજી,
તુજ વિના અવર કુણ કામ ધ્યાઉં ? પા૦ (૨૦)
અઢાર એકાગ્રીએ ક્ષાણ્યન માસીએ,
ખીજ કલ્લલ પખે છંદ કરીઓ;
ગૌતમશુદ્રતણા વિનયખુશાલને,
ઉત્તમ સંપદા સુખ વરીઓ. પા૦ (૨૧)

શ્રી પાર્શ્વનાથજીનાં ૧૦૮ નામનો છંદ. 'જૈનધર્મ પ્રકાશ',
પૃ. ૫૬ અંક ૧૦, પૃ. ૩૩૦ થી ઉદ્દત.

૨૧ કીરીનો આ છંદ શ્રી ખુશાલવિજયજીના શિષ્ય ઉત્તમવિજયજીએ
સં. ૧૮૮૧ ના શાળગ્ર વદિ ૨ ને દિવમે રચ્યો છે.

૫ અનુપૂર્તિ વિભાગ

આ પુસ્તકે છપાવવું શરૂ કરી દીધા પછી પણ, આ પુસ્તકમાં આપવા યોગ્ય ખીજું ને કંઈ સાહિત્ય મળી શકે તે મેળવીને આમાં આપી દેવાની ઇચ્છાથી, જ્ઞાનભંડારમાં તપાસ કરતાં, કેટલુંક સાહિત્ય મળી આવ્યું. આથી ને ને વિભાગો છપાઈ ગયા હતા તે તે વિભાગમાં મૂકી શકાય એવું ને સાહિત્ય મળી આવ્યું તે આ-અનુપૂર્તિ વિભાગ-માં આપવામાં આવે છે.

૧ સંસ્કૃત વિભાગ

[૧૪૯]

શ્રીભાવપ્રભવિરચિતં

શ્રીશક્તેશ્વરપાર્શ્વનાથાષ્ટકમ્*

શ્રીસદ્ગ પદ્માપતિપૂજિતાદ્વં, સ્નાત્રામ્ભસો જાતજયં જરાન્તાત્ ।
સત્પ્રાતિહાર્યેણ સદા સનાથં, નમામિ શક્તેશ્વરપાર્શ્વનાથમ્ ॥૧॥
લીલાગૃહં મદ્ગલવાલિકાયાઃ, સુલાઽઽસિકાયાઃ પ્રવરં વદાન્યમ્ ।
યમીશ્વરં નિર્મલયોગનાથં, નમામિ શક્તેશ્વરપાર્શ્વનાથમ્ ॥૨॥
ગલત્પ્રભાવં કમઠસ્ય કટ્ટં, વ્યાલસ્ય વાલ્યેઽપિ કૃતં હિ યેન ।
તં નિત્યસેવાઽઽગતનાગનાથં, નમામિ શક્તેશ્વરપાર્શ્વનાથમ્ ॥૩॥

* પાટણની મુ. મ. શ્રી પુણ્યવિજયજી મ. પાસેની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

મુખશ્રિયા નિર્જિતચારુચન્દ્રં, સદ્ભૂષણાભૂષિતદિવ્યદેહમ્ ।
 પ્રમાવતીપ્રેમરસૈકનાથં, નમામિ શહેશ્વરપાર્શ્વનાથમ્ ॥૪॥
 અનેકદેશાઽઽગતયાત્રિકાણાં, મનોઽમિલાપં દદસે સમક્ષમ્ ।
 ગમ્મીરતાહારિતસિન્ધુનાથં, નમામિ શહેશ્વરપાર્શ્વનાથમ્ ॥૫॥
 કલ્પદ્રુચિન્તામણિમુખ્યભાવા ઇચ્છાફલં દેહમૃતાં ફલન્તિ ।
 યન્નામતસ્તં શ્રિતનાકિનાથં, નમામિ શહેશ્વરપાર્શ્વનાથમ્ ॥૬॥
 રોગા વિયોગા રિપવો ગરિષ્ઠાઃ, શોકાગ્નિતોકાદિભવાઃ પ્રયાન્તિ ।
 નાશં યતઃ શાન્તતયોઽહુનાથં, નમામિ શહેશ્વરપાર્શ્વનાથમ્ ॥૭॥
 ભાવપ્રભેણાભિહિતં 'યદિદં, સ્તુત્યષ્ટકં દુષ્ટવિઘાતકારિ ।
 તત્ત્વં સદાઽમિષ્ટદપાર્શ્વનાથં, નમામિ શહેશ્વરપાર્શ્વનાથમ્ ॥૮॥

[૧૫૦]

શ્રીસુખસાગરવિરચિત

શ્રીશહેશ્વરપાર્શ્વનાથાષ્ટકમ્*

મહાનન્દકલ્યાણગેહં સુદેહં, લસદ્સિદ્ધિરામાવરં સાધુગેહમ્ ।
 અનન્તપ્રભાવં જિતદ્વેપમાશુ, સ્તુવે પાર્શ્વશહેશ્વરં સૌખ્યકારમ્ ॥૧॥
 કૃતારિષ્ટશાન્તં ગુણશ્રીનિસાન્તં, નિતાન્તં સદા ચારુમ્યાઙ્ગકાન્તમ્ ।
 દલત્કેશસંસ્થેદને પાર્શ્વધારં, સ્તુવે પાર્શ્વશહેશ્વરં સૌખ્યકારમ્ ॥૨॥
 વરાનેકવન્દાર(રુ)ભૂપાલવન્દ્યં, ત્રિલોકે જનાનન્દને કલ્પવૃક્ષમ્ ।
 જ્વલન્મોહદાવનલે વારિધારં, સ્તુવે પાર્શ્વશહેશ્વરં સૌખ્યકારમ્ ॥૩॥

૧ અહીં યદિદં માંના દિની લઘુમાત્રા છે તેથી હૃદયભગ થાય છે.

* પાટણની મુ. જસવિગ્નપ્રજ્ઞના જાગરની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

कलौ सागरे मज्जतां यानपात्रं, घृणानर्थकशालिलावैकदात्रम् ।
 कृपासागरं केवलज्ञानधारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥४॥
 जिनाधीशयोगीश्वरं योगधेयं, जितक्रोधकेलिं भवद्वान्तहेयम् ।
 जरामृत्युसंतापपापापहारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥५॥
 बृहद्रोगनीरागनागप्रजान्तं, भयं नो भविदेहिनां यत्प्रसादात् ।
 तमाक्षिप्तदुष्टप्रघृष्टारिवारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥६॥
 सुधास्वादसुस्वादवाक्यं सुवाक्यं,

^१मिलदेकन्यासमहे(न्दैः?)पगीतम् ।

जिनश्रीकुचालङ्कृतोत्तारहारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥७॥
जिनानां जिनो ज्येष्ठसौख्यप्रदोऽयं, जगद्भूषणं नीलजीमूतछायम् ।
अनन्ताष्टकर्माद्रिषु वज्रधारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥८॥
इत्थं स्तुतो देव मयाष्टकेन^२
साम्राज्यलक्ष्मीविपुलं सुखं मे, श्रीपार्श्वनाथं सुखसागर !
संप्रदेहा ॥ ९ ॥

[१५१]

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनस्तुतिः*

मदमहीधरदारणसत्पविं, मदनमत्तमतङ्गजसत्सृणिम् ।
रुचिरशांखपुरीभुवि नायकं, जिनवरं प्रणवीमि सुखप्रदम् ॥१॥
विमतिकर्दमशोषणभास्करा विविधविश्वितानसुसेविताः ।
कठिनकर्ममहीरुहसिन्धुरा जिनवरा विभवाय भवन्तु मे ॥२॥

૧ સાતમા શ્લોકનું આ બીજું ચરણ અશુદ્ધ છે.

૨ આ ચરણ નથી મળતું. તેમજ આ આખા શ્લોકનો છંદ પણ બરાબર નથી લાગતો.

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતારી.

जिनरैर्गदितं मुजिनाऽऽगमं, विपुलभङ्गसुसङ्गसमन्वितम् ।
विविधजीवदयारसवन्धुरं, सकललोकहितं प्रणमाम्यहम् ॥ ३ ॥
प्रभुपदाम्बुजभृङ्गसमोपमो निखिलविघ्नविघातनसोद्यमः ।
प्रवरशङ्खपुरीस्थजिनानुगः, समम पार्श्वसुरोऽस्तु सुखप्रदः॥४॥

[१५२]

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथस्तुति*

नो वह्निर्नोरुगेन्द्रा न च विपमविपं शाकिनी नातिचण्डा,
नो मन्त्रा नैव तन्त्रा न च सकलरिपुर्विग्रहो नो पिशाचाः ।
नो व्याघ्रो नैव सिंहः प्रभवति पुरुषं व्याधिरेकोऽपि नो तं,
श्रीमच्छङ्खेश्वरस्थं भुवनपतिनतं यः स्मरेत् पार्श्वनाथम् ॥१॥

टीका-नो वह्नि० हे जिन ! तं पुरुषं एकोऽपि व्याधिः न
प्रभवतीति क्रियापदम् । कथं न ? कः कर्ता ? व्याधिः । कं कर्मतापन्नं
पुरुषम् । किं विशिष्टं तं, तं कम् ? यः श्रीमच्छङ्खेश्वरस्थं पार्श्वनाथं
स्मरेत् । स्मरेदिति क्रियापदम् । कः कर्ता ? पुमान् । कथं भूतः
सः ? कः यः प्रत्यहं स्मरेत् ? कं कर्मतापन्नं पार्श्वनाथम् । कथं-
भूतं, श्री मच्छङ्खेश्वरस्थम्-श्रीरस्यास्तीति श्रीमान्, श्रीमाश्चा-
सौ शङ्खेश्वरश्च श्रीमच्छङ्खेश्वरे तिष्ठतीति श्रीमच्छङ्खेश्वरस्थम् ।
भुवनपतिनतं पुरुषं वह्निरग्निर्न प्रभवति पुनस्तं पुरुषं उरुगेन्द्रा
नागाधिपाः च पुनः विपमविपं शाकिनी न अतिचण्डाः अति-
रुद्रा मन्त्रा न नैव तन्त्राः च पुनः सकलरिपुर्विग्रहो न पिशाचा
व्याघ्रोऽपि न, सिंहोऽपि न प्रभवतीत्यर्थः ।

[१५३]

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनस्तवःx

यदीयपादाम्बुरुहि प्रसक्ता भवन्ति ते पूरितकामिताशाः ।
 सुधाशनैस्सेवितपादपार्श्वं, नवीमि तं शङ्खपुरीशपार्श्वम् ॥ १ ॥
 सुमालनीलोत्पलशालिदेहं, विशालसौभाग्यगुणैकगेहम् ।
 कुवादिवल्लीनिकरैकपर्शं, नवीमि तं शङ्खपुरीशपार्श्वम् ॥ २ ॥
 मनोज्ञकैवल्यकृतानुरागं, विनिद्रपुष्पोच्चयपूजिताङ्गम् ।
 अनेकशान्तादिगुणाधिवासं, नवीमि तं शङ्खपुरीशपार्श्वम् ॥ ३ ॥
 यदीयभालेन विनिर्जितेन्दुर्विहायसि भ्राम्यतिलज्जितः सन् ।
 कुवादिसारङ्गसुरज्जुपाशं, नवीमि तं शङ्खपुरीशपार्श्वम् ॥ ४ ॥

इत्थं स्तुतो जिनवरो भवकर्मवेदी,
 पीयूषपायिपतिभिः कृतपूजिताङ्गः ।
 शङ्खाऽऽङ्गपत्तननिवासनिवासरागी,
 सौख्याय मे भवतु सज्जयसारशाली ॥ ५ ॥

२ संस्कृत उद्धृत विभाग

[१५४]

ॐ नमः परमानन्द-निधानाय महस्विने ।
 शङ्खेश्वरपुरोत्तंस-पार्श्वनाथाय तायिने ॥ १ ॥
 पिपतिं सर्वदा सर्व-कामितानि स्मृतोऽपि यः ।
 स कल्पद्रुमजित्पार्श्वो भूयात् प्राणिमियङ्करः ॥ २ ॥

पार्श्वक्रमनखाः पान्तु, दीप्रदीपाङ्कुरश्रियः ।

प्लुष्टप्रत्युहशलभाः, सर्वमावावमासिनः ॥ ३ ॥

श्री विनयविजयञ्च उपाध्याय विरचित 'लोडप्रकाश' (मुद्रित)
ग्रन्थना भगवत्पात्रशुना प्रथम त्रय श्लोकाः।

[१५५]

देशे पुनस्तत्र(गुर्जरे)समस्ति शङ्खेश्वरोऽन्तिकस्थायुकनागनायः।

धात्रा धरित्र्यां जगदिष्टसिद्धयै, मेरोरिवादाय सुरद्रुपुतः ॥१॥

विद्याधरेन्द्रौ विनमिर्नमिश्च, यद्विम्बमभ्यर्चयतः स्म पूर्वम् ।

स्वर्गे ततोऽपूजि विडौजसा यत्, स्वधाम्न एव स्पृहयेव सिद्धेः ॥२॥

इति हीरसौभाग्यकाव्ये । इन्द्रेणोज्जयन्तशृङ्गे मुक्तम् । ततः
स्वौरुसि चन्द्रार्कावर्चयेताम् । ताभ्यां पुनर्गिरिनारशृङ्गे स्थापि-
तम् । ततो धरणेन्द्रेण स्वधाम्नि आनीतम् । ततः श्रीनेमिव-
चसा कृष्णेनानीतम् ।

श्री उपदेशप्रासाद ग्रन्थ, भाग ४, स्तंभ २४, व्याख्यान २५८,
पत्र २२८ (नै. प. प्र. सभा प्रकाशित)थी उद्धृत.

[१५६]*

जनतावहुयेष्टपूरणात्, स हि शङ्खेश्वर एव शाश्वतः ।

कुरुते गुरुतेजसाऽऽत्मनां, बहुशं खेश्वरदेवमास्वतः ॥ ३४ ॥

भरतार्द्धपति पुरा हरिः, पुरि शङ्खेश्वरनाम्न्यतिष्ठिपत् ।

ककुमां विजये जिनेश्वरं, स्वरसात् पार्श्वमतीव भास्करम् ॥३५॥

भट्टोपाध्याय श्री मेघविजयञ्चविश्वविद्यालय (अप्रकाशित)
'द्विजिजय महाकाव्य,' सर्ग ८.

+ आगरानी श्री विजयधर्मसदानी ज्ञानभंडिरानी ओक दस्त-
-लिखित ग्रन्थ उपर्यथी उतावु.

૩ ગુજરાતી વિભાગ

[૧૫૭]

શ્રી શીલમુનિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ છંદ*

પણુવ^૧ પ્રણુવ પ્રહુ^૨ પય કમલ, માયાળીજ મહંત;
 નમે તાહ નિકલંકતર,^૩ લયલંચણુ લગવંત. (૧)

સુરપતિ નરપતિ સૂરિવર,^૪ જપઈ જપ જગિ જસ;
 તિહુયણુપતિ ત્રેવીસમા, પુહવિ^૫ સંખેશ્વર પાસ. (૨)

* આ છંદની ત્રણ હસ્તલિખિત પ્રતો મળી છે. ૧ ક સંતા-
વાળી પાટણુની મુનિરાજ શ્રી જસવિજયજીના જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિ-
ખિત રૂક્ત ૫૦ કડીવાળી અધૂરી પ્રત. ૨ જ સંતાવાળી પાટણુની
મુનિરાજ શ્રી જસવિજયજીના જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પૂરી પ્રત.
અને ૩ લીંબડી જ્ઞાનભંડારની ૩૩૪૩૧૧૯ નંબરવાળી પૂરી અને
હંધક વધારે કડીઓવાળી પ્રત. શરૂઆતની ૫૦ કડી ક તથા જ
પ્રતના આધારે ઉતારીને ગ પ્રત સાથે મેળવી છે અને ૫૦મી કડી
પછીનો ભાગ જ પ્રતના આધારે ઉતારીને ગ પ્રત સાથે મેળવ્યો છે.
ત્રણે પ્રતને આધારે વધુ શુદ્ધ પાઠ જે લાગ્યો તે મૂળમાં રાખીને જે
પાઠાંતર મળ્યા તે તે તે પ્રતની સંતા સાથે તે તે સ્થળે નોંધ્યા છે.
આ છંદનો અંતમાં આપેલ કળશ બહુ સંદિગ્ધ જણાય છે તેમજ
મૂળ છંદમાં પણ ઘણે સ્થળે સંદિગ્ધતા જણાય છે.

૧ ગ-પણુવિ. ૨ ગ-પુહ. ૩ ક-નર. ૪ ક-સુરવર. ૫ ક-
પ્રણુવ.

દેવતરુવર દીપતો, ધેનુસૂરાં તું ધન્ય;
દરિસણુ તોરો પેખીઈ, પોતઈ બહુલાં પુન્ય. (૩)

દીઠા દેવી દેવગણુ, શ્રવણે સુણીયા સોઈ;
ભવ દુઃખ લાંજણુ ભૂયણે, કલિ ન દીઠા કોઈ. (૪)

થાનકે આયો પણ થકાં, પૂજાવઈ નિજ પંડ;^૧
પ્રારથીયા પૂરે નહીં, એ કો બોલ અખંડ. (૫)

કલિયુગ માંહે કેતલા, આડંબર અસમાન;
પરતા પૂરેવા પછી, થોભ ન શકે થાંન. (૬)

મુકયાં દેવિ મઠ ઘણા, જેહ જપંતાં જાપ;
દિન દિન અધિકો પેખીઈ, પાસતણુ પરતાપ. (૭)

પૂરવ દક્ષિણુ પેખીઈ, પછમ ઉત્તર પંથ;
પરમેસર પૂરઈ પ્રગટ, કામિની સા કંથ. (૮)

સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ સરિ, વમુધા વિવિધ પ્રકાર;
તું સરિખો રવિ ચક્રતલિ, સુર ન કો સંસાર. (૯)

ધરણીધર પદ્મમાધણી, નર અંતર નાગેન્દ્ર;
સેવ કરી સંખેસરા, ચાવા ચોસઠ ઈંદ્ર. (૧૦)

દિન દિન મહિમા દીપતો, ભૂરિ તેજ થિર ભાણુ;
કમિ કમિ ચડતી કલા, વાંચાં કેતાં વળાણુ. (૧૧)

(૭૬)

વાંચીઈ કેતાં વળાણુ, આસમાન તુજ આણુ;
પાયાલિ અધિક પૂર, નર લોક નિતર નૂર. (૧૨)

એહણાં પૂરંતી આસ, વસાવિઓ વસવાસ;
પૂજંતાં જિણુંદ પાસ, ઉત્તંગ અતિ આવાસ. (૧૩)

તારુણી અનંત તેજ, હેલિ ગેલિ આવઈ હેજ;
બાજંતી માતંગ બાર, હુયવરાં હોઈ હસાર^૩. (૧૪)

પ્રણમે^૧ મુલટ સાથ, હેક^૨ જોડી જોલા હાથ;
 કાંમ કાંમ ગુણ ઘાટ, લણ્ણંતિ ચારણુ ભાટ. (૧૫)
 મુગુરુ મુણ્ણંતી ગ્યાંન, દીગ્ગંતિ અનૈક દાંન;
 છત્રધારિ ધારેં છત્ર, પદમણી નાચે પાત્ર (૧૬)
 નિસાંણુ નરેરી નદ, ચારિગમ તાન^૩ સદ્ય;
 ગાયણુ નાટક ગીત, સુચર્વિ સુદ્ધ સંગીત. (૧૭)
 લોગવર્ધ^૪ લલા મુલેદ, વાંણી મંત્ર^૫ સુદ્ધ વેદ;
 મંત્ર યંત્ર મન મેલ, કમલા કરંતિ કેલ (૧૮)
 પાસનામિ પુણ્ય પૂર, ચાક જન્ન ચકચૂર;
 વાંધવા કરંતિ ખેલ, વાધિ મુતકેરી વેલ. (૧૯)
 હાક હેક હાલ ચાલ, નટ વિટ નાસેં નાલ,
 જેથી તેથી જસ જંગ, રાજ તેજિ ઋદ્ધિ રંગ (૨૦)
 પામીઈ પોગ લલે પ્રેમ, ખાનિઈ પીણીઈ^૬ હમખેમ;
 અનંત ઋદ્ધિ અપાર, પામંતી કવણુ પાર. (૨૧)
 પાસ દેવ તો પ્રમાણુ, માંનવ એતા મંડાણુ;
 પાગીઈ પસાય પાય, ઋદ્ધિ ચકવટીરાય (૨૨)
 ઈહ લોક ઈતાં અવાજ, કેતાં પરલવ કાજ;
 સુરપતિ સુખ સેજ, તુજ નામેં રલ તેજ. (૨૩)
 કરંતી મંગલ કોડિ, દેવ દેવી પાણિ જોડિ;
 નામ તોરે જગનાથ, સિવપુર પંથ સાથ. (૨૪)
 અવર કેતાં આવાસ, પંચમી ગતિ પ્રકાસ;
 પેખીઈ પુરા પુરાણુ, જગપતિ તું જીવાણુ (૨૫)
 અકલ અલખ ઈસ, જોતરૂપ જગદીસ;
 આદમ અંખા^૭ અણત, અનૈક એક અતીત. (૨૬)

૧ મ-હિગામદ. ૨ આ શબ્દ મ-માં નથી. ૩ ક-તાઈ.
 ૪ મ-ભાવવર્ધ. ૫ મ-મણુ. ૬ ક-ખીજઈ. ૭ ક-અવા.

હંસ હંકહ જુવાર, પાર નહિ તોરો પાર;
અપર અરૂપ રૂપ, ભાતિ ભાતિ તુંહિ ભૂપ. (૨૭)
ધ્યાન ય્યાન એક ધીર, મીરાં સહી^૧ તુંહિ મીર;
પાર તુંય પાર-પ્રક્ષ, માંનવ ન નાંણિ મમ્મ. (૨૮)
આદિ ને અનાદિ અંત, કેતાં રૂપ તું કહંત;
પ્રક્ષા વિષ્ણુ તું વખાંણુ, યોગ રૂપ યોધ નાંણુ. (૨૯)
જેથી તેથી જપઈ જાપ, આદિ રૂપ^૨ આપોઆપ;
સકતી તુજ સનાથ, મેરુધર^૩ છત્ર માથ. (૩૦)
સંખેસરો પાસ સત્ત, નાહ નામ તુજ નત્ત;
અઠાર^૪, પવન આસ, વસી તુય પાથ વાસ. (૩૧)
આદમી ન નાંણિ આદિ, પાંમીઈ શુરુ પ્રસાદિ;
સાસન અંદ સુસામિ, ક્રીધાં ણિજ સિદ્ધ કામિ. (૩૨)
વીતરાગ તું વિખ્યાત, વીવરીય ન નાંણું વાત;
દેવલોક બાર દેવ, મુરપતિ ક્રીધી સેવ. (૩૩)
માનવલોક મંડાણુ, શ્રાવક મિત્ર સુજાણુ;
તવત્રા નિહુંદ તેજ, હરી તાસ^૫ જપિઈ^૬ હેજ. (૩૪)
સાગર કેતાં સધીર, વસીઓ વાસ વડવીર;
પોમાવય લીધ પાયાલ, સેવ કરે સુવિસાલ. (૩૫)
એહુવિ એહુથી અવાજ, કાહુ જરાસિંધુ કાજ;
કાહકા યાદવ દોષ, પર પરઈ જુદ^૭ જોષ. (૩૬)
ખેત્ર વદ રણુ ખેધ, બાલખંધ કોકિ વેધ;
જરાસિંધ જરા જોર, મુકે જરણંધ મોર. (૩૭)

૧ ક-સિરાં. ૨ ગ-આણે. ૩ ગ-સિરપર. ૪ ગ-માં ત્રીજું
'અરણુ આ પ્રમાણે છે' છત્ર હાસ્ય વન આસ'. ૫ ક-નાસે.
૬ ક-આપો. ૭ ક-મુંધિ.

હરિ ચિત્ત ક્રીધી હામ, ધરાધીપ આવી તામ;
 દેવ દેવી ણિખ દત્ત, જપેં જાપ જહુપત્ત. (૩૮)
 પૂજ્યા પરગટ પાસ, અંગી હરિ પુગી આસ;
 સકલ સેન સચેત, નાંખીયો જરા ન ચેત. (૩૯)
 નરિંદ સાખુઓ નામ, વાસુદેવ વાસુ ઠામ;
 થાપના તિત્થયર થોલ, સુરનર ક્રીધી સોલ. (૪૦)
 વસિઓ જિણવાસ, એક એક પૂર્ણ આસ;
 અતુલી બલ અભંગ, જીતલા અનેક જંગ. (૪૧)
 આવંતા અસંખ નર, યાત્રા કાજ જગશુર;
 સત્તર લેદે સનાત્ર, વિધુર^૧ વિધુ વિખ્યાત. (૪૨)
 અગર ધૂપ સુવાસ, રમણી ખેલંતી રાસ;
 અશ્વસેન રાય અંસ, વાંમેય વિસુદ્ધ વંસ. (૪૩)
 કમઠ હઠ કઠોર, જીત્યો જગ જીહુ જોર;
 પત્રંગ ક્રીદ્ધ પાયાલ-સુરપતિ સુવિશાલ. (૪૪)
 તાહરા પારિ^૨ તિલોય, કહિય ન સર્કિ કોય;
 નિકલંક ક્રીધા નાહ, પવિત્ર ગંગ પ્રવાહ. (૪૫)
 અસુરાં થકી^૩ ઉગાર, નેહ લરી નિજ નાર;
 અસંખ અસુર સુર, નાગલોક નારી નૂર (૪૬)
 દાવટે સંસાર દુઃખ, આપીઈ અનંત સુખ;
 જાદવા ઉતારી જર, નમો નાહ^૪ નિકલંક નર. (૪૭)
 કામના માનવ કાજ, અધિક પૂરંતિ આજ;
 કેતાં દત્તિ કેતાં દામ, કેતાં કિત્તિ કેતાં કામ. (૪૮)
 કેતાં નાર કેતાં નેહ, કેતાં દીહ દીણા દેહ;
 કાટંતિ કુટ્ટ^૫ કામ; વાંઝણી તણાં વિરામ. (૪૯)

૧ ગ-વિદુર ૨ ગ-પાય. ૩ ગ-પૂજ. ૪ ગ-માં આ શબ્દ નથી.

૫ ગ-કુકટિ.

સંપદા સંતાન સિદ્ધિ, નામ મંત્ર નવનિદ્ધિ;
 વિકરાલ ગિતવાલ, ભેગિણીતણા જંગલ. (૫૦)
 વિંતરા^૧ વિનાણુ વંક, શાકણી સક્ત સંક;
 ગાસર^૨ સાસ ગિત સૂલ, કંકદોસ કન્નસૂલ. (૫૧)
 સ્ત્રીસ રોગ જ્વર સાત, વિકટ ચોરાસી વાત;
 હરસ અનુર હાંમ, નવસત પંચ નામ. (૫૨)
 વ્યાપરર્થ વિકટ વ્યાધિ, સ્વામી તું કરી સમાધિ;
 તાહરા કેતાં તરંગ, એક એકથી અલંગ.^૩ (૫૩)
 ગિરિ ગિરિ પુર ગામ, નગર દુરંગ નામ;
 થાપના અનેક ઠોડ, પાસ રૂપ ગેત્ર પોડ. (૫૪)
 રાયધણપુર રાયઓ, સામલઉ સામી સવાઓ;
 મારુઓ રાઉ મહંત, ભાંજિ ભીડિ ભગવંત. (૫૫)
 સધર ગુડી સરૂપ, અલંગ આણુ અનુપ;
 છિણુવટ છત્રધાર, સેવકતણો સાધાર. (૫૬)
 કિમ^૪ પામી પાર કોય, ભે ધાણુર્થ નેસલ ભેય;
 એકલ મલ્લ અલંગ, જાગિ ફલ^૫ વધે જંગ. (૫૭)
 જાલોર તિમિર^૬ ભેય, સિદ્ધ વરકાણિ ભેય;
 ભીનમાલ ધન લલા, જિરાઉલિ જયમાલા. (૫૮)
 પાટણિ પ્રસિદ્ધી પીઠ, દીપંત જિણુંદ દીઠ;
 અહમદપુરિ અગાધિ, લોહણ સળજ લાજ. (૫૯)

૧ અહીં પછી ક પ્રત વૃત્તક છે. એટલે આ પછીનો બાકીનો
 હંદ સ્વ પ્રતિના આધારે ઉતાર્યો છે. ૨ એકાવનમી કહીને આ ઉતારાર્થ
 સ્વ પ્રતમાં મળતો નથી, એટલે અહીંથી દરેક કહીએ અડધી કહીને
 ફેર પડે છે. અહીં આ ઉતારાર્થ ન પ્રતિ મુજબ લખ્યો છે.
 ૩ ગ-અડંગ. ૪ પહેલું ચરણ ગ-માં આ પ્રમાણે છે-‘કેમ પૂજર્થ
 પાસ કોઈ.’ ૫ ગ-જલ. ૬ સ્વ-ગુણ.

થંભણુ^૧ પ્રસિદ્ધ ઠામ, નવ ખંડ જાસુ નામ;
 અંતરીક નિ અન્તર, વિવિધ પાસ વિહાર. (૬૦)
 સંખેશ્વર પાસ સિદ્ધ, પીઠિ પીઠિ તું પ્રસિદ્ધ;
 દીરતિ કેતી કહાય, કહીય ન જાણું કાંય. (૬૧)
 સામિ તું સંસારિ સત્તિ, મુજ આપિ દેવ મતિ;
 નાથ તું અનાથ નાથ, સેવકાં સખલ સાથ. (૬૨)
 પાસ^૨ સામી આસ પૂરી, અંડ રિપુ રોગ ચૂરિ;
 વિધન વિહારી વારિ, સેવકાં સામિ સાધારી. (૬૩)
 લાભઈ તુજ નામિ લીલ, મુનિ જપઈ મુનિશીલ;
 દેવ મઈ પ્રત્યક્ષ દીઠ, આંખિ તો અમી પઈ. (૬૪)

(કલશ)

પીઠપીઠ^૩ પરા, ધંણી કાસી ધરા, [સેવકાં સદ્ગરા,^૪ લગતાં લયહરા];
 અખીઈ અમ્મરા, જોણિ જીતી જરા, અખ અખપંપરા; પાસ ગોડી^૫ પુરા
 નાથ નોકોડરા, મજ્જ મઢોવરા, જાગી જાલોરરા, ધન લીલીધરા;
 સ્વામી તું સ્ત્રીધરા, ^૬ પીઠ પંચાસરા, નાહ નારિગપુર^૭ [પાસ થંભણુપુરા];
 ઉદ્ધરે આપરા, [નાથ નારી નરા, પાપ મેટે પરા], કીધ જે કમ્મરા;
 [ધ્યાન ધમે ધરા] કમ્મ અંકુરરા, જાગી આજોહરા, પૂજાએ તું પરા;

૧ પદ્મ મી કડીનો આ પૂર્વાર્ધ સ્વ-માં નથી મળતો. અહીં
 ગ-ના આધારે લખ્યો છે. આ રીતે ૫૧ મી કડીનો ઉત્તરાર્ધ અને
 આ પદ્મ મી કડીનો પૂર્વાર્ધ સ્વ પ્રતમાં નહીં મળવાથી અહીં મુધીમાં
 સ્વ માં ગ કરતાં એક કડી ખૂટે છે. ૨ સ્વમાં આ આખી કડી નથી
 મળતી, તે ગ માંથી ઉતારી છે. ૩ સ્વ-પાઠપાઠ. ૪ આ કલશમાં
 અહીં તેમજ આગળ જ્યાં જ્યાં એ બાણ કૌસ [] કરીને જે લખાણ
 આપ્યું છે તે ભાગ ગ-પ્રતિમાં જ મળે છે એમ સમજવું.
 ૫ સ્વ-ગુરુ. ૬ ગ-સદ્ગરા. ૭ ગ-નારિગરા.

ભૂરિ લક્ષ્મી ભરા, બર્ધ પાપ બરા, [નાથ લેટે નરા, વંસિ કાસવરા;
ખિત્રમાંઝી ખરા, નમો નિલઈ નરા, સેવ તું સંકરા, કર જોડે કરા;
સેવ તોરી મુરા, સામુ હાસંયરા, પાણિ જોડે પરા, વાવિઈ વિતરા];
વદઈ^૧ ઠાસીવરા, સુત સમત્ય અસસેણેરા, મહાનાથ મુનિશીલરા;
તેણઈ સામિ તવાં ગુણ તાહરા, સકલદેવ સંખેસરા-

નોંધ-ગ-પ્રતિને અંતે આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે-“સંવત ૧૭૮૬
વર્ષે આસો વદિ ૧૨ દિને વાર ભોમે શ્રી અંચલગચ્છે પૂજ્ય શ્રી ભદ્રા-
રક્ષ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી અમરસાગરસૂરીશ્વર-સ્તત્સિધ્ધ મુનિ શ્રી મુદરસાગર-
ગણિ તત્સિધ્ધ મુનિ વિમલસાગરેણ લિપીકૃતં શ્રી સૂરતિખંડર મધ્યે.”

[૧૫૮]

શ્રી લખિંધુચિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન છંદ*

જય જય નાયક પાર્શ્વજિન, પ્રણિતાખિલ માનવદેવધન;
શંખેશ્વર મંડણ સ્વામીજયો, તુજ દરિસન દેખી આનંદ ભયો (૧)
અશ્વમેન કુલાંજર ભાનુનિભં, નવ હસ્ત શરીર હરિપ્રતિભં;
ધરણેન્દ્ર સુમેવિત પાયયુગં, ભર ભામુર કાંતિ સદા મુલગં. (૨)
નિજ રૂપ વિનિર્જિત રંભ પતિ, વદનાં દ્યુતિ શારદ સોમ નિભં;
નયનામ્બુજ દીપ્તિ વિશાલતરા, તિલકુમુદ નાસા પ્રવરા. (૩)
રસના અમૃતકંઠ સમાન સદા, દસનાલિ અણારદ્ધલિ મુખદા;
અધરામણ વિદુમ રંગધનં, જય શંખપુરાલિધ પાર્શ્વજિનં. (૪)
અતિચારુ મુગટ મસ્તક દીપે, કાને કુંડલ રવિશશી જિપે;
તુજ મહિમા મહિમંડલ ગાને, નિત્ય પંચ શ્રવણ વાળં વાને. (૫)

૧ રા-વદિ વાસાગરા.

* પાટણની મુ. જયવિજયજીના ભંડારની દમ્ભપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યો.

સુરનર કિન્નર વિદ્યાધર આવેં, નરનારી તોરા ગુણ ગાવેં;
 તુજ સેવેં ચોસઠ ઈંદ્ર સદા, તુજ નાંમેં નાવેં કષ્ટ કદા. (૬)
 જે પૂજેં તુજને ભાવ ઘણેં, નવ નિધિ થાઈ ઘર તેહ તણેં;
 અડવડીયાં તું આધાર કહ્યો, સમરથ સાહિબ મેં આજ લહ્યો. (૭)
 દુઃખીયાં સુખદાયક તું દાખેં, અસરણ સરણને તું રાખેં;
 તુજ નામેં સંકટ વિકટ ટલે, વિછડીયાં વહાલાં આવી મલેં. (૮)
 નટ વટ લંપટ ફરેં નાસેં. તુજ નામેં ચોર ચરડ ત્રાસેં;
 રણ રાહિલ તુજ નાંમ થકી, સઘલે આગલ તુજ સેવ થકી. (૯)
 જક્ષ રાક્ષસ કિન્નર ઉરગા, કરી કેસરી દાવાનલ વિહિંગા;
 વધ બંધન લય સઘલા જાયેં, જે એક મનાં તુજને ધ્યાયે. (૧૦)
 ભૂત પ્રેત પિશાચ છલી ન સકેં, જગદીસ તવાલિધ જાપ થકેં;
 મોટા જોટિંગ રહેં ફરે, દૈત્યાદિકનો તું મદ ચૂરે. (૧૧)
 શાયણ ડાયણ જઈ હટકી, લગવંત લયાપહ લજન થકી;
 કપટી તુજ નાંમ લીયાં કંપે, દુર્જન સુખથી જીજી જંપે. (૧૨)
 માની મહારાજા મોહ મોડેં, તે પિણુ આગલથી કર જોડે;
 દુર્ચુખ દુષ્ટાદિક તુંહિ દમે, તુજ નાંમેં મોટા મ્લેછ નમેં. (૧૩)
 તુજ ધ્યાને માને નૃપ સળલા, તુજ જસ ઉજ્જવલ જિમચંદ્રકલા;
 તુજ નાંમે આવેઝદિ ઘણી, જય જય જગદીશ્વર ત્રિજગધણી. (૧૪)
 ચિતામણિ કાંમગવી પાંમેં, હય ગય રથ પાયક તુજ નાંમે;
 જનપદ ઠકુરાઈ તું આપેં, દુર્ગતિ જનનો દાલિદ્ર કાપેં. (૧૫)
 નિર્ધનને તું ધનવંત કરે, તુઠી કોઠાર લંડાર લરે;
 ઘર પુત્ર કલત્ર પરિવાર ઘણો, તે સહુ મહિમા તુમ્હે નાંમ તણો. (૧૬)
 મણિ માંણિક મોતી રતન જડયાં, સોવન ભૂષણ ગહુ સુઘડ ઘડયાં;
 વલી પેહેંરણ નવરંગ વેશ ઘણા, તુજ નાંમે ન રહેં કાંઈ મણા (૧૭)
 વયરી વિરુઓ નવિ તાક સકેં, વલી ચાડ ચૂગલ મનથી ચમકેં;
 છલ છિદ્ર કદા કેહનો ન લગેં, જિનરાજ સદા તુજ જોર જગે. (૧૮)

ઠર ઠાકુર સહુ થંરકુર થરકે, પાખાંડિ પણુ નવી કો નવી ફરકે;
 લૂટાંક તિકે નાસી જાયે, મારગં તુજ જપતાં જંથ થાયે. (૧૯)
 જડ મૂર્ખ જે મતિહીણ વલી, અજ્ઞાન તિમિર દુઃખ દૂર ટલી;
 તુજ સમરણથી ડાહ્યા થાયે, પંડિત પદ પાંખી પૂજાયે. (૨૦)
 ખસ ખાસ ખયન પીડા નાસે, દુર્બલ મુખ દીનપણો ભાસે;
 ગડ ગુંગડ કદ નિકે સળલા, તુજ નામે રોગ જાયે સધલા (૨૧)
 ગહિલા ગુંગા બધિરા જ છુકે, તુજ ધ્યાને ગતિ દુઃખ જાઇ તિકે;
 તનું કાંતિ કલા સવિશેષ વધે, તુજ સમરણ સોવન સિદ્ધિ સધે. (૨૨)
 દરી કેશરી અહિ રણુ બંધ સયા, જલ જલણુ જલોદર અપલયા;
 રાંગણિ પમુહા લય જય ટલી, તુજ નામે પામે રંગરલી. (૨૩)
 ૐ હ્રીં અહૈ શ્રી પાર્શ્વનમો, નમિજીણુ જપતાં દુષ્ટ દમો;
 ચિંતામણિ મંત્ર છુકે ધ્યાયે, તિહાં ધર દિન દિન દોલતિ થાયે. (૨૪)
 ત્રિકરણુ મુખે જે આરાધે, તસ દીરત જગમાંહે વાયે;
 વલી કાંમિત કાંમ સવે સાધે, સમહિમ ચિંતામણિ તુજ લાયે. (૨૫)
 મદ મચ્છર મનથી દૂર તજે, લગવંત લલી પરે જેહ લજે;
 તસ ધર કમલા દલ્લોલ કરે, વલી રાજ રમણી બહુ લીલ વરે. (૨૬)
 ભયવારક તારક તું ત્રાતા, સજ્જન જન તું ગતિ મતિ દાતા;
 માત તાત સહોદર તું સ્વામી, શિવદાયક નાયક હિતકામિ (૨૭)
 કુણુકર ઠાકુર તું મોરો, નિશ વાસર નાંમ જપું હું તોરો;
 સેવક્યું પરમ કૃપા દીજે, વાલેચર વંછિત કલ દીજે. (૨૮)
 જિનગજ સદા જય જયકારી, તુજ મૂરતિ અતિ મોહનગારી;
 ગુર્જર જનપદમાંહે રાજે, ત્રિભુવન ઠકુગણ તુજ છાજે. (૨૯)
 ઈમ ભાવ ભલે જિનવર ગાયો, વામામૃત દેખી મુખ પાયો;
 રવિ મુનિ યશી સંવત્સર રંગે, વિજયદેવસૂરિ માહિ મુખ સંગે (૩૦)
 જય શંખ પુરાધિપ પાર્શ્વ વિદો, સકલાર્થ સમિહિત દેવ પ્રદો;
 ભુદ્ધિ હર્ષ શું ચ જપાય સદા, લવ લલિધરાચ મુખ થાય સદા (૩૧)

કંલશ

ઈત્યં સ્તુતઃ સકલકલાકામિત-સિદ્ધિદાતા,
જક્ષાધિરાજ મદમત્ત સંખપુરાધિરાજ;
સશ્રીક હર્પરુચિ પંકજ સુપ્રસાદ,
શિષ્યેષુ લાઙ્ગિધરુચિનાતિ સુતા પ્રણયુત,

[૧૫૯]

શ્રી નયપ્રમોદવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ છંદ *

સરસ પદેન સુખકારં, સાર સુક્રતાવલિ ઉરિ હારં;
ત્રિભુવનં તારણતરણ અવતારં, સો ગાઈજે પાસકુમારં. (૧)

પાસ શંખેસર પરતા પૂરિ, સમયાં ધરણિદ હોઈ હજુરિ;
ઘણ મણ કંચણ કૂર કપૂરં, નામિ પામિઉ ગાઈ શરેં. (૨)

(છંદગી)

તો ઉગ્ગંત સૂરં નામ નૂરં, પાસ સમરથ પત્નીયં,
લંખ લાલ મોલ કસ્યાણ કુંડલ, લોલ લહકતિ ઇત્નીયં;
ચમકંત ચંપકવર્ણ રામા, કુમરિ નાગ નાગેશ્વરં,
નવનિદિ આવે ચઢત દાવે, સ્વામી નામિ સંખેસ્વરેં. (૩)

મહકંત મહે મહ વાસ છુટે, સરસ સુવાસ સુગંધીયં,
લહકંત લહલહ ચીર પય કંણ, કેર રચણે બંધીયં;
રમકંતિ રમઝસ પાય નેઉર, સખર જોત વાલ્હેસ્વરં, નવં (૪)

સુવિની ખાલ રસાલ વાણી, દેહ કેમલ સુંદરા,
દ્રવ્યકોડિ લખીમી લહય માનવ, મિત્ર વિત્ત સુમંદરા;
હીસંત હયવર મત્ત ગયવર, સરસ લોગ લોગેસ્વરં, નવં (૫)

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યો.

વ્યાકર્ણ વદે વખાન વાણિ, વદ વદ સહુ કો કહે,
 વિદ્યા વિનોદી વિવિધ હુન્નર, પાસ સમરણ તે લહે;
 દેહી સનૂરા છાજ પૂરા, પ્રસિદ્ધ રાજરાજેસ્વરં, નવ૦ (૬)
 તું અજળ અકબર ઇલાહિ તુંહી, બપેકર્દન તું સહી,
 મહબૂબ બુજરક મર્દ તો સાળ, ગૂહજો હોવય મહી;
 જસુ જલ ધ્યાય અનામિ પોથિ, તુજ દાવિ સુરેસ્વરં, નવ૦ (૭)
 દિલવજો ખુંસીઆલ હાજર, ફજર પૂજા જ રવિ,
 હીવાળ હુખીયાં શ્રીવચ્છ મદલ, શુદ્ધ નાટક નર રચિ;
 અંબેલ વેલ જસૂલ માફિક, નેક વખત સેવેસ્વરં, નવ૦ (૮)
 હલવા હલચી સેવ સક્કર, ખૂબ ખર્દન જ્યાં મિલે,
 જરદો જપા ગસ પેદડયા, માજર દપટ કા જલહલે;
 ખસખૂય અંગે સદા પહિને, સળલ તેજ સુરેસ્વરં, નવ૦ (૯)
 સોઈલમ કખૂલક તેજકાળ, નામ તેરો જસ રખ્યા,
 મીઆં મુસાફર સઈદ કાફર, રાહુ રચની તું સખા;
 હરરોજ ણિજમતગાર તેરા, બખત બડ તાપેસ્વરં, નવ૦ (૧૦)
 તુંહી માદરપિદર મેરો, ણિન ખિરાદર તું ધરા,
 અજળ ખંદા ખલક તેરા, લાગ મેરા અળ ખુટ્યા;
 દિદાર સાહેબ અસ્મ રોસન, નમતિ સાહિ દલેસ્વરં, નવ૦ (૧૧)
 ગુન અલે લાવકસ અ દીલેજ, બાંગે રબુ કહુ બકયા,
 તર દોશ્ર જકાંતસ મીન કામન, પાસ દરગહમે તકયા;
 કયું વાત દારિદ્ર દેશિ સિકયા, ધ્યાવતાં ધ્યાનેસ્વરં, નવ૦ (૧૨)

(કળશ)

સ્વામી નામિ સંપત્તિ, કીર્તિ જસ વાધેઈ સધર,
 સ્વામિ નામિ સંપત્તિ, મતિ નિર્મલ મુખ મધર;
 સ્વામિ નામિ સંપત્તિ, રતિ રામતિ લીલાવર,

૧. ૭ થી ૧૨ કડી સુધીમાં ઉર્દુ-ફારસી શબ્દો હોવાથી
 શબ્દો કે શબ્દોના પદ્મચેદમાં શ્રુતો હોવાની સંભવના છે.

સ્વામિ નામિ સંપત્તિ, જતિ દરસણુ સમ તરવર;
રિધરાજ સાહુ યથાપુણ્યસુ ધરં, સુરનર નિષુસેવા અકલ;
શ્રીપાસ આસ નયપ્રમોદ લણિ, સુ પાવિ મનવંછિત સકલ.(૧૩)

[૧૬૦]

શ્રી નેમવાચકવિરચિત (?)

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ છંદ*

સેવો સેવો રેં સજન જન પાસણ
મોહેં મન સંખેસરપૂર ધન તિહાં જિનરાજ રે,
પૂજો પૂજો રે ઉઠી પ્રભાત ફૂલ કેરી બહુ જાત
પૂજા કીજેં ભાત ભાત તિહાં જિન અંગરાજ રે;
ગાવો ગાવો રે ચતુર સુખ આંખ થાપી
જિન સુખ દેખેં બહુ સુખ સુખ પાસ નિષુદં રે,
અશ્વસેન કેરો નંદ વામાઈ જાયો નિષુદં
લાલવૃદ્ધ સુખકંદ નાથ સેવેં સુરંદ રે. (૧)

બાવનાચંદન સાર ઘસી માંહે ધનસાર
શ્રીખંડ સફાર ભોઈ લીજેં સાર રે,
વર કેસર રંગ રસાલ મૃગમદ ધનસાર,
માંહે હિંગલો વિસાલ પૂજો સુખકારી રે;
વર કુંદકુંદ સાર તરુક ધુપ અપાર
અગરવતી વિસ્તાર ધુપ ઉખેવીઈ રે,
સંખેસરપુર ઘણી આસ્થા પૂરેં મનતણી,
લાલ વૃદ્ધ દીઈ ઘણી નાથ સેવીઈ રે. (૨)
કુમત કમઠ સઠ તેહનો ટાલીઓ હઠ
ઉચસમ કેરો ઘટ તે એહ પાસ રે,

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની દરતપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યો.

લોચન સુધાઈ આપ સવી ટાલેં તેહનોં તાપ
 વિગત સંતાપ જાપ જગ પાસ રેં;
 નોકાર સુણાઈ હવે તેહનેં દીધો ધરલોંદ દેવ
 મુરનર દીધો સેવ ધન ધન ગાઈલે રેં,
 સકલ મહ્યાં ને લોક પાસ પૂજેં જાહુ યોક
 વાલો જિન મુર લોક પ્રેમ વૃદ્ધ પાઈલે રે. (૩)
 એલગપુરનો રાય અલ્લંગદે નામ કહેવાય
દીધી કાયા ચંગ રે,
 નેમવાચક જલહારી અણાવી પ્રતિમા તારી
 યાદવ જરા ઉતારી દીધા જાહુ રંગ રે;
 તિવારેં વામ્નીઈ ગામ મુખેસર દીધું નામ
 મહીમા જસ ઠાંમોઠામ દીધાં જાહુ કામ રે,
 રંગીલો રચીઓ આવાસ તીહાં બેંઠા શ્રીપાસ
 સર્વ જનની પોહતી આસ જપતાં શ્રીપાસજનુ નાંમ રે. (૪)

[૧૬૧]

શ્રી સુખસાગરવિરચિતં (?)

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન છંદં

- શ્રી જિન ત્રિભુવન મંડળુડ, સામી લીલ વિલાસ;
 જાગઈ જગિ મહિમા નિલડ, જયઉ સંખેસર પાસે. (૧)
 સેવ્યઉ સુખ સંપત્તિ કરઈ, પૂજ્યઉ પૂરઈ આસ;
 આસેસેન કુલ ઉદરણુ, સાધ્યઉ સિવિપુરિ વાસે. (૨)
 વાસિગ નાગ કુમારનઉ, પોર્માવઈ સંયુતેં;
 સપ્ત કૃણા મણિ સિર ધરઈ, મુર સેવઈ નિતં નિતુ. (૩)

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના લંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી લેવાયો.

સિદ્ધવધૂ સંગમ મુજન, જહ કીજઈ મનિ આસ;
તું પ્રભુ સમરથ સેવીઈ, શ્રી સંખેસર પાસ. (૪)

સેવઈ સેવઈ જિણુંદ પાય, દીઠઈ દુઃખ દૂરિઈ બાઈ,
આણુંદ અધિક થાઈ સંપતિ મિલાઈ;
નયણુ નિરમલ થાઈ, સેવક વચિત પાય,
અહનિસિ ગુણુ ગાવઈ, આરતિ દમઈ,
પ્રભુ તૂઠઈ દીઈ સરવ સિદ્ધિ, માન મુહુત જસ રિદ્ધિ,
સકલ સંયોગ મિલઈ રંગ ભરે,
પૂજઈ પૂજઈ રે જિણુંદ પાસ, પૂરિઈ મન કેરી આસ,
અગર કપૂર વાસ કુસુમભરે.

(આંકણી) (૫)

સતરા લેહમુ વિધિ કરી, પૂજઈ સમકિત ધાર;
અંગ-ઉપંગે ઉપદિશી, ન્હવણાદિક નિરધાર (૬)

ન્હવું ન્હવું રે જિણુંદ અંગિ, લૂહઈ આણી ચીર અંગ,
રચઈ અંગી નવરંગ વિવિધ પરે,

કેસર સૂકડિ કેરી કનક કચોલી ભરી;
હીય ભાવ ભલઈ ધરી, દાહિણુ કરે અતિળાંતિ ખપ કરી,
વિચિત્ર વિજ્ઞાન વરી, અવિનય દૂરિ કરી વિવહ પરી,

પૂજઈ પૂજઈ રે જિણુંદ પાસ (૭)

સાચોરિ સોહામણુ, થંલણુપુરવરિ પાસ;

મૂરતિ રતિકર વંદીયઈ, શ્રી સંખેસરુ સુવિલાસ. (૮)

વંદઈ વંદઈ રે રવિનય પરિ પ્રભાતિ,

ઉગતઈ સૂરિ વાજંતઈ પડહ પૂરિ જાલર જથ્થે;

ગાયઈ ગાયઈ રે ચતુર નર, અભિનવઈ સુરતરુ,

પ્રભાવતી રાણી વર આદર ધથ્થે;

જોડી જોડી રે મસ્તકિ હાથ, શિવપુરિ સુધઉ સાથ,
પ્રણમઉ અનાથ નાથ ભત્તિભરે.

પૂજઉ પૂજઉ રે જિજ્ઞુંદ પાસ૦ (૯)

જરાસિંધ યાદવ પ્રતિ, જર જજ્જર કીય જામ;
પાસ સંખેસર જવ કીયા, પાય પળાલણુ તામ. (૧૦)
સદા સદા રે સમર વીર ન લાગઈ, તોમર તીર જસુ નામઈ,
થાઈ ધીર સુલટ કટાહી, સિંગ રે હુય વર ઘાટ;
ગિરુદતિ જોલઈ ભાટ, સોહંતિ સોવન ઘાટ,
કિરતિ ઘટા જહનિ અસન્ન, પાસ સંપતિ સઘરિ તાસ વયણિ,
સુવાસ વાસ લક્ષ્મી ભિલઈ.

પૂજઉ પૂજઉ રે જિજ્ઞુંદ પાસ૦ (૧૧)

(કલશ)

લક્ષ્મી કરિ વિલાસ આસ સઘલિ સંપૂરિ,
પઉમાવઈ ધરણેંદ્ર પાસ સવિ સંકટ ચૂરઈ;
કેવલ દંસણુ નાણુ સુખ ગલ વારુ અનંતા,
સવિ લહીઈ મનમુદ્ધિ જાસ પાઈ સેવ કરંતા;
દેવાધિદેવ સ્વામી સકલ પાર્થ હીયઈ ધરઉ,
કવિ કહઈ અઉવિહુ સંધનઈ. સપ્રસન્ન સ્વામી સંખેસર. (૧૨)

[૧૬૨]

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ છંદ*

- શ્રી સંખેસર પ્રણમી પાય, દરસણુ દીઠે નવનિધ થાય;
સેવક જનની પૂરે આસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૧)
- જેહને ધ્યાને સંકટ ટલે, નામ જપતાં લચ્છી મલે;
પૂજા રચતાં અતિ ઉલ્લાસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૨)
- ભૂત પ્રેત વ્યંતર નવિ છલઈ, દુષ્ટ દેવ તેહનાં મદ ગલઈ;
તુંમ નામે દુઃખ નાવે પાસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૩)
- અશ્વસેન રાયાં કુલચંદ, વામાં રાણી કેરો નંદ;
જન્મ હવો તવ પોહતી આસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૪)
- ડાકણ સાકણ ને વ્યંતરી, તુંમ નામે તે કિંકરી;
દુષ્ટ શીકોતરી પામે તાસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૫)
- તાવ તેજરો નહીં એકંતરો, નાસે રોગ જો પાસ ચિત્ત ધરો;
સીસણી આંટીયો નાસે ખાસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૬)
- ઋદ્ધિ સિદ્ધિ સંપતિ સવિ મિલે, પાસ તણા ગુણ હિયડે ધરે;
પુત્રાદિકની પહોંચે આસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૭)
- મન શુદ્ધે જે અભિગ્રહ કરે, વિધન તેહનાં સવિ ખેઠા હરે;
સફલ ફલે મનવંછિત તાસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૮)
- પદકમલ સેવે નાગરાજ, સેવક જનના સારે કાજ;
સાનિધ કરે પદમાવતી તાસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૯)
- મસ્તક મુકુટ કુંડલ ને હાર, ખાંહિ ખહીરખ દીપઈ સાર;
સોહઈ સામી સુખનિવાસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૧૦)
- ચૂઆ ચંદન અરચે ગાત્ર, આગલ નાચે અપહર પાત્ર;
મધુરી વાણી ગાવઈ ભાસ, જ્યો જ્યો શ્રી સંખેસર પાસ. (૧૧)

અગર કપૂર ઉવેખેં ધૂપ, દેમ દેસના આવર્ધ લૂપ;
ખઈઠા ગાવેં જિન ગુણ રાસે, જયો જયો શ્રી સંખેસર પાસ. (૧૨)
તાલ મૃદંગ વીણા અતિસાર, નાટિક નાચે અતિ ઉદાર;
અખિલ ગુલાબ ઉછાલેં વાસ, જયો જયો શ્રી સંખેસર પાસ. (૧૩)
ઠાંમ ઠાંમ ને પાડેં વાટ, ભરો દીસે રૂંધી ઘાટ;
દુષ્ટ ચોર તે થાઈ દાસ, જયો જયો શ્રી સંખેસર પાસ (૧૪)
શ્રી સ ખેસર સ્તવીઓ જિનરાય, ગુણ જસ સૌભાગ તણેં
સુપસાય;
લવ લવ દેજ્યો તુમ પય વાસ, જયો જયો શ્રી સંખેસર પાસ (૧૫)

[૧૬૩]

શ્રી લક્ષ્મીરતનવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તુતિ*

સજે નિસાણું વિહં દંસદં, સજં ગાયંતિ ગયણું ગજજં,
આવતિ અનેક સંઘ એણિ વિધં, આજ પૂજાને પ્રતખ્યરૂપં,
કેસરં કપૂરં, કર જાગયો પરમ જ્યોતિ જગ જિનરાજ,
ગયદં નરદં ઇદં જેહાપ્પદ ઝરે, ગિડિ ગિડિ સુદેખ નાદ,
રિન્સ દેવ લાળ, લલ્ય લોક, મંડયા મંડપ મજ્જ;
રંભ નાટારંભ થિન ગડિદા થેઈ ઉથંભ થંભ,
ચૌક કુક કેંકાણુ કેઈ, કિડિ ગિડિ દાત્ર વેડિ,
પ્રણમતિ પાસ, પાચે એહા અસવાર,
દમિ ગિડિ દાત્ર દગ થિન ગડિદા મૃદંગ યૌ યૌ,
ગાયંતિ ગંધર્વ ગીત સોહે સીણગાર,
ઉપયો અશ્વમેન અગ્નિંત અવતાર,
નમો વામાદેવી કુળ તોહિ જિહા તન વહિઆર દેસ;
વાસ પેખિજે સંખેસર પાસ નામ તેરે નવનિધ લક્ષ્મીરતન.

* પાટણની મુ. શ્રી. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતારી.

[૧૬૪]

મુનિ શ્રી જિનહર્ષરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

- અંતર્યામી સુષુ અલવેસર, મહિમા ત્રિજગ તુમારો,
સાંભળીને આવ્યો હું તીરે, જન્મ મરણ દુખ વારો;
સેવક અરજ કરે છે રાજ, અમને શિવસુખ આપો,
આપો આપોને મહારાજ, અમને મોક્ષસુખ આપો. સેવક૦ (૧)
- સૌ કોનાં મનવાંછિત પૂરો, ચિંતા સૌની ચૂરો;
એવું ગિરુદ છે રાજ તમારું, કેમ રાખો છો દૂરો. સેવક૦ (૨)
- સેવકને વલવલતો દેખી, મનમાં મહેર ન ધરશો;
કરુણાસાગર કેમ કહેવાશો, જો ઉપકાર ન કરશો. સેવક૦ (૩)
- લટપટનું હવે કામ નહીં છે, પ્રત્યક્ષ દર્શન દીજો,
ધુમાડે ધીજી નહીં સાહિબ, પેટ પડયાં પતીજો. સેવક૦ (૪)
- શ્રી શંખેશ્વર મંડન સાહિબ, વિનતડી અવધારો;
કહે જિનહર્ષ મયા કરી મુજને, લવસાગરથી તારો. સેવક૦ (૫)

મંગલાચરણમાં શંખેશ્વરજીના ઉલ્લેખો

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુ વિધનનિવારક અને વાંછિત-સાધક તરીકે અતિ વિખ્યાત હોવાના કારણે, ઘણા અંધકારોએ પોતાના અંધતા આદિ, મધ્ય કે અંતમાં મંગલાચરણરૂપે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વ-પ્રભુજીની સ્તુતિ કરી છે. આ રીતે મંગલાચરણમાં શંખેશ્વરજીની સ્તુતિવાળા કેટલાક ઉલ્લેખો નીચે મુજબ છે.

[૧૬૫]

સ્તુમઃ શક્તેશ્વરં પાર્શ્વં મધ્યલોકે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ।

દેહલીદીપકન્યાયાદ્ ભુવનત્રયદીપકમ્ ॥ ૧ ॥

શ્રીવિનયવિજયજી ઉપા. કૃત દ્રવ્યલોકપ્રકાશ, દ્વિતીય સર્ગનું મંગલાચરણ.

[૧૬૬]

જયત્યમિનવઃ કોઽપિ શક્તેશ્વરદિનેશ્વરઃ ।

ત્રિવિષ્ણોઘોતહેતુર્નરક્ષેત્રસ્થિતોઽપિ યઃ ॥ ૧ ॥

શ્રીવિનયવિજયજી ઉપા. કૃત ક્ષેત્રલોકપ્રકાશ, બારમા સર્ગનું મંગલાચરણ.

[૧૬૭]

ઉજ્જિજીવ જરાસંઘ-જરાજર્જરિતં જવાત્ ।

યતો યદુવલં સોઽસ્તુ પીયૂષપ્રતિમઃ ત્રિયે ॥ ૧ ॥

શ્રીવિનયવિજયજી ઉપા. કૃત ક્ષેત્રલોકપ્રકાશ, પંદરમા સર્ગનું મંગલાચરણ.

[૧૬૮]

પાર્શ્વં શક્તેશ્વરોત્તંસં નત્વા તત્ત્વાવવોધદમ્ ।

સ્વરૂપં સ્વર્ણશૈલસ્ય યથાશ્રુતમયોચ્યતે ॥ ૧ ॥

શ્રીવિનયવિજયજી ઉપા. કૃત ક્ષેત્રલોકપ્રકાશ, અઠારમા સર્ગનું મંગલાચરણ.

[१६९]

केवललोकवत्त्रैकालिकीमुल्लासयन् धियम् ।

श्रीमान् शङ्खेश्वरः पार्श्वो वितनोतु सतां श्रियम् ॥ १ ॥

श्रीविनयविजयञ्च उपाध्याय रचित कालशेखरप्रकाशनु भगवत्पात्ररत्नः

[१७०]

शङ्खेश्वरं प्रणिदधे प्रकटप्रभावं

त्रैलोक्यभावनिवहावगमस्वभावम् ।

भावारिवारणहरिं हरिसेवनीयं

वामेयमीश्वरममेयमहोनिधानम् ॥ १ ॥

श्रीविनयविजयञ्च उपाध्याय रचित भावशेखरप्रकाशनु भगवत्पात्ररत्नः

[१७१]

पार्श्वं शङ्खेश्वरोत्तंसं प्रणम्य परमेश्वरम् ।

लोकप्रकाशग्रन्थस्य करोम्युक्तार्थवीजकम् ॥ १ ॥

श्रीविनयविजयञ्च उपा. कृत भावशेखरप्रकाश, सर्ग ३७नु भगवत्पात्ररत्नः

[१७२]

वामेयं महिमाऽमेयं श्रीशङ्खेश्वरनामकम् ।

संसारार्णवबोहित्थं वन्दे सर्वार्थसिद्धिदम् ॥ १ ॥

मुनिमुहुरसरिकृत (पद्यभूष) श्रीजयानन्ददेवविरचितना श्रीज
सर्गनु भगवत्पात्ररत्नः

[१७३]

श्रीपार्श्वं तीर्थनाथं प्रशमरसमयं केवलानन्दयुक्तं

वामेयं पार्श्वयक्षैः सुरवरसहितैः सेवितं भूरिमत्तया ।

यस्य स्नात्राभिषेकपृथुतरकमलैर्निर्जरा यादवाः स्युः

ख्यातं शङ्खेश्वरं तं त्रिभुवनविहितख्यातकीर्तिं नमामि ॥१॥

पं. श्री पद्मविजयगण्डित (गद्यमङ्ग) श्रीजयानन्ददेवद्विरत्रिना
नवमा सर्गनु भंगलायरथु.

[१७४]

सच्चिदानन्दसंपूर्णं विश्वज्ञं विश्वपावनम् ।

शङ्खेश्वरपुरोत्तंसं पार्श्वनाथं नमाम्यहम् ॥ १ ॥

इपविजयगण्डित (गद्यमङ्ग) श्री पृथ्वीयन्द्रयत्रिनु भंगलायरथु.

[१७५]

इत्थं जैनमवचनमिहोद्भाष्य शङ्खेश्वरस्थं

पार्श्वं नन्तुं तपगणगुरुर्जग्मिवान् सङ्ख्युक्तः ।

अध्वक्लान्तेर्नवरसयुजां स्मेरपद्माननानां

स्वेदापूरो युवतिसरितां व्याप गण्डस्यलानि ॥७७॥

अनमदभिनतैन्द्रं पार्श्वविश्वाधिनायम्

स गुरुररुणतेजा मेघलक्ष्मीं प्रभाष्य ।

महयितुमिममिभ्याः स्वं शुचीचकुरद्भिः

वनविहरणखेदम्लानमम्लानशोभाः ॥ ७८ ॥

उपाध्याय श्री मेघविजयगण्डित देवानन्द महाकाव्य सातमा सर्गनु
गीतिभ भंगलायरथु.

[१७६]

शङ्खेश्वरेणार्थितनाथनाथो वामेयशङ्खेश्वरपार्श्वनाथः ।

चिरं जय त्वं जिनलब्धवर्णै-रिति स्तुतो यो गुणिलब्धवर्णैः ॥५॥

श्रीविजयलक्ष्मीश्रुतिविरचित उपदेशप्रासादनु भंगलायरथु.

[१७७]

जगत्प्रभावं कलितात्मभावं स्वच्छस्वभावं हतपापभावम् ।
देवेन्द्रवन्द्यं जगतां सुनन्द्यं शङ्खेश्वरं पार्श्वजिनं प्रवन्दे ॥१४६॥
शुनिराज श्री भगवद्विजयल महाराज संगृहीत सूक्तसंयम, पृ. ३.

[१७८]

अनन्तकल्याणनिकेतनं तं नमामि शङ्खेश्वरपार्श्वनाथम् ।
यस्य प्रभावाद् वरसिद्धिसौघ-मध्यास्त निर्विघ्नमसौ प्रपन्नः ॥१॥
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्व-प्रभुप्रभावात् प्रभूतशुभभावात् ।
आचन्द्रार्कं नन्दतु दृत्तिरसो मोदयन्ती ज्ञान् ॥ २३ ॥

श्री उत्तराध्ययन सूत्रनी पं. श्री भावविजयगण्डिविरचित वृत्तिनी
प्रशस्तिभांशो उद्धृत.

[१७९]

ॐ ऐ नमः । शङ्खेश्वरपुराधीशं श्रेयोवल्लीवनाम्बुदम् ।
विघ्नौघमत्तमातङ्गपञ्चास्यं श्रीजिनं मजे ॥
श्रीभगवदाद्यनुं भगवायराज (लानुयन्त्रयस्त्रि पृष्ठ ६४थी उद्धृत)

[१८०]'

श्री शंभुश्वर पासल, मोटो महिमा लस;
शितामणि शिताडरि, आपर्ष दीक्ष विलास.
यंदराजना रासनु भगवायराज.

[૧૮૧]

શ્રી શંખેશ્વર પાસે જિન, પ્રણીત પુરંદર દેવ;
અલિય વિધન ફરે કરે, કરે જાસ સુરસેવ.
ચિત્રસેન-પદ્માવતી રાસનું મંગલાચરણ.

[૧૮૨]

સકલ મનોરથ પૂરણો, મંડલ કૈલિ નિવાસ;
વામાનંદન વંદિછે, શ્રી શંખેશ્વર પાસ.
રાજસાગરસુરિનિર્વાણ રાસનું મંગલાચરણ.

[૧૮૩]

પ્રણમું પ્રેમે પાસ જિન, શ્રી શંખેશ્વર દેવ,
સુરનર વર કિંનર સદા, જોહની સારે સેવ.
ચિત્રસેન-પદ્માવતી ચોપાઈનું મંગલાચરણ.

[૧૮૪]

સકલ સુખદાયક સદા, ત્રેવીસમે જિનચંદ;
પ્રેણ પાસમું સંખેશ્વર, નામે પરમાણંદ.
ગુણાવલિ રાસનું મંગલાચરણ.

શંખેશ્વર મહાતીર્થ ભાગ ૧-૨
સમાપ્ત

શુદ્ધિપત્રક

(શંખેશ્વર મહાતીર્થ ભાગ પહેલો)

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	પંક્તિ
નવાળ	મલેક	૧૧	૨૬
સ્પેશીયલ મોટર પાલુ	પાલુ મોટર	૧૩	૩
(મેમ્બર્સ)	(મેમ્બર્સ)	૧૬	૧૧
દક્ષિણમાં	પશ્ચિમમાં	૧૭	૨૪
નેમિનાથ	નમિનાથ	૩૩	૨૫
નેમીશ્વર	નિમીશ્વર	૩૩	૨૫
અધિક	ઐધિક	૪૬	૨૧
તેજ	અને તે તેજ	૫૫	૯
પૃ. ૪, પુ.	પુ. ૪, પૃ.	૫૬	૨૫
તપાગચીય	તપાગચી	૬૮	૯
૧૯૪૭	૧૯૪૪	૬૯	૨૨

પૃષ્ઠ ૭૪ની પંક્તિ ૧૧મી પછી એક લીટી રહી ગઈ છે માટે એ પંક્તિ આ પ્રમાણે વાંચવી-“ સંઘોની સાથે અને સંઘ વિનાના ગૃહસ્થોની સાથે મુનિરાજો નહીં જ હોય તથા પૃ. ૭૨ માં મુનિરાજોનો પેટા વિષય આપ્યો છે તેમની સાથે સંઘો નહીં જ હોય, ”

જમણી બાજુ	દર્શન કરનારની		
	જમણી બાજુ	૯૯	૧૪
ડાબી બાજુ	દર્શન કરનારની		
	ડાબી બાજુ	૧૦૦	૨
સ (સુ) ત	સ (સુ) ત	૧૪૦	૪
શુદ્ધ	શુદ્ધ-૭	૧૪૬	૮
પટણા	પટણી	૧૪૭	૧૬
પટલ	પટેલ	૧૫૧	૫

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	પંક્તિ
૧૩૧૬	૧૩૨૬	૧૫૫	૨
લેખ	લેપ	૧૫૬	૧૬
વરાણા અને માંડવી	સમી અને વરાણા	૧૭૧	૧૦

(શંખેશ્વર મહાતીર્થ ભાગ બીજો)

નિણિત્ત	નિમિત્ત	૮	૧૫
સ્ત્રિ	સ્ત્રિ	૮	૨૧
બુદ્ધીષ	બુદ્ધીષ	૯	૧૪
કુરુ	કરુ	૯	૧૮
પુષ્પ-	કૃતપુષ્પ-	૧૫	૧૪
પ્રભૂણ્ણરિતિ;	પ્રભૂણ્ણરિતિ';	૧૫	૧૬
કથાનુ	કથા નુ	૧૯	૨૦
ઉચ્છૃંહ્ણલનાં	ઉચ્છૃંહ્ણલનાં	૨૦	૩
તવારિત	તવાસ્તિ	૨૨	૮
ચન્દ્રન	ચન્દન	૨૫	૧૧
સજતીહ	સૃજતીહ	૨૬	૩
દજન	દશન	૩૦	૫
-શ્રિમમ્	-શ્રિયમ્	૩૦	૧૧
ફીત	ફીર્તિ	૩૧	૩
લઘ્ધિ	લઘ્ધ	૩૧	૧૧
ચિરન્તમ્	ચિરત્નમ્	૩૫	૧૪
સોહ્યં	સૌહ્યમ્	૩૫	૧૫
પાપગમ્યં	પાપાગમ્યં	૩૫	૧૮
સદ્ધ	સ્વદ્ધ	૩૬	૨
દ્વિહ	દ્વિહ્	૩૬	૧૨
યયત-	યયૈત-	૪૩	૮

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पंक्ति
देव-	देव-	५५	५
स्तान्त्र-	स्तान्त्र	५५	१६
पार्श्व-	पार्श्व	५८	१६
३	९	५८	२०
प्रारंभ	०	५८	२०
श्रीपूज्यान्	श्रीपूज्यान्		
	(श्रीविजयसेनसूरीन्)	६६	१०
निश्च	निश्चे	७८	११
वीतरागं	वीतरागं	७८	२२
अस्वाष्ट्यं	अस्वाष्ट्यं	८४	१६
महिद्वी	महिद्वी (?)	८६	२४
६८	५८	१११	१२
८२	८३	११६	१३
धन्द्र निसंके	धन्द्र नी संके	१२५	२१
- रयित	शिष्यरयित	१३८	१५
निष्पेस	निष्पेसर	१४७	११
परमाशुं	परमाशुं	१५६	११
उपाध्याय	उपाध्याय	१६३	३
जगदा	जगदाधार	१६४	१७
उद्दंड	उद्दंड	१६५	१२
सेवर	सेवक	१६६	१५
दसनावर्णौ	दसनावर्णौ	१६७	१५
दुखयंदलो	दुखयंदलो	१६८	१६
प्राचीन	प्राचीन	१७१	२१
धाम	धाम	१७६	५
सित	सिन	१७८	६

અમુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	પાંક્તિ
‘ પાગનાહ ’	‘ પાસનાહ ’	૧૮૩	૧૨
ઉદયરત્ન	ઉદય (?)	૧૮૮	૩
વામનદન	વામાનદન	૧૮૮	૧૯
રૂપા	રૂપ	૨૧૦	૯
મડપ	મંડપ	૨૧૨	૪
સરધ	કરધ	૨૧૨	૬
ડાકરા	ડોકરા	૨૧૫	૧૯
સાહેધ	સોહધ	૧૧૭	૪
દેવ	દેવા	૨૧૯	૮
૧૩૪	૧૦૪	૨૨૨	૨૪
સાહિત્યારી	સહિત્યારી	૨૨૬	૮
૨૫	૨૩	૨૨૬	૧૭
સ્તવનખ	સ્તવનની	૨૨૭	૨૩
સયસ તેરહ	સય સતેરહ	૨૨૮	૨૧
નંદક	નંદન	૨૩૧	૧૪
સન	જન	૨૩૧	૨૦
પદ્મવિજય	પદ્મવિજય	૨૩૨	૧૫
જિનેસવા	જિનસેવા	૨૪૩	૨૦
દેહધુતિ	દેહદ્યુતિ	૨૪૬	૧૪
લાવણ્યસરિ	લાવણ્યવિજય	૨૪૭	૨૫
હામા	રામા	૨૫૦	૨૧
મનકી	જિનકી	૨૫૩	૨૦
શ્રવણગુણ શ્રવણ	શ્રવણ ગુણશ્રવણ	૨૫૪	૨૧
ભવે	ભસે	૨૫૫	૫
સંગહ	સંપ્રહ	૨૬૦	૧૧
દેવન્દ્ર	દેવેન્દ્ર	૨૬૩	૧૪

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पंक्ति
कल्याण	कल्याणुष्ट	२६३	१६
-तोकादिभवाः	तोयादिभयाः	२६८	८
शङ्खेश्वर	शङ्खेश्वर	२६८	६
यदिदं	यदि (दी ?) दं	२६८	१०
तत्त्वं	तत्तं	२६८	११
-अभिष्ट-	-अभीष्ट-	२६८	११
विरचित	विरचितं	२६८	१३
निसान्तं	निशान्तं	२६८	१७
दावनले	दावानले	२६८	२०
-रुगेन्द्रा	-रगेन्द्रा	२६८	८
-पशं	-पशुं	२६६	७
भरतार्द्धपति	भरतार्द्धपतिः	२७०	२०
- भभभ	- भभभ	२७४	५
लो धाणुष्ट	लोधाणुष्ट	२७६	१६
अससेलुरा	अससेलुरा	२७८	५
रभञस	रभञभ	२८१	२१
संभवना	संभापना	२८२	२८
श्रीनेभवायक	श्रीलाभवृद्ध	२८३	६
तास	नास	२८७	१३

श्री विजयधर्मसूरि जैन ग्रंथभाषा-प्रकाशित

पुस्तको

संस्कृत पुस्तको

- २ धर्मवियोगमाला मु. श्री. हिमांशुविजयजी ०-२-०
३ प्रमाणनयतत्त्वालोक " ०-१४-०
(पं. श्री. रामगोपालाचार्यजीकृत टीका युक्त)
१९ जैनी सप्तपदार्थी मु. श्री हिमांशुविजयजी ०-५-०
३७ श्रीपर्वकथासंग्रह " ०-४-०
३९ श्रीद्वादशवतकथा " ०-८-०
४९ संस्कृत-प्राचीन-स्तवन-सन्दोह
मु. श्री. विशालविजयजी ०-३-०
श्रीउत्तराध्ययनसूत्र मु. श्री. जयन्तविजयजी
(कमलसंयमी टीकायुक्त)भाग १-२-३-४ प्रत्येक ३-८-०
प्रमाणनयतत्त्वालोक-प्रस्तावना
मु. श्री. हिमांशुविजयजी ०-३-०
शुद्धशती अनुवादयुक्त संस्कृत पुस्तको
८ जयन्तप्रबन्ध मु. श्री. हिमांशुविजयजी ०-३-०
२७ सुभाषितपद्यरत्नाकर भाग १
मु. श्री विशालविजयजी १-४-०
३० अर्हत्प्रवचन मु. श्री. विद्याविजयजी ०-५-०
३१ सुभाषितपद्यरत्नाकर भाग २
मु. श्री. विशालविजयजी १-४-०
३४ सुभाषितपद्यरत्नाकर भाग ३ " १-४-०
३६ श्रीहिमचन्द्रवचनामृत मु. श्री. जयन्तविजयजी ०-८-०
४८ सुभाषितपद्यरत्नाकर भाग ५
मु. श्री. विशालविजयजी ०-१०-०
५२ सुभाषितपद्यरत्नाकर भाग ४ " १-४-०

ગુજરાતી પુસ્તકો

૧	વિજયધર્મસૂરિ સ્વર્ગવાસ પદી મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી	૨-૮-૦
૬	વિજયધર્મસૂરિનાં વચનકુસુમે	૦-૪-૦
૧૦	આખૂ (૭૫ ચિત્રો સાથે) મુ. શ્રી. જયન્તવિજયજી	૨-૮-૦
૧૧	વિજયધર્મસૂરિ	ધીરજલાલ ટો. શાહ ૦-૨-૦
૧૨	શ્રાવકાચાર	મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી ૦-૩-૦
૧૩	શાણી સુલસા	૦-૨-૦
૧૪	સમયને ઝાળખો ભાગ ખીન્ને	૦-૧૦-૦
૧૫	ભાગ પહેલો	૦-૧૨-૦
૧૭	સમ્યક્ત્વપ્રદીપ	ઉ. શ્રી. મંગળવિજયજી ૦-૪-૦
૧૮	વિજયધર્મસૂરિ પૂજા	૦-૪-૦
૨૦	બ્રહ્મચર્યદિગ્દર્શન	આ. શ્રી. વિજયધર્મસૂરિજી ૦-૪-૦
૨૨	વક્તા બનો	મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી ૦-૪-૦
૨૩	મહાકવિશોભન અને તેમની કૃતિ મુ. શ્રી. હિમાશુવિજયજી	૦-૩-૦
૨૪	બ્રાહ્મણવાડા	મુ. શ્રી. જયન્તવિજયજી ૦-૪-૦
૨૫	જૈન તત્ત્વજ્ઞાન	આ. શ્રી. વિજયધર્મસૂરિજી ૦-૪-૦
૨૬	દ્રવ્યપ્રદીપ	ઉ. શ્રી. મંગળવિજયજી ૦-૪-૦
૨૮	ધર્મોપદેશ	આ. શ્રી. વિજયધર્મસૂરિજી ૦-૬-૦
૨૯	સપ્તભંગીપ્રદીપ	ઉ. શ્રી. મંગળવિજયજી ૦-૪-૦
૩૨	ધર્મપ્રદીપ	૦-૪-૦
૪૦	શ્રી અર્જુન પ્રાચીન જૈન લેખ સંદેહ (આખૂ ભાગ ખીન્ને)	
	(મૂળ-સંસ્કૃત શિલાલેખો યુક્ત) મુ. શ્રી. જયન્તવિજયજી	૩-૦-૦
૪૫	વિદ્યાવિજયજીનાં વ્યાખ્યાનો મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી	૦-૮-૦
૪૬	શ્રી હિમાશુવિજયજીના લેખો	૧-૮-૦
૫૧	જૈનધર્મ	૦-૩-૦
૫૩	મારી સિંધયાત્રા	મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી ૨-૮-૦
૫૫	અમારા ગુરુદેવ	શ્રી. સુશીલ ૧-૪-૦
૫૭	શંખેશ્વર મહાતીર્થ ભાગ ૧-૨ મુ. શ્રી જયન્તવિજયજી	૧-૪-૦
	(સંસ્કૃત પ્રાકૃત હિન્દી સ્તવનાદિ યુક્ત)	

હિન્દી, સિંધી અને અંગ્રેજી પુસ્તકો

- ૪ શ્રાવકાચાર મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી ૦—૪—૦
- ૫ શ્રીવિજયધર્મસૂરિકે વચનકુસુમ ” ૦—૪—૦
- ૭ Saying of Vijaya Dharma Suri
Dr. Krause. (સેઈઝ ઑફ વિજયધર્મસૂરિ) ૦ ૪—૦
- ૯ વિજયધર્મસૂરિ અષ્ટપ્રકારી પૂજા
મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી ૦—૪—૦
- ૧૬ An Ideal Monk A. J. Sunawala
(એન આઈડિયલ મંક) ૫—૦—૦
- ૨૧ બ્રહ્મચર્ય-દિગ્દર્શન આ. શ્રી. વિજયધર્મસૂરિજી ૦—૪—૦
- ૩૩ મેરી મેવાલ્યાત્રા મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી ૦—૩—૦
- ૩૫ વક્તા વનો ” ૦—૬—૦
- ૩૭ અહિંસા ” ૦—૨—૦
- ૪૧ સચ્ચો રાહ્યર (સિંધી) પાર્વતી સી. પઢવાની મેટ
- ૪૨ વીરવંદન (કવિતા) વીરભક્ત ૦—૨—૦
- ૪૩ અહિંસા (સિંધી) પાર્વતી સી. પઢવાની મેટ
- ૪૪ ફુલનમુઠ (સિંધી) ” મેટ
- ૪૭ જૈનધર્મ મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી ૦—૨—૦
- ૫૦ નયો જ્યોતી (સિંધી) મેટ
- ૫૪ Theism (થીઈઝમ) (અંગ્રેજી) ૦—૧૨—૦
- આવૂ (હિન્દી) મુ. શ્રી. જયન્તવિજયજી ૨—૮—૦
(૭૧ ફોટોકે સાથ)

છપાતાં પુસ્તકો

- મારી કચ્છયાત્રા મુ. શ્રી. વિદ્યાવિજયજી
- મુનિરાજ શ્રી વિદ્યાવિજયજીનાં વ્યાખ્યાનોનો અંગ્રેજી અનુવાદ.
- શ્રીવિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા
- છાતાસરાફ, ઉજ્જૈન (માલવા)

મુનિરાજ શ્રીજયન્તવિજયજી લિખિત-સંપાદિત-સંગૃહીત
પુસ્તકે

૧ શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર સટીક મા ૧-૨-૩-૪ દરેકના ૩-૮-૦
(કમલસયમી નામક વિસ્તૃત ટીકાયુક્ત)

૨ શ્રીહેમચન્દ્રવચનામૃત (ગૂજરાતી અનુવાદયુક્ત) ૦-૮-૦

કલિકાલસર્વગ્ર શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યકૃત 'ત્રિશષ્ટિ શલાકા-
પુરુષ ચરિત્ર'ના દશ પર્વમાથી કરેલ વિવિધ વિષયોના
સૂક્તોનો સુદર સંગ્રહ

૩ આખૂ (ગૂજરાતી) (૭૫ ચિત્રો યુક્ત) ૨-૮-૦

જગવિખ્યાત આખૂ ગિરિરાજની નાની મોટી દરેક
ખાખતનું વર્ણન આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલ હોવાથી
આખૂના યાત્રીને એક ભોમિયાની ગરજ સારે એવું આ
પુસ્તક છે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ પણ આ ગ્રંથ અતિ મહ-
ત્વનો છે. સાના ભવ્ય જિનમંદિરોનું વિસ્તૃત વર્ણન
આવતું હોવાથી કલાની દૃષ્ટિએ પણ આ ગ્રંથ અતિ
ઉપયોગી છે. સુદર ૭૫ ચિત્રો આ ગ્રંથની સુદરતા, મહત્તા
અને ઉપયોગિતામાં વિશેષ વધારો કરે છે

આ ગ્રંથનું હિન્દી ભાષાન્તર પણ ઉપર લખેલ
કિંમતે જ મલી શકે છે

૪ શ્રી અર્જુન પ્રાચીન જૈન લેખ સન્દોહ ૩-૦-૦
(આખૂ ભાગ બીજો)

આખૂ ઉપરના જિનમંદિરોમાંની જિનપ્રતિમાઓ વગેરે
ઉપરના શિલાલેખો આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવ્યા છે.
અને સાથે સાથે એ લેખોના અનુવાદ તથા અવલોકન

પણ આપવામાં આવેલ છે. આ રીતે આ ગ્રંથ ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ અત્યંત મહત્વનો છે. જુદી જુદી અનુક્રમણિકાઓ આપીને આ ગ્રંથને વિશેષ ઉપયોગી બનાવવામાં આવ્યો છે.

૫ આદ્યાણવાડા

૦-૪-૦

આ ગ્રંથમાં મારવાડના એક પ્રાચીન તીર્થનાં વર્ણન અને ઇતિહાસ આપવામાં આવેલ છે.

૬ વિહારવર્ણન

૧-૦-૦

આ ગ્રંથમાં મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજીએ પોતે ગૂજરાતથી લઈને કાશી અને કલકત્તા તેમજ મારવાડ, મેવાડ અને માળવા આદિ પ્રદેશોનો પગપાળા વિહાર કર્યો હતો તે દરમ્યાન મુખ્યત્વે જૈન દૃષ્ટિએ નોંધેલ જુદાં જુદાં ગામોની હકીકત આપવામાં આવેલ છે. પ્રવાસીઓને બહુ ઉપયોગી થઈ પડે એવો આ ગ્રંથ છે.

૭ શંખેશ્વર મહાતીર્થ

૧-૪-૦

આ ગ્રંથમાં ગૂજરાતમાં આવેલ એક અતિ પ્રાચીન અને મહાપ્રભાવક જૈન તીર્થનો વિસ્તૃત પરિચય આપવામાં આવ્યો છે. ઇતિહાસ તેમજ પરંપરાગત લોકમાન્યતાની દૃષ્ટિએ આ તીર્થની બધી વિગતો આ ગ્રંથમાં સંગ્રહવામાં આવી છે. આ ગ્રંથમાં આ તીર્થ સંબંધી પ્રાચીન-અર્વાચીન સંસ્કૃત-પ્રાકૃત તેમજ ગૂજરાતી-હિન્દી ગ્રંથ-સ્તોત્ર સ્તુતિ સ્તવન આદિનો સંગ્રહ આપવા ઉપરાંત પ્રતિમા આદિના શિલાલેખો આપવામાં આવેલ છે. તેમજ ત્યાંના બધા જિનમંદિરનાં સુંદર ૧૫ ચિત્રો આપવામાં આવેલ છે. આ રીતે ધાર્મિક, ઐતિહાસિક અને કળાની દૃષ્ટિએ આ ગ્રંથ ઘણો ઉપયોગી છે.

મળવાનું સ્થળ:—

શ્રીવિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાલા

છોટા સરાફા, ઉજ્જૈન (માલવા)

Bharatiya Vidya Bhavan's Grantbagar

BOOK CARD

Call No EL 7/024/11523 Title 16

શિવલય નોંધપત્ર

Author પ્રતિબિંબ ચિંતન

Date of issue	Borrower's No	Date of issue	Borrower's No
---------------	---------------	---------------	---------------

14 DEC 1981

ES

6 JUL 1990 A72